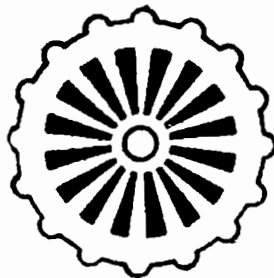

බුද්ධචර්යානි ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා : 39

සූත්‍රානතපිටකයෙහි

34 වන ග්‍රන්ථය

තෙතතිප්පකරණ

ලඛනා ඥාණානුමාණකුලයේ ආරාමිකයෙක්

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්චනොදය පරිවේණාධිපති

රාජකීය පණ්ඩිත ලබුගම ලඛිකානන්ද

මහානායක සඨරියන් වහන්සේ විසින් කරනලද

සාධකොටන පූර්ව සිංහල අනුවාදය

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

විසින් සම්මතයි

බු. ව. 2550

ක්‍රි. ව. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 39

The Thirty-fourth Book in the
Suttanta-Pitaka
Khuddaka-Nikāya (18)

34

NETTIPPAKARANA

With the Sinhala translation & edition

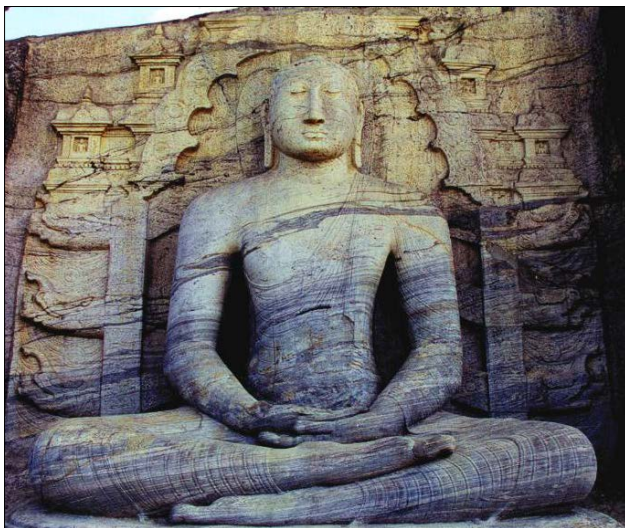
by

The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Mahānāyaka Thero

Principal of Pravacanodaya Pirivena

Molligoda, Wadduwa

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!!

මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව,
 නිවනේ සැනසීම සොයන සෑම ලොවසියෙකුටම
 පරිහරණය කළහැකි ලෙස සැකසීමට නන් අයුරින් ආයතනවල දැක්වූ
 සෑම උතුමන්ටම පළමුව ස්තූතිය පුදකරන අතරම
 යමෙක් මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව පරිහරණයෙන්,
 යම් සත් කටයුත්තක් කරන්නේනම් එහි ද,
 නිවනේ සැනසීම ලබනම් එහි ද
 සියලු ආනිසංසයෝ මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව
 මේ අයුරින් සැකසීමට ආයතනවල දැක්වූ
 ඔවුන් සෑම දෙනාටම අනුමෝදන් වෙත්වා!!!
 නිවන් දකින තුරු අභිච්ඡරියක්ම වෙත්වා!!!
 පතනා බෝධියකින් වහා වහා නිවනේ සැනසීම ම අත්වේවා!!!

ඔබ සැමට යහපතක්ම වෙත්වා!!!

සැලකිය යුතුය :

මෙම පොතේහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත. එහි පටුන මත ඇති මාතෘකා මත click කිරීම මගින් ඊට අදාළ පිටුව වෙතට යොමුවේ.

නැවත පටුන වෙතට යොමුවීමට Table of Contents හෝ පිටු අංකය (18) සටහන් කර යොමු වන්න.

සුභතතාපිටකේ

තෙතතිප්පකරණං

සුත්තාතතපිටකයෙහි

තෙතතිප්පකරණය

පටුන

CONTENTS

	පිටුව
සංස්කාරක නිවේදනය ...	ix
ත්‍රීපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය ...	xi
සංඥපනය ...	xiii
පාළි භෝගිය ...	xvii
සංකේත නිරූපණය ...	xviii
විෂය සූචි ...	xix
නොන්ති පෙළ හා සිංහල පරිවර්තනය ...	2 - 289
සංග්‍රහවාරය ...	2 - 3
විභාගවාරය ...	4 - 289
1 උද්දෙසවාරය ...	4 - 7
2 නිද්දෙසවාරය ...	8 - 13
3 පටිනිද්දෙසවාරය ...	14 - 289
ගාථාදීපාදානුකකමණිකා ...	291 - 306
සඤ්ඤානාමානුකකමණිකා ...	307
විෂෙසපදානුකකමණිකා... ...	309 - 314

නෛතිපාකරණ සංස්කාරක නිවේදනය

සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් දෙදහස් පන්සිය වසක් පිරීම නිමිත්ත කොටගෙන සංවිධාන වූ ලඛ්‍යා බෞද්ධමණ්ඩලය මගින් ලෝකශාසනාභ්‍යුදය සඳහා ප්‍රාරම්භ වූ සත්කාර්යයන් කෙරෙහි අතිශයින් දුර්සං වූයේ, එහෙත් අර්ථාවහ වූයේ නවාඩගශාසන ත්‍රිපිටක පර්යාප්තිය සිංහල භාෂායෙන් පරිවර්තන කොට ප්‍රසිද්ධියට පමුණුවාලීම යැ. ඒ සඳහා දිවයිනෙහි බහුශ්‍රැත වූහ*යි සම්මත වූ මහතෙරවරුන් සුසාලීස් නමක් නභාගෙන 1955 මාර්තු මස, 19 වැනි දින කොළඹ රාජකීය විද්‍යාලයෙහි මුළුදුන් මහාසභාවක දී, ලඛ්‍යා බෞද්ධමණ්ඩලයෙහි සභාපති වූ ශ්‍රීමත් ජෝන් කොතලාවල අග්‍රාමාත්‍ය තුමන් විසින් ඒ ඒ තෙරවරුන්ට නියමිත වූ පොත් පරිවර්තන කිරීම සඳහා පවරා දෙන ලද්දේය.

නෛතිප්පකරණ පාළිය ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි එතුන්සාලීස්(39) වැනි ග්‍රන්ථය වෙයි. එය බුද්දක නිකායෙහි සහළොස් වැනි ග්‍රන්ථය කොට අප විසින් සලකන ලද්දේය. එහෙත් කිසි තැනෙක මහානිද්දෙස වුළුනිද්දෙස දෙක එක් මැ ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් ගෙන, නෛතිප්පකරණ පෙටකොපදෙස දෙක බැහැර කොට කුදුගත් සභීය ග්‍රන්ථ පසළොස්කින් යුක්ත කොට දක්වති. තවද, නෛතිප්පකරණය බුද්දකපාඨ ධම්මපද්දිය සෙයින් සඬභීති සමාරාථ වී යයි කියති. එහෙත් සඬභීතිකරායෙහි එබඳු වචනයක් නැත. නෛතිප්පකරණය වෙන ම ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් සඬභීතියට නො නැඟීගිය ද එහි භාර නය හා සාසනපටිඨානය ව්‍යක්ත කරනු සඳහා නොයෙක් තැනින් නභාගත් සුත්‍රප්‍රදේශ ඒ ඒ නිකායග්‍රන්ථයන්හි දී මැ සඬභීත හෙයින් නෛතිප්ප කරණය සඬභීතියට නැඟීගිය කිය හැකිය. නෛතිප්පකරණය සඬභීතියට නැඟුණ ද, නැත ද, බුදුරදුන් වදළ ගම්මිර වූ ලොකික ලොකොත්තරාර්ථ ප්‍රකාශක සූත්‍රයන්ගේ අර්ථ වර්ණනාව සඳහා නෛතිකනය අතිශයින් වහල් වෙයි. නෛතිකනය නොදත් දෙශකයා ධර්මකපිකයෙකැයි නොකියැ හෙයි. මෙසෙයින් උපාදෙය වූ නෛතිප්ප-කරණයාගේ අර්ථව්‍යාඛ්‍යානය ද දුෂ්කර වූයේ මැ යි.

නයවිභාග හෙයින් ගම්මිර වූ නෛතිප්පකරණයාගේ සිංහලභාෂා පරිවර්තනය පවරා දෙන ලද්දේ දර්ශනවිශාරද, පරවාහැර සිව් වජිරඤ්ඤා නායක හිමිපාණන් වහන්සේට යැ. ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලයේ සම්පාදක ධුරය දැරූ උන් වහන්සේට කාර්ය බහුලත්වය හෙතු කොටගෙන එ මැ ග්‍රන්ථපරිවර්තනයෙහි යෙදීමට අවකාශයක් කැල මැ නො වී ය. එහෙයින් ඒ දුෂ්කරක්‍රියායෙහි ද යෙදීමට අපට සිදුවිය.

නෛතිප්පකරණය සියබසින් තබාලීමට වඩා එහි පාඨශෝධනය අතිශයින් ආයාසකර විය, ත්‍රිපිටකයෙහි නානාස්ථානයෙන් නභාගත් නිදර්ශනයන්හි ලෙබන සඬභීතියෙන් පසු නොයෙක් වර අවියත් ලෙබකයන් විසින් කරන ලද කළුෂයෝ ද, අල්පශ්‍රැත ශෝධක

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යන් හෙළාලූ අපපාදයෝ ද ග්‍රන්ථයෙහි නොඅඩු වූහ. එ හැම දුෂ්කරතා මැඩැපියා නිදර්ශිත සුත්‍රප්‍රදේශයන්ගේ මූලපාඨ සොයා ගොස් ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයේ බහුග්‍රැහ මහතෙරවරුන්ගේ සහාය ද ඇති වූ පාඨශොධනය හා අර්ථව්‍යාඛ්‍යානය ද නිමහම් කළේහ.

බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ පළකරවාලීමෙහි පූර්ව නියෝජක වූ ලඬිකා බොද්ධ මණ්ඩලයට සමග්‍ර බොද්ධ ලෝකයාගේ ප්‍රශංසාව හිමිවිය යුතු ය, ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට අනුග්‍රාහක වූ ශ්‍රී ලඬිකාද්වීපයෙහි ආදිම පූර්ණ විධායක බලධාරී ශ්‍රීමත් ජේ. ආර්. ජයවර්ධන ජනාධිපති උතුමාණන්ට අපගේ භූභාගීර්වාදය පිරිනමමින් ශ්‍රී ලඬිකා ප්‍රජා තාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ගරු සාංස්කෘතික අමාත්‍ය ඊ. ඇල්. ඩී. හුරුල්ලේ මැතිතුමාණන් ඇතුළු අමාත්‍යාංශයේ නිලධාරී මහතුන්ට ද, රජයේ මුද්‍රණාලයාධිපති තුමාට හා ත්‍රිපිටක මුද්‍රණ කාර්යයෙහි නියුක්ත සේවක මණ්ඩලයට ද, ඉෂ්ටාශංසනය කරමිහ. ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට ඉතසිනින් හැම පහසුකම් සලසන මහානායක වාරිකා රාමයෙහි නියුක්ත ඒ. ආර්. පී. සමරසිංහ මහතා ද කෘතඥතායෙන් සඳහන් කරමින් තරාගත ධර්මප්‍රවර්තක කුශලයෙන් හැම දෙන සුබභාගී වෙන්වා'යි ආශංසනය කරමිහ.

මේ වගට :

ලබ්‍රහම ලඬිකානඤ මහානායක ස්ථවිර,
ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක

1980 සැප්තැම්බර් 12 දින,
මහානායක වාරිකාරාමය,
115, විජේරාම මාවත,
කොළඹ 7.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

උපදෙශක :

මහරගම, විවසවත්තපාර - ශ්‍රී චන්ද්‍රශෙඛරාරාමාධිපති අග්ගමහාපණ්ඩිත බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙය මහානායක මහාසථවිරපාදයන් වහන්සේ,

සභාපති :

අභංගම, විද්‍යාවන්ද්‍ර පරිවේණාධිපති රාජකීය පණ්ඩිත කෝදගොඩ ශ්‍රී ඥානාලෝක දක්ෂිණලඬිකායෙහි ප්‍රධාන සභිකනායකසථවිරයන් වහන්සේ,

ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඩ, ප්‍රච්චනොදය පරිවේණාධිපති රාජකීය පණ්ඩිත ලබුගම ලඬිකානන්ද ශ්‍රී කල්‍යාණිසාමග්‍රීධම් මහාසභිකසභායෙහි මහානායකසථවිරයන් වහන්සේ,

සම්පාදකවරු :

අනුරාධපුර බුද්ධශ්‍රාවක ධම්පියාධිපති හා කිරුලපන පූර්වාරාම, නාරාහේන්පිට අභයාරාම විහාරද්වයාධිපති ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, රාජකීය පණ්ඩිත, රද්දල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලෝක ශ්‍රී කල්‍යාණිසාමග්‍රීධම් මහාසභිකසභායෙහි අනු නායකසථවිරයන් වහන්සේ,

හෙරලියාවල, ශ්‍රී සුඛාරාමාධිපති, ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, රාජකීය පණ්ඩිත, වේඩරුවේ සිරි අනෝමදස්සි ශ්‍රී කල්‍යාණිසාමග්‍රීධම් මහාසභිකසභායෙහි අනු නායකසථවිරයන් වහන්සේ,

හිඟුලේ, මාකඩවර විහාරාධිපති රාජකීය පණ්ඩිත, කරඟම්පිටිගොඩ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ,

කොළඹ, තිඹිරිගස්සායේ අශෝකාරාමාධිපති, රාජකීය පණ්ඩිත කරදන සිරි පඤ්ඤාලංකාර නායකසථවිරයන් වහන්සේ,

අනුරාධපුර බුද්ධශ්‍රාවක ධම්පියෝ බුද්ධ ධම් අංශයෙහි මහාවායාර්, ශාස්ත්‍රාවාර්, රාජකීය පණ්ඩිත උඩුවේ ජනානන්ද සථවිරයන් වහන්සේ,

ලෙඬක :

කොළඹ, බෞද්ධාලෝක විහාරාධිපති, පණ්ඩිත, දෙරගමුවේ සිරි ධම්මපාල කොළඹ පළාතේ ප්‍රධාන සභිකනායකසථවිරයන් වහන්සේ,

තෙතනිසකරණ

සංඥාපනය

තෙතනිසකරණ :

“කෙතවයෙන තෙතනි : සද්ධම්මනායනවයෙන තෙතනි” යි අටුවායෙහි සද්ධර්ම නායනාර්ථය ‘තෙතනි’ ශබ්දයෙහි ඇති සේ දක්වති. එසේ මැ ය, තෘෂ්ණාව සත්ත්වයන් කාමාදී හවයට පමුණුවනුයෙන් “හව තෙතනි” යි කියනු ලැබේ. එසෙයින් මැ වෛතෙය සත්ත්වයන් ආර්යධර්ම සංඛ්‍යාත න.වි ධ්‍යාන සද්ධර්මයට පමුණුවා නුඹි භාර නය පටිථාන යන ධර්මසමුදය “තෙතනි” යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ කරුණාසාධනයෙහි “තෙතනි” ශබ්දයාගේ නිෂ්පත්තිය දකුණු. භාර-නායාදිය විභාග කොට වදහළ ප්‍රකරණය ද කාර්යොපචාර විසින් “තෙතනි” නම් වී. යළි “නායනි තායා” නි තෙතනි” ධර්ම කප්පයෝ තෙතනි උපදේශය කරණ කොට ගෙන වෛතෙය පුද්ගලයන් දර්ශනමාර්ගයට පමුණුවන් නුඹි “තෙතනි” නම් විය. මෙසේ කරුණාසාධන විසින් හෝ තෙතනි ශබ්ද ර්ථය දකුණු යැ. යළිදු ධර්මකප්පයන් විසින් තෙල ප්‍රකරණයෙහි ලා වෛතෙයයෝ නිවනට පමුණුවනු ලැබෙත් නුඹි “නියනි එත්ථා” නි තෙතනි” යි අධිකරණ සාධන විසින් හෝ “තෙතනි” නම්. තෙතනි උපදේශයෙන් විනා අවිපරිත සුත්තාර්ථාව බොධයෙක් නැත් මැ යි. එසේ මැ ය, සියලු මැ සුත්තාර්ථට සංවර්ණනාව තෙතනි උපදේශයක් වෙයි. “තෙතනි” වැලින් සුත්‍රයෙන් උපත, සුත්‍රය සමාක් සම්බුද්ධයන් ප්‍රභව කොට ඇත්තේ යි.

කසයින් තෙරණුවෝ :

“ එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං සඨව්ත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං විහරන්තානං යදිදං මහාකච්චානො” යි බුදුරජුන් විසින් සංක්ෂිප්ත භාෂිතයාගේ විස්තරයෙන් අර්ථ විභාග කරන සඨව්ත්ත කෙරෙහි අගතැන තබා වදළ අසු මහාශ්‍රාවකයන් කෙරෙහි දශමස්ථානයෙහි සිටි මහාකාත්‍යායන මහරහතුන් වහන්සේ නවාභග ශාස්තෘ ශාසන සංඛ්‍යාත බුද්ධචරිතය අර්ථ වශයෙන් ද ව්‍යාකර්ෂණ වශයෙන් ද විභාග කරමින් තෙතනිප්පකරණය වදළහ. එය භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ විසින් පිළිගෙන වදළ හෙයින් බුද්ධ භාෂිතයෙක් මැ විය. කසයින් මහතෙරණුවෝ වනාහි අවන්ති ජනපදයෙහි උදේනි නුවර වණ්ඨප්‍රදොෂක රජුගේ පෙරෙව් බමුණු වැ සිටියාහු රජුගේ නියමයෙන් බුදුරජුන් උදේනියට වැඩමවනු සඳහා බුදුන් වෙත එළඹ බණ අසා රහත් වැ එහි භික්ෂු භාවයෙන් පැවිදි වූහ. ඔබ කෘතාධිකාර වශයෙන් බුදුරජුන්ගේ සංක්ෂිප්ත දේශනා අර්ථව්‍යාකර්ෂණ විසින් සපුරා විභාග කිරීමෙහි සමර්ථ වූහ. අනාගත් ශ්‍රාවකයෝ අර්ථ විසින් හෝ ව්‍යාකර්ෂණ විසින් හෝ එක් ප්‍රකාරයෙකින් මැ සපුරාලීමෙහි සමර්ථ වෙති. එහෙයින් ඔබ මේ විෂයෙහි අග්‍රස්ථානයට සුදුසු වූහ. අධිගුත්තරනිකාය-කාලි සුත්තාදියෙහි කච්චායන තෙරණුවන්ගේ ධර්මවිභාග දක්ක හැකිය. විශේෂයෙන්

“ මධුපිණ්ඩික, කච්චාන පෙය්‍යාල, පාරායන ” යන සූත්‍රාන්තයන් අර්ථෝක්තයක් කොට තෙරණුවෝ අග්‍රස්ථානයෙහි තබනු ලැබූහ. උන්වහන්සේ විසින් මැ නවාඩග ශාසනාර්ථ වර්ණනා සඳහා නය දක්වමින් “නෙක්තිප්පකරණය” දේශනා කරන ලද්දේ යි.

නෙක්තිප්පකරණ :

නෙක්ති දේශනාව ප්‍රකරණ පරිච්ඡේද විසින් “භාර, නය, පට්ඨාන වශයෙන් තුන් වැදෑරුම් කොට දේශනා කරන ලද්දේය. එහි මූලින් මැ භාරවිචාරයද යළි නයවිචාරය හා පට්ඨාන විචාරය ද වේ. පාළිවාචස්ථාන (පිරිසිද්දීම) විසින් “සංගහවාර, විභාගවාර” යයි වාර දෙකකි. එහි සංගහවාරය “යං ලොකො චූජයතෙ” යනාදි භාරා පසින් පිරිසිදුනා ලද්දේය. සියලු මැ නෙක්තිනය මේ භාරා පසින් සංග්‍රහ කරන ලද වෙයි. “පට්ඨානය එහි සංග්‍රහ නො ලද නොයි ප්‍රශ්නයෙක. මූලපදග්‍රහණයෙන් පට්ඨානය සංග්‍රහ වී” යයි කියැ යුතු යැ “අට්ඨාරස මූලපද කුභිං දට්ඨබ්බා සාසනපට්ඨානෙ” යයි (182 පිට) ග්‍රන්ථයෙහි එයි.

විභාගවාරය :

විභාගවාරය වැලින් උද්දෙස, නිද්දෙස, පටිනිද්දෙස යයි ත්‍රිවිධ වෙයි. එහි “කත්ථ කකමෙ සොළස භාරා” යන්නෙහි පටන් හවන්ති අට්ඨාරස මූලපදනී යනු හිමි කොට ඇත්තේ උද්දෙසවාර යැ, අස්සාදදිනවතා යන්නෙහි පටන් නෙක්තිංසා එත්තිකා නෙක්ති යනු අවසන් කොට ඇත්තේ නිද්දෙසවාර යැ. කත්ථ කකමො දෙශනාභාරො යන තැන සිට ප්‍රකරණාවසානය තෙක් පටිනිද්දෙසවාර යි.

තවද, පටිනිද්දෙසවාරය ‘භාරවිභඩ්ග, භාරසම්පාත, නයසමුට්ඨාන, සාසනපට්ඨාන’ යි වාර සතරෙකින් යුක්ත වේ. නොයෙක් උද්ගරණ සූත්‍ර එළවමින් එක් භාරයක් දක්වීම භාරවිභඩ්ගයෙහි ස්වරූප යි, එක් සූත්‍රයෙකින් නොයෙක් භාරයන් බැසගෙන සිටුනා අයුරු දක්වීම භාරසම්පාතයෙහි ලක්ෂණ යි. මේ යැ භාරවිභඩ්ග භාරසම්පාතයන්ගේ විශේෂය.

නොයෙක් සූත්‍රයෙන් නභාගත් තණ්හා අවිජ්ජාදි මූලපදයන් හා සමග චතුස්සත්තය යෝජනාව නයසමුට්ඨාන යි. එයින් නන්දියාවට්ටාදි නය උපදනා බැවින් කරණසාධන විසින් නයසමුට්ඨාන යි කියනු ලැබේ. නයභූමී යනුද එය මැ යි.

වෛනෙයජනයන්ගේ අධ්‍යාශයානුරූප වැ ඔවුනට හිතසුව සලසනු පිණිස පර්යාජනී ශාසනයාගේ පැවැත්ම ප්‍රකාරයෙන් ප්‍රකාශ කිරීම සාසනපට්ඨාන යි.

වෛනෙයජනයා ආර්යධර්මයට හෝ දර්ශනමාර්ගයට හෝ නිවනට පමුණුවන අර්ථයෙන් ‘නෙක්ති’ නම් වන බව කැලැ මැ කියන ලදි. එහි ලා භාරසංවර්ණනාව පළමු කළ යුතු යැ. සොළස භාරයන් දියාලොවන නයින් දිශාභූත ධර්මයන් පරීක්ෂා කොට අභිකුස නයින් නභාගෙන නන්දියාවට්ටාදි තුන් අර්ථයකින් සූත්‍ර නිර්දේශ කළ යුතු වේ.

විමර්ශන :

තවද, අභිභූතීන් අටුවාමයේ “මධුපිණ්ඩික සුත්ත, කවිවානපෙය්‍යාල, පාරායනසුත්ත” යන තුන් සූත්‍රාන්තයන් අර්ථපෝෂණය කොට බුදුහු මහාකවිවායන තෙරණුවන් අග්‍රස්ථානයෙහි තැබූහ”යි දක්වති. නොනිවැරදිව පැවසූ අටුවාමයෙහි ද “කවිවායනසංයුත්ත” යක් සඳහන් වෙයි. එහෙත් කවිවානපෙය්‍යාලය හෝ කවිවායනසංයුත්තය නිකාය ග්‍රන්ථයන්හි දක්නට නැත. බන්ධනසංයුත්ත නකුලපිතුර්ගයෙහි 3-4 සූත්‍ර කවිවාන පෙය්‍යාල, කවිවායනසංයුත්ත වශයෙන් සඳහන් කොට ඇතැයි කියැවෙයි. මේ සූත්‍රයන්හි දී සූත්‍රනිපාතයෙහි මාගන්දිය සුත්ත, දීපනිකායෙහි ‘සක්කපඤ්ඤාසුත්ත’ යන සූත්‍ර දෙකේ සංක්ෂිප්ත දේශනා මහාකවිවායන තෙරණුවන් විභාග කොට වදළ සැටි දක්ක හැකිය. දසකඨභූතීන්ගේ ‘කාලී’ සූත්‍රය ද සඳහන් කළ යුතුය. මෙපරිද්දෙන් මධුපිණ්ඩික සූත්‍රාදියෙහි ලා සංක්ෂිප්ත දේශනා අර්ථ ව්‍යාකෘත වීසින් විභාග කොට දේශනා කිරීමේ කුලලතාව හේතු කොට ගෙන කසයින් තෙරණුවෝ අග්‍රස්ථානයට පත්වූහ. ඔබ යම් භාරතය ආදී යුක්ති මාර්ගයක් ඇසුරු කොට ඒ ඒ සූත්‍ර විභාග කරන ලද නම් නවාඩග්‍රහයාසනාර්ථ වර්ණනාව සඳහා ඒ න්‍යායමාර්ගය තබාලුව මැනවැ”යි සලකා පසු කලෙක නොනිවැරදි ප්‍රකරණය වදන ලද්දේ දක යුතුය.

මහාකවිවායන තෙරණුවෝ නොනිවැරදි දේශනාවට පැමිණ දේශනාභාරාදීන්ගේ ලක්ෂණ ව්‍යක්ත කිරීම පිණිස නිදසුන් දක්වන්නාහු යම් යම් ගාථාධර්මයක්, සූත්‍රපාඨයක් එළවන ලද නම්, බෙහෙවින් සංයුක්ත සහිත බැසගෙන සිටි නිදසුන් බව පෙනේ. යළි උදාහරණ, ධම්මපද, ජාතක, අභිභූතීන්ගේ නිකාය, ඉතිවූත්තක විමානවත්ථු යන දේශනා වන්හි සිටි සූත්‍ර බෙහෙවින් දක්වූ අතර දික්සති මැදුම්සති දෙකේ සිටි නිදසුන් මඳ වෙයි. මෙහි සිට විමසීමට භාජන කළ යුතු කරුණු ද ඇත. වාසනාභාගීය සූත්‍රයට නිදසුන් කළ “පිණ්ඩාය කොසලං පුරං” (200 පිට) යනාදී තුස් ගයකින් යුත් වටංසක නම් අනාගත පසේබුදු කෙනෙකුත් පිළිබඳ පුවත සංගීතියට නැගුණු පිටක ග්‍රන්ථයක මෙතෙක් හමු වූයේ නැත. එසේ ම ‘ථෙරගාථා’ හෝ අපදනපාළියෙහි සැඟවීය යුතු වර්ත කීපයකට අයත් සේ පෙනෙන ගාථා ද ඇත. (200-204 පිටු විමසන්න) මෙසේ අප හමුවෙහි ඇති පිටකග්‍රන්ථයක නො පැනෙන ගාථා පසු කලෙක භාණ්ඩයන් අතින් ගිලිහී ගියා විය හැකිය. නොහොත් සංගීතිකාරකයන් විසින් සංගීතියට නො නඟන ලද හෝ විය හැකිය.

“අප්පතිංසං තතො කප්පා” (200 පිට) යනාදී ගාථාව සන්ධිත ථෙරගාථායෙහි ද අපදන පාළියෙහි (සන්ධිත)ද “එකතීංසෙ ඉතො කප්පෙ” යනාදී විසින් එ යි, එය සිව් බුදුරදුන් සඳහන් කරන තැනෙකි. ඒ බුදුහු ලොවැ පහළ වූවාහු මේ කප්පි එක්කිස් වැනි කල්පයෙහි යැ, කිස්වැනි කල්පයෙහි පහළ වූ බුදුකෙනෙක් ද නැත. එයින් මේ නොනිවැරදි ප්‍රකරණ පාළිය බුද්ධවංස, ථෙරගාථා, අපදනපාළි ආදිය හා විරෝධ වෙයි නො යත් : විරුද්ධ නොවේ. ‘ඉතො කප්පෙ’යි මේ කප්පි එක්කිස් වැනි කපු’යි කියන ලද්දේත්, ‘අප්පතිංසං තතො කප්පා’ යි සිව් බුදුරදුන් පහළවූ කල්පය මයාදා කොට කිස්කප්පකැයි කී හෙයින් අර්ථයෙන් සම වේ මැයි. මෙසේ නොනිවැරදි ප්‍රකරණය ප්‍රභූ කළ භාණ්ඩයන්ගේ පාඨය හා ථෙරගාථාදියෙහි එන පාඨය ද ව්‍යාකෘතයෙන් පමණක් වෙනස් වූයේ අර්ථයෙන් සම විය. 204-208 පිටු වල ද මෙබඳු ගාථා ඇත. 206 පිට “එකතීංසමිකප්පමිති” යනාදී ගාථාව ද සසඳා බලන්නේ මැනවි. මෙහි පසුව දක්වූ වාසනාභාගීය සූත්‍ර දෙක ම අප හමුවෙහි ඇති ‘ථෙරගාථා’, ‘අපදනපාළි’ දෙකේ හි මැ දක්නට නො ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තවද නෛතිප්පකරණයෙහි නිදසුන් වශයෙන් එළවූ ඇතැම් සූත්‍රප්‍රදේශ ත්‍රිපිටකයෙහි කවර තැනෙක සංග්‍රහ වී ඇද්දැයි සොයාගත නොහැකි විය. විසි (20) වැනි පිට "යථාහ භගවා ඉදං උක්ඛන්ති මෙ භික්ඛවෙ ඛාරාණයිසං ඉසිපතනෙ මගදයෙ අනුක්තරං ධම්මවක්කං පවත්තිකං" යනාදී සූත්‍රය බුදුරජුන් දම්සක් පැවැත්වීමෙන් පසු කලෙක වෙනත් නිදනයක වෙනත් වස්තුවක දේශනා කරන ලද්දක් සේ පෙනේ. මෙ ද විමසීමට භාජන විය යුතුය.

දසබල කථාවට පැමිණ (140 පිට) නිකායග්‍රන්ථයන්හි ද පටිසම්භිදමග්ගයෙහි ද සවැනි කැනට එන ඉන්ද්‍රියපරොවරකාඤ්ඤාය නෛතිප්පකරණයෙහි සත්වැනි ඤාණය කොට දක්වති. එය කවර භෙයෙකින් වූ විපර්යාසයක් දැයි නිශ්චය කළ නොහැකි විය. ජිනාලඛිකාරවර්ණනා කාරක තෙරණුවනුදු නෛතිප්පකරණය බලා ස්වකීය ග්‍රන්ථය සකස් කළ බව පෙනේ, මෙබඳු තැනුදු ධර්මධරයනට හමුවිය යුතුය.

සංඛ්‍යාතවාරයෙහි "මහාකච්චානෙන නිද්දිව්ඨා" යනු ද භාරවිභඩ්ගවාරයෙහි ඒ ඒ භාරනිගමනයෙහි "නෙතාහ ආයස්මා මහාකච්චානො" යනුද නෛතිප්පකරණයෙහි තෙරුන් විසින් ප්‍රකරණාර්ථ සංග්‍රහ වශයෙන් තබන ලද්දේය.

නෛතිප්පකරණ වූ කළි සංක්ෂිප්ත දේශනා අර්ථ ව්‍යාඤ්ජන විසින් විස්තාරයෙන් අර්ථ විභාග කරන භික්ෂූන් අතුරෙහි අගතැන් ලද මහාකාත්‍යායන මහරහතන් වහන්සේ විසින් ධරමාන බුදුන් හමුයෙහි සංගාභීත වූ සම්බුදු රජුන් විසින් අනුමොදිත වූ වාචනා මාර්ගයට නැඟී සූත්‍රසංවර්ණනයෙහි උපයුක්ත වූ පැවැති ප්‍රකරණයක් වන බැවින් එබඳු අන්‍යාධර්ම සංග්‍රහයන් මෙන් මැ ප්‍රථම සංගීතියෙහි දී පෘථිවි විසර්ජනාදී විසින් වටා ලා සංග්‍රහ කළ යුතු නොවී. සංගීතියට නැඟී ඇදුරොල්ලි පවත්වාගෙන එන ලද්දේ යි.

ලබ්‍රිගම ලඛිකානන්ද
මහානායක ස්ථවිර.

1980 සැප්තැම්බර් මස 12 වැනි දින,
මොල්ලිගොඩ 'ප්‍රවචනොදය' පිටිවෙන්නී දී යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සංකීර්ණ නිරූපණය

ABBREVIATIONS

සිමු	—	සිංහලාක්ෂරයෙන්, මුද්‍රිත නේතනීපකරණය,
මණසං	—	බුරුමරට - ජට්ඨසංගිතියෙන් යොධිත නේතනීපකරණය
පු	—	අට්ඨකථාගත - පුරුණපාඨානතර,
නෙඅ	—	අට්ඨකථා - නේතනීපකරණට්ඨ කථා,
කන්චි	—	අනිකත ග්‍රන්ථානතරපාඨ,
උදන	—	උදනපාලි,
සං-සංති	—	සංයුතතනිකායපාලි,
මනි	—	මණ්ඩමනිකායපාලි,
අති	—	අභිතුනතරනිකාය පාලි,
ම පා	—	මහාවග්ග පාලි,
ජාතක	—	ජාතක පාලි,
බමමපද	—	බමමපද පාලි,

නෛතිප්පකරණ—විෂය සූචි

පිටුවකිනි:

සංගහවාරො	—	—	—	2 - 3
උදෙසවාරො	—	—	—	4 - 7
නිදෙසවාරො	—	—	—	8 - 13
පටිනිදෙසවාරො	—	—	—	14 - 289

1. දෙසනාතාරවිහබෙහි	—	—	14 - 23
2. විවසතාර	„	—	22 - 39
3. යුත්තිතාර	„	—	38 - 45
4. පදවිභානතාර	„	—	46 - 49
5. ලක්ඛණතාර	„	—	50 - 53
6. චතුබ්‍යුහතාර	„	—	52 - 65
7. අචච්චතාර	„	—	64 - 75
8. විහත්තිතාර	„	—	74 - 77
9. පරිචක්කනතාර	„	—	78 - 81
10. වේච්චනතාර	„	—	80 - 87
11. පඤ්ඤත්තිතාර	„	—	86 - 95
12. ඕතරණතාර	„	—	96 - 105
13. සොඛනතාර	„	—	104 - 107
14. අභිවිභානතාර	„	—	106 - 415
15. පරික්කාරතාර	„	—	114 - 119
16. සමායෙපණතාර	—	—	118 - 125

1. දෙසනාතාර සම්පාතො	—	—	124 - 127
2. විවසතාර	„	—	126 - 149
3. යුත්තිතාර	„	—	148 - 151
4. පදවිභානතාර	„	—	150 - „
5. ලක්ඛණතාර	„	—	„ - „
6. චතුබ්‍යුහතාර	„	—	„ - 153
7. අචච්චතාර	„	—	152 - „
8. විහත්තිතාර	„	—	152 - 153
9. පරිචක්කනතාර	„	—	„ - „
10. වේච්චනතාර	„	—	„ - „

පිටිපිටිකා

11. පසුපසුතනිහාර	„	—	—	154 - 155
12. මතරණහාර	„	—	—	„ - „
13. සොබනහාර	„	—	—	„ - „
14. අභිවිච්ඡානහාර	„	—	—	„ - 157
15. පරික්කාරහාර	„	—	—	156 - „
16. සමාදේපණහාර	„	—	—	„ - „
නිසංසක්ඛානං	—	—	—	158 - 183
සාසනපට්ඨානං	—	—	—	182 - 289

තෙතවිප්පකරණං

තෙතවිප්පකරණය

තෙතනිප්පකරණං

නමො භග්ග භගවතො අරහතො
සමමා සම්බුද්ධායා

සංගහවාරො

1. යං ලොකො ඉජ්ජතෙ-සලොකපාලො සදා නමස්සති ච,
තස්සෙතං සංසතවිරං-විදුහි ඤෙය්‍යං භරවර්ණං.
2. ආදස පදාති සුතතං-තං සබ්බං බ්‍යඤ්ඤාදා අපෙඨා ච,
තං විඤ්ඤෙය්‍යං උභයං-නො අපෙඨා බ්‍යඤ්ඤං කතමං.
3. සොළස භාරු තෙතනී-පඤ්ච භයා සංසතස්ස පරියෙට්ඨි,
අට්ඨාරස මූලපද-මහාකම්මානෙත¹ නිද්දොති.²
4. භාරු බ්‍යඤ්ඤාවිචයො-සුතතස්ස භයා තයො ච සුතතපෙඨා,
උභයං පරිකම්භිතං-ච්චිච්චි සුතතං යථාසුතතං.
5. යං චෙච්ච දෙසනා යං ච-දෙසිතං උභයමෙච විඤ්ඤෙය්‍යං,
නත්‍රායමොනුසුබ්බි-නව්ච්චි සුතතතනපරියෙට්ඨි³ති.

1. මහකම්මානෙත - මර්ගං.

2. කම්මායනනොපපාති නිද්දොති - පප.

නෛතිප්‍රකරණය

හඟවත් අර්ථය වූ ඒ සම්මාසම්බුද්ධජායන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා.

සංග්‍රහවාරය

1. ඉන්ද්‍රියය ම වරුණ කුටේර යන ලොකපාලකයන් හෝ සතරවරම්පුන් සහිත වූ ලෝවැසියා යම් පුරුෂෝක්තමයක්වූ පුද්ගලයෙකු ද, දවරය නමස්කාරයක් කෙරේ ද, ඒ අග්‍රපුද්ගල වූ නරොක්තමයාගේ තෙල උතුම්සස්ත කර්මඵල හා කුශලාකුශලාදිභෙද ධර්මයන් දන්නා කුවණැති මිනිසුන් විසින් දහයුත්තේ යි.

2. ක්‍රීඩිත පයඝාතය සම්බන්ධ සුත්‍රය දෙළොස්පද වෙයි, සුත්‍ර යයි කියනලද එ හැම බුද්ධවචනය වාඤ්ජන ද අර්ත්ථ ද වෙයි. වාච්‍ය වාචකභාවයෙන් සම්බන්ධ වූ ඒ අර්ත්ථවාඤ්ජන දෙක 'අර්ත්ථ කවරෙ යැ, වාඤ්ජන කීමැ' යි ස්වරූප හෙයින් දහයුත්තේ යි.

3. දේශනාදි යොළොස් භාරයක් ඇති, නන්දියාවත්තාදි නය පසක් ඇති, කුශලාකුශල විසින් ප්‍රභෙද වූ අටළොස් මූලපදයක් ඇති, පයඝාතයාගෙන් අර්ත්ථ පරිච්ඡේදය වූ, අවිපරිත සුත්‍රාර්ත්ථාවබෝධයට කාරණ වූ නෛතික සුත්‍ර වූ කාතායන මහා ක්ෂිණප්‍රවයන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරනලද්දීය.

4. ශාඛ්‍යභාරයේ වාඤ්ජනද්වාරයෙන් සුත්‍රයාගේ අර්ත්ථසංවර්ණනා වෙයි. නන්දියාවත්ත කියුක්බල සිහවක්කිළින යන නයත්‍රය අර්ත්ථද්වාරයෙන් ම සුත්‍රාර්ත්ථ ප්‍රතිපාදනා කෙරෙයි. තෙල භාර නය දෙක අර්ත්ථනිශ්චය විසින් පරිගණිත වූයේ සුත්‍රානුරූප කොට නොහොත් සියලු සුත්‍රය සංවර්ණනා කෙරෙයි.

5. නෛතිසංවර්ණනාභිය වූ වාඤ්ජනප්‍රබන්ධ සංඛ්‍යාත යම් දේශනාවක් ඇද්ද, දේශනාර්ත්ථ සංඛ්‍යාත යම් දේශිකයකුත් ඇද්ද, තෙල දේශනා දේශිත යන දෙක ම අනුපාද පරිනිර්වාණය පයඝාත කොට ඇති සම්පත්තිනට කාරණ හෙයින් දහයුත්තේය. ඒ විජානනායෙහි ලා මතු කියන භාරනායානුපූර්වය නවාධගභානායාගේ අර්ත්ථපරිච්ඡේදය වෙයි.

විභාගවාරො

1. උද්දෙසවාරො

තත්ත්ව කතමේ කොළඹ හැරුණු දෙසනා විවිධයෝ යුතනී පදවිභානෝ
ලක්කණෝ, විකුඛ්‍යහෝ අවිභානෝ විභානී පරිච්ඡානෝ, වෙච්චිනෝ,
පඤ්ඤානී ඔතරණෝ, කොඛනෝ, අභිච්ඡානෝ, පරික්ඛාණේ සමාණපනෝ
ඉති.

තසානුගිතී :

1. දෙසනා විවිධයෝ යුතනී - පදවිභානෝ ව ලක්කණෝ,
විකුඛ්‍යහෝ ව අවිභානෝ - විභානී පරිච්ඡානෝ.
2. වෙච්චිනෝ ව පඤ්ඤානී - ඔතරණෝ ව කොඛනෝ,
අභිච්ඡානෝ, පරික්ඛාණේ - සමාණපනෝ, කොළඹ¹.
3. එතෙ කොළඹ හැරුණු - පක්ඛිනී, අත්තො අසංකිණ්ණෝ,
එතෙසං වෙච්චි හවතී - විජ්ජාරතයා, නායවිභානී'ති.

තත්ත්ව කතමේ පඤ්ච නයා : නන්දියාවට්ටො,² තීප්පකඛලො, සිහ
විකක්ඛිත්ථිතො දිසාලොචනො අභිකුසො ඉති.

තසානුගිතී :

4. පථමො නන්දියාවට්ටො - දුතියො ව තීප්පකඛලො,
සිහවිකක්ඛිත්ථිතො නාම - තතියො නායලඤ්ඤො³

-
1. කොළඹයා—මජ්ඣ.
 2. නන්දියාවට්ටො--සිඤ්ඤා
 3. නායලඤ්ඤො--මජ්ඣ.

විභාගවාරය

1. උදෙසාපාරය

එහි සොළොස් භාරයෝ කවරහ : ආස්වාදදිය විභාග කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇති 'දෙශනා' භාර යැ. සූත්‍රයෙහි එන පද ප්‍රශ්නාදිය විමසීම ලක්ෂණ වූ 'විවය' භාර යැ. සූත්‍රාගත අර්ත්ථවාඤ්ඤානායන්ගේ යුක්තායුක්තිවිවාරණා ලක්ෂණ වූ 'යුක්ති' භාර යැ. සූත්‍රාගත කුශලාකුශලාදි ධර්මයන්ගේ පදවිධාන (ආසන්නකාරණ) නිර්ධාරණ ලක්ෂණ වූ 'පදවිධාන' භාර යැ. සමාන ලක්ෂණ ධර්මයන් නභා දක්වන 'ලක්ෂණ' භාර යැ. වාඤ්ඤානද්වාරයෙන් නිර්වචනාදි විභාවනලක්ෂණ වූ 'වකුබුහු' භාර යැ. සභාගවිෂභාග ධර්මයන් ආවර්තන ලක්ෂණ වූ 'ආවට්ට' භාර යැ. සංකීර්ණපදොදනධර්මයන් විභාග කිරීම ලක්ෂණ වූ 'විභක්ති' භාර යැ. කුශලාකුශලධර්මයන්ට ප්‍රතිපක්ෂ හෙයින් පරිවර්තන ලක්ෂණ වූ 'පරිවර්තන' භාර යැ. පයඛායශබ්ද දූක්ඛිම ලක්ෂණ කොට ඇති 'වෙවචන' භාර යැ. එක් ධර්මාර්ත්ථයක් විවිධ ප්‍රඥප්තීන් විභාවනලක්ෂණ වූ 'පඤ්ඤාති' භාර යැ. ප්‍රතීත්‍යාසම්ප්‍රදායාදිවාරයෙන් සූත්‍රාර්ත්ථයාගේ අවතරණලක්ෂණ වූ 'ඔතරණ' භාර යැ. සූත්‍රාගතපදපදාර්ත්ථයන්ගේ ශෝධනලක්ෂණ වූ 'ශෝධන' භාර යැ. සූත්‍රාගතධර්මයන්ගේ සාමාන්‍ය විශේෂ නිර්ධාරණලක්ෂණ වූ 'අධිවිධාන' භාර යැ. ධර්මයන්ගේ හේතුප්‍රත්‍යය නිර්ධාරණලක්ෂණ වූ 'පරික්ඛාර' භාර යැ. පදවිධානාදිවිධයෙන් ධර්මයන්ගේ සමාරොපණලක්ෂණ වූ 'සමාරොපන' භාර යැ යන මොහු යි.

ඒ භාරොදෙදසයාගේ සුබග්‍රහණ පිණිස මේ අනුගීති යැ :

1. දේසනා යැ විවය යැ යුක්ති යැ පදවිධාන යැ ලක්ෂණ යැ වකුබුහු යැ ආවට්ට යැ විභක්ති යැ පරිවර්තන යැ.
2. වෙවචන යැ පඤ්ඤාති යැ ඔතරණ යැ ශෝධන යැ අධිවිධාන යැ පරික්ඛාර යැ සමාරොපන යැ යනු සොළොස් භාරයෝ යි.
3. අර්ත්ථහෙයින් අසංකීර්ණ වූ තෙල සොළොස් භාරයෝ ප්‍රකාශ කරන ලදහ. මේ සොළොස් භාරයන්ගේ මැ වීස්තර හෙයින් නායවිභාගය වේ යයි.

එහි පඤ්චනා කවරේ යැ : තෘෂ්ණා අවිද්‍යා දෙකින් සංකීර්ණපක්ෂයෙහි ද ශබ්ද විදර්ශනා දෙකින් වොදනපක්ෂයෙහි ද සූත්‍රාර්ත්ථය සිව්සස් සමග යෙදීමෙන් වර්ණනා කරන 'නන්දියාවට්ට' නය යැ. අකුශලච්ඡිලයෙන් හා කුශලච්ඡිලයෙන් සංකීර්ණ වොදන පක්ෂයෙහි සූත්‍රාර්ත්ථ සිව්සස් සමග යොදන 'තිසුක්ඛල' නය යැ. විපයඛාසයන්ගෙන් සංකීර්ණපක්ෂයෙහි ද ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් වොදන පක්ෂයෙහි ද සූත්‍රාර්ත්ථ සිව්සස් සමග යොදන 'සිහවික්කිළින' නය යැ. අර්ත්ථනායකයට දියාභූත ධර්මයන් විමසන 'දියාලොචන' නය යැ. දියාභූත කුශලාකුශලයන්ගේ සමානානලක්ෂණ වූ 'අභිකුස' නය යැ යන මොහු යි.

ඒ නයොදෙදසයාගේ මේ අනුගීති යැ :

4. සූත්‍රාර්ත්ථප්‍රකාශක වූ පළමුවැනි 'නන්දියාවට්ට' නය ද දෙවැනි 'තිසුක්ඛල' නය ද තුන්වැනි 'සිහවික්කිළින' නම් නය ද වෙති.

5. දිසාලොචනමාහංසු-වතුන්. සංචුත්තමං,
පඤ්චමො අභිකුසො නාම-සබ්බෙ පඤ්ච සංගතා'ති

තත් කතමානි අධිකාරක මූලපදානි : නව පදානි කුසලානි, නව පදානි අකුසලානි.

තත් කතමානි නව පදානි අකුසලානි : තණ්හා අවිජ්ජා ලොභො දෙසො මොහො සුභසංසාරා සුඛසංසාරා නිව්වසංසාරා අනත්තසංසාරා'ති ඉමානි නව පදානි අකුසලානි, යත් සබ්බො අකුසලපකෙඛා සංඛ්‍යා සමොඝරණං භවන්ති.

තත් කතමානි නව පදානි කුසලානි : සමප්පො විපක්ඛනා අලොභො අද්දෙසො අමොහො අසුභසංසාරා උක්ඛසංසාරා අනිව්වසංසාරා අනත්තසංසාරා'ති. ඉමානි නව පදානි කුසලානි, යත් සබ්බො කුසලපකෙඛා සංඛ්‍යා සමොඝරණං භවන්ති.

තත්තිදං උද්දානං :

6. තණ්හා ච අවිජ්ජා ච-ලොභො දෙසො තප්ථෙ මොහො ච,
චතුරො ච විපල්ලාසා-කිලෙසගුමි නව පදානි
7. සමප්පො ච විපක්ඛනා ච-කුසලානි ච යථා තිණි මූලානි,
චතුරො සනිපට්ඨානා-ඉන්ද්‍රියගුමි නව පදානි.
8. නවති ච පදෙති කුසලා-නවති ච සුජ්ජනති අකුසලා පකඛා,
ථිකෙ ඛො මූලපදා-භවන්ති අධිකාරක පදානි'ති

5. සතරවැනි නියවරය 'දිසාලොචන' යයි කීවු. පස්වැනි නිය 'අභිකූප' නම් වේ. මෙසේ සියලු පඤ්චනය දන්තාලදී.

එහි අටළොස් මූලපදයෝ කවරහ 'නවපද කෙතෙක් කුශලයෝ යැ, නවපද කෙතෙක් අකුශලයෝ යි.

එහි අකුශල නවපදයෝ කවරහ : තණ්හා යැ අවිජ්ජා යැ ලොභ යැ දෝස යැ මොහ යැ සුභසංකෘතිය යැ සුඛසංකෘතිය යැ නිවිච්ඡාසංකෘතිය යැ අත්තසංකෘතිය යැ මේ නවපදයෝ අකුශලයෝ යැ. යම් නවපදයෙකැ සියලු අකුශලපක්ෂය සංග්‍රහයට සමෝපරණයට යේ ද එබඳු නවපදයෝ යි.

එහි කුශලනවපදයෝ කවරහ : සමථ යැ විපස්සනා යැ අලොභ යැ අදෝස යැ අමොහ යැ අසුභසංකෘතිය යැ අසුඛසංකෘතිය යැ අනිවිච්ඡාසංකෘතිය යැ අත්තසංකෘතිය යැ යන මේ නවපදයෝ කුශලයෝ යැ. යම් නවපදයෙකැ භූමි කුශලපක්ෂය සංග්‍රහයට සමෝපරණයට යේ ද එබඳු නවපදයෝ යි.

එහි මේ සංග්‍රහවචන යැ :

6. තෘණාද අවිද්‍යා ද ලොභය ද ද්වේෂය ද එසේ මැ මොහය ද සතර විපයාසයෝ ද යන නව පදයෝ ක්ලේශභූමි වෙති.

7. ශමථය ද විදර්ශනා ද අලොභාදී තුන් කුශලමූලයෝ ද අභ්‍යසංඥාදී සතර සති පටිඨානයෝ ද යන නවපදයෝ ශ්‍රද්ධාදී විමුක්තිපරිපාචනීය ඉන්ද්‍රියයන්ගේ සමචසරණ ස්ථාන භෙදින් ඉන්ද්‍රියභූමි නම් වෙත්.

8. ශමථාදී නවපදයෙන් කුශලපක්ෂයෙහි ධර්මයෝ ද තෘණාදී නවපදයෙන් අකුශල පක්ෂයෙහි ධර්මයෝ ද යොදනු ලැබෙත්. තෙල අටළොස් පදයෝ මූලපද වෙත් යයි.

2. නිදේශපාවාරෝ

හත්ත සංඛේපනෙ, නෙතති කිත්තිතා :

1. අක්ඛාදදිතවතො¹-නික්ඛරණමපි ච ඵලං උපායො ච,
අණතති ච හගමතො-යොගිතං දෙසනාභාරෙ
2. යං පුට්ඨිතඤ්ච වික්ඛජ්ඣතඤ්ච-සුත්තස්ස යං ච අනුනිති,
සුත්තස්ස සො පටිච්චයො-භාරො විචයොති නිද්දිට්ඨො.
3. සඤ්ඤාසං භාරො-යං හුම් සො ච ගොචරො නෙතං,
සුත්තාසුත්තපරික්ඛා²-භාරො සුත්තීති නිද්දිට්ඨො.
4. ධම්මං දෙසෙති ජිනො-තස්ස ච ධම්මස්ස යං පදට්ඨානං,
ඉති යං ච සඤ්ඤාධම්මා-ඵසො භාරො පදට්ඨානො.
5. වුත්තමති ඵකධම්මො-සෙ ධම්මා ඵකලක්ඛණා කෙවි,
වුත්තා හවිනති සඤ්ඤා-සො භාරො ලක්ඛණො නාම.
6. තෙරාත්තමධිප්පායො-බ්බාසුත්තමථ දෙසනානිදානඤ්ච,
පුබ්බාපරොක්ඛනී³-ඵසො භාරො චතුබ්බාසො.
7. ඵකමති පදට්ඨානො-පරිශෙසති සෙසතං පදට්ඨානං,
ආවට්ටති⁴ පටිපකෙඛ-ආවට්ටො නාම සො භාරො.
8. ධම්මං ච පදට්ඨානං- හුම් ච විහජ්ඣෙ⁵ අතං භාරො,
සාධාරණෙ අසාධාරණෙ ච-නෙයොසා විහත්තිති.
9. කුසලාකුසලෙ ධම්මො-නිද්දිට්ඨො භාවිතො පනිතො ච,
පරිචිත්තති පටිපකෙඛ-භාරො පරිචිත්තනො නාම.

-
1. අක්ඛාදදිතවතො - පු.
 2. සුත්තාසුත්තපරික්ඛා - පු, සිඬු.
 3. පුබ්බාපරෙත සතී - පු.
 4. ආවත්තති - සිඬු.
 5. විහජ්ඣෙ - සිඬු.

2. නිදේශවාරය

ඒ උද්දේසපාඨයෙහි සැකෙවින් නොන්තිප්‍රකරණය කියනලදී. (දන් ලක්ෂණදිය නිර්දේශ කරනු ලැබේ.)

1. සුමංසාමනස්සාදි ආස්වාදය ද මත්‍රෙහුමක සංස්කාර සම්බන්ධතා ආදීනවය ද ආයාම මාර්ග නිර්වාණ සම්බන්ධතා නිස්සරණය ද ශ්‍රැතමයභ්‍යන්තරී දේසනාචලය ද ආයාම මාර්ගයට පද්ධිත වූ පූර්විකාග්‍රහිතද සම්බන්ධතා උපාය ද වතුස්සත්‍යාකාර්මස්ථානායෙහි යුක්ත ප්‍රයුක්ත වූ චෛතනායාත් සදහා ආභ්‍යර්ථන වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ විධාන සම්බන්ධතා ආණක්ති ද යන මේ (හෙවත් ආස්වාදදීන්ගේ විභාගලක්ෂණ වූ සංවර්ණනා විශේෂය) 'දේසනාභාර' නම් වේ.

2. සුත්‍රයාගේ යම් පාවිච්ඡාවකුත් ඇද්ද යම් විසදීමකුත් ඇද්ද අනුග්‍රහීනි සංඛ්‍යාත යම් සංග්‍රහයාටා ඇද්ද, එසේම සුත්‍රාගත ආස්වාදදියකුත් ඇද්ද එ හැටි සෙවීම ලක්ෂණ කොට ඇති භාරය 'විවිභාර' නමැයි දක්වන ලද්දේය.

3. සියලු භාරයන්ගේ ව්‍යාඤ්ජන සංඛ්‍යාත යම් භූමියක් ඇද්ද සුත්‍රාර්ත්ථ සංඛ්‍යාත යම් ගොචරයෙකුත් ඇද්ද ඒ අර්ත්ථව්‍යාඤ්ජනයන්ගේ මහා - අපදේසයන් හා යුක්තය යුක්තිබව දක්වීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ 'යුක්තිභාර' නමැයි දක්වන ලද්දේය.

4. ජිතපඤ්චමාර වූ ත්‍රිඤ්ඤ භූමි දෙකකි. ඒ කුශලාදි හෙද වූ ධර්මයට කාරණ වූ යෝනිසොමනසිකාරාදි යම් පද්ධිතයක් ඇද්ද, මෙසේ සුත්‍රාගත සියලු ධර්මයන්ට පද්ධිත (ආසන්නකාරණ) දක්වීම ලක්ෂණ වූ තෙල භාරය 'පද්ධිත' නම් වේ.

5. කුශලාදි හෝ ස්කන්ධාදි හෝ එක් ධර්මයක් සුත්‍රයෙහි වදළ කල්හි කුශලාදි ස්කන්ධාදි භාවයෙන් සමානලක්ෂණ වූ යම් ධර්ම කෙතෙක් වෙන් ද, ඒ හැටි ධර්මයේ සුත්‍රයෙහි නොදක්වනලද්ද එළවා වර්ණනා කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇති ඒ භාරය 'ලක්ෂණ භාර' නම් වේ.

6. ව්‍යාඤ්ජනද්වාරයෙන් සුත්‍රාගත පදනිර්වචන සංඛ්‍යාත නිරුක්තිය ද දේශකයන්ගේ අධිප්‍රාය ද යළි දේශනානිදාය ද පූර්වාපරානුසන්ධි ද යන වතුර්විධ ලක්ෂණයන් වර්ණනා කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇති තෙල භාරය 'වතුමුග්‍රහ' නම් වේ.

7. ආරම්භක ආදි වූ (පරක්කමධාතු ආදියට) පද්ධිත වූ එක් ධර්මයක් දේශනා රූප කල්හි ඒ ධර්මයට විෂභාගකයෙන් (ප්‍රමාදදියට ආසන්නකාරණ වූ කොසප්පාදි) අවශේෂ පද්ධිතධර්මය ගවේෂණ කෙරෙයි, සොයා ප්‍රතිපක්ෂධර්මයන් ආවර්තන කෙරෙයි, (මෙසේ සහගවිෂභාග වශයෙන් ආවර්තන ලක්ෂණ වූ) ඒ භාරය 'ආවර්ථකාර' නම් වේ.

8. සාධාරණවශයෙන් ද, අසාධාරණවශයෙන් ද, කුශලාදිහේද වූ ධර්මය ද විශේෂාධිගම්කාරණ වූ පද්ධිතය ද පාඨත්ස්නභූමි ආදි භූමිය ද (යම් භාරයක්) විභාග හෙයින් ප්‍රකාශ කෙරේ ද, මේ භාරය 'විභක්තිභාර' නමැයි දක්වනුයේ.

9. වර්ණනා කරනු ලබන සුත්‍රයෙහි වදළ භාවිත වූ ද ප්‍රභාත වූ ද කුශලාකුශල ධර්මයන් ඔවුන්ට ප්‍රතිපක්ෂ වූ අකුශලකුශලයන්ගේ වශයෙන් පරිවර්තන කෙරෙයි. ඒ භාරය 'පරිවර්තනභාර' නම් වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

10. වෙච්චනානි බහුනි තු-සුතෙත චූතනානි එකමිමසං,
යො ජාතානි සුතතවිදු-වෙච්චනො නාම තො භාරො.
11. එකං හතච, ධම්මං-පඤ්ඤානිති විවිධානි දෙසෙති,
තො ආතාරො ඤෙයො-පඤ්ඤානි නාම භාරො'ති.
12. යො ච පටිච්චප්පාදො-ඉන්ද්‍රියබන්ධා ච ධාතුආයතනා,
එතෙහි ඔතරති යො-ඔතරණො නාම තො භාරො.
13. විසුඤ්ඤානවති පඤ්ඤා-භාජාය පුච්ඡිතා යමාරබ්බ,
සුභාසුභාපටිකා-භාරො තො තොධනො නාම.
14. එකතතනාය ධම්මා-යෙපි ච වෙමතතනාය නිද්දිට්ඨා,
තෙ හ විකපාසිතබ්බා-එතො භාරො අභිට්ඨානො.
15. යෙ ධම්මා යං ධම්මං-ජනාසනාපට්ඨාය පරමපරතො,
හෙතුමවිකසිතබ්බා-එතො භාරො පටිකාපරො.
16. යෙ ධම්මා යවුලා-යෙ වෙකත්ථා පතාසිතා මුනිනා,
තෙ සමරොපසිතබ්බා-එත සමරොපතො භාරො.
17. තණ්හාඤ්ච අවිජ්ජාපි ච-සමපේත විපක්ඛානාය යො හෙති,
සමෙවති යොජසිතා-අයං නයො නන්දියාවට්ටො.¹
18. යො අකුසලෙ සමුලෙහි-හෙති කුසලෙ ච කුසලමුලෙහි,
භූතං තථං අවිතථං තිපුකුලං තං තයං ආහු.
19. යො හෙති විපල්ලාසෙහි-කිලෙතො ඉන්ද්‍රියෙහි සභාවො,
එතං තයං තයවිදු-සිහවිකානිජිතං ආහු.
20. වේයාකරණෙසු හි යෙ-කුසලාකුසලා තතිං තතිං චූතනා,
මහසා මොලොකයතෙ-තං වු දිසාලොචනං ආහු.

1. නන්දියාවතො - සිඤ්ඤා.

2. සංකිලෙසෙ - පු.

10. නවාසිභාසන සංඛ්‍යාත තෙවළාදහමිති වදන එක් පදාර්ථයක් පිළිබඳ බොහෝ වූ මැ වෙව්වනගත් සූත්‍රයෙහි නිසුණ වූ යම් ධර්මකථිකයෙක් සූත්‍රවර්ණනයෙහි ලා ප්‍රකාශ කෙරෙයි. ඒ භාරය 'වෙව්වන' නම් වේ.

11. භාග්‍යවත් බුදුහු ස්කන්ධාදී එක් ධර්මයක් නික්මෙප - ප්‍රභවාදී විවිධ ප්‍රභේදයන් දේශනා කෙරෙති. ඒ එක් මැ ධර්මාර්ත්ථයක් අනෙකප්‍රභේදයින් පනවන ආකාරය 'පඤ්ඤාත්තිභාර' නමැයි දතයුත්තේය.

12. යම් ප්‍රතික්‍ෂාමුත්පාදයෙක් ඉන්ද්‍රිය ස්කන්ධ ධාතු ආයතන කෙතෙක් වෙද්ද සූත්‍රාගත පදාර්ත්ථවාරයෙන් ඒ ප්‍රතික්‍ෂාමුත්පාදයින්ගේ යම් අවතරණයෙක් ඇද්ද ඒ අවතරණලක්ෂණ වූ සංවර්ණනා විශේෂය 'ඔතරණභාර' නම් වේ.

13. භාරාදේශනයෙහි ලා යම් අර්ථයක් අරභයා විවෘත ප්‍රස්තය බුද්ධාදීන් විසින් විසු කල්හි එහි පද ආරම්භාදීන්ගේ ශෝධිතශෝධිතභාවය විවරණලක්ෂණ වූ ඒ භාරය 'සොධනභාර' නම් වේ.

14. එකන්තතා සංඛ්‍යාත සාමාන්‍යයෙන් ද වෙමන්තතා සංඛ්‍යාත විශේෂයෙන් ද යම් ධර්ම කෙතෙක් සූත්‍රයෙහි වදනලද්දහු ද ඒ ධර්මයෝ (එහි සාමාන්‍ය විශේෂ කීමැයි) විකල්පන නොකළයුත්තාහුය. මෙසේ ධර්මයන්ගේ සාමාන්‍යවිශේෂනිශ්චයලක්ෂණ වූ තෙල භාරය 'අධිචයානභාර' නම් වේ.

15. අවිද්‍යාදී යම් ප්‍රත්‍යයධර්ම කෙතෙක් සංස්කාරාදී යම් ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නධර්මයක් සහජාතප්‍රත්‍යයභාවයෙන් පරම්පරප්‍රත්‍යයව අනුරූපසන්තානසමනවශයෙන් උපදවත් ද, ඒ ජනකාදී හෙතුව සූත්‍රයෙන් නිශ්චය කොට වර්ණනා කරන තෙල භාරය 'පරික්ඛාරභාර' නම් වේ.

16. යම් ශීලාදී ධර්ම කෙතෙක් යම් සමාධිආදී ධර්ම කෙනතුන්ට මූල වූවාහු යළි යම් ධර්ම කෙතෙක් ඒකාර්ථ වූවාහු බුද්ධමුනිහු විසින් වදනලද්දහු ද ඒ ධර්මයෝ පදවිධානාදී විසින් සමාරොපණ කොට වර්ණනා කළයුත්තාහුය. තෙල 'සමාරොපනභාර' නම් වේ.

(මෙසේ භාරා විසින් සොළොස් භාර නිර්දේශ කොට දුන් නය නිර්දේශ කෙරෙති.)

17. යම් සංවර්ණනා විශේෂයෙක් සූත්‍රාගත තෘෂ්ණාවත් අවිද්‍යාවත් සංක්ලේශ පක්ෂයට ද ශමට විදර්ශනා දෙකින් වොදන පක්ෂයට වතුස්සත්‍යයන් සමග යොද පමුණුවා ද, මේ නය 'නන්දියාවචිට' නම් වේ.

18. යම් සංවර්ණනානා විශේෂයෙක් ලෝභාදී අශුභලමූලයන් සමග ද්වෘදශ චිත්තෝත්පාද සංඛ්‍යාත සියලු අශුභලධර්මයන් ද අලෝභාදී කුශලමූලයන් සමග සියලු වාතුර්භූමක කුශලධර්මයන් ද භූත තට අවිතට කොට සූත්‍රාර්ත්ථය වතුස්සත්‍යයොපනා ද්වාරයෙන් පමුණුවා ද ඒ නයවිශේෂය 'කිපුක්ඛල' නමැයි කීහු.

19. යම් සංවර්ණනානා විශේෂයෙක් අශුභයෙහි ශුභ යැ යනාදී වතුර්විධ විපර්යාසයන්ගෙන් ක්ලෙශයන් හෙවත් සංක්ලෙශපක්ෂය ද ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිවේධ සද්ධර්මය හෙවත් වොදනපක්ෂය ද සියුසස් සමග යොද නයන ලක්ෂණ වූ තෙල නය සද්ධර්මනාය දන්නාහු 'සිහවික්කිළිත' නමැයි කීහු.

20. නන්දියාවටවාදී ඒ ඒ අර්ත්ථනාය යොදනු සඳහා කරනලද සූත්‍රාර්ත්ථ විස්සජ්ජනායෙහි ලා ඒ ඒ තැන කියනලද ඒ ඒ නයට දිශාභූත වූ යම් කුශලාකුශලධර්ම කෙතෙක් ඇද්ද, ඒ ධර්මයන් මේ ප්‍රථම දිශා යැ යනාදීන් සිසිත් මැ අවලොකන කෙරෙයි, ඒ පරික්ෂාව මැ 'දියාලොවන' යැයි කීහු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

21. ඕලොකේනා: දිසලොචනෙන- උක්ඛිපිය යං සමාහෙතී,
සබ්බේ කුසලාකුසලෙ-අයං භයො අඛකුතො නාම.
22. කොළඝ භාරං පඨමං-දිසලොචනතො¹ දිනා විලොකයිතා,
සංවිපිය අඛකුතෙන නි-භයෙති තිති නිද්දියෙ සුතතං.
- 23 අකඛරං පදං බ්‍යඤ්ඤං-නිරුතති තථෙව නිද්දෙසො,
අකාරජච්ඡිව්වතං-ඵහතාව බ්‍යඤ්ඤං සබ්බං.
24. සබ්බාසනං පකාසනං-විචරණං විහජ්ඣනතානිකම්මපඤ්ඤාතී,
ඵතෙති ඡති පදෙති-අනෙඤ්ඤා කම්මඤ්ඤා නිද්දිව්ඨං.
- 25 නිඤ්ඤි ව නයං අනුතං-අත්ඤ්ඤා ව ඡපපදති ගණිතානි,
නවති පදෙති ගතවතො-විචිතඤ්ඤා²නෙඤ්ඤා සමාසුතො.
26. අත්ඤ්ඤා නව පදති-බ්‍යඤ්ඤාපරියෙවසීයං චතුර්වික,
උභයං සබ්බලාසිනා³ තෙනතිංසා ඵතතිකා තෙනති⁴ති.

නිදේශවශයෙන් නිවර්තනො.

1. දිසලොචනෙන - පු.

2. සබ්බපයතො - පු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

21. දිසාලොචනනය කරණකොටගෙන ප්‍රථමාදි දිශාභාවයෙන් පරීක්ෂා කොට සූත්‍රයෙන් නභාගෙන හැම කුශලාකුශලධර්මයන් ඒ ඒ නයයොජනාවගයෙන් යම් සමානයනයක් (පැමිණැවීමක්) ඇද්ද මේ 'අභිකුසනය' නම් වේ.

22. ව්‍යාඤ්ජනපයෙහිණ හෙයින් පළමු කොට යොළසභාරයෝ යෙදියුත්තාහ. දිසාලොචනනයෙන් ප්‍රථමදිශාදිය අවලොකන කොට අභිකුසනයෙන් දිශාභාවධර්මයන් සූත්‍රයෙන් නිර්ධාරණ කොට නන්දියාවටාදි තුන්තයින් සූත්‍රය වර්ණනා කරන්නේයි.

23. (දන් ද්විතීයපද නිර්දේශ කෙරෙහි : 'අක්ඛරං පදං' යනාදීන්) අපරියොසිත පදයෙහි වර්ණ සංඛ්‍යාත 'අක්ඛර' යැ, නාමාඛ්‍යාතාදි වතුර්විධ 'පද' යැ පදයෙන් කියනලද අර්ත්ථප්‍රකාශක පදසමුදයලක්ෂණ වූ වාක්‍යසංඛ්‍යාත 'ව්‍යාඤ්ජන' යැ. වාක්‍යවිභාගයෙන් කියන ලද නිර්වචන සංඛ්‍යාත 'නිරුක්ති' යැ, එසෙයින් මැ නිර්වචණ දෙශනා හෙයින් නිර්වචනවිස්තර සංඛ්‍යාත 'නිර්දේශ' යැ, පදයන්ගෙන් වාක්‍යවිභාග සංඛ්‍යාත සවැනි වචන වූ 'ආකාර' යැ, යන සියලු ව්‍යාඤ්ජනය මෙතෙක් මැ වේ. (භාටා ඛන්ධ වීසින් 'ආකාර' පදය අන්තයෙහි ලා කිව ද පදනුක්‍රමිකා රිසියහු එය ව්‍යාඤ්ජන පදයට අනතුරු කොට ගතයුතුය.)

24. සැකෙවින් ප්‍රකාශ කරන 'සඛිකාසනා' යැ, ප්‍රථමප්‍රකාශන සංඛ්‍යාත 'පකාසනා' යැ, විස්තර කිරීම් සංඛ්‍යාත 'විවරණා' යැ, විභාග කිරීම් සංඛ්‍යාත 'විභජනා' යැ, ප්‍රකට කිරීම යයි කියනලද 'උත්තානීකම්ම' යැ, ප්‍රකාරයෙන් දෙපන සංඛ්‍යාත 'පඤ්ඤාත්ති' යැ යන මේ ඡෙටපදයෙන් සූත්‍රාර්ත්ථය ද උද්ඝාටනාදි වූ චෙටනෙයයන්ගේ වික්තප්‍රබෝධනක්‍රියාව ද දක්වනලදි. (මේ අර්ත්ථපදයන්ගෙන් පිළිවෙළින් අක්ඛර පද ආදි ව්‍යාඤ්ජනපදයෙන් දක්වන අර්ත්ථාකාරය ගන්නා ලද වේ යයි දතයුතු.)

25. අනුන වූ නන්දියාවටාදි තුන් නය ද සඛිකාසනාදි වීසින් ගණන ලද අර්ත්ථපද සය ද යන නවපදයෙන් හෙවත් නව කොටසින් භාග්‍යවත්තූගේ වචනසංඛ්‍යාත සූත්‍රාර්ත්ථය මොනොවට යොදන ලද්දේයි.

26. යථෝක්ත අර්ථපද නවය ද ව්‍යාඤ්ජනපයෙහිණ හෙයින් ඡොඩගභාර යැ ව්‍යාඤ්ජනපද ඡටික යැ කර්මනය දෙක යැ යන සුවිසිපදය දැයි මේ දෙක සම්පිණ්ඩන කොට තෙතිස් නොත්තිපද කෙනෙක් වෙති. නොත්ති මෙතෙක් මැ වන්තිය' යි.

('සංඛෙපයතො' යන පාඨයෙහි සංක්ෂිප්ත කොට (එක්කොට) ගන්නාහට යැ යන අර්ථ යි. කිසි කෙනෙක් අටළොස් මූලපදයකුදු එක්කොට නොත්ති අවයව එක් පනසෙකැයි කියති. මූලපද සංවර්ණනා විශේෂයක් නොවූයෙන් නොන්තිනයෙහි ලා නොගිණුව සැලැකිය යුතුය.)

නීදේශසථාරය නිමි.

3. පටිතිදෙසවාලෝ

3. 1. 1.

දෙසනාහාරවිගමනා

තථ කතමො දෙසනාහාරො : “අඤ්ඤාදිනවතා”ති භාටා, අයං දෙසනාහාරො. කිං දෙසයති : අඤ්ඤං ආදිනවං නික්ඛරණං ඵලං උපායං ආණ්ඩනං.

“ධම්මං වො භික්ඛවො දෙසිංසාමි ආදිකල්‍යාණං ඔජ්ඣිකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාථං සබ්බඤ්ඤං කෙවල පරිපුණ්ණං පරිසුඤ්ඤං බ්‍රහ්මචරියං පභාසිංසාමි”ති

තථ කතමො අඤ්ඤාදො :

1. “කාමං කාමයමානස්ස නස්ස වෙ තං සමිජ්ඣති,
අඤ්ඤං පිඨිමිතො හොති ලඤ්ඤං ඔවෙව, යදිවන්ති”ති

අයං අඤ්ඤාදො,

තථ කතමො ආදිනවො :

2. නස්ස වෙ කාමයානස්ස ජන්දජාතස්ස ජන්තුතො,
තෙ කාමා පරිහායනති සලලවිඤ්ඤොව රුප්පති”ති

අයං ආදිනවො,

තථ කතමං නික්ඛරණං :

3. “යො කාමෙ පරිවජ්ජති සප්පඤ්ඤොව පදා සිද්ධෙ,
සො’මං විසතතිකං ලොකෙ සතො සමතිවිහතති”ති

ඉදං නික්ඛරණං,

තථ කතමො අඤ්ඤාදො :

4. “බොහං වජ්ඣං භිරඤ්ඤං වා ගවාස්සං දසපොරිසං,
පියො ඛන්ති පුරි කාමෙ යො නරො අනුභිජ්ඣති”ති

අයං අඤ්ඤාදො,

3. පටිතිඥාසථාරය

3. 1. 1

දේශනාභාරවිභාගය

එහි දේශනාභාර කවරෙ යත් : ' අස්සාදිනවතා ' යන භාෂා යි. මේ දේශනාභාර යැ. කුමක් දෙශනා කෙරෙහි යත් : ආස්වාදය ආදීනවය නිස්සරණය ඵලය උපායය ආණ්ත්තිය යන මේ දෙසකි.

" මහණෙනි, තොපට ආදිකලණ වූ මැදකලණ වූ අවසාන කලණ වූ අර්ථසම්පත්ති යෙන් සාර්ථ වූ ව්‍යඤ්ජනසම්පත්තියෙන් සවාඤ්ජන වූ ඵලාවිසුසුක නැතියෙන් එකාන්තපරිපූර්ණ වූ හළසුක නැතියෙන් පරිභූදධ වූ දහමක් දෙසමි. සසුන්බඹසර පවසමි " යි.

එහි ආස්වාද කවරෙ යැ :

1. මනාපිය රූපාදි භ්‍රෙහුමක වස්තුකාමය කැමැතිවන ඒ සත්වහට ඉදින් ඒ කාමවස්තුව සමාද්ධ වේ නම් (ලැබේ නම්) ඒ සත්ත්ව රිසිවූ කාමය ලැබ එකාන්තයෙන් තුටු සිත්ඇතියේ වෙයි.

ඉවර්තලාහ ප්‍රීතිමනස්කතාදිය ආස්වාද කටයුතු හෙයින් මේ ආස්වාද යි.

එහි ආදීනව කවරෙ යැ :

2. වස්තුකාමයන් කැමැතිවන උපත්තෘෂ්ණා ඇති ඒ සත්ත්වයාගේ ඒ වස්තුකාමයෙන් ඉදින් පිරිහෙත් නම්, එකල්හි හේ අයෝමයාදි ශල්‍යයෙකින් වීදුනාලද්දකු සෙයින් පෙළේ යයි.

විපරිණාමානාථායෙන් පෙළෙනුයෙන් මේ ආදීනව යි.

එහි නිස්සරණ කවරෙ යැ :

3. යම් මහණෙක් (ජීවත්වනු කැමැති පුරුෂයෙක්) තමාගේ පාදය කෙරෙන් සර්පයකුගේ හිස සෙයින් වස්තුකාම ක්ලෙශකාමයන් (විෂ්කම්භණ වීසින් හෝ සමුච්ඡේද වීසින් හෝ) දුරුකෙරේ ද ඒ මහණ ලොවැ වීසත්තිකා සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාව යමාතිමත්ව ඉක්මවාලයි.

මේ නිවන් අරමුණු කොට ඇති මාර්ගඥානසොත්තෘෂ්ණාව දුරුලීම නිස්සරණ යි.

එහි ආස්වාද කවරෙ යැ.

4. යම් මිනිසෙක් හැල් ආදි කෙත් හෝ ගෘහවස්තු ආදි වතු හෝ අමුරන් හෝ ගවයන් අසුන් හෝ දස්කම්කරුපුරුෂයන් හෝ ස්ත්‍රීන් හෝ නැයන් හෝ වෙනත් මනාපිය රූපාදි බොහෝ කාමවස්තූන් ක්ලේශකාම වශයෙන් සුනසුනා ප්‍රාර්ත්ථනා කෙරේ ද.

මේ කෙත් වත් ආදීන්ගේ සුනසුනා ප්‍රාර්ත්ථනාව ආස්වාද යි.

තත් කතමො ආදීනවො :

5. “අබලා නං බලියනති මදුනෙත නං පරික්ඛයා,
තතො නං දුක්ඛමනෙති නාවං හිත්තමිවොදකනති”

අයං ආදීනවො :

තත් නතමං නික්ඛරණං :

6. “තමො ජනතු සදු සතො කාමානි පරිවජ්ජයෙ,
තෙ පහාය තරෙ ඕඝං නාවං සිත්ථාව පාරගු”ති

ඉදං නික්ඛරණං,

තත් නතමං ඵලං :

7. “ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මවාදිං.
ජිත්තං මහත්තං යථවක්ඛකාලෙ,
ඵසානිසංඝො ධම්මෙ සුච්ඡේණ
න දුක්ඛං භවජති ධම්මවාදි”ති.

ඉදං ඵලං,

තත් කතමො උපායො :

8. “සබ්බෙ ධම්මො අනත්තාති යදු පඤ්ඤාය පස්සති,
අථ නිබ්බිඤ්ඤති දුක්ඛෙ ඵස මග්ගො විසුද්ධියා”ති.

අයං උපායො,

තත් කතමො ආණ්ඩතී :

9. “චක්ඛුමො විසමානීච විජ්ජමාතෙ පරක්කමෙ,
පණ්ඩිතො ජීවලොකස්මිං පාපානි පරිවජ්ජයෙ”ති.

“සුඤ්ඤතො ලොකං අවේක්ඛිස්සු මොහරුජා”ති ආණ්ඩතී. “සදු සතො”ති උපායො.

“අත්තානුදිට්ඨිං උභවිථ ඵලං මච්චුතරෙ සියා”ති ඉදං ඵලං.

එහි ආදීනව කවරෙ යැ :

5. අබල වූ කෙලෙස්සු ඒ කාමගිද්ධ මිනිසා (ප්‍රකට වූ ද අප්‍රකට වූ ද) උපද්‍රවයෝ ඔහු මැඩපියති. එහෙයින් සිදුරු වූ නැවකට ජලය වදනා සෙයින් ජාත්‍යාදී දුක ඔහු අනුව යේ.

මේ ජාත්‍යාදී දුක් අනුබද්ධතාවට ආදීනව යි.

එහි නිස්සරණ කවර :

6. එහෙයින් සත්ත්ව තෙමේ හැම කල්හි සිහිඇතිවූ කාමයන් දුරුකරන්නේ යැ, මෙසේ ඒ කාමයන් දුරුකොට බිදුණු නැව දිය ඉස පරතෙර යන්නකු සෙයින් වතුරොසය කරණය කරන්නේ යි.

මේ වතුරොසකරණය කොට අනුපාදිශෙෂව පිරිනිවීම නිස්සරණ යි.

එහි එළය කවරෙ යැ :

7. දනාදි පුණ්‍යධර්මය එකාත්තයෙන් ඒ ධර්මයෙහි හැසිරෙන පුභුල්ලු (දිව්‍ය ධර්මික සාම්පරාධික අනර්ථයෙන්) රක්තේය. වැසිකලෑ මහත් වූ ජත්‍රය එය ධරන්නාහු යම්සේ රක් ද එමෙහි. ධර්මය මොනොවට පරිචිත කල්හි තෙල අනුසය වෙයි : ධර්මවාරි පුද්ගල අපායාදි දුගතිට නොයේ යයි.

මේ දිව්‍යධර්මිකාදි අනර්ථයෙන් රක්තී ම ධර්මයාගේ එල යි.

එහි උපාය කවරෙ යැ :

8. සියලු සධ්ධත සංඛ්‍යාත ප්‍රත්‍යයොත්තන්නධර්මයෝ අනාත්මයෝ යයි මෙසේ යම් කල්ලේ (විදසුන් තෙදගන්වා) අනාත්මානුදර්ශන ප්‍රඥයෙන් දක් ද, එකල්හි (පෙර මැ අනිත්‍යාද්‍යාමයන් දුටුහෙයින්) විදර්ශනාගොචර වූ පඤ්චස්කන්ධද්‍යාමයෙහි නිර්වේදයට පැමිණෙයි. තෙල නිර්වේදය විභූද්ධිසංඛ්‍යාත ආයාමිචාරගයට උපාය (මාර්ග) වේ යයි.

මේ නිබ්බිඤ්ඤා විපුද්ධි අධිගමයට හේතුබැවින් උපාය යි.

එහි ආණත්ති කවර යැ :

9. ඇස්ඇති පුරුෂයෙක් කායිකවිශ්‍යය පවත්නා කල්හි විෂමභූමිප්‍රදේශ හෝ වණ්ඩනායෙන් විෂම වූ ඇත් අස් ආදීන් හෝ දුරුකොට යන්නා සේ සත්ලොවැනුවණැති පණ්ඩිත පුරුෂ පාපයන් දැලැන්නේ යි.

‘පවි දුර්ලාභ්‍යකුය’ යනු ධර්මාරාජ වූ බුදුරදුන්ගේ අණ යැ. මේ ආණත්ති යි.

මෙසේ වෙන වෙන සූත්‍රයෙහි ආ එල උපාය ආණත්ති උද්භරණ කොට යළි එක් මැ සූත්‍රයෙහි ආ සැටි දක්වන්නට පාරායනවර්ගයෙහි මොසරාජසූත්‍රය නිදසුන් කෙරෙයි.

‘මෝසරාජය, සියලු මැ සංස්කාරලෝකය (වසයෙහි නො පවත්නාවට සැලකීම වශයෙන් හෝ සිස්ඛව තුවණින් දක්ම වශයෙන් හෝ) භූතා වශයෙන් බලව’ යන ධර්මාරාජයන් ගේ වචනය විධාන වනුයෙන් ‘ආණත්ති’ යැ.

‘හැම කල්හි ස්මාතිමත් වූයෙහි’ යනු ‘උපාය යැ. (ස්මාතියෙන් දර්ශනය වන හෙයිනි.)

‘විංශද්වස්කුක ආත්ම (සත්කාය) දෘෂ්ටිය උද්‍යාපියා (නසා) මෙසේ මරණය ඉක්ම වනුයෙහි වන්නේය’ යන මේ දේශනා එලය යි.

(දාස්වාද්දිය උද්භරණ විසින් දක්වා දුන් පුද්ගලවිභාගයෙන් දේශනාවිභාගය වදරනි :)

තත්ව හඟවී, උග්‍රාභිභව්‍යානුකූල ප්‍රකාශනය නිසාරණය. දෙසෙති. විපක්‍ෂවිභව්‍යානුකූල ප්‍රකාශනය ආදිනවං ව නිසාරණය ව දෙසෙති. නෙය්‍යානුකූල ප්‍රකාශනය අය්‍යාදං ව ආදිනවං ව නිසාරණය ව දෙසෙති.

තත්ව විකල්පය පවිපද්‍ය විකල්පය ප්‍රකාශන ව, තණ්හාවිරිතො ඕනෙකු සතිච්ඡේදන දුක්ඛාය පවිපද්‍ය දකුණුකුණු නියානී සතිපට්ඨානෙති නිසාරණය, තණ්හාවිරිතො උද්භේදා¹ සමාධිච්ඡේදන දුක්ඛාය පවිපද්‍ය විපාකිකුණු නියානී කිංකෙති නිසාරණය, දිට්ඨිවිරිතො ඕනෙකු විරිච්ඡේදන සුඛාය පවිපද්‍ය දකුණුකුණු නියානී සමමපට්ඨානෙති නිසාරණය, දිට්ඨිවිරිතො උද්භේදා¹ පඤ්ඤාච්ඡේදන සුඛාය පවිපද්‍ය විපාකිකුණු නියානී සමමවති නිසාරණය.

උග්‍රා තණ්හාවිරිතා සමපට්ඨානවිකල්පය විපක්‍ෂානුකූල නියානී රහස්‍යය වෙනොවිච්ඡිතයා, උග්‍රා දිට්ඨිවිරිතා විපක්‍ෂානුකූලවිකල්පය සමමවති නියානී අවිච්ඡිතයා පඤ්ඤාච්ඡිතයා.

තත්ව යෙ සමපට්ඨානවිකල්පය පවිපද්‍ය නියානී, තෙ නන්දියා විච්චෙන නෙයෙන භාවිතා. යෙ විපක්‍ෂානුකූලවිකල්පය පවිපද්‍ය නියානී, තෙ සිහවිකල්පයෙන නෙයෙන භාවිතා.

සායං භාගේ තත්ව සමවති² : යසං³ සත්ථා වා ධම්මං දෙසෙති අඤ්ඤාතරෙ වා ගරුච්ඡානියො සමුභවිච්ඡා, සො තා ධම්මං සුඛා සඬං පච්චිකති, තත්ව යා විමංභා උග්‍රානුකූලා තුලනා උපපට්ඨකා, අයං සුඛමයිපඤ්ඤා, තත්ථා සුඛෙන නිසාරණය යා විමංභා තුලනා උපපට්ඨකා මනසානුපෙක්ඛනා, අයං විනාමයිපඤ්ඤා. ඉමානි ද්විති පඤ්ඤාති⁴ මනසිකාරසමප්‍රත්‍යක්‍ෂයං ඤාණං උපපත්ති දක්ඛනභූතියං වා භාවනාභූතියං වා අයං භාවනාමයිපඤ්ඤා. පරතො භොගා සුඛමයිපඤ්ඤා. පට්ඨිතසමුච්ඡිතා යොනිසොමහසිකාරා විනාමයිපඤ්ඤා, යං පරතො වි භොගෙන පට්ඨිතසමුච්ඡිතෙන ව යොනිසොමහසිකාරෙන ඤාණං උපපත්ති අයං භාවනාමයිපඤ්ඤා.

යසං ඉමා දෙව පඤ්ඤා අපච්ඡි සුඛමයි විනාමයි ව, අයං උග්‍රාභිභව්‍යානුකූල, යසං සුඛමයි පඤ්ඤා අපච්ඡි විනාමයි නපච්ඡි අයං විපක්‍ෂවිභව්‍යානුකූල⁵. යසං තෙව සුඛමයි පඤ්ඤා අපච්ඡි න විනාමයි, අයං නෙයෙයා.

සායං ධම්මදෙසනා කිං දෙසෙති : චතතාරි සමචානි දුක්ඛං සමුදයං නිරෝධං මග්ගං. ආදිනවො ඵලං ව දුක්ඛං, අය්‍යාදෙකු සමුදයො, නිසාරණය නිරෝධො, උපායො ආණන්ති ව මග්ගො, ඉමානි චතතාරි සමචානි, ඉදං ධම්මවිකල්පය.

1. උද්භේදනා - මජ්ඣිම. = උද්භේදනා - සිඬු.

2. සමුච්ඡිතො - නෙ. අ.

3. යසං - නෙ. අ.

4. ඉමානු ද්විති පඤ්ඤානු - පු.

5. විපක්‍ෂවිභව්‍යානුකූල - සිඬු.

එහි භාගාවතුන් වහන්සේ උද්ඝට්ඨකඤ්ඤ (උද්දිෂ්ටමාත්‍රයෙන් අවමාධ කරන) පුද්ගලභට නිස්සරණ දේශනාව දෙසනසේක. විපඤ්චිතඤ්ඤ (විස්තරයෙන් නිර්දිෂ්ට කල්හි අවමාධ කරන) පුද්ගලභට ආදීනවය ද නිස්සරණය ද දෙසනසේක. ප්‍රතිනිර්දේශයෙන් අවමාධ කරවියයුතු නොයපුද්ගලභට අස්සාදය ද ආදීනවය ද නිස්සරණය ද දෙසනසේකි.

(ප්‍රතිපද්ධිභාගයෙන් ඒ පුද්ගලයන් විභාග කෙරෙහි.) එහි ප්‍රතිපද්ධි සතරක් ද, ප්‍රතිපත්තක පුද්ගලයෝ සතරදෙනෙක් ද වෙති : තෘෂ්ණාවරිත ඇති මොහාධික (මන්ද) පුද්ගල ස්මානීන්ද්‍රියයෙන් ලැබිවූ අභිඤ්ඤා ඇති දුක්ඛ ප්‍රතිපද්ධියෙන් නිශ්ශ්‍රය වූ සතිපට්ඨානායත්තෙන් නිර්වාණය කෙරෙයි. (සසරදුක්ඛ නික්මයෙයි.) තෘෂ්ණාවරිත ඇති උදත්ථ (උදරප්‍රාඥ) පුද්ගල සමාධීන්ද්‍රියයෙන් ශීඝ්‍ර වූ අභිඤ්ඤා ඇති දුෂ්ප්‍රතිපද්ධියෙන් නිශ්ශ්‍රය වූ ධ්‍යානායත්තෙන් නිවාණය කෙරෙයි. දෘෂ්ටිවරිත ඇති මොහාධිකපුද්ගල විශේෂීන්ද්‍රියයෙන් ලැබිවූ අභිඤ්ඤා ඇති සුඛ ප්‍රතිපද්ධියෙන් නිශ්ශ්‍රය වූ සමාක්ප්‍රධානායත්තෙන් නිවාණය කෙරෙයි. දෘෂ්ටිවරිත ඇති උදත්ථ (උදරප්‍රාඥ) පුද්ගල ප්‍රඥේන්ද්‍රියයෙන් ශීඝ්‍ර වූ අභිඤ්ඤා ඇති සුඛප්‍රතිපද්ධියෙන් නිශ්ශ්‍රය වූ ආයාසිකායත්තෙන් නිවාණය කෙරේ.

තෘෂ්ණාවරිත ඇති පුද්ගලයෝ දෙදෙනා ශමටය පූර්වධගම කොට ඇති විදර්ශනායෙන් රාගචරාග (රාගප්‍රභාණයකරන) අනාගාමීඵලසමාධියෙන් නිවාණය කෙරෙහි. දෘෂ්ටිවරිතපුද්ගලයෝ දෙදෙනා විදර්ශනාපූර්වධගම ශමටයෙන් අවිද්‍යාප්‍රභාණය කරන අරහත් ඵලප්‍රඥයෙන් නිර්වාණය කෙරෙත්.

එහි යම් කෙනෙක් ශමටපූර්වධගම ප්‍රතිපද්ධි දෙකින් සසරදුක්ඛ ඉක්මවායෙන් ද, ඔහු නන්දියාවට්ඨනායත්තෙන් පමුණුවාලියායුත්තාහ. යම් කෙනෙක් විදර්ශනාපූර්වධගම ප්‍රතිපද්ධි දෙකින් සසරදුක්ඛ ඉක්මවායෙන් ද, ඔහු සිහිවික්කිළිතනායත්තෙන් පමුණුවාලියායුත්තාහ.

ඒ මේ භාරය කොහි ලැබෙයි යත් : ක්ෂණසම්පත් ලැබූ යම් පුග්ගලක්භට ශාස්තෘන් වහන්සේ හෝ ගරුකටයුතු අනාහාර සමුභවමාරි කෙනෙක් හෝ දහම් දෙසති. හේ ඒ දහම් අසා (බුදුන් දහම් කෙරෙහි) සැදහැ උපදවයි. ඒ යටාග්‍රාකධර්මයෙහි පද පදාර්ථ විමසන විමසායෙක් ධාරණපරිවයෙහි උත්සාහයෙක් සසදා තුලනය කිරීමක් මහාපදෙස යෙහි බහා පිරික්සීමක් වේ ද, මේ 'සුතමයි' ප්‍රඥා නමු. එසෙයින් ඒ ග්‍රාහය උපනිශ්‍රය කොට යම් විමසීමක් තුලනයෙක් පිරික්සීමක් සිතින් සුතසුතා බැලීමක් වේ ද, මේ 'චිත්තමයි' ප්‍රඥා නමු. මේ යථෝක්ත ප්‍රඥාදෙකින් රූපාරූපපරිග්‍රහාදි මනසිකාරයෙහි යුක්තප්‍රයුක්ත වුවහුට දර්ශනභූමියෙහි හෝ භාවනාභූමියෙහි හෝ යම් ඥානයක් උපදීද මේ 'භාවනාමය' ප්‍රඥා නමු. (බුද්ධ . බුද්ධග්‍රාහකාදි) අනෙකක්හුගේ දේශනාභේතයෙන් උපන් ක්‍රවණ 'සුතමයපඤ්ඤා' නමු. තමා තුළ පහළවූ යෝනියොමනසිකාරයෙන් උපන් ක්‍රවණ 'චිත්තමයපඤ්ඤා' නමු. පරතෝපෝස සංඛ්‍යාත අනෙකක්හුගේ දේශනායෙහි තමාතුළ උපන් යෝනියොමනසිකාර භේතයෙහි යම් ක්‍රවණක් උපදීද මේ 'භාවනාමයපඤ්ඤා' නමු.

යමක්භට ග්‍රාහමය වූ ද චිත්තමය වූ ද මේ ප්‍රඥාවෝ දෙදෙනෙක් ඇද්ද මෙතෙම 'උද්ඝට්ඨකඤ්ඤ' නම් වේ. යමක්භට ග්‍රාහමයප්‍රඥා ඇද්ද, චිත්තමයප්‍රඥා නැද්ද, මෙතෙම විපඤ්චිතඤ්ඤ නම් වේ. යමක්භට ග්‍රාහමයප්‍රඥා නොමැ ඇද්ද, චිත්තමයප්‍රඥා නොමැ ඇද්ද මෙතෙම 'නොයපුද්ගල' නම් වේ.

මේ යථෝක්ත ධර්මදේශනාව තුමක් දෙසයි යත් : වතුස්සතා යි : දූෂ් යැ, සමුදය යැ, නිරෝධ යැ, මාර්ග යි. ආදීනවය හා ඵලය හා දූෂ් නම්. ආස්වාදය සමුදය නම්. නිස්සරණය නිරෝධ නම්. උපාය හා ආණන්ති හා මාර්ග නම්. මේ වතුස්සතා යි මේ (බුදුරදුන්ගේ සිරිසස් විසින් සාමුක්කාසිකදෙසනාව) ධර්මවිභු නම් වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යථා'හ හඟවා : “ඉදං දුක්ඛනතී මෙ භික්ඛවෙ බැරණසීයං ඉසිපතනෙ මීගදුගෙ අනුත්තරං. ධම්මවික්ඛං පටිත්තීනං අප්පත්තිවත්තීයං සමණෙන වා, බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මනා වා කෙනවී වා ලොකස්මිං” (සබ්බං ධම්මවික්ඛං.)

තත්ථ අපරිමාණං පද අපරිමාණං අක්ඛරං අපරිමාණං බ්‍යඤ්ඤානං අපරිමාණං ආකාරං තේරුණා නිදොසා. එතස්සෙව අත්ථස්ස සංකාසනා පකාසනා විවරණං විහජනා උත්තානීකම්මං පඤ්ඤාතී ඉතිපි'දං දුක්ඛං අරියසම්මං.

“අයං දුක්ඛසමුදයො'ති මෙ භික්ඛවෙ බැරණසීයං ඉසිපතනෙ මීගදුගෙ අනුත්තරං. ධම්මවික්ඛං පටිත්තීනං - පෙ - අයං දුක්ඛනිරෝධො'ති මෙ භික්ඛවෙ - පෙ - අයං දුක්ඛනිරෝධාමිති පටිපදා'ති මෙ භික්ඛවෙ බැරණසීයං ඉසිපතනෙ මීගදුගෙ අනුත්තරං. ධම්මවික්ඛං පටිත්තීනං අප්පත්තිවත්තීයං සමණෙන වා, බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මනා වා කෙනවී වා ලොකස්මිං.”

තත්ථ අපරිමාණං පද අපරිමාණං අක්ඛරං අපරිමාණං බ්‍යඤ්ඤානං අපරිමාණං ආකාරං තේරුණා නිදොසා. එතස්සෙව අත්ථස්ස සංකාසනා පකාසනා විවරණං විහජනා උත්තානීකම්මං පඤ්ඤාතී ඉතිපි'දං දුක්ඛනිරෝධාමිතිපටිපදාඅරියසම්මං.

තත්ථ හඟවා අක්ඛරෙහි සබ්බාසෙහි, පදෙහි පකාසෙහි, බ්‍යඤ්ඤානෙහි විවරණී, ආකාරෙහි විහජනී, නිරුත්තීහි උත්තානීකරොහි, නිදොසෙහි පඤ්ඤාපෙහි.¹

තත්ථ හඟවා අක්ඛරෙහි ව පදෙහි ව උග්ගාටෙහි,² බ්‍යඤ්ඤානෙහි ව ආකාරෙහි ව විපඤ්චයෙහි, නිරුත්තීහි ව නිදොසෙහි ව විථාරෙහි. තත්ථ උග්ගාටනා³ ආදී, විපඤ්චනා මජ්ඣෙ, විථාරණං පරියොසානං.

සොයං ධම්මවිතයො උග්ගථිතනො උග්ගථිතඤ්ඤාපුග්ගාලං විනෙහී, තෙන නං ආනු ආදිකල්‍යාණොති, විපඤ්චිතනො විපඤ්චිතඤ්ඤාපුග්ගාලං⁴ විනෙහී, තෙන නං ආනු : මජ්ඣෙකල්‍යාණොති. විථාරිතනො තෙසාපුග්ගාලං විනෙහී, තෙන නං ආනු : පරියොසානකල්‍යාණොති.

තත්ථ ඡප්පදානි අත්ථො : සංකාසනා පකාසනා විවරණා විහජනා උත්තානීකම්මං පඤ්ඤාතී. ඉමානි ඡප්පදානි අත්ථො. ඡප්පදානි බ්‍යඤ්ඤානං : අක්ඛරං පදං බ්‍යඤ්ඤානං ආකාරො නිරුත්තී නිදොසො. ඉමානි ඡප්පදානි බ්‍යඤ්ඤානං. තෙනාහ හඟවා : “ධම්මං වො භික්ඛවෙ දෙසිංසාමි ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සම්බඤ්ඤානානි”.

1. පඤ්ඤාපෙහි - මජ්ඣං.
2. උග්ගාටෙහි - මජ්ඣං.
3. උග්ගාටනා - මජ්ඣං.
4. විපටිත්තඤ්ඤා - සිමු.

මෙය වදලන, භාගාවත්තු : “ මහණෙනි, මා විසින් මේ දූඛායාසිත්‍යයයි බරණැස් නුවර සමීපයෙහි ඉසිපතන නම් වූ මුට්ඨලාවතී දී මහණක්හු විසින් හෝ බමුණක්හු විසින් හෝ දෙවියකු විසින් හෝ මරකු විසින් හෝ බමකු විසින් හෝ ලොවැ කිසිවක්හු විසින් හෝ නොවළභාටියාගෙන (ප්‍රතිෂේධ නොකළ හැකි) අනුත්තර වූ ධර්මවක්‍රය පවත්වන ලද.”

ඒ වතුස්සත්‍යධර්මදේශනායෙහි අපරිමාණ පදයෝ අපරිමාණ අක්ෂරයෝ අපරිමාණ ව්‍යාඤ්ජනායෝ අපරිමාණ ආකාරයෝ නොරුක්කයෝ නිර්දේශයෝ වෙති. තෙල වතුස්සත්‍ය සංඛ්‍යාත අර්ත්ථයාගේ මැ සඬකාශන ප්‍රකාශන විවරණ විභාගකිරීම ප්‍රකට කිරීම ප්‍රඥප්ති වෙයි. මෙයෙයිනුදු මේ දූඛායාසිත්‍යය දතයුතු.

“ මහණෙනි, මා විසින් ‘ මේ දූඛප්‍රදයායාසිත්‍යය ’ යි බරණැස් ඉසිපතන නම් වූ මුට්ඨලාවතී දී අනුත්තර වූ දම්සක් පවත්වන ලද . . . මහණෙනි, මා විසින් ‘ මේ දූඛනිරෝධායාසිත්‍යය ’ යි . . . මහණෙනි, මා විසින් ‘ මේ දූඛනිරෝධායාසිත්‍යය ’ යි බරණැස් ඉසිපතන නම් වූ මුට්ඨලාවතී දී මහණකු විසින් හෝ බමුණකු විසින් හෝ දෙවියකු විසින් හෝ මරකු විසින් හෝ බමකු විසින් හෝ ලොවැ කිසිවක්හු විසින් හෝ ප්‍රතිෂේධ නොකළහොත් අනුත්තර වූ දම්සක් පවත්වන ලද.”

(ද්වාදසපදයන්ගේ අන්‍යෝන්‍ය විෂයවිෂ්ටිභාවය දක්වනි :) ඒ ආයාසිත්‍යදේශනා යෙහි අපරිමාණ පදයෝ අපරිමාණ අක්ෂරයෝ අපරිමාණ ව්‍යාඤ්ජනායෝ අපරිමාණ ආකාර නොරුක්ක නිර්දේශයෝ වෙති. තෙල අර්ත්ථයාගේ මැ සඬකාශන ප්‍රකාශන විවරණ විභාගන උත්තානීකරණ ප්‍රඥප්ති වේ. මෙයෙයිනුදු මේ දූඛනිරෝධායාසිත්‍යය දතයුතු.

ඒ වතුස්සත්‍යදේශනායෙහි භාගාවත්තු අක්ෂරයන් කරණ කොටගෙන යැකෙවින් දෙසනාසේක. පදයන්ගෙන් ප්‍රකාශ කරනාසේක. ව්‍යාඤ්ජනායන්ගෙන් විවරණ කරන සේක. ආකාරයන්ගෙන් විභාග කරනාසේක. නිර්වචනවිභාග සංඛ්‍යාත නිරුක්තීන්ගෙන් ප්‍රකට කරනාසේක. නිරවශේෂ දේශනා සංඛ්‍යාත නිර්දේශයන්ගෙන් පනවන සේක.

(ව්‍යාඤ්ජනපදයන්ගේ කෘත්‍යසාධනය දක්වනි :) ඒ සිව්සස් දෙසුමිහි භාගාවත්තු අක්ෂරයනුදු පදයනුදු කරණ කොටගෙන උද්දේස කෙරෙති. (යැකෙවින් වදරනි.) ව්‍යාඤ්ජනායනුදු ආකාරයනුදු කරණ කොටගෙන නිද්දේස (විපඤ්චන) කෙරෙති. නිරුක්තීන්හු නිර්දේශයනුදු කරණ කොටගෙන පච්චිද්දේස (විස්තර) කරනාසේක. එහි උද්දේසය (දේශනායෙහි) ආදී වෙයි, නිද්දේසය මධ්‍ය වෙයි, පච්චිද්දේසය (විස්තාරණය) පයාච්චසාන වේ.

(දත් අර්ත්ථපදයන්ගේ ව්‍යාපාරය දක්වනි :) ඒ ධර්මවිනය උද්දේස කරනු ලබනුයේ උද්ඝටිතභේද පුද්ගලයා විනයන කෙරෙයි (භික්ෂුවෙයි.) එයින් ඒ ධර්මවිනය ‘ ආදිකල්‍යාණ ’ යි වදලන. නිද්දේස කරනු ලබනුයේ විපඤ්චිතභේද පුද්ගලයා විනයන කෙරෙයි, එයින් ඒ ධර්මවිනය ‘ මධ්‍යකල්‍යාණ ’ යි වදලන. පච්චිද්දේස (විස්තර) කරනු ලබනුයේ නොසුද්ගලයා විනයන කෙරෙයි, එයින් ඒ ධර්මවිනය ‘ පයාච්චසාන කල්‍යාණ ’ යි වදලන.

ඒ වතුස්සත්‍යදේශනායෙහි සපද කෙනෙක් අර්ත්ථ යැ : සඬකාසනා යැ පකාසනා යැ විවරණා යැ විභජනා යැ උත්තානීකම්ම යැ පඤ්ඤාත්ති යි. මේ ණිපදයෝ අර්ත්ථ යි. සපද කෙනෙක් ව්‍යාඤ්ජන යැ : අක්ඛර යැ පද යැ ව්‍යාඤ්ජන යැ ආකාර යැ නිරුක්තිය යි. නිද්දේස යි. මේ ණිපදයෝ ව්‍යාඤ්ජන යි. එයින් වදලන, භාගාවත්තු : “ ධම්මං වො භික්ඛවො, දෙසිස්සාමි ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣිකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං යාත්ථං සංඛ්‍යාඤ්ජනං ” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“කෙවල”නම් ලොකුතතරං, න මිත්තං ලොකියෙහි ධම්මෙහි ;
 “පරිපුණ්ණ”නම් පරිපුරං අනුතං අනතිරෙකං ; “පරිසුඛං”නි නිම්මලං
 සබ්බමලාපතං පරියොදනං උපට්ඨිතං සබ්බවිසේසානං, ඉදං චූළච්ඡි
 තථාගතපදං ඉතිපි තථාගතභිසේවිතං ඉතිපි තථාගතාරඤ්ඤිතං¹ ඉතිපි.
 අතො වේතං බ්‍රහ්මචරියං පඤ්ඤායති. තෙනාහ හගවා : “කෙවල
 පරිපුණ්ණං පරිසුඛං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙත්තං”ති,

කෙසං අයං ධම්මදෙසනා : යොගිනං. තෙනාහ අයස්මා මහා
 කම්මායනො :

“අඤ්ඤාදිනවතා-නිත්තරණංපි ච ඵලං උපායො ච,
 අණතති ච හගමිනො-යොගිනං දෙසනාභාරො”ති.

නිසුතො දෙසනාභාරො.

3. 1. 2

විවසභාරවිගබ්ගො

තත්ථ කතමො විවයො භාරො : “යං පුච්ඡිතං ච වික්ඤ්ඤිතං ච”ති
 ගථා, අයං විවයො භාරො. කිං විචිනති : පදං විචිනති පඤ්ඤාං
 විචිනති වික්ඤ්ඤිතං විචිනති පුබ්බාපරං විචිනති අඤ්ඤාදං විචිනති
 අදිනවං විචිනති නිත්තරණං විචිනති ඵලං විචිනති උපායං විචිනති
 අණතතිං විචිනති අනුගිතිං විචිනති සබ්බෙ නව සුත්තනෙතෙ විචිනති

යථා කිං හවේ² : යථා අයස්මා අජිතො පාරායනෙ හගවතං
 පඤ්ඤාං පුච්ඡති.

1. “කෙතෙසු නිවුතො ලොකො (ඉච්චායස්මා අජිතො)
 කෙතෙසු නප්පකාසති
 කිත්තංගිලෙපනං³ බ්‍රුසි
 කිංසු තස්ස මහබ්බයං”ති.

ඉමානි චතතාරි පදානි පුච්ඡිතානි, සො ඵකො පඤ්ඤා ; සස්මා ;
 ඵකවඤ්ඤිපරිකාසා, ඵචං හි අහ : “කෙතෙසු නිවුතො ලොකො”ති
 ලොකාභිධානං පුච්ඡති. “කෙතෙසු නප්පකාසති”ති ලොකස්ස
 අප්පකාසනං පුච්ඡති. “කිත්තංගිලෙපනං බ්‍රුසි”ති ලොකස්ස අභිලෙපනං
 පුච්ඡති. “කිංසු තස්ස මහබ්බයං”ති තස්සෙව ලොකස්ස මහාහයං
 පුච්ඡති. ලොකො නිවිධො : කිලෙසලොකො හවලොකො ඉන්ද්‍රියලොකො.

-
1. තථාගතාරඤ්ඤිතං - සිමු, මත්තං.
 2. හවේය - පු.
 3. කිංසුතංගිලෙපනං - පු.

“ කෙවලං ” යනු : ලෝකෝත්තර වූ ලෝකිකධර්මයන් හා අමිශ්‍ර වූ, “ පරිපූර්ණං ” යනු : භාත්පසින් පිරුණු නොඅඩු නොවැඩි වූ, “ පරිසුද්ධං ” යනු : නිර්මල වූ සියලු මලයන්ගෙන් අපහන වූ පයඵලය වූ (උතුරුමිනිස්දහම සංඛ්‍යාත වූ අධිශීලයක්කාදි සංඛ්‍යාත වූ හෝ) සියලු විශේෂයන් එළඹ සිටුනා තැන් වූ දහමක් යනුයි. මේ ශික්ෂාත්‍රය සංගෘහිත ශාසනමුඛ්‍යවිධාන තර්කානුකූල ගැන්වූ කෙලෙස්ගහන මැඩපියා ගිය මගැයි ද තර්කානුකූලයන් විසින් සෙවුනාලද්දී ද තර්කානුකූලයන් සර්වඥතාඥානදත්තයෙන් ඉන්‍යොමක ධර්මයන් කිහිපයක් තැනැයි ද කියනු ලැබේ. මෙකරුණෙන් තෙල සසුන් බබ්බර පැවතේ. එයින් වදළහ, භාග්‍යවත්තු : “ කෙවලපරිපූර්ණං පරිසුද්ධං මුඛ්‍යවිධානං පකාසෙස්සාමි ” යි.

මේ ධර්මදේශනා කවුරුත් සඳහා ද යත් : වතුස්සත්‍යකර්මස්ථානික යෝගීන් සඳහා යි. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකව්‍යායන තෙරණුවෝ :

“ අස්සාද්දිනවතා - පෙ - දෙසනාභාරො ” යි.

දෙසනාභාරය යොදනලදී.

3. 1. 2

විවෘතචිතය

එහි විවෘතචිත කවරෙ යත් : “ යං පුරිච්ඡිකඤ්ච විස්සජ්ජිකඤ්ච ” යන ගාථා යි. මේ විවෘතචිත යි. කුමක් සොයා ද යත් : පදය සොයයි, ප්‍රශ්නය — විසඳුම — පූර්වාපරය — ආස්වාදය — ආදීනවය — නිස්සරණය — එලය — උපාය — ආණන්තිය — අනුගීතිය සොයයි, සියලු සුත්තගෙයයාදි නවසූත්‍රාන්තයන් සොයයි.

ඒ කෙසේ වෙයි යත් : ආයුෂ්මත් අර්ථ තෙරණුවෝ පාරායනයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් මෙසේ පැන පූර්වස්ථි :

1. (ආයුෂ්මත් අර්ථ මෙසේ පූර්වස්ථි) සත්ත්වලොක කෙම කවරක්වූ විසින් වසනලද ද ? කුමක් හේතු කොට ප්‍රකාශයට නොපැමිණේ ද ? ඒ ලෝචැයිසාට කුමක් අභිලේපන (ඇලීම) යයි වදනලද ද ? ඒ සත්ත්ව ලෝක හට මහත් හයභේතව කුමක් ද ? යි.

මේ ප්‍රශ්න විසින් කියනලද පද (වාක්‍ය) සතරෙකි. හේ එක ප්‍රශ්නයෙන් වෙයි. කුමක් හෙයින් යත් : ලෝක සංඛ්‍යාත එක් වස්තුවක් මුඛ්‍යවශයෙන් ගත් හෙයින්. එහෙයින් මැ කියයි : “ කෙතස්ස නිවුතො ලොකො ” යි සත්ත්වලෝකය මුඛ්‍ය කොට පූර්වස්ථි. “ කෙතස්ස තප්පකාසති ” යි ලෝකයාගේ ප්‍රකාශ නොවීම පූර්වස්ථි (විවරයි.) “ කිස්සාභිලේපනං මුඛ්‍ය ” යි ලෝකයාගේ (මක්කවාභිලේපනයක් සෙයින්) ඇලීම විවරයි. “ කිස්ස තස්ස මහබ්බසං ” යි එ ලෝකයාගේ මැ මහත් හය විවරයි. ලෝකය ත්‍රිවිධ යැ : (රාගාදී කෙලෙස්බිහිලි බැවින්) කාමාවචරසත්ත්ව සංඛ්‍යාත ක්ලෙශ ලෝක යැ, රූපාවචරසත්ත්ව සංඛ්‍යාත භවලොක යැ, අරූපාවචරසත්ත්ව සංඛ්‍යාත ඉන්ද්‍රියලොක යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ව විශ්ලේෂණය :

2. “අවිච්ඡාද නිවුතො ලොකො (අජිත්තානි භගවා)
විවිච්ඡාදාද නප්පකාසනී,
ජප්පාතිලෙපනං මුඛි
දුක්ඛමස්ස මහබ්බය”නති.

ඉමානි චතාරි පදානි ඉමෙහි චතුහි, පදෙහි විශ්ලේෂණය, පඨමං පඨමෙන, දුතියං දුතියෙන, තතියං තතියෙන, චතුත්ථං චතුත්ථෙන, “කෙනස්ස නිවුතො ලොකො”නී පඤ්ඤා “අවිච්ඡාද නිවුතො ලොකො”නී විශ්ලේෂණය, නිවරණෙහි නිවුතො ලොකො, අවිච්ඡා නිවරණා හි සබ්බෙ සත්තා; යථාභ භගවා : “සබ්බසත්තානං භික්ඛවෙ සබ්බපාණානං සබ්බභූතානං පරියායතො ඵකමෙව නිවරණං වදාමි, යදිදං අවිච්ඡා; අවිච්ඡානිවරණා හි සබ්බෙ සත්තා සබ්බසො ච භික්ඛවෙ අවිච්ඡාද නිරෝධා වාගා පටිච්ඡායා නාපි සත්තානං නිවරණනා වදාමි”නි. තෙන ච පඨමස්ස පදස්ස විශ්ලේෂණය යුක්තා.

“කෙනස්ස නප්පකාසනී”නී පඤ්ඤා “විවිච්ඡාදාද නප්පකාසනී”නී විශ්ලේෂණය, යො පුග්ගලො නිවරණෙහි නිවුතො තො විවිච්ඡාති, විවිච්ඡා නාම වුව්ච්ඡා විවිච්ඡාති, තො විවිච්ඡාතො නාතිසංඝාතී, අනතිසංඝාතො විවිච්ඡා නාම අනුසංඝාතං ධම්මානං පභානාය කුසලානං ධම්මානං සම්මතීතිරියාය, සො ඉධපමාදමනුසුතො විහරති, පමතො සුක්කෙ ධම්මෙ න උපාදිගති, තස්ස තෙ අනුපාදිගමානා නප්පකාසනී, යථාභ භගවා :

3. “දුරෙ සනෙතා පකාසනාති නිමමනෙතාව පබ්බතො,
අසනෙතත්ථ හ දිස්සනාති රතතිඛිනතා¹ යථා සරා.”

“තෙ ගුණෙහි පකාසනාති කිත්තියා ච යසෙන වා”නි.

තෙන ච දුතියස්ස පදස්ස විශ්ලේෂණය යුක්තා.

“කිත්තියාතිලෙපනං මුඛි”නි පඤ්ඤා- “ජප්පාතිලෙපනං මුඛි”නී විශ්ලේෂණය, ජප්පා නාම වුව්ච්ඡා තණ්හා, සා කථං අභිලිච්ඡාති; යථාභ භගවා :

- “රතො අත්ථං න ජානාති රතො ධම්මං න පස්සාති,
අකිත්තමං තද භොති යං රාගො ඝහතෙ තර”නති.

සායං තණ්හා අසත්තවිබුද්ධස්ස පුග්ගලස්ස ඵලං අභිජ්ජානාති කරිත්ථා තත්ථ ලොකො අභිලිච්ඡො නාම භවති. තෙන ච තතියස්ස පදස්ස විශ්ලේෂණය යුක්තා.

1. වෙවිච්ඡා, - මජ්ඣං.

2. රතනං ඛිනතා - මජ්ඣං.

එහි මේ විසඳීම යැ :

2. (අපිත්' යි බුදුහු වදන) ධර්මස්වභාව ප්‍රතිවිපාකාදානලක්ෂණ අවිද්‍යාව විසින් සත් ලොව වසන ලද, විවිකිත්සා ප්‍රමාද හේතුයෙන් ප්‍රකාශයට නොපැමිණෙයි, තෘෂ්ණාව අභිලේපන (ඇලීම) යයි කියමි, ජාත්‍යාදි සසරයක ඒ ලෝකතට මහත් හය වේ යයි.

පාච්ඡානාසංයමි මේ සතරපදයෝ විස්සජ්ජනාසංයමි මේ සතරපදයෙන් විසදනලදහ. ප්‍රථම පදය ප්‍රථම පදයෙන් ද දෙවැන්න දෙවැන්නෙන් ද තෙවැන්න තෙවැන්නෙන් ද සතරවැන්න සතරවැන්නෙන් ද විසදන ලදි. (ඒ මෙසේයැ : "කෙතස්සු නිවුනො ලොකො" යන ප්‍රශ්නයෙහි "අවිජ්ජාය නිවුනො ලොකො" යනු විසඳීම යැ, නිවරණයත් විසින් ලෝවැසිතෙම වසනලද, එසේ මැය : හැම සත්ත්තු අවිද්‍යා නිවරණ ඇත්තාහ. මේ වදන, බුදුහු : "මහණෙනි, හැම සත්තට හැම ප්‍රාණීන්ට හැම භූතයන්ට කාරණයෙහිද එක් මැ නිවරණයක් කියමි. ඒ කවර යැ : අවිද්‍යා යි. හැම සත්ත්තු අවිද්‍යා නිවරණ ඇත්තාහු මැය. තවද මහණෙනි, සර්වප්‍රකාරයෙන් අවිද්‍යාවගේ අනුත්පාදනිරෝධයෙන් ත්‍යාගයෙන් දුරලීමෙන් සත්ත්වයන්ට නිවරණ නැතැයි කියමි' යි. ඒ "අවිජ්ජාය නිවුනො ලොකො" යන පදයෙන් "කෙතස්සු නිවුනො ලොකො" යන පළමුවන පදයාගේ විසඳීම යොදනලදි.

"කෙතස්සු නප්පකාසනි" යන ප්‍රශ්නයෙහි "විවිච්ඡා පමාද නප්පකාසනි" යනු විසඳීම යැ. යම් පුද්ගලෙක් නිවරණයත් විසින් පිහින ද, ඒ පුද්ගල සැකකරයි. විවිකිත්සාව "විවිච්ඡා" නමැයි කියනුලැබේ. හේ සැකකරනුයේ නොහඳුනයි. හැදෑහිලි නොකරනුයේ අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්ෂකරනු පිණිස විශ්වාසනීය නොකෙරෙයි. හේ මෙලොවැ ප්‍රමාදයෙහි අනුසුක්ත ව වෙසෙයි. ප්‍රමත්ත වූයේ කුලධර්මයන් සමාදන් කොට නොවැටෙයි. ඔහුගේ සත්ත්වයෙහි නොපවත්නාවූ ඒ කුලධර්මයෝ (ඒ පුද්ගලෙහු) ප්‍රකාශ නොකෙරෙත්. මෙසේ වදන : බුදුහු —

3. (උත්සන්න කුලධර්ම ඇති භාවිත භාවනා ඇති) සාධුහු දැ යි සිටියාහුද හිමවත් පර්වතය සෙයින් ප්‍රකාශ වෙති. (බුදුහු විණට පැනෙති.) මෙලොවැ අසාධු වූ බාල පුද්ගලයෝ රාත්‍රියෙහි විද්‍යාලද සරයන් (ඊතල) සෙයින් නොපැනෙත්.

ඒ සජ්ජනාසංයමි ගුණයන් කරණකොටගෙන කීර්තියෙහිද පරිවාරයෙහිද ප්‍රකාශ වෙත්' යි.

ඒ "විවිච්ඡා පමාද නප්පකාසනි" යන පදයෙන් "කෙතස්සු නප්පකාසනි" යන දෙවැනි පදයාගේ විසඳීම යොදන ලදි.

"කිස්සාභිලෙපනං චූමි" යන ප්‍රශ්නයෙහි "පප්පාභිලෙපනං චූමි" යනු විසඳීම යැ. තෘෂ්ණාව 'පප්පා' නමැයි කියනු ලැබේ. ඒ තෘෂ්ණාව කියෙයින් (පුරුෂයා රූපාදි විෂයෙහි) අලවයි යත් : මෙසේ වදන බුදුහු —

4. රාගයෙන් රත්වූයේ ආත්මාර්ථාදි අර්ථය නොදනී, රාගයෙන් රත්වූයේ කුලාදි හේද වූ ධර්මය නොදකී, රාග තෙමේ යම් කලෙක මිනිසා සහනය කෙරේද එකල්හි මහත්වූ මෝහාත්මකාරය වේ' යයි.

මේ තෘෂ්ණාව ඇලීම (ආසන්නිය) බහුල කොට ඇති පුද්ගලට මෙසේ පරිසුත්තාන කාරණය යයි කොට ඒ තෘෂ්ණායෙන් ලොවැසි තෙම වෙසෙයින් ඇදුණේ නම් වේ. තවද ඒ 'පප්පාභිලෙපනං චූමි' යන පදයෙන් කුන්වැනි 'කිස්සාභිලෙපනං චූමි' යන පදයාගේ විසඳීම යොදනලද වේ.

“කිංසු තසා මහබ්බය”නති පඤ්ඤා “දුක්ඛමසා මහබ්බය”නති විසායානා. දුච්චිං දුක්ඛං : කාසිකං ච වේතයිකං ච. යං කාසිකං ඉදං දුක්ඛං, යං වේතයිකං ඉදං දෙමනස්සං. සබ්බෙ සත්තා හි දුක්ඛස්ස උබ්බිජ්ජනති නපි හයං දුක්ඛෙන සමසමං, කුතො වා පන තස්ස උත්තරිතරං, තිස්සො දුක්ඛතා : දුක්ඛදුක්ඛතා විපරිණාමදුක්ඛතා සංඛාර දුක්ඛතා ; තත්ථ ලොකො ඔධිසො කදපි කරහපි දුක්ඛදුක්ඛතාය මුච්චති, තථා විපරිණාමදුක්ඛතාය. තං කිසා හෙතු : හොනති ලොකෙ අප්පා බාධාපි දිශායුතාපි. සංඛාරදුක්ඛතාය පන ලොකො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා මුච්චති, තස්මා සංඛාරදුක්ඛතා දුක්ඛං ලොකස්සාති ඝාතී දුක්ඛමසා මහබ්බයනති. තෙන ච චතුස්සං පදස්ස විසායානා යුත්තා. තෙනාහ හගවා : “අවිජ්ජාය නිවුත්තො ලොකො”ති.

5. “සවනති සබ්බධි සොතා (ඉච්චායස්ම, අජිතො)

සොතානං කිං නිවාරණං,
සොතානං සංවරං මුඤ්ඤිති
කෙන සොතා පිට්ඨරො”ති¹

ඉමානි චතතාරි පදානි පුච්ඡිතානි. තෙ ඤෙ පඤ්ඤා ; කස්මා : ඉමෙ හි බ්වහසිව්වතෙන පුච්ඡිතා. එවං සමාපන්නස්ස ලොකස්ස එවං සබ්බිලිච්ඡස්ස ලොකස්ස කිං වොදනං වුච්ඡානං ඉති : එවං හි අාහ : “සවනති සබ්බධි සොතා”ති. අසමාහිතස්ස සවනති අභිජ්ඣාචාපාද පමාදබ්බුලස්ස. තත්ථ යා අභිජ්ඣා අයං ලොකො අකුසලමූලං, යො බාපාපාදෙ අයං දෙසො අකුසලමූලං, යො පමාදෙ අයං මොහො අකුසලමූලං. තස්මෙවං අසමාහිතස්ස ඡත්ත අයතනෙසු තණ්හා සවනති : රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. යථාහ හගවා : “සවනති බො භික්ඛවෙ ඡතොතං අජ්ඣාතතිකානං අයතනානං අධිච්චනං. චක්ඛු සවනි මනාපිකෙසු රූපෙසු, අමනාපිකෙසු පටිහඤ්ඤති, සොතං-පෙ-භානං-පෙ-ජිව්හා-පෙ-කායො-පෙ-මනො සවනි මනාපිකෙසු ධම්මෙසු අමනාපිකෙසු පටිහඤ්ඤති”ති.

ඉති සබ්බා ච සවනි සබ්බථා ච සවනි. තෙනාහ : “සවනති සබ්බධි සොතා”ති. “සොතානං කිං නිවාරණං”නති පරිපුට්ඨාන විෂායං පුච්ඡති, ඉදං වොදනං. “සොතානං සංවරං මුඤ්ඤිති කෙන සොතා පිට්ඨරො”ති අනුසයසමූහස්සං පුච්ඡති, ඉදං වුච්ඡානං.

තත්ථ විසායානා² :

6. “යානි සොතානි ලොකස්මිං (අජිතානි හගවා)

සති භෙසං නිවාරණං,
සොතානං සංවරං මුඤ්ඤිති
පඤ්ඤායෙන පිට්ඨරො”ති.

1. පිට්ඨරො - මජ්ඣං.
2. විසායානා - මජ්ඣං.

“කිංසු තස්ස මහ බලයං” යන ප්‍රශ්නයෙහි : “දුක්ඛමස්ස මහ බලයං” යනු විසඳීම යැ. දුක්ඛ දෙවැදූරුම යැ : කායික දුක්ඛය යැ, ජෛවකයික දුක්ඛය යැ. කයෙහි උපත්තේ දුක්ඛය යැ, සිත්හි උපත්තේ දෙමනයි. එසේ මැයි, සියලු සත්ත්වයෝ දුක්ඛ තැතිගනිති. දුක්ඛ තා සමසම වූ බියෙක් නැත. ඒ දුක්ඛ වැඩිතරම බියෙක් කොහි හෝ යැ. දුක්ඛතා තුනෙකි : දුක්ඛ-දුක්ඛතා යැ, විපරිණාම දුක්ඛතා යැ, සංඛාර දුක්ඛතා යැ. එහි ලෝවැසි තෙමේ අවධිවශයෙන් කිසි කලෙක (ආත්මොපක්‍රම මූලකාරී) දුක්ඛ දුක්ඛතායෙන් මිදෙයි. එසේ ම විපරිණාම දුක්ඛතායෙනුදු මිදෙයි. ඒ කවර හෙයින් යත් : ලොවැ අල්පාබාධ වූවාහු ද දීර්ඝායුෂ්ක වූවාහුද වෙත්. සංඛාර දුක්ඛතායෙන් වැලිත් ලෝවැසි අනුපාදිශෙෂ නිර්වාණධාතුයෙන් මිදෙයි. එහෙයින් සංස්කාර දුක්ඛය ලොකයාහට දුකැයි කොට ‘දුක්ඛමස්ස මහ බලයං’ යි වදාරන ලදී. එයින් ‘කිංසු තස්ස මහ බලයං’ යන සතරවැනි පදයාගේ විසඳීම යොදන ලද වේ. එයින් වදළහ, බුදුහු : “අවිජ්ජාය නිවුනො ලොකො” යි.

5. (ආයුෂ්මත් අර්ත මෙසේ පුළුවස්සි :) තෘෂ්ණාදි ශ්‍රෝතස්ස සියලු රූපාදි ආයතන යන්හි ගලාබසිති. ඒ ශ්‍රෝතස්සත්තේ ආවරණය කීම? ආරක්ෂාව කවර යැයි සේයි. ශ්‍රෝතස්සත්තේ සංවරය වදළමැනැව, කවර අභමකින් තෘෂ්ණාදි ශ්‍රෝතස්ස වසනු ලැබෙත් ද? යි.

මේ ප්‍රශ්න විසින් පුළුවස්සනාලද වාක්‍ය සතරෙකි : ඒ සතරපදයෝ ප්‍රශ්න දෙකෙකි. තුමක් හෙයින් යත් : මේ අර්ථයෝ බහුවචනයෙන් පුළුවස්සනාලද හෙයින්. මෙසේ ව්‍යසනාපන්න වූ ලෝවැසියාගේ මෙසේ අකල්ලේඛවීතියෙන් සංක්ලිෂ්ට වූ ලෝවැසියාගේ (ඔථවිදර්ශනාසංඛ්‍යාත) ව්‍යවදනය (මාර්ගසංඛ්‍යාත) චුත්ථානය කවරෙ යයි. එසෙයින් මැ කී : “සචන්ති සබ්බධි සොතා” යි. අභිධ්‍යා ව්‍යාපාද ප්‍රමාදබහුල කොට ඇති අසමාහිතයාහට තෘෂ්ණාදි ශ්‍රෝතස්ස ලොබසිති. එහි යම් යම් අභිධ්‍යාවක් ඇද්ද, මෝ ලොභඅකුශලමූල යැ, යම් ව්‍යාපාදයෙක් ඇද්ද, මේ ද්වේශ-අකුශලමූල යැ, යම් ප්‍රමාදයෙක් ඇද්ද, මේ මොහ-අකුශලමූල යි. මෙසේ (තානාලම්භනයෙහි විසුරුණු සිත් ඇති) අසමාහිත වූ ඔහුට ෂඩායතනයෙහි තෘෂ්ණා පවතී : රූපතණ්හා යැ සද්ද තණ්හා යැ ගන්ධතණ්හා යැ රසතණ්හා යැ ථොට්ඨබ්බතණ්හා යැ ධම්මතණ්හා යි. මේ වදළහ, බුදුහු : “මහණෙනි, ‘සචන්ති’ යනු ආධ්‍යාත්මික වූ ෂඩායතනයනට තෙල නමෙකි. චක්ෂුස මනවචන රූපවිෂයෙහි පවතී, අමනාසික රූපයන්හි ගැටෙයි, ශ්‍රෝතය ... ස්‍රාණය ... ජීව්වාච ... කාය ... මනස මනවචන ධර්මයන්හි පවතී, අමනාසික ධර්මයන්හි ගැටෙයි” යයි.

මෙසේ සියල්ලෙනුදු පවතී, සර්වප්‍රකාරයෙනුදු පවතී, එයින් කී : ‘සචන්ති සබ්බධි සොතා’ යි. “සොතානං කිං නිවාරණං” යි පරිපූර්වයානයාගේ විභාගය — නැසීම පුළුවස්සි. මේ ව්‍යවදන — පරිපූර්වයානප්‍රභාණ යි. “සොතානං සංවරං මුඛි කෙන සොතා පිරියරෙ” යි අනුසය නැසීම පුළුවස්සි. මේ මාර්ගසංඛ්‍යාත ව්‍යුත්ථාන යි.

එහි මේ විසඳීම යැ :

6. (අර්ත) යි බුදුහු වදාරති :) ලොවැ තෘෂ්ණාදි යම් ශ්‍රෝතස්ස කෙනෙක් වෙත් ද, විදුභ්‍යාසමුප්‍රසන්න වූ ස්මෘතිය යැ ඒ ශ්‍රෝතස්සත්තේ ආවරණයැ ආරක්ෂාව නුයි (ඒ ස්මෘතිය ම) ශ්‍රෝතස්සත්තේ සංවරයයි කියමි, මාර්ගප්‍රඥයෙන් තෙල ශ්‍රෝතස්ස (සර්වප්‍රකාරයෙන්) වසනුලැබෙත්. (නුපදියදී සමුවිජේද කරනු ලැබෙතී සේයි.)

කායගතාය සතියා භාවිතාය බහුලිකතාය චක්ඛු භාවිඤ්ඤාය ඕනාපිකෙසු රූපෙසු අමනාපිකෙසු න පටිභඤ්ඤායී. තොතං - පෙ-
හංතං - ජීවහං - කායො - ඕනො නාවිඤ්ඤායී මනාපිකෙසු ධරේච්ඡ
අමනාපිකෙසු න පටිභඤ්ඤායී. කෙන කාරණෙන සංවුත්තිවාරිතතා
ඉන්ද්‍රියානං, කෙන තෙ සංවුත්තා නිවාරිතා : සතිආරභෙන, තෙනාහ
ගගවා : “සති තෙසං නිවාරණ”නතී.

පඤ්ඤාය අනුසයා පතියනතී, අනුසයෙසු පතියෙනෙසු පරිපුර්වානා
පතියනතී, තස්ස¹ අනුසයස්ස පතීනතතා. තං යථා ඛනිවනතස්ස
රූකකස්ස අනවසෙගමුලුභිරණ කතෙ පුපථඵලපවාලාආඛකුරසනතතී
සමුච්ඡන්තා, ගවතී. පිදතිතා පටිච්ඡන්තා, කෙන : පඤ්ඤාය. තෙනාහ
ගගවා : “පඤ්ඤායෙනෙ පිටියරෙතී”³

7. “පඤ්ඤා වෙච්ඡ සති ව (ඉට්ඨායස්ම අජිතො)
නාමරූපං ච මාරිස;
ඵතං මෙ පුට්ඨං පමුඛි
කතෙ’තං උපරාජ්ඣතී”තී.

8. යමෙනං පඤ්ඤං අපුච්ඡි අජිත, තං වදාමි තෙ,
යත් නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා අසෙසං උපරාජ්ඣතී;
විඤ්ඤාණස්ස නිරුධ්වෙන ඵතෙතං උපරාජ්ඣතී”තී

අයං පඤ්ඤා⁴ අනුසයී. පුච්ඡතී, අනුසයී. පුච්ඡතොතා කිං පුච්ඡතී :
අනුපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං, තිණි ව සල්වානි සබ්බානි නිරුධ්වම්මානි
දුක්ඛං සමුදයො මග්ගො, නිරුධ්වො අසබ්බතො. තත් සමුදයො දව්සු
භූමිසු පතියතී : දස්සන භූමියා ව භාවනාභූමියා ව. දස්සනෙන තිණි
සංයොජනානි පතියනතී : සක්කායදිට්ඨි වීචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරමාසො :
භාවනාය සත්තසංයොජනානි පතියනතී : කාමච්ඡන්ද්‍ර බ්‍යාපාදෙ
රූපරාගො අරූපරාගො මානො උභවිට්ඨං අවිජ්ජා ව නිරවසෙසා⁵
තෙධාතුකෙ ඉමානි දස සඤ්ඤාජනානි, පඤ්ඤාචරමායානි පඤ්චුකු-
මායානි. තත් තිණි සංයොජනානි සක්කායදිට්ඨි වීචිකිච්ඡා
සීලබ්බතපරමාසො අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්මිතීන්ද්‍රියං අභිධ්මාය නිරුජ්ඣනතී,
සත්ත සංයොජනානි කාමච්ඡන්ද්‍ර බ්‍යාපාදෙ රූපරාගො අරූපරාගො
මානො උභවිට්ඨං අවිජ්ජා ව නිරවසෙසා අඤ්ඤින්ද්‍රියං අභිධ්මාය
නිරුජ්ඣනතී

යං පන ඵලං ජානාතී : “ඛණං මෙ ජාතී”තී ඉදං ඛයෙ
ඤ්ඤං, නාපරං ඉත්තතායා”තී පජානාතී ඉදං අනුපාදෙ ඤ්ඤං,
ඉමානි ආදි ඤ්ඤානි අඤ්ඤානාවිජ්ජියං, තත් යඤ්ඤා අනඤ්ඤානඤ්ඤා-
ස්මිතීන්ද්‍රියං යඤ්ඤා අඤ්ඤින්ද්‍රියං ඉමානි අග්ගඵලං අරහත්තං
පාපුණ්ණතස්ස නිරුජ්ඣනතී. තත් යඤ්ඤා ඛයෙ ඤ්ඤං යං ව

1. කිස්ස - මජ්ඣං.
2. පලලව - මජ්ඣං.
3. විධිගරෙතී - මජ්ඣං.
4. පඤ්ඤා - මජ්ඣං.
5. අවිජ්ජාවසෙසා - මජ්ඣං.

කායගතස්මානිය භාවිත කල්හි බහුලිකෘත කල්හි වක්ෂ්‍ය මනවධන රූපවිෂයෙහි (අභිධ්‍යාදිතට ප්‍රවෘත්තිද්වාරවශයෙන් විත්තසන්තානය හෝ පුද්ගලයා) ආකර්ෂණ නොකෙරෙයි, අමනාපික රූපවිෂයෙහි නොගැටෙයි. ශ්‍රෝතය . . . ස්‍රාණය . . . ජිව්වාදි . . . කාය . . . මනස මනවධන ධර්මයන්හි ආකර්ෂණ නොකෙරෙයි, අමනාපික ධර්මයන්හි නො ගැටේ. කවර හෙයින් යත් : ඉන්ද්‍රියයන් සංවෘත-නිවාරිත හෙයිනි. කවරක්හු විසින් ඒ ඉන්ද්‍රියයෝ වයනලද්දහු වළහනලද්දහු ද යත් : සිහි නම් ඇති ආරක්ෂකයා විසිනි. එයින් වදලහ, බුදුහු — “ සති තෙසං නිවාරණං ” යි.

මාර්ගඥනයෙන් අනුශයධර්මයෝ ප්‍රභීණ වෙති, අනුශය ප්‍රභීණ කල්හි පයඤ්චාන ක්ලේශයෝ ප්‍රභීණ වෙති. ඒ අනුශය ප්‍රභීණ බැවිනි. යම්සේ කඳ ඇති රූකක්හුගේ නිරවශේෂ කොට මුල් උදුරාලූ කල්හි මල්පලපලු හා අභිකුරසන්තතිය සමුච්ඡින්න වේද, එසෙයින් අනුශය ප්‍රභීණ කල්හි පයඤ්චාන ක්ලේශසන්තතිය සමුච්ඡින්න (සිදුනාලද) වෙයි, වයන ලද වෙයි, ප්‍රතිවිජන්න වේ. කවරක්හු විසින් යත් : මාර්ගප්‍රඥා විසිනි. එයින් වදලහ බුදුහු — “ පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ ” යි.

7. (ආයුෂ්මත් අජිත මෙසේ විවාරයි :) නිදුකාණන් වහන්ස, මාර්ග ප්‍රඥා ද ස්මානිය ද තදවශේෂ නාමරූපය ද යන තෙල සියල්ල කොතැන්හි ලා නිරුද්ධ වේ ද, තෙල මා විසින් පුරවුස්නාලදසේක් වදල මැනවි.

8. අජිතය, තෙල (කන්ටේනං උපරුජ්ඣති' යි) යම් ප්‍රශ්නයක් විචාලෙහි ද, එය තොපට කියමි, යම් තැනෙක ලා නාමයන් රූපයන් නිරවශේෂ කොට නිරුද්ධ වේ ද, (එය තොපට කියමි,) ඒ (පස්වීම) විඤනයාගේ නිරෝධය සමග මැ මේ විඤනනිරෝධයෙහි ලා තෙල නාමරූප නිරුද්ධ වේ යයි.

මේ ප්‍රශ්නය අනුසන්ධිය විවාරයි. අනුසන්ධි පුරවුස්නේ කුමක් විවාරයි යත් : අනුපාදිසේය නිර්වාණධාතුව ද, ප්‍රත්‍යයසම්චායෙන් උපන් නිරුද්ධවන පියවිආති දුක්ඛ යැ සමුදය යැ මග්ග යැ යන තුන් සත්‍යයන් ද විවාරයි. නිරෝධසත්‍යය අසංඛත යි. එහි සමුදය දර්ශනභූමියෙහි ද භාවනාභූමියෙහි ද යන භූමි දෙකෙහි ප්‍රභීණ වෙයි. දර්ශනයෙන් සක්කායදිට්ඨි යැ විචිකිච්ඡා යැ සිලබ්බතපරාමාස යැ යන තුන්සංයෝජනයෝ ප්‍රභීණ වෙති, භාවනායෙන් කාමච්ඡන්ද යැ ව්‍යාපාද යැ රූපරාග යැ අරූපරාග යැ මාන යැ උද්ධව්ව යැ නිරවශේෂ අවිජ්ජා යැ යන සත්සංයෝජනයෝ ප්‍රභීණ වෙත්, මොහු කාමාදි ඉන්ද්‍රියාකූලයෙහි දසංයෝජනයෝ යැ, ඔරම්භාගීය පසෙක, උද්ධම්භාගීය පසෙකි. ඔවුන් කෙරෙහි ‘ සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සිලබ්බතපරාමාස ’ යන තුන් සංයෝජනයෝ අනඤ්ඤාසංයමිතින්ද්‍රියයට පැමිණ නිරුද්ධ වෙති, ‘ කාමච්ඡන්ද යැ ව්‍යාපාද යැ රූපරාග යැ අරූපරාග යැ මාන යැ උද්ධව්ව යැ අවිජ්ජා ’ යැ යන සත් සංයෝජනයෝ අඤ්ඤාන්ද්‍රියයට පැමිණ නිරවශේෂව නිරුද්ධ වෙත්.

තවද යම්හෙයකින් “ මාගේ ජාතිය ක්ෂයවූ ” යැයි මෙසේ යම් ඥානයකින් දැන ගනී ද, ප්‍රත්‍යවේක්ෂාවට නීතිත්ත වූ මේ ඥානය ක්ෂයඥාන (බ්‍රහ්ම ඥාණ) නම්, මේ රහත්බව පිණිස අනෙකක් නැතැ ' යි යම් ඥාණයකින් දැනගනී ද, මේ අනුන්පාදඥාන අනුප්පාදෙ ඥාණ) නම් වේ. මේ ඥානද්වය අඤ්ඤාචිත්තද්‍රිය යි. එහි යම් අනඤ්ඤා තඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියයකුත් යම් අඤ්ඤාන්ද්‍රියයකුත් ඇද්ද මේ ඉන්ද්‍රිය දෙක අග්‍රඵල වූ අර්හත්වයට පැමිණෙන්නහුට නිරුද්ධ වෙයි. එහි යම් ක්ෂයඥානයකුත් යම් අනුන්පාද

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනුප්පාදෙ ස්‍යණං ඉමානි දො ස්‍යණානි එකා පසාදා, අපි ච ආරම්භණං නෙතෙන දො නාමානි ලහනති : ඛිණං මෙ ජාතීති පජානන්තං ඛයෙ ස්‍යණානි නාමං ලහති; නාපරං ඉත්තතායාති පජානන්තං අනුප්පාදෙ ස්‍යණං ති නාමං ලහති. සා පජානනට්ඨෙන පසාදා යථාදිට්ඨං අපිලාපනට්ඨෙන සති.

තත්ථ යෙ පසාදුපාදානකකිකා ඉදං නාමරූපං. තත්ථ යෙ එකං-පසාදමකා ඛම්මා ඉදං නාමං, යානි පසාදීන්ද්‍රියානි රූපානි ඉදං රූපං, තදුභයං නාමරූපං විසාදාණසමපග්ගතං. තස්ස නිරෝධං භගවන්තං පුච්ඡන්තො අයස්මා අජිත්තො පාරායනෙ එවමාහ.

9. “පසාදා චෙව සතීච (ඉච්චායස්මා අජිත්තො) නාමරූපසාදා මාරිස, එතං මෙ පුට්ඨා පටුඛි කජේතං උපරාජ්ඣති” ති.

තත්ථ සතී ච පසාදා ච චිත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි, සතී දො ඉන්ද්‍රියානි : සතීන්ද්‍රියං ච සමාධින්ද්‍රියං ච, පසාදා දො ඉන්ද්‍රියානි : පසාදීන්ද්‍රියං ච විරිහින්ද්‍රියං ච යා ඉමෙසු චතුසු ඉන්ද්‍රියෙසු සද්දහනා ඕකපනා ඉදං සද්ධින්ද්‍රියං.

තත්ථ යා සද්ධාධිපතෙය්‍යා විතෙතකක්කතා අයං ඡන්දසමාධි, සමාහිතෙ විතෙත කිලෙසානං වික්ඛම්භනතාය පටිසංඛානබලෙන වා භාවනාබලෙන වා ඉදං පභානං¹, තත්ථ යෙ අස්සාසපස්සාසා විතක්කවිචාරා සසාදාචෙදසිතා සරසඛක්කපා ඉමෙ සංඛාරා, ඉති පුරිමකො ච ඡන්දසමාධි කිලෙසවික්ඛම්භනතාය ච පභානං ඉමෙ ච සංඛාරා, තදුභයං ඡන්දසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති විවෙකනිසිද්ධං විරාගනිසිද්ධං නිරෝධනිසිද්ධං වොස්සංගපරිණාමං.

තත්ථ යා විරියාධිපතෙය්‍යා විතෙතකක්කතා අයං විරියසමාධි-පෙ-තත්ථ යා විතායාධිපතෙය්‍යා විතෙතකක්කතා අයං විතාසමාධි-පෙ-තත්ථ යා විමංසාධිපතෙය්‍යා විතෙතකක්කතා, අයං විමංසාසමාධි, සමාහිතෙ විතෙත කිලෙසානං වික්ඛම්භනතාය පටිසංඛානබලෙන වා භාවනා බලෙන වා ඉදං පභානං, තත්ථ යෙ අස්සාසපස්සාසා විතක්කවිචාරා සසාදාචෙදසිතා සරසඛක්කපා ඉමෙ සංඛාරා, ඉති පුරිමකො ච විමංසාසමාධි කිලෙසවික්ඛම්භනතාය ච පභානං ඉමෙ ච සංඛාරා, තදුභයං විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති විවෙකනිසිද්ධං විරාගනිසිද්ධං නිරෝධනිසිද්ධං වොස්සංගපරිණාමං. සබ්බෙ, සමාධි ස්‍යණමුලකො ස්‍යණපුබ්බඛමො ස්‍යණානුපරිවත්ති.

1. පභානං - පු.

භූතයකුත් ඇද්ද මේ භූතද්වය එක් ප්‍රභවකි. තවද (බයෙ අනුප්පාදෙ යන) ආලම්බන සංඥයෙන් නම් දෙකක් ලැබෙයි. 'මාගේ ජාති ක්ෂය වූ යැ' යි දන්තනුට 'බයෙ ඤාණ' යන නාමය ලැබෙයි. 'මේ අර්භත්වය පිණිස කළයුතු අනෙකක් නැතැ' යි දන්තනුට 'අනුප්පාදෙ ඤාණ' යන නාමය ලැබෙයි. (යට ග්‍රොතසුන්ගේ පිඩානයයි කී යම් ප්‍රභවක් ඇද්ද) ඔ ප්‍රජානනස්වභාවයෙන් 'පඤ්ඤා' නමු. අවගාහනාර්ත්ථයෙන් 'සති' නම් වූ යැයි.

එහි යම් පඤ්ඤාවාදනාස්කන්ධ කෙනෙක් ඇද්ද මේ නාමරූප යි. ඒ නාමරූප දෙකේ යම් එස්සපඤ්චමක වූ ධර්මකෙනෙක් ඇද්ද මේ නාම යැ, යම් රූපි වූ පඤ්චන්ද්‍රිය කෙනෙක් ඇද්ද මේ රූප යි. ඒ උභයනාමරූපය විභූතය හා සම්ප්‍රයුක්ත යැ. ඒ නාම රූපයාගේ නිරෝධය භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගෙන් පුරවුස්සනා ආයුෂ්මත් අතීතතෙරණුවෝ පාරායනයෙහි මෙසේ පුරවුස්සන :

9. 'පඤ්ඤා වෙව් සති ව — පෙ — ' (යට ව්‍යාඛ්‍යාත යි.)

එහි සති හා පඤ්ඤා හා සතර ඉදුරෝ යැ, 'සති' ඉන්ද්‍රිය දෙකෙකි : සතින්ද්‍රිය හා සමාධිත්තිය හා යැ. 'පඤ්ඤා' ඉන්ද්‍රිය දෙකෙකි : පඤ්ඤින්ද්‍රිය හා විරිධිත්තිය හා යි. මේ සතර ඉන්ද්‍රියයන්හි යම් හැඳුනීමක් බැසගෙන සිටීමෙන් ඇද්ද මේ සද්ධිත්තිය යි.

එහි ශ්‍රද්ධා අධිපති කොට ඇති යම් චිත්තෙනකාග්‍රතාවක් ඇද්ද මේ ඡන්දසමාධි යැ, විදර්ශනාසමාධියෙන් සිත සමාහිත කල්හි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාබලයෙන් හෝ භාවනාබලයෙන් හෝ කෙලෙසුන් විෂ්කම්භණ (යටපත්) වනබැවින් මේ ප්‍රභාණ යැ. එහි යම් ආස්වාස ප්‍රස්වාස කෙනෙක් විතර්කවිචාර කෙනෙක් සංඥවෙදයින කෙනෙක් සරසංකල්ප කෙනෙක් වෙද්ද මොහු සංස්කාරයෝ යි. මෙසේ පූර්ව වූ ඡන්දසමාධිය ද ක්ලේශවිෂ්කම්භණතායෙන් ප්‍රභාණය ද මේ (අස්සාසපස්සාසාදි) සංස්කාරයෝ ද යන (ඡන්දසමාධි යධිඛ්‍යාත වූ ද ප්‍රධානසමාධාර යධිඛ්‍යාත වූ ද වියතිය යන) ඒ දෙවැදෑරුම් වූ තදබ්බාදි විවේකය ඇසුරු කළ විරාගය ඇසුරු කළ නිරෝධය ඇසුරු කළ (ක්ලේශපරිත්‍යාග නිර්වාණප්‍රස්කන්දන සංඛ්‍යාත දෙවැදෑරුම්) වොස්සග්ගයට පිරිනැමෙන සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි වියතිය අධිපති කොට ඇති යම් චිත්තෙනකාග්‍රතාවක් ඇද්ද, මේ වියතී සමාධි යැ. . . එහි චිත්තය අධිපති කොට ඇති යම් චිත්තෙනකාග්‍රතාවක් ඇද්ද, මේ චිත්තසමාධි යැ. . . එහි විමංසාව අධිපති කොට ඇති යම් චිත්තෙනකාග්‍රතාවක් ඇද්ද, මේ විමංසා සමාධි යැ විදර්ශනාසමාධියෙන් සිත සමාහිත කල්හි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාබලයෙන් හෝ භාවනාබලයෙන් හෝ කෙලෙසුන් විෂ්කම්භණ වනබැවින් මේ ප්‍රභාණ යැ, එහි යම් ආස්වාස ප්‍රස්වාස කෙනෙක් විතර්කවිචාර කෙනෙක් සංඥවෙදයින කෙනෙක් සරසංකල්ප කෙනෙක් වෙද්ද, මොහු සංස්කාරයෝ යි. මෙසේ පූර්ව වූ විමංසාසමාධිය ද ක්ලේශවිෂ්කම්භණතායෙන් ප්‍රභාණය ද මේ (අස්සාසපස්සාසාදි) සංස්කාරයෝ ද යන (විමංසාසමාධිසංඛ්‍යාත වූ ද පධානසංඛාර සංඛ්‍යාත වූ ද වියතිය යන) ඒ දෙවැදෑරුම් වූ තදබ්බාදි විවේකය ඇසුරු කළ විරාගය ඇසුරු කළ නිරෝධය ඇසුරු කළ ක්ලේශ පරිත්‍යාග නිර්වාණප්‍රස්කන්දන සංඛ්‍යාත වොස්සග්ගයට පිරිනැමෙන සෘද්ධිපාදය වඩයි. (සමාධිභූතමූලක වූයේ හුදු විමංසාසමාධිය මැ මතු නොවැ) සියලු ම සමාධිය (පූර්වභාගප්‍රභූතයන්) භූතමූලක යැ හුදු (උපවාරප්‍රභූතයන්) භූතපූර්වබ්ගම යැ, (අපර්ණප්‍රභූතයන්) භූතානුපරිවර්තී වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

10. යථා පුරෙ තථා පච්ඡා යථා පච්ඡා තථා පුරෙ,
යථා දිවා තථා රතං. යථා රතං තථා දිවා.

ඉති විවටෙන චෙතසා අපරියොනඥෙන සප්තභාසා විතතං හාවෙති. පඤ්චස්ථයානි කුසලානි විතතභවතුති විතෙත උපපජ්ජමානෙ උපපජ්ජනති, විතෙත නිරුජ්ඣමානෙ නිරුජ්ඣනති. නාමරූපං ච විඤ්ඤාණභෙදානං විඤ්ඤාණපච්චයනීඛිතතං. තස්ස මනෙත භෙදා උපච්ඡිනේනා, විඤ්ඤාණං අනාභාරං අනභිනාදිතං අපචිතං අපපටිහනිතං, තං නිරුජ්ඣති, නාමරූපමපි අභෙදානං අපපච්චයං පුනඛහවිං න නිඛිතතයති, එවං විඤ්ඤාණස්ස නිරෝධා පඤ්ඤා ච සති ච නාමරූපඤ්ඤා නිරුජ්ඣති. තෙතාහ හගවා :

11. “යමෙතං පඤ්ඤාං අපුච්ඡි අජිත තං චදුමි තෙ,
යථා නාමං ච රූපඤ්ඤා අසෙසං උපරුජ්ඣති,
විඤ්ඤාණස්ස නිරෝධෙන එතෙ’තං උපරුජ්ඣති”ති.

12. “යෙ ච සඛ්ඛාතධම්මාසෙ (ඉච්චායස්සා අජිතො)
යෙ ච සෙඛා පුඤ්ඤා ඉධ,
තෙසං මෙ නිපතො ඉරියං පුට්ඨො පමුඤ්ඤි මාරිසා”ති

ඉමානි තිණි පදනි පුච්ඡතාති. තෙ තයො පඤ්ඤා, කිස්ස : සෙඛාසෙඛ විපස්සනාපුබ්බභිගමපභානායොගෙන. එවිඤ්ඤා ආහ : “යෙ ච සඛ්ඛාත ධම්මාසෙ”ති අරහන්තං¹ පුච්ඡති. “යෙ ච සෙඛා පුඤ්ඤා ඉධ”ති සෙඛං පුච්ඡති. “තෙසං මෙ නිපතො ඉරියං පුට්ඨො පමුඤ්ඤි මාරිසා”ති විපස්සනාපුබ්බභිගමං පභානං පුච්ඡති. තථා විස්සර්ජනා :

13. “කාමෙසු නාභිභිජෙඤ්ඤා (අජිතාති හගවා)
මනසා නාච්ඤා සියා,
කුසලො සබ්බධම්මානං සතො හික්ඛු පරිබ්බජෙ”ති.

හගවතො, සබ්බං කායකම්මං ඤාණපුබ්බභිගමං ඤාණානුපරිච්ඡතී, සබ්බං චජිකම්මං ඤාණපුබ්බභිගමං ඤාණානුපරිච්ඡතී, සබ්බං මනොකම්මං ඤාණපුබ්බභිගමං ඤාණානුපරිච්ඡතී, අතීතෙ අංසෙ අපපටිහතං ඤාණ දස්සනං, අනාගතෙ අංසෙ අපපටිහතං ඤාණදස්සනං, පච්චුප්පතො අංසෙ අපපටිහතං ඤාණදස්සනං.

10. (සමාධිය පූර්වනිවාසානුස්මිතීන්ද්‍රානුපරිවර්තී බැවින්) පෙර අතීත ජාතීන්හි ස්කන්ධාදිය යම්සේ දතහැකි වේ ද, එසෙයින් (සමාධිය අනාගතාංශඥානානුපරිවර්තී බැවින්) අනාගතජාතීන්හි ස්කන්ධාදිය දතහැකි වෙයි, (සමාධිය වේතොපරියඥානානුපරිවර්තී බැවින්) අනාගතයෙහි සත්දවයෙක පරසත්ත්වයන්ගේ සිත යම්සේ දතහැකි වේ ද, එසෙයින් අතීතයෙහි සත්දවයෙක පරසත්ත්වයන්ගේ සිත දතහැකි වෙයි, යම්සේ දිවාභාගයෙහි ඇස්ඇති සත්ත්වයනට චක්ෂුර්විඥාය රූපය සුවිඥාය ද, එසෙයින් (සමාධිය දිවාචක්ෂුර්ඥානානුපරිවර්තී බැවින්) රාත්‍රියෙහි (චතුරභිගසමත්වාගත අත්ඛකාරයෙහිද නොදක්කහැකි රූපායතනයක් නැත, රාත්‍රියෙහි යම්සේ ද එසෙයින් දහවල්හිද කිසිවකින් පිළිසත්ව ඇති ඉතා සියුම් වූ ද ඉතා දුර්වල වූ ද රූපය දක්කහැකි වේ.

මෙසේ අභිඥාපරිපත් වූ කෙලෙසුන් විසින් නොමඩනාලද විවෘත වූ සිතීන් සප්තාස වූ චිත්තය වඩයි. (ලෙක්ෂණයාගේ සාද්ධිපාදසංයුක්ත වූ) චිත්තය සමග උපන් කුශල වූ පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ සිත උපද්‍රව කල්හි උපදිති, සිත නිරුද්ධ වන කල්හි නිරුද්ධ වෙත්. විඥාය හෙතු කොටඇති විඥාප්‍රත්‍යයෙන් උපන් නාමරූපය ද (එසේ ම) නිරුද්ධ වේ. ඒ විඥායාගේ (තෘෂ්ණා අවිද්‍යාදි) හේතුව මාර්ගයෙන් නයනලද වෙයි. විඥාය අනාහාර වූයේ තෘෂ්ණාඅභිනන්දන රහිත වූයේ ප්‍රාර්ථනා රහිත වූයේ (එහෙයින් ම) අප්‍රති සත්ඛික වූයේ එය නිරුද්ධ වෙයි. නාමරූපය ද අහේතුක වූයේ අප්‍රත්‍යය වූයේ පුනර්භවය නූපදවයි. මෙසේ (වරිම) විඥායාගේ නිරෝධයෙන් ප්‍රඥාව ද ස්මෘතිය ද නාමරූපය ද නිරුද්ධ වේ.

එයින් වදළුහ : බුදුහු —

11. “ යමෙතං පඤ්ඤා අපුරිච්ඡි — පෙ — උපරුථ්ඤාති.” (යට ව්‍යාඛ්‍යාත යි.)

12. (ආයුෂ්මත් අර්ත මෙසේ පුරවුස්සි :) ‘ නිද්ධාංණෙනි, මෙලොවැ (අනිත්‍යාදි විසින්) විමසනලද සංස්කාරධර්ම ඇති යම් රහත් කෙනෙකුත් වෙත් ද, බොහෝ වූ යම් ලෙක්ෂණ කෙනෙකුත් වෙත් ද, මා විසින් පුරවුස්සනලද (ලෙක්ෂණාලෙක්ෂණධර්මයෙහි) නිපුණ වූ මුඛවහන්සේ ඒ ලෙක්ෂණාලෙක්ෂණයන්ගේ ප්‍රතිපත් (මට) වදළු මැනවැ ’ යි.

මේ ප්‍රශ්න විසින් පුරවුස්සනලද පද (වාක්‍ය) තුනෙකි. ඔහු ප්‍රශ්න තුනෙකි, කවර හෙයින් යත් : ලෙක්ෂණයන් ද අලෙක්ෂණයන් ද විදර්ශනාපූර්වභිගම ප්‍රභාණයන් ද පුරවුස්සනා විධියෙනි. එසෙයින් මැ කී : “ යෙ ව සඛිබ්බාධම්මා යෙ ” යි රහත්හු පුරවුස්සි. “ යෙ ව සෙඛා පුදු ඉධ ” යි ලෙක්ෂණයා පුරවුස්සි. “ තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පචුච්ඡි මාරිය ” යි විදර්ශනාපූර්වභිගම වූ ප්‍රභාණය පුරවුස්සි. එහි මේ විසදුම යැ :

13. (අර්ත, යි බුදුහු වදරති :) ක්ලේශනාමයෙන් වස්තුකාමයන්හි ගිණු නොවන්නේය, (ව්‍යාපාදවිතර්කාදිය දුරුලභීන්) සිතීන් නොකැලැස්සීමෙන් වන්නේය (අනිත්‍යාදි විසින් විමසිත හෙයින්) සියලු දහමහි කුශල වූ මහණ (කායානුපස්සනාදීන්) ස්මෘතීන් වැ ඉරියව් පවත්වන්නේය ’ යි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සියලු කායකර්මය ඥානය පෙරදැරි කොට ඇතිසේ ඥානය අනුව පවතී, සියලු වාක්කර්මය ඥානපූර්වභිගම යැ, ඥානය අනුව පවතී, සියලු මනාකර්මය ඥානපූර්වභිගම යැ, ඥානය අනුව පවතී, අතීතාංශයෙහි ඥානදර්ශනය අප්‍රතිහත (අනාවරණ) යැ, අනාගතාංශයෙහි ඥානදර්ශනය අප්‍රතිහත යැ, ප්‍රත්‍යුත්පත් නාංශයෙහි ඥානදර්ශනය අප්‍රතිහත යි.

8-සී8 04440 (79/08)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කො ව ඤාණදායකත්‍වය පටිභානෝ : යං අනිච්ච දුක්ඛ අනත්තනියො¹ ච අඤ්ඤාණං අදායකං, අයං ඤාණදායකත්‍වය පටිභානෝ. යථා ඉධ පුරිසො තාරකරූපානි පයෙය්‍ය නො ව ගණනගබ්බකෙන ජානෙය්‍ය, අයං ඤාණදායකත්‍වය පටිභානෝ. හගවිනො පන අපාටිහතං ඤාණදායකං, අනාවරණඤාණදායකා හි බුධා හගවිනො :

තත්ථ සෙබෙන දච්ඡු ධම්මෙසු චිත්තං රතනීතබ්බං : ගෙඩා ච රජ නියෙසු ධම්මෙසු දෙසා ච පරිපුට්ඨානියෙසු. තත්ථ යා ඉච්ඡා මුච්ඡා පත්ථනා පිභායනා² කිලනා, තං හගවා වාරෙතොනා ඵවිමාහ : “කාමෙසු නාතිභිජේඛියා”ති.

“මහසා නාවිලො සියා”ති පරිපුට්ඨානවිනාතං අහ.

තථා හි : සෙබො අතිභිජේඛිතොනා අහමුප්පන්නා ච කිලෙස උප්පාදෙති උප්පන්නා ච කිලෙස ඵාතීකරොති යො පන අනං විලසඛකපො අනතිභිජේඛිතො වායමති, සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණාති පදහති, සො උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණාති පදහති, සො අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණාති පදහති, සො උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අහමොයාය භියොහාවාය චෙත්සලාය ගාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණාති පදහති.

කතමෙ ව අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා : කාමචිත්තකො, ව්‍යාපාදචිත්තකො විහිංසාචිත්තකො, ඉමෙ අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා. කතමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා : අනුසයා අකුසල මූලානි, ඉමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා. කතමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා : යානි තොතාපන්නස්ස ඉන්ද්‍රියානි, ඉමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා. කතමෙ උප්පන්නා කුසලාධම්මා : යානි අවිමකස්ස ඉන්ද්‍රියානි ඉමෙ උප්පන්නා කුසලා ධම්මා, යෙන කාමචිත්තකං වාරෙති ඉදං සතින්ද්‍රියං, යෙන ව්‍යාපාදචිත්තකං වාරෙති ඉදං සමාධින්ද්‍රියං, යෙන විහිංසාචිත්තකං වාරෙති ඉදං විරිසින්ද්‍රියං, යෙන උප්පනනුප්පන්නෙ පාපකො අකුසලෙ ධම්මෙ නාධිවාසෙති පජ්ඣති විනොදෙති බ්‍යන්තීකරොති අනභාවං ගමෙති ඉදං පඤ්ඤින්ද්‍රියං, යා ඉමෙසු චතුසු ඉන්ද්‍රියෙසු සද්දහනා ඕක්ඛප්පනා ඉදං සද්ධින්ද්‍රියං. තත්ථ සද්ධින්ද්‍රියං කත්ථ දව්ඨබ්බං : චතුසු සොතාපත්තිඅබ්බෙසු විරිසින්ද්‍රියං කත්ථ දව්ඨබ්බං : චතුසු සමමප්පාධානෙසු සතින්ද්‍රියං කත්ථ දව්ඨබ්බං : චතුසු සඨිපට්ඨානෙසු, සමාධින්ද්‍රියං කත්ථ දව්ඨබ්බං චතුසු ක්‍යානෙසු. පඤ්ඤින්ද්‍රියං කත්ථ දව්ඨබ්බං : චතුසු අරිය සචෙට්ඨ. ඵම්. සෙබො සබ්බෙති කුසලෙති ධම්මෙති අප්පමතොනා චුත්තො හගවිනා, අනාවිලතාය මහසා. ගෙතාහ හගවා : මහසා නාවිලො සියා”ති.

1. අනත්තනි - මජ්ඣං.

2. පිභායනා - මජ්ඣං.

ඥාදර්ශනයාගේ ප්‍රතිසානය (නොපැවැත්ම) කවරෙ යැ : අනිත්‍යයෙහි දුකෙහි අනාත්මයෙහි යම් නොදනුමෙන් නොදක්මෙන් ඇද්ද මේ ඥාදර්ශනයාගේ නොපැවැත්ම යි. යම්සේ පුරුෂයෙක් තාරකරූපයන් දක්නේ නවුදු ගණන විසින් නොදක්නේය, මේ ඥාදර්ශනයාගේ නොපැවැත්ම යැ. එතෙකුදුවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඥාදර්ශනය අප්‍රතිභත යි. එසේ මැ ය, භාග්‍යවත් බුදුවරයෝ අනාවරණ ඥාදර්ශන ඇත්තාහ.

ඒ විසදුමෙහි ශ්‍රේෂ්ඨ විසින් දෙනුනෙක්හි සිත රැක්කයුතු යැ : රජතිය (රාශයට කාරණවූ) ධර්මයන්හි තෘෂ්ණායෙන් ද ආසානයට කාරණ වූ ධර්මයන්හි ද්වේෂයෙන් ද (යන දෙකැත්හි යැ.) එහි යම් අරමුණු කැමැතිවන ඉවජායෙක් මුසපත්වීමෙන් පාර්ථනා යෙක් ආශායෙක් ලාලනයෙක් ඇද්ද, බුදුහු එය වළහනසේක් 'කාමේසු නාභිගිජ්ඣෙය්‍යා' යි වදළහ.

මනසා නාවිලො සියා ' යි ආසානයා ගේ නොපැවැත්ම වදළහ. ඒ එසේ මැය : ශ්‍රේෂ්ඨ (කාමවස්තුන්හි) ගිවුටුයේ නූපත් කෙලෙස් උපදවයි, උපත් ක්ලේශයන් දියුණු කෙරෙයි. වැලියමෙන් ව්‍යාපාදයෙන් නොකැලැඹුණු සිත්ඇති ව ගිවු නොවෙමින් වැයම් කෙරේ ද, හේ නූපත් ලාමක අකුශල ධර්මයන් නූපදනා පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි. කායික වෛතසික වියඛිය කෙරෙයි. සිත නභාසිවුවයි, ප්‍රධන්වියඛිය කෙරෙයි. හේ උපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියඛාරම්භ කෙරෙයි, සිත දුඨ්වගනී. ප්‍රධන්වියඛිය කෙරෙයි. හේ නූපත් කුශලධර්මයන් උපදනා පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියඛාරම්භ කෙරෙයි, සිත නභා සිවුවයි, ප්‍රධන්වියඛිය කෙරෙයි. හේ උපත් කුශලධර්මයන්ගේ ස්ථිතියට නොනැඹිමට බහුලත්වයට විපුලත්වයට වැඩිමට පරිපූරණයට ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියඛාරම්භ කෙරෙයි, සිත නභාසිවුවයි, ප්‍රධන්වියඛිය කෙරේ.

යළි නූපත් ලාමක අකුශලධර්මයෝ කවරහ : කාමචිත්තක යැ, ව්‍යාපාදචිත්තක යැ, විභිංසාචිත්තක යැ, මොහු නූපත් ලාමක අකුශලධර්මයෝ යි. උපත් ලාමක අකුශල ධර්මයෝ කවරහ : අනුසය වූ අකුශලමූලයෝ යැ, මොහු උපත් ලාමක අකුශල ධර්මයෝ යි. නූපත් කුශලධර්මයෝ කවරහ : ශ්‍රොතාපත්තියාගේ යම් ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ඇද්ද, මොහු නූපත් කුශලධර්මයෝ යි. උපත් කුශලධර්මයෝ කවරහ : (යෝවන්තල පසක්කිට්මට පිළිපත්) අවිධිමතයාගේ යම් ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ඇද්ද, මොහු උපත් කුශලධර්මයෝ යි. යම් සතිපට්ඨානභාවනායෙකින් කාමචිත්තකය වළහා ද, මේ 'සතින්ද්‍රිය' යි. යම් අවික්ෂේපයෙකින් ව්‍යාපාදචිත්තකය වළහා ද, මේ 'සමාධිත්තිය' යි. යම් වියඛියෙකින් විභිංසාචිත්තකය වළහා ද, මේ 'විරිධිත්තිය' යි. යම් ප්‍රඥයෙකින් උපනූපත් ලාමක අකුශලධර්මයන් දුරු කෙරේ ද, බැහැර කෙරේ ද, විගතාත්ත කෙරේ ද, අනභාවයට පමුණුවා ද, නො ඉවසා ද, මේ 'පඤ්ඤිත්තිය' යි. මේ සති ආදි සතර ඉන්ද්‍රියයන්හි යම් හැඳගීමෙන් බැසගැනීමෙන් ඇද්ද මේ 'සද්ධිත්තිය' යි. එහි සද්ධිත්තිය කොහි දතයුතු ද යත් : සතර ශ්‍රොතාපත්තිඅභිගයෙහි දතයුතු යැ, විරිධිත්තිය කොහි දතයුතු ද යත් : සතර සමාක්ප්‍රධානයෙහි දතයුතු යැ, සතින්ද්‍රිය කොහි දතයුතු ද යත් : සතර සතිපට්ඨානයෙහි දතයුතු යැ, සමාධිත්තිය කොහි දතයුතු ද යත් : සතර ධ්‍යානයෙහි දතයුතු යැ, පඤ්ඤිත්තිය කොහි දතයුතු ද යත් : සතර ආයඛිසත්තයෙහි දතයුත්තේ යි. මෙසේ ශ්‍රේෂ්ඨ සියලු කුශලධර්මයන්ගෙන් (සමත්විත වූයේ) භාග්‍යවතුන් විසින් අප්‍රමත්ත වූයේ වනැයි වදරනලද්දේය, සිහින් අනාවිල බැවිනි. එයින් වදළහ, බුදුහු — " මනසා නාවිලො සියා " යි,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුලත් කර ඇත.

“කුසලො සබ්බවම්මාන”නති ලොකො නාම තිව්ඛො : කිලෙසලොකො භවලොකො ඉන්ද්‍රියලොකො. තත් කිලෙසලොකෙන භවලොකො සමුදගච්ඡති, සො ඉන්ද්‍රියානි නිබ්බන්ධනති, ඉන්ද්‍රියෙසු භාවිතමානෙසු නෙය්‍යස්ස පරිඤ්ඤා භවති. සා දුට්ඨවෙත උපපරික්ඛිතබ්බො : දස්සන පරිඤ්ඤා ව භාවනාපරිඤ්ඤා ව. යද හි සෙබො ඤෙය්‍යං පරිජානාති තද නිබ්බිදාසගතෙති සඤ්ඤාමනධිකාරෙති නෙය්‍යං පරිඤ්ඤානං භවති. තස්ස ඥො ධම්මා කොසල්ලං ගච්ඡනති : දස්සනකොසල්ලඤ්ච භාවනා කොසල්ලඤ්ච.

තං ඤාණං පඤ්චව්ධෙත වෙදිතබ්බං : අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤා පභානං භාවනා සච්ඡිකිරියා. තත් තතමා අභිඤ්ඤා : යං ධම්මානං සලක්ඛණේ¹ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා අත්ථපටිසම්භිදා ව, අයං අභිඤ්ඤා. තත් තතමා පරිඤ්ඤා : එවං අභිජානිත්වා යා පරිජානනා ඉදං කුසලං ඉදං අකුසලං ඉදං සාවර්ජං ඉදං අනවර්ජං ඉදං කණ්ණං ඉදං සුක්කං ඉදං සෙවිතබ්බං ඉදං න සෙවිතබ්බං, ඉමෙ ධම්මා එවං ගතිතා ඉදං එලං නිබ්බන්ධනනති තෙසං එවං ගතිතානං අයං අභ්‍යෝගී, අයං පරිඤ්ඤා. එවං පරිජානිත්වා නයෙ, ධම්මා අවිසිට්ඨා භවනති : පභාතබ්බො භාවෙතබ්බො සච්ඡිකාතබ්බො ව. තත් තතමෙ ධම්මා පභාතබ්බො ; යෙ අකුසලා. තත් තතමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බො ; යෙ කුසලා. තත් තතමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බො ; යං අසංඛිතං.² යො එවං ජානාති, අයං ථූළච්චි අත්ථකුසලො ධම්මකුසලො කල්‍යාණතාකුසලො එලතාකුසලො අයකුසලො අපායකුසලො උපාය කුසලො මහතා කොසල්ලෙන සමන්තාගතොති. තෙනාහ භගවා : “කුසලො සබ්බවම්මාන”නති.

“සතො භික්ඛු පරිබ්බජේ”ති තෙන දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං අභික්කන්තෙත පටික්කන්තෙත අඥාකිතෙ විඥාකිතෙ සමම්ඤ්ජේතො³ පසාරිතෙ සංඝාථිපත්තවිවරධාරණේ අසිතෙ පිතෙ බාසිතෙ සාසිතෙ උච්චාරපස්සාවිකමෙම ගතෙ ඩිතෙ නිසිතෙත සුතෙත ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ සතෙන සමපජානෙත විහාතබ්බං. ඉමා ඥො චරියා අනුඤ්ඤාතා භගවතා : එකා විසුඤ්ඤානං එකා විසුඤ්ඤානානං කෙ විසුඤ්ඤා : අරහතො, කෙ විසුඤ්ඤානා : සෙබා. තතකිච්චාති හි අරහතො ඉන්ද්‍රියානි.

යං බොඤ්ඤා තං චතුර්ඛිධං : දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාතිසමයෙන, සමුදයස්ස පභානාතිසමයෙන, මඤ්ඤා භාවනාතිසමයෙන, නිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාති සමයෙන, ඉදං චතුර්ඛිධං බොඤ්ඤා. යො එවං ජානාති අයං ථූළච්චි සතො අභික්කමති සතො පටික්කමති ඛයා රාගස්ස ඛයා දොසස්ස ඛයා මොහස්ස. තෙනාහ භගවා : “සතො භික්ඛු පරිබ්බජේ”ති, තෙනාහ :

14. “කාමෙසු නාහිඤ්ජෙඤ්ඤා (අජ්ඣාති භගවා) මහසා නාචිලො සියා, කුසලො සබ්බවම්මානං සතො භික්ඛුපරිබ්බජේ”ති.

1. සලක්ඛණේ - සිමු.

2. යං අසංඛිතාධාතු - අ.

3. සම්ඤ්ජේතෙ - මජ්ඣ.

“කුසලො සබ්බධම්මානං” යනු : ලෝකය නම් ත්‍රිවිධ වෙයි, ක්ලේශලෝක ය. භවලෝක යැ ඉන්ද්‍රියලෝක යි. එහි (කාමාවචරධර්ම සංඛ්‍යාත) ක්ලේශලෝකය නිසා (රූපාරූපධර්ම සංඛ්‍යාත) භවලෝකය පහළවෙයි. (මහදග්ග ධර්මයන්හි සිටි) හෙතෙම ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන් උපදවයි. ඉන්ද්‍රියයන් වඩනුලබ්ධ කල්හි භේදයධර්මයාගේ පරිභව වෙයි. ඒ පරිභව දෙපරිද්දෙකින් විමසිය යුත්තිය : දර්ශනපරිභවයෙන් ද භාවනාපරිභවයෙන් ද යන දෙකිනි. ඒ මෙසේ යැ : යම් කලෙක භේදයසුද්ධල දහයුත්ත දනගනීද, එකල්හි නිර්වේදසහගත වූ සංභූතනස්කාරයන්ගෙන් භේදය පරිභව වෙයි. ඔහුට ධර්මයෝ දෙදෙනෙක් කොභලායට යෙහි : දර්ශනකොභලාය ද භාවනාකොභලාය ද යන දෙකයි.

ඒ භ්‍යනය පස් පරිද්දෙකින් දහයුතු යැ : අභිඤ්ඤා යැ පරිඤ්ඤා යැ පහාන යැ භාවනා යැ යථිච්ඡිකිරියා යි. එහි අභිඤ්ඤා කවර යැ : රූපාරූපධර්මයන්ගේ කර්කශත්වාදී ස්වල්පත්‍යයෙහි යම් භ්‍යනයක් ඇද්ද එය ධම්මපටිසම්භිද්ධත් අර්ථපටිසම්භිද්ධත් වෙයි. මේ අභිඤ්ඤා යි. එහි පරිඤ්ඤා කවර යැ : මෙසේ අභිජානනය කොට මේ කුශල යැ මේ අකුශල යැ මේ සාවද්‍ය යැ මේ අනවද්‍ය යැ මේ කෘෂ්ණධර්ම යැ මේ ශුක්ලධර්ම යැ මේ සේවිතව්‍ය යැ මේ න සේවිතව්‍ය යැ මේ දහමහු මෙසේ (අනිත්‍යාදීන් කලාපසම්මර්ශනාදී විසින්) ගන්නා (— සම්මර්ශන කරන) ලද්දහු මේ උදයවායභ්‍යනාදී) එලය (පරිපාටීන්) උපදවති, මෙසේ ප්‍රවර්තීත වූ ඒ උදයවායභ්‍යනාදීන්ගේ මේ (සත්‍ය ප්‍රතිවේධ සංඛ්‍යාත) අර්ථය යි (අනිත්‍යාදී විසින්) යම් දනීමක් ඇද්ද, මේ ‘පරිඤ්ඤා’ යි. මෙසේ පරිජානනය කොට ප්‍රභාතව්‍යයෝ ද භාවිතව්‍යයෝ ද යාක්ෂාත් කර්තව්‍යයෝ ද යන තුන් ධර්මයෝ අවශිෂ්ට වූවාහු වෙත්. එහි ප්‍රභාතව්‍යධර්මයෝ කවරහ : අකුශල වූ (සමුදයපාෂාණික) යම් ධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, ඔහු යැ. එහි භාවිතව්‍යධර්මයෝ කවරහ : කුශල වූ (සම්මාදිව්චී ආදී) යම් මාර්ගධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද ඔහු යැ, එහි සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය ධර්මයෝ කවරහ : යම් අසංඛත වූ නිවනක් ඇද්ද එය යි. යමෙක් මෙසේ දනගනී ද, මෙතෙම ප්‍රත්‍යයොත්පන්න අර්ථයෙහි (පාළිඅර්ථයෙහි හෝ) කුශල යැ ප්‍රත්‍යයධර්මයෙහි (පාළිධර්මයෙහි හෝ) කුශල යැ කල්‍යාණතා — සතරතයෙහි (දෙශනායුක්තියෙහි හෝ) කුශල යැ අර්හත්ඵලයෙහි කුශල යැ ආය — වෘද්ධියෙහි කුශල යැ අපාය — හානියෙහි කුශල යැ උපායයෙහි කුශල යැ මහත් වූ කොභලායෙන් යුක්ත යැ යි කියනු ලැබේ. එයින් වදළහ, බුදුහු — “කුසලො සබ්බධම්මානං” යි.

“සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ” යනු : ඒ අශ්‍රේෂ්ඨ මහණහු විසින් ඉහත්මසුඛ විහරණය සඳහා ඉදිරියට යාමෙහි පෙරළා ඊමෙහි ඉදිරිය බැලීමෙහි අනුදික් බැලීමෙහි (අත්පා ආදිය) හැකිළීමෙහි දිගුකිරීමෙහි සහළපාසිවුරු දුර්මෙහි වැළඳීමෙහි පිමෙහි කැමෙහි රසවිඳීමෙහි මලමුක්තිසෙහි ගමනෙහි සිටීමෙහි හිඳීමෙහි නිදීමෙහි නිදිවැරීමෙහි බිණීමෙහි නොබැණ සිටීමෙහි සිහි ඇතියහු සමාග්භ්‍යන ඇතියහු වාස කළයුතු. භාග්‍යවතුන් විසින් මේ වයභා දෙකක් අනුදන්තාලභ : එකක් විශුද්ධ වූ අශ්‍රේෂ්ඨයන්ගේ යැ, එකක් විශුද්ධ වන ශ්‍රේෂ්ඨයන්ගේ යි. විශුද්ධයෝ කවරහ : රහත්හු යැ, විශුද්ධ වන්නාහු කවරහ : ශ්‍රේෂ්ඨයෝ යි. රහත්හුගේ (ශ්‍රද්ධාදී) ඉන්ද්‍රියයෝ කෘතකෘත්‍යයෝ මැයි.

අවබෝධ කටයුතු යමක් ඇද්ද ඒ බෞද්ධවාය වතුර්විධ යැ : දුඛසත්‍යය පරිභව සමයෙනැ, සමුදයසත්‍යය ප්‍රභාණාභිසමයෙනැ, මාර්ගසත්‍යය භාවනාභිසමයෙනැ, නිරෝධ සත්‍යය සාක්ෂාත්ක්‍රියාභිසමයෙනැයි. මේ වතුර්විධ බෞද්ධවාය යමෙක් මෙසේ දන ගනී ද, මේ අශ්‍රේෂ්ඨ (ස්මෘති විපුලත්වයට පැමිණියේ) රාගය ක්ෂය වීමෙන් ද්වේෂය ක්ෂය වීමෙන් මොහය ක්ෂය වීමෙන් සිහිඇති වැ ඉදිරියට යයි, සිහිඇති වැ පෙරළා එයි. එයින් වදළහ, බුදුහු : “සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ” යි. එයින් වදළහ :

14. කාමෙහු නාහිගිජ්ඣෙය්‍යා — පෙ — සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ ” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං පුළ්චිතබ්බං එවං වික්ඛල්පිතබ්බං සුත්තස්ස ච අනුගිතී අත්තො ච බ්‍යඤ්ඤානො ච සමානසිතබ්බං¹ අත්ථාපගතං හි බ්‍යඤ්ඤානං සමථපලාපං භවතී. දුක්ඛකිත්තස්ස පදබ්‍යඤ්ඤානස්ස අත්තො² පි දුක්ඛයො භවතී. තස්මා බ්‍යඤ්ඤාපෙතං³ සමානසිතබ්බං සුත්තං ච පටිච්ඡිතබ්බං කිං ඉදං සුත්තං ආභවවිච්චනං අනුසන්චිච්චනං නිත්තං. නොය්‍යත්ථං සංකිලෙස භාහිතං වාසනාභාහිතං තිබ්බධිභාහිතං අසෙවභාහිතං, කුහිං ඉමස්ස සුත්තස්ස සබ්බානි සච්චානි පසයිතබ්බානි, ආදිමික්ඛපරියොසානෙ⁴ ති. එවං සුත්තං පටිච්චෙතබ්බං.

තෙනාහ ආයස්මා මහාකම්මානො : “යං පුළ්චිතං ච වික්ඛල්පිතඤ්ඤානං සුත්තස්ස යං ච අනුගිතී”ති

නිසුන්තො විවයො භාපො.

3. 1. 3

සුත්තිභාරවිගඬො

තත්ථ කතමො සුත්තිභාගො : “සබ්බසං භාග්ගනානි අයං සුත්තිභාගො. කිං යොජෙති¹ : චිත්තොග්ගො මහාපදෙසා : චුද්ධාපදෙසො සබ්බපදෙසො සම්මසුලප්පෙරුපදෙසො එකප්පෙරුපදෙසො : ඉමෙ චිත්තොග්ගො මහාපදෙසා. තානි පදබ්‍යඤ්ඤානානි සුත්තෙ ඔභාරසිතබ්බානි, විනසෙ සන්දක්ඛසිතබ්බානි, ධම්මතායං උපනික්ඛිපිතබ්බානි. කතමස්මිං සුත්තෙ ඔභාරසිතබ්බානි : චතුසු අරියසංවේසු. කතමස්මිං විනසෙ සන්දක්ඛසිතබ්බානි : රුගච්චිතෙ දෙසච්චිතෙ මොහච්චිතෙ. කතමිකං² ධම්මතායං උපනික්ඛිපිතබ්බානි : පටිච්චසමුප්පාදෙ. යදි චතුසු අරියසංවේසු අවතරති කිලෙසචිතසෙ සන්දක්ඛසිති ධම්මසංවේසු න විලොමෙති, එවං ආසවෙ න ජනෙති. චතුහි මහාපදෙසෙහි යං යං සුඡ්ඡති යෙන යෙන සුඡ්ඡති යථා යථා සුඡ්ඡති තං තං ගහෙතබ්බං.

පඤ්ඤාං පුළ්චිතෙත කති පදාති පඤ්ඤානානි පදසො පරියො ගාහිතබ්බං විචේතබ්බං. යදි සබ්බානි පදානි එකං අත්ථං අභිවදන්ති, එකො පඤ්ඤා. අථ චිත්තාරි පදාති එකං අත්ථං අභිවදන්ති, එකො පඤ්ඤා. අථ තිණි පදාති එකං අත්ථං අභිවදන්ති, එකො පඤ්ඤා. අථ ඡෙද පදාති එකං අත්ථං අභිවදන්ති, එකො පඤ්ඤා. අථ එකං පදං එකං අත්ථං අභිවදති, එකො පඤ්ඤා. තං උපපරික්ඛමානෙන අඤ්ඤාතබ්බං : කිං ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා නානාබ්‍යඤ්ඤානා, උදහු ඉමෙසං ධම්මානං එකො අත්තො බ්‍යඤ්ඤාමෙම නානන්ති. යථා කිං හවෙ ? යථා සා දෙවතා භගවන්තං පඤ්ඤාං පුළ්චති

1. සමානෙතබ්බං - මජ්ඣං.

2. අත්ථාබ්‍යඤ්ඤාපෙතං - සිමු, මජ්ඣං,

3. යොජෙති - මජ්ඣං.

4. කතමිකං - මජ්ඣං.

මෙසේ ප්‍රශ්න කළයුතු යැ, මෙසේ විසඳියයුතු යැ, යළි සූත්‍රයාගේ (සූත්‍රාන්තරදේශනා සංඛ්‍යාත) අනුගීතිය අර්ථගෙයින් ද ව්‍යාඤ්ජනගෙයින් ද (සූත්‍රය හා) සමාන කළයුතු යැ යම්භෙයකින් අර්ථයෙන් අපේක වූ ව්‍යාඤ්ජනය සම්ප්‍රදාය වේ ද, වරදවා තබනලද පදව්‍යාඤ්ජනයාගේ අර්ථයත් පමුණුවාලියැ නොහෙනු වේ ද, එහෙයින් (ස්වභාවනිරුක්ති සංඛ්‍යාත) ව්‍යාඤ්ජනයෙන් යුක්ත කොට සධ්‍යායනා කටයුතු. සූත්‍රය ද විමසියැ යුතු යැ : කිමැ මේ සූත්‍රය (සම්මාසම්බුද්ධත් තමන් වහන්සේ විසින් මැ වදළ) ආභවිවචන යැ, (ශ්‍රාවකභාෂිත වූ) අනුසන්ධිවචන යැ, නීතාර්ථය යැ, නොයාර්ථය යැ, සංකිලෙසභාගයෙහි වූයෙකැ, නිර්වේධභාගයෙහි වූයෙකැ, අශෙක්ෂභාගයෙහි වූයෙකැ, මේ සූත්‍රයාගේ ආදි මධ්‍ය පශ්චිවසානයන් කෙරෙහි කොහි ලා දුට්‍රාදි සියලු සත්‍යයෝ දක්කයුත්තාහු දැයි මෙසේ සූත්‍රය විමසියැයුත්තේ යි.

එයින් වදළන, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායනස්ථවිරයන් වහන්සේ : යං පුරිඡිතඤ්ච විස්සජ්ජිතඤ්ච සුත්තස්ස යා ච අනුගීති " යි.

විටසහාරය යොදනලදී.

3. 1. 3

සුක්තිභාරවිග්ධය

එහි යුක්තිභාරය කවරෙ යැ : සබ්බෙසං භාරානං " යන මේ යුක්තිභාර යි. කුමක් යොද යැ යත් : සතර මහාඅපදේසයෝ යි : බුද්ධාපදෙස යැ සංඛ්‍යාපදෙස යැ සම්බුද්ධාපදෙස යැ, එකත්පරාපදෙස යි. මොහු සතර මහා-අපදෙසයෝ යි. (කිසිවක්හු විසින් එළවනලද සූත්‍රයක හෝ සංවර්ණකයා විසින් සංවර්ණනාවශයෙන් ලබන සූත්‍රයාගේ හෝ) ඒ අර්ථපද ව්‍යාඤ්ජනපදයෝ සූත්‍රයෙහි බහාලියැයුත්තාහ ව්‍යාඤ්ජන යෙහි ලා සසදාලියැයුත්තාහ, ධර්මතායෙහි බස්වාලියැයුත්තාහ. කවර සූත්‍රයෙක අවතරණ කළයුත්තාහ යත් : සතර ආයුධසත්‍යසූත්‍රයෙහි යැ. කවර ව්‍යාඤ්ජන සසදාලියැ යුත්තාහ යත් : රාගව්‍යාඤ්ජනයෙහි දෙසව්‍යාඤ්ජනයෙහි මොහව්‍යාඤ්ජනයෙහි යැ. කවර ධර්මතායෙක බස්වාලියැයුත්තාහ යත් : ප්‍රතිපාදනසූත්‍රයෙහි යි. ඉදින් වතුරායුධසත්‍යයෙහි බැසැඟනී නම්, ක්ලේශව්‍යාඤ්ජනයෙහි ලා සැසැදේ නම්, ධර්මතාවච ද විරුද්ධ නොවේ නම් මෙසේ කාමාදි ආශ්‍රවයන් නූපදවා නම්, සතර මහාපදෙසයන් හා යම් යම් අර්ථධර්ම, ජාතයෙක් යෙදේද, යම් යම් කරුණෙකින් යෙදේ ද, යම් යම් ප්‍රකාරයකින් යෙදේ ද ඒ ඒ අර්ථධර්මජාතය (සූත්‍රයෙන් නභා සංවර්ණනාවශයෙන්) ගතයුත්තේ යි.

(යුක්ති නිර්ධාරණය දක්වනි :)

ප්‍රශ්නයක් පුළුවුණාලද කල්හි ඒ ප්‍රශ්නයෙහි කෙතෙක් පද ඇද්ද ' යි පදවශයෙන් පශ්චිවසානය කළයුතු යැ, විමසිය යුතු යැ : ඉදින් සියලු පදයෝ එක් අර්ථයක් ප්‍රකාශ කෙරෙත් නම් එක් ප්‍රශ්නයෙකි. තවද සතර පද කෙතෙක් එක අර්ථයක් කියත් නම්, එක ප්‍රශ්නයෙකි. පද තුනක් එක අර්ථයක් කියත් නම් එක ප්‍රශ්නයෙකි. පද දෙකක් එක අර්ථයක් කියත් නම් එක ප්‍රශ්නයෙකි. එක පදයෙන් එක අර්ථයක් කියා නම් එක ප්‍රශ්නයෙකි. ඒ ප්‍රශ්නය විමසනුවහු විසින් මෙසේ දතයුතු යැ : කිමැ මේ පාළිධර්මයෝ නානාර්ථ වූවාහු නානාබ්‍යාඤ්ජන වූවාහු ද, නොහොත් මේ ධර්මයන්ගේ අර්ථය එකෙක් ද, බ්‍යාඤ්ජන මතයෙන් නානා (වෙනස්) වී ද ' යි දතයුතු, ඒ කෙබඳු ද යත් : ඒ දෙව් මෙසේ භාෂාවකින් පැන පුළුවුණි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “කෙනසුබ්බාහතො ලොකො කෙනසු පරිවාරිතො,
කෙන සලලෙන ඔතීණේණ කියා බුපාසිතො සදු”ති

ඉමානි චත්තාරි පදනි පුච්ඡිතානි. තෙ තයො පඤ්ඤා. කථං ඤායති හතථා හි දෙවතාය වික්ඛපේති.

2. “මච්චුනාබ්බාහතො ලොකො ජරාය පරිවාරිතො,
තණ්හාසලලෙන ඔතීණේණ ඉච්ඡාබුපාසිතො සදු”ති.

තත්ථ ජරා ච මරණංඤ්ච ඉමානි ද්වෙ සංඛිතස්ස සංඛිතලක්ඛණානි, ජරායං සීඝ්‍රස්ස අඤ්ඤාථත්තං මරණං වයො. තත්ථ ජරාය ච මරණස්ස ච අත්ථො තානත්තං, කෙන කාරණෙන : භබ්බගතාපි හි මියනති න ච තෙ ජණණා භවන්ති, අභි ච දෙව්‍යානං මනණං න ච තෙසං සර්වත්තී ජරනති. සක්කතෙව ජරාය පටිකම්මං කාතුං න පන සක්කතෙ මරණස්ස පටිකම්මං කාතුං, අඤ්ඤත්‍රෙව ඉද්ධිමනනානං ඉද්ධිවිසයා.

යං පනාහ : “තණ්හාසලලෙන ඔතීණේණ”ති. දිස්සනති විතරුනා ජරනතාපි මියනතාපි, යදි ච යථා ජරමරණං එවං තණ්හාපි සියා. එවං සනෙත සබ්බෙ යොබ්බතථාපි විගතතණ්හා සිද්ධා, යථාච තණ්හා දුක්ඛස්ස සමුදයො එවං ජරමරණමපි සියා දුක්ඛස්ස සමුදයො, න ච සියා තණ්හා දුක්ඛස්ස සමුදයො නහි ජරමරණං දුක්ඛස්ස සමුදයො, තණ්හා දුක්ඛස්ස සමුදයො, යථා ච තණ්හා මඤ්ඤාමානා එවං ජරමරණමපි සියා මඤ්ඤාමානා. ඉමාය සුතරියා අඤ්ඤාමඤ්ඤාති කාරණෙහි ගවේසිතබ්බං.

යදි ච සන්දිස්සති සුතරියමාරාලයං අත්ථො ච අඤ්ඤත්තං, බ්‍යඤ්ඤනොපි ගවේසිතබ්බං : සලලොති වා බුපාසනනති වා ඉමෙසං ඛම්මානං අත්ථො එකත්තං, න හි සුජ්ජති ඉච්ඡාය ච තණ්හාය ච අත්ථො අඤ්ඤත්තං. තණ්හාය අභිප්පායෙ අපරිපූරමානෙ නවසු අභ්‍යවච්ඡුසු කොච්චො ච උපනාහො ච උපපජ්ජති. ඉමාය සුතරියා ජරාය ච මරණස්ස ච තණ්හාය ච අත්ථො අඤ්ඤත්තං.

යං පනිදං භගවතා දව්හි නාමෙහි අභිලපිතං ‘ඉච්ඡා’තිව ‘තණ්හා’තිපි, ඉදං භගවතා බාහිරුතං චජ්ඣනං ආරම්භණවසෙන දව්හි නාමෙහි අභිලපිතං “ඉච්ඡා”තිපි ‘තණ්හා’තිපි. සබ්බො හි තණ්හා අපේක්ඛාසානලක්ඛණෙන එක ලක්ඛණො, යථා සබ්බො අග්ගි උණ්හත්තලක්ඛණෙන එක ලක්ඛණො, අපි ච උපාදානවසෙන අඤ්ඤාමඤ්ඤාති නාමානි ලභති : ‘කථංග්ගි’තිපි ‘කිණ්ග්ගි’තිපි ‘සකලිකග්ගි’තිපි ‘ගොමංග්ගි’තිපි ‘ථුසග්ගි’තිපි ‘සංකාරග්ගි’තිපි, සබ්බො හි අග්ගි උණ්හත්තලක්ඛණොව, එවං සබ්බො තණ්හා අපේක්ඛාසානලක්ඛණෙන එකලක්ඛණො. අපි භූ ආරම්භණඋපාදානවසෙන අඤ්ඤාමඤ්ඤාති නාමෙහි අභිලපිතා : “ඉච්ඡා” ඉතිපි “තණ්හා” ඉතිපි ‘සලලො’ ඉතිපි ‘බුපසානා’ ඉතිපි ‘සරිතා’ ඉතිපි ‘විසතතිකා’ ඉතිපි ‘සිහෙනො’ ඉතිපි ‘කිලමථො’

a. දෙවතාපුත්ත - අත්ථවග්ග

1. ලෝවැසි කවරක්කු විසින් හැමකල්හි අභිභත (නසනුලැබේ) ද ? කුමකින් පරිවෘත (වතුරනුලැබේ) ද ? කවර ශල්‍යයෙකින් අවකීර්ණ (ඇතුළතපිවිසෙනලද) ද ? කීමෙකින් දවනලද ද ? යි.

මේ පුළුවන්තාලද පද සතරෙකි. ඔහු ප්‍රශ්න තුනෙකි. කෙසේ දන්නාලැබෙයි යත් : මෙසේ යැ — බුදුහු ඒ දෙවිභව මෙසේ වියදන සේක :

2. මරහු විසින් යන්ලොව හැම කල්හි නසනලද; පරායෙන් භාත්පයින් වතුරන ලද තෘණශාලයෙන් පිවිසෙනලද, ආශායෙන් දවනලද ' යි.

එහි පරාව ද මරණය ද යන මේ දෙක සංඛත (පඤ්චස්කන්ධ)යාගේ සංඛත ලක්ෂණයෝ යැ, පරායෙහි සිටියහුගේ අන්‍යාත්ම වූ මරණය වාය වෙයි. එහි පරාව ද මරණය ද අර්ථ හෙයින් නානාත්ව වෙයි, කවර කරුණෙන යත් : යම්හෙයෙකින් ගැබැ භාත්තාහු ද මියයෙකි, ඔහු ජීර්ණ වූවාහු නො ද වෙත්. තවද දෙවියනට මරණ ඇත, ඔවුන්ගේ සිරුරු නො ද දිරති. පරාගට පිළියම් කරන්නට ශක්‍ය මැ ය. එතෙකුදුවත් සෘද්ධිමතුන්ගේ සෘද්ධිවිෂය තබා මරණයට පිළියම් කරන්නට නො හැකි වේ.

යළි " තණ්හාසල්ලෙන ඔතිණ්ණො " යි වදනු. විතරාගයෝ දිරන්නාහු ද මියන්නාහු ද පැනෙති. ඉදින් පරාමරණ යම් සේද තණ්හාවත් එබඳු වී නම්, එසේ ඇති කල හැම යොවුන්වියෙහි සිටියාහු මැ විගතතෘණ වන්නාහ, යම් සේ තණ්හාව දුක්ඛ සමුදය වේ ද, එපරිදි පරාමරණ ද දුක්ඛසමුදය වන්නේය, තණ්හාව දුක්ඛසමුදය නො ද වේ නම්, පරාමරණ දුක්ඛසමුදය නො මැ වේ, තණ්හාව දුක්ඛ සමුදය වෙයි. යම් සේ තණ්හාව මාර්ගවධා වී නම්, එපරිදි පරාමරණ ද මාර්ගවධා වන්නේය. (මෙසෙයින් පරාමරණ හා තණ්හාව අනන්‍ය නොවේ.) මේ යුක්තියෙන් අන්‍යාන්‍ය කාරණයෙන් විමසියයුතු යි.

තවද ඉදින් යුක්තිසමාරුඨ වූයේ අර්ථහෙයිනුදු අන්‍යත්වය දන්නාලැබේ නම්, බාහුද්ධතාවශයෙනුදු (අන්‍යත්වය) විමසියැ යුතු ය : ' සල්ල ' යි ද ' වූපායන ' යි ද (තෘණ ඉව්‍යා යන) මේ ධර්මයන්ගේ අර්ථ හෙයින් එකත්වය වෙයි. ' ඉව්‍යා ' වගේ ද ' තණ්හා ' වගේ ද අර්ථ හෙයින් අන්‍යත්වය නො යෙදේ මැ යි. තෘණයෙන් අදහස නො පිරෙන කල්හි නවවැදුරුම ආසාතවස්තු විෂයෙහි ක්‍රොධයත් උපතාහසත් උපදී. (පරා මරණ විපයාසයෙහි ක්‍රොධය නුපදී.) මේ යුක්තියෙන් පරාවගේ ද මරණයාගේ ද තණ්හාවගේ ද අර්ථහෙයින් අන්‍යත්වය වේ.

තවද භාග්‍යවතුන් විසින් ' ඉව්‍යා ' යයි ද ' තණ්හා ' යයි ද නම් දෙකකින් යම් අභිලපනයක් කරනලද ද, මෙය භාග්‍යවතුන් විසින් බාහිර වූ රූපාදි වස්තූන් අරමුණු කිරීමවශයෙන් ඉව්‍යා යි ද තණ්හා යි ද නම් දෙකකින් අභිලපිත විය. (වදුරනලද.) ඒ එසේ මැ ය. (නම් වශයෙන් ප්‍රභේද වූ) සියලු තෘණාව අධ්‍යවයාන (අරමුණෙහි බැස ගැනීම) ලක්ෂණයෙන් සමාන ලක්ෂණ ඇත්තිය. යම්සේ සියලු ගින්න උණ්ණත්ව ලක්ෂණයෙන් සමාන ලක්ෂණ වේ ද, එතෙකුදු වත් (ඇවිළැගන්නා කාණ්ඩාදි) උපාදානයන්ගේ වශයෙන් ' කට්ඨග්ගි ' යැ ' තිණ්ග්ගි ' යැ ' සකලිකග්ගි ' යැ ' ගොමයග්ගි ' යැ ' ධුසග්ගි ' යැ ' සඬකාරග්ගි ' යැ යි ද අන්‍යාන්‍ය වූ නම් ලබා නමුදු සියලු මැ ගින්න උණ්ණත්වලක්ෂණ වේ මැ ය. එසෙයින් සියලු තෘණාව අධ්‍යවයාන (ගැලිපිටිම්) ලක්ෂණයෙන් සමානලක්ෂණ ඇත්තිය. එතෙකුදු වත් (අරමුණු කැමැති වේ නුයි) ' ඉව්‍යා ' යි ද (තෘණ කෙරේ නුයි) ' තණ්හා ' යි ද (විෂ පෙවූ ශල්‍යයක් වැනි නුයි) ' සල්ල ' යි ද (සන්නාපනාර්ථයෙන්) ' වූපායනා ' යි ද (ශීඝ්‍රශ්‍රොතස් ඇති නදියක් වැනි නුයි) ' සරිතා ' යි ද (පැතිරීම් ආදි අර්ථයෙන්) ' විසත්තිකා ' යි ද (ස්තෙන කිරීම වශයෙන්) ' සිතෙන ' යි ද (නානාගතියෙහි ක්ලම්භ උපදවනුයෙන්) ' කිලමථ ' යි ද

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉතිපි 'ලභා' ඉතිපි 'මඤ්ඤානා' ඉතිපි 'බ්බො' ඉතිපි 'ආසා' ඉතිපි 'පිපාසා' ඉතිපි 'අභිනන්දනා' ඉතිපි. සබ්බා හි තණ්හා අපේක්ෂාසාන-ලක්ඛණෙන ඵකලක්ඛණා, යථා ච වෙවච්ඡෙන වුත්තා :

3. "ආසා පිභා ච¹ අභිනන්දනා ච
අනෙකඛාතුසු කරා පතිට්ඨිතා,
අඤ්ඤාණමුලපභවා පජ්ජති:
සබ්බා මයා බ්බන්තිකතා සමුලකා"² තී.

තණ්හායෙනං වෙවච්ඡනං, යථා හ භගවා : "රූපෙ තිස්ස අවිගතරාගස්ස අවිගතජන්දස්ස අවිගතපෙමස්ස අවිගතපිපාසස්ස අවිගතපරිලාභස්ස අවිගතතණ්හස්ස, (ඵචං) වේදනාය-පෙ-සඤ්ඤාය-පෙ-සංඛාරෙසු-පෙ-විඤ්ඤාණෙ අවිගතරාගස්ස අවිගතජන්දස්ස අවිගතපෙමස්ස අවිගතපිපාසස්ස අවිගතපරිලාභස්ස" අවිගතතණ්හස්ස, (සබ්බං සුත්තං විජ්ජාචරෙතබ්බං) තණ්හායෙනං වෙවච්ඡනං, ඵථං යුජ්ජති.

සබ්බො දුක්ඛපචාරො කාමිතණ්හාසංඛාරමුලකො, න පන යුජ්ජති සබ්බො නිබ්බුද්ධපචාරො කාමිතණ්හාපරික්ඛාරමුලකො, ඉමාය යුත්තියා අඤ්ඤාමඤ්ඤාති කාරණෙති ගවේශිතබ්බං.

යථා හි³ : භගවා රාගචරිතස්ස පුත්තලස්ස අපුහං දෙසෙති, දෙස චරිතස්ස භගවා පුත්තලස්ස මෙත්තං දෙසෙති, මොඝචරිතස්ස භගවා පුත්තලස්ස පටිට්ඨසමුප්පාදං දෙසෙති, යදි හි භගවා රාගචරිතස්ස පුත්තලස්ස මෙත්තං වෙතොවිඤ්ඤාති. දෙසෙත්තා සුඛං වා පටිපදං දකිංගිඤ්ඤං සුඛං වා පටිපදං භිප්පාතිඤ්ඤං විපාසනාසුඛබ්බිතමං වා පහානං දෙසෙත්තා, න යුජ්ජති දෙසනා. ඵචං යං කිඤ්චි රාගස්ස අනුලොමප්පහානං දෙසස්ස අනුලොමප්පහානං මොහස්ස අනුලොමප්පහානං සබ්බං තං විචයෙන භාරෙහ විචිතිනා යුත්තිභාරෙහ යොජෙතබ්බං යාමිතිකා ඤාණස්ස භූමි.

මෙත්තාවිභාරිස්ස සත්තො ව්‍යාපාදෙ විත්තං පරියාදය රාගස්ස නි යුජ්ජති දෙසනා, බ්‍යාපාදෙ පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡති නි යුජ්ජති දෙසනා, කරුණාවිභාරිස්ස සත්තො විභෙදා විත්තං පරියාදය රාගස්ස නි යුජ්ජති දෙසනා, විභෙදා පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡති නි යුජ්ජති දෙසනා. මුද්දිතා විභාරිස්ස සත්තො අරතී විත්තං පරියාදය රාගස්ස නි යුජ්ජති දෙසනා, අරතී පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡති නි යුජ්ජති දෙසනා. උපෙක්ඛාවිභාරිස්ස සත්තො රාගො විත්තං පරියාදය රාගස්ස නි යුජ්ජති දෙසනා, රාගො පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡති නි යුජ්ජති දෙසනා. අනිමිත්තවිභාරිස්ස සත්තො නිමිත්තානුසාරී තෙහ තෙහෙව විඤ්ඤාණං පච්ඡන්ති නි යුජ්ජති දෙසනා, නිමිත්තප්පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡති නි යුජ්ජති දෙසනා. අසමීති

1. පිපාසා - සිඤ්ඤා.

2. සමුලිකා - සිඤ්ඤා.

3. යථා හ - සිඤ්ඤා.

(වෙළාගන්නා හෙයින්) 'ලතා' යි ද (මාගේ යයි මඤ්ඤනා වශයෙන්) 'මඤ්ඤනා' යි ද (දුර ගියහු පවා ඇද බැඳුනබ්බුයෙන්) 'බන්ධ' යි ද (ආශීංසනාර්ථයෙන්) 'ආසා' යි ද (අරමුණුරස බොහු රිසිවනුයෙන්) 'පිසාසා' යි ද (අභිනන්දනාර්ථයෙන්) 'අභි නන්දනා' යි ද ආලම්බන . උපාදාන වශයෙන් අත්‍යාතා නාමයෙන් වදනලද්දීය. සියලු මෑ තෘෂ්ණාව අධ්‍යවසාන ලක්ෂණයෙන් සමානලක්ෂණ ඇත්තීය. එයින් කියන ලද, වෙච්චනහාරවිගඩයෙහි :

3. අනාගතාර්ථ ආශංසනය කරන ආශාව ද වර්තමානාර්ථ ප්‍රාර්ථනා කරන පිභාව ද නිෂ්පන්න අර්ථය ප්‍රතිපාලන කරන අභිනන්දනාව ද වක්ඛු ආදී අනෙක බාහු විෂයෙහි පිහිටි අවිද්‍යාමූලය ප්‍රභව කොට ඇති තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත සියලු ප්‍රජල්පිතයෝ මූල යහිත වූවාහු මා විසින් විගතාත්ත කරනලද්දහු යයි.

තෙල (ආසා ආදිය) තණ්හාවට පයභාය වචන යි. එයින් වදන, බුදුහු — " කිස්සය, රූපයෙහි අවිගත (තදභිගාදි විසින් පහව නො ගිය) රාග ඇති අවිගත ඡන්දය ඇති අවිගත ප්‍රෙමය ඇති අවිගත පිපාසා ඇති අවිගත පරිදහ ඇති අවිගත තෘෂ්ණා ඇතියහුට, (මෙසේ) වෙදනායෙහි . . . සංඤයෙහි . . . සංස්කාරයන්හි . . . විඤ්ඤයෙහි අවිගත (පහව නොගිය) රාග ඇති අවිගතඡන්ද ඇතියහුට අවිගතප්‍රේම ඇතියහුට අවිගතපිපාසා ඇතියහුට අවිගත පරිදහ ඇතියහුට අවිගතතෘෂ්ණා ඇතියහුට " (බන්ධසංයුක්තයෙහි සියලු කිස්ස සුත්‍රය විස්තර කටයුතු.) තෙල රාගාදිය තණ්හාවට පයභායවචන යි. මෙසේ 'භූවජා තණ්හා' අනන්‍ය හෙයින් 'ප්‍රශ්න තුනෙකැ' යි කියන ලද්ද යෙදෙයි. යුක්ති සංගත වේ.

(අන් අයුරෙකින් යුක්තිගවේෂණය දක්වති.)

සියලු දූෂ්ටප්‍රවෘත්තිය කාමතෘෂ්ණාව ප්‍රත්‍යය කොට ඇති සංස්කාර මූල්කොට හෙතු කොට ඇත්තේය යනු (යෙදෙයි.) එතෙකුදු වත් සියලු නිර්වේදප්‍රවෘත්තිය කාමතෘෂ්ණා වට පරිෂ්කාර වූ වස්තුකාමය හෙතු කොට ඇත්තේ යැ යනු නො යෙදෙයි. (නිබ්බේද ප වාරය : කාමවස්තුවිපරිනාමයෙන් උපදනා අනභිරතිය ද ඤාණනිබ්බේද ද යි දෙ පරිදි වෙයි. එහෙයින් සියලු නිබ්බේදපවාරය කාමතණ්හාපරික්ඛාරමූලක යැ යනු නොයෙදේ යයි කියන ලදි.) යට කී මේ දෙවැදෑරුම් යුක්තියෙන් අනෙත්‍යාත්‍ය කාරණයෙන් (ඒ ඒ පාළු ප්‍රදේශයෙහි) යුක්ති ගවේෂණය කළයුතු.

ඒ එසේ මැ යැ : බුදුහු රාගවර්ත ඇති පුද්ගලයාට අභ්‍යය දේශනා කෙරෙති, බුදුහු දෙයවර්ත ඇති පුද්ගලයාට මෙමිත්‍රිය දෙයනි, බුදුහු මොහවර්ත ඇති පුද්ගලයාට ප්‍රතිත්‍යා සමුත්පාදය දෙයනි. ඉදින් බුදුහු රාගවර්ත ඇති පුද්ගලයාට මෙන්තාවෙතොවිමුත්තිය දේශනා කරන්නාහු නම් සුච්ඡිකත් ඇති දන්ධාණිඤ්ඤ භෝ සුච්ඡිකත් ඇති ක්ෂිප්‍රාණිඤ්ඤ භෝ විදර්ශනා පූර්වබ්ගම ප්‍රභාණය භෝ දෙසන්නාහු නම් දේශනාව නො යෙදෙයි. මේ නයින් යම් කිසි රාගයාගේ අනුරූපප්‍රභාණයක් (ප්‍රභාණයට සමර්ථ වූ කරුණෙකැයි සේයි.) ද්වේෂයාගේ අනුරූපප්‍රභාණයක් මොහයාගේ අනුරූපප්‍රභාණයක් ඇද්ද ඒ සියල්ල (සංවර්ණනා කරන ආචාර්යවරයාගේ) ප්‍රතිභාඤ්ඤායට භූමි (විෂය) වූ පමණින් විවිධභාරයෙන් (පදප්‍රශ්නාදිය) විමසා යුක්තිභාරයෙන් යෙදියයුතු.

මෙමිත්‍රීවිහාරලාභී වූවහුගේ සිත ව්‍යාපාදය මැඩැගෙන සිටින්නේ යැ යන දේශනාව (කථාව) නො යෙදෙයි, ව්‍යාපාදය ප්‍රභාණයට නැඹිට යෙයි යන දේශනාව යෙදෙයි. කරුණාවිහාරලාභී වූවහුගේ සිත විචිංසාව මැඩැගෙන සිටින්නේ යැ යන දේශනාව නො යෙදෙයි, විචිංසාව ප්‍රභාණයට අභ්‍යාස්තයට යෙයි යන දේශනාව යෙදෙයි. මද්‍යතාවිහාරලාභී වූවහුගේ සිත අරතිය මැඩැගෙන සිටින්නේ යැ යන දේශනාව නො යෙදෙයි, අරතිය ප්‍රභාණයට අභ්‍යාස්තයට යෙයි යන දේශනාව යෙදෙයි. උපෙක්ෂා විහාරලාභී වූවහුගේ සිත රාගය මැඩැගෙන සිටින්නේ යැ යන දේශනාව නො යෙදෙයි, රාගය ප්‍රභාණයට අභ්‍යාස්තයට යෙයි යන දේශනාව යෙදෙයි. අනිමිත්තවිහාර (අනිත්‍යානුදර්ශනාද්වාරයෙන් ලැබූ පලසමච්ඡි) ඇතියහුගේ සංස්කාරනිමිත්තානුසාරි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විෂය, අයමහස්සී න සමනුපකාමි. අථ ච පන මෙ කිසමිති කථස්මිති විවිකිච්ඡා කථංකථාසලං විතතං පරිශාදය ධර්මානිති න යුජ්ඡති දෙසනා, විවිකිච්ඡා කථංකථාසලං පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡතිති යුජ්ඡති දෙසනා.

යථා වා පන පඨමං කුචං සමාපන්නස්ස සතො කාමරාගබ්බාපාද විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. අවිතකකසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. දුතීයං කුචං සමාපන්නස්ස සතො විතකකවිචාරසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. උපෙක්ඛා සුඛසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. තතීයං කුචං සමාපන්නස්ස සතො පිතීසුඛසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධිසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. චතුර්ථං කුචං සමාපන්නස්ස සතො උපෙක්ඛාසුඛසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා, අභාසානඤ්චායතනසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා.

අභාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස සතො රූපසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. විඤ්ඤණඤ්චායතනසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. විඤ්ඤණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස සතො අභාසානඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. අකිඤ්ඤායතනසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. අකිඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස සතො විඤ්ඤණඤ්චායතන සහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. නෙවඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස සතො සඤ්ඤපචාරා විසෙසාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා, භානාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. සඤ්ඤවේදසිතනිරෝධසහගතා වා සඤ්ඤමනසිකාරා භානාය සංවත්තනනීති න යුජ්ඡති දෙසනා. විසෙසාය සංවත්තනනීති යුජ්ඡති දෙසනා. කල්පතාපරිච්ඡිතං විතතං න ච අභිනිභාරං ඛමතීති න යුජ්ඡති දෙසනා, කල්පතාපරිච්ඡිතං විතතං අථ ච අභිනිභාරං ඛමතීති යුජ්ඡති දෙසනා. එවිං සබ්බෙ නිව සුත්තනතා යථාඛමමි යථාචිතං. යථාසම්ප්පාසනං සබ්බතො විච්ඤෙන භාරෙන විචිනිතො යුත්තිභාරෙන යොජෙතබ්බා'ති. තෙනාහ අයංසමා මහාකම්මානො: "සබ්බසං භාරං හානං හුමි යො ච ගොචරෙ තෙසං"ති.

නිසුගොගා යුගානිභාගේ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විඤ්ඤාන ප්‍රභේදය වූ ඒ ඒ නිමිත්ත සමග මැ පවතී යන දේශනාව නො යෙදෙයි, නිත්‍යාදි නිමිත්ත ප්‍රභාණයට අභ්‍යන්තරයට යෙයි යන දේශනාව යෙදෙයි. (උපාදානස්කන්ධයන්හි දෘෂ්ටි මාන විසින් උපදාන) මම වෙමි යන මඤ්ඤිතය පහවිය, මේ රූපාදිය 'මම වෙමි' නො දක්මි, එතෙකු වත් 'කවරෙකිම ද, කෙසේ වෙමි ද, යන විවිකිවිජා සංඛ්‍යාත කරාකරාශ්‍රය මාගේ සිත භාත්පසින් මැඩගෙන සිටිනේ ය යන කරාව නොයෙදෙයි විවිකිවිජා කරාකරාශ්‍රය ප්‍රභාණයට අභ්‍යන්තරයට යෙයි යන දේශනාව යෙදෙයි.

තවද අනෙකෙකි : පළමුවන දහනට සම්චන්තට කාමරාගව්‍යාපාදයෝ විශේෂාධිගමය පිණිස පවත්නාහ යන කරාව නො යෙදෙයි, පිරිහීමට පවත්නාහ යන කරාව යෙදෙයි, නොහොත් අවිතර්ක සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ පරිභානියට වැටෙති යන කරාව නොයෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ. දෙවැනි දහනට සම්චන්තනුට විතර්කවිචාර සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන කරාව නොයෙදෙයි, පිරිහීමට වැටෙති යන දේශනාව යෙදෙයි, නොහොත් උපෙක්ෂාසුඛ සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නොයෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ. තුන්වැනි දහනට ප්‍රීති සුඛ සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන කරාව නොයෙදෙයි, භානියට වැටෙති යන දේශනාව යෙදෙයි, නොහොත් උපෙක්ෂාස්මිතපාරිශුද්ධිය හා සහගත වූ සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ. සිවුවන දහනට සම්චන්තනුට උපෙක්ෂාසුඛ සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, භානියට වැටෙති යන දේශනාව යෙදෙයි, නොහොත් ආකාශානඤ්චායතන සහගත වූ සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ.

ආකාශානඤ්චායතන සම්චන්ත සම්චන්තනුට රූපසහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ විශේෂාධිගමයට පවත්නාහ යන කරාව නො යෙදෙයි, භානියට වැටෙති යන කරාව යෙදෙයි, නොහොත් විඤ්ඤාණඤ්චායතන සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ. විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට සම්චන්තනුට ආකාශානඤ්චායතන සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන කරාව නොයෙදෙයි, භානියට වැටෙති යන දේශනාව යෙදෙයි, නොහොත් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සහගත සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයට සම්චන්තනුට විඤ්ඤාණඤ්චායතන සහගත වූ සංඤ්ඤානසිකාරයෝ විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, භානියට වැටෙති යන දේශනාව යෙදෙයි, නොහොත් නේවසඤ්ඤානසඤ්ඤායතන සහගත වූ සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන දේශනාව යෙදේ. නේවසඤ්ඤානසඤ්ඤායතන සම්චන්ත සම්චන්තනුට පටු වූ සංඤ්ඤානසිකාරයෝ වින්තොත්පාදයෝ (ආකිඤ්චඤ්ඤායතනධර්මයෝ) විශේෂාධිගමයට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, භානියට වැටෙති යන දේශනාව යෙදෙයි, නොහොත් සඤ්ඤාදේශික නිරෝධ සහගත වූ සංඤ්ඤානසිකාරයෝ භානියට වැටෙති යන කරාව නො යෙදෙයි, විශේෂය පිණිස පවත්නාහ යන දේශනාව යෙදේ. කල්‍යානපරිච්ඡිත වූ (විශිභාවයෙන් ප්‍රදාණ කළ) වින්තය නො ද අභිනිභාරක්ෂම වෙයි යන කරාව නො යෙදෙයි, වැලින් කල්‍යානපරිච්ඡිත වූ වින්තය අභිනිභාරක්ෂම වෙයි යන දේශනාව යෙදේ. මේසේ සියලු නවසුත්‍රාන්තයෝ දහම වූ පරිදි වින්තය වූ පරිදි ශාස්තෘශාසනය වූ පරිදි සර්වප්‍රකාරයෙන් විවිධභාරයෙන් විචිත්තය කොට (විමසා) යුක්තිභාරයෙන් යෙදිය යුක්තාහ ' යි. එයින් වදළන, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායනස්ථවිරයන් වහන්සේ : " සබ්බෙසං භාරානං යා භූමියො ව ගොවරො තෙසං " යි.

යුක්තිභාරය යොදනලදි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. 1. 4

පදට්ඨානනාරට්ඨගධෙතා

තත්ත කතමො පදට්ඨානො හායුරු : “ධම්මං දෙසෙති ජිනො”ති
අයං පදට්ඨානො හායුරු. කිං දෙසෙති : සබ්බධම්මසම්ප්පාදිඅසම්ප්පාදිවේධ-
ලක්ඛණං අවිජ්ජා, තස්සා විපල්ලාසා පදට්ඨානං. අකේඛාසානලක්ඛණං
තණ්හා, තස්සා පිගරූපං සාතරූපං පදට්ඨානං. පත්තනලක්ඛණො
ලොභො, තස්ස අදින්නාදානං පදට්ඨානං. චණ්ණසණ්ඨානබ්ගඤ්ඤානගහන-
ලක්ඛණං සුභසඤ්ඤා තස්සා ඉන්ද්‍රියසංවරො පදට්ඨානං. සාසච්චස්ස
උපගම්නලක්ඛණං සුඛසඤ්ඤා, තස්සා අස්සාදො පදට්ඨානං. සබ්බත-
ලක්ඛණානං ධම්මානං අසම්නුපස්සනලක්ඛණං නිව්චසඤ්ඤා, තස්සා
විඤ්ඤාණං පදට්ඨානං. අනිව්චසඤ්ඤා දුක්ඛසඤ්ඤා අසම්නුපස්සනලක්ඛණං
අනත්තසඤ්ඤා, තස්සා නාමකායො පදට්ඨානං.

සබ්බධම්මසම්ප්පාදිවේධලක්ඛණං විජ්ජා, තස්සා සබ්බං නොයුරං
පදට්ඨානං. විත්තවිකේඛප පරිසංහරණලක්ඛණො සම්ප්පාදො, තස්ස
අසුභා පදට්ඨානං. ඉත්තාච්චරපරිසංහරණලක්ඛණො අලොභො. තස්ස
අදින්නාදානං චේරමණී පදට්ඨානං. අබ්‍යාපජ්ඣාලක්ඛණො අදෙසො,
තස්ස පාණාතිපාතා චේරමණී පදට්ඨානං. චිත්ත අවිප්පාදිපදානලක්ඛණො
අමොභො. තස්ස සම්මාපට්ඨතති පදට්ඨානං. විනිලකපිඤ්ඤානගහන-
ලක්ඛණං අසුභසඤ්ඤා, තස්සා නිබ්බිදා පදට්ඨානං ; සාසච්චස්ස
පරිජානනලක්ඛණං දුක්ඛසඤ්ඤා, තස්සා චේදනා පදට්ඨානං. සබ්බත-
ලක්ඛණානං ධම්මානං සම්නුපස්සනලක්ඛණං අනිව්චසඤ්ඤා, තස්සා
උපපාදවයා පදට්ඨානං. සබ්බධම්මානං අභිනිවේසලක්ඛණං අනත්ත-
සඤ්ඤා, තස්සා ධම්මසඤ්ඤා පදට්ඨානං.

පඤ්චකාමගුණා කාමරුගස්ස පදට්ඨානං. පඤ්චින්ද්‍රියානි රූපිනි
රූපරුගස්ස පදට්ඨානං. ජ්විතායතනං භවිරුගස්ස පදට්ඨානං. නිබ්බතනි-
භාමානුපස්සිතා පඤ්චනතං උපාදනකකිංසානං පදට්ඨානං. පුබ්බෙතිවි-
සානුස්සති ඤාණදස්සනස්ස පදට්ඨානං.

මහපපලක්ඛණං සඤ්ඤා, අභික්ඛනිපච්චපට්ඨානං ච අනාච්චලක්ඛණො
පසාදො, සංපසිද්ධපච්චපට්ඨානො ච. අභිපත්තිසංග්‍රහලක්ඛණං සඤ්ඤා,
තස්සා අවේච්චපසාදො, පදට්ඨානං. අනාච්චලක්ඛණො පසාදො තස්ස
සඤ්ඤා පදට්ඨානං. අරමුහලක්ඛණං විරිසං, තස්ස සම්ප්පාදිතං
පදට්ඨානං. අච්චලපහලක්ඛණං සති, තස්සා සතිපට්ඨානං පදට්ඨානං.
එකානුලක්ඛණො සමාධි, තස්සා ක්‍රියානානි පදට්ඨානං. සම්පජානන-
ලක්ඛණං පඤ්ඤා, තස්සා සම්මානි පදට්ඨානං.

1. අබ්‍යාපජ්ජ - මජ්ඣං.

2. අවිප්පාදිපතති - මජ්ඣං.

3. අභිපත්තිත - සිද්ධි.

3. 1. 4

පදවිධානභාරවිගබ්ගය

එහි පදවිධානභාරය කවරෙ යත් : " ධම්මං දෙසෙති ජිනො " යන මේ පදවිධාන භාර යැ, කුමක් දෙසන සේක් ද යත් : අවිද්‍යාව සියලු (වතුස්සත්‍ය) ධර්මයන්ගේ අවිපරිත ස්වභාවය ප්‍රතිවේධ නො කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තිය. ඒ අවිද්‍යාවට වතුර්විධ විපල්ලාසයෝ පදවිධාන — ආයත්තකාරණ යි. තෘෂ්ණාව (අරමුණෙහි) බැසැගෙන සිටීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තිය. ඒ තෘෂ්ණාවට ප්‍රියස්වභාවය මධුරස්වභාවය පදවිධාන යැ. ලොභය (ඉෂ්ටවිස්තු) ප්‍රාර්ථනා කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, ඒ ලොභයට අදත්තාද්‍යය පදවිධාන යැ. ඉහසංඥව පැහැ සටහන් වාසද්දන්තයන් ග්‍රහණය කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ ඉහසංඥවට ඉන්ද්‍රිය අසංවරය පදවිධාන යැ. සුඛසංඥව සාසුචි වූ ස්පර්ශයට පැමිණ සිටීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඊට ආස්වාදය පදවිධාන යැ. නිත්‍ය සංඥව (උත්පාදි) සංඛිත ලක්ෂණ ඇති ධර්මයන් නුවණින් නො දැකීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඊට විඤ්ඤාය පදවිධාන යැ. ආත්මසංඥව අනිත්‍ය දූෂසංඥවන් නොදැකීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ ආත්මසංඥවට නාමකය පදවිධාන යි.

මාර්ගඤ්ඤාවිද්‍යාව සියලු ධර්මයන් මොනොවට ප්‍රතිවේධ කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ විද්‍යාවට වතුස්සත්‍ය සංඛ්‍යාත සකල නොයධර්මය පදවිධාන — ආසන්න කාරණ යැ. සමර්ථය වික්තවික්ෂේප සංඛ්‍යාත මාද්ධන්‍යය විෂ්කම්භණ කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, ඒ සමර්ථයට අභුතයෝ පදවිධාන යැ. අලොභය ඉව්ඡාවචර විෂ්කම්භණය ලක්ෂණකොට ඇත්තේ යැ, ඒ අලොභයට අදත්තාද්‍ය වර්මණය පදවිධාන යැ. අපද්‍රව්‍ය නිද්දන්ධව ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, ඒ අද්වේෂයට ප්‍රාණවේධ වර්මණය පදවිධාන යැ. අමොහය වස්තුන්ගේ අවිප්‍රතිපාද්‍යය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ. ඒ අමොහයට සමාක්ප්‍රතිපත්තිය පදවිධාන යැ. අභුතසංඥව උනිලක විපුබ්බක නිමිත්තග්‍රහණය ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ අභුතසංඥවට නිර්විද්‍යාය පදවිධාන යැ. දූෂසංඥව ආසුචි සහිත ස්පර්ශයාගේ පරිජානනය ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ දූෂසංඥවට වේදනාව පදවිධාන යැ. අනිත්‍යසංඥව සංඛ්‍යාලක්ෂණ ධර්මයන් නුවණින් දැකීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, එයට උත්පාදවායය පදවිධාන යැ. අනාත්මසංඥව සියලු ධර්මයන්හි අභිනිවේසය — බැසගෙන සිටීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, එයට ධර්මමාත්‍ර යැ යන සංඥව පදවිධාන යි.

පඤ්ච කාමගුණයෝ කාමරාගයට පදවිධාන යැ. රූපි වූ පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ (රූප සංඛ්‍යාත කය ඇඳිම උපද්‍රව්‍ය) රූපරාගයට පදවිධාන යැ. මන සංඛ්‍යාත ඡෂ්ටායතනය (හවිනිකාන්ති වශයෙන් පවත්නා) හවිරාගයට පදවිධාන යැ. (රූපාභිනන්දනාදි වශයෙන් පවත්නා නිර්වානිහව්‍යානුදර්ශිභාවය පඤ්චොපාද්‍යාස්කන්ධයන්ට පදවිධාන යැ. පූර්වනිවාසානුස්මාතිය කර්මස්වකාතඤ්ඤාදර්ශනයට පදවිධාන යි.

ශ්‍රද්ධාව (හැදෑහිවිච්ඡයෙන්) අරමුණට බැසගැනීම — නිශ්චය කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තිය, අයිමුක්තිය — නිශ්චය කිරීම වැටුණීම කොට ද ඇත්තී වේයි. ප්‍රසාදය (වික්තකාලූභ්‍යාපගමයෙන්) නො කැලැකීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, සම්ප්‍රසාද්‍යය වැටුණීම කොට ද ඇත්තේ වේයි. ශ්‍රද්ධාව හැදෑහීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, එයට අපවිත්‍යප්‍රසාදය පදවිධාන යැ. ප්‍රසාදය අකාලූභ්‍යය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එයට ශ්‍රද්ධාව පදවිධාන යැ. වියාරිය ආරම්භය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එයට වතුර්විධ සමාක්ප්‍රධානය පදවිධාන යැ. ස්මෘතිය අසම්මොසය (සිහිකිරීම) ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, එයට සතරයනිපට්ඨානය පදවිධාන යැ. සමාධිය එකාග්‍රතා (එක අරමුණක් අග්‍රඛව) ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එයට ධ්‍යානයෝ පදවිධාන යැ. ප්‍රඥව සමාත් ඥානය ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, එයට සත්‍යයෝ පදවිධාන යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපරෙ නයො : අඤ්ඤාදමනසිකාරලක්ඛණො අයොනිසො මනසිකාරෙ, තස්ස අවිජ්ජා පදවිධානං. සච්චසම්මානනලක්ඛණො අවිජ්ජා, සා සංඛාරානං පදවිධානං. පුනඛහවිවිදේහණලක්ඛණො සංඛාරා, තෙ විඤ්ඤාණස්ස පදවිධානං. ඔපපට්ඨසිකතිබ්බතභීලක්ඛණං විඤ්ඤාණං, තං නාමරූපස්ස පදවිධානං. නාමිකායරූපකායසංඛිකානලක්ඛණං නාමරූපං, තං සලායතනස්ස පදවිධානං. ඉන්ද්‍රියවිවිජ්ජානලක්ඛණං සලායතනං, තං ඵස්සස්ස පදවිධානං. චක්ඛුරූපවිඤ්ඤාණසන්නිපාතලක්ඛණො ඵස්සො. සො වේදනාය පදවිධානං : ඉධිංතීධිංනුභවනලක්ඛණො වේදනා සා තණ්හාය පදවිධානං. අජේඛාසානලක්ඛණො තණ්හා, සා උපාදාස්ස පදවිධානං. ඔපපට්ඨසිකං උපාදානං, තං භවස්ස පදවිධානං. නාමකායරූපකායසංඛිකවිනලක්ඛණො. භවො, සො ජාතියා පදවිධානං. ඛඩ්ඩානං පානුභවනලක්ඛණො ජාතී, තා ජරාය පදවිධානං. උපට්ඨපටිපාකලක්ඛණො ජරා, සා මරණස්ස පදවිධානං. ජීවිතීන්ද්‍රියඋපවේදලක්ඛණං මරණං, තං සොකස්ස පදවිධානං. උත්ප්පාදකාරකො සොකො, සො පරිදේවස්ස පදවිධානං. ලාලප්පකාරකො පරිදේවො, සො දුක්ඛස්ස පදවිධානං. කායසම්පිළනං දුක්ඛං, තං දෙමනස්සස්ස පදවිධානං. විතතපිළනං දෙමනස්සං, තං උපායාසස්ස පදවිධානං. ඔදහනකාරකො උපායාසො, සො භවස්ස පදවිධානං. ඉමානි භවස්සානි යද සමඤ්ඤානි නිබ්බත්තානි භවන්ති සො භවො, තං සංසාරස්ස පදවිධානං.

නිග්ගානිකලක්ඛණො මඤ්ඤා, සො නිරොධස්ස පදවිධානං. භීජ්ඤ්ඤානා පිතඤ්ඤානාය පදවිධානං. පිතඤ්ඤානා මත්තඤ්ඤානාය පදවිධානං. මත්තඤ්ඤානා අත්තඤ්ඤානාය පදවිධානං. අත්තඤ්ඤානා පුබ්බෙකතපුඤ්ඤානාය පදවිධානං, පුබ්බෙකතපුඤ්ඤානා පඨිරූපදෙස වාසස්ස පදවිධානං. පඨිරූපදෙසවාරො සප්පරිපුපතීස්සයස්ස පදවිධානං. සප්පරිපුපතීස්සයො අත්තසම්මාපණ්ඩානස්ස පදවිධානං. අත්තසම්මාපණ්ඩානං සිලානං පදවිධානං. සිලානි අවිපාටිසාරස්ස පදවිධානං. අවිපාටිසාරො පාමුත්ථස්ස පදවිධානං. පාමුත්ථං පිතියා පදවිධානං. පිතී පස්සඤ්ඤාය පදවිධානං. පස්සඤ්ඤා පුබ්බස්ස පදවිධානං. පුබ්බං සමාධීස්ස පදවිධානං. සමාධි යථාභුතඤ්ඤාණදස්සනස්ස පදවිධානං. යථාභුතඤ්ඤාණදස්සනං නිබ්බිදාය පදවිධානං. නිබ්බිදා විරාගස්ස පදවිධානං. විරොගො විමුත්තියා පදවිධානං. විමුත්තී විමුත්තීඤ්ඤාණදස්සනස්ස පදවිධානං. ඵලං යො කොථී උපනිස්සයො යො කොථී පච්චයො සබ්බො සො පදවිධානං. තෙනාහ ආයසථා මිහාකච්චානො : “ඛම්මං දෙසෙති ජිනො”ති.

නිපුණෙනා පදවිධානො භාරො.

අනෙක් නයෙකි : අයෝනියො මනසිකාරය (සංයොජනිය ධර්මයන්හි) ආස්වාද වශයෙන් මෙතෙහිකිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, ඒ අයෝනියොමනසිකාරයට අවිද්‍යාව පදවියාන (— ආසන්නකාරණ) යැ. අවිද්‍යාව සිව්සස්ති මුළාවීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ අවිද්‍යාව සංස්කාරයන්ට පදවියාන යැ. සංස්කාරයෝ පුනර්භවයාගේ විරූහණය (විපාකධර්මතාව) ලක්ෂණ කොට ඇත්තානු යැ. ඔහු ප්‍රතිසන්ධිවිඤ්ඤායට පදවියාන යැ. විඤ්ඤාය උපප්‍රාප්තිභව වශයෙන් ඉපදීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එ විඤ්ඤාය නාමරූපයට පදවියාන යැ. නාමරූපය අරූප - රූපකාය දෙදෙනාගේ සමුහභාවය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එය ඡායාතනයට පදවියාන යි. ඡායාතනය වක්ෂුරාදි ඡායාතනයන්ගේ නියම කිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එය ස්පර්ශයට පදවියාන යි. ස්පර්ශය වක්ෂුරිත්තිය රූපාලම්බන වක්ෂුර්විඤ්ඤායන්ගේ සන්තිපාතය ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එය වේදනාවට පදවියාන යි. වේදනාව ඉෂ්ටානිෂ්ට අරමුණුරය විඳීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ වේදනාව තෘෂ්ණාවට පදවියාන යි. තෘෂ්ණාව අරමුණෙහි ගැලීසිටීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ තෘෂ්ණාව උපාදායට පදවියාන යි. උපාදාය උපප්‍රාප්තිස්කන්ධයන් උපදවනු වෙයි, එය භවයට පදවියාන යි. භවය නාමකාය රූපකායයන් ඉපදීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එය ජාතියට පදවියාන යි. ජාතිය ස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, ඒ ජාතිය ජරාවට පදවියාන යි. ජරාව ආත්මභාවය මිනිකිරීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තී යැ, එය මරණයට පදවියාන යි. මරණය ජීවිතෙන්දියාගේ සිදීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, එය ශොකයට පදවියාන යි. ශොකය චිත්තසන්නාපය කරනු වෙයි, එය පරිදේවයට පදවියාන යි. පරිදේවය වැලැවීම කරනු වෙයි, එය කායික දුකට පදවියාන යි. දුක රූපකාය පෙළනු වෙයි, එය දෙමනසට පදවියාන යි. දෙමනස - සිත පෙළනු වෙයි, ඒ දෙමනස උපායාසයට පදවියාන යි. උපායාසය (ආත්මනිශ්ශ්‍රය) අභ්‍යන්තරය දවනු වෙයි, එය භවයට පදවියාන යි. යම් කලෙක මේ භවයට අවසව වූ ක්ලෙශයෝ — (කර්මභව විපාකභව සංඛ්‍යාත අංගයෝ) සමග වූවානු උපන්නානු වෙන් ද, හේ භව නම, ඒ භවය සංසාරයට පදවියාන යි.

මාර්ගය නිමිත්ත පවත්නි දෙකින් නැඟීසිටීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ, ඒ මාර්ගය නිරෝධයට පදවියාන යි. තීර්ථ සංඛ්‍යාත බහුශ්‍රුතයකු පයුෂ්පාසන කරනබව ධර්මොප සංභිත ප්‍රාමොද්‍යයට පදවියාන යැ, පිතඤ්ඤාතාව මාත්‍රඥභාවයට පදවියාන යැ, මත්තඤ්ඤාතාව තමා පඤ්චපධානියකගෙන් යුත්බව දන්නා ආත්මඥභාවයට පදවියාන යැ, අත්තඤ්ඤාතාව පෙර කළ පින් ඇති බවට පදවියාන යැ, පුච්ඡාතන පුණ්‍යභාවය ප්‍රතිරූපදේශවාසයට පදවියාන යැ, ප්‍රතිරූපදේශවාසය සත්පුරුෂොපනිශ්‍රයට පදවියාන යැ. සත්පුරුෂොපනිශ්‍රය ආත්මසමාක්ෂ්‍යාධිකාරයට පදවියාන යැ, ආත්ම සමාක්ෂ්‍යාධිකාරය භීලයනට පදවියාන යැ, භීලයෝ අවිප්‍රතිසාරයට පදවියාන යැ, අවි ප්‍රතිසාරය ප්‍රාමොද්‍යයට පදවියාන යැ, ප්‍රාමොද්‍යය ප්‍රීතියට පදවියාන යැ, ප්‍රීතිය ක්ලේශදර්ථ සන්තිඳීමට පදවියාන යැ, පස්සද්ධිය සුඛයට පදවියාන යැ, සුඛය සමාධියට පදවියාන යැ, සමාධිය යථාභූතඥාදර්ශනයට පදවියාන යැ, යථාභූතඥාදර්ශනය (කරුණවිදර්ශනාව) නිර්වේදය (බලවිච්ඡේදනාව) ට පදවියාන යැ, නිබ්බේද විරාගයට පදවියාන යැ, විරාගය විමුක්තියට පදවියාන යැ, විමුක්තිය විමුක්තිඥාදර්ශනයට පදවියාන යි. මෙසේ යම් කිසි බලවත් ප්‍රත්‍යය සංඛ්‍යාත උපනිශ්‍රයෙක් යම් කිසි ශෛත්‍යයෙක් වේ ද එ හැම පදවියාන යි ආසන්න කාරණ වේ. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්තායනස්ථවිරයන් වහන්සේ : “ ධම්මං දෙසෙති ජිනො ” යි.

පද්ධතානාමය යොදන ලදී.

3. 1. 5

ලක්ඛණභාරවිගමො

තත්ත භවමො ලක්ඛණො භාරො : චුත්තමහි එකධමෙම”ති අයං ලක්ඛණො භාරො. කිං ලක්ඛයති ; යෙ ධම්මා එකලක්ඛණා තෙසං ධම්මානං එකස්මිං ධමෙම චුත්තෙ අවසිට්ඨා ධම්මා චුත්තා භවන්ති. යථා කිං භවෙ ; යථාහ භගවා : “එකඛුං භික්ඛවෙ අනවට්ඨිතං ඉත්තරං පරිත්තං පහඬු පරතො දුක්ඛං බ්‍යසනං චලං කුක්කුලං සඬ්ඛාරං වධිතං අමිත්තමච්ඡෙකි”. ඉමස්මිං එකඛුස්මිං චුත්තෙ අවසිට්ඨාති අර්ඛිතතිකාති අයතනාති චුත්තාති භවන්ති. තෙන කාරණෙන ; සබ්බාති හි ඡ අර්ඛිතතිකාති අයතනාති වධිතවෙස්සන එකලක්ඛණාති.

යථා වාහ භගවා : “අතීතෙ රාධ, රූපෙ අනපෙකෙඛා භොති, අනාගතං රූපං මා අතීතඤ්ඤි පච්චුප්පත්තස්ස රූපස්ස නිබ්බිද්ධං වීරාගාය නිරෝධාය වාගාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපඤ්ඤා, ඉමස්මිං රූපකෙඛෙකි චුත්තෙ අවසිට්ඨා බ්‍යසා චුත්තා භවන්ති. තෙන කාරණෙන : සබ්බෙ හි පඤ්ඤාකඤ්ඤා යමකොවාදසුත්තෙ වධිතවෙස්සන එකලක්ඛණා චුත්තා යථා වාහ භගවා :

1. “යෙසං ච සුසමාරථා නිව්චං කායගතා සති,
අතිවං තෙන සෙවන්ති කිවෙච්ච සාතවුකාරිනො,”

ඉති කායගතාය සතියා චුත්තාය චුත්තා භවන්ති වෙදනාගතා සති චිත්තගතා සති ධම්මගතා ව. තථා ‘යං කිඤ්ඤි ද්විට්ඨං වා සුතං වා ඉතං වා’ති චුත්තෙ චුත්තං භවති විඤ්ඤානං.

යථා වාහ භගවා : “තස්මාතිහ කිං භික්ඛු-පෙ-කායෙ කායානුපස්සි විහරාති ආතාපි සම්පජ්ඣො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්ස”.

“අතාපි”ති විරිසිඤ්ඤා ; “සම්පජ්ඣො”ති පඤ්ඤාඤ්ඤා ; “සතිමා”ති සතිඤ්ඤා ; “විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස”ති සමාධිඤ්ඤා ; එවං කායෙ කායානුපස්සිනො විහරන්තො චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. තෙන කාරණෙන : එකලක්ඛණත්තා චතුක්කං ඉඤ්ඤානං. චතුස්ස සතිපට්ඨානෙසු භාවිතමානෙසු චත්තාරො සම්මප්පධානා භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. චතුස්ස සම්මප්පධානෙසු භාවිතමානෙසු චත්තාරො ඉද්ධිපාද භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. චතුස්ස ඉද්ධිපාදෙසු භාවිතමානෙසු පඤ්ඤාඤ්ඤාති භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. පඤ්ඤාසු ඉඤ්ඤාසෙසු භාවිතමානෙසු පඤ්ඤා බලාති භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. පඤ්ඤාසු බලෙසු භාවිතමානෙසු සත්ත බොජ්ඣංගිකා භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. සත්තසු බොජ්ඣංගිකෙසු භාවිතමානෙසු අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡති. සබ්බෙ ව¹ බොධිඝ්ඤාතං ධම්මා බොධිපක්ඛියා භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති. තෙන කාරණෙන : සබ්බෙ හි බොධිඝ්ඤාතං ධම්මා² බොධිපක්ඛියා නිදානිකා³ලක්ඛණෙන එකලක්ඛණා. තෙ එකලක්ඛණත්තා භාවනා පාරිපුරිං ගව්ඡන්ති.

1. සබ්බෙව - මජ්ඣං.
2. බොජ්ඣංගිකා ධම්මා - සිඝ්‍ර.
3. නිදානානිකා - මජ්ඣං, නෙය්‍යානිකා - සු.

3. 1. 5

ලක්ෂණභාරවිගධය

එහි ලක්ෂණභාරය කවරෙ යත් : " චුත්තමිති එකධමෙම " යි නිර්දේශිත වූ මෙය ලක්ෂණභාර යැ. කිනම් ධර්මයක් ලකුණු කෙරෙයි යත් : ස්කන්ධාදි යම් ධර්ම කෙනෙක් සමාන ලක්ෂණ වූවාහු ද, ඒ ධර්මයන් අතුරෙන් එක් ධර්මයක් කී කල්හි අවශිෂ්ට ධර්මයෝ කියනලද්දහු වෙත්. ඒ කියෙයිත් වන්නේ යැ යත් : මෙසෙයින් වදළහ, බුදුහු — " මහණෙනි වක්ඛායනනය එක් අරමුණෙක නො පවත්නා හෙයින් අනාවස්ථිත යැ වහා නැසෙන හෙයින් ඉන්වර යැ කල් නො පවත්නා හෙයින් පරිත්ත යැ වහා බිඳෙන සුදු යැ ස්වවිශයෙහි නො පවත්නේ යැ දුකට හේතු යැ ව්‍යසනහේතු යැ සැලෙන පියවි ඇත්තේ යැ උෂ්ණ භස්මයක් බදු යැ ප්‍රත්‍යයොක්පන්න යැ අමිත්‍රයන් මැද පවත්නේ යැ " යි. මේ වක්ෂුරායනනය වදළ කල්හි සෙසු ආධ්‍යාත්මික ආයතනයෝ කියනලද්දහු වෙති. කවර හෙයින් යත් : යම් භෙයකින් සියලු ආධ්‍යාත්මික ෂඩායතනයෝ වධකාර්ථයෙන් සමානලක්ෂණ වෙත් ද එහෙයිනි.

මෙසේත් වදළහ, බුදුහු : " රාධය, අතීත රූපයෙහි අපේක්ෂා රහිත වෙව, අනාගත රූපය නතමක් අතීතන්දනා කර, ප්‍රත්‍යුත්පන්න රූපයාගේ නිර්වේදය පිණිස විරාගය පිණිස නිරොධය පිණිස ත්‍යාගය පිණිස දුරලිම පිණිස පිළිපදව " යි. මේ රූපස්කන්ධය වදළ කල්හි ඉතිරිවැ සිටි ස්කන්ධයෝ කියනලද්දහු වෙති. කවර කරුණක යත් : සියලු මැ පඤ්චස්කන්ධයෝ යමකොවාද සූත්‍රයෙහි වධකාර්ථයෙන් සමානලක්ෂණ ඇත්තාහු වදරනලදහ.

මෙසේත් වදළහ, බුදුහු :

1. යම් කෙනකුත් විසින් නිරතුරු කාශීයා සී මොනොවට ආරබ්ධ වී ද, ඔහු කෘතයෙහි සත්තභාවයෙන් කරනසුදු වූවාහු නො කටයුතු නො සෙවුනාහු වෙත්.

මෙසේ කායගතාසනීය වදළ කල්හි වෙදනාගතාසනී චිත්තගතාසනී ධම්මගතාසනී ද වදරනලද්දහු වෙත්. එසෙයින් " යං කිඤ්චි දිට්ඨං වා සුතං වා මුතං වා " යි වදළ කල්හි ' විඤ්ඤත ' ය වදරනලද වෙ.

මෙසේත් වදළහ, බුදුහු : " එහෙයින් මහණ, මෙහි ලා තෙපි . . . කෙලෙස් තවන වැර ඇතිව සමාසක් ප්‍රඥ ඇතිව ස්මාතිමත්ව කායලෝකයෙහි අභිධ්‍යා දොර්මනසා දුරු කොට රූපකයෙහි (කේසලෝමාදි) කය අනිත්‍යාදි විසින් සුනසුනා බලමින් වාස කරව " (මෙහි) " ආතාපි " යනු විශේෂීන්ද්‍රිය යි. " සම්පජානො " යනු ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය යි, " සතිමා " යනු ස්මාතින්ද්‍රිය යි, " විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං " යනු සමාධින්ද්‍රිය යි. මෙසේ කයෙහි කායානුදර්ශීව වාස කරනුවහුට සතර සිව්ටන්හු භාවනායෙන් පිරිමට යෙහි. කවර කරුණක යත් : සතර ඉන්ද්‍රියයන්ගේ සමානලක්ෂණත්වය හෙයිනි. සතර සිව්ටන් වැඩෙන කල්හි සතර සමාසක්ප්‍රධානයෝ භාවනායෙන් පිරිමට යෙහි. සතර සමාසක්ප්‍රධානයන් වැඩෙත් ම සතරසෘද්ධිපාදයෝ භාවනායෙන් පිරිමට යෙත්. සතර සෘද්ධිපාදයන් වැඩෙත් ම පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ භාවනායෙන් වැඩිමට යෙති. පඤ්චෙන්ද්‍රියයන් වැඩෙත් ම පඤ්ච බලයෝ භාවනායෙන් පිරිමට යෙති. පඤ්චබලයන් වැඩෙත් ම සජ්ඣ බොධ්‍යභිගයෝ භාවනායෙන් පිරිමට යෙති. සජ්ඣ බොධ්‍යභිගයන් වැඩෙත් ම ආයාස අශ්වාභිකිකමාර්ගය භාවනායෙන් පරිපූර්ණබවට යෙයි, ආයාසමාර්ගඥා — බොධයට යන බොධිපාක්ෂික වූ හැම ධර්මයෝ ද භාවනායෙන් පරිපූර්ණබවට යෙත්. කවර කරුණක යත් : බොධබලව වූ බොධිපාක්ෂික වූ හැම ධර්මයෝ තෙනෙයාණික ස්වභාවයෙන් සමානලක්ෂණ වූවාහු ද එහෙයිනි. ඒ දහමහු සමානලක්ෂණ හෙයින් භාවනායෙන් වැඩිමට යෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං අකුසලා ධම්මා එකලක්ඛණතා පභානං අබ්භන්ථං ගව්ඡන්ති : විතුසු සතිපට්ඨානෙසු භාවියමානෙසු විපල්ලාසා පභීයන්ති, ආහාරා චක්ඛා පරිඤ්ඤාං ගව්ඡන්ති, උපාදානෙති අනුපාදානො ගව්ඡති, යොගෙති ච විසංයුතො ගව්ඡති, ගජෙති ච විපජ්ජතො ගව්ඡති, ආසවෙති ච අනාසවො ගව්ඡති ඕෂෙති ච නිත්තිෂෙණො ගව්ඡති, සලොති ච විසලො ගව්ඡති, විඤ්ඤාණවිඤ්ඤායො චක්ඛා පරිඤ්ඤාං ගව්ඡන්ති, අගතිගමනෙති ච න අගතීං ගව්ඡන්ති, එවං අකුසලාපි ධම්මා එකලක්ඛණතා පභානං අබ්භන්ථං ගව්ඡන්ති

යත්ථ වා පන රුපිත්ථිතං දෙසිතං, දෙසිතා තජ්ඣෙව රූපධාතු රූපකඤ්ඤා රූපඤ්ඤායතනං. යත්ථ වා පන සුඛා වේදනා දෙසිතා, දෙසිතං තත්ථ සුඛිත්ථිතං සොමනස්සිත්ථිතං දුක්ඛසමුදයො ච අරියසම්මං. යත්ථ වා පන දුක්ඛා වේදනා දෙසිතා, දෙසිතං තත්ථ දුක්ඛිත්ථිතං දොමනස්සිත්ථිතං දුක්ඛං ච අරියසම්මං. යත්ථ වා පන අදුක්ඛමසුඛා වේදනා දෙසිතා, දෙසිතං තත්ථ උපෙක්ඛිත්ථිතං සබ්බො ච පට්ඨමසමුපාදෙ. තෙන කාරණෙන : අදුක්ඛමසුඛාය හි වේදනාය අවිජ්ජා අනුසෙවී, අවිජ්ජාපට්ඨයා සංඛාරා, සංඛාරපට්ඨයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපට්ඨයා නාමරූපං, නාමරූපපට්ඨයා සලායතනං, සලායතනපට්ඨයා එසෙසා, එසෙසපට්ඨයා වේදනා, වේදනාපට්ඨයා තණ්හා, තණ්හාපට්ඨයා උපාදානං, උපාදානපට්ඨයා භවො, භවපට්ඨයා ජාති, ජාතිපට්ඨයා ජරාමරණං, සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඤ්ඤා සමුදයො භොති. යො ච සරාග-සදෙස-සමොහ-සංකිලෙසපකෙඤ්ඤා භාතබ්බො, විතරාග-විතදෙස-විතමොහ අරියධම්මෙති භාතබ්බො.

එවං යෙ ධම්මා එකලක්ඛණා කිම්වනො ච ලක්ඛණතො ච සාමිඤ්ඤතො ච චුතුපපාතතො ච තෙසං ධම්මානං එකස්මිං ධම්මෙ චුත්තො අවිසිට්ඨා ධම්මා චුත්තා භවන්ති. තෙනාහ ආයස්මා මහා කථවානො : “චුත්තමති එකධම්මෙ”ති.

නිසුතො ලක්ඛණො භාරො.

3. 1. 6

චතුබ්බහාරවිගධෝ

තත්ථ කතමො චතුබ්බහො භාරො : “තෙරැත්තමධිපායො”ති අයං. බ්‍යඤ්ජනෙත සුත්තස්ස තෙරැත්තඤ්ඤා අධිපායො ච නිදනඤ්ඤා පුබ්බාපරස්සා ච ගවෙසිතබ්බා.¹

1. ගවෙසිතබ්බො - මජ්ඣං.

මෙසේ අකුලධර්මයෝ ද (පභානෙකවයනා විසින්) සමානලක්ෂණ ඇති බැවින් ප්‍රභාණයට නැසීමට යෙකි : සතර සිව්වන් වඩනු ලබන් මැ (අභුගයෙහි භුග යැ යනාදි) සතර විපල්ලාසයෝ ප්‍රභීණ වෙති. ඔහුට සතර ආභාරයෝ ද පරිඤ්ඤායට යෙකි. කාමාදි සතර උපාදායෙන් උපාදාන රහිත වූයේ වෙයි, සතර යෝග්‍යන්තෙක්‍රය විසංයුක්ත වෙයි, සතර ග්‍රන්ථයන්තෙක්‍රය විප්‍රයුක්ත වෙයි, කාමාදි ආප්‍රවයන්තෙක්‍රය අනාප්‍රව වෙයි. සතර ඔසයන්තෙක්‍රය උත්තීර්ණ වූයේ වෙයි, ශල්‍යයන්තෙක්‍රය විගතශල්‍ය වෙයි, ඔහුට සතර විඤ්ඤාස්ථිතිහු ද පරිඤ්ඤායට යෙකි, ඡන්දදි අගතිගමනායෙක්‍රය අගතියට නොයෙයි. මෙසේ අකුලධර්මයෝ ද සමානලක්ෂණ බැවින් ප්‍රභාණයට අභාස්තයට යෙත්.

තවද යම් දෙශනායෙකි (රුප්පන ලක්ෂණ වූ අෂ්ටවිධ) රූපෙන්ද්‍රියය වදරනලද ද එහි මැ රූපබාහු රූපස්ථාන රූපායතනය ද දෙසන ලද්දහු වෙත්. තවද යම් තැනෙක සුඛවේදනාව දෙසන ලද්ද, එහි සුඛින්ද්‍රිය සොමනස්සින්ද්‍රිය දුක්ඛසමුදය ආයාසිකතාය ද දේසික යැ, තවද යම් දෙශනායෙක දුක්ඛවේදනාව දෙසන ලද්ද, එහි දුක්ඛින්ද්‍රිය දෙමනස්සින්ද්‍රිය දුක්ඛආයාසිකතාය ද දේසික යැ. තවද යම් තැනෙක අසුක්ඛමසුඛවේදනාව දෙසන ලද්ද, එහි උපෙක්ඛින්ද්‍රියය ද සියලු පටිච්චසමුප්පාදය ද දේසික යි. කවර කරුණින යත් : අසුක්ඛමසුඛ වේදනායෙහි අවිද්‍යාව අනුශය කෙරෙයි, එහෙයින්. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡායාසතනය වෙයි, ඡායාසතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වෙයි, ශෝක යැ පරිදේව යැ දුඃඛ යැ දොර්මනසා යැ උපායාස යැ යන මොහු වෙත්. ඒ අනුලොමදේශික ප්‍රතීතාසමුත්පාදය සරාග — සදෙස — සමොහ වූ සංක්ලේශපක්ෂය හා පැමිණවියැයුත්තේ යැ, (ප්‍රතිලොමදේශික ප්‍රතීතාසමුත්පාදය) විතරාග — විතදෙස — විතමොහ වූ ආයාසිකර්මයන් හා පැමිණවියැයුත්තේ යි.

මෙපරිද්දෙන් යම් ධර්ම කෙනෙක් (පඨවි ආදි වූ ද එස්සාදි වූ ද රූපාරූපධර්මයන්ගේ සංඛාරණ සංඝට්ඨනාදි) කෘත්‍ය හෙයින් ද, (කක්ඛල දුස්සනාදි) ස්වභාවලක්ෂණ හෙයින් ද, (රුප්පන නමනාදි) සාමාන්‍යලක්ෂණ හෙයින් ද, (සංඛිකධර්මයන්ගේ) භවිත - උත්පාද හෙයින් ද, සමානලක්ෂණ වූවාහු නම්, ඒ ධර්මයන් අතුරෙන් එක් ධර්මයක් වදළ කල්හි අවශිෂ්ට ධර්මයෝ කියනලද්දහු වෙත්. එයින් වදළහ : ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායන ස්ථවිරයන් වහන්සේ — “වුත්තමිති එකධම්මෙ” යි.

ලක්කුහාරය යොදනලද්දේ යි.

3. 1. 6

චතුබ්‍රහ්මහාරවිග්ගය

එහි චතුබ්‍රහ්මහාරය කවරෙ යත් : “නෙරුත්තමධිප්පායො” යන නිර්දේශ යැ, මේ චතුබ්‍රහ්මහාරයි. බ්‍යඤ්ජනද්වාරයෙන් සුත්‍රයාගේ නිර්වචනය ද, (දේශකයාණන්ගේ) අදහස ද, දේශනානිදනය (කාරණය) ද, සූර්වාපරානුසන්ධිය ද, සෙවියයුත්තාහ.

1. තත් කතමි නෙරැතතා ; ය නිරැතති පදසංහිතා යං ධම්මානං නාමසොඤ්ඤං, යද හි භික්ඛු අත්ඤා නාම ජානාති ධම්මස්ස ව නාම ජානාති, තථා තථා නං අභිනිරොපෙති, අයං චූළචිති අත්ඤාසලො ධම්මඤ්ඤාසලො බ්‍යඤ්ජනඤ්ඤාසලො නිරැතතිඤ්ඤාසලො පුබ්බාපරඤ්ඤාසලො දෙසනාඤ්ඤාසලො අතිතාධිවචනඤ්ඤාසලො අනාගතාධිවචනඤ්ඤාසලො පච්චුප්පනනාධිවචනඤ්ඤාසලො ඉන්ද්‍රියධිවචනඤ්ඤාසලො පුරිසාධිවචනඤ්ඤාසලො නපුංසකාධිවචනඤ්ඤාසලො එකාධිවචනඤ්ඤාසලො අනෙකාධිවචනඤ්ඤාසලො. එමිං සබ්බානිපි කාතබ්බානි ජනපදනෙරැතතානි සබ්බා ව ජනපද නිරැතතිසො, අයං නිරැතති පදසංහිතා.

2. **മുൻപ് ജനകീയ ഭരണത്തിന് ;**

1. “බිම්මා, කවේ රකකි බිම්මවැරි.
ජනතා මහතාට යථා විශ්වාසය,
එසානිසංඝයා බිම්මේ සුචරණය
න දුග්ගති ගවේශි බිම්මවැරි” යි.

ඉඩ හඟවනො: කො: අභිප්‍රායො: ; යෙ අප්‍රායෙභි පරික්ෂ්‍යවිතුකාමා: හවික්ෂානාති තෙ ධම්මපාරිකො: හවික්ෂානාති අයං එත්ථ හඟවනො: අභිප්‍රායො:.

2. “වෛරො, යථා සන්නිවුබෙ ගතිතො,
සකම්මනා හඤ්ඤතෝ ඛජ්ඣතෙ ව,
එවං අගං පෙච්ච පජා පරත්ථ
සකම්මනා හඤ්ඤතෝ ඛජ්ඣතෙ වා”ති.

ඉඹි හඟවතො; කො; අඬිපායො; ; සංවේනනිකානං කතානං කම්මානං උපම්මානං දුක්ඛවේදනීයානං අභිධිං අතාතං විපාකං පච්චක්ඛානවිසායනීති, අයං ඵ්ඤ්ඤා හඟවතො; අඬිපායො;.

3. “සුබකාමානී භූතානී යො දණ්ඩෙන විහිංසති,
අත්තනො සුබමේයානො පෙච්චි යො හ උභයෙ සුබතති”,

4. “දිග්ධි ගද්ද හොඳින් මහඟහසො ව
නිද්දසිතා සමපරිචිතතසාසී,
මහාවිරාභොව නිවැපසුධොභා
සුභපසුභං ගබ්බමුපෙති මඤ්ඤ”යි.

ඉඬි හඟවනො: කො: අඬිපා:ගො: ; ගෙ ජරාමරණෙන අට්ඨිකුකාම: හවිසානානි නෙ හවිසානානි හොජනෙ මතතඤ්ඤානො: ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථා:රු පුබ්බරත්තා:පරරත්තං. ජාගරියානුයොගමිනුසුත්තා: විපසා කා: කුසලෙසු ඛිමෙමිසු සභාරව: ච සබ්බභව:රිසු ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසුති. අයං එසං හඟවනො: අඬිපා:ගො:.

1. හඳුනාගැනීම - මුල්කොටස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි තොරුත්තය කවරෙ යත් : පදයන්හි සංහිත වූ — යෙදුණාවූ යම් නිරුත්තියක් ඇද්ද එය යි. යම් හෙයකින් දෙයාධර්මයන්ගේ (එස්ස - වෙදනා - ඛන්ධ - ධාතු - තිස්ස - චුස්සාදි) නාමවශයෙන් දැනීම වේ ද එහෙයිනි. ඒ එස්ස මැය : යම් කලෙක මහණ ශබ්දෙහිබෙය වූ අර්ථයාගේ (නාමප්‍රඥප්ති විසින් මෙන්ම ඇතැ ' යි) නාමය දැනී ද ස්වභාවධර්මයාගේත් නාමය දැනී ද, (එකල්හි) ඒ ඒ අර්ථ - ධර්මය ඒ ඒ පරිදි ව්‍යවහාරයට නතයි — දෙයයි. මේ මහණ පෙළඟුත්තේ නිපුණ යැ, පෙළඟුම් නිපුණ යැ, (අක්ෂර වාක්‍යසංඛ්‍යාත) ව්‍යාකෘත්තයෙහි නිපුණ යැ, නිර්වචනයෙහි කුශල යැ, (දේශනාව පිළිබඳ) පූර්වාපරයෙහි නිපුණ යැ, ධර්මදේශනායෙහි නිපුණ යැ, අතීතප්‍රඥප්තියෙහි නිපුණ යැ, අනාගතප්‍රඥප්තියෙහි නිපුණ යැ, වර්තමානප්‍රඥප්තියෙහි නිපුණ යැ, ස්ත්‍රීප්‍රඥප්තියෙහි නිපුණ යැ, පුරුෂප්‍රඥප්තියෙහි නිපුණ යැ, නපුංසකප්‍රඥප්තියෙහි නිපුණ යැ, එකවචනයෙහි නිපුණ යැ, අනෙකවචනයෙහි නිපුණ යැයි කියනු ලැබේ. මෙපරිද්දෙන් සියලු ම ජනපදනිරුත්තී සංඛ්‍යාත සත්වව්‍යවහාරපදයෝ (සුත්‍රයෙහි නිර්වචන වශයෙන්) කියැ යුත්තාහු ය, සියලු ලෝකසංඥාවෝ ද කියැයුත්තාහු ය. මේ ' නිරුත්තී පදසංහිතා ' යි.

(2) එහි අධිප්පාය කවරෙ යත් :

1. දනාදි කුශලධර්ම තෙමේ ඵ්කාන්තයෙන් ඒ ධර්මයෙහි හැසිරෙන පුතුල්ලු (දිට්ඨධම්මික සම්පරාධික අනාර්ථයෙන්) රක්තේය, වැසිකලා මහත් වූ ජත්‍රය එය ධර්මනාහු යම්සේ රකී ද එමෙනි, ධර්මය මොනොවට පරිචිත කල්හි තෙල අනුසය වෙයි. ධර්මවාරි පුද්ගල අපායාදි දුගතියට නොයේ යයි.

මේ දේශනායෙහි ලා භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස කවරේ යැ : අපායෙන් මිදෙනු කැමැති යම් කෙනෙක් වෙත් ද, ඔහු ධර්මවාරි වන්නාහ ' යි, මේ තෙල දේශනායෙහි ලා භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස යි.

2. ගෘහසත්තිමුඛයෙහි (හිමියන් හෝ රාජපුරුෂයන් විසින්) ගන්තාලද සොරෙක් සිය සොරකම් හේතුවෙන් යම් පරිදි කම්කටොලින් පෙළනුලැබේ ද (සිරිබැඳුම් ආදියෙන්) බඳනාත් ලැබේ ද එසෙයින් මේ සත්ත්වප්‍රජාව මියැ පරලොවැ දී සිය පවිකැමින් පෙළනු ලැබෙයි, බඳනාත් ලැබේ යයි.

මෙහි ලා භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස කවරේ යැ : සිතා කරනලද රැස්කරනලද දුක් වෙදනා උපදවන කර්මයන්ගේ අනිෂ්ට වූ අම්බුර වූ විපාකය විචිත්තේය ' යි මේ තෙල දේශනායෙහි භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස යි.

3. යමෙක් සුව කැමැති වූ සත්ත්වයන් දකිත් වෙහෙසා ද, තමහට සුව රිසියෙන ඒ හිංසක පුද්ගල පරලොව ගොස් සුව නොලබා යයි.

මෙහිලා භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස කවරේ යැ : යම් කෙනෙක් සුඛාර්ථීහු වන්නාහු ද ඔහු පවිකම් නො කරන්නාහයි මේ තෙල දේශනායෙහි භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස යි.

4. යම් කලෙක පුරුෂ චීනම්ද්ධයෙන් මධ්‍යාලයේ බොහෝ කොට අනුභව කරන්නේත් වෙද, හුන් සිටි තැන නිදනසුලු වූයේ පෙරළි පෙරළි හෝතේ වෙද, දමු කුඩු ඇ ගුකරනිවාපයෙන් පුස්තාලද මහත් ගම්හුරකු මෙන් වූ ' දුෂ්ප්‍රාඥ ' පුද්ගල පුතපුතා (පිළිසඳ විසින්) මවුකුසයට පැමිණේ යයි.

මේ දේශනායෙහි භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස කවරේ යැ : යම් කෙනෙක් ජරාමරණහේතුවෙන් දුක්වන්නාහු ද, ඔහු භෝජනයෙහි මාත්‍රඥ වූවාහු ඉන්ද්‍රියයන්හි පිසූ දෙර ඇත්තාහු පූර්වරාත්‍යාපරරාත්‍රයෙහි නිදි වැරීමෙහි යෙදුණාහු කුශලධර්මයන්හි විදර්ශක වූවාහු ස්ථවිර නවක මධ්‍යම වූ සමුම්සරුන් කෙරෙහි සගෞරව වූවාහු ද වන්නාහ ' යි, මේ තෙල දේශනායෙහි භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ අදහස යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

5. “අපාමාදෙ අමතපදං පමාදෙ උච්චුතො පදං
අපාමතනා න මිතනති යෙ පමතනා යථා මතා”ති.

ඉධ හගවතො කො අධිපායො ; යෙ අමතපරිගෙහනං පරිගෙසිතුකාමා
හවිසානති තෙ අපාමතනා විහරිසානතිති, අයං එත් හගවතො
අධිපායො, අයං අධිපායො

3. තත් කතමං නිදහං ; යථා සො ධනියො ගොපාලකො
හගවතනං ආහ :

6. “නන්දති පුතෙතති පුතතිමා
ගොමිකො ගොති තථෙව නන්දති,
උපධිති නරඤ්ඤ නන්දනා
න හි සො නන්දති යො නිරුපධි”ති.

හගව : ආහ :

7. “සොචති පුතෙතති පුතතිමා
ගොමිකො ගොති තථෙව සොචති,
උපධිති නරඤ්ඤ සොචනා
න හි සො සොචති යො නිරුපධි”ති.

ඉමිනා චන්දනා ඉමිනා නිදහෙන එවං ඤයති : ඉධ හගවා බාහිරං
පරික්කහං උපධිං ආහාති.

යථා ච මාරො පාපිමා ගිජ්ඣකුටා පබ්බතා පුච්ඡිලං පාතෙසි
හගවා ආහ :

8. “සචෙපි¹ කෙවලං සබ්බං ගිජ්ඣකුටං චලෙස්සයි,
තෙව සම්මා විමුත්තානං බුද්ධානං අපි ඉඤ්ජිතං.

9. “නහං එලෙස්ස පඨවි චලෙස්ස
සබ්බෙව පාණා උදහනතසෙය්‍යං,
සලුමපි වෙ උරසි පක්ඛපයෙය්‍යං²
උපධිසු තාණං න කරොනති බුද්ධා”ති.

ඉමිනා චන්දනා ඉමිනා නිදහෙන එවං ඤයති : ඉධ හගවා කායං
උපධිං ආහාති.

යථා වාහ :

10. “න තං දලනං බක්කිතමාසු ධිරා
යද්දසං දුරුජං බබ්බජං ව,³
සාරතතරතනා මණිකුණ්ඩලෙසු
පුතෙතසු දරෙසු ව යා අපෙකකා”ති

ඉමිනා චන්දනා ඉමිනා නිදහෙන එවං ඤයති : ඉධ හගවා බාහිරෙසු
චන්දන සංඝං ආහාති.

1. සචෙමං - සං.

2. කම්පයෙය්‍යං - මජ්ඣං.

3. පබ්බජ්ඣ - මජ්ඣං.

5. කුලකර්මයෙහි ස්මාති අවිප්‍රවාස සංඛ්‍යාත අප්‍රමාදය නිර්වාණාමානසාගේ අධිගමයට කාරණ වෙයි, ස්මාතිවිප්‍රවාස සංඛ්‍යාත ප්‍රමාදය (ප්‍රමත්තයා ජාතිය නො ඉක්මවූ හෙයින්) මරණයට කාරණ යැ, අප්‍රමත්ත වූවාහු (වහා මාර්ගඵලාධිගම් කරන හෙයින්) නොමියන්නාහ, ප්‍රමත්ත වූ යම් කෙනෙක් වෙන් ද ඔහු (ප්‍රමාදමරණයෙන් මළහෙයින්) මළවුන් වැන්නාහ ' යි.

මෙහි ලා භාගාවතුන් වහන්සේගේ අදහස කවරෙ යැ : යම් කෙනෙක් නිවන සොයනු කැමැති වෙන් ද, ඔහු අප්‍රමත්ත වී වාසය කරන්නාහ ' යි. මේ තෙල දේශනායෙහි භාගාවතුන් වහන්සේගේ අදහස යි. මේ අධිප්පාය යි.

(3) එහි නිදන කවරෙ යන් : ඒ මෙසේ යැ. ඒ ධනිය ගොපලු භාගාවතුන් වහන්සේට මේ කියැ :

6. පුතුන් ඇතියේ පුතුන් සමග හෝ පුතුන් කරණකොට සතුටු වෙයි, එසෙයින් ම ගවයන් ඇතියේ ගවයන් කරණකොට සතුටු වෙයි, කාමගුණුපයින් කරණකොට මිනිසාට සතුට වෙයි, යමෙක් උපධි රහිත වේ ද හේ නො මැ සතුටු වේ යයි.

බුද්ධ මේ වදළහ :

7. පුතුන් ඇතියේ පුතුන් කරණකොට ශෝක කෙරෙයි, ගවයන් ඇතියේ ගවයන් කරණකොට එසෙයින් මැ ශෝක කෙරෙයි, උපයින් කරණකොට මිනිසාට ශෝකය වෙයි, යමෙක් කැමගුණුපයි රහිත වේ ද, හේ නො මැ ශෝක කෙරේ යයි.

මේ පුත්ත ගවාදි කීර්තන සංඛ්‍යාත කාරණයෙන් මේ නිදනයෙන් මෙසේ මේ දේශනා යෙහි බුද්ධ බාහිර වස්තුව ' උපධි ' යයි කොට වදළහ ' යි හැහෙයි.

මෙසේත් නිදසුන් වෙයි : පව්වු මාර ගිජුකුළු පවුයෙන් මහත්වූ සෙලක් පෙරළි යැ. බුද්ධ මේ වදළහ :

8. ඉදින් සියලු මැ ගිජුකුළු පව්ව සලන්නෙහි නවුසු උපයින් කෙරෙත් මොනොවට මිදුණු බුද්ධවරයන්ගේ කම්පායෙක් නැත් මැ යි.

9. අහස පැලේ නවුසු පොළොව සැලේ නවුසු නොහොත් සියලු මැ ප්‍රාණිහු තැති ගන්නාහු නවුසු ඉදින් ගලායකුදු ලෙහි ගසන්නාහු නවුසු බුද්ධවරයෝ උපයින් කෙරෙහි ත්‍රාණ (රැකීමක්) නො කෙරෙත්' යි.

මේ වස්තු (කාරණ) යෙන් මේ නිදනයෙන් මෙසේ හැහෙයි : මේ දේශනායෙහි ලා බුද්ධ කය උපධි කොට වදළසේකැ' යි.

මෙසේත් වදළහ !

10. අයෝමය වූ ද දවවුවා වූ ද බබුස්තණුවා වූ ද යම් බන්ධනයක් ඇද්ද ධීරයෝ එය දඩ් බැඳුමෙකැයි නො කියති, මිණිකොඩොල්හිදු අඹුදරුවන් කෙරෙහිදු අධික රාගයෙන් ඇලුණු යම් අපෙක්ෂාවක් ඇද්ද —

මේ වස්තුවෙන් මේ නිදනයෙන් මෙසේ මේ දේශනායෙහි බුද්ධ බාහිර වස්තුවියෙහි තෘෂ්ණාව වදළසේකැ ' යි හැහෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යථා වාහ :

11. “එතං දළහං බක්ඛනමාහු සිර,
ඕහාරිනං සිප්පිං දුප්පමුඤ්චං,
එතම්පි ඡේතාන පටිබ්බජනති
අනපෙකඛිනො කාමසුඛං පහායා”ති

ඉමිනා චජ්ඣනා ඉමිනා නිදනෙන එවං ඤායති : ඉධ හගවා බාහිර චජ්ඣකාය තණ්හාය පහානං ආභාති.

යථා වාහ :

12. “ආතුරං අසුචිං පුතිං දුක්ඛකං දෙහනිස්සිතං,
පග්ගරන්තං දිවා රතතිං බාලානං අභිනන්දිතං”ති

ඉමිනා චජ්ඣනා ඉමිනා නිදනෙන එවං ඤායති : ඉධ හගවා අජඛිතති කචජ්ඣකාය තණ්හාය පහානං ආභාති.

යථා වාහ :

13. “උච්ඡ්ඤ සිනෙහමත්තනො
කුඤ්ඤං සාරදිකංව පාණිනා,
සනතිමක්ඛමෙව බුහුත
තිබ්බානං සුගතෙන දෙසිත”ති.

ඉමිනා චජ්ඣනා ඉමිනා නිදනෙන එවං ඤායති : ඉධ හගවා අජඛිතති කචජ්ඣකාය තණ්හාය පහානං ආභාති. ඉදං නිදනං.

4. තත්ත්ව කතමො පුබ්බාපරසනි :

යථාහ :

14. “කාමකාමා ජාලසංසාරා¹ තණ්හාජදනජාදිනා,
පමත්තබ්බුතා² බද්ධා මච්ඡා³ව කුමිනාමුඛො.
ජරාමරණමනෙතති චචේජා ඩිරපකො⁴ව මාතර”ති.

අයං කාමතණ්හා වුත්තා. සා තතමෙන පුබ්බාපරෙන පුජ්ජති.

යථා වාහ :

15. “රතෙනා අත්ථං න ජානාති රතෙනා ධම්මං න පසායති,
අකුන්තමං තද භොති යං රුගො සහගෙ තර”ති.

ඉති අකුන්තාය ව සංසාරනායාය ව සායෙව තණ්හා අභිලපිතා. යඤ්චාහ : “කාමකාමා ජාලසංසාරා තණ්හාජදනජාදිනා”ති. යඤ්චාහ : “රතෙනා අත්ථං න ජානාති රතෙනා ධම්මං න පසායති”ති. ඉමෙති පදෙති පටිපුට්ඨානෙති සායෙව තණ්හා අභිලපිතා. යං අකුන්තාරං අයං දුක්ඛසමුදයො, යා ව තණ්හා පොතොභවිකා.

1. ජාලසංසාරා - සිමු

2. බක්ඛනා - පු.

මෙසේත් වදලන :

11. පහත (සිවු අපාය) ට ඇදලන ලිහිල් වූ මිදීමට දුෂ්කර වූ තෙල කාමාපෙක්ෂාව දැඩිවූ බන්ධනයෙකැ ' යි (බුද්ධාදි) ප්‍රාඥයෝ කියති, කාමාපෙක්ෂා නැත්තාහු තෙල බන්ධනය ද සිදු කම්පු ව හැරපියා ගිහිගෙන් නික්මයෙන්, යයි.

මේ වස්තුවෙන් මේ නිදනයෙන් බුදුහු බාහිර වස්තුවක තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රභාණය වදලන ' යි හැඟේ.

මෙසේත් වදලන :

12. උපද්වයෙන් ආතුර වූ අපචිත්‍ර වූ කුණු වූ දුගඳ ඇති සිරුර ඇසිරිකළ මලය දවැයෙහි වැගිරෙන (මේ කය) බාලයන් විසින් (තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටින්) අභිනන්දිත වේ යයි.

මේ වස්තුවෙන් මේ නිදනයෙන් බුදුහු මේ දේශනායෙහි ලා අධ්‍යාත්මවස්තුවක තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රභාණය වදලයේකැ ' යි හැඟේ.

මෙසේත් වදලන :

13. සරාකලා හටගත් කුමුදුමලක් අතින් (සිඳින්නාක්) මෙන් තමාගේ තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත ස්වභාවය (රහත්මගින්) සිදුලව (අශ්වාඛිනික) ශාන්තිමාර්ගය මැ වඩව, පුගතයන් විසින් නිවන (ශාන්ත යයි) දේශිත හෙයිනි.

මේ වස්තුවෙන් මේ නිදනයෙන් මෙහි ලා බුදුහු අධ්‍යාත්මවස්තුවක වූ තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රභාණය වදලයේකැ ' යි හැඟේ. මේ " නිදන " යි.

(4) ඒ චතුර්විංශකයෙහි පුබ්බාසරසන්ධි කවරෙ යත් :

මේ වදලන :

14. ක්ලේශකාමයෙන් අත්ධ වූ තෘෂ්ණාජාලයෙන් වෙරළු තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත අත්ධකාරයෙන් වැසුණු කෙළීනමුවෙහි (බැදුණු) මසුන් මෙන් ප්‍රමාද නමැති බන්ධනයෙන් බැදුණු සත්ත්වයෝ මව්දෙන කරා එන කිරි බොන වස්සකු මෙන් ජරාවට හා මරණයට පුනපුනා පැමිණෙත් යයි.

මේ කාමතෘෂ්ණාව වදරනලදු. ඒ කාමතෘෂ්ණාව පූර්ව වූ හෝ අපර වූ හෝ කවර දේශනාන්තරයක් සමග යෙදේ ද යත් :

මෙසේත් වදලන :

15. රාගයෙන් රක්ත වූයේ (ස්වාර්ථාදි) අර්ථය නො දනී, රාගරක්ත වූයේ ධර්මය නො දකී, යම් කලෙක රාගය තෙමේ මිනිසා සහන (අභිභවන) ය කෙරේ ද, එකල්හි බහල වූ අත්ධකාරය වේ යයි.

මෙසේ අත්ධතායෙන් ද සංකල්පනතායෙන් ඒ යට ගයෙහි කී තෘෂ්ණාව ම කියන ලද්දීය. " කාමන්ධා ජාලසංකල්පනතා තණ්හාජදනජාදිතා " යි යම් තෘෂ්ණාවකුත් වදලයේක් ද, " රත්තො අත්ථං න ජානාති රත්තො අත්ථං න පස්සති " යි යම් තෘෂ්ණාවකුත් වදලයේක් ද, ක්ලේශපරිපූට්ඨානාය දක්වන මේ පදයන්ගෙන් ඒ කාම තෘෂ්ණාව මැ වදරනලද්දීය. කාම සංඛ්‍යාත යම් අත්ධකාරයක් ඇද්ද මේ දුක්ඛසමුදය යි, පුනර්භවය ඇතිකරන යම් තෘෂ්ණාවක් ඇද්ද එය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යඤ්චාහ : කාමා''ති ඉමෙ කිලෙසකාමා, යඤ්චාහ : ජාලසඤ්ඤා''ති තෙසං. යෙව් කාමාහං පයොගෙන පරිසුට්ඨානං දුස්සෙති, තස්මා කිලෙසවසෙන ච පරිසුට්ඨානවසෙන ච තණ්හා ඛණ්ඩං වුත්තං. යෙ එදිසිකා තෙ ජරමරණං අනෙතති. අයං භගවතා යථානිකානිත- ගාථාබලෙන දස්සිතා ජරමරණමනෙතති''ති.

16. ''යස්ස පපඤ්චා සිති ච නත්ති
සඤ්ඤාං'' පළිභං ච විතීවතො,
තං නිත්තණ්හං මුතං චිරන්තං.
න විජානාති සදෙවකොපි ලොකො''ති.

'පපඤ්චා' නාම : තණ්හාදිවිසිමානා තදභිසංඛතා ච සඛාරා 'සිති' නාම : අනුසයා. 'සඤ්ඤාං' නාම තණ්හාය පරිසුට්ඨානං. යාති ජත්තංසතණ්හාය ජාලිනියා විවරිතානි. 'පළිභං' නාම : මොහො. යෙ ච පපඤ්චා සඛාරා යා ච සිති යං සඤ්ඤාං ච යං පළිභං ච යො එතං සබ්බං සමතීක්කන්තො අයං වුට්ඨති නිත්තණ්හො ඉති.

තත්ථ පරිසුට්ඨානසඛාරා දිට්ඨංගම්මවේදනීයා වා උපපජ්ජවේදනීයා වා, අපරපරිවේදනීයා වා, එවං තණ්හා කිම්බං එලං දෙති : දිට්ඨං වා ඛම්මෙ උපපජ්ජෙ වා, අපරෙ වා පරියායෙ. එවං භගවා ඇත : ''යං ලොභපකතං කම්මං කරොති කායෙන වාචාය මනසා තස්ස විපාකං අනුභොති දිට්ඨං වා ඛම්මෙ උපපජ්ජෙ වා, අපරෙ වා පරියායෙ''ති. ඉදං භගවතො පුබ්බාපරෙත යුජ්ජති. තත්ථ පරිසුට්ඨානං දිට්ඨංගම්මවේදනීයං වා, කම්මං උපපජ්ජවේදනීයං වා, කම්මං අපරපරියාය වේදනීයං වා, කම්මං. එවං කම්මං කිම්බා විපට්ඨති : දිට්ඨං වා, ඛම්මෙ උපපජ්ජෙ වා, අපරෙව : පරියායෙ. යථාහ : ''යඤ්චො බාලො ඉධ පාණාතිපාති භොති - පෙ - මිට්ඨාදිට්ඨි භොති, තස්ස දිට්ඨං වා ඛම්මෙ විපාකං පටිසංවේදෙති උපපජ්ජෙ වා, අපරෙ වා පරියායෙ''ති. ඉදං භගවතො පුබ්බාපරෙත යුජ්ජති. තත්ථ පරිසුට්ඨානං පටිසංඛාතබලෙන පහාතබ්බං, සඛාරා දස්සනබලෙන, ජත්තංසතණ්හාවිවරිතානි භාවනා - බලෙන පහාතබ්බානිති. එවං තණ්හාපි නිධා පඨිසති. යා නිත්තණ්හානා අයං සඋපාදිසෙතා නිබ්බානධාතු, හෙදා නායස්ස අයං අනුපාදිසෙතා නිබ්බානධාතු.

පපඤ්චා නාම වුට්ඨති අනුබ්බො, යං වාහ භගවා : ''පපඤ්චති අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං චක්ඛුච්ඤෙඤ්ඤායං රූපං ආරබ්භා''ති. යං වාහ භගවා :- ''අතීතෙ රුධි, රූපෙ අනපෙකෙකා භොති අනාගතං රූපං මා අභිනන්දි පච්චුප්පන්නස්ස රූපස්ස නිබ්බිදාය විරුහාය කිරිණ්ඩාය වාහාය පටිතිස්සන්තාය පටිපජ්ජා''ති. ඉදං භගවතො පුබ්බාපරෙත

1. සක්ඛාතං - කත්ථි.
2. අපරපරියාය වේදනීයං - සිමු.
- අපරපරියාය වේදනීයං - මජ්ඣං.

“කාම” යි යමකුත් වදළසේක් ද, මොහු ක්ලේශනාමයෝ යැ, “ජාල සංස්පන්තා” යි යමකුත් වදළසේක් ද, ඒ කාමයන්ගේ මැ සමුද්ධාරයෙන් පරිපූර්ණත්වය දක්වනසේක. එහෙයින් ක්ලේශවශයෙන් ද පරිපූර්ණත්වයෙන් ද තෘෂ්ණාව බන්ධනයයි වදනලදී. යම් කෙනෙක් තෘෂ්ණාබන්ධන ඇත්තාහු ද ඔහු ජරාමරණයට පුනපුනා එනි. භාග්‍යවතුන් විසින් යථානිෂ්ඨත ගාථාබලයෙන් “ජරාමරණමත්චෙන්ති” යි මේ සංසාර ප්‍රවාන්තිය දක්වනලද්දීය.

16. යම් ක්ෂිණාසුවයක්හට (තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මාන) ප්‍රසංඝවයෝත් (කාමාදි) අනුශය ධර්මයෝත් නැද්ද, තණ්හාපරිපූර්ණත්වය සංඛ්‍යාත සන්ද්‍රවයන් මොහ සංඛ්‍යාත පළිසයන් (යමෙක්) ඉක්මැවූයේ ද, තෘෂ්ණා රහිත ව ඉරියව් පවත්වන ඒ ක්ෂිණාසුව මුනිහු සද්දෙවක ලොකයා ද (වර්ම නාමරූප නිරෝධයෙන් පසු කොහි උපන්න දැයි) නො දනී යයි.

‘පසංඝව’ නම් : තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මානයෝ ද, ඒ තෘෂ්ණාදීන් විසින් රැස්කරනලද සංස්කාරයෝ ද වෙති. ‘ධීති’ නම් : අනුශයයෝ යි. ‘සන්ද්‍රත’ නම් : තෘෂ්ණාවගේ පයඝ්නිත්ථාන යැ, සනිස්වැදූරුම් තෘෂ්ණාජාලිනියගේ යම් විවරිතයෝ වෙත් ද ඔහු යි. ‘පළිස’ නම් : මොහය යි. යම් පසංඝව සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, අනුශය සංඛ්‍යාත යම් ධීතියක් වෙ ද, සන්ද්‍රත සංඛ්‍යාත යම් තෘෂ්ණාවිවරිත කෙනෙක් වෙත් ද, මොහ සංඛ්‍යාත යම් පළිසයකුත් වෙ ද, යමෙක් තෙල සංස්කාරාදි සියල්ල මොනොවට ඉක්මවූයේ ද, මේ ක්ෂිණාසුව ‘නිත්තණ්හ’ යයි කියනු ලැබේ.

එහි පරිපූර්ණත්වය සම්බාරයෝ දෘෂ්ටධර්ම (ඉහාත්ම) යෙහි චින්ද්‍යුතු විපාක ඇත්තාහු හෝ උපපදා (අනන්තර) ආත්මභාවයෙහි චින්ද්‍යුතු විපාක ඇත්තාහු හෝ අපරාපරිය (අපර අපර) ආත්මභාවයෙහි චින්ද්‍යුතු විපාක ඇත්තාහු හෝ වෙති. මෙසේ තෘෂ්ණාව ප්‍රත්‍යක්ෂ ආත්මභාවයෙහි හෝ අනන්තර ආත්මභාවයෙහි හෝ අපරාපරිය ආත්මභාවයෙහි හෝ ත්‍රිවිධ විපාකඵලය දෙයි. බුදුහු මෙසේ වදළහ : “කයින් වචනයෙන් සිතින් ලොභභෙතුයෙන් කරනලද යම් කර්මයක් ඇද්ද, ඒ කර්මයාගේ විපාකය මේ අත්බැවිහි හෝ අනතුරු අත්බැවිහි හෝ අපරආත්මභාවයක හෝ විඳී” යයි. මේ දෙශනාව භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පූර්වාපරදෙශනා හා යෙදෙයි. එහි තණ්හාපරිපූර්ණත්වය දිට්ඨංගවිච්ඡේදනීය කර්මයක් හෝ උපපජ්ජවේදනීය කර්මයක් හෝ අපරාපරියවේදනීය කර්මයක් හෝ වෙයි. මෙසේ කර්මය තුන්පරිද්දෙකින් විපාක දෙයි : ඉහාත්මයෙහි හෝ උපපදාආත්මභාවයෙහි හෝ අපරපරියාය ආත්මභාවයෙහි හෝ යි. මෙසේ වදළහ : “ඉදින් බාල තෙමේ මෙලොවැ ප්‍රාණවධ කරන්නේ වෙ ද . . . මිසද්ධි ඇත්තේ වෙ ද, ඒ කර්මයාගේ විපාකය ඉහාත්මයෙහි හෝ උපපදාආත්මයෙහි හෝ අපරපරියාය ආත්මයක හෝ විඳී” යයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මේ දෙශනාව පූර්වාපරය හා යෙදෙයි. එහි තණ්හාවිවරිතය ප්‍රතිපක්ෂභාවනාබලයෙන් ප්‍රභාණ කළයුතු යැ, (දිට්ඨගත සම්ප්‍රසක්ත සතර සිත්ති හා විචිකිට්ඨාසම්ප්‍රසක්ත සිතෙහි ද) සංස්කාරයෝ දර්ශන (ප්‍රථම මාර්ගඥාන) බලයෙන් ද, (දර්ශනප්‍රතිණාවශෙෂ) සනිස් තෘෂ්ණාවිවරිතයෝ භාවනා බලයෙන් ද ප්‍රභාණය කළයුත්තාහු යයි මෙසේ තෘෂ්ණාව ද තුන්පරිද්දෙකින් ප්‍රතිණ වෙයි. යම් නිෂ්තෘෂ්ණබවක් වෙ ද මේ සඋපාදිසේස නිර්වාණධාතු යැ, කර්මයක බිඳීමෙන් (යම් නිවනක් වෙ ද) මේ අනුපාදිසේස නිර්වාණධාතු යි.

තෘෂ්ණාදීන්ගේ අනුප්‍රබන්ධවශයෙන් පැවැත්ම ‘පසංඝව’ නමැයි කියනු ලැබේ. මෙ ද වදළහ බුදුහු : “අතීතානාගතප්‍රත්‍යුප්පන්න වූ වක්ෂුර්විඥානයෙන් දහයුතු රූපය නිසා ප්‍රසංඝව (තෘෂ්ණාදීන්ගේ අනුබන්ධප්‍රවාන්තිය) කෙරේ ය” යි. මෙ ද වදළහ බුදුහු : “රාධය, අතීත රූපයෙහි අපෙක්ෂා රහිත වෙව, අනාගත රූපාලම්බනය තහමක් අභිනන්දනය කර, ප්‍රත්‍යුප්පන්න රූපයාගේ නිර්වේදය පිණිස නො ඇලීම පිණිස නිරුද්ධ කිරීම පිණිස ත්‍යාගය පිණිස දුරැලීම පිණිස පිළිපද්” යි. මේ සූත්‍රය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පූර්වාපරදෙශනාව හා යෙදෙයි. (මෙහි) යම් ප්‍රසංඝවයෙකුත් වෙ ද, යම්

සුජාතී. යො වාපි පපඤ්ඤා යෙ ව සබ්බාදා යා ව අතීතානාගත-
පච්චුප්පත්තස්ස අතීතඤ්ඤා ඉදං එකස්ථං. අපි ව අඤ්ඤාමඤ්ඤාති
පදෙහි අඤ්ඤාමඤ්ඤාති අකම්මරෙහි අඤ්ඤාමඤ්ඤාති බ්‍යඤ්ඤානෙහි
අපරිමාණං ධම්මදෙසනා වුත්තා හගවතා. එවං සුත්තෙන සුත්තං
සංසද්ධිනි පුබ්බාපරෙහ සද්ධිං යොජ්ඣිනා සුත්තං නිද්දිට්ඨං හවිති.

සවායං¹ පුබ්බාපරසනී වතුබ්බිධො : අත්ථසනී බ්‍යඤ්ඤානසනී
දෙසනාසනී නිද්දෙසසනීති.

තත්ථ අත්ථසනී ඡපපදානී : සංකාසනා පකාසනා විවරණා විභජනා
උත්තානිකමමතා පඤ්ඤාතතීති.

බ්‍යඤ්ඤානසනී ඡපපදානී : අකම්මරං පදං බ්‍යඤ්ඤානං ආකාරෙ නිරුත්තරී
නිද්දෙසොති.

දෙසනාසනී : න ව පථවිං² නිත්තාය කායති කායි කායති ව,
න ව ආපං නිත්තාය කායති කායි කායති ව, න ව තෙජං නිත්තාය
කායති කායි කායති ව, න ව වායුං නිත්තාය කායති කායි කායති ව,
න ව අකාසානඤ්ඤායතනං නිත්තාය -පෙ- න ව විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං
නිත්තාය -පෙ- න ව අකිඤ්ඤායතනං නිත්තාය -පෙ- න ව
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං නිත්තාය -පෙ- න ව ඉමං ලොකං
නිත්තාය න ඛි පරං ලොකං නිත්තාය. කායති කායි කායති ව, යමිදං
උභයමන්තරේන දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පතනං පරියෙසිතං
විතකකිතං විචාරිතං මනසානුචිතතිතං තම්පි න නිත්තාය කායති කායි
කායති ව, අයං සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙහ සමුභවකෙ සය්‍යමණ-
මුභවණීයං පජාය සදෙවමනුස්සාය අනිසිධිතතා ව ඤ්ඤානති
කායමතා. අයං දෙසනාසනී.

යථා මාරො පාපිමා ගොඨිකස්ස කුලපුත්තස්ස විඤ්ඤාණං
සමනෙසනෙතා න ජානාති න පසාති. සො හි පපඤ්ඤාතීනො
තණ්හාපභානෙන, දිට්ඨිනිත්තයොපිත්ත භාජි. යථා ව ගොඨිකස්ස එවං
චකකලිස්ස. සදෙවකෙහ ලොකෙහ සමාරකෙහ සමුභවකෙහ සය්‍යමණ
මුභවණීයං පජාය සදෙවමනුස්සාය අනිසිධිතතා ව ඤ්ඤානති
කායමතා. අයං දෙසනාසනී.

1. යො වායං - මජ්ඣං.

2. පථවිං - මජ්ඣං.

සංස්කාර කෙනෙක් වෙන් ද, යම් අතීතානාගතප්‍රත්‍යක්පන්න ධර්මයාගේ අභිනන්දනා යෙකුත් වේ ද, මේ දේශනාවට්‍යය සමානාර්ථ වෙයි. එතෙකුදුවත් — අනෙයානා (වෙන වෙන) පදයෙන් අනෙයානා අක්ෂරයෙන් අනෙයානා ව්‍යඤ්ජනයෙන් භාගාවතුන් විසින් අපරිමාණ ධර්මදේශනාව වදනලදී. මෙසේ සූත්‍රයෙන් සූත්‍රය සංසන්දනා කොට සුර්ව වූ හෝ අපර වූ හෝ දේශනාව සමග යොද සූත්‍රය විස්තර කරන ලද වේ.

තවද මේ සුර්වාපරසන්ධිය ' අත්ථසන්ධි ඛ්‍යඤ්ජනසන්ධි දේසනාසන්ධි නිද්දෙස සන්ධි ' යයි වතුර්විධ වෙයි.

එහි (ත්‍රියාකාරකාදීන්ගේ වශයෙන් අර්ථයාගේ සම්බන්ධය දක්වන) අර්ථසන්ධිය : සංඛ්‍යාසනා (සැකෙවින් ප්‍රකාශ කිරීම) යැ පකාසනා (පළමු කොට ප්‍රකාශකිරීම) යැ විවරණ (විස්තර කිරීම) යැ විභජනා (විභාග කිරීම) යැ උත්තානීකම්ම (ප්‍රකට කිරීම) යැ පඤ්ඤාත්ති (ප්‍රකාරයෙන් ඥපන) යැ යන ංටපදයෝ යි.

(පදයක් පදන්තරය සමග සම්බන්ධය දක්වන) ඛ්‍යඤ්ජන සන්ධිය : (අපයඨවසිත පදයෙහි වර්ණ සංඛ්‍යාත) අත්ථර යැ (නාමාඛ්‍යාතාදී) පද යැ (වාක්‍ය සංඛ්‍යාත පදසමුදය ලක්ෂණ) ඛ්‍යඤ්ජන යැ (වාක්‍යාවිභාග ලක්ෂණ වූ) ආකාර යැ (නිර්වචන සංඛ්‍යාත) නිරුත්ති යැ (නිර්වචන විස්තාර සංඛ්‍යාත) නිද්දෙස යැ යන ංටපදයෝ යි.

(දේශනාව දේශනාන්තරයක් සමග සංසන්දනය කරන) දේසනාසන්ධිය නම් : " එලසමාපත්ති ධ්‍යානයෙන් ධ්‍යාන කරනුයේ (විෂය සංඛ්‍යාත) පෘථිවිය නිශ්‍රය කොට නො ද ධ්‍යාන කෙරෙයි, එහෙත් හේ (සියලු සංස්කාරයන්ගෙන් නික්මගිය නිවන අරමුණු කොට) ධ්‍යාන කෙරෙයි. ධ්‍යාන කරනුයේ ආපය නිසා නො ද ධ්‍යාන කෙරෙයි, එහෙත් නිවන අරමුණු කොට ධ්‍යාන කෙරෙයි. ධ්‍යාන කරනුයේ තේජස නිසා නො ද ධ්‍යාන කෙරෙයි, එහෙත් නිවන අරමුණු කොට ධ්‍යාන කෙරෙයි. ධ්‍යාන කරනුයේ වායුව නිසා නො ද ධ්‍යාන කෙරෙයි, එහෙත් (නිවන අරමුණු කොට) ධ්‍යාන කෙරෙයි. නො ද ආකාසනඤ්චායතනය නිසා ... නො ද විඤ්ඤාණඤ්චායතනය නිසා ... නො ද ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය නිසා ... නො ද නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය නිසා ... (දිට්ඨධම්ම වූ සත්ත්වසන්තාන සංඛ්‍යාත) මේ ලෝකය නිසා ... ධ්‍යාන කරනුයේ (භවන්තරසංක්ෂේපයට ගිය සත්ත්වසන්තාන සංඛ්‍යාත) පරලෝකය නිසා නො ද ධ්‍යාන කෙරෙයි, එහෙත් නිවන අරමුණු කොට ධ්‍යාන කෙරෙයි. ඉධලෝක පරලෝක දෙක විනා අනින්ද්‍රිය බද්ධ වූ (සොයා හෝ නො සොයා) ප්‍රාච්ඡ වූ — ලැබුණු (ලද හෝ නො ලද හෝ) පයෙඨිණ කළ විතර්කණ විවාරණ කළ සිතින් පුනපුනා සිතනලද යම් රූපායතනයක් ශබ්දායතනයක් ගන්ධ - රස - ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතනයක් ධර්මාලම්භන පයඨා පන්න වූ විඤ්ඤාසක් ඇද්ද, ධ්‍යාන කරනුයේ එ ද නිශ්‍රය කොට ධ්‍යාන නො කෙරෙයි. එහෙත් නිවන අරමුණු කොට ධ්‍යාන කෙරෙයි. මේ ක්ෂිණාසුව තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි නිශ්‍රය රහිත වූ සිතින් යුක්තව ධ්‍යාන කරනුයේ දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බඹුන් සහිත ලෝකයෙහි මහණබමුණන් සහිත වූ දෙවිමිනිසුන් සහිත වූ ප්‍රජාව විසින් නො දන්නා ලැබෙයි.

පට්ටු මාර ගොඩක කුලපුත්‍රයාගේ (පිරිනිවීමෙන් පසු) විඤ්ඤාස සොයනුයේ යම් පරිදි නො දනී ද නො දකී ද, යම්භෙයෙකින් ඒ ගොඩක කුලපුත් තෘෂ්ණාප්‍රභාණයෙන් ප්‍රපඤ්චයන් ඉක්මැවූයේ ද, ඔහුට දෘෂ්ටිනිශ්‍රයක් නැද්ද එහෙයිනි. ගොඩක කුලපුත්හුගේ යම්සේ ද වක්කලිතෙරුන්ගේ ද එසේ යි. දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බඹුන් සහිත ලෝකයා විසින් මහණබමුණන් සහිත දෙවිමිනිසුන් සහිත ප්‍රජාව විසින් තෘෂ්ණාදෘෂ්ටි නිශ්‍රය නැතිව ධ්‍යාන කරන්නාහු නො දන්නා ලැබෙත්. මේ ' දේසනාසන්ධි ' යැ.

තත්ථ කතමො¹ නිද්දසසනී : නිසිතඵ්පතා : අකුසලපකෙඛන නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : කුසලපකෙඛන නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : කිලෙසෙන² නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : වොදනෙන නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : සංසාරපච්ඡේදය නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : සංසාරනිවහ්මය නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : තණ්හාය ව අවිජ්ජාය ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : සමුදේන ව විපස්සනාය ව නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : අභිරිකෙන ව අනෙත්තපෙපන ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : භිරිය ව ඔත්තපෙපන ව නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : අසතිය ව අසමප්ප්ඤ්ඤා ව නිද්දසිතබ්බා, අනිසිතඵ්පතා : සතිය ව සමප්ප්ඤ්ඤා ව නිද්දසිතබ්බා, නිසිතඵ්පතා : අයෝනිය ව අයෝනිකො මනසිකාරෙන ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : යෝනිය ව යෝනිකො මනසිකාරෙන ව නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : කොසල්පෙන ව දොව චියෙන ව නිද්දසිතබ්බා, අනිසිතඵ්පතා : විරියාරමොන ව සොව චියෙන ව නිද්දසිතබ්බා, නිසිතඵ්පතා : අස්සද්ධියෙන ව පමාදෙන ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : සඬාය ව අපමාදෙන ව නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : අසඬාමමසවණෙන ව අසංවරෙන ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : සඬාමමසවණෙන ව සංවරෙන ව නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : අභික්ඛාය ව බ්‍යාපාදෙන ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : අනභික්ඛාය ව අබ්‍යාපාදෙන ව නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : නිවරණෙහි ව සංයෝජනියෙහි ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : රාගවිරාගාය ව වෙනොවිමුත්තියා අවිජ්ජාවිරාගාය ව පඤ්ඤාවිමුත්තියා නිද්දසිතබ්බා. නිසිතඵ්පතා : උචෙත්ඤ්චිකාය ව සංසාද්ධිකාය ව නිද්දසිතබ්බා. අනිසිතඵ්පතා : සඋපාද්ධිසංසාය ව අනුපාද්ධිසංසාය ව නිබ්බානධාතුයා නිද්දසිතබ්බා. අයං නිද්දසසනී. තෙනාහ අයස්මි මහාකච්චායනො : “නෙරුත්ත මහිපායො”ති.

නිසුතො ව භුක්ඛො හාරො.

3. 1. 7

ආට්ටහාරච්ඡායො

තත්ථ කතමො අවට්ටො හාරො : “ඵකමහි පදච්ඡානෙ”ති අයං.

1. “ආරහථ³ නිකමථ⁴ සුඤ්ජථ බුද්ධසංසනෙ,
බුතාථ මච්චනො තෙනං නලාගාරංව භුඤ්ජරො”ති.

-
1. කතමා - සිමු.
 2. සංකිලෙසෙන - සිමු.
 3. ආරහත - මජ්ඣං.
 4. නිකමථ - මජ්ඣං.

එහි නිද්දේසසන්ධි කවරෙ යැ : තෘෂ්ණාදෘෂ්ටින් නිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු අකුශල පක්ෂයෙන් (සුග්ගලාධිධානාදෙසනායෙහි ෭) දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු කුශලපක්ෂයෙන් දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිත සිත් ඇති පුද්ගලයෝ ක්ලේශයෙන් දක්විය යුත්තාහ, අනිශ්‍රිත සිත් ඇති පුද්ගලයෝ ව්‍යවදනායෙන් දක්විය යුත්තාහ. නිශ්‍රිතචිත්තයෝ සංසාරප්‍රවාත්තියෙන් දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිතචිත්තයෝ සංසාර නිවෘත්තියෙන් දක්විය යුත්තාහ. නිශ්‍රිතචිත්තයෝ තෘෂ්ණායෙන් ද අවිද්‍යායෙන් ද දැක්විය යුත්තාහ. අනිශ්‍රිත චිත්තයෝ ශම්ප්පයෙන් ද විදර්ශනායෙන් ද දක්විය යුත්තාහ, නිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු අභිරික්ක අනොත්තප්ප දෙකින් දක්වියයුත්තාහ. අනිශ්‍රිතචිත්තයෝ භිරි ඔක්තප්ප දෙකින් දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිතචිත්තයෝ අසති අසම්පජ්ඣද්ද දෙකින් දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිතචිත්තයෝ සති සම්පජ්ඣද්ද දෙකින් දක්විය යුත්තාහ. නිශ්‍රිතචිත්තයෝ අනුපාය අනුපායමනසිකාර දෙකින් දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිතචිත්තයෝ උපාය උපායමනසිකාර දෙකින් දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු කුසිද්ධාචයෙන් ද දුර්වච්ඡාචයෙන් ද දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු වියාරම්භ යෙන් ද සුච්ඡාචයෙන් ද දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු අශ්‍රද්ධායෙන් ද ප්‍රමාද යෙන් ද දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු ශ්‍රද්ධායෙන් ද අප්‍රමාදයෙන් ද දක්විය යුත්තාහ. නිශ්‍රිතචිත්තයෝ අසද්ධර්මශ්‍රවණයෙන් ද අසංවරයෙන් ද දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිතචිත්තයෝ සද්ධර්මශ්‍රවණයෙන් ද සංවරයෙන් ද දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිතචිත්තයෝ අභිධ්‍යායෙන් ද ව්‍යාපාදයෙන් ද දක්වියයුත්තාහ., අනිශ්‍රිතචිත්තයෝ අනභිධ්‍යායෙන් ද අව්‍යාපාදයෙන් ද දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු නිවරණයන්ගෙන් ද සංයෝජන යන්ගෙන් ද දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු රාගචරාග වෙතොච්ඡික්කියෙන් ද අච්ඡාචරාග පඤ්ඤචික්කියෙන් ද දක්වියයුත්තාහ. නිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු උච්ඡේද දෘෂ්ටියෙන් ද ශාශ්වතදෘෂ්ටියෙන් ද දක්වියයුත්තාහ, අනිශ්‍රිත සිත් ඇත්තාහු සඋපාදිසෙස වූ ද අනුපාදිසෙස වූ ද නිර්වාණධාතුයෙන් දක්වියයුත්තාහ. මේ 'නිද්දේස සන්ධි' යි. එයින් වදළුහ — ආයුෂ්මත් මහාකාන්තායන මහතෙරණුවෝ : “තෙරුත්තමධිප්පායො” යි.

වතුබුද්ධ භාරය යොදනලදී.

3. 1. 7

ආවට්ඨකාරවිභවය

එහි 'ආවට්ඨ' භාරය කවරෙ යත් : “එකමිහි පදට්ඨානෙ” යන මේ නිර්දේශ ගාථාව යැ.

1. ආරම්භධාතු සංඛ්‍යාත වියාරිය කරවූ, කොෂිදායෙන් නික්මයන නිෂක්‍රමධාතු සංඛ්‍යාත වියාරිය කරවූ, ශම්ප්ප විදර්ශනා සංඛ්‍යාත බුද්ධබාසනායෙහි යුක්තප්‍රසූක්ත වූ, බලසම්පන්න ඇත්තරපේක් ඛට්ඨෙන් කළ ගෙයක් ඇසිල්ලෙකින් වනසන්නාක් මෙන් මරහුගේ කාමාදී ක්ලේශයෝනාව විද්ධවසන කරව ' යි.

“ආරභථ නිකමථා” ති විරියය පදවිභානං. “සුඤ්ච බුද්ධිසංසනෙ” ති සමාධිය පදවිභානං. “ධුතාථ මච්චනො සෙනං නලාභාරංචි කුඤ්ඤො” ති පඤ්ඤා පදවිභානං. “ආරභථ නිකමථා” ති විරිඨිඤ්ඤා පදවිභානං. “සුඤ්ච බුද්ධිසංසනෙ” ති සමඨිඤ්ඤා පදවිභානං. “ධුතාථ මච්චනො සෙනං නලාභාරංචි කුඤ්ඤො” ති පඤ්ඤාඤ්ඤා පදවිභානං. ඉමානි පදවිභානානි දෙසනා.

අසුඤ්ඤානානං වා සත්තානං යොගෙ සුඤ්ඤානානං වා ආරම්භො, තත්ථ යෙ න සුඤ්ඤානි තෙ පමාදමුලකා න සුඤ්ඤානි. තො පමාදෙ දුට්ඨො : තණ්හාමුලකො අවිජ්ජාමුලකො ච. තත්ථ අවිජ්ජාමුලකො : යෙන අඤ්ඤාණෙන භිට්ඨො ඤ්ඤාග්ගිභානං නපපජානාති පඤ්ඤාකකිඤ්ඤා උපාදවංගමිමාති අයං අවිජ්ජාමුලකො. යො තණ්හාමුලකො සො කිට්ඨො : අනුප්පන්නානං භොගානං උපාදාය පරිගෙසනො පමාදං ආපජ්ජති, උප්පන්නානං භොගානං ආරක්ඛනීත්තං පරිභොග නිෂිත්තඤ්ඤා පමාදං ආපජ්ජති, අයං ලොකෙ චතුර්විදෙ පමාදෙ, ඵකච්ඡො අවිජ්ජාය, කිට්ඨො තණ්හාය. තත්ථ අවිජ්ජාය නාමකායො පදවිභානං, තණ්හාය රූපකායො පදවිභානං. තං කියං හෙතු : රූපිඤ්ඤා භවෙඤ්ඤා අජේඤ්ඤානං අරූපිඤ්ඤා සමමාභො. තත්ථ රූපකායො රූපකකිඤ්ඤා නාමකායො චිත්තාරො අරූපිඤ්ඤා ඛන්ධා. ඉමෙ පඤ්ඤාකකිඤ්ඤා කතමෙන උපාදානෙන සඋපාදානා : තණ්හාය ච අවිජ්ජාය ච. තත්ථ තණ්හා ඤ්ඤා උපාදානානි : කාමූපාදානං ච සීලබ්බතුපාදානඤ්ඤා. අවිජ්ජා ඤ්ඤා උපාදානානි : දිට්ඨිපාදානඤ්ඤා අත්තවාද පාදානඤ්ඤා. ඉමෙහි චතුර්විද උපාදානෙහි යෙ සඋපාදානා ඛන්ධා ඉදං දුක්ඛං. චිත්තාරි උපාදානානි අයං සමුදයො. පඤ්ඤාකකිඤ්ඤා දුක්ඛං. තෙසං භගවා පරිඤ්ඤාය ච පභානාය ච ධම්මං දෙසෙති, දුක්ඛයං පරිඤ්ඤාය සමුදයං පභානාය.

තත්ථ යො කිට්ඨො තණ්හාමුලකො පමාදෙ අනුප්පන්නානං භොගානං උපාදාය පරිගෙසති, උප්පන්නානං භොගානං ආරක්ඛණං ච කරෙති පරිභොගනිෂිත්තඤ්ඤා. තස්ස සමපට්ඨෙවධෙන රක්ඛණං පටිසංහරණං, අයං සමථො. තො කථං භවති : යද ජානාති කාමානං අස්සාදං ච අස්සාදනො ආදීනවං ච ආදීනවනො නිස්සරණං ච නිස්සරණනො ඕකාරං ච සබ්බිලෙසං ච වොදානං ච නෙක්ඛමෙම ච ආනිසංසං, තත්ථ යා විමංසා උපපරික්ඛා අයං විපස්සනා. ඉමෙ ඤ්ඤා ධම්මා භාවනා පාරිපුරිං ගච්ඡන්ති : සමථො ච විපස්සනා ච. ඉමෙඤ්ඤා ද්විඤ්ඤා ධම්මෙඤ්ඤා භාවිතමානෙඤ්ඤා ඤ්ඤා ධම්මං සභිගන්ති : තණ්හා ච අවිජ්ජා ච. ඉමෙඤ්ඤා ද්විඤ්ඤා ධම්මෙඤ්ඤා චිත්තාරි උපාදානානි නිරුජ්ඣන්ති, උපාදානානිරෝධා භවතිරෙධො, භවතිරෙධා ජාතිනිරෙධො, ජාතිනිරෙධා

“ආරභර නික්මමර” යනු : (වියාරම්භයෙහි යොදවන හෙයින්) වියාර්‍යට පදවියාන (ආසන්න කාරණ) යි. “යුඤ්ජර බුද්ධසාසනෙ” යනු : සමාධියට පදවියාන යි. “බුතාර මච්චුනො සෙනා නළාගාරොව කුඤ්ජරො” යනු : ප්‍රඥාවට පදවියාන යි. “ආරභර නික්මමර” යනු : විරිසින්ද්‍රියට පදවියාන යි. “යුඤ්ජර බුද්ධසාසනෙ” යනු : සමාධින්ද්‍රියට පදවියාන යි. “බුතාර මච්චුනො සෙනා නළාගාරොව කුඤ්ජරො” යනු : පඤ්ඤින්ද්‍රියට පදවියාන යි. මෙ කියනලද වියාර්‍යදින්ගේ පදවියානගේ “ආරභර නික්මමර” යනාදි දේශනාව යි. (වියාරම්භවස්තු ආදීහු නො වෙති සේ යි.)

(මෙසේ පදවියාන වශයෙන් අර්ථනිර්ධාරණය කොට දුන් එය සහගව්‍යසහග වශයෙන් ආවර්තන කරන්නට තත් හුම් දක්වති.) භාවනායෝගයෙහි නොයෙදෙන නො මුක්තප්‍රතිපත්ති සත්ත්වයන්ගේ මතු අවබෝධය පිණිස ද යෝගයෙහි යෙදෙන මුක්ත ප්‍රතිපත්ති සත්ත්වයන්ගේ ඉහත්මයෙහි අවබෝධය පිණිස ද මේ දේශනාරම්භය වේ. එහි යම් කෙනෙක් භාවනායෝගයෙහි නො යෙදෙත් ද, ඔහු ප්‍රමාදමූලක ව නො යෙදෙත්. ඒ ප්‍රමාදය : තණ්හාමූලක යැ අවිජ්ජාමූලක යැයි දෙවැදෑරුම් වෙයි. එහි අවිජ්ජාමූලක ප්‍රමාදය : (පඤ්චස්කන්ධයාගේ ස්වලක්ෂණ සාමාන්‍යාලක්ෂණ ප්‍රතිවිචාදන කරන) යම් සම්මොහයකින් වැසුණේ පඤ්චස්කන්ධය උදයවායස්වභාව ඇතැ යි (‘ඉතිරුපං’ යනාදින් පැවති) ඥාන ප්‍රවෘත්තිකාරණය නො දනී ද, මේ අවිජ්ජාමූලක ප්‍රමාද යි. යම් තණ්හාමූලක ප්‍රමාදයක් ඇද්ද එය ත්‍රිවිධ යැ : නූපත් භෝගයන්ගේ ඉපදීම පිණිස (උපාය) පයෝගික කරනුයේ ප්‍රමාදයට පැමිණෙයි. උපත් භෝගයන්ගේ ආරක්ෂාව නිමිති කොට ද පරිභෝගය නිමිති කොට ද ප්‍රමාදයට පැමිණෙයි. ලොවැ මේ වතුරවිධ ප්‍රමාදය යි. අවිජ්ජායෙන් ඒකවිධ යැ, තෘෂ්ණායෙන් ත්‍රිවිධ යි. එහි අවිජ්ජාවට නාමකාය පදවියාන (ආසන්නකාරණ) යැ, තෘෂ්ණාවට රූපකාය පදවියාන යි. එ කවර හෙයින් යත් : රූපධර්මයන් කෙරෙහි (තෘෂ්ණාවශයෙන්) අභිනිවේශය ද, අරූපධර්මයන් කෙරෙහි (එස්සාදින්ගේ අභිසුමමස්වභාව හෙයින් ද සත්තති ආදි සත්වනිර්භෝගය දුෂ්කර හෙයින් ද) සම්මොහය ද වෙයි, එහෙයින්. එහි රූපකාය රූපස්කන්ධ යැ නාමකාය සතර අරූපස්කන්ධයෝ යි. මේ පඤ්චස්කන්ධයෝ කවර උපාදානායෙකින් සඋපාදාන වෙති යත් : තෘෂ්ණායෙන් ද අවිජ්ජායෙන් ද උපාදාන සහිත වෙත්. එහි තෘෂ්ණාව කාමුපාදාන ද සීලබ්බතුපාදාන දෙකි උපාදාන දෙකකි. අවිජ්ජාව දිව්‍යුපාදාන ද අත්තව්‍යුපාදාන දෙකි උපාදාන දෙකකි. මේ සතර උපාදානගෙන් සඋපාදාන වූ යම් ස්කන්ධ කෙනෙක් වෙත් ද, මේ දුක්ඛ යැ, යම් සතර උපාදානගේ වෙත් ද මේ සමුදය යැ, පඤ්චස්කන්ධයෝ දුක්ඛ යි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දුක්ඛ සමුදය දෙදෙනාගේ පරිඥාන පිණිස ද ප්‍රභාණය පිණිස ද දහම් දෙසන සේක. දුක්ඛයාගේ පරිඥාන පිණිස යැ සමුදයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස යි.

එහි තෘෂ්ණාමූලක වූ යම් ත්‍රිවිධ ප්‍රමාදයක් නූපත් භෝගයන්ගේ ඉපදීම පිණිස උපාය සොයා ද, උපත් භෝගයන්ගේ ආරක්ෂාවත් පරිභෝගනිමිත්තත් කෙරේ ද, ඒ ප්‍රමාදයාගේ (ආස්වාදදිය) මොනොවට දනීමෙන් ස්වකීය චිත්තසන්තානය රැකීමක් ප්‍රමාදයට ප්‍රතිපක්ෂවශයෙන් හැකිළීමක් වේ ද, මේ සමරය යි, ඒ සමරය කිසෙයින් වේ යැ යත් : යම් කලෙක වස්තුකාමක්ලේශකාමයන්ගේ ආස්වාදය ද ආස්වාදොත්‍රයෙන් ආදීනවය ද අදීනවයෙන් නිස්සරණය ද නිස්සරණයෙන් (කාමයන්ගේ) ලාමකබව ද කෙලෙසිලිබව ද විශුද්ධවීම ද නොමැත්තමයෙහි අනුසස් ද දැනගනී. ඒ යරොක්ත ශමරය ඇති කල්හි යම් විමංසා සංඛ්‍යාත ප්‍රඥවත් විමසීමක් ඇද්ද මේ විදර්ශනා යි. ශමරය ද විදර්ශනාව ද යන ධර්මයෝ දෙදෙනා භාවනායෙන් පිරිමට යෙත්. මේ ධර්ම දෙක වැඩෙන කල්හි තෘෂ්ණාව ද අවිජ්ජාව ද යන ධර්මයෝ දෙදෙනා ප්‍රභිණ වෙති. මේ තණ්හා අවිජ්ජා ධර්මදෙක ප්‍රභිණ කල්හි සතර උපාදානගේ නිරුද්ධ වෙත්. උපාදානනිරෝධයෙන් භවනිරෝධය වෙයි, භවනිරෝධයෙන් ජාතිනිරෝධය වෙයි, ජාතිනිරෝධයෙන්

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ජරාමරණං තොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසා නිරුජ්ඣන්ති, එවමේ-
තස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්තිස්ස නිරුධො භොති. ඉති පුරිමකානි ච
ඥො සම්මානි දුක්ඛං සමුදයො ච, සමපො ච විපස්සනා ච මග්ගො,
භවතීරුධො නිබ්බානං. ඉමානි චතාරි සම්මානි. තෙනාහ භගවා :
“අරහථ නික්ඛම්ථා”ති.

2. “යථාපි මූලෙ අනුපද්ධවෙ දලො
ඡින්නොපි රුක්කො පුනරෙව රුහති,
එවම්පි තණ්හානුසයෙ අනුභවෙ
තිබ්බත්තති දුක්ඛදීදං පුනපුනං.”

අයං තණ්හානුසයො, කතමස්සා තණ්හාය : භවතණ්හාය. යො
එතස්ස ධම්මස්ස පච්චයො අයං අවිජ්ජා, අවිජ්ජාපච්චයා හි භවතණ්හා.
ඉමෙ ඥො කිලෙසා තණ්හා ච අවිජ්ජා ච. තානි චතාරි උපාදානානි,
තෙති චතුති උපාදානෙති යෙ සඋපාදානා ඛන්ධා ඉදං දුක්ඛං, චතාරි
උපාදානානි අයං සමුදයො, පඤ්චකඛන්ධා දුක්ඛං, තෙසං භගවා
පරිඤ්ඤාය ච පහානාය ච ධම්මං දෙසෙති, දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාය
සමුදයස්ස පහානාය, යෙන තණ්හානුසයං සමුභන්ති¹ අයං සමපො,
යෙන තණ්හානුසයස්ස පච්චයං අවිජ්ජං වාරගති අයං විපස්සනා, ඉමෙ
ඥො ධම්මං භාවනා පාරිපුරිං ගම්ඡන්ති : සමපො ච විපස්සනා ච,
තත්ථ සම්මානං එලං රගවිරහා වොතොවිමුත්ති, විපස්සනාය එලං
අවිජ්ජාවිරහා පඤ්ඤාවිමුත්ති. ඉති පුරිමකානි ච ඥො සම්මානි දුක්ඛං
සමුදයො ච, සමපො ච විපස්සනා ච මග්ගො, ඥො ච විමුත්තියො
නිරුධො, ඉමානි චතාරි සම්මානි. තෙනාහ භගවා : “යථාපි මූලෙ
අනුපද්ධවෙ”ති.

3. “සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා,
සම්පත්තපරිශොදපනං² එතං බුද්ධාන සාසන”න්ති

සබ්බපාපං නාම තිණ්ණි දුට්ඨරිතානි : කායදුට්ඨරිතං චිත්ථදුට්ඨරිතං
මනොදුට්ඨරිතං. තෙ දස අකුසලකම්මපථා : පාණාතිපාතො අදින්නාදනං
කාමෙසු මිච්ඡාචාරෙ චූසාචාරෙ පිසුනාචාරා ඵරුසාචාරා සම්මප්පලාපො
අභිජ්ඣා ව්‍යාපාදෙ ජිව්ජද්ධි. තානි ඥො කම්මානි වේතනා
වේතසිකඤ්ච. තත්ථ යො ච පාණාතිපාතො යා ච පිසුනාචාරා යා ච
ඵරුසාචාරා ඉදං දෙසසමුට්ඨානං, සඤ්ච අදින්නාදනං යො ච කාමෙසු
මිච්ඡාචාරෙ යො ච චූසාචාරෙ ඉදං ලොභසමුට්ඨානං, යො සම්මප්පලාපො
ඉදං මොහසමුට්ඨානං. ඉමානි සත්ත කාරණානි වේතනාකම්මං යා
අභිජ්ඣා අයං ලොභො අකුසලමූලං, යො ඛ්‍යාපාදෙ අයං දෙසො
අකුසලමූලං, යා මිච්ඡාද්ධි අයං ජිව්ජාමග්ගො. ඉමානි තිණ්ණි කාරණානි
වේතසිකං කම්මං, තෙනාහ : වේතනාකම්මං වේතසිකං කම්මන්ති.

අකුසලමූලං පයොගං ගම්ඡන්තං චතුබ්බිධං අගතීං ගම්ඡති : ඡන්ද
දොසා භයා මොහා. තත්ථ යං ඡන්දගතීං ගම්ඡති ඉදං ලොභසමුට්ඨානං.
යං දොසාගතීං ගම්ඡති ඉදං දොසසමුට්ඨානං. යං භයා ච මොහා ච
අගතීං ගම්ඡති ඉදං මොහසමුට්ඨානං. තත්ථ ලොභො අසුභාය පතීගති,
දොසො මේත්තාය, මොහො පඤ්ඤාය. තථා ලොභො උපෙක්ඛාය
පතීගති, දොසො මේත්තාය ච කරුණාය ච, මොහො මුද්දිනාය පහානං
අබ්බත්ථං ගම්ඡති. තෙනාහ භගවා : “සබ්බපාපස්ස අකරණං”න්ති.

1. සමුභන්ති - මඡ්ඣං.
2. පරිශොදපනං - මඡ්ඣං.

ජරාමරණය ද සෝකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සපායායයෝ ද නිරුද්ධ වෙත්. මෙසේ තෙල (සුඛය හා) අමිශ්‍ර වූ දුෂ්ඨාශික්‍ෂුගේ නිරෝධය වේ. මෙසේ පූර්ව වූ දුක්ඛය ද සමුදය ද යන සත්‍ය දෙක යැ, ඔමථයන් විදර්ශනාවත් මාර්ග යැ, භවනිරෝධය නිර්වාණ යි. මේ චතුස්සත්‍යයෝ යි. එයින් වදළහ, බුදුහු — “ ආරභථ නික්ඛමථ ” යි.

2. යම්සේ භූමිගත අවයව සංඛ්‍යාත මූලය සිද්ධි ආදියෙන් උපද්‍රව රහිත කල්හි එහෙයින් ම දැඩිව සිටි කල්හි සිදිනලද්දවූ ද වෘක්ෂය වඩාලා වැඩෙ ද, එසෙයින් ම තණ්හානුසය සංඛ්‍යාත ආත්මිභාව වෘක්ෂයාගේ මූලය මාර්ගභ්‍යන්තරභූයෙන් නොසුන් කල්හි මේ පඤ්චස්කන්ධදුෂ්ඨය සුනසුනා උපදී.

මේ තෘෂ්ණානුශය කවර තෘෂ්ණාවකගේ යැ යත් : භවතෘෂ්ණාවගේ යි. තෙල භවතෘෂ්ණධර්මයට යමෙක් ප්‍රත්‍යය වේ ද, මේ අවිද්‍යාව යි. ඒ එසේ මැ ය, අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් භවතෘෂ්ණාව වේ. තණ්හාව ද අවිද්‍යාව ද යන මේ දෙක ක්ලේශයෝ යි. ඔහු සතර උපාදානගේ වෙති. ඒ සතර උපාදානගෙන් සලපාදන වූ යම් ස්කන්ධ කෙනෙක් ඇද්ද මේ දුක්ඛ යැ, සතර උපාදාන කෙනෙක් ඇද්ද මේ සමුදය යි. පඤ්චස්කන්ධයෝ දුක්ඛ යි. බුදුහු දුක්ඛ සමුදය දෙදෙනාගේ පරිභ්‍යව පිණිස ද ප්‍රභාණය පිණිස ද දහම් දෙසන සේක. දුක්ඛයාගේ පරිභ්‍යාස පිණිස යැ සමුදයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස යි. යම් දහමකින් තණ්හානුසය නසා ද මේ සමථ යැ, යමකින් තණ්හානුසයට ප්‍රත්‍යය වූ අවිද්‍යාව වළහා ද, මේ විපස්සනා යි. ඔමථය ද විදර්ශනාව ද යන මේ ධර්මයෝ දෙදෙනා භාවනායෙන් සම්පූර්ණ වීමට යෙති. එහි ඔමථයාගේ ඵලය රාගවිරාග වෙතොවිමුත්ති යැ, විදර්ශනාවගේ ඵලය අවිද්‍යාවිරාග ප්‍රභ්‍යවිමුත්ති යි. මෙසේ පූර්ව වූ දුක්ඛය ද සමුදය ද යන සත්‍යයෝ දෙදෙනා යැ, ඔමථයන් විදර්ශනාවත් මග්ග යැ, විමුක්තිහු දෙදෙනා නිරෝධ යි. මේ චතුස්සත්‍යයෝ වෙත්. එයින් වදළහ, බුදුහු : “ යථාපි මූලෙ අනුපද්දවෙ ” යි.

3. සියලු අකුශලය නො ඉපදවීම ද, වාතුර්භූමික කුශලයා ගේ ප්‍රතිලාභය ද, (රහත් මගින්) ස්වකීය චින්තසන්තානය පවිත්‍ර කිරීම ද යන තෙල සියලු බුද්ධවරයන්ගේ අනුශාසනා යි.

“ සබ්බපාප ” නම් : කායදුශ්චරිතය වාග්දුශ්චරිතය මනෝදුශ්චරිතය යන තුන් දුශ්චරිතයෝ යි. ඔහු දශඅකුශල කර්මපථයෝ යැ : පාණාතිපාක යැ අදිත්තාදාන යැ කාමෙසු මිථිජාචාර යැ මුසාවාද යැ පිසුනාවාවා යැ ඵරුසාවාවා යැ සම්ඵජ්ජලාප යැ අභිජ්ඣා යැ ව්‍යාපාද යැ මිථිජාදිවිධී යි. ඔහු වෙතනා කර්මය ද වෙතසික කර්මය ද යි කර්මයෝ දෙදෙනෙක් වෙති. එහි යම් පාණාතිපාකයෙක් පිසුනාවාවායෙක් ඵරුසාවාවා යෙක් ඇද්ද, මේ දෙසසමුවියාන යැ, යම් අදිත්තාදානෙක් කාමෙසුමිථිජාචාරයෙක් මුසාවාදයෙක් ඇද්ද, මේ ලොභසමුවියාන යැ, යම් සම්ඵජ්ජලාපයෙක් වේ ද මේ මොහ සමුවියාන යි. මේ සත් කරුණ වෙතනාකර්ම යැ, යම් අභිධ්‍යාවක් ඇද්ද මේ ලොභ අකුශලමූල යැ, යම් ව්‍යාපාදයෙක් ඇද්ද මේ දෙසඅකුශලමූල යැ, යම් මිත්ථයාදුෂ්ටියක් ඇද්ද මේ මිත්ථයාමාර්ග යි. මේ තුන් කරුණ වෙතසික කර්ම යි. එයින් කීහ : “ වෙතනාකම්මං වෙතසිකං කම්මං ” යි.

අකුශලමූලය ප්‍රයෝගයට යනුයේ සිවුවැදුරුම් අගතියට යෙයි : ඡන්දයෙන් දෙසයෙන් හයින් මොහයෙනි. එහි ඡන්දගෝතුයෙන් යම් අගතියකට යේ ද මේ ලෝභසමුවියාන යැ, දෙසයෙන් යම් අගතියකට යේ ද මේ දෙසසමුවියාන යැ, හයින් ද මොහයෙන් ද යම් අගතියකට යේ ද මේ මොහසමුවියාන යි. ඔවුන් කෙරෙහි ලොභය අසුභභාවනායෙන් ප්‍රභීණ වෙයි, ද්වේශය මෙත්තභාවනායෙන් ප්‍රභීණ වෙයි, මොහය පඤ්ඤාභාවනායෙන් ප්‍රභීණ වේ. එසේ මැ ලොභය උපෙක්ෂායෙන් ප්‍රභීණ වෙයි, ද්වේශය මෙත්තායෙන් ද කරුණයෙන් ද ප්‍රභීණ වෙයි, මොහය මුදිතායෙන් ප්‍රභාණයට අභ්‍යස්තයට යේ. එයින් වදළහ, බුදුහු : “ සබ්බපාපස්ස අකරණං ” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බපාපං නාම අට්ඨ මිච්ඡත්තානි : මිච්ඡාදිට්ඨි මිච්ඡාසංකප්පා මිච්ඡාචාරා මිච්ඡාකම්මනේතා මිච්ඡාආචාරො මිච්ඡාචාරායමො මිච්ඡාසත්ති මිච්ඡාසමාග්ගි, ඉදං වුට්ඨති සබ්බපාපං. ඉමෙසං අට්ඨන්තං මිච්ඡත්තානං යං අකිරියං අකරණං අනඤ්ඤාචාරො, ඉදං වුට්ඨති සබ්බපාපස්ස අකරණං අට්ඨස්ස මිච්ඡන්තස්ස පභිනෙස්ස අට්ඨසම්මත්තානි සම්පජ්ජන්ති, අට්ඨන්තං සම්මත්තානං යං කිරියං කරණං අඤ්ඤාචාරො අයං වුට්ඨති “කුසලස්ස උපසම්පද”.

“සම්මත්තපරියොදපන”න්ති අනිත්තස්ස මග්ගස්ස භාවනා කිරිමං දස්සගති, ඵ්වං භගවා අහ : “චේතොවිපුඤ්ඤා භික්ඛවෙ තථාගතෙ ටුභමචරිතං වුස්සති”¹ දුට්ඨා භි පරියොදපනා නිවරණපභානං ච අනුසංසම්මානානො ච. ඤේ ච පරියොදපනභූමියො, දස්සනභූමි ච භාවනාභූමි ච. තත්ථ යං පච්චෙධෙන පරියොදපෙති, ඉදං දුක්ඛං, යතො පරියොදපෙති අයං සමුදයො, යෙන පරියොදපෙති අයං මග්ගො, යං පරියොදපිතං අයං නිරොධො. ඉමානි චත්තාරි සම්චානි. තෙනාහ භගවා : “සබ්බපාපස්ස අකරණ”න්ති.

4. “ධම්මො භවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං
ජත්තං මහත්තං යථ වස්සකාලෙ,
ඵසාතිසංඝො ධම්මෙ සුච්ඡේණ
න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරි”ති.

ධම්මො නාම දුට්ඨො : ඉද්දියසංචරො මග්ගො ච. දුග්ගති නාම දුට්ඨා : දෙවමිත්තස්සො වා උපනිධාය අපායා දුග්ගති, නිබ්බානං වා උපනිධාය සබ්බො උපපත්තියො දුග්ගති. තත්ථ යං සංවරසිලෙ අබණ්ඩ කාරිතා අයං ධම්මො සුච්ඡේණො අපායෙහි රක්ඛති. ඵං භගවා අහ : “ඤේමා භික්ඛවෙ සිලවතො ගතියො දෙවා ච මිත්තස්සා ච.

ඵවඤ්ඤා නාලකුයං නිගමෙ අසිඛකිකපුත්තො ගාමණී භගවන්තං ඵතදවොච : “බ්‍රාහ්මණා භනෙත පච්ඡාභූමිකා කාමණ්ඩුකා සෙවාර ල මාලිකා උදකොරොහකා අග්ගිපරිවාරකා, තෙ මිතං කාලකතං උග්ගාපෙන්නි නාම සඤ්ඤාපෙන්නි නාම සග්ගං නාම උග්ගමේන්ති” භගවා පන භනෙත පභොති තථා කාතුං, යථා සබ්බො ලොකො කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යා’ති.

තෙන භි ගාමණී තං යෙවෙත්ථ පටිපුච්ඡස්සාමි. යථා තෙ ඛමෙය්‍ය තථා නං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි, තං කිම්මඤ්ඤාසි ගාමණී ඉධස්ස පුරිසො පාණාතිපාති අදිත්තාදාසි කාමෙස්ස මිච්ඡාචාරි වුසාවාදී පිසුනාවාචො ඵරුසාවාචො සම්පපලාපි අභිඤ්ඤාසු බ්‍යාපනාමිතෙනා මිච්ඡාදිට්ඨිකො, තමෙතං මහාජනකායො සභගම්ම සමාගම්ම ආයාචෙය්‍ය ථොමෙය්‍ය පඤ්ඤාලිකො අනුපරිසන්තකය්‍ය : “අයං පුරිසො කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජතු”ති, තං කිම්මඤ්ඤාසි ගාමණී අපිත්ත සො පුරිසො මහතො ජනකායස්ස ආයාචනභෙතු වා ථොමනභෙතු වා පඤ්ඤාලිකං අනුපරිසන්තකභෙතු වා කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍යාති, නො භෙතිං භනෙත.

“සබ්බපාප” නම්: මර්‍යාදාෂ්ටි යැ මර්‍යාසංකල්ප යැ මර්‍යාවාක් යැ මර්‍යාකර්මාන්ත යැ මර්‍යාආජීව යැ මර්‍යාව්‍යායාම යැ මර්‍යාස්මාති යැ මිත්ර්‍යාසමාධි යැ යන අටවැදූරුම් මිච්ඡන්තයෝ යි. මේ ‘සබ්බපාප’ යයි කියනු ලැබේ. මේ අටවැදූරුම් මර්‍යාන්වයන්ගේ යම් අක්‍රියාවක් අකරණයක් අනධ්‍යාවාරයක් (නො ඉපදවීමක්) ඇද්ද මේ “සබ්බපාපස්ස අකරණං” යයි කියනු ලැබේ. අශ්ට මර්‍යාන්වයන් ප්‍රභීණ කල්හි අශ්ට සමාක්න්වයෝ සම්පාදනය වෙති. අටවැදූරුම් සමාක්න්වයන්ගේ යම් ක්‍රියාවක් කරණයක් අධ්‍යාවාරයක් (ඉපදවීමක්) වේ ද මේ “කුසලස්ස උපසම්පද” යි කියනු ලැබේ. “සචිත්තපරියොදපනං” යි අතීත මාර්ග යාගේ භාවනාක්‍රියාව දක්වනසේක. චිත්තය පවිත්‍ර කළ කල්හි පඤ්චස්කන්ධයෝ පරියොදපනය කළාහු වෙත්. ඒ එසේ මැ යැ: බුදුහු මෙසේ වදළහ: “මහණෙනි වෙතොව්සුද්ධිය සදභා කර්මාගතයන් කෙරෙහි බලසර වසන්නෝය” යි. ඒ එසේ මැ යැ: නිවරණප්‍රභාණය ද අනුශය සමුද්දායකය දැයි පරියොදපනය දෙවැදූරුම් වෙයි. දර්ශනාභූමි ද භාවනාභූමි දැයි පරියොදපනභූමි ද දෙකෙකි. එහි යමක් ප්‍රතිවේධි සංඛ්‍යාත පරිභෝගි සමයෙන් පරියොදපනය කෙරේ ද මේ දුක්ඛ යැ, යමක්හු කෙරෙන් පිරිසිදුකෙරේ ද මේ සමුදය යැ, යමක් කරණ කොට පරියොදපනය කෙරේ ද මේ මාර්ග යැ, යමක් පරියොදපිත ද මේ නිරෝධ යි. මේ වතුස්සත්‍යයෝ යි. එයින් වදළහ. බුදුහු: “සබ්බපාපස්ස අකරණං” යි.

4. දනාදි කුශලධර්ම තෙමේ ඒකාන්තයෙන් ඒ ධර්මයෙහි හැසිරෙන පුභුල්ලු (දිට්ඨිමාන සම්පරාධිත අනර්ථයෙන්) රක්තේය, වැසිකලා මහත්වූ ජත්‍රය එය ධරන්නහු යම්සේ රකී ද එමෙනි, ධර්මය මොනොවට පරිචිත කල්හි තෙල අනුසස් වෙයි, ධර්මවාරි පුද්ගල අපායාදි දුගතියට නොයේ යයි.

ධර්මය නම්: ඉන්ද්‍රියසංවර යැ මාර්ග යැයි ද්විවිධ යැ, දුර්ගති නම් ද්විවිධ යැ: දේවමනුෂ්‍යයන් හෝ උපනිධි කොට සතර අපායයෝ දුර්ගති යැ, නිර්වාණය හෝ උපනිධි කොට සියලු උපප්‍රාප්තීහු දුර්ගති යැ. එහි සංවරසිලයෙහි යම් අඛණ්ඩකාරිබවක් ඇද්ද මේ සංවරසිලධර්මය මොනොවට ආචරණ වූයේ සතර අපායෙන් රකී. බුදුහු මෙසේ වදළහ: “මහණෙනි සිල්වත්තට දේවගතිය ද මනුෂ්‍යගතිය දැයි මේ ගති දෙකක් වෙති” යි.

තවද මෙසේ ඇත: නාලන්දනිගමයෙහි අසිබන්ධක පුත්‍ර වූ ගාමණී භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තෙල කී: “වහන්ස පස්වාද්භූමි වැසි බ්‍රාහ්මණයෝ කමඩල ඇත්තාහු සෙවෙල්මාලා ඇත්තාහු උදයසව්‍ය ජලාවග්‍යා කරන්නාහු ගිනි පුදන්නාහු, ඔහු මළහු කල්ලියකළහු උඩලොවට යවති, මොනොවට යවති, (පිරිවරා සිට හව්න, බලලොවට යවයි කියමින්) ස්වර්ගයට යවති, වහන්ස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැලින් යම් පරිදි සියලු ලෝවැසි තෙමේ කාබුන් මරණින් මතු සුගති වූ ස්වර්ගලෝකයට පිළිසඳ විසින් පැමිණේ නම්, එසේ කරන්නට පොහොසත් සේක් ද” යි.

ග්‍රාමණී එසේ නම් මෙ කරුණෙහි ලා නොප මැ පුළුවියිමි, නොපට යම්සේ හැගේ නම් එසෙයින් එය ප්‍රකාශ කරව, ග්‍රාමණී ඒ කීමැයි භහනාව, මේ ලොවැ පුරුද්දෙන් ප්‍රාණවධ කරනුයේ අධිනාදන් ගන්නේ කාමයෙහි මිසභසර ඇතියේ මුසවා කියනුයේ පිසුනුබස් ඇතියේ පරොස්බස් ඇතියේ සිස් වදන් කියනුයේ අභිධ්‍යා බහුල නොට ඇතියේ ව්‍යාපාද සින් ඇතියේ මිසදිවූ ඇතියේ වේ ද, මහාජනසමූහයා තෙලපුභුල්ලු වෙත එක්වගෙන ‘මේ පුරුෂ කාබුන් මරණින් මතු සුගති වූ ස්වර්ගලෝකයට පැමිණේව’ යි අයදනේ නම් පසස්තේ නම් ඇදිලිබැඳ සියරායන්නේ නම්, ග්‍රාමණී ඒ කීමැයි භහනාව, කිම ඒ පුරුෂ මහාජනසමූහයා අයදනාහෙයින් වේවයි පසස්තා හෙයින් වේව’ යි බඳැදිලි වැ සියරායන හෙයින් වේවයි කාබුන් මරණින් මතු සුගති ස්වර්ගලෝකයට පැමිණෙන්නේ ද’ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සෙය්‍යථාපි ගාමණී පුරිසො මහතිං පුප්‍රසිලං ගමිතීරෙ උදකරහදෙ පක්ඛිපෙය්‍ය, තමෙනං මහාජනකායො සඛිහම්ම සමාගම්ම ආයාචෙය්‍ය ථොමෙය්‍ය පඤ්ඤාලිකො අනුපරිසකෙකය්‍ය උමුච්ඡානං හො පුප්‍රසිලෙ උපලච්ඡානං හො පුප්‍රසිලෙ උපලච්ඡානං හො පුප්‍රසිලෙ'ති. තං කිම්මඤ්ඤාසි ගාමණී අපිනු සා මහතී පුප්‍රසිලා මහතො ජනකායස්ස ආයාචනහෙතු වා ථොමනහෙතු වා පඤ්ඤාලිකං අනුපරිසකකනහෙතු වා උමුච්ඡානං වා උපලච්ඡානං වා උපලච්ඡානං, නො හෙතං හනෙත. එවමෙව ඛො ගාමණී යො සො පුරිසො පාණාතිපානා-පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨිකො, කිඤ්ඤාපි නං මහාජනකායො සඛිහම්ම සමාගම්ම ආයාචෙය්‍ය ථොමෙය්‍ය පඤ්ඤාලිකො අනුපරිසකෙකය්‍ය : අයං පුරිසො කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සංඝං ලොකං උපපජ්ජතුති. අථ ඛො සො පුරිසො කායස්ස හෙද පරමමරණං අපායං දුග්ගතිං චිතිපාතං නිරයං උපපජ්ජෙය්‍ය.

තං කිං මඤ්ඤාසි ගාමණී ඉධස්ස පුරිසො පාණාතිපාතා පටිච්චරතො -පෙ-සමාදිට්ඨිකො, තමෙනං මහාජනකායො සඛිහම්ම සමාගම්ම ආයාචෙය්‍ය ථොමෙය්‍ය පඤ්ඤාලිකො අනුපරිසකෙකය්‍ය : අයං පුරිසො කායස්ස හෙද පරමමරණං අපායං දුග්ගතිං චිතිපාතං නිරයං උපපජ්ජතුති. තං කිම්මඤ්ඤාසි ගාමණී අපිනු සො පුරිසො මහතො ජනකායස්ස ආයාචන හෙතු වා ථොමනහෙතු වා පඤ්ඤාලිකං අනුපරිසකකනහෙතු වා කායස්ස හෙද පරමමරණං අපායං දුග්ගතිං චිතිපාතං නිරයං උපපජ්ජෙය්‍යාති, නො හෙතං හනෙත. සෙය්‍යථාපි ගාමණී පුරිසො සප්පිකුම්භං වා තෙලකුම්භං වා ගමිතීරං උදකරහදං ඔගාහිත්වා හිඤ්ඤෙය්‍ය, තත්‍ර යස්ස¹ සසකඛරකාදරං තං² අධොගාමී අස්ස, යඤ්ච ඛවස්සා තත්‍ර සප්පි වා තෙලං වා. තං උඬංගාමී අස්ස, තමෙනං මහාජනකායො සඛිහම්ම සමාගම්ම ආයාචෙය්‍ය ථොමෙය්‍ය පඤ්ඤාලිකො අනුපරිසකෙකය්‍ය : ඔසිද හො සප්පිතෙල, සංසිද හො සප්පිතෙල, අවං ගච්ඡ හො සප්පිතෙලාති. තං කිම්මඤ්ඤාසි ගාමණී, අපිනු තං සප්පිතෙලං මහතො ජනකායස්ස ආයාචන හෙතු වා ථොමනහෙතු වා පඤ්ඤාලිකං අනුපරිසකකනහෙතු වා ඔසිදෙය්‍ය වා සංසිදෙය්‍ය වා අවං වා ගච්ඡෙය්‍යාති? නො හෙතං හනෙත. එවමෙව ඛො ගාමණී යො සො පුරිසො පාණාතිපාතා පටිච්චරතො -පෙ- සමාදිට්ඨිකො, කිඤ්ඤාපි නං මහාජනකායො සඛිහම්ම සමාගම්ම ආයාචෙය්‍ය ථොමෙය්‍ය පඤ්ඤාලිකො අනුපරිසකෙකය්‍ය : “අයං පුරිසො කායස්ස හෙද පරමමරණං අපායං දුග්ගතිං, චිතිපාතං නිරයං උපපජ්ජතුති. අථ ඛො සො පුරිසො කායස්ස හෙද පරමමරණං සුගතිං සංඝං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍ය” ඉති ධම්මො සුචිණ්ණො අපායෙහි රතඛති.

තත්ථ යා මහස්ස තිකඛතා අභිමතතතා අයං ධම්මො සුචිණ්ණො සබ්බාහි උපපතතිති රතඛති. එවං හගවා ආහ :

5. “තස්මා රතඛිතවිතත’ස්ස සම්මා සඛිකප්පගොචරො,
සමාදිට්ඨිපුරෙකතායො ඤ්ඤානාන උදයබ්බයං;
පිනථිඤ්ඤානාන භික්ඛු සබ්බා දුග්ගතියො ජතෙ”ති

1. යාස්ස - සිමු, මජ්ඣං.

2. සකඛරා වා කාදරා වා සා - සිමු, මජ්ඣං.

වහන්ස තෙල නො වේ මැ ය. ග්‍රාමණී යම්සේ පුරුෂයෙක් මහත්වූ ගතසෙලක් ගැඹුරු දියවිලෙක්හි බහාලන්නේ ද, මහාජනසමූහයා තෙල ශෛලය වෙත එක්වගෙන 'හවක් ශෛලය උඩ නැගෙව් හවක් ශෛලය ඉල්පෙව් හවක් ශෛලය ගොඩට පිහිනව' යි අයදුනේ නම් පසස්තේ නම් බඳැදිලිව සිසාරා යන්නේ නම්, ග්‍රාමණී ඒ කීමැයි හඟනාව, කීම ඒ මහත් ගතසෙල මහාජනසමූහයා අයදුනාහෙයින් වේවයි පසස්තාහෙයින් වේවයි ඇදිලිබඳ සිසාරා යනාහෙයින් වේවයි උඩට නැගෙන්නේ හෝ ඉල්පෙන්නේ හෝ ගොඩට පිහිනන්නේ හෝ වේ ද ' යි. වහන්ස තෙල නොවේ මැ ය. එසෙයින් ම ග්‍රාමණී ඒ පුරුෂ ප්‍රාණවධ කරනුයේ . . . මිසදිටු වූයේ වේයි, එතෙකුදු වත් මහාජනසමූහයා ඔහු සමීපයට රැස්වගෙන 'මේ පුරුෂ කාබුන් මරණින් මතු සුගති ස්වර්ගලෝකයට පැමිණෙව' යි අයදුනේ නමුදු පසස්තේ නමුදු බඳැදිලිව සිසාරා ඇවිදුනේ නමුදු වැලි ඒ පුරුෂ කාබුන් මරණින් මතු අපාය දුර්ගති විනිපාත වූ නිරයට (පිළියඳ වසින්) පැමිණෙන්නේය.

ග්‍රාමණී ඒ කීමැයි හඟනාව, මෙලොවැ පුරුෂයෙක් ප්‍රාණවධයෙන් වැළැකියේ . . . සමාග්දාෂ්ටී ඇත්තේ වන්නේ ය. මහාජනසමූහයා තුලුහු වෙත රැස්වගෙන "මේ පුරුෂ කාබුන් මරණින් මතු අපාය දුර්ගති විනිපාත වූ නිරයට පැමිණෙව" යි අයදුනේ යැ පසස්තේ යැ බඳැදිලිව සිසාරා ඇවිදුනේ යැ, ග්‍රාමණී ඒ කීමැයි හඟනාව, කීම ඒ පුරුෂ මහාජනසමූහයා අයදුනාහෙයින් වේවයි පසස්තාහෙයින් වේවයි බඳැදිලිව සිසාරා යන හෙයින් වේවයි කාබුන් මරණින් මතු අපාය දුර්ගති විනිපාත වූ නිරයට පැමිණෙන්නේ ද ? යි. වහන්ස තෙල නොවේ මැ ය. ග්‍රාමණී යම්පරිදි පුරුෂයෙක් ගිතෙල්කළයක් හෝ තෙල්කළයක් හෝ ගැඹුරු දියවිලකට බස්වා බිඳිනේ නම්, එහි යම් කැටක් හෝ කැබිලිකි හෝ වූ නම් එය යටට බස්තේය. එහි යම් ගිතෙලක් හෝ තෙලක් හෝ වී නම් එය උඩට යනු වන්නේය, මහාජනසමූහයා තෙල සප්පිතෙලය වෙත රැස්වගෙන 'හවක් සප්පිතෙලය දියෙහි ගැලෙව්, හවක් සප්පිතෙලය මැනැවින් ගැලෙව්, හවක් සප්පිතෙලය යටට යව' යි අයදුනේ නම් පසස්තේ නම් බඳැදිලිව සිසාරායන්නේ නම්, ඒ කීමැයි හඟනාව ග්‍රාමණී කීම ඒ සප්පිතෙලය මහාජනසමූහයාගේ ආයාචනාභේතුයෙන් වේවයි පසස්තා භේතුයෙන් වේවයි බඳැදිලිව සිසාරායන හෙයින් වේවයි දියෙහි ගැලෙන්නේ හෝ මැනැවින් ගැලෙන්නේ හෝ යටට හෝ යන්නේ ද ' යි. වහන්ස තෙල නොවේ මැ ය. එසෙයින් ම ග්‍රාමණී ඒ පුරුෂ ප්‍රාණයාගයෙන් වෙන්වූයේ . . . සමාග්දාෂ්ටී ඇතිසේ වේයි, එහෙත් මහාජනසමූහයා ඔහු වෙත රැස්ව සිට 'මේ පුරුෂ කාබුන් මරණින් මතු අපාය දුර්ගති විනිපාත වූ නිරයට පැමිණෙව' යි අයදුනේ නමුදු පසස්තේ නමුදු බඳැදිලිව සිසාරා ඇවිදුනේ නමුදු වැලි ඒ පුරුෂ කාබුන් මරණින් මතු සුගති ස්වර්ගලෝකයට පැමිණෙන්නේය" මෙසේ ශීලසංවර සංඛ්‍යාත කුශලධර්මය මොනොවට පරිවිත වූයේ සතර අපායෙන් රකී.

ඒ දෙවැදූර ම ධර්මයන් කෙරෙහි ආයාචාරගධර්මයාගේ යම් නියුණුවක් අධිමාත්‍ර බවක් ඇද්ද මේ මාර්ගධර්මය සුචර්ණ වූයේ සකල උපප්‍රාප්තිභවයෙන් රකී. බුදුහු මෙසේ වදළහ :

5. (යම් භෙයෙකින් අරක්ෂිත සිත් ඇතිසේ මාරවශීව සසර මැ වෙසේ ද) එහෙයින් සතිසංවරයෙන් රක්තාලද සිත් ඇතිවන්නේ යැ, නෙක්බමාදී සමාක්සඩකල්ප ගොවර කොට ඇතිවන්නේ යැ, (කම්මස්සකතා යථාභූතඤ්ඤා ලක්ෂණ) සමාග්දාෂ්ටීය පෙරටු කොට ඇතිසේ (පඤ්චස්කන්ධයෙහි සමපනස් වැදූරම්) උදයවාය දන (භඩ්ධාත්‍ර පස්සනාදි වශයෙන් විදුසුන් වඩා) රහත්මගින් ථිනමිද්ධය නැසූ ක්ෂිණාත්‍රව මහණ සියලු දුර්ගති දුරුකරන්නේ යි.

තත් දුශ්ශතීනං හෙතු තණ්හා ච අවිජ්ජා ච. තානි චතතාරි උපාදානානි. තෙති චතුති උපාදානෙති යෙ සඋපාදානා ඛක්ඛා ඉදං දුක්ඛං, චතතාරි උපාදානානි සමුදයො, පඤ්චකඛක්ඛා දුක්ඛං. තෙසං හගවා පරිඤ්ඤා ච පභානාය ච ධම්මං දෙසෙති දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාය සමුදයස්ස පභානාය තත් තණ්හාය පඤ්චිඤ්ඤානි රුපිනි පදට්ඨානං අවිජ්ජාය මනිඤ්ඤාය පදට්ඨානං, පඤ්චිඤ්ඤානි රුපිනි රක්ඛනේතා සමාඛං භාවයති තණ්හාඤ්ච නිශ්ශණ්හාති. මනිඤ්ඤාය රක්ඛනේතා විපස්සනං භාවයති අවිජ්ජාඤ්ච නිශ්ශණ්හාති. තණ්හානිශ්ශතො ථෙඤ්ඤා උපාදානානි පටිඨානානි: කාමුපාදානඤ්ච සීලබ්බතුපාදානඤ්ච. අවිජ්ජානිශ්ශතො ථෙඤ්ඤා උපාදානානි පටිඨානානි: දිට්ඨුපාදානඤ්ච අත්තවාදුපාදානඤ්ච. චතුසු උපාදානෙසු පටිඨෙතෙසු ථෙඤ්ඤා ධම්මා භාවනා පාරිසුරිං ගවජ්ජනානි: සමප්පො ච විපස්සනා ච. ඉදං වූච්චති බ්‍රහ්මවරියනති. තත් බ්‍රහ්මවරියය ඵලං චතතාරි සාමඤ්ඤාඵලානි: කොතාපත්තිඵලං සකදගාමිඵලං අනාගාමිඵලං අරහත්තං අශ්ශාඵලං, ඉමානි චතතාරි බ්‍රහ්මවරියඵලානිති. ඉති පුරිමකානි ච ථෙඤ්ඤා සම්මානි දුක්ඛං සමුදයො ච, සමප්පො ච විපස්සනා ච බ්‍රහ්මවරියඤ්ච මග්ගො. බ්‍රහ්මවරියය ඵලානි ච කදුරම්මණං ච අසඛිකා ධාතු නිර්දොධො, ඉමානි චතතාරි සම්මානි. තෙනාහ: “ධම්මො හවෙ රක්ඛති”ති. තත් යං පටිච්චෙධෙන රක්ඛති ඉදං දුක්ඛං, යතො රක්ඛති අයං සමුදයො, යෙන රක්ඛති අයං මග්ගො, යං රක්ඛති අයං නිර්දොධො. ඉමානි චතතාරි සම්මානි. තෙනාහ අයස්සා මහාකම්මානො: “ඵකම්මි පදට්ඨානො”ති.

නිසුතො අවමෙධො භාණො.

3. 1. 8

විහතතිහාරවිහමෙහා

තත් කතමො විහතතිහාරො: “ධම්මඤ්ච පදට්ඨානං භුමිං වා”ති. ථෙඤ්ඤා සුත්තානි වාසනාභාගියඤ්ච නිබ්බෙධභාගියඤ්ච, ථෙඤ්ඤා පටිපදා පුඤ්ඤාභාගියා ච ඵලභාගියා ච. ථෙඤ්ඤා සීලානි සංවරසීලඤ්ච පභානසීලඤ්ච. තත් හගවා වාසනාභාගියං සුත්තං පුඤ්ඤාභාගියාය පටිපදාය දෙසෙති. යො සංවරසීලෙ සීතො තෙන බ්‍රහ්මවරියෙන බ්‍රහ්මචාරි භවති. තත් හගවා නිබ්බෙධභාගියං සුත්තං ඵලභාගියාය පටිපදාය දෙසෙති යො පභානසීලෙ සීතො තෙන බ්‍රහ්මවරියෙන බ්‍රහ්මචාරි භවති.

තත් කතමං වාසනාභාගියං සුත්තං: වාසනාභාගියං නාම සුත්තං “දුග්ගතථා සීලගතථා සංගතථා කාමානං ඇදිනවො තෙක්ඛමෙථ ඇතිසංසොති, තත් කතමං නිබ්බෙධභාගියං සුත්තං: නිබ්බෙධභාගියං නාම සුත්තං යං චතුසම්මානාසනා. වාසනාභාගියෙ සුත්තෙ නාම පජානනා නාම මග්ගො නාම ඵලං. නිබ්බෙධභාගියෙ සුත්තෙ අත්ති පජානනා අත්ති මග්ගො අත්ති ඵලං. ඉමානි චතතාරි සුත්තානි. ඉමෙසං චතුසකං සුත්තානං දෙසනාය ඵලෙන සීලෙන බ්‍රහ්මවරියෙන සබ්බකො විච්චෙතො භාරෙත විචිතිනා සුත්තිහාරෙන යොජෙතබ්බොති, යාවතිකා ඤ්ඤාස්ස භුමි.

එහි තෘෂ්ණාව ද අවිද්‍යාව ද දුර්ගතීන්ට හේතු යැ, ඔහු සතර උපාදානයෝ වෙති, ඒ සතර උපාදානයෙන් සඋපාදානවූ යම් ස්කන්ධ කෙකෙහිනක් ඇද්ද, මේ දුක් යැ, සතර උපාදානයෝ සමුදය යැ, පඤ්චස්කන්ධයෝ දුක්ඛ යි. බුදුහු ඒ දුක්ඛ සමුදය දෙදෙනාගේ පරිභූව ද ප්‍රභාණය ද සඳහා දහම් දෙසනසේක. දුඛයාගේ පරිභූව පිණිස යැ, සමුදයයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස යි. එහි තෘෂ්ණාවට රුපි පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ පදවයාන යැ, අවිද්‍යාවට මනාඉන්ද්‍රිය පදවයාන යි. රුපි පඤ්චෙන්ද්‍රියයන් රක්තේ සමාධිය වඩයි. තෘෂ්ණාව ද නිගනී. මනාඉන්ද්‍රිය රක්තේ විදර්ශනාව වඩයි, අවිද්‍යාව ද නිගනී. තෘෂ්ණානිග්‍රහයෙන් කාමුපාදානය ද සීලබ්බතුපාදානය ද යන උපාදානයෝ දෙදෙන ප්‍රභීණ වෙති, අවිද්‍යා නිග්‍රහයෙන් දිට්ඨපාදානය ද අත්තවාදපාදානය ද යන උපාදානයෝ දෙදෙන ප්‍රභීණ වෙත්. සතර උපාදානයන් ප්‍රභීණ කල්හි ඔමථය ද විදර්ශනාව ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන භාවනා යෙන් පාරිපුරියට යෙත්. මේ 'බ්‍රහ්මවරිය' යි කියනු ලැබේ. එහි බ්‍රහ්මවය්‍යායාගේ ඵලය : ශ්‍රෝතාපත්තිඵල සකෘදගාමිඵල අනාගාමිඵල අරහත්ව අග්‍රඵල යන සතර ශ්‍රාමණ්‍ය ඵලයෝ යැ. මේ සතර බ්‍රහ්මවය්‍යාඵලයෝ යි. මෙසේ දුඛය ද සමුදය ද යන පළමු කී සත්‍යයෝ දෙදෙන යැ, ඔමථය ද විදර්ශනාව ද බ්‍රහ්මවය්‍යාය ද මාර්ග යැ, බ්‍රහ්මවය්‍යායාගේ ඵලයෝ ද තදලම්බන වූ අසබ්බකඛාතුව ද නිරෝධ යි. මේ වතුස්සත්‍යයෝ යි. එයින් වදළහ : " ධම්මො භවෙ රක්ඛති " යි. ඒ දේශනායෙහි ප්‍රතිවේධයෙන් යමක් රකී ද මේ දුඛ යැ, යමක්හු කෙරෙන් රකී ද මේ සමුදය යැ, යමක් කරුණකොට රකී ද මේ මාර්ග යැ, යමක් රකී ද මේ නිරෝධ යි. මේ වතුස්සත්‍යයෝ යි. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායනස්ථවිරයන් වහන්සේ : " එකමිති පදවයානෙ " යනාදිය.

ආවට්ඨහාරය යොදනලදි.

3. 1. 8

විභතතිහාරවිගඩගය

එහි විභතතිහාරය කවරෙ යැ : " ධම්මං ව පදවයානං භූමිං ව " යනාදි නිද්දෙස ගාථා යි. ' වාසනාභාගිය ' සූත්‍ර ද ' නිබ්බේධභාගිය ' සූත්‍ර ද යි සූත්‍ර දෙකෙකි. ' පුඤ්ඤ භාගිය ' ප්‍රතිපද ද ' ඵලභාගිය ' ප්‍රතිපද ද ' යි ප්‍රතිපද දෙකෙකි. ' සංවර ' සීලය ද ' පහාන ' සීලය ද ' යි ශීල දෙකෙකි. ඒ සූත්‍ර-ප්‍රතිපද-ශීලයන් කෙරෙහි භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ වාසනාභාගිය සූත්‍රය පුඤ්ඤභාගිය ප්‍රතිපදව සඳහා දෙසන සේක. ඒ (ධර්මප්‍රතිග්‍රාහක) පුද්ගලසංවරශීලයෙහි සිටියේ ඒ සංවරශීල සංඛ්‍යාත ශ්‍රේෂ්ඨවය්‍යායෙන් බබ්බසර ඇත්තේ වෙයි. එහි භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ නිබ්බේධභාගිය සූත්‍රය ඵලභාගිය ප්‍රතිපදව සඳහා දෙසන සේක. ඒ (නිබ්බේධභාගිය දේශනාප්‍රතිග්‍රාහක) පුද්ගල ප්‍රභාණශීලයෙහි සිටියේ ඒ මාර්ගබ්‍රහ්මවය්‍යායෙන් බබ්බසර ඇත්තේ වේ.

එහි වාසනාභාගිය සූත්‍රය කවරෙ යැ : ' දනකථා සීලකථා ස්වර්ගකථා කාමයන්ගේ ආදීනව නෛෂ්ක්‍රමායෙහි ආනායංස ' යන මේ වාසනාභාගිය සූත්‍ර නම් වෙයි. එහි නිබ්බේධභාගිය සූත්‍රය කවරෙ යැ : යම් වතුස්සත්‍යය ප්‍රකාශ කිරීමෙන් වේ ද, මේ නිබ්බේධභාගිය සූත්‍ර නම් වේ. වාසනාභාගිය සූත්‍රයෙහි ආය්‍යමාර්ගයට පදවයාන වූ චූත්ථානගාමීන් විදර්ශනාප්‍රභූව නැත, ආය්‍යමාර්ගය නැත, ශ්‍රාමණ්‍යඵලය නැති. නිබ්බේධ භාගිය සූත්‍රයෙහි චූත්ථානගාමීන් විදර්ශනාප්‍රභූව ඇත, ආය්‍යමාර්ගය ඇත, ශ්‍රාමණ්‍ය ඵලය ඇති. (යථොක්ඛ වාසනාභාගිය නිබ්බේධභාගිය සූත්‍ර යැ වක්ඛ්‍යමාන සබ්බිලෙස භාගිය අසෙක්ඛභාගිය සූත්‍ර යැ යන) මේ සතර සූත්‍රයෝ යි. මේ සතර සූත්‍රයන්ගේ දේශනා තයින් ද දේශනාඵලයෙන් ද ශීලයෙන් ද බ්‍රහ්මවය්‍යායෙන් ද සර්වප්‍රකාරයෙන් (විවිධහාර විෂය වූ එකොළොස් තැන්හි ලා සංක්ෂිප්ත කොට) විවිධහාරයෙන් විචිනනය කොට (සොයා) යුක්තිහාරයෙන් ඥානයාගේ භූමිය යම්තාක් වේ ද ඒතාක් යෙදියයුත්තාහු ය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත් කතමෙ ධම්මා සාධාරණා: දො ධම්මා සාධාරණා: නාම සාධාරණා වජ්ජිසාධාරණා ව. යං වා පන කිඤ්චි අඤ්ඤාපි ඵලං ජාතියං. ඡිව්ත්තතනියතානං සත්තානං අනියතානඤ්ච ජත්තානං දස්සනා පහාතබ්බා කිලෙසා සාධාරණා. පුට්ඨජනස්ස සොනාපන්නස්ස ච කාමරුගබ්බාපාදා සාධාරණා. පුට්ඨජනස්ස අනාගාමිස්ස ච උඤ්චාගිකා සංයොජනා සාධාරණා. යං කිඤ්චි අරියසාවකො ලොකියං සමාපත්තියං සමාපජ්ජති, සබ්බා සා අවිතරුගෙති සාධාරණා, සාධාරණා හි ධම්මා ඵලං අඤ්ඤාමිඤ්ඤං පරං පරං සකං සකං විසයං නාතිවත්තනති, යොපිමෙති ධම්මෙති සමන්තාගතො න සො සං ධම්මං උපාතිවත්තති ඉමෙ ධම්මා සාධාරණා.

තත් කතමෙ ධම්මා අසාධාරණා: යාව දෙසනං උපාදාය ගවෙසිතබ්බා: සෙක්ඛාසෙක්ඛා හබ්බාහබ්බාති. අර්ථමකස්ස ච සොනාපන්නස්ස කාමරුගබ්බාපාදා සාධාරණා ධම්මතා අසාධාරණා. අර්ථමකස්ස ච අනාගාමිස්ස උඤ්චාගිකා සංයොජනා සාධාරණා, ධම්මතා අසාධාරණා. සබ්බෙසං සෙක්ඛානං නාම සාධාරණං, ධම්මතා අසාධාරණා. සබ්බෙසං පටිපන්නකානං නාම සාධාරණං, ධම්මතා අසාධාරණා. සබ්බෙසං සෙක්ඛානං සෙක්ඛාසීලං සාධාරණං, ධම්මතා අසාධාරණා. ඵලං විසෙසානුපස්සිතා භික්ඛකඛ්චමජ්ජිමං උපාදාය ගවෙසිතබ්බං.

දස්සනභූමි නියමාවක්කනතියා පදට්ඨානං. භාවනාභූමි උත්තරිකානං ඵලානං පත්තියා පදට්ඨානං. දුක්ඛා පටිපදා දුක්ඛානිඤ්ඤා සමථස්ස පදට්ඨානං, සුඛා පටිපදා ඩිපපාතිඤ්ඤා විපස්සනාය පදට්ඨානං. දුනම්භං පුඤ්ඤාකිරියවජ්ඣ පරතොඤ්ඤාසංසාරා සාධාරණං පදට්ඨානං. සීලමයං පුඤ්ඤාකිරියවජ්ඣ චිත්තාමයිසියා පඤ්ඤාය සාධාරණං පදට්ඨානං. භාවනාමයං පුඤ්ඤාකිරියවජ්ඣ භාවනාමයිසියා පඤ්ඤාය සාධාරණං පදට්ඨානං. දුනම්භං පුඤ්ඤාකිරියවජ්ඣ පරතො ව ඤාසංසාරා සුතමයිසියා ව පඤ්ඤාය සාධාරණං පදට්ඨානං. සීලමයං පුඤ්ඤාකිරියවජ්ඣ චිත්තාමයිසියා ව පඤ්ඤාය යොනිසො ව මනසිකාරස්ස සාධාරණං පදට්ඨානං. භාවනාමයං පුඤ්ඤාකිරියවජ්ඣ භාවනාමයිසියා ව පඤ්ඤාය සමමාදිට්ඨියා ව සාධාරණං පදට්ඨානං. පඤ්ඤාපදෙසවාසො විවෙකස්ස ච සමාධිස්ස ව සාධාරණං පදට්ඨානං. සප්පරිසුප්පනියයො කිණ්ණං ව අවෙච්චප්පසාදානං සමථස්ස ව සාධාරණං පදට්ඨානං. අකුසලපරිවෘතො කුසලවිමොසාය ව සමාධිජ්ඣිකා ව සාධාරණං පදට්ඨානං. ධම්මස්වාක්ඛාතතා කුසලමුලරූපණාය ව ඵලසමාපත්තියා ව සාධාරණං පදට්ඨානං. සම්ඤ්ජුප්පට්ඨානං සම්ඤ්ජුප්පට්ඨානං සාධාරණං පදට්ඨානං. සත්ථුසමපද අප්පසන්නානඤ්ච පසාදාය පසන්නානං ව සියොභාවාය සාධාරණං පදට්ඨානං. අප්පට්ඨිතපාතිමොක්ඛතා දුම්මබ්බතං ව පුග්ගලානං නිග්ගහාය පෙසලානඤ්ච පුග්ගලානං ඵාසුච්චාරාය සාධාරණං පදට්ඨානං. තෙනාහ මහාකම්මානො: “ධම්මඤ්ච පදට්ඨාන”තති.

නිසුතෙතා විහතතිහාසෙ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි සාධාරණ (සමාන) වූ ස්වභාවධර්මයේ කවරහ : (කුශලාකුශලාදි) නාමයෙන් සාධාරණයෝ ද සමානවස්තුක හෙයින් වස්තුසාධාරණයෝ දැයි සාධාරණ ධර්මයෝ දෙදෙනෙකි. තවද කෘත්‍ය ප්‍රත්‍යය ප්‍රතිපක්ෂාදී වශයෙන් සමාන වූ යම් කිසි අන්‍ය වූත් ස්වභාවයෙන් ඇද්ද ඒ සාධාරණ ධර්ම යි. මාත්‍යවධාදී මිච්ඡත්තනියක සත්ත්වයන්ගේ ද අනියත සත්ත්වයන්ගේ ද ශ්‍රෝතෘපත්තිමාර්ග සංඛ්‍යාත දර්ශනයෙන් ප්‍රභතව්‍ය ක්ලෙශයෝ සාධාරණයෝ යැ, පුත්‍රස්ත්භව ද සෝචත්භව ද කාමරාග - ව්‍යාපාදයෝ සාධාරණ යැ, පුත්‍රස්ත්භව ද අනගැමිභව ද උද්ධංභාගීයසංයෝජනයෝ සාධාරණ යැ, ආයතීයාවක යම් කිසි ලොකික සමාපත්තියකට සමවදී ද එ හැම අවිතරාගයන් හා සාධාරණ යැ. එ එසේ මැය, සාධාරණධර්මයෝ මෙසේ ඔවුනොවුන් වෙනවෙන ම ස්වකීය ස්වකීය විෂය නො ඉක්මවති. යම් පුද්ගලයෙකුත් මේ ලොකික සමාපත්තිධර්මයන්ගෙන් සමන්විත වූයේ ද ඒ පුද්ගල ඒ ධර්මය නො ඉක්මවයි. මේ සාධාරණ ධර්මයෝ යි.

එහි අසාධාරණධර්මයෝ කවරහ : ආයතීයත් කෙරෙහි, ශෛක්ෂ අශෛක්ෂයෝ යැ, අන්‍යායතීයත් කෙරෙහි භව්‍ය අභව්‍යයෝ යැයි (ඒ ඒ පුද්ගලයාට ප්‍රත්‍යාත්මනියක වශයෙන්) වදළ දෙශනාව ගෙන අසාධාරණ ධර්මයෝ සෙවියයුත්තාහ. (සෝචත්මහ පත් අවිධිමකයාහට ද සෝචත්භව ද කාමරාගව්‍යාපාදයෝ සාධාරණයෝ යැ ධර්මස්වභාව අසාධාරණ යි. (ද්විදාදශශ්‍රමණයන් කෙරෙහි අවිධිමක වූ) අනාගාමීමාර්ගස්ථයාහට ද අනාගාමිභව ද උද්ධංභාගීය සංයෝජනයෝ සාධාරණයහ, ධර්මස්වභාව අසාධාරණ යි. සියලු ශෛක්ෂයනට 'සෙක්ඛ' යන නාමය සාධාරණ යැ, ධර්මස්වභාව අසාධාරණ යි. සියලු ප්‍රතිපත්තකයනට 'පටිපත්තක' යන නාමය සාධාරණ යැ, ධර්මස්වභාව අසාධාරණ යි. සියලු ශෛක්ෂයනට ශෛක්ෂශීලය සාධාරණ යැ, ධර්මස්වභාව අසාධාරණ යි. මෙසේ (ආයතීයනට කී සෙයින් අන්‍යයනට ද) අසාධාරණතාවිශේෂ දක්නු විසින් හීන ප්‍රණීත මධ්‍යම ධර්මස්වභාව ගෙන අසාධාරණතා සෙවියයුතු යි.

(මෙසේ ධම්මවිභක්ති දක්වා භූමි - පදවයානවිභක්ති වදරනි.) සොනාපත්තිමග්ග සංඛ්‍යාත දර්ශනභූමිය සම්මත්තනියාවයට පැමිණීමට පදවයාන (ආසන්නකාරණ) යැ, භාවනාභූමිය මතුමතුයෙහි ඵලප්‍රාප්තියට පදවයාන යැ, දුක්ඛපටිපදව දත්ඛානිඤ්ඤ-සමරයට පදවයාන යැ, සුඛ පටිපදව ඛිජ්ජඤ්ඤ විපස්සනාවට පදවයාන යැ, දනමය පුණ්‍යක්‍රියා වස්තුව පරතෝපෝස (ධර්මශ්‍රවණ) යට සාධාරණ පදවයාන යැ, ශීලමය පුණ්‍යක්‍රියා වස්තුව චිත්තමයි ප්‍රභවට සාධාරණ පදවයාන යැ, භාවනාමය පුණ්‍යක්‍රියා වස්තුව (මත්තෙහි ධ්‍යාන සංඛ්‍යාත විදර්ශනා සංඛ්‍යාත) භාවනාමයි ප්‍රභවට සාධාරණ පදවයාන යි. යළිදු දනමය පුණ්‍යක්‍රියාවස්තුව පරතෝපෝසයට ද සුතමයි ප්‍රභවට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, ශීලමයපුණ්‍යක්‍රියාවස්තුව චිත්තමයි ප්‍රභවට ද යොනිසො මනසිකාරයට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, සමථභාවනාමය පුණ්‍යක්‍රියාවස්තුව (මත්තෙහි ධ්‍යාන - විදර්ශනා) භාවනාමයි ප්‍රභවට ද සම්මාදිට්ඨියට ද සාධාරණ පදවයාන යි. ප්‍රතිරූපදෙශවාසය කායචිත්තවිචේක්‍ෂයට ද උපචාර අපර්ණා සමාධියට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, සත්පුරුෂොපනිශ්‍රය බුද්ධාදීන් පිළිබඳ ත්‍රිවිධ අවේක්‍ෂාප්‍රසාදයට (ගුණ දූත පැහැදීමට) ද ශමරයට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, ආත්මසමාක්ෂප්‍රණීධානය පාපප්‍රඥාපාලක්ෂණ ලජ්ජාවට ද විදර්ශනාවට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, අකුශලපරිත්‍යාගය කුසලවිමංසා සංඛ්‍යාත පටිසම්ඛානුපස්සනාවට ද සමාධිත්තියට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, ධර්ම ස්වාඛ්‍යාතභාවය කුසලමූලරොපණයට ද ඵලසමාපත්තියට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, සංඛ්‍යාතප්‍රතිපත්තභාවය සංඛ්‍යාතයේ සුවුඛභාවයට සාධාරණ පදවයාන යැ, ශාස්තෘ සම්පදව අප්‍රසන්නයන්ගේ ප්‍රසාදයට ද ප්‍රසන්නයන්ගේ ප්‍රසාදභූයස්ත්වයට ද සාධාරණ පදවයාන යැ, අප්‍රතිහත ප්‍රාතිමොක්ෂ ඇතිබව දුශ්ශීලපුද්ගලයන්ගේ නිග්‍රහයට ද ප්‍රියශීල පුද්ගලයන්ගේ සුවචිතරණයට ද සාධාරණ පදවයාන යි. එයින් වදළහ, මහාකාන්‍යායන මහරහතුන් වහන්සේ : " ධම්මං ව පදවයානං " යනාදිය.

විභක්තිභාරය යොදනලද්දේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. 1. 9

පරිවහනන භාරවිගබ්බො

තස්ස කතමො පරිවහනනො භාදෙ? “කුසලාකුසලෙ ධර්මො”ති. සම්මාදිට්ඨිං පුරිසපුඤ්ඤායං මිච්ඡාදිට්ඨි නිජ්ජණණං භවති, යෙ ච ස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිපට්ඨයා උපපජ්ජෙය්‍යං අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධර්මා තෙ ච ස්ස නිජ්ජණණං භොනති, සම්මාදිට්ඨිපට්ඨයා ච ස්ස අනෙකෙ කුසලා ධර්මා සම්භවනති, තෙ ච ස්ස භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡනති. සම්මාසංකප්පයං පුරිසපුඤ්ඤායං මිච්ඡාසංකප්පො නිජ්ජණණං භවති, යෙ ච ස්ස මිච්ඡාසංකප්පපට්ඨයා උපපජ්ජෙය්‍යං අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධර්මා, තෙ ච ස්ස නිජ්ජණණං භොනති, සම්මාසංකප්පපට්ඨයා ච ස්ස අනෙකෙ කුසලා ධර්මා සම්භවනති, තෙ ච ස්ස භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡනති, එවං සම්මාචාරිච ස්ස - පෙ - සම්මාකම්මනායං - සම්මාආර්ථිච ස්ස - සම්මාචාර්යාම ස්ස සම්මාසති ස්ස - සම්මාසමාධි ස්ස - සම්මාචිත්තෙති ස්ස¹ - සම්මාචිත්තෙති ස්ස ඤාණං - පුරිසපුඤ්ඤායං මිච්ඡාචිත්තෙති ස්ස ඤාණං නිජ්ජණණං භවති, යෙ ච ස්ස මිච්ඡාචිත්තෙති ස්ස ඤාණං පට්ඨයා උපපජ්ජෙය්‍යං අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධර්මා, තෙ ච ස්ස නිජ්ජණණං භොනති. සම්මාචිත්තෙති ස්ස ඤාණං පට්ඨයා ච ස්ස අනෙකෙ කුසලා ධර්මා සම්භවනති. තෙ ච ස්ස භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡනති.

යස්ස වා පාණාතිපාතා පටිවිරතස්ස පාණාතිපාතො පටිනො භොති, අදින්නාදුතා පටිවිරතස්ස අදින්නාදුතං පටිනං භොති, බ්‍රහ්මචාරිස්ස අබ්‍රහ්මචරියං පටිනං භොති, සම්මචාරිස්ස මුතාචාරෙද පටිනො භොති, අපිසුනචාරිස්ස පිසුනාචාරා පටිනා භොති, සණ්ඨචාරිස්ස ඵරුඤා චාරා පටිනා භොති, කාලුචාරිස්ස සම්මප්පලාපො පටිනො භොති, අනභිජ්ඣාලස්ස අභිජ්ඣා පටිනා භොති, අබ්‍යාපනනිව්‍යතස්ස බ්‍යාපාදෙ පටිනො භොති, සම්මාදිට්ඨිං මිච්ඡාදිට්ඨි පටිනා භොති.

යෙ ච ඛො කෙච්ඡි අරියං අධ්මිකිකං මය්‍යං ගරහනති, තෙසං සන්දිට්ඨිකා සහධම්මිකා ගාරය්‍යා වාදානුචාරාද² ආගච්ඡනති. සම්මාදිට්ඨිං ච තෙ භවනොතා ධර්මං ගරහනති. තෙන හි යෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකා තෙසං භවනොතං පුජ්ජා ච පාසංසා ච (එවං) සම්මාසංකප්පං - පෙ - සම්මාචාරිච - සම්මාකම්මනං - සම්මාආර්ථිච - සම්මාචාර්යාම - සම්මාසති - සම්මාසමාධි - සම්මාචිත්තං - සම්මාචිත්තෙති ස්ස ඤාණං නිජ්ජණණං තෙ භවනොතා ධර්මං ගරහනති. තෙන හි යෙ මිච්ඡාචිත්තෙති ස්ස ඤාණං තෙසං භවනොතං පුජ්ජා ච පාසංසා ච.

යෙ ච ඛො කෙච්ඡි එවමාහංසු : භුඤ්ජිතබ්බං කාමං පරිභුඤ්ජිතබ්බං කාමං ආනෙවිතබ්බං කාමං නිසෙවිතබ්බං කාමං භාවසිතබ්බං කාමං බහුච්ඡිකාතබ්බං කාමං”ති. කාමෙති වෙරමණ්ඤි තෙසං අධිවෙමා. යෙ වා පන කෙච්ඡි එවමාහංසු : “අත්තකිලමථානුයොගො ධර්මො”ති, නිශ්ඤාණො තෙසං ධර්මො, අධිවෙමා. යෙ ච ඛො කෙච්ඡි එවමාහංසු : “දුකෙඛා ධර්මො”ති, දුකෙඛා තෙසං ධර්මො, අධිවෙමා. යථා වා පන හික්ඛුනො සබ්බසංඛාරෙසු අසුභානුපසින්නො විහරතො සුභසුඤ්ඤා

1. සම්මාචිත්තෙති ස්ස - මජ්ඣං.

2. වාදානුපාතා - පු.

3. 1. 9

පරිවෘත්තකාරවිගමනය

එහි පරිවෘත්තකාරය කවරෙ යැ : “ කුසලාකුසලෙ ධම්මෙ ” යනාදි නිද්දෙස ගාථා යැ, (පූර්වභාගසමාග්දාෂ්ටියෙන් හෝ මාර්ගසමාග්දාෂ්ටියෙන් හෝ) සමාග්දාෂ්ටි ඇති පුරුෂ පුද්ගලහට මිථ්‍යාදාෂ්ටිය (පූර්වනයිත් විදර්ශනා සමාග්දාෂ්ටියෙන් විෂක මහිකව, පශ්චිමනයිත් ශ්‍රෝතාපක්තිමාර්ගසමාග්දාෂ්ටියෙන් සමුච්ඡන්තව) ප්‍රභීණ වෙයි. ඔහුට මිථ්‍යාදාෂ්ටිභේතුයෙන් යම් අනේකප්‍රකාර වූ ලාමක අකුශලධර්ම කෙනෙක් උපද්‍රවනු නම් ඒ අකුශලයෝ ද ඔහු විසින් නිර්ජීර්ණ වූවාහු (ප්‍රභීණ කරනලද්දහු) වෙත්. සමාග්දාෂ්ටිභේතුයෙහු ඔහුට නොයෙක් (ශමට විදර්ශනා) කුශලධර්මයෝ උපදිත්, ඔහුට ඒ කුශලධර්මයෝ ද භාවනායෙන් වැඩීමට යෙත්. සමාක්සංකල්ප ඇති පුරුෂ පුද්ගලහට මිථ්‍යාසංකල්පය නිර්ජීර්ණ (ප්‍රභීණ) වෙයි. ඔහුට මිථ්‍යාසංකල්ප භේතුයෙන් යම්බඳු නොයෙක් ලාමක අකුශලධර්මයෝ උපද්‍රවනු නම් ඔහුට ඒ අකුශල ධර්මයෝ ද ප්‍රභීණ වෙත්. සමාක්සංකල්පභේතුයෙහු ඔහුට නොයෙක් කුශලධර්මයෝ උපදිත්, ඔහුට ඒ කුශලයෝ ද භාවනායෙන් වැඩීමට යෙත්. (මෙසේ) සමාග්වචන ඇති . . . සමාක්කර්මාන්ත ඇති — සමාගාථීව ඇති — සමාග්ව්‍යායාම ඇති — සමාක් සමානි ඇති — සමාක්සමාධි ඇති — සමාග්විමුක්ති ඇති — සමාග්විමුක්තිඥාදර්ශන ඇති පුරුෂ පුද්ගලහට මිථ්‍යාවිමුක්තිඥාදර්ශනය ප්‍රභීණ වෙයි, ඔහුට මිථ්‍යාවිමුක්ති ඥාදර්ශන භේතුයෙන් යම් අනේකප්‍රකාර වූ ලාමක අකුශලධර්ම කෙනෙක් උපද්‍රවනු නම් ඒ අකුශලයෝ ද ඔහු විසින් ප්‍රභීණ කරනලද්දහු වෙත්. සමාග්විමුක්තිඥාදර්ශන භේතුයෙහු ඔහුට නොයෙක් කුශලධර්මයෝ උපදිත්. ඒ කුශලධර්මයෝ ද ඔහුට භාවනායෙන් පාරිසුරියට යෙත්.

තවද ඒ පඤ්චායෙන් වැළැකුණුහට ප්‍රාණවධය ප්‍රභීණ වෙයි, අධිනාදනින් වෙන්වූවුහට අදිත්තාදනය ප්‍රභීණ වෙයි, බඹසර ඇත්තහුට අබ්‍රුත්මවරිය ප්‍රභීණ වෙයි, සත්‍යවාදීහට මාෂාවාදය ප්‍රභීණ වෙයි, පිසුනුබස් නැතියහුට පිසුනුවාක් ප්‍රභීණ වෙයි, සිලුවුවදත් ඇතියහුට පරුෂවාක් ප්‍රභීණ වෙයි, කාලවාදීහට සම්ප්‍රලාප ප්‍රභීණ වෙයි, අනභිධ්‍යාලුහට අභිධ්‍යා ප්‍රභීණ වෙයි, අව්‍යාපන්න සිත් ඇතියහුට ව්‍යාපාදය ප්‍රභීණ වෙයි, සමාග්දාෂ්ටි ඇතියහුට මිථ්‍යාදාෂ්ටි ප්‍රභීණ වෙයි.

තවද යම් කෙනෙක් ආයාසඅක්ඛාධිභිකමාර්ගය ගරහත් ද, ඔවුනට සාන්දාෂ්ටික වූ සකාරණ වූ ගැඹුණු යුතු වාදනුවාදයෝ පැමිණෙත්. ඒ හවත්තු සමාග්දාෂ්ටි ධර්මය ද ගරහත්. එකරුණෙන් ම ඒ හවත්තට යම් මිථ්‍යාදාෂ්ටික කෙනෙක් වෙත් ද, ඔහු පිදිය යුත්තාහු ද පැයැසියයුත්තාහු ද වෙත්. (මෙසේ) සමාක්සංකල්පය . . . සමාග්වචනය — සමාක්කර්මාන්තය — සමාගාථීව — සමාග්ව්‍යායාමය — සමාක්සමානිය — සමාක් සමාධිය — සමාග්විමුක්තිය — ඒ හවත්තු සමාග්විමුක්තිඥාදර්ශන ධර්මය ගරහත්, එකරුණෙන් ම ඒ හවත්තට මිථ්‍යාවිමුක්තිඥාදර්ශන ඇති යම් කෙනෙක් වෙත් ද, ඔහු පිදියයුත්තාහු ද පැයැසියයුත්තාහු ද වෙත්.

යළි තවද යම් කෙනෙක් මෙසේ කියත් ද : “ වස්තුකාමයෝ වැළැදියයුත්තාහ, වස්තුකාමයෝ පරිභොග කළයුත්තාහ, වස්තුකාමයෝ ආසේවන කළයුත්තාහ, වස්තු කාමයෝ නිරතුරු සෙවන කළයුත්තාහ, ක්ලේශකාමයෝ වැඩියයුත්තාහ, ක්ලේශ කාමයෝ බහුලකළයුත්තාහ ” යි. ඔවුනට කාමයන් කෙරෙන් වෙන්වීම අධර්ම යැ. යළි යම් කෙනෙක් මෙසේ හෝ කියත් ද : “ අත්තකිලමාරාත්‍රයොගය ධර්ම ” යැයි ඔවුනට තෙය්‍යාණික වූ විදර්ශනාව සමග ආයාසමාර්ගධර්මය අධර්ම යැ. තවද යම් කෙනෙක් මෙසේ කියත් ද : “ පටි නසම්භවි කරන ගරිත්තපන දුඛය ධර්ම ” යැයි. ඔවුනට අනවද්‍ය ප්‍රත්‍යයපරිභොගසුඛ සංඛ්‍යාත ධර්මය අධර්ම යැ. තවද (සුභසෂ්ඨකදි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පටිඤ්ඤා, දුක්ඛානුප්පය්සිනො විහරතො සුඛාසුඤ්ඤා පටිඤ්ඤා, අනිච්චානු ප්‍යය්සිනො විහරතො නිච්චාසුඤ්ඤා පටිඤ්ඤා, අනත්තානුප්පය්සිනො විහරතො අත්තාසුඤ්ඤා පටිඤ්ඤා, යං යං වා පන ධම්මං රොචයති වා උපගච්ඡති වා තස්ස තස්ස ධම්මස්ස යො පටිපකෙඛා ස්වාස්ස අනිච්ඤානො අජිඤ්ඤානො හවති. තෙනාහ, ආයස්මා මහාකච්චානො : “කුසලා කුසලෙ ධම්මෙ”ති.

නිසුතොනා පටිච්චනනො භාගො.

3. 1. 10

වෙච්චනභාරවිගධො

තත්ථ කතමො වෙච්චනො භාගො : “වෙච්චනාති බ්‍රහ්මී”ති. යථා එකං හගවං ධම්මං අසුඤ්ඤාසුඤ්ඤාති වෙච්චනෙති නිද්දිසති. යථාහ හගවා :

1. “ආසා පිභා ව අභිනන්දනා ව
අනෙකධාතුසු සරා පඤ්ඤානා,
අසුඤ්ඤාමුලප්පහවා පජ්ජපිතා
සබ්බා මයා බ්‍රහ්මනිකතා සමුලකා”ති

ආසා නාම වුච්චති : යා හවස්සස්ස අත්ථස්ස ආසිංසනා, අවස්සං ආගමිස්සතිති ආසාස්ස උපපජ්ජති. පිභා නාම යා වතතමානස්ස අත්ථස්ස පජ්ජනා, හෙය්සතරං වා දිස්සා එදිස්සො හවෙය්සනති පිභාස්ස උපපජ්ජති. අත්ථතිපජ්ජනපටිපාලනා අභිනන්දනා නාම, පියං වා සුභං අභිනන්දති, පියං වා ධම්මං අභිනන්දති, අපච්ඡිකුලතො වා අභිනන්දති. අනෙකධාතුති : චක්ඛුධාතු රූපධාතු චක්ඛුච්ඤ්ඤාණධාතු සොභධාතු සද්ධධාතු සොභ ච්ඤ්ඤාණධාතු භානධාතු ගන්ධධාතු භානච්ඤ්ඤාණධාතු ජ්වහාධාතු රසධාතු ජ්වහාච්ඤ්ඤාණධාතු කායධාතු ථොඨාබ්බධාතු කායච්ඤ්ඤාණ ධාතු මනොධාතු ධම්මධාතු මනොච්ඤ්ඤාණධාතු. සරාති කෙච්චි රූපාධිමුත්තා කෙච්චි සද්ධාධිමුත්තා කෙච්චි ගන්ධාධිමුත්තා කෙච්චි රසාධිමුත්තා කෙච්චි ථොඨාබ්බාධිමුත්තා කෙච්චි ධම්මාධිමුත්තා. තත්ථ යාති ඡ ගෙහසිතාති දෙමනස්සාති යාති ච ඡ ගෙහසිතාති සොමනස්සාති යාති ච ඡ නෙකබ්බසිතාති දෙමනස්සාති යාති ච ඡ නෙකබ්බසිතාති සොමනස්සාති, ඉමාති චතුර්විධ පදාති තණ්හාපකෙඛා, තණ්හාය එතං වෙච්චනං. යා ඡ උපෙකකා ගෙහසිතා අයං දිට්ඨිපකෙඛා. සාගෙව පජ්ජනාභාගෙත ධම්මනන්දි ධම්මපෙමං ධම්මජේඤ්ඤාසොනනති තණ්හාය එතං වෙච්චනං.

විතතං මනො ච්ඤ්ඤාණසති විතතස්ස එතං වෙච්චනං. මනිද්දියං මනොධාතු මනායතනං විජානනාති මනස්සෙතං වෙච්චනං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පරිවර්තන) මෙසේ යැ : සියලු භෞතික සංස්කාරයන්හි අභ්‍යානුදර්ශී ව වාසය කරන මහණකට අභ්‍යයෙහි භූත යැයි ගන්නා විපරිත සංඥ ප්‍රතීණ වෙයි, දූෂානුදර්ශීව වාසය කරන්නහුට දූෂයෙහි සුඛ යැයි ගන්නා සංඥ ප්‍රතීණ වෙයි, අනිත්‍යානුදර්ශීව වාසය කරන්නහුට අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යයි ගන්නා විපරිතසංඥ ප්‍රතීණ වෙයි, අනාත්මානුදර්ශීව වාසය කරන්නහුට ආත්මසංඥ ප්‍රතීණ වෙයි. තවද යම් යම් ධර්මයක් රුචි කෙරෙයි හෝ පැමිණෙයි හෝ වේ ද ඒ ඒ ධර්මයට ප්‍රතිපක්ෂ වූ යම් ධර්මයෙක් ඇද්ද ඒ ධර්මය ඊට අනිෂ්ට හෙයින් අභ්‍යුපගත වූයේ—දන්නාලද්දේ වේ. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායන මහරහතුන් වහන්සේ : “ කුසලාකුසලෙ ධම්මෙ ” යනාදිය.

පරිවර්තනාගාරය යොදන ලද්දේ යි.

3. 1. 10

වෙවචනාගාර විග්‍රහය

එහි වෙවචනාගාරය කවරෙ යැ : “ වෙවචනාති බහුනි ” යනාදි නිද්දෙසගාරා යි. ඒ මෙසේ යැ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් ධර්මයක් අන්‍යොන්‍ය පයඛායවචනයන්ගෙන් දක්වන සේක. මෙසේ වදළහ, බුදුහු :

1. අනාගතාර්ථ ප්‍රාර්ථනා කරන ආශාව ද අනාගත ප්‍රත්‍යක්ෂන්තාර්ථචිත්තය වූ තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත පිභාව ද නිෂ්පන්තාර්ථ ප්‍රතිපාලන කරන අභිනන්දනාව ද වක්ඛුධාතු ආදී අනෙක ධාතුච්ඡයෙහි පිහිටි අවිද්‍යාමූලය ප්‍රභව කොට ඇති තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත සියලු ප්‍රපිලිතයෝ මා විසින් මූලසහිතව විගතාත්ත කරනලද්දහු යයි.

අනාගත වූ ඊජ්ඣිකාර්ථයාගේ යම් ආශංසනයක් වේ ද එය ‘ ආසා ’ නමැයි කියනු ලැබේ. ‘ අවශ්‍යයෙන් ඊජ්ඣිකාර්ථය ලැබෙන්නේය ’ යි ඔහුට ආශාව උපදී. වර්තමාන අර්ථයාගේ යම් ප්‍රාර්ථනාවක් වේ ද එය ‘ පිභා ’ නම, ශ්‍රේෂ්ඨතරයකු හෝ දැක ‘ මෙබඳු වෙමිව ’ යි ඔහුට පිභා (කැමැත්ත) උපදී. අර්ථනිෂ්පත්තිප්‍රතිපාලනය (නිපත් අර්ථය රැකීම) ‘ අභිනන්දනා ’ නම, (සත්වසංස්කාරකෙලායනය අභිනන්දනා යි) ප්‍රිය භූතියකු හෝ අභිනන්දන කෙරෙයි (යතුරින් පිළිගනී.) ප්‍රිය වූ රුපාදි ආලම්බනධර්මය හෝ අභිනන්දන කෙරෙයි. (ප්‍රතිකූල ආලම්බනයෙහිද විපයඛාස විසින්) අප්‍රතිකූල හෙයින් අභිනන්දන කෙරෙයි. “ අනෙකධාතු ” යනු : ‘ වක්ඛුධාතු රූපධාතු වක්ඛුච්ඡාදාණ ධාතු, සොතධාතු සද්දධාතු සොතච්ඡාදාණධාතු, සානධාතු ගන්ධධාතු සානච්ඡාදාණ ධාතු, ජීවිතධාතු රසධාතු ජීවිතච්ඡාදාණධාතු, කායධාතු ථොට්ඨඛධාතු කායච්ඡාදාණධාතු, මනොධාතු ධම්මධාතු මනොච්ඡාදාණධාතු, යන මොහු යැ. “ සරා ” යනු : කිසි කෙනෙක් රූපයෙහි ඇලුණාහු, කිසි කෙනෙක් ශබ්දයෙහි ඇලුණාහු, කිසි කෙනෙක් ගන්ධයෙහි ඇලුණාහු, කිසි කෙනෙක් රසයෙහි ඇලුණාහු, කිසි කෙනෙක් පහයෙහි ඇලුණාහු, කිසි කෙනෙක් ධර්මාලම්බනයෙහි ඇලුණාහු වෙත්. එහි යම් සවැදුරුම් ගෘහග්‍රීත දෙමනස් වෙදනා කෙනෙක් වෙත් ද, යම් ඡට්ගෘහග්‍රීත සොමනස් කෙනෙකුත් වෙත් ද, යම් ඡට්ගෘහග්‍රීත සොමනස් කෙනෙකුත් වෙත් ද, යම් ඡට්ගෘහග්‍රීත සොමනස් කෙනෙකුත් වෙත් ද, මේ යුවළ පදයෝ තෘෂ්ණාපක්ෂය වෙයි, තෙල තෘෂ්ණාවට වෙවචන යි. යම් සවැදුරුම් ගෘහග්‍රීත උපේක්ෂාවක් වේ ද මේ දෘෂ්ටිපක්ෂ යි, ඒ තෘෂ්ණාව ම ප්‍රාර්ථනාකාරයෙන් පවත්නා හෙයින් ධම්මනන්දි ධම්මපෙම ධම්මච්ඡේදාසාන යි ද වේ. තෙල තෘෂ්ණාවට වෙවචන යි.

චිත්ත යැ මනොච්ඡාදාණ යැ යන තෙල චිත්තයට වෙවචන යැ, මනින්ද්‍රිය යැ, මනොධාතු යැ, මනායනන යැ, චීර්‍යනනා යැ යන මේ මනසට පරියාය වචන යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්ඤින්ද්‍රිය පඤ්ඤබල අධිපඤ්ඤසික්ඛා පඤ්ඤ පඤ්ඤක්ඛන්ධ ධම්මවිවය සම්බොජ්ඣකභග ඤාණ සම්මාදිට්ඨි තීරණා විපස්සනා ධම්මෙඤ්ඤාණ අත්ථෙඤ්ඤාණ අත්ථියෙඤ්ඤාණ බයෙඤ්ඤාණ අනුප්පාදෙඤ්ඤාණ අනාඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රිය අඤ්ඤින්ද්‍රිය අඤ්ඤාකාවින්ද්‍රිය වක්ඛු විජ්ජා බුද්ධි භූරි මෙධා ආලෝක යැ යනු ද, යළි යම් කිසි මෙබඳු ස්වභාව ඇති පඤ්ඤා පරානනා ආදී අනිකුණු වචන හෝ ඇද්ද තෙල ප්‍රඥාවට වෙවචන යි. 'බයෙඤාණං' යනාදි පඤ්ඤෙන්ද්‍රියයෝ ලොකොක්තරප්‍රඥාවට වෙවචනයෝ යැ, ඉතිරි සියලු පඤ්ඤාවෙවචනයෝ ලොකික ලොකොක්තරමිශ්‍රයෝ යි. තවද අධිමොක්ෂ ලක්ෂණයෙහි අධිපතිභාවාර්ථයෙන් 'සද්ධා' යැ ආරම්භාර්ථයෙන් 'වීරිය' යැ අපිලාපනාර්ථයෙන් 'සති' යැ අවික්ෂෙපාර්ථයෙන් 'සමාධි' යැ ප්‍රජානනාර්ථයෙන් 'පඤ්ඤා' යි.

යළි බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසයෙහි මෙසේ වදරන ලදි: "ඒ භාග්‍යවත් බුදුහු මෙ කරුණෙන් 'අරහං' යැ 'සම්මාසම්බුද්ධ' යැ 'විජ්ජාචරණසම්පන්න' යැ 'සුගත' යැ 'ලෝකචිද්ධ' යැ 'අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථි' යැ 'දෙවමනුස්සානා සන්තා' යැ 'භගවා' යැ. දසබලයෙහි නිමාවට ගියහෙයින් 'බලනිජ්ජත්තිත' යැ අටපිරිස්සි විසාරද වූයෙන් 'වෙසාරජ්ජපත්ත' යැ පටිසම්භිද්දග්ගම කළ හෙයින් 'අධිගතපටිසම්භිද්' යැ ප්‍රභිණකළ කාමාදි යොග ඇතියෙන් 'වතුයොගච්ඡපභිත' යැ 'අග්ගිගමනච්ඡිවත්ත' යැ උපුළ රාගාදි ශල්‍ය ඇතියෙන් 'උද්ධට්ඨසල්ල' යැ ගොපිත ඉන්ද්‍රිය ඇතියෙන් 'නිරුල්භවණ' යැ මැඩැපි කෙලෙස් ඇතියෙන් 'මද්දිත කණ්ටක' යැ නැසූ රාගාදි පරිශුද්ධාන ඇතියෙන් 'නිබ්බාසිතපරිශුද්ධාන' යැ නැසූ සංයෝජන ඇතියෙන් 'බන්ධනානිත' යැ පිණ අභිධ්‍යාදි කායග්‍රන්ථ ඇතියෙන් 'ගන්ථවිනිවේශන' යැ ඉක්මවූ භවතෘෂ්ණාදිය ඇතියෙන් 'අප්ඣාසයච්ඡිවත්ත' යැ බුන් අවිද්‍යා ඇතියෙන් 'භින්නන්ධකාර' යැ පසාය ඇතියෙන් 'වක්ඛුම' යැ ඉක්මවූ අටලෝඤහම් ඇතියෙන් 'ලෝකධම්මසම්මික්කන්ත' යැ අනුතය ප්‍රතිස රහිත හෙයින් 'අනුරොධවිරොධච්ඡප යුත්ත' යැ ඉටුඅනිටු දහම්මි නොහැකිලෙනුයෙන් 'ඉට්ඨානිවේශසු ධම්මෙසු අසඬ්ඛෙ පගත' යැ ඉක්මවූ බන්ධන ඇතියෙන් 'බන්ධනානිවත්ත' යැ හළ විවාද ඇතියෙන් 'ධ්වංසසම්භාම' යැ 'අභික්කන්තර' යැ නැණපහන් දරනුයෙන් 'උක්කාධර' යැ 'ආලෝකකර' යැ 'පජ්ජොතකර' යැ මෝහතම දුරුකරනුයෙන් 'තමොනුද' යැ ක්ලේශරණ දුරුකරනුයෙන් 'රණඤ්ජන' යැ අප්‍රමාණ වූ ශරීරවර්ණ ගුණවර්ණ ඇතියෙන් 'අපරිමාණවණ්ණ' යැ පමණ නොකළහෙත වර්ණ ඇතියෙන් 'අපමණයාවණ්ණ' යැ සඬ්ඛයා නොකළහෙත වර්ණ ඇතියෙන් 'අසඬ්ඛයාවණ්ණ' යැ 'ආභධකර' යැ 'පභධකර' යැ ධම්මෙ භාසපජ්ජොතකර' යි ද 'බුද්ධා භගවන්තො' යි ද බුද්ධානුස්සමානියට තෙල වෙවචන යි.

තවද ධම්මානුස්සතිනිද්දෙසයෙහි මෙසේ වදරන ලදි: 'භාග්‍යවතුන් වීසින් ධර්මය 'ස්වාක්ඛාත' යැ සිය සතන්හි රාගාදිය දුරුකිරීමෙන් තමා මැ දුක්කයුතු නුයි 'සන්දිට්ඨික' යැ ඵලද්‍රව්‍ය සදහා කල් නොඉක්මේ නුයි 'අකාලික' යැ ඵව බලව' යි කියනුවට සුදුසු නුයි 'ඵභිජස්සික' යැ තම සතන්හි පමුණුවාලීමට නිසි නුයි 'ඔපනයික' යැ විඤාන වීසින් තමතමා කෙරෙහි ලා දහයුතු නුයි 'පච්චත්ත වේදිතබ්බ' යැ. ඒ දහම ඊට පැමිණ මානමද්දිය නිමිද වේ නුයි 'මද්දනිමද්දන' යැ කාමපිපාසාදිය අපගම වේ නුයි 'පිපාසවිතය' යැ කාමාලයාදිය නැසේ නුයි 'ආලය සමුත්සාන' යැ කර්මාදි තුන්වට සිද්ධේ නුයි 'වච්චුපච්චේද' යැ 'සුඤ්ඤා' යැ 'අති දුල්ලභ' යැ 'තණ්හක්ඛය' යැ 'වීරග' යැ 'නිරොධ' යැ 'නිබ්බාන' යි.

2. කිසි ප්‍රත්‍යයෙකින් නො කරනලද නුයි 'අසඬ්ඛත' යැ අන්ත (විනාශ) නැත් නුයි 'ඤාන්ත' යැ ආශ්‍රව්‍යනට අරමුණු නොවේ නුයි 'අනාසව' යැ අවිපරිත්තස්වභාව හෙයින් 'සච්ච' යැ පරතීර බැවින් 'පාර' යැ නිපුණඤ්ජනවිෂය හෙයින් ද සුක්ෂම හෙයින් ද 'නිපුණ' යැ අනුපචිත ඤානසම්භාර ඇතියන් වීසින් නොදක්කණේ නුයි 'සුද්දස' යැ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. අමතං පණීතං ච සිවං ච බෙමං
තණ්හකඛයො අවජීරියං ච අබ්ගුතං,
අනීතිකං¹ තීතිකධම්මමේව ච,¹
නිබ්බානමේතං සුගතෙන දෙසිතං.
4. අජාතං අභුතං අනුපඤ්චස්ස
අකතං අසොකං ච අපේ, විසොකං,
අනුපසංගං² නුපසංගධම්මං.
නිබ්බානමේතං සුගතෙන දෙසිතං.
5. ගමභීරස්සෙව ඉප්පං උතතරං ච අනුතතරං,
අසං අපාරිසමං ජෙට්ඨං සෙට්ඨනති වුට්ඨති.
6. ලොකස්ස භාණං අරණං අනඛණං
අකාචං³ මේතං විමලනති වුට්ඨති,
දිපො සුඛං අපාමාණං පතිට්ඨං
අකිඤ්චනං අපපස්සෙවනති වුත්තං³ නති.

ධම්මානුස්සයා ඵතං වෙච්චනං.

සථා ච සංඝානුස්සයානි යං වුත්තං : “සුපටිපනො උජ්ජපටිපනො
ඤ්ඤපටිපනො සංඛිපිපටිපනො යදිදං චතතාරි පුරිසසුභානි අට්ඨ
පුරිසපුඤ්ඤා ඵස සභවනො සංචිකසංඝො ආනුතෙයො පානුතෙයො
දකඛිණෙයො අස්සලිකරණීයො අනුතතරං පුස්සෙකෙතතං ලොකස්ස”
සිලසම්පනො සමාධිසම්පනො පඤ්ඤාසම්පනො විමුත්තිසම්පනො
විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පනො සත්තානං සාරො සත්තානං මණ්ඩො
සත්තානං උභාරො සත්තානං ඵසිකා සත්තානං සුරතිපසුතං³ පුජෙය්
දෙව්භානං මනුස්සානං චාති සංඝානුස්සයා ඵතං වෙච්චනං.

1. අනීතිකධම්මං - මජ්ඣං.

2. අකාම - අට්ඨකථා.

3. සුරති පසුතං - සිමු, මජ්ඣං.

ජාතිජරායෙන් අනුපද්‍රව හෙයින් 'අපජර' යැ යි ස්ථිර බැවින් 'ධූව' යැ යි ජරාමරණයෙන් නොබිඳේ නුයි 'අපලොකිත' යැ මයැයිනුදිවැසිනුදි නොදක්කහේ නුයි 'අනිදස්සන' යැ රාගාදි ප්‍රපඤ්ච නැතියෙන් 'නිජපපඤ්ච' යැ කෙල්ලානිසංස්කාරයන්ගේ ව්‍යුපභවයට කාරණ බැවින් 'සාන්ත' යි.

3. අමාතයට හේතුබැව්නුදි හඬග නැතියෙකු 'අමත' යැ උත්තමාර්ථයෙන් 'පණිත' යැ වර්තනුබ නැතියෙන් 'සිව' යැ සතර යෝගයෙන් අනුපද්‍රව බැවින් 'බෙම' යැ තෘෂ්ණාක්ෂය වේ නුයි 'තණ්හක්ඛය' යැ කාලාන්තරයෙහි දක්කයුතු හෙයින් 'අවිජරිය' යැ එහෙයින් ම 'අබහුත' යැ අනන්තරායබවට හොඳවනුයෙන් 'අනීතික' යැ අනන්තරායස්වභාවට හේතුවන හෙයින් 'අනීතිකධම්ම' යැයි මේ නිවන සුභතයන් විසින් දෙසනලදි.

4. නුපදනා සැහැවි ඇතියෙන් 'අජාත' යැ එහෙයින් ම 'අහුත' යැ උපද්‍රව නැති බැවින් 'අනුපද්දව' යැ ප්‍රත්‍යයෙකින් නොකරනලද නුයි 'අකත' යැ ගොක නැත් නුයි 'අසොක' යැ නැවත ගොකහෙකු වීගමයෙන් 'විසොක' යැ කිසිවකු විසින් පිඬිත නොවන බැවින් 'අනුපසග්ග' යැ (එසේම) 'අනුපසග්ගධම්ම' යැ යි ද තෙල නිවන සුභතයන් විසින් දෙසනලදි.

5. ගැඹුරු නුවණට ගොවර හෙයින් 'ගම්භීර' යැ සමාක් ප්‍රතිපත් නැතිව දක්නට නොහැකි වන බැවින් 'දුප්පස්ස' යැ සියලු ලොව උත්තරණය කොට සිටියේ නුයි 'උත්තර' යැ තෙල දහමට උත්තරයෙක් නැත් නුයි 'අනුත්තර' යැ සදායයක්නු නැතියෙන් 'අසම' යැ ප්‍රතිභාගයකු නැතියෙන් 'අප්පට්ඨම' යැ උත්තමාර්ථයෙන් 'පෙට්ඨ' යැ ප්‍රභසාතම නුයි 'සෙට්ඨ' යැයි ද කියනු ලැබේ.

6. සසරුකින් පිඬිතයන් විසින් නිලීන කළයුතු නුයි 'ලෙන' යැ සසරුකින් රක්තාහෙයින් 'තාණ' යැ රණාභාවයෙන් 'අරණ' යැ අභිගණාභාවයෙන් 'අනභිගණ' යැ නිදෙස් බැවින් 'අකාව' යැ රාගාදි මලාපගමයෙන් තෙල 'විමල' යි ද කියනු ලැබේ. සතර භිසයෙන් වතුරු නොගන්නා හෙයින් 'දීප' යැ ව්‍යුපභව සුඛතායෙන් 'සුඛ' යැ පමණ නො කළහේ නුයි 'අප්පමාණ' යැ සසරසයුරෙහි නොගැලෙනුයෙන් 'පතිට්ඨා' යැ රාගාදි කිඤ්චනාභාවයෙන් 'අකිඤ්චන' යැ තෘෂ්ණාදි ප්‍රපඤ්චාභාවයෙන් 'අප්පපඤ්ච' යැයි ද වදනලද්දේ යි.

තෙල ධම්මානුස්සතියට වෙවචන යි.

තවද සඬ්ඝානුස්සතියෙහි මෙසේ වදනලදි : සමාක්ප්‍රතිපත්ති මොනොවට පිළිපත් හෙයින් 'සුපට්ඨපන්න' යැ මැදුම්පිළිවෙත්හි පිළිපත් හෙයින් 'උපුපට්ඨපන්න' යැ ඥය සංඛ්‍යාත නිවනට පිළිපත් හෙයින් 'ඥයපට්ඨපන්න' යැ සාමීච්ඡාර්ථානව පිළිපත් හෙයින් 'සාමීච්ඡපට්ඨපන්න' යැ අෂ්ට පුරුෂ පුද්ගල වූ යම් සතර පුරුෂයුගල කෙතෙක් වෙත් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ තෙල ශ්‍රාවක සඬ්ඝ දුරසිට අවුත් පිදීමට සුදුසු නුයි 'ආහුනෙය්‍ය' යැ අමුතුසත්කාරයට සුදුසු නුයි 'පාහුනෙය්‍ය' යැ දක්ෂිණාර්ථ නුයි 'දක්ෂිණෙය්‍ය' යැ අඤ්ජලිකාර්ථ නුයි 'අඤ්ජලිකරණිය' යැ ලොවට 'අනුත්තර පුඤ්ඤක්ඛෙත්ත' යැ. 'පිලසමිපන්න' යැ 'සමාධිසමිපන්න' යැ 'පඤ්ඤ සමිපන්න' යැ 'විමුක්තිසමිපන්න' යැ 'විමුක්තිඤ්ඤදස්සනසමිපන්න' යැ සාරගුණ යොගයෙන් සත්ත්වයන් කෙරෙහි 'සාර' යැ සත්ත්වයන් කෙරෙහි 'මණ්ඩ' යැ ගුණ විසින් මැ උද්ධරණය කටයුතු නුයි සත්ත්වයන් කෙරෙහි 'උද්ධාර' යැ අවල ගුණ ඇතියෙන් සත්ත්වයන් කෙරෙහි 'එසිකා' යැ ගුණසොභාසුරහිභාවයෙන් සත්ත්වයන් කෙරෙහි 'පසුත' යැ (සුවද කුසුමයෙකැයි සේයි.) දෙවියන් විසිනුදි මිනිසුන් විසිනුදි 'පුජ්‍ය' යැයි. තෙල සඬ්ඝානුස්සතියට වෙවචන යි.

යථා ව සිලානුස්සංගතිය වූහ : “යානි තානි සිලානි අබ්භිඤ්ඤානි අසංකල්පානි අකම්මාසානි අරියානි අරියකතානි භූතියානි විඤ්ඤාපපයන්තානි අපරාමධානි සමාධි සංවත්තනිකානි”. අලංකාරය ව සිලං උත්තමඛේයාපසොභනතාය, නිබ්බානාදි සිලං සම්බද්ධතාය සම්මිකකම්මනාදි, සිප්පාදි සිලං අකම්මාසානාදි, වෙලා ව සිලං අනනිකම්මනාදි, ධර්මාදි සිලං දුෂ්ප්පාදි, අද්දා ව සිලං ධර්මාදි, පාසාදි ව සිලං වොලොකනාදි, සම්බද්ධතාදි ව සිලං අමතපරියොසානානි සිලානුස්සංගතිය ඵතං වෙවච්ඡං.

යථා ව වාග්දායකිය වූහ : “යස්මිං සමයෙ අරියසාවකො අගාරං අර්ථාදිනි චූත්තවාගො පග්ගපාඨො වොස්සගාරතො යා ව යොගො දුතසංවිහාරතො”ති වාග්දායකිය ඵතං වෙවච්ඡං. නෙතාං අයසො භොගවිතො : “වෙවච්ඡානි ඛන්ති”ති.

නිසංකාර වෙවච්ඡානාදො.

3. 1. II

පඤ්ඤානිගාර්ථිකයෝ

තස්ස කතමො පඤ්ඤානිගාරො : “ඵතං භගවා ධර්මං පඤ්ඤානිගාරො විවිධාති දෙසෙති”ති. යා පඤ්ඤානිගාරො දෙසනා අයං නිකේපපඤ්ඤානි. තා ව පඤ්ඤානිගාරො දෙසනා : චතාරි සම්මානි, යථා භගවා ආග : “ඉදං දුක්ඛ”නති. අයං පඤ්ඤානි පඤ්ඤානං ඛණ්ඩානං ජනනං ඛණ්ඩානං අභ්‍යන්තරානං ඛණ්ඩානං ආරාධනානං අයතනානං දසනානං ඉන්ද්‍රියානං නිකේපපඤ්ඤානි.

“කම්මාකාරෙ වෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ අපි රාගො අපි භවං අපි භවං, පඨිට්ඨිතං තස්ස විඤ්ඤාණං විරුද්ධං, යස්ස පඨිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරුද්ධං, අපි තස්ස නාමරූපස්ස අවකාශනි. යස්ස අපි නාමරූපස්ස අවකාශනි අපි තස්ස සංඛාරානං වුඤ්ඤා. යස්ස අපි සංඛාරානං වුඤ්ඤා අපි තස්ස අයතිං¹ පුනඛවාගිතිඛිඛති. යස්ස අපි අයතිං පුනඛවාගිතිඛිඛති, අපි තස්ස අයතිං ජාතිජරාමරණං, යස්ස අපි අයතිං ජාතිජරාමරණං සංසාරං නං භික්ඛවෙ සදරං සද්ධායාසනානි වදාමි,

1. අයති - සිද්ධි, මත්තං.

තවද සිලානුස්සකී නිදදේසයෙහි මෙසේ වදරන ලදි : “ ඒ ශීලයෝ නොකඩ බැවින් ‘ අබණ්ඩ ‘ යැ නොසිදුරු බැවින් ‘ අවිජ්ජද ‘ යැ නො කබර බැවින් ‘ අසබල ‘ යැ අතර තුරෙහි නොබිදුණු හෙයින් කල්මාෂ නොවූයෙන් ‘ අකම්මාස ‘ යැ නිර්දේෂ හෙයින් ‘ අරිය ‘ යැ බුද්ධාදී ආයතීයනට කාන්ත හෙයින් ‘ අරියකන්ත ‘ යැ තෘෂ්ණාදසවායනයෙන් මිදුණු හෙයින් ‘ භූචිය ‘ යැ බුද්ධාදී විඤ්ඤාත් විසින් ප්‍රගස්ත හෙයින් ‘ විඤ්ඤාප්ප සන්ත ‘ යැ තෘෂ්ණාදාෂ්ටින් පරාමර්ශ නොකළහෙයින් ‘ අපරාමටය ‘ යැ උපචාරසමාධි ආදිය පිණිස පවත්නාහෙයින් ‘ සමාධිසංවත්තනික ‘ යැ. භූණයන් කෙරෙහි උත්තමාභිග වූ ප්‍රභූව හොබවනුයෙන් සිලය ‘ අලභිකාර ‘ ද වෙයි, සියලු දුර්භගතා ඉක්මවන අටින් සිලය ‘ නිධාන ‘ ද වෙයි, අක්ෂණවෙයි බැවින් සිලය ‘ සිජ්ප ‘ ද වෙයි, සීමා නොඉක්මවන අටින් සිලය ‘ වෙලා ‘ ද වෙයි, දිළිඳුබව නසන අටින් සිලය ‘ ධඤ්ඤ ‘ ද වෙයි, ශමට විදර්ශනාදිධර්ම අවලොකන කරනබැවින් සිලය ‘ ආදය ‘ ද වෙයි, අභිභූවක්ෂයින් ලොව බලනඅටින් සිලය ‘ පාසාද ‘ ද වෙයි, අමාතය පයභිවසාන කොට ඇති සිලය ‘ සබ්බභූමානුපරිවත්ති ‘ ද වෙ යයි. තෙල සිලානුස්සකීයට වෙවචන යි.

යළිද වාගානුස්සකීයෙහි මෙසේ වදරන ලදි : “ යම් කලෙක ආයතීශ්‍රාවක ශීතීගෙයි වෙසේ ද එකල විසුළු ත්‍යාග ඇතියෙන් ‘ මුත්තවාග ‘ යැ දන්දීමෙන් දෙවූ අත්ඇතියෙන් ‘ පයතපාණි ‘ යැ වොස්සග්ග (දන) යෙහි ඇලුණෙන් ‘ වොස්සග්ගරත ‘ යැ යදනට නිසි වූයෙන් ‘ යාවගොග ‘ යැ දීමෙහි සංචිතාගයෙහි ඇලුණෙන් ‘ දනසංචිතාගරත ‘ වෙ යැයි. වාගානුස්සකීයට තෙල වෙවචන යි. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්තායනස්ථවිරයන් වහන්සේ “ වෙවචනානි බහුති ” යනාදිය.

වෙවචනාං රය යොදනලද්දේ යි.

3. 1. II

පඤ්ඤාත්තිභාරවිගධායකය

එහි පඤ්ඤාත්තිභාරය කවරෙ යැ : ‘ එකං භගවා ධම්මං පඤ්ඤාත්තීහි විවිධාහි දෙසෙති ” යනාදි නිද්දෙසගාථා යැ, ප්‍රකෘතිකථායෙන් (භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ ස්වාභාවිකධර්මකථායෙන්) යම් දේශනාවක් ඇද්ද මේ (වෛනෙයසන්තානයෙහි යථාභිප්‍රකාර්ථය නික්ෂේප කෙරෙයි — තබා නුයි) ‘ නික්ඛෙපපඤ්ඤාත්ති ‘ නම. යළි ප්‍රකෘතිකථායෙන් කරන දෙශනා කවර : වතුස්සතායෝ යි. “ ඉදං දුක්ඛං ” යි බුදුහු මෙසේ වදළහ. (අතීතාදී අනෙක හෙදහින්න වූ රූපාරූපධර්මයන් ප්‍රහෙද නොකොට පිළනාදී අර්ථසාමාන්‍යයෙන් එක්රැස් කොට ගැනීමට කාරණ වූ) ‘ දුක්ඛං ‘ යන මේ ප්‍රඤ්ජනියෙක, එය පඤ්චස්කන්ධයන්ගේ ඡඩ්ධාතුන්ගේ අටළොස් ධාතුන්ගේ දෙළොස් ආයතනයන්ගේ දස ඉන්ද්‍රියයන්ගේ නික්ෂේපප්‍රඤ්ජනී යි.

“ මහණෙනි, ඉදින් කවලීකාරාභාරයෙහි රාගය ඇද්ද නන්දිය (ගෙහසිත සොම්නස) ඇද්ද තෘෂ්ණා ඇද්ද, ඒ තෘෂ්ණායෙහි ප්‍රතියන්ධිජනක විඤ්ඤාය පිහිටියේ වැඩුණේ වෙයි, යම් භෞතභූමක වර්තයෙහි ප්‍රතියන්ධිවිඤ්ඤාය පිහිටියේ වැඩුණේත් වෙ ද, ඒ භෞතභූමක වර්තයෙහි නාමරූපයාගේ අවික්‍රාන්තිය ඇත. යම් තැනෙක නාමරූපයාගේ අවික්‍රාන්තිය ඇද්ද, ඒ නාමරූපයෙහි සංස්කාරයන්ගේ වැඩීම ඇත. යම් තැනෙක සංස්කාරයන්ගේ වැද්දිය ඇද්ද එහි මත්තෙහි සුනර්භවයාගේ පහළවීම ඇත. යම් තැනෙක සුනර්භවයාගේ පහළවීම ඇද්ද, එහි ස්කන්ධයන්ගේ අභිනිර්වාණීලක්ෂණ ජාතිය හා පරිපාක — භේදලක්ෂණ ජරාමරණ ඇත. යම් තැනෙක මතුයෙහි ජාතිජරා මරණ ඇද්ද, මහණෙනි එය ශොක සහිත ය දහ සහිත ය උපායාස සහිත යයි කියමි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එසේම වේ - පෙ - මනෝසංකල්පිතනාය වේ - පෙ - විකල්පයේ වේ හිතවතෙ
 ආහාරේ අතී රාගය අතී භවය අතී භවය පතිට්ඨිතං තත් විකල්පය
 විරුද්ධං, යත් පතිට්ඨිතං විකල්පයං විරුද්ධං, අතී තත් නාමරූපය
 අවිකල්පනාති, යත් අතී නාමරූපය අවිකල්පනාති, අතී තත් සංඛාරානං
 වුඛි, යත් අතී සංඛාරානං වුඛි, අතී තත් ආයතී¹ පුනඛනවංහි
 නිබ්බතනී, යත් අතී ආයතී පුනඛනවංහි නිබ්බතනී අතී තත් ආයතී
 ජාතිජරාමරණං, යත් අතී ආයතී ජාතිජරාමරණං, සංඝාතං නං
 හිතවතෙ සදරං සට්ඨාසංඝනාති වදාමි” අයං පනවපසාදානාති දුක්ඛස්ස ව
 සමුදයස්ස ව.

“කබ්‍රිඩියාගේ වෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ නපථී රුගො නපථී නන්දි නපථී තණ්හා, අපටතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං අවිරුල්ලං, යත් අපටතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරුල්ලං, නපථී තත්ථ නාමරූපස්ස අවකක්ඛනාති. යත් නපථී නාමරූපස්ස අවකක්ඛනාති, නපථී තත්ථ සම්ඛාරුතං චුබ්බි, යත් නපථී සම්ඛාරුතං චුබ්බි, නපථී තත්ථ ආයතීං පුනබ්බවාහිතිබ්බතාති, යත් නපථී ආයතීං පුනබ්බවාහිතිබ්බතාති, නපථී තත්ථ ආයතීං ජාතිජරුමරණං, යත් නපථී ආයතීං ජාතිජරුමරණං අසොකං තං භික්ඛවෙ අදරං අනුපායාසනාති චදුමි. එස්සෙ වෙ -පෙ- මනෝසස්සෙධුතනාය වෙ -පෙ- විඤ්ඤාණෙ වෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ නපථී රුගො නපථී නන්දි නපථී තණ්හා, අපටතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං අවිරුල්ලං, යත් අපටතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරුල්ලං, නපථී තත්ථ නාමරූපස්ස අවකක්ඛනාති. යත් නපථී නාමරූපස්ස අවකක්ඛනාති, නපථී තත්ථ සම්ඛාරුතං චුබ්බි, යත් නපථී සම්ඛාරුතං චුබ්බි, නපථී තත්ථ ආයතීං පුනබ්බවාහිතිබ්බතාති, යත් නපථී ආයතීං පුනබ්බවාහිතිබ්බතාති, නපථී තත්ථ ආයතීං ජාතිජරුමරණං, යත් නපථී ආයතීං ජාතිජරුමරණං, අසොකං තං භික්ඛවෙ අදරං අනුපායාසනාති චදුමි” අයං පරිඤ්ඤපදස්සැති දුක්ඛස්ස, පහානපස්සැති සමුදයස්ස, භාවනාපස්සැති මග්ගස්ස, සච්ඡිකිරිංසපස්සැති නිරෝධස්ස.

“සමාධිං. භික්ඛවෙ භාවෙථ අපාමනෙතා නිපකො සතො, සමාභිනො භික්ඛවෙ භික්ඛු යථාභුතං පජානාති, කිඤ්ච යථාභුතං පජානාති: චක්ඛුං² අනිච්චනති යථාභුතං පජානාති රූපා අනිච්චාති යථාභුතං පජානාති, චක්ඛුමිඤ්ඤාණං අනිච්චනති යථාභුතං පජානාති, චක්ඛුසම්පයො අනිච්චාති යථාභුතං පජානාති, යමිදං³ චක්ඛුසම්පයං-පච්චයං උපාජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා නමි අනිච්චනති යථාභුතං පජානාති, සොනං -පෙ- භානං-ජ්වහා-කායො-මනො, අනිච්චාති යථාභුතං පජානාති, ධම්මං අනිච්චාති යථාභුතං පජානාති, මනොවිඤ්ඤාණං අනිච්චනති යථාභුතං පජානාති, මනො-සම්පයො අනිච්චාති යථාභුතං පජානාති, යමිදං මනොසම්පයං පච්චයං උපාජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා නමි අනිච්චනති යථාභුතං පජානාති” අං. භාවනාපඤ්ඤානති මනසං, පරිඤ්ඤා-පඤ්ඤානති දුක්ඛං, පහානපඤ්ඤානති සමුදයං, සමිතිරියං පඤ්ඤානති නිරෝධං.

1. ඇයති - සිඹු, මජ්ඣං.
2. චක්ඛු - සිඹු, මජ්ඣං.
3. යථේදං - සිඹු.

ඉදින් එස්සාභාරයෙහි . . . ඉදින් මනෝසංකල්පනාභාරයෙහි . . . මහණෙනි, ඉදින් විඤ්ඤාභාරයෙහි රාගය ඇද්ද නන්දිය ඇද්ද තෘෂ්ණා ඇද්ද, එහි පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණය පිහිටියේ වැඩුණේ වෙයි. යම් තැනෙක පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණය පිහිටියේ වැඩුණේ වෙයි, එහි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය ඇත. යම් තැනෙක නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය ඇද්ද, එතැන්හි සංස්කාරයන් ගේ වැඩීම ඇත. යම් තැනෙක සංස්කාරයන්ගේ වැඩීම ඇද්ද, එතැන්හි මතු පුනර්භවයාගේ පහළවීම ඇත. යම් තැනෙක මතු පුනර්භවයාගේ පහළවීම ඇද්ද එතැන්හි මතු ජාති ජරා මරණ ඇත. යම් තැනෙක මත්තෙහි ජාති ජරා මරණ ඇද්ද, මහණෙනි, එය ශොකසහිත ය දුඃභහිත ය උපායාස සහිත යයි කියමි." මේ දෙශනාව දුක්ඛසත්‍යයාගේ ද සමුදයසත්‍යයාගේ ද පහව (සමුට්ඨාන) ප්‍රඥප්ති යි. (විපාක චට්ටයාගේ ද සංස්කාරයන්ගේ ද තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයභාවය දුක්ඛ භෙදිනි.)

"මහණෙනි, ඉදින් කවලිකාරාභාරයෙහි රාගය නැද්ද නන්දිය නැද්ද තෘෂ්ණා නැද්ද එහි ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය නොපිහිටියේ නොවැඩුණේ වෙයි. යම් තැනෙක ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය නොපිහිටියේ ද නොවැඩුණේ ද, එහි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තියක් නැත. යම් තැනෙක නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තියක් නැද්ද එහි සංස්කාරයන්ගේ වැඩීමක් නැත. යම් තැනෙක සංස්කාරයන්ගේ වැඩීමක් නැද්ද, එහි ආයති පුනර්භවයාගේ අභිනිර්වාණියක් නැත. යම් තැනෙක මතුයෙහි පුනර්භවයාගේ පහළවීමක් නැද්ද, එහි මතුයෙහි ජාති ජරා මරණ නැත. යම් තැනෙක මතු ජාති ජරා මරණ නැද්ද, මහණෙනි, එය ශොක රහිත යැ දර්ප රහිත යැ උපායාස රහිත යැයි කියමි. ඉදින් එස්සාභාරයෙහි . . . ඉදින් මනෝසංකල්පනාභාරයෙහි . . . මහණෙනි ඉදින් විඤ්ඤාභාරයෙහි රාගය නැද්ද නන්දි නැද්ද තෘෂ්ණා නැද්ද, එහි ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය නොපිහිටියේ නොවැඩුණේ වෙයි. යම් තැනෙක විඤ්ඤාණය නොපිහිටියේ නොවැඩුණේ වෙයි, එහි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තියක් නැත. යම් තැනෙක නාම රූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය නැද්ද, එහි සංස්කාරයන්ගේ වැඩීමක් නැත. යම් තැනෙක සංස්කාරයන්ගේ වැඩීමක් නැද්ද, එහි මතු පුනර්භවයාගේ පහළ වීමක් නැත. යම් තැනෙක මතු පුනර්භවයාගේ පහළ වීමක් නැද්ද, එහි මතු ජාති ජරා මරණ නැත. යම් තැනෙක මතු ජාති ජරා මරණ නැද්ද, එතැන අශොක යැ දර්ප රහිත යැ අනුපායාස යැයි කියමි" මේ දෙශනාව දුක්ඛසත්‍යයාගේ පරිඤ්ප්‍රඥප්ති යැ, සමුදය සත්‍යයාගේ ප්‍රභාණප්‍රඥප්ති යැ මාර්ගසත්‍යයාගේ භාවනාප්‍රඥප්ති යැ නිරෝධ සත්‍යයාගේ සාක්ෂාත් ක්‍රියා ප්‍රඥප්ති යි.

"මහණෙනි අප්‍රමත්ත වූයේ ප්‍රඥවත්ත ස්මෘති ඇතියේ සමාධිය වධව, මහණෙනි, (උපචාර අර්පණ සමාධියෙන්) සමාහිත වූ මහණ සමාධිභාවයෙන් දැනගනී, කුමක් සමාහූත ව දැනගනී ද යත් : වක්ෂ්‍ය අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී. රූපයෝ අනිත්‍යයහ යි සමාහූතව දැනගනී, වක්ෂ්‍යවිඤ්ඤාණ අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී. වක්ඛු සමච්ඡස්ස අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී. වක්ඛුසමච්ඡස්ස හේතුයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නොදුක් නොසුව වූ හෝ යම් වේදනාවකුත් උපදී නම් එ ද අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී. ශ්‍රාත්‍රය . . . ඡාණය . . . පිත්ථාව . . . කායය . . . මනස අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී, ආලම්බන ධර්මයෝ අනිත්‍ය වූහි සමාහූතව දැනගනී, මනෝ විඤ්ඤාණය අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැන ගනී, මනෝසමච්ඡස්ස අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී. මනෝසමච්ඡස්ස හේතුයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නොදුක් නොසුව වූ හෝ යම් වේදනාවකුත් උපදී ද එ ද අනිත්‍ය යයි සමාහූතව දැනගනී." මේ දෙශනාව මාර්ගයාගේ භාවනාප්‍රඥප්ති යැ දුක්ඛයාගේ පරිඤ් ප්‍රඥප්ති යැ සමුදයයාගේ ප්‍රභාණ ප්‍රඥප්ති යැ නිරෝධයාගේ සාක්ෂාත් ක්‍රියා ප්‍රඥප්ති යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“රූපං රුධි විකිර්තං විමලං විභංගං විකිර්තං¹ කරොථ (පඤ්ඤාය) තණ්හකයාය පටිපජ්ජං. තණ්හකයා දුක්ඛකයා දුක්ඛකයා තිබ්බානං. වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සංඛාරං -පෙ- විඤ්ඤාණං විකිර්තං විමලං විභංගං විකිර්තං කරොථ (පඤ්ඤාය) තණ්හකයාය පටිපජ්ජං. තණ්හකයා දුක්ඛකයා, දුක්ඛකයා තිබ්බානං.” අයං නිරෝධපඤ්ඤාතරී නිරෝධස්ස, නිබ්බිදපඤ්ඤාතරී අස්සාදස්ස, පරිඤ්ඤාපඤ්ඤාතරී දුක්ඛස්ස, පභානාපඤ්ඤාතරී සමුදයස්ස, භාවනාපඤ්ඤාතරී මහස්ස, සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤාතරී නිරෝධස්ස.

“සො ඉදං දුක්ඛනතී යථාභුතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යථාභුතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති යථාභුතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදාති යථාභුතං පජානාති” අයං පටිච්චං -පඤ්ඤාතරී සම්මානං, නිකේපපඤ්ඤාතරී දස්සනානුමිතං, භාවනා-පඤ්ඤාතරී මහස්ස, සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤාතරී සොභාපතථිථලස්ස.

“සො ඉමෙ ආසවාති යථාභුතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභුතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධොති යථාභුතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධගාමිනී පටිපදාති යථාභුතං පජානාති, ඉමෙ ආසවා අසෙසං නිරුජ්ඣන්තීති යථාභුතං පජානාති” අයං උපපාදපඤ්ඤාතරී ඛයෙ ඤ්ඤාණස්ස, ඔක්කාසපඤ්ඤාතරී අනුපපාදෙ ඤ්ඤාණස්ස, භාවනාපඤ්ඤාතරී මහස්ස, පරිඤ්ඤාපඤ්ඤාතරී දුක්ඛස්ස, පභානාපඤ්ඤාතරී සමුදයස්ස, ආරම්භපඤ්ඤාතරී විරිසිත්ථියස්ස, ආසාධනාපඤ්ඤාතරී ආසාධිතානං, නිකේපපඤ්ඤාතරී භාවනාභූමියා, අභිනිශාතපඤ්ඤාතරී පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං.

“ඉදං දුක්ඛනතී මෙ භික්ඛවෙ පුබ්බෙ අනනුස්සතෙස්ස ධම්මෙස්ස චක්ඛුං උදපාදි ඤ්ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලෝකො උදපාදි, අයං දුක්ඛසමුදයොති මෙ භික්ඛවෙ -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධොති මෙ භික්ඛවෙ -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදාති මෙ භික්ඛවෙ පුබ්බෙ අනනුස්සතෙස්ස ධම්මෙස්ස චක්ඛුං උදපාදි ඤ්ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලෝකො උදපාදි” අයං දෙවනාපඤ්ඤාතරී සම්මානං, නිකේපපඤ්ඤාතරී සුත්තමිතං පඤ්ඤාය, සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤාතරී අනඤ්ඤාතරී ඤ්ඤාණාමිතියස්ස, පච්චතනාපඤ්ඤාතරී ධම්මචක්ඛස්ස.

“තං ඛො පනිදං දුක්ඛං පරිඤ්ඤායන්තරී මෙ භික්ඛවෙ පුබ්බෙ අනනුස්සතෙස්ස ධම්මෙස්ස චක්ඛුං උදපාදි ඤ්ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලෝකො උදපාදි. සො ඛො පනායං දුක්ඛසමුදයො පභාතබ්බොති මෙ භික්ඛවෙ -පෙ- සො ඛො පනායං දුක්ඛනිරෝධො සච්ඡිකාතබ්බොති මෙ භික්ඛවෙ -පෙ- සො ඛො පනායං දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනී පටිපදා භාවෙනබ්බොති මෙ භික්ඛවෙ පුබ්බෙ අනනුස්සතෙස්ස ධම්මෙස්ස චක්ඛුං උදපාදි ඤ්ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලෝකො උදපාදි” අයං භාවනාපඤ්ඤාතරී මහස්ස, නිකේප-පඤ්ඤාතරී විනායමිතං පඤ්ඤාය, සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤාතරී අඤ්ඤාදිත්ථියස්ස.

“රාධය රූපය විසුරුව විධමන කරව විධවංසන කරව ක්‍රීඩාවිගමය කරව, (ප්‍රඥයෙන්) තෘෂ්ණාක්ෂය පිණිය පිළිපදුව. තෘෂ්ණාක්ෂය වීමෙන් දුක්ඛය වෙයි. දුක්ඛය වීමෙන් නිර්වාණය වෙයි. වෙදනාව ... සංකල්පය ... සංකල්පයන් ... විඤ්ඤාණය විකිරණ විධමන විධවංසන කරව, ක්‍රීඩාවිගමය කරව, (ප්‍රඥයෙන්) තෘෂ්ණාක්ෂය පිණිය පිළිපදුව, තෘෂ්ණාව ක්ෂය වීමෙන් දුක්ඛය වෙයි. දුක්ඛය වීමෙන් නිර්වාණය වේ.” මේ දෙයනාව නිරොධ සත්‍යයාගේ රොධ සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණානිරොධය පැනවීම යැ ආස්වාදයාගේ නිබ්බිද ප්‍රඥප්ති යැ දුක්ඛයාගේ පරිඤ්ඤාපඤ්ඤාත්ති යැ සමුදයාගේ පහානපඤ්ඤාත්ති යැ මාර්ගයාගේ භාවනාපඤ්ඤාත්ති යැ නිරොධයාගේ සච්ඡිකිරියා පඤ්ඤාත්ති යි.

“හේ (තෘෂ්ණාව තබා ඔහුගේ පඤ්චස්කන්ධය) ‘මේ දුකැ’ යි ඇති සැටියෙන් දැනගනී. ‘මේ (තෘෂ්ණාව) දුක්ඛ සමුදය යැ’ යි ඇති සැටි දැනගනී. ‘මේ (නිවන) දුක්ඛ නිරොධ යැ’ යි ස්ථානව දැනගනී, මේ (අරි අට්ඨිමග) දුක්ඛනිරොධගාමීනී පටිපද යැ යථානුකූලව දැන ගනී.” මෙය වතුස්සත්‍යයන්ගේ ප්‍රතිවේදන ප්‍රඥප්ති යැ දර්ශන භූමි (ප්‍රොත්‍යාපත්ති මාර්ගයාගේ) නික්ෂේප ප්‍රඥප්ති යැ මාර්ගයාගේ භාවනාපඤ්ඤාත්ති යැ සොනාපත්ති ඵලයාගේ සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤාත්ති යි.

හේ, “මොහු ආසුචියෝ ය’ යි තත්ත්ව පරිදි දැනගනී, ‘මේ ආසුචි සමුදය’ යි යථානුකූලව දැනගනී. ‘මේ ආසුචිනිරොධය’ යි යථානුකූලව දැනගනී, ‘මේ ආසුචි නිරොධගාමීනී ප්‍රතිපදය’ යි යථානුකූලව දැනගනී, මේ ආසුචියෝ නිරවශේෂව නිරුද්ධ වෙති යථානුකූලව දැනගනී” මේ ආසුචික්ෂයභ්‍යාසයාගේ උත්පාදප්‍රඥප්ති යැ, අනුත්පාදභ්‍යාසයාගේ ස්ථාන ප්‍රඥප්ති යැ, මාර්ගයාගේ භාවනාප්‍රඥප්ති යැ දුක්ඛයාගේ පරිඤ්ඤාප්ති යැ සමුදයාගේ ප්‍රභාණප්‍රඥප්ති යැ විරිසිත්ත්වයාගේ ආරම්භ ප්‍රඥප්ති යැ ක්ලේශආසාධකා (ඉහඳ) වන්ගේ නිහරණ ප්‍රඥප්ති යැ භාවනාභූමිය පිළිබඳ නික්ෂේප ප්‍රඥප්ති යැ ලාමක අකුලල ධර්මයන්ගේ අභිසාන (නැසීම) ප්‍රඥප්ති යි.

“මහණෙනි, ‘මේ දුක්ඛසත්‍යය’ යි මා විසින් පෙර නොඇසුවීරු ධර්මවිෂයෙහි නුවණැස උපන, සත්‍යභ්‍යාස උපන, ප්‍රඥව උපන, විද්‍යාව උපන, ආලෝකය උපන. මහණෙනි ‘මේ දුක්ඛසමුදය’ යි මා විසින් . . . මහණෙනි ‘මේ දුක්ඛනිරොධය’ යි මා විසින් . . . මහණෙනි ‘මේ දුක්ඛනිරොධගාමීනී පටිපද’ යයි මා විසින් පෙර නොඇසුවීරු ධර්මයන්හි නුවණැස උපන, සත්‍යභ්‍යාස උපන, ප්‍රඥව උපන, විද්‍යාව උපන, ආලෝකය උපන.” මේ වතුස්සත්‍යයන්ගේ දෙයනාප්‍රඥප්ති යැ ශ්‍රැතමයි ප්‍රඥවගේ නික්ෂේප ප්‍රඥප්ති යැ අනඤ්ඤාඤ්ඤාස්සාමිතිත්ත්වයාගේ සාක්ෂාත්ක්‍රියාප්‍රඥප්ති යැ ධර්මවත්‍රයාගේ ප්‍රවර්තනප්‍රඥප්ති යි.

“තවද මහණෙනි, මේ දුක්ඛසත්‍යය දකුණු (ඉක්මැවියුණු) යයි මා විසින් පෙර නොඇසුවීරු ධර්මයන්හි නුවණැස උපන, කෘත්‍යභ්‍යාස උපන, ප්‍රඥව උපන, විද්‍යාව උපන, ආලෝකය උපන. යළි මහණෙනි මේ දුක්ඛසමුදය මා විසින් ප්‍රභාණය කළයුතු යයි . . . යළි මහණෙනි මේ දුක්ඛනිරොධය මා විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුතු යයි . . . යළි මහණෙනි මේ දුක්ඛනිරොධගාමීනීපටිපදව මා විසින් වැඩියුණු යයි පෙර නො ඇසුවීරු ධර්මයන්හි නුවණැස උපන, කෘත්‍යභ්‍යාස උපන, ප්‍රඥව උපන, විද්‍යාව උපන, ආලෝකය උපන.” මේ මාර්ගයාගේ භාවනාප්‍රඥප්ති යැ චින්තාමයි ප්‍රඥවගේ නික්ෂේපප්‍රඥප්ති යැ අඤ්ඤිත්ත්වයාගේ සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤාත්ති යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“තං ඛො පඤ්ඤා දුක්ඛං පරිඤ්ඤානන්ති මේ භික්ඛවේ පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චිත්තං උදපාදි ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලෝකො උදපාදි. තො ඛො පනායං දුක්ඛසමුදයො පභිනොති මේ භික්ඛවේ -පෙ- සො ඛො පනායං දුක්ඛනිරෝධො සම්මතොති මේ භික්ඛවේ -පෙ- සා ඛො පනායං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා භාවිතාති මේ භික්ඛවේ පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චිත්තං උදපාදි ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලෝකො උදපාදි” අයං භාවනාපඤ්ඤානති මග්ගස්ස, නිකේපපඤ්ඤානති භාවනාමය්යිං පඤ්ඤාය, සම්මතනිරෝධපඤ්ඤානති අඤ්ඤානාවිනො ඉන්ද්‍රියස්ස, පටිත්තනාපඤ්ඤානති ධම්මචක්ඛස්ස.

- 1 “තුලම්තුලඤ්ඤා සමභවං භවසංඛාරමචස්සථ මුනී,
අජ්ඣතතරතො සමාහිතො අභිදා¹ කච්චමිචතතසමභවං”ති.

‘තුල’නති සංඛාරොභා; ‘අතුල’නති නිබ්බානොභා; තුලම්තුලඤ්ඤා සමභව’නති අභිඤ්ඤාපඤ්ඤානති සබ්බධම්මානං, නිකේපපඤ්ඤානති ධම්මපටිසම්මිදාය; ‘භවසංඛාරමචස්සථ මුනී’ති පටිච්චාගපඤ්ඤානති සමුදයස්ස, පරිඤ්ඤාපඤ්ඤානති දුක්ඛස්ස, ‘අජ්ඣතතරතො සමාහිතො’ති භාවනාපඤ්ඤානති කායගතාය සතියා, ඕතිපඤ්ඤානති විතෙතකස්සතාය, ‘අභිදා කච්චමිචතතසමභව’නති අභිනිබ්බිදපඤ්ඤානති විතතස්ස, උපාදාන පඤ්ඤානති සබ්බඤ්ඤාතාය, පදලනාපඤ්ඤානති අවිජ්ජානිකොසානං. තෙනාහ භගවා: ‘තුලම්තුලඤ්ඤා සමභව’නති.

2. “යො දුක්ඛභිද්දකං යතො නිදනං
කාමේසු තො ජනතු කථං නමෙය්ස,
කාමා හි ලොකෙ සංඛොති ඤාතො
තෙසං සතිමා විනයාය සිකේව”ති

‘යො දුක්ඛ’නති වේච්චනපඤ්ඤානති ච දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤා-පඤ්ඤානති ච, ‘යතො නිදන’නති පභවපඤ්ඤානති ච සමුදයස්ස පහානපඤ්ඤානති ච, ‘අද්දකං’ති වේච්චනපඤ්ඤානති ච ඤාණචක්ඛුස්ස පටිච්චෙධපඤ්ඤානති ච, කාමේසු සො ජනතු කථං නමෙය්ස’ති වේච්චනපඤ්ඤානති ච කාමෙධණ්ණාය අභිනිවේස පඤ්ඤානති ච, කාමා හි ලොකෙ සංඛොති ඤාතො’ති පට්ඨතිකතො දස්සනපඤ්ඤානති කාමානං, කාමා හි අභිසාරකාසුපමා මංසපෙසුපමා පාචකකපා පපාන උරගොපමා ච. ‘තෙසං සතිමා’ති අපචයපඤ්ඤානති පහානාය, නිකේප පඤ්ඤානති කායගතාය සතියා, භාවනාපඤ්ඤානති මග්ගස්ස, ‘විනයාය සිකේව’ති පටිච්චෙධපඤ්ඤානති රුගවිනයස්ස දොසවිනයස්ස මොහවිනයස්ස, ‘ජනතු’ති වේච්චනපඤ්ඤානති යොගිස්ස, යදා හි යොගි කාමා සංඛොති පජානාති, සො කාමානං අනුපාදාය කුසලෙ ධම්මෙ උපාදායති, සො අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උපාදාය වායමති. අයං වායාමපඤ්ඤානති අප්පත්තස්ස පතතියා, නිකේපපඤ්ඤානති ඔරමතතිකාය අසනතුට්ඨියා. තත්ථ සො උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ඕතියා

තවද මහණෙනි මේ දූෂ්ටත්වය මා විසින් පරිඤ්ඤා යැයි පෙර නොඇසුවීරු ධර්මයන්හි නුවණැස උපත, කෘතඥතා උපත, ප්‍රඥව උපත, විද්‍යාව උපත, ආලෝකය උපත. යළි මහණෙනි මේ දූෂ්ටත්වය මා විසින් ප්‍රභීණ යැයි . . . යළි මහණෙනි මේ දූෂ්ටත්වය මා විසින් පසක්කරනලදි . . . යළි මහණෙනි මේ දූෂ්ටත්වය මා විසින් පටිපදා මා විසින් වඩනලදි පෙර නොඇසුවීරු ධර්මයන්හි නුවණැස උපත, කෘතඥතා උපත, ප්‍රඥව උපත, විද්‍යාව උපත, ආලෝකය උපත." මේ මාර්ගයාගේ භාවනා ප්‍රඥප්ති යැ භාවනාමයි ප්‍රඥවගේ නික්මෙප්ප්‍රඥප්ති යැ අඤ්ඤාතාථි ඉන්ද්‍රියයාගේ සාක්ෂාත් ක්‍රියා ප්‍රඥප්ති යැ ධර්මවක්‍රියාගේ ප්‍රවර්තන ප්‍රඥප්ති යි.

1. බුද්ධමුනිහු කාමාවචර කර්මය ද (අතුලවු) මහද්ගත කර්මය ද නොහොත් කාමාවචර රූපාවචර කර්මය හා අරූපාවචරකර්මය ද ඒ හවිභෙදක කර්ම රැස්කරන පුනර්භවසංස්කාරය දුරුකළහ. (නොහොත් අතුල වූ නිවන ද හවය ද තුලනය කරමින් ස්කන්ධමූල වූ හවසංස්කාරය ආයාමාර්ගඥනයෙන් දුරුකළහ.) විදර්ශනා විසින් අධ්‍යාත්මයෙහි ඇලුණාහු උපචාර අපරිණාසමාධිත් සමාහිතව (යුද්ධධර්මයෙහි මහා යොධයෙක්) සන්තාහය මෙන් ආත්මසම්භව වූ සියලු ක්ලෙශජාතය බිඳලූහ' යි.

(මේ දෙශනායෙහි) 'තුලං' යනු සංස්කාරධාතු යැ 'අතුලං' යනු නිර්වාණධාතු යැ 'තුලමතුලං ව සම්භවං' යනු සියලු ධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤාප්ති යැ ධර්මප්‍රතිසම්භිද්ධගේ නික්මෙප්ප්‍රඥප්ති යැ 'හවසධිකාරම්භස්සරි මුනි' යනු සමුදයයාගේ පරිත්‍යාගප්‍රඥප්ති යැ දූෂ්ටත්වයෙන් පරිඤ්ඤාප්ති යැ 'අප්ඤ්ඤාතරතො සමාහිතො' යනු කායගතාසනියගේ භාවනාප්‍රඥප්ති යැ චිත්තකල්පගතාවගේ ස්ථිතිප්‍රඥප්ති යැ 'අභිද කවචම්චන්තසම්භවං' යනු (ආයුසංස්කාරය හැරීම් වශයෙන්) චිත්තයාගේ අභිනිබ්බිද (අභිනිහරණ) ප්‍රඥප්ති යැ සර්වඥභාවයාගේ ග්‍රහණප්‍රඥප්ති යැ අවිද්‍යාණ්ඩකොෂයන්ගේ ප්‍රදලනාප්‍රඥප්ති යි. එයින් වදළහ, බුද්ධ : "තුලමතුලං ව සම්භවං" යි.

2. ආරබ්ධවිදර්ශක වූ යමෙක් සියලු භෞතික දූෂ්ට දුටුයේ ද යම් භේදවකින් දුක උපදී නම් ඒ කාරණ වූ තෘෂ්ණාවන් දකී ද ඒ පටිපත්තක පුරුෂ සවස්තුක වූ ක්ලෙශකාම යන්හි කවර කරුණෙකින් නැමේ ද (නො නැමේ මැයැ.) යම් හෙයෙකින් මෙලොවැ කාමයෝ (පසම්තුරු වෙන්ද එහෙයින්) බන්ධනයෙකැයි දැන ස්මෘතිමත් වූයේ ඒ කාම යන්ගේ විනය පිණිස ක්‍රීඩා ශික්ෂායෙහි හික්මෙන්නේ යි.

'යො දූෂ්ටං' යනු දූෂ්ටත්වයාගේ වෙවචන ප්‍රඥප්ති ද පරිඤ්ඤා ප්‍රඥප්ති ද වෙයි, 'යතො නිදානං' යනු සමුදයසත්‍යයාගේ ප්‍රභවප්‍රඥප්ති ද ප්‍රභාණප්‍රඥප්ති ද වෙයි, 'අද්දක්ඛි' යනු ඤානවක්ෂ්ණයන්ගේ වෙවචනප්‍රඥප්ති ද ප්‍රතිවේධප්‍රඥප්ති ද වෙයි, 'කාමෙසු යො ජන්තු කථං නමොයා' යනු කාමතෘෂ්ණාවගේ වෙවචනප්‍රඥප්ති ද අභිනිවේශප්‍රඥප්ති ද වෙයි 'කාමා හි ලොකෙ සඞ්ගොති ඤාත්වා' යනු කාමයන් පසම්තුරු හෙයින් දර්ශනය පැනවීම යැ ඒ එසේ මැය—කාමයෝ අභිභාරකර්මවක්කට බදු උපමා ඇතියහ, මස් වැදුල්ලකට බදු උපමා ඇතියහ, දිලියෙන ගින්නක් බන්දන, ප්‍රපාතයකට හා උරගුන්ට බදු උපමා ඇතියහ, 'තෙසං සතිමා' යනු ප්‍රභාණයාගේ අපවයපඤ්ඤාත්ති ද කායගතාසනියගේ නික්මෙප්ප්‍රඤ්ඤාත්ති ද මාර්ගයාගේ භාවනාපඤ්ඤාත්ති ද වෙයි. 'විනයාය සික්ඛං' යනු රාගවිනයාගේ දෙසවිනයාගේ මොහවිනයාගේ ප්‍රතිවේධප්‍රඥප්ති යැ 'ජන්තු' යනු යොගීහුගේ වෙවචනප්‍රඥප්ති යැ ඒ එසේ මැය—යම් කලෙක යොගාවචර 'කාමයෝ සඞ්ගයෙකැ' යි දැනගනී ද එකල භේ කාමයන්ගේ අනුත්පාදය පිණිස කුශල ධර්මයන් උපදවයි, භේ නූපත් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස වැයම් කරයි, මේ නොපත් මාර්ගඵලයන්ගේ ප්‍රාප්තිය පිණිස වායාමපඤ්ඤාත්ති යැ, අල්පමාත්‍රභෞතයන් සතුටු නොවීම පිළිබඳ නික්මෙප්ප්‍රඤ්ඤාත්ති යැ, එහි ඒ යොගාවචර උපත් කුශල

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වායමනී'ති අයං අපමාදපඤ්ඤානති භාවනාය, නිකේපපඤ්ඤානති විරිඤ්චියං, ආරක්ඛපඤ්ඤානති කුසලානං ධර්මානං, සීතිපඤ්ඤානති අභිචිත්තසික්ඛාය. තෙනාහ භගවා. "යො දුක්ඛමග්ගං යතො නිදන"නති.

3. "මොහසම්මනිනො ලොකො හම්බරුපොච දිස්සති
උපධිසම්මනිනො බාලො තමසා පරිවාරිතො,
අසිරි විස බායති පසසතො නචී කිඤ්චනං"ති

'මොහසම්මනිනො ලොකො'ති දෙසනාපඤ්ඤානති විපල්ලාසානං, 'හම්බරුපොච දිස්සති'ති විපරිත්තපඤ්ඤානති ලොකස්ස, උපධිසම්මනිනො බාලො'ති පහවපඤ්ඤානති පාපකානං ඉවජාවචරණං, කිම්බපඤ්ඤානති පරිසුච්ඡානානං, බලවපඤ්ඤානති කිලෙසානං, විරුහනාපඤ්ඤානති සංඛාදනං, තමසා පරිවාරිතො'ති දෙසනාපඤ්ඤානති අවිජ්ජාසංකාරස්ස වෙච්චනපඤ්ඤානති ච. අසිරි විස බායති'ති දස්සනපඤ්ඤානති දිබ්බ-චක්ඛුස්ස, නිකේපපඤ්ඤානති පඤ්ඤාචක්ඛුස්ස, 'පසසතො නචී කිඤ්චනං'නති පටිවේධපඤ්ඤානති සත්තානං, රුහො කිඤ්චනං දෙසො කිඤ්චනං මොහො කිඤ්චනං. තෙනාහ භගවා : "මොහොසම්මනිනො ලොකො"ති.

"අචී භික්ඛවෙ අජාතං අභුතං අකතං අසංඛිතං, නො වෙ තං භික්ඛවෙ අභවිස්ස අජාතං අභුතං අකතං අසංඛිතං, න ඉධ ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සංඛිතස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායෙථ. යස්මා ච බො භික්ඛවෙ අචී අජාතං අභුතං අකතං අසංඛිතං, තස්මා ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සංඛිතස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායති"ති.

'නො වෙතං භික්ඛවෙ අභවිස්ස අජාතං අභුතං අකතං අසංඛිතං'නති දෙසනාපඤ්ඤානති නිබ්බානස්ස වෙච්චනපඤ්ඤානති ච, 'න ඉධ ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සංඛිතස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායෙථ'ති වෙච්චනපඤ්ඤානති සංඛිතස්ස උපනායන පඤ්ඤානති ච, 'යස්මා ච බො භික්ඛවෙ අචී අජාතං අභුතං අකතං අසංඛිතං'නති වෙච්චනපඤ්ඤානති නිබ්බානස්ස ජාතනාපඤ්ඤානති ච, 'තස්මා ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සංඛිතස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායති'ති අයං වෙච්චනපඤ්ඤානති නිබ්බානස්ස, නිසංඝිතපඤ්ඤානති මග්ගස්ස, නිස්සරණපඤ්ඤානති සංසාරතො. තෙනාහ භගවා : 'නො වෙ තං භික්ඛවෙ අභවිස්ස'ති.

තෙනාහ ආයස්මා මහාකම්මායනො : "ඵකං භගවා ධර්මං පඤ්ඤානතීති විවිධාති දෙසෙති"ති.

භික්ඛුනො පඤ්ඤානතිභාෂො.

ධර්මයන්ගේ ස්ථිතික පිණිස වැයම් කෙරෙයි යන මෙය භාවනාව පිළිබඳ අප්පමාද පඤ්ඤාත්ති යැ විරිදිත්ථියයාගේ නික්බෙපපඤ්ඤාත්ති යැ කුශලධර්මයන්ගේ ආරක්ඛ පඤ්ඤාත්ති යැ අධිචිත්තශික්ෂාව පිළිබඳ ධීතිපඤ්ඤාත්ති යි. එයින් වදළහ බුදුහු ; “ යො දුක්ඛමද්දක්ඛි යනො නිදනං ” යි.

3. මේ ලෝවැසිතෙම අවිද්‍යාභේතුක සංයෝජනයන්ගෙන් බැඳුණේ (විපරිතා ධ්‍යායය ඇතියේ මායා සාමාන්‍ය දෙකින් වැසුණුපියව් ඇතියේ) හවාස්වරූපයක් මෙන් දක්නාලැබෙයි, ක්ලෙශ අභිසංස්කාරාපයින් වීසින් බැඳුණු බාලතෙමේ සම්මොහතමයින් පරිවෘත වූයේ (පණ්ඩිතයාට) නිශ්ශ්‍රිතයකු මෙන් වැටුණෙයි, නුවණැසින් දක්නාහුට ගතයුතු කිසිවක් නැති ' යි.

' මොහසම්බන්ධනො ලොකො ' යනු විපල්ලාසයන්ගේ දෙශනාපඤ්ඤාත්ති යැ ' හබ්බරූපොව දිස්සති ' යනු ලොකයාගේ විපරිතපඤ්ඤාත්ති යැ ' උපධිසම්බන්ධනො බාලො ' යනු ලාමක ඉච්චාවචරයන්ගේ ප්‍රභවප්‍රඥප්ති යැ පරිශුච්ඡායායන්ගේ කෘත්‍ය ප්‍රඥප්ති යැ ක්ලෙශයන්ගේ බලවිපඤ්ඤාත්ති යැ සංස්කාරයන්ගේ විරූහනාපඤ්ඤාත්ති යැ, ' තමසා පරිවාරිතො ' යනු අවිද්‍යාන්ධකාරයාගේ දේශනාප්‍රඥප්ති යැ වෙච්චනප්‍රඥප්ති ද වෙයි, ' අස්සිරි විය බායති ' යනු දිව්‍යවක්ෂ්‍යස්ත්‍රගේ දර්ශනප්‍රඥප්ති යැ ප්‍රඥවක්ෂ්‍යස්ත්‍රගේ නික්ෂෙපප්‍රඥප්ති යැ, ' පස්සතො නන්ථි කිඤ්චනං ' යනු සන්ත්වයන්ගේ ප්‍රතිවේධ ප්‍රඥප්ති යැ, රාගය කිඤ්චන යැ දොසය කිඤ්චන යැ මොහය කිඤ්චන යි. එයින් වදළහ බුදුහු “ මොහසම්බන්ධනො ලොකො ” යි.

“ මහණෙනි (හෙතුප්‍රත්‍යයසම්චාරයෙන්) නූපත් (හෙතු රහිත වැ තෙමේ ඔටුනො පහළ වූ (හෙතු ප්‍රත්‍යයෙන්) නො කරනලද ප්‍රත්‍යයෙන් අසංස්කෘත වූ නිර්වාණධාතුව පරමාර්ථවශයෙන් ඇත. මහණෙනි අජාත අභූත අකත අසංඛිත වූ ඒ නිර්වාණධාතුව ඉදින් නො වී නම්, මේ ලෝකයෙහි හේතුප්‍රත්‍යයෙන් උපත් හටගත් කරනලද සියලු සංඛිතධර්මයාගේ නිස්සරණයක් නො පැනෙන්නේය, තවද මහණෙනි යම් භෙයෙකින් අජාත අභූත අකත අසංඛිත වූ නිර්වාණධාතුව ඇද්ද, එහෙයින් ජාත වූ භූත වූ කෘතවූ හෙතුප්‍රත්‍යයන් වීසින් සම්චාරයෙන් කරනලද ධර්මජාතයාගේ නිස්සරණය පැනේ ” යයි වදළුපේක.

නො වෙතං භික්ඛවෙ අභවිස්ස අජාතං අභූතං අකතං අසංඛිතං ' යනු නිර්වාණයාගේ දේශනාපඤ්ඤාත්ති ද වෙච්චනපඤ්ඤාත්ති ද වෙයි, ' න ඉධ ජාතස්ස භූතස්ස කතස්ස සංඛිතස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායොජ ' යනු සංඛිතයාගේ වෙච්චන පඤ්ඤාත්ති ද උපතායනපඤ්ඤාත්ති ද වෙයි, ' යස්මා ච ඛො භික්ඛවෙ අන්ථි අජාතං අභූතං අකතං අසංඛිතං ' යනු නිර්වාණයාගේ වෙච්චනපඤ්ඤාත්ති ද ජොතනාපඤ්ඤාත්ති (ප්‍රතිඥ කළ අර්ථසිද්ධිය ප්‍රකාශ කිරීම) ද වෙයි, ' තස්මා ජාතස්ස භූතස්ස කතස්ස සංඛිතස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායති ' යනු මේ නිර්වාණයාගේ වෙච්චන පඤ්ඤාත්ති ද, මාර්ගයාගේ නොයඤ්ඤාත්ති ද, සංසාරයෙන් නික්මයෑම පැනවීම ද වේ. එයින් වදළහ, බුදුහු : නො වෙතං භික්ඛවෙ අභවිස්ස ” යනාදිය.

එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායන මහරහතූන් වහන්සේ : “ එකං හග්ගා ධම්මං පඤ්ඤාත්තිති විවිධාහි දෙසෙති ” යි.

පඤ්ඤාත්තිභාරය යොදනලද්දේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුලත් කර ඇත.

3. 1. 12

ඔතරණභාරවිගබ්බො

තත්ථ කතමො ඔතරණො භාරො : තො ච පටිච්චසාදො”ති.

1. “උඤ්ඤං අධො සබ්බං විපසම්මෙතො,
අයමහමසමිති¹ අනානුපසයි
එවං විමුක්තො උදකාරි ඔඝං
අතිණණපුබ්බං අපුනබ්බවායො”ති.

‘උඤ්ඤං’ නම් රූපධාතුව ආරූපධාතුව, ‘අධො’ කාමධාතුව, ‘සබ්බං විපසම්මෙතො’ නි තෙධාතුවකි. අයං අසෙඛාවිමුක්තී, තානියෙව අසෙඛානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි අයං ඉන්ද්‍රියෙහි ඔතරණං, තානියෙව අසෙඛානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි විජ්ජා, විජ්ජපාදා අවිජ්ජානිරෝධො, අවිජ්ජානිරෝධො සංඛාරනිරෝධො, සංඛාරනිරෝධො විඤ්ඤාණනිරෝධො, විඤ්ඤාණනිරෝධො නාමරූපනිරෝධො, නාමරූපනිරෝධො සලායතනනිරෝධො සලායතනනිරෝධො එසානිරෝධො, එසානිරෝධො වේදනානිරෝධො, වේදනානිරෝධො තෘණානිරෝධො, තෘණානිරෝධො උපාදානනිරෝධො, උපාදානනිරෝධො භවනිරෝධො, භවනිරෝධො ජාතීනිරෝධො, ජාතීනිරෝධො ජරාමරණං තොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සපායාසා නිරුජ්ඣානති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස නිරෝධො භොති. අයං පටිච්චසම්මුප්පාදෙහි ඔතරණං, තානියෙව අසෙඛානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි නිති බන්ධෙහි සංගතිතානි සීලකඛිකෙන සමාධිකඛිකෙන පඤ්ඤාකඛිකෙන, අයං බන්ධෙහි ඔතරණං. තානියෙව අසෙඛානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි සංඛාරපරිසංපන්නානි යෙ සංඛාරා අනාසවා නො ච භවංතො තෙ සංඛාරා ධම්මධාතූසංඛිතා. අයං ධාතූහි ඔතරණං. සා ධම්මධාතූ ධම්මායතන පරිසංපන්නං යං ආයතනං අනාසවං නො ච භවංතං අයං ආයතනෙහි ඔතරණං.

‘අයමහමසමිති’ අනානුපසයි’ නි අයං සක්කායදිට්ඨියා සම්මුග්ගානො, සා සෙඛා විමුක්තී, තානියෙව සෙඛානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි, අයං ඉන්ද්‍රියෙහි ඔතරණං, තානියෙව සෙඛානි පඤ්චේන්ද්‍රියානි විජ්ජා. විජ්ජපාදා අවිජ්ජානිරෝධො, අවිජ්ජානිරෝධො සංඛාරනිරෝධො, (එවං සබ්බොපි පටිච්චසම්මුප්පාදො) අයං පටිච්චසම්මුප්පාදෙහි ඔතරණං. සායෙව විජ්ජා පඤ්ඤාකඛිකො, අයං බන්ධෙහි ඔතරණං. සායෙව විජ්ජා සංඛාරපරිසංපන්නා. යෙ සංඛාරා අනාසවා නො ච භවංතො, තෙ සංඛාරා ධම්මධාතූසංඛිතා, අයං ධාතූහි ඔතරණං. සා ධම්මධාතූ ධම්මායතන පරිසංපන්නා යං ආයතනං අනාසවං නො ච භවංතං, අයං ආයතනෙහි ඔතරණං. තෙඛාය ච විමුක්තියා අතෙඛාය ච විමුක්තියා විමුක්තො උදකාරි ඔඝං අතිණණපුබ්බං අපුනබ්බවාය තෙනාහ භගවා “උඤ්ඤං අධො”ති.

1. සමිතනි - සිමු.

3. 1. 12

ඔතරණභාරවිභධය

එහි ඔතරණභාරය කවරෙ යැ : “ යො ව පට්ඨිච්ඡපාදෙ ” යනාදි නිද්දෙයගාරා යැ

1. උඩ රූපාරූපධාතූයෙහි ද යට. කාමධාතූයෙහි ද යන සියලු භේදධාතූක ලෝකයෙහි අපරෙක්ඛිතවිමුක්තියෙන් මිදුණු රහත් මහණ ‘ මේ මම වෙමි ’ නො දක්නා සුලු වූයේ මෙසේ සෙවාසෙබව්විමුක්තියෙන් මිදුණේ සුනර්භවය නොවනු පිණිස පෙර තරණය නො කළවිරු කාමාදි චතුරොසය තරණය කළේ යයි.

‘ උද්ධං ’ යනු රූපධාතුව ද අරූපධාතුව ද යන දෙක යැ, ‘ අධො ’ යනු කාමධාතූ යැ, ‘ සබ්බස්මිං විජ්ජිතං තො ’ යනු භේදධාතූක ලෝකයෙහි මේ (විරාගතා සංඛ්‍යාත) අපරෙක්ඛිත ඵලවිමුක්ති යැ, ඒ අපරෙක්ඛිතවිමුක්තියෙහි යෙදුණු ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයෝ යැ අපරෙක්ඛිත පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ යැ, මේ (අපරෙක්ඛිතවිමුක්තියෙන් නිර්ධාරණ කළ) ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයන් ගෙන් (සුත්‍රසංවර්ණනාවට) අවතරණ (බැසගැනීම) යි. ඒ අපරෙක්ඛිත පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ මැ ‘ විද්‍යා ’ නම් වෙයි, මාර්ගභේදනවිද්‍යාව ඉපදීමෙන් අවිද්‍යානිරෝධය වෙයි, අවිද්‍යා නිරෝධයෙන් සංස්කාරනිරෝධය වෙයි, සංස්කාරනිරෝධයෙන් විභේදනනිරෝධය වෙයි, විභේදනනිරෝධයෙන් නාමරූපනිරෝධය වෙයි, නාමරූපනිරෝධයෙන් ඡේදනනිරෝධය වෙයි, ඡේදනනිරෝධයෙන් ස්පර්ශනිරෝධය වෙයි, ස්පර්ශනිරෝධයෙන් වේදනා නිරෝධය වෙයි, වේදනානිරෝධයෙන් තෘෂ්ණානිරෝධය වෙයි, තෘෂ්ණානිරෝධයෙන් උපාදානනිරෝධය වෙයි, උපාදානනිරෝධයෙන් භවනිරෝධය වෙයි, භවනිරෝධයෙන් ජාතීනිරෝධය වෙයි, ජාතීනිරෝධයෙන් ජරාමරණය ද සොකපට්ඨෙවස්සන්ධෙවනස්ස පායාසයෝ ද නිරුද්ධ වෙති. මෙසේ තෙල-සියලු දූෂිතාශීලීන්ගේ නිරෝධය වේ. මේ පට්ඨිච්ඡපාදයෙන් සුත්‍රවර්ණනාවට බැසගැනීම යි. ඒ අපරෙක්ඛිත පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ මැ ශීලස්කන්ධයෙන් සමාධිස්කන්ධයෙන් ප්‍රභේදස්කන්ධයෙන් යන ත්‍රිවිධ ස්කන්ධයෙන් සංගාභීත වූවාහු ය, මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ අපරෙක්ඛිත පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ මැ සංස්කාරස්කන්ධයෙහි ඇතුළුව අනාසුව වූ නො ද භවාභිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මධාතූයෙන් සංගාභීතයහ, මේ ධාතූන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්මධාතුව අනාසුව වූ නො ද භවාභිත වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද එය ධර්මායතන පයඨාපන්න යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් (සුත්‍රවර්ණනාවට) අවතරණ යි.

‘ අයමහමස්මිති අනාසුපස්සි ’ යනු මේ සත්කායදෘෂ්ටිහුගේ සමුද්දායක යැ, ඒ අපරෙක්ඛිත ඵලවිමුක්ති යි. ඒ ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයෝ මැ අපරෙක්ඛිත පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ යැ, මේ ඉන්ද්‍රියයන් ගෙන් සුත්‍රවර්ණනාවට අවතරණ යි. ඒ අපරෙක්ඛිත පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ මැ මාර්ගභේදන විද්‍යා යැ, විද්‍යාත්පාදය ප්‍රත්‍යය කොටගෙන අවිද්‍යානිරෝධය වෙයි, අවිද්‍යානිරෝධයෙන් සංස්කාරනිරෝධය වෙයි. (මෙසේ සියලු මැ පට්ඨිච්ඡපාදය වෙයි.) මේ පට්ඨිච්ඡපාදයෙන් අවතරණ යි. එ මැ විද්‍යාව ප්‍රභේදස්කන්ධ යැ, මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. එ මැ විද්‍යාව සංස්කාරස්කන්ධපයඨාපන්න යැ, යම් සංස්කාර කෙනෙක් අනාසුව වූවාහු නො ද භවාභිත වෙන් ද ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මධාතූයෙන් සංගාභීතයහ. මේ ධාතූන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්මධාතුව අනාසුව වූ නො ද භවාභිත වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද, ඒ ධර්මායතනයෙහි පයඨාපන්න යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් අවතරණ යි. අපරෙක්ඛිතවිමුක්තියෙන් ද අපරෙක්ඛිතවිමුක්තියෙන් ද කෙලෙසුන් කෙරෙන් විමුක්ත වූයේ සුනර්භවය නොවනු පිණිස පෙර තරණය නො කළවිරු කාමාදි චතුරොසය තරණය කළේ යි. එයින් වදළහ, බුදුහු : “ උද්ධං අධො ” යනාදිය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“නිසිද්ධස්ස චලිතං අනිසිද්ධස්ස චලිතං නච්චී, චලිතෙ අසති පස්සද්ධි, පස්සද්ධියා සති නති න භොති, නතියා අසති ආගති ගති න භොති, ආගතිගතියා අසති චුතුපපාතො න භොති, චුතුපපාතෙ අසති නෙවි’ධි න හුරං න උභයමන්තරෙත එසෙවනො දුක්ඛස්සා”තී.

‘නිසිද්ධස්ස චලිත’නති නිසිද්ධයො නාම දුට්ඨො : තණ්හානිසසයො දිට්ඨිනිසසයො ච, තත්ථ යා රත්තස්ස වෙනනා අයං තණ්හානිසසයො, යා මුල්ලස්ස වෙනනා අයං දිට්ඨිනිසසයො. වෙනනා පන සඛාරා, සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, (එවං සබ්බො පටිච්චසමුප්පාදො) අයං පටිච්චසමුප්පාදෙති ඔතරණා. තත්ථ යා රත්තස්ස වෙදනා අයං සුඛා වෙදනා, යා සමමුල්ලස්ස වෙදනා, අයං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, ඉමා වෙදනා වෙදනාකඛ්ඛො. අයං ඛඛෙති ඔතරණා. තත්ථ සුඛා වෙදනා දො ඉන්ද්‍රියානි, සුඛින්ද්‍රියං සොමනසිනිද්‍රියං ච, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා උපෙකනිද්‍රියං, අයං ඉන්ද්‍රියෙති ඔතරණා. තානිසෙව ඉන්ද්‍රියානි සඛාරපරිපාකනානි යෙ සඛාරා සාසවා භවඛතා, තෙ සඛාරා ධම්මධාතුසංඛතීනා, අයං ධාතුති ඔතරණා. සා ධම්මධාතු ධම්මායතනපරිපාකනා යං ආයතනං සාසවං භවඛතං, අයං ආයතනෙති ඔතරණා.

‘අනිසිද්ධස්ස චලිතං නච්චී’ති සමථවසෙන වා තණ්හාය අනිසිද්ධො විපස්සනාවසෙන වා දිට්ඨියා අනිසිද්ධො, යා විපස්සනා අයං විජ්ජා විජ්ජුපාදා අවිජ්ජාතිරුධො, අවිජ්ජාතිරුධා සඛාරාතිරුධො, සඛාරාතිරුධා විඤ්ඤාණාතිරුධො. (එවං සබ්බො පටිච්චසමුප්පාදො) අයං පටිච්චසමුප්පාදෙති ඔතරණා. සා යෙව විපස්සනා පඤ්ඤාකඛ්ඛො, අයං ඛඛෙති ඔතරණා. සා යෙව විපස්සනා දො ඉන්ද්‍රියානි : විරිසිනිද්‍රියං ච පඤ්ඤිනිද්‍රියං ච, අයං ඉන්ද්‍රියෙති ඔතරණා. සා යෙව විපස්සනා සඛාරපරිපාකනා යෙ සඛාරා අනාසවා නො ච භවඛතා, තෙ සඛාරා ධම්මධාතු සංඛතීනා, අයං ධාතුති ඔතරණා. සා ධම්මධාතු ධම්මායතනපරිපාකනා යං ආයතනං අනාසවං නො ච භවඛතං, අයං ආයතනෙති ඔතරණා.

‘පස්සද්ධියා සති’ති දුට්ඨො පස්සද්ධි : කාසිකා ච වෙනසිකා ච ; යං කාසිකං සුඛං අයං කාසිකා පස්සද්ධි, යං වෙනසිකං සුඛං අයං වෙනසිකා පස්සද්ධි, පස්සද්ධිකායො සුඛං වෙසදිති, සුඛිනො විතතං සමාධියතී, සමාසිනො යථාභූතං පජානාති, යථාභූතං පජානනො නිබ්බිඤ්ඤාති, නිබ්බිඤ්ඤානො විරජ්ජති, විරුහා විමුච්චති, විමුච්චනත්ථි විමුච්චනත්ථි ‘ඤ්ඤාණං භොති ‘බ්බො ජාති ටුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථන්තායා’ති පජානාති. සො න නමති රූපෙසු න සද්දෙසු න ගන්ධෙසු න රසෙසු න ථොච්ඤ්ඤෙසු න ධම්මෙසු, ඛයා රූපස්ස ඛයා දෙසස්ස ඛයා මොහස්ස, යෙන රූපෙන තථාගතං තිට්ඨන්තං චරන්තං පඤ්ඤාපසමානො පඤ්ඤාපෙසා, යස්ස රූපස්ස

1. විමුච්චනත්ථි - සිමු.

“ තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිවශයෙන් නිශ්ශ්‍රීත වුවහොත් විෂ්පන්දන (පොපියනු) වෙයි, නිශ්‍රය රහිත වූ ක්ෂණාසුචි හට වලිත (විෂ්පන්දිත) යෙක් නැති. වලිතය නැති කල්හි කාය වික්කදර්ශනයෙන් සන්තිදීම වෙයි, පස්සද්ධිය ඇති කල්හි රූපාදි ආලම්බනයෙහි නැමීම නො වෙයි, නතිය නැති කල්හි පටිසන්ධි විසින් ආගමනය ද වූනි විසින් ගමනය ද නො වෙයි. ආගති ගති නැති කල්හි ව්‍යුති උපප්‍රාප්ති නො වෙයි. වූනි උපපාත නැති කල්හි මෙලොවැ නො මැ වෙයි, පරලොවැ නො වෙයි, උභයලොකයෙහි මැ නො වෙයි, මෙය මැ වට්ටදුක්ඛයාගේ අන්තය වේ ” යයි.

‘ නිස්සිකස්ස වලිතං ’ යනු නිස්සය නම් : තණ්හානිස්සය ද දිට්ඨිනිස්සය ද ’ යි ද්විවිධයැ, එහි රූපාදියෙහි ඇලුණහුගේ යම් තෘෂ්ණාවෙන්දායකවත් ඇද්ද මේ තෘෂ්ණානිශ්‍රය (අභිතිවේශය) යැ, අරමුණෙහි මුළුවුවහුගේ යම් වෙතනාවක් ඇද්ද මේ දෘෂ්ටිනිශ්‍රය යැ, වෙතනා වූ කලී සංස්කාරයෝ යි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසය වෙයි, විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි. (මෙසේ සියලු පටිච්චසමුප්පාදය යි) මේ පටිච්චසමුප්පාදයෙන් (සුත්‍රවර්ණනාව) බැසගැනීම යි. එහි අනුරක්කයාගේ යම් වෙදනාවක් ඇද්ද මේ සුඛවෙදනා යැ, සම්මුළු වුවහුගේ යම් වෙදනාවක් ඇද්ද මේ අසුක්ඛමසුඛවෙදනා යැ, මේ වෙදනාවෝ වෙදනාස්කන්ධ යැ, මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. එහි සුඛ වෙදනාව සුඛින්ද්‍රිය ද සොමනස්සින්ද්‍රිය ද යි ඉන්ද්‍රිය දෙකකි. අසුක්ඛමසුඛවෙදනාව උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යැ, මේ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ඉන්ද්‍රියයෝ මැ සාසුචි වූ භවාභිග වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයන්හි ඇතුළුවාහුය, ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මධාතූයෙහි සංගෘහීතයහ, මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්මධාතුව සාසුචි භවාභිග වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද ඒ ධර්මායතනයෙහි පයභාපන්න යැ. මේ ආයතනයන් ගෙන් අවතරණ යි.

‘ අනිස්සිකස්ස වලිතං නත්ථි ’ යනු සමථවශයෙන් හෝ තෘෂ්ණායෙන් අනිශ්ශ්‍රීත වූයේ විදර්ශනාවශයෙන් හෝ දෘෂ්ටියෙන් අනිශ්ශ්‍රීත වූයේ වෙයි. යම් විදර්ශනාවක් ඇද්ද මේ විද්‍යා යැ, විද්‍යාත්පාදයෙන් අවිද්‍යානිරෝධය වෙයි, අවිද්‍යානිරෝධයෙන් සංස්කාර නිරෝධය වෙයි, සංස්කාරනිරෝධයෙන් විභ්‍යාසනිරෝධය වෙයි, (මෙසේ සියලු පටිච්ච සමුප්පාදය වෙයි.) මේ පටිච්චසමුප්පාදයෙන් අවතරණ යි. ඒ විදර්ශනාව මැ ප්‍රභූ ස්කන්ධ යැ, මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ විදර්ශනාව මැ චිරිසින්ද්‍රිය ද පඤ්ඤින්ද්‍රිය ද යන ඉන්ද්‍රිය දෙක වෙයි, මේ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් අවතරණ යි. එ මැ විදර්ශනාව අනාසුචි වූ නො ද භවාභිග වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයන්හි පයභාපන්න යැ, ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මධාතූයෙහි සංගෘහීතයහ, මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්මධාතුව අනාසුචි වූ නො ද භවාභිග වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද ඒ ධර්මායතනයෙහි පයභාපන්න යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් අවතරණ යි.

‘ පස්සද්ධියා සති ’ යනු කායිකපස්සද්ධිය ද වෙතසිකපස්සද්ධිය ද යි පස්සද්ධි දෙවැදූරුම් වෙයි, කර්මකය ඇසිරිකළ යම් සුවයෙක් ඇද්ද මේ කායිකපස්සද්ධි යැ, සිත ඇසිරිකළ යම් සුවයෙක් ඇද්ද මේ වෙතසිකපස්සද්ධි යි. සන්ත්‍රාත් කය ඇතියේ කායික වෙතසික සුවය ලබයි, සුව ඇතියහුගේ සිත සමාධියට පැමිණෙයි, සමාහිත වූයේ යථාභූතව (තතුයේ) දැනගනී, යථාභූතව දන්නේ (සංස්කාරයන්හි) උකටලී වෙයි, උකටලීවනුයේ නොඇලෙයි, වීරාගයෙන් කෙලෙසුන් කෙරෙන් ථිදෙයි, විමුක්ත කල්හි ‘ මිඤ්ඤ ’ යි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාභ්‍යාසය වෙයි, ජාතිය ක්ෂය වූයැ, බලසර වැස නිමිච්ඡාද, සිවුමග කරණි කරන ලද, මාර්ගකාන්තය පිණිස හෝ ක්ලේශක්ෂය පිණිස අන් කටයුත්තක් නැති ’ යි දැනගනී, ඒ ක්ෂණාසුචි රූපවිෂයෙහි නො නැමෙයි, ශබ්ද - ගන්ධ - රස - ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යා - ධර්මවිෂයෙහි නො නැමෙයි. රාගය ක්ෂය කළ හෙයින් දවේෂය ක්ෂය කළ හෙයින් මොහය ක්ෂය කළ හෙයින්. යම් රූපුපාදනයක් හෙතු කොටගෙන භවයෙහි සිටින්නාවූ වූනිපටිසන්ධි විසින් හැසිරෙන්නාවූ සත්ත්වයා පනවනුයෙක් පනවා නම්

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බයා විරහා නිරෝධා වාගා පරිනිසංයාගා රූපසංඛාරො විමුක්තො තථාගතො අත්තිපි න උපෙති, නත්තිපි න උපෙති, අත්තිපි න උපෙති, නෙවත්ති නෙ නත්තිපි න උපෙති, අථ ඛො භෞතිකො අපමාණො අසංකප්පො නිබ්බූතොති යෙව සංඛං ගච්ඡති, බයා රහස්ස බයා දොසස්ස බයා මොහස්ස.

යාය වේදනාය -පෙ- යාය සංකප්පො -පෙ- යෙති සංඛාරොති -පෙ- යෙන විසංකප්පො තථාගතං තිට්ඨන්තං වරන්තං පසංකප්පොපමාණො පසංකප්පොපමා, තස්ස විසංකප්පො බයා විරහා නිරෝධා වාගා පරිනිසංයාගා විසංකප්පොසංඛාරො විමුක්තො තථාගතො අත්තිපි න උපෙති, නත්තිපි න උපෙති. අථ ඛො ගච්ඡති අපමාණො අසංකප්පො නිබ්බූතොති යෙව සංඛං ගච්ඡති.

‘අගති’ති ඉධාගති : ගති’ති පෙච්චගවො, අගතිගතිපි න ගවනති. ‘නෙවිධා’ති ඡත්ත අඤ්ඤාතිකෙත්ත අයතනෙත්ත. ‘න සුරං’ති ඡත්ත බාහිරෙත්ත අයතනෙත්ත ‘න උග්ගමන්තරො’ති ඵලසංඛාරොත්ත ධම්මෙත්ත අතතානං න පස්සති. ‘ඵලෙවනො දුක්ඛස්සා’ති පටිච්ච-සමුප්පාදො. යො දුට්ඨො : ලොකිකො ච ලොකුත්තරො ච. තත්ථ ලොකිකො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා යච ජරාමරණා, ලොකුත්තරො සීලවතො අවිජ්ජාපච්චයා ජායති, යච නාපරං ඉන්ද්‍රියයාති පජානාති. නෙතංග ගවො ‘නිසීදනස්ස චලිතං අනිසීදනස්ස චලිතං නත්ති -පෙ-ඵලෙවනො දුක්ඛස්සා’ති.

2. “යෙ කෙච්ඡො සොකා පටිදෙවිතා වා දුක්ඛස්සා ලොකස්මිං අනෙකරූපං, පියං පටිච්ච පහවනති ඵලෙන පියෙ අගන්තො න ගවනති ඵලෙන.

3. තස්මා හි තෙ සුඛිනො විතසොකා යෙසං පියං නත්ති කුඤ්ඤා ලොකො, තස්මා අසොකො විරජං පඤ්ඤානො පියං න කසිරුථ කුඤ්ඤා ලොකො”ති

“යෙ කෙච්ඡො සොකා පටිදෙවිතා වා දුක්ඛස්සා ලොකස්මිං අනෙක රූපං පියං පටිච්ච පහවනති ඵලෙන” ති අයං දුක්ඛා වේදනා, “පියෙ අගන්තො න ගවනති ඵලෙන” ති අයං සුඛා වේදනා, අයං වේදනාසංඛාරො. අයං බාහිරා ඕතරණා. වේදනා පච්චයා පන තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරාමරණං. (ඵලං සංඛං.) අයං පටිච්චසමුප්පාදොති ඕතරණා. තත්ථ සුඛා වේදනා දො ඉන්ද්‍රියානි සුඛිත්තං සොමනස්සිත්තස්සා. දුක්ඛා වේදනා දො ඉන්ද්‍රියානි දුක්ඛිත්තං දොමනස්සිත්තං ච. අයං ඉන්ද්‍රියෙති ඕතරණා. තානි යෙව ඉන්ද්‍රියානි සංඛාරපරිපාසනානි යෙ සංඛාරා සාසවා භවිතො, තෙ සංඛාරා ධම්මාසුභංගිතො, අයං ධාතුති ඕතරණා. සා ධම්මාසු ධම්මාසුභංගිතො යං අයතනං සාසවා භවිතං, අයං අයතනෙති ඕතරණා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඒ රුපුපාදනය ක්ෂය වීමෙන් විරාගයෙන් නිරුද්ධ වීමෙන් ත්‍යාගයෙන් දුරලීමෙන් රුපයඩ්බය සංඛ්‍යාත නිවනෙහි විමුක්ත වූ ක්ෂිණාසුච පුද්ගල (ආත්මයන් ලෝකයන් ශාශ්වත ව) ඇතැයි ද (තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිඋපය වීසින්) නො ගනී, නැතැයි (අශාශ්වත යයි) ද නො ගනී, (එකත්‍යශාශ්වත වීසින්) ඇත්තේත් නැත්තේත් වෙ යයි ද නො ගනී, (අමරා වික්ෂෙප වීසින්) නො මැ ඇත්තේත් නැති නොවූයේත් වෙ යයි ද නො ගනී, වැලි ක්ලෙශා භාවයෙන් ගැඹුරු වූයේ අප්‍රමෙය වූයේ අසඩ්ධා වූයේ පිරිනිව්‍යේ යැ යි මැ සඩ්ධාවට යෙයි. රාගක්ෂය ද්වේෂක්ෂය මොහක්ෂය වූ හෙයිනි.

යම් වේදනාවක් හෙතු කොට . . . යම් සංඥාවක් හෙතු කොට . . . යම් සංස්කාරයන් හෙතු කොට . . . යම් විඤ්ජායක් හෙතු කොට භවයෙහි සිටින්නාවූ ද භූසිරෝත්තාවූ ද සත්ත්වයා පනවනුයෙක් පනවා නම්, ඒ විඤ්ජායාගේ ක්ෂය වීමෙන් විරාගයෙන් නිරෝධයෙන් ත්‍යාගයෙන් දුරුලීමෙන් විඤ්ජායක්ෂය සංඛ්‍යාත නිවනෙහි විමුක්ත වූ ක්ෂිණාසුච පුද්ගල (ආත්මයන් ලෝකයන් තෘෂ්ණා දෘෂ්ටින්) ඇතැයි ද නො ගනී, නැතැයි ද නො ගනී, ඇතැයි නැතැයි ද නො ගනී, නො මැ ඇත නැත්තේත් නො වෙ යයි ද නො ගනී. වැලි ගම්භීර වූයේ අප්‍රමෙය වූයේ අසඩ්ධා වූයේ පිරිනිව්‍යේ මැ යයි සංඛ්‍යාවට යේ.

‘ආගති’ යනු පරලොචිත් මෙලොවට පැමිණීම යැ, ‘ගති’ යනු මෙලොවින් පුනර්භව සංඛ්‍යාත පරලොවට යාම යැ, මෙලොවට පැමිණීම ද පරලොවට යාම ද නො වෙත්. ‘නෙව්ධ’ යනු ඡඬ ආධ්‍යාත්මික ආයතනයන්හි ‘න හුං’ යනු ඡඬවිහිරායතනයන්හි, ‘න උභයමත්තරෙන’ යනු ද්වාරප්‍රවෘත්ත වූ එස්සය සමග උපත් (විඤ්ඤාණ වේදනා සඤ්ඤා වෙනතා විතක්ක චිවායාදි) ධර්මයන්හි ආත්මය නො දකී. ‘එසෙවත්තො දුක්ඛස්ස’ යනු පට්ඨවසමුප්පාද යැ, ඒ පට්ඨවසමුප්පාදය ලෝකික ද ලෝකානන්තර දැයි දෙවැදූරුම් වෙයි. එහි ලෝකික පට්ඨව සමුප්පාදය : “අවිජ්ජා පට්ඨයා සඬ්ඛාරා” යනු පටන් කොට ‘ජරාමරණ’ දක්වා වෙයි. ලෝකානන්තරපට්ඨව සමුප්පාදය : “සීලවතො අවිජ්ජාසාරො ජායති” යනු පටන් කොට ‘නාපරං ඉත්තත්තායාති පපානාති’ යනු දක්වා වෙයි. එයින් වදළහ, බුදුහු : නිස්සිත්ස්ස වලිතං අනිස්සිත්ස්ස වලිතං නත්ථි - පෙ - එසෙවත්තො දුක්ඛස්ස ” යි.

2. සත්ලොවැ යම් කිසි ශෝකයෝ හෝ පරිදෙවයෝ හෝ වෙත් ද, අනෙකප්‍රකාර වූ දුකකුත් වේ ද, ප්‍රිය වස්තුව නිසා තෙල ශෝකාදීහු උපදිනි, ප්‍රිය වස්තු නැති කල්හි තෙල ශෝකාදීහු නො වෙත්.

3. යම් කෙනකුත්ට ලොවැ කිසි තැනෙක්හි ප්‍රිය වූවකු නැද්ද, එහෙයින් ඒ විගත ශෝක වූ රහත්හු සුව ඇත්තාහු වෙති, එකරුණෙන් නිශ්ශෝක වූ විරජ වූ නිවන ප්‍රාර්ථනා කරනුයේ ලොවැ කිසි තැනෙක්හි (කිසි වස්තුවක්) ප්‍රිය නො කරන්නේ යි.

“යෙ කෙව් සොකා පරිදෙව්තා වා . දුක්ඛං ව ලෝකස්මිං අනෙකරූපං පියං පට්ඨව පහවත්ති එතෙ ” යනු මේ දුක්ඛවේදනා යැ, “පියෙ අසත්තෙ න භවත්ති එතෙ ” යනු මේ සුඛවේදනා යැ, මේ වේදනාස්කන්ධ යැ, මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. යළි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදා වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. (සියල්ල මෙසේ යි.) මේ පට්ඨවසමුප්පාදයෙන් අවතරණ යි. එහි සුඛවේදනාව සුඛිත්ථිය ද සොමනස්සිත්ථිය ද ‘යි ඉත්ථිය දෙකෙකි, දුක්ඛවේදනාව දුක්ඛිත්ථිය ද දෙමනස්සිත්ථිය ද ‘යි ඉත්ථිය දෙකෙකි, මේ ඉත්ථියයන්ගෙන් අවතරණ යි. එ මැ ඉත්ථියයෝ සාසුච වූ භවාඩ්ඛ වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයන්හි පයඝාපන්නයෝ යැ, ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මබාහුයෙහි සංගාභිතයහ, මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්මබාහුව සාසුච වූ භවාඩ්ඛ වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද, ඒ ධර්මායතනයෙහි පයඝාපන්න යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් අවතරණ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

4. “තසමා හි තෙ සුඛිනො විතසොකා
 යෙසං පියං නජි කුභිඤ්චි ලොකෙ,
 තසමා අසොකං වීරජං පඤ්ඤානො
 පියං න කඨිරාථ කුභිඤ්චි ලොකෙ”ති

ඉදං තණ්හාපහානං, තණ්හානිරෝධා උපාදානනිරෝධො. උපාදාන-
 නිරෝධා භවතීරෝධො. (එවං සබ්බං) අයං පටිච්චසමුප්පාදෙහි ඕතරණා.
 තං යෙව් තණ්හාපහානං සමප්ථො, සො සමප්ථො ඥො ඉන්ද්‍රියානි:
 සතීන්ද්‍රියං සමාධිත්තියං ච. අයං ඉන්ද්‍රියෙහි ඕතරණා. සො යෙව් සමප්ථො
 සමාධිත්තියො, අයං ඛකෙහි ඕතරණා. සො යෙව් සමප්ථො සඤ්ඤා-
 පරියාපකොතො යෙ සඤ්ඤාරා අනාසවො නො ච භවති, තෙ සඤ්ඤාරා
 ඛම්මධාතුසංඛතියා. අයං ඛාතුහි ඕතරණා. සා ඛම්මධාතු ඛම්මා-
 යතනපරියාපකොතො යං අයතනං අනාසවං නො ච භවති. අයං
 අයතනෙහි ඕතරණා. තෙනාහ භගවා : “යෙ කෙව් සොකා” ති.

5. “කාමං කාමයමානස්ස තස්ස චේතං සමිජ්ඣති,
 අභි: පිතිමනො හොති ලභා මච්චො යදිච්ඡති.
- 6 තස්ස චෙ කාමයමානස්ස ඡන්දජාතස්ස ජන්තූනො,
 තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිඤ්චො රූපාති.
7. යො කාමෙ පරිවජ්ජෙති සප්පයොව පදා සිරො,
 සො’මං විසතතිකං ලොකෙ සතො සමතිවිතනති”ති.

තස්ස යා පිතිමනො අයං අනුනායො. යදහ : “සලලවිඤ්චො
 රූපාති”ති, ඉදං පටිඝං, අනුනායපටිඝං ච පන තණ්හාපකොතො.
 තණ්හාය ච පන දස රූපිති අයතනානි පදධානං. අයං අයතනෙහි
 ඕතරණා. තානියෙව දස රූපිති අයතනානි රූපකායො නාම
 සමපසුත්තො, තද්දහං නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා සලායතනං,
 සලායතනපච්චයා එසො, එසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා.
 (එවං සබ්බං) අයං පටිච්චසමුප්පාදෙහි ඕතරණා. තදෙව නාමරූපං
 පඤ්ඤානායො. අයං ඛකෙහි ඕතරණා. තදෙව නාමරූපං අව්චාරස
 ඛාතුයො, අයං ඛාතුහි ඕතරණා. තස්ස යො රූපකායො ඉමානි පඤ්ඤා
 රූපිති ඉන්ද්‍රියානි, යො නාමකායො ඉමානි පඤ්ඤා අරූපිති ඉන්ද්‍රියානි,
 ඉමානි දස ඉන්ද්‍රියානි. අයං ඉන්ද්‍රියෙහි ඕතරණා.

තස්ස යදහ :

8. “යො කාමෙ පරිවජ්ජෙති සප්පයොව පදා සිරො,
 සො’මං විසතතිකං ලොකෙ සතො සමතිවිතනති”ති.

අයං සලපාදිසෙසනිබ්බානධාතු. අයං ඛාතුහි ඕතරණා. සායෙව
 සලපාදිසෙසනිබ්බානධාතු විජ්ජා, විජ්ජ්ජාදා අවිජ්ජා නිරෝධො,
 අවිජ්ජානිරෝධා සඤ්ඤාරනිරෝධො. (එවං සබ්බං) අයං පටිච්චසමුප්පා-
 දෙහි ඕතරණා. සායෙව විජ්ජා පඤ්ඤානායො. අයං ඛකෙහි ඕතරණා.
 සායෙව විජ්ජා ඥො ඉන්ද්‍රියානි : විරිසිත්තියං පඤ්ඤාත්තියං ච. අයං
 ඉන්ද්‍රියෙහි ඕතරණා. සායෙව විජ්ජා සඤ්ඤාරපරියාපකොතො යෙ සඤ්ඤාරා,

4. “ තස්මා හි තෙ සුඛිනො ව්‍යාප්තො - පෙ - පියං න කයිරාථ කුභිං වී ලොකෙ ” යනු මේ තෘතීයාස්තියෙයි. තෘතීයාස්තියෙහි උපාදානාදිවිකාරාදිය වෙයි, උපාදානාදිවිකාරාදියෙන් හවනිවිකාරාදිය වෙයි. (සියල්ල මෙසේ යි.) මේ පටිච්චසමුප්පාදයෙන් සුඛවර්ණනාවට බැසගැනීම යි. එ මැ තෘතීයාස්තියෙහි සමථ යැ, ඒ සමථය සන්නිවේදය ද සමාධිනිවේදය ද ' යි ඉන්ද්‍රිය දෙකෙකි. මේ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් අවතරණ යි. එ මැ සමථය සමාධිස්ඤ්ඤාව වෙයි. මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. එ මැ සමථය අනාසව වූ නො ද හවාඨිග වූ යම් සංස්කාර කෙතෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයෙහි පයභාපන්න යැ, ඒ සංස්කාරයේ ධර්මධාතුයෙහි සංගෘහිත වෙති, මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්ම ධාතුව අනාසව වූ නො ද හවාඨිග වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද, ඒ ධර්මායතනයෙහි පයභාපන්න යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් අවතරණ යි. එයින් වදළහ, බුදුහු : “ යෙ කෙව් සොකා ” යනාදිය.

5. වස්තුකාමය කැමැතිවන සත්ත්වහට ඉදින් ඒ කාමය සමාද්ධි වේ නම්, එකල්හි ඒ සත්ත්ව තෙමේ කැමැති වස්තුව ලැබ එකාත්තයෙන් සතුටුසිත් ඇතිවේ වේ.

6. ඒ වස්තුකාමයන් කැමැතිවන උපත් තෘතීයා ඇති ඒ පුද්ගලයාගේ ඒ කාමයෙන් ඉදින් පිරිහෙත් නම්, එකල්හි හේ විෂපිත ශල්‍යයෙකින් විදුනාලද්දකු සෙයින් පිඩාවට පැමිණේ.

7. යමෙක් තමාගේ පාදය කෙරෙන් සර්පයාගේ හිස දුරුකරන්නා සේ වස්තුකාම ක්ලේශකාමයන් (විෂ්කම්භණ හෝ සමුච්ඡේද හෝ විසින් එහි ඡන්දරාග දුරුලීමෙන්) දුරුකෙරේ ද, හෙතෙම ලොවැ මේ විසත්තිකා සම්බන්ධ තෘතීයාව ස්වභාවික වැ ඉක්මවා ලත්තේ ' යි.

එහි යම් ' පිනිමන ' තායෙක් ඇද්ද මේ අනුනය යි. ' සල්ලවිද්ධොව රූපපති ' යි යමක් වදළසේක් ද මේ ප්‍රතිස යි. අනුනය පටිස වැලින් තෘතීයාපක්ෂ යි. යළි තෘතීයාවට රූපි දසආයතනයෝ පදවියාන යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් අවතරණ යි. එමැ දස රූපිආයතනයෝ නාමය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ රූපකාය වෙයි, ඒ දෙක නාමරූප යි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් භවායතනය වෙයි, භවායතනප්‍රත්‍යයෙන් එස්සය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව වෙයි. (සියල්ල මෙසේ යි.) මේ පටිච්චසමුප්පාදයෙන් අවතරණ යි. එමැ නාමරූපය පඤ්ච ස්කන්ධ යැ, මේ ස්කන්ධ යන්ගෙන් අවතරණ යි. එමැ නාමරූපය අටළොස් ධාතුහු යැ, මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යි. එහි යම් රූපකායයෙක් ඇද්ද මොහු පඤ්ච රූපිඉන්ද්‍රියයෝ යැ, යම් නාමකායයෙක් ඇද්ද මොහු පඤ්ච අරූපිඉන්ද්‍රියයෝ යැ, මොහු දස ඉන්ද්‍රියයෝ වෙති. මේ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් අවතරණ යි.

එහි යමක් වදළසේක් ද :

8. “ යො කාමෙ පටිවජ්ජෙති - පෙ - සතො සමතිවත්තති ” යි.

මේ සලපාදියෙසනිබ්බානධාතු යැ, මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යි. එමැ සලපාදියෙසනිබ්බානධාතුව විද්‍යා යැ, විද්‍යාත්පාදයෙන් අවිද්‍යානිවිකාරාදිය වෙයි, අවිද්‍යානිවිකාරාදියෙන් සංස්කාරනිවිකාරාදිය වේ. (සියල්ල මෙසේ යි.) මේ ප්‍රතිත්‍යාසමුප්පාදයෙන් අවතරණ යි. එමැ විද්‍යාව ප්‍රභේදස්කන්ධ යැ, මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යි. එමැ විද්‍යාව විරිච්ඡන්ද්‍රිය ද පඤ්ඤාන්ද්‍රිය ද ' යි ඉන්ද්‍රිය දෙකෙකි, මේ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් අවතරණ යි. එමැ විද්‍යාව අනාසව වූ නො ද හවාඨිග වූ යම් සංස්කාරකෙතෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයෙහි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනාසවං නො ච භවිසිතං, තෙ සඤ්ඤාං ධම්මධාතුසංඝනිතාං. අයං ධාතුහි ඕතරණං. සං ධම්මධාතු ධම්මායතනපරිශාපනතාං යං අයතනං අනාසවං නො ච භවිසිතං, අයං අයතනෙති ඕතරණං. තෙනාහ භගවා : “කෘමිං කාමයමානස්සා” ති.

එතතාවතා පටිච්ච - ඉන්ද්‍රිය - ඛනි - ධාතු - අයතනානි සමො-
සරණොතරණානි භවන්ති. එවං පටිච්ච - ඉන්ද්‍රිය - ඛනි - ධාතු -
අයතනානි ඕතාරෙතබ්බානි. තෙනාහ අයසමා මහාකල්පානො :
“යො ච පටිච්චුප්පාදො” ති :

නිසුපෙතො ධනරණො භාරො.

3. 1. 13

සොධනගාරවිගබ්බො

තස්ස කතමො සොධනො භාරො : “විස්සජ්ඣනලභි පඤ්ඤා” ති
භාජා. යජා අයසමා අජිතො පාරායනෙ භගවන්තං පඤ්ඤං පුච්ඡති :

1. “කෙනෙස්ස නිවුතො ලොකො කෙනෙස්ස නප්පකාසති,
කිස්සාහිලෙපනං බුද්ධි කිංසු තස්ස මහබ්බත”නති?
2. “අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො (අජිතාති භගවා)
විවිච්ඡා පමාද නප්පකාසති,
ජප්පාහිලෙපනං බුද්ධි දුක්ඛමස්ස මහබ්බත”නති.

‘කෙනෙස්ස නිවුතො ලොකො’ති පඤ්ඤා ‘අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො’ති
භගවා පදං සොධෙති නො ච අර්ථො. ‘කෙනෙස්ස නප්පකාසති’ති
පඤ්ඤා ‘විවිච්ඡා පමාද නප්පකාසති’ති භගවා පදං සොධෙති නො ච
අර්ථො. ‘කිස්සාහිලෙපනං බුද්ධි’ති පඤ්ඤා ‘ජප්පාහිලෙපනං බුද්ධි’ති
භගවා පදං සොධෙති නො ච අර්ථො. ‘කිංසු තස්ස මහබ්බත’නති
පඤ්ඤා ‘දුක්ඛමස්ස මහබ්බත’නති භගවා පදං සොධෙති, සුද්ධො
අර්ථො. තෙනාහ භගවා : “අවිජ්ජාය නිවුතො ලොකො”ති.

3. “සවන්ති සබ්බසි සොතා (ඉච්චායසමා අජිතො)
සොතානං කිං නිවාරණං?,
සොතානං සංවරං බුද්ධි කෙන සොතා පිට්ඨරො”ති?.

පයඝාපන්න යැ, ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මධාතූයෙහි සංගෘහිතයෝ යැ, මේ ධාතූන්ගෙන් අවතරණ යි. ඒ ධර්මධාතූව අනාසුච වූ නො ද හවාඩිග වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද ඒ ධර්මායතනයෙහි පයඝාපන්න යැ, මේ ආයතනයන්ගෙන් අවතරණ යි. එයින් වදළහ, බුදුහු : “ කාමං කාමයමානස්ස ” යනාදිය.

මෙතෙකින් පටිච්චසමුප්පාද - ඉන්ද්‍රිය - ස්කන්ධ - ධාතූ - ආයතනයෝ ඒ ඒ ධර්ම පදයෙහි සමෝසරණ - ඔතරණ වූවාහු වෙත්. මෙපරිද්දෙන් පටිච්චසමුප්පාද - ඉන්ද්‍රිය - ඛන්ධ - ධාතූ - ආයතනයෝ නවාඩිගශාසනධර්මයෙහි අවතරණය කටයුත්තාහුය. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායන මහරහතුන් වහන්සේ : “ යො ව පටිච්චුප්පාදෙ ” යනාදිය.

ඔතරණභාරය යොදනලද්දේ යි

3. 1. 13

සොධනභාරවිගඩගය

එහි සොධනභාරය කවරෙ යැ : “ විස්සජීවිතමිති පඤ්ඤෙ ” යනාදි නිද්දෙසගාථා යි. ආයුෂ්මත් අජිත පාරායනයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් මෙසේ පැන පුරවුස්සි :

1. (ආයුෂ්මත් අජිත මෙසේ පුරවුස්සි) ලෝවැසි තෙමේ කුමකින් වැසුණේ ද ? කුමක් හෙතු කොට ප්‍රකාශයට නො පැමිණේ ද ? ඒ ලෝවැසිහට කුමක් අභිලෙපන (ඇළීම) යයි වදනාද ද ? ඒ ලෝවැසියාට මහත් හයහෙතුව කුමක් ද ? යි.

2. (අජිත ' යි බුදුහු මෙසේ වදරති) ධර්මස්ථිතාව ප්‍රතිවිජාදනාලක්ෂණ අවිද්‍යාව විසින් සත්ලොච වයනලද, විචිකිත්සා ප්‍රමාද හෙතෙයෙන් ප්‍රකාශයට නො පැමිණෙයි, තෘෂ්ණාව අභිලෙපන යයි කියමි, ජාත්‍යාදි වච්චුක්ඛය ඒ ලෝවැසිහට මහත් හයහෙතුව වේ යයි.

' කෙනස්සු නිවුනො ලොකො ' යන ප්‍රශ්නයෙහි ' අවිජ්ජාය නිවුනො ලොකො ' යි බුදුහු (අජිත තෙරුන් ප්‍රශ්නවශයෙන් අසනලද) පදය (එහි අර්ථය විසදන හෙයින්) ශොධනය කරනසේක, එහෙත් (දූතඥානට විසිවූ අර්ථය නිමාවට නොගිය හෙයින්) ආරම්භය ශොධනය නො කෙරෙති. ' කෙනස්සු නප්පකාසති ' යන ප්‍රශ්නයෙහි ' විචිජ්ජා පමාද නප්පකාසති ' යි බුදුහු (තදර්ථවිසර්ජනයෙන්) පදය ශොධනය කෙරෙති, ඊස්සිකාර්ථය නො නිමියෙන් නො ද ආරම්භශොධනය කෙරෙති. ' කිස්සාභිලෙපනං බ්‍රැසි ' යන ප්‍රශ්නයෙහි ' ජප්පාභිලෙපනං බ්‍රැසි ' යි පදය ශොධනය කෙරෙති, නො ද ආරම්භශොධනය කෙරෙති. ' කිංසු තස්ස මහබ්‍යසං ' යන ප්‍රශ්නයෙහි ' දුක්ඛමස්ස මහබ්‍යසං ' යි බුදුහු පදය ශොධනය කෙරෙති, (දූතගනුකැමැති අර්ථය ප්‍රබෝධ කළ බැවින්) ආරම්භය ඉද්ධ වී, එයින් වදළහ, බුදුහු : “ අවිජ්ජාය නිවුනො ලොකො ” යනාදිය.

3. (ආයුෂ්මත් අජිත මෙසේ පුරවුස්සි :) තෘෂ්ණාදි ප්‍රොතස්සු සියලු රූපාදි ආයතන යන්හි ගලාබසිති, ඒ ප්‍රොතස්සුන්ගේ ආවරණය කිම ? ආරක්ෂාව කවර ' යි සේයි, ප්‍රොතස්සුන්ගේ සංවරය වදළ මැනැව, කවර දහමෙකින් තෘෂ්ණාදි ප්‍රොතස්සු වසනු ලැබෙත් ද ? යි.

4. “යානි සොතානි ලොකස්මිං (අජිතානි භගවා)

සති තෙසං නිවාරණං.

සොතානං සංවරං බ්‍රුමි පඤ්ඤායෙන පිට්ඨරෙ”ති.

‘සච්ඡන්ති සබ්බධි සොතා සොතානං නිං නිවාරණ’නති පඤ්ඤා ‘යානි සොතානි ලොකස්මිං සති තෙසං නිවාරණ’නති භගවා පදං සොඛෙති නො ව ආරම්භං. ‘සොතානං සංවරං බ්‍රුමි කෙන සොතා පිට්ඨරෙ’ති පඤ්ඤා ‘සොතානං සංවරං බ්‍රුමි පඤ්ඤායෙන පිට්ඨරෙ’ති සුද්දො ආරම්භො. තෙනාහ භගවා : “යානි සොතානි ලොකස්මිං”ති.

5. “පඤ්ඤා චෙව සති ව (ඉච්චායස්මා අජිතො)

නාමරූපං ව මාරිස,

එතං මෙ පුට්ඨො පබ්බුති කප්ථෙතං උපරාජ්ඣති”ති?

පඤ්ඤා :

6. “යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨි¹ අජිත තං වදාමි තෙ,

යත් නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරාජ්ඣති;

විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන එතෙතං උපරාජ්ඣති”ති.

සුද්දො ආරම්භො. තෙනාහ භගවා : “යමෙතං පඤ්ඤං අපුට්ඨි”ති. යත් එවං සුද්දො ආරම්භො, සො පඤ්ඤා වික්ඛජ්ජතො භවති. යත් පන ආරම්භො අපුද්දො න තාව සො පඤ්ඤා වික්ඛජ්ජතො භවති. තෙනාහ අයස්මා මහාකච්චානො “වික්ඛජ්ජනමති පඤ්ඤා”ති.

නිසුතෙතො සොඛනො හාරො.

3. 1. 14

අධිධ්‍යානගාරවිභංගො

තත් කතමො අධිධ්‍යානො හාරො : “එකත්තතාය ධම්මා යෙ පි ච චේමත්තතාය නිද්දිධ්‍යා”ති. යෙ තත් නිද්දිධ්‍යා තථා තෙ ධාරසිතබ්බො.

‘දුක්ඛ’නති එකත්තතා, තත් කතමං දුක්ඛං : ජාති දුක්ඛා, ජරා දුක්ඛා, ව්‍යාධි දුක්ඛා, මරණං දුක්ඛං, අප්පිගෙහි සම්පයොගො දුක්ඛා, පිගෙහි විප්පයොගො දුක්ඛා, ගම්පිට්ඨං හ උභති තම්පි දුක්ඛං, සම්පිනෙතන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා : රූපාදුක්ඛා, වේදනා දුක්ඛා, සංඤ්ඤා දුක්ඛා, සංඛාරා දුක්ඛා, විඤ්ඤාණං දුක්ඛං.’ අයං චේමත්තතා.

1. පුට්ඨසි පඤ්ඤා - සිමු.

4. (අර්ථ 'යි' බුදුහු වදාරති :) ලොවැ තෘෂ්ණාදී යම් ප්‍රත්‍යයක් කෙතෙක් වෙන් ද, විදර්ශනාසම්ප්‍රයුක්ත ස්මෘතිය ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ආරක්ෂාව නුසි (ඒ ස්මෘතිය මව) ප්‍රත්‍යයෙන් සංවරය යි කියමි, මාර්ගප්‍රඥයෙන් තෙල ප්‍රත්‍යය (සර්වාකාරයෙන්) වසනුලැබෙත්. (සමුච්ඡේද කරනු ලැබෙත් සේයි.)

"සවන්ති සබ්බධි සොතා සොතානං කිං නිවාරණං" යන ප්‍රශ්නයෙහි 'යානි සොතානි ලොකස්මිං සති තෙසං නිවාරණං' යි බුදුහු පදය ශෝධනය කෙරෙත්, නො ද ආරම්භය ඉද්ධි කෙරෙත්. 'සොතානං සංවරං මූලි කෙන සොතා පිරියරෙ' යන ප්‍රශ්නයෙහි 'සොතානං සංවරං මූලි පඤ්ඤායෙන පිරියරෙ' යි (දනගන්තව විසිවු අර්ථය අවබෝධ කරවනලද හෙයින්) ආරම්භය ඉද්ධි යි. එයින් වදළහ බුදුහු : "යානි සොතානි ලොකස්මිං" යනාදිය.

5. (ආයුෂ්මත් අර්ථ මෙසේ පුළුවස්සි) නිදුකාණන් වහන්ස, මාර්ගප්‍රඥව ද සමෘතිය ද තදවශෙෂ නාමරූපය ද යන තෙල සියල්ල කොතැන්හි ලා නිරුද්ධ වේ ද? තෙල කරුණ මා විසින් පුළුවස්සනලද සේක් වදළ මැනවැ යි.

6. අර්ථයැ තෙල (කත්ථෙතං උපරුච්ඤාති' යි) යම් ප්‍රශ්නයක් පුළුවස්සි ද, එය තොපට කියමි, යම් තැනෙක ලා නාමයත් රූපයත් නිරවශෙෂ කොට නිරුද්ධ වේ ද, (පශ්චිම) විඤ්ඤායෙන් නිරෝධය හා මැ (පෙරපසු නො ව) ඒ විඤ්ඤානිරෝධයෙහි මැ තෙල නාමරූපය නිරුද්ධ වෙයි. (විඤ්ඤානිරෝධය ඉක්මැ නොයෙයි.)

මේ ගාථාදේශනයෙන් ආරම්භය ඉද්ධි වී. එයින් වදළහ, බුදුහු : "යමෙතං පඤ්ඤං අපුච්ඡි" යනාදිය. යම් ප්‍රශ්නවිසර්ජනයෙකැ දනගනු කැමැති අර්ථ සංඛ්‍යාත ආරම්භය ඉද්ධි වූයේ ද, ඒ ප්‍රශ්නය විසඳනලද්දේ වෙයි, වැළි යම් තැනෙක ආරම්භය අඟ්ද්ධි වූයේ ද, තව ඒ ප්‍රශ්නය නො විසඳනලද්දේ වේ. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහා කාන්‍යායනස්ථවිරයන් වහන්සේ : "චිස්සප්පිතමහි පඤ්ඤෙ" යනාදිය.

සොධනභාරය යොදන ලද්දේ යි

3. 1. 14

අධිධ්‍යානභාරවිගඩනය

එහි අධිධ්‍යානභාරය කවරෙ යැ : "එකත්තතාය ධම්මා යෙ'පි ව වෙමත්තතාය නිද්දිට්ඨා" ආදී නිද්දේශගාථා යි. එහි යම් ධර්ම කෙතෙක් එකත්තතා වෙමත්තතා (සාමාන්‍ය විශේෂභාව) වශයෙන් දක්වනලද්දහු ද, ඒ ධර්මයෝ එසෙයින් බැරියයුත්තාහ, (එහි සාමාන්‍ය විශේෂ කිමැයි විකල්පන නො කටයුත්තාහ.)

'දුක්ඛ' යනු එකත්ව (සාමාන්‍ය) යැ, (ජාත්‍යාදී විශේෂ අපෙක්ෂා නො කොට කී හෙයින්.) එහි දුඃඛසත්‍යය කවරෙ යැ : ජාතිය දුක යැ ජරාව දුක යැ ව්‍යාධිය දුක යැ මරණය දුක යැ අප්‍රියයන් හා සම්ප්‍රයෝගය දුක යැ ප්‍රියයන් කෙරෙන් විප්‍රයෝගය දුක යැ විසිවු යමක් නො ලබා නම් එද දුක යැ සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ දුක්ඛයහ. රූප දුක් යැ වේදනා දුක් යැ සංඥා දුක් යැ සංස්කාර දුක් යැ විඤ්ඤාය දුක් යි : මේ දුඃඛ සත්‍යයාගේ විශේෂ ප්‍රකාශ කළහෙයින් වෙමත්තතා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘දුක්ඛසමුදයො’ති එකතතතා, ‘තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො : යා’යං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිති, සෙය්‍යපීදං : කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා, අයං වෙමතතතා.

‘දුක්ඛනිරෝධො’ති එකතතතා, ‘තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධො : යො තණ්හායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරෝධො වාගො පටිනිස්සග්ගො ඉති අනාලයො.’ අයං වෙමතතතා.

‘දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදා’ති එකතතතා, ‘තත්ථ කතමො දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදා : අයමෙව අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො, සෙය්‍යපීදං : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො, සම්මාචාරා, සම්මාකම්මනෙතා, සම්මාආර්ථවො සම්මාචාරායමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.’ අයං වෙමතතතා.

‘මග්ගො’ති එකතතතා, ‘තත්ථ කතමො මග්ගො : නිරයගාමී මග්ගො නිරට්ඨානගොනිගාමී මග්ගො පෙතතිවිසයගාමී මග්ගො අසුරයොනිගාමියො¹ මග්ගො සග්ගගාමියො මග්ගො මනුස්සගාමී මග්ගො නිබ්බානගාමී මග්ගො.’ අයං වෙමතතතා.

‘නිරෝධො’ති එකතතතා, ‘තත්ථ කතමො නිරෝධො : පටිඝඛා, නිරෝධො, අප්පට්ඨඛානිරෝධො, අනුනගනිරෝධො, පටිඝනිරෝධො, මානනිරෝධො, මක්ඛනිරෝධො, පලාසනිරෝධො, ඉක්ඛානිරෝධො, මච්ඡරිසනිරෝධො, සබ්බකිලෙසනිරෝධො. අයං වෙමතතතා.

‘රූප’නති එකතතතා, ‘තත්ථ කතමං රූපං වාතුමිභාභුතිකං² රූපං චතුක්ඛං ච මහාභුතානං උපාදය රූපස්ස පඤ්ඤාතී. තත්ථ කතමානි චතාරි මහාභුතානි : පඨවිඛාතු³ අපොඛාතු තෙජොඛාතු වායොඛාතු.

ද්විති අභ්‍යාසෙති වාතුයො පරිගණ්හාති සබ්බෙපෙන ච වින්දරෙන ච. කථං වින්දරෙන වාතුයො පරිගණ්හාති : විසතියා අභ්‍යාසෙති පඨවිඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති. ආදස්සති අභ්‍යාසෙති අපොඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති. චතුති අභ්‍යාසෙති තෙජොඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති. ඡති අභ්‍යාසෙති වායොඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති.

කතමෙති විසතියා අභ්‍යාසෙති පඨවිඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති : ‘අපි ඉමස්මිං කායෙ කෙසං ලොමා නඛා දන්තා තවො මංසං නහාරු⁴ අට්ඨි අණ්ඨිමිඤ්ඤා⁵ චක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරිං කරිසං මන්තෙ මන්ඬුඛනනි. ඉමෙති විසතියා අභ්‍යාසෙති පඨවිඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති.

කතමෙති ආදස්සති අභ්‍යාසෙති අපොඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති : ‘අපි ඉමස්මිං කායෙ පිත්තං සෙමං පුබ්බං ලොකිතං සෙදො මෙදො අයුසු වසා බෙළො ඩිඛ්ඤාණිකා ලසිකා මුත්තනති. ඉමෙති ආදස්සති අභ්‍යාසෙති අපොඛාතුං වින්දරෙන පරිගණ්හාති.

1. අසුරයොනි - සිමු.
2. වාතුමහාභුතිකං - මජ්ඣං.
3. පඨවිඛාතු - මජ්ඣං.
4. නහාරු - මජ්ඣං.
5. අට්ඨිමිඤ්ඤා - මජ්ඣං.

'දුක්ඛසමුදය' යනු එකත්තතා (සාමාන්‍ය) යැ, 'එහි දුක්ඛසමුදය කවරෙ යැ : පුනර්භවය ඇතිකරන තන්දිරාගය හා සහගත වූ ඒ ඒ භවයෙහි සිත් අලවන යම් තෘෂ්ණාවක් ඇද්ද, ඒ මෙසේ යැ : කාමතෘෂ්ණා යැ භවතෘෂ්ණා යැ විභවතෘෂ්ණා යි. මේ වෙමත්තතා (විශේෂතා) යි.

'දුක්ඛනිරෝධ' යනු එකත්තතා යැ. එහි දුක්ඛනිරෝධ කවරෙ යැ : ඒ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවගේ මැ යම් නිරවශේෂ කොට මාර්ගයෙන් නිරුද්ධ වීමෙන් ත්‍යාගයක් දුරු වීමෙන් මිදීමෙන් අනාලයෙන් ඇද්ද එය යි. මේ වෙමත්තතා යි.

'දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපද' යනු එකත්තතා යැ. එහි දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපද කවර : මේ මැ ආයාදිඝජ්ජාධාරිකමාර්ග යැ, ඒ මෙසේ යැ : සමග්ඝාණි යැ සමාක් සංකල්ප යැ සමග්ඛාවා යැ සමාක්කර්මාන්ත යැ සමාගාපීව යැ සමග්ඛායාම යැ සමාක්ස්මාති යැ සමාක්සමාධි යි. මේ වෙමත්තතා යි.

'මග්ග' යනු එකත්තතා යැ. 'එහි මාර්ග කවරෙ යැ : නිරයගාමී (නිරයට යන) මාර්ග යැ තීරණිකයොනිගාමී මාර්ග යැ ප්‍රත්‍යවිෂයගාමී මාර්ග යැ අසුරයොනියට හිතවූ මාර්ග යැ ස්වර්ගගාමී මාර්ග යැ මනුෂ්‍යලොකගාමී මාර්ග යැ නිර්වාණගාමී මාර්ග යි. මේ (මාර්ගයාගේ) විශේෂතා යි.

නිරෝධ යනු එකත්තතා යැ. එහි නිරෝධ කවරෙ යැ : අනිත්‍යාදි වශයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙක්ෂා කොට ප්‍රතිපක්ෂභාවනාවෙන් නිරෝධ යැ සංවතධර්මයන්ගේ සරසනිරෝධයැ භවත් ක්ෂණික නිරෝධ යැ අනුතයනිරෝධ යැ ප්‍රතිසනිරෝධ යැ මානනිරෝධ යැ මක්ඛනිරෝධ යැ පලාස (යුගග්‍රාහ) නිරෝධ යැ ඊෂ්ඨානිරෝධයැ මාත්ස්‍යානිරෝධයැ සර්වක්ලේශයන්ගේ නිරෝධ යි. මේ නිරෝධයාගේ වෙමත්තතා යි.

'රූප' යනු එකත්තතා යැ. එහි රූප කවරෙ යැ : සතර මහාභූතයන්ගෙන් හටගත් රූප යැ සතර මහාභූතයන් නිසා රූපයාගේ ප්‍රඥප්ති වෙයි. එහි සතර මහාභූතයෝ කවරහ : පෘථිවිධාතූ යැ අඛිධාතූ යැ තෙජොධාතූ යැ වායුධාතූ යි.

සංක්ෂේපයෙන් ද විස්තාරයෙන් ද යි දෙයාකාරයෙකින් ධාතූන් පරිග්‍රහණය කෙරෙයි : ක්ෂෙපයින් විස්තර වියත් ධාතූන් පරිග්‍රහණ කෙරෙයි යත් : විසිආකාරයෙකින් පෘථිවි ධාතූව විස්තර වියත් පිරිගනී, දෙළොස්අයුරෙකින් අඛිධාතූව විස්තර වියත් පිරිගනී, සියුඅයුරෙකින් තෙජොධාතූව විස්තර වියත් පිරිගනී, සයාකාරයෙකින් වායොධාතූව විස්තර වියත් පරිග්‍රහණ කෙරෙයි.

කවර විසිඅයුරින් පෘථිවිධාතූව විස්තර වියත් පිරිගනී යැ යත් : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් නිය දත් සම් මස් නහර ඇට ඇටමිදුණු වකුගඩු හදවත අක්මා දලඹුව බඩදිව පපුව සතුණු අතුණුකහන් නොපැසුණු අහර පැසුණු අහර හිස්කබලෙහි සිටි හිස්මුල් යන මොහු ඇති. මේ විසිආකාරයෙන් පෘථිවිධාතූව විස්තර වියත් පරිග්‍රහණ කෙරෙයි.

කවර දෙළොස්අයුරින් ආපොධාතූව විස්තර වියත් පිරිගනී යැ යත් : මේ කයෙහි පින් සෙම් සැරව ලේ සෝදිය මේදස් කදුළු වුරුණුතෙල් කෙළ සොටු සදම්දුණු මු ඇතැ ' යි මේ දෙළොස් අයුරින් ආපොධාතූව පරිග්‍රහණ කෙරෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමෙති චතුති ආකාරෙති තෙජෝධාතූං විජාරෙන පරිගණකාති :
'යෙන ච සත්තප්පති යෙන ච ජරිතති' යෙන ච පරිබ්බාසති යෙන ච
අසිත්තිකාසිත්තසංසිත්තං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡති'ති, ඉමෙති චතුති
ආකාරෙති තෙජෝධාතූං විජාරෙන පරිගණකාති.

කතමෙති ඡති ආකාරෙති වායොධාතූං විජාරෙන පරිගණකාති :
'උඤ්ඤාමා වාතා අධොගමා වාතා කුච්ඡිතයා වාතා කොට්ඨිතයා වාතා
අභිමම්භානුසාරිනො වාතා අස්සාසො පස්සාසො ඉති' ඉමෙති ඡති
ආකාරෙති වායොධාතූං විජාරෙන පරිගණකාති.

එවං ඉමෙති ආචත්තාරිසාය ආකාරෙති විජාරෙන ධාතුයො
සභාවභාවතො,¹ උපලක්ඛයනො, තුලයනො, පරිගොග්ගනො,
පරිවිමංසනො, පච්චවේකකනො, න කිඤ්චි ගග්ගුපගං පස්සාති
කායං වා කායපදෙසං වා : යථා ව්‍යුත්තිකං පවිච්ඡිනනො, න කිඤ්චි
ගග්ගුපගං පස්සෙය්‍ය, යථා සඛ්ඛාරධානං,² පවිච්ඡිනනො, න කිඤ්චි
ගග්ගුපගං පස්සෙය්‍ය, යථා විච්චකුට්ඨං පවිච්ඡිනනො, න කිඤ්චි ගග්ගුපගං
පස්සෙය්‍ය, යථා සිච්චිකං,³ පවිච්ඡිනනො, න කිඤ්චි ගග්ගුපගං පස්සෙය්‍ය,
එවමෙවං ඉමෙති ආචත්තාරිසාය ආකාරෙති එවං විජාරෙන
ධාතුයො සභාවභාවතො, උපලක්ඛයනො, තුලයනො, පරිගොග්-
ගනො, පරිවිමංසනො, පච්චවේකකනො, න කිඤ්චි ගග්ගුපගං
පස්සාති කායං වා කායපදෙසං වා, තෙනාග ගගමා :

"යා වෙච්ච ඛො පන අඤ්ඤාතිකා පඨවිධාතු යා ච බාහිරු
පඨවිධාතු, පඨවිධාතුරෙවෙයා තං තෙනං මම තෙසො'ගමස්මි න
මෙසො අත්තාති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එව-
මෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා පඨවිධාතුයා නිබ්බිජ්ඣති
පඨවිධාතුයා විතතං විරුජෙති. යා වෙච්ච ඛො පන අඤ්ඤාතිකා
ආපොධාතු යා ච බාහිරු ආපොධාතු -පෙ- යා වෙච්ච ඛො පන
අඤ්ඤාතිකා තෙජෝධාතු යා ච බාහිරු තෙජෝධාතු -පෙ- යා වෙච්ච
ඛො පන අඤ්ඤාතිකා වායොධාතු යා ච බාහිරු වායොධාතු, වායොධාතු-
රෙවෙයා තං තෙනං මම තෙසො'ගමස්මි න මෙසො අත්තා'ති
එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. එවමෙතං යථාභූතං
සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා වායොධාතුයා නිබ්බිජ්ඣති වායොධාතුයා විතතං
විරුජෙති. අයං වෙමත්තතා.

'අවිජ්ජා'ති එකත්තතා. 'තස්ස කතමා අවිජ්ජා : දුක්ඛෙ
අඤ්ඤාණං දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛ-
නිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං පුබ්බතො අඤ්ඤාණං අපරතො
අඤ්ඤාණං පුබ්බත්තාපරතො අඤ්ඤාණං ඉද්ධපච්චයතාපටිච්ච-
සමුප්පනොසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං. යං එවිරූපං අඤ්ඤාණං අදක්ඛනං
අනතිසම්මයං අනනුබොධො අසබ්බොධො අපට්ඨවෙධො අසලකකිණා

1. ජරතී - සිමු.
2. සභාවතො - සිමු, මජ්ඣං.
3. සඛ්ඛාරධානං - සිමු, මජ්ඣං.
4. සිච්චිකං - මජ්ඣං.

කවර සතර අයුරින් තේජොධාතුව විස්තර වීයින් පරිග්‍රහණ කෙරෙයි යත් : යම් තේජොධාතුවකින් තැවේ ද, යම් තේජොධාතුවකින් ජරාවට පැමිණේ ද, යම් තේජොධාතුවකින් පරිදහයට පැමිණේ ද, යම් තේජොධාතුවකින් අසිත යැ පිත යැ ඛායිත යැ සායිත යැ යන මේ මනාකොට පරිණාමයට යේ ද, උක්තප්‍රකාර වූ මේ සතර ආකාරයෙන් තේජොධාතුව විස්තර වීයින් පරිග්‍රහණ කෙරෙයි.

කවර ඡායාකාරයෙන් වායොධාතුව විස්තර වීයින් පරිග්‍රහණ යැ යත් : උද්ගාරාදිය ඇති කරන උෂ්ණත්වය මත යැ මල මු ආදිය බැහැර කරන අධොගම වාත යැ අතුණින් පිටත් වූ වාත යැ අතුණු ඇතුළත් වූ වාත යැ ධම්නිජාලානුසාරයෙන් සියලු සිරුරු අභවසහ අනුව පැතිරෙනු වූ යම්මිඤ්ජන පසාරණාදිය උපදවන වාත යැ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස යැ යන මේ ඡායාකාරයෙන් වායොධාතුව විස්තර වීයින් පරිග්‍රහණ කෙරෙයි.

මෙසේ මේ දෙසාලිස් ආකාරයෙන් විස්තර වශයෙන් ධාතූන් ස්වභාව ලක්ෂණ වීයින් උපධාරණය කරනුයේ තුලනය කරනුයේ පයච්චගාහන කරනුයේ භාත්පයින් විමසනුයේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරනුයේ කය හෝ කායප්‍රදේශයක් හෝ ගතයුතු කිසිවක් නො දකී. යම්සේ ගම්ඳෙර ගවරවළක් විමසනුයේ ගතයුතු කිසිවක් නොදක්නේ ද, යම්සේ කසළගොඩක් විමසනුයේ ගතයුතු කිසිවක් නොදක්නේ ද, යම්සේ වැසිකිළියක් විමසනුයේ ගතයුතු කිසිවක් නො දක්නේ ද, යම්සේ අමුසොහොනක් විමසනුයේ ගතයුතු කිසිවක් නොදක්නේ ද, එපරිදි මැ මේ දෙසාලිස් ආකාරයෙන් මෙසේ විස්තර වීයින් ධාතූන් ස්වභාවලක්ෂණ වශයෙන් උපධාරණය කරනුයේ තුලනය කරනුයේ විමසා බලනුයේ විමසනය කරනුයේ ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරනුයේ කය හෝ කායප්‍රදේශයක් හෝ ගතයුතු නොදකී. එයින් වදළහ, බුදුහු :

“ යම් ආධ්‍යාත්මික පෘථිවිධාතුවක් ඇද්ද යම් බාහිර පෘථිවිධාතුවකුත් ඇද්ද තෙල පෘථිවිධාතූ මැ ය, ඒ පෘථිවිධාතුව ‘ තෙල මාගේ නොවෙයි, තෙල මම නො වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම නො වෙයැ ’ යි මෙසේ මෙය යථාභූත කොට සමාන්තප්‍රභේදයෙන් දක්කයුතු යැ, මෙසේ තෙල පෘථිවිධාතුව සමාන්තප්‍රභේදයෙන් දක පෘථිවිධාතූයෙහි උකටලි වෙයි, පෘථිවිධාතූයෙහි සිත නො අලවයි. යම් ආධ්‍යාත්මික ආපොධාතුවක් ඇද්ද යම් බාහිර ආපොධාතුවකුත් ඇද්ද . . . යම් ආධ්‍යාත්මික තේජොධාතුවක් ඇද්ද යම් බාහිර තේජොධාතුවකුත් ඇද්ද . . . යම් ආධ්‍යාත්මික වායොධාතුවක් ඇද්ද යම් බාහිර වායොධාතුවකුත් ඇද්ද තෙල වායොධාතූ මැ ය, එය ‘ මාගේ නො වෙයි, තෙල මම නො වෙමි, තෙල මාගේ ආත්ම නො වෙයැ ’ යි මෙසේ මෙය යථාභූත කොට සමාන්තප්‍රභේදයෙන් දක්කයුතු යැ මෙසේ තෙල යථාභූතව සමාන්තප්‍රභේදයෙන් දක වායොධාතූයෙහි උකටලි වෙයි, වායොධාතූයෙහි සිත නො අලවයි.” මේ ධාතූන්ගේ වෙමත්තතා (විශෙෂතා) යි.

අවිජ්ජා යනු එකත්තතා යැ. එහි අවිජ්ජා කවර යැ : දුඃඛසත්‍යයෙහි නොදැනීම දුක්ඛසමුදයෙහි නොදැනීම දුක්ඛනිරෝධයෙහි නොදැනීම දුක්ඛනිරෝධගාමීනී පටිපදයෙහි නොදැනීම පූර්වාන්තයෙහි නොදැනීම අපරාන්තයෙහි නොදැනීම පූර්වාන්තාපරාන්තයෙහි නොදැනීම ඉදම්ප්‍රත්‍යයතාප්‍රතිත්‍යයවුන්පන්තධර්මයන්හි නොදැනීම යි. මෙබඳු වූ යම් නොදැනීමක් අදර්ශනයක් අනභිසම්මයක් අනවබෝධයක් අසම්බෝධයක් අප්‍රතිවේධයක් (ධර්මස්වභාවය) නො සැලැකීමක් අනුපලක්ෂණයක් අප්‍රත්‍යුපලක්ෂණයක්

අනුපලකකණං අපච්චිපලකකණං අසමපෙකකණං අපච්චකකමමං දුමෙඨකං බාලං අසමපර්ණකං මොහො පමොහො සමෙමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිපුර්ණානං අවිජ්ජාලභිති මොහො අකුසලමූලං, අයං වෙමනනා.

‘විජ්ජා’ති එකතනනා, ‘තථ කතමා විජ්ජා : දුකෙක ඤාණං දුකකසමුදයෙ ඤාණං දුකකතිරෙධෙ ඤාණං දුකකතිරෙධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං පුඛ්ඛනො ඤාණං අපරනො ඤාණං පුඛ්ඛනාපරනො ඤාණං ඉදපාච්චියතාපටිච්චසමුප්පාදනොසු ධම්මෙසු ඤාණං. යා එවරුපා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො ධම්මවිචයො සලලකකණං උපලකකණං පච්චිපලකකණං පණ්ණිවිමං කොසලලං නෙපුඤ්ඤා වෙහව්‍යා විනතා උපපරිකකා හුරි මෙධා පරිණාසිකා විපසානා සමපර්ණකං පතොදෙ පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්තං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදෙ පඤ්ඤාදාලොකො පඤ්ඤාභිගායො පඤ්ඤාපජේතො පඤ්ඤාරතං අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචය සමෙධාජ්ඣධෙහා මහාබහං මහාපරිතාපනං.’ අයං වෙමනනා.

‘සමාපතති’ති එකතනනා. තථ කතමා සමාපතති : සඤ්ඤා-සමාපතති අසඤ්ඤාසමාපතති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාසමාපතති විභූතා-සඤ්ඤාසමාපතති නිරෝධසඤ්ඤාසමාපතති. අයං වෙමනනා.

‘කුසිති’ති එකතනනා. තථ කතමො කුසිති : අජථ සෙඛො කුසිති, අජථ අසෙඛො කුසිති, අජථ නෙවසෙඛො නාසෙඛො කුසිති, අජාතියො කුසිති, අසාබලසෙකා කුසිති, දිට්ඨතතරෙ කුසිති, තණ්හතතරෙ කුසිති, පඤ්ඤාතතරෙ කුසිති. අයං වෙමනනා.

‘සමාධි’ති එකතනනා. තථ කතමො සමාධි : සරණො සමාධි, අරණො සමාධි, සමෙතරෙ සමාධි, අවෙතරෙ සමාධි, සන්තාපජේඛා සමාධි, අන්තාපජේඛා සමාධි, සප්පිතිකො සමාධි, භිප්පිතිකො සමාධි, සාමිසො සමාධි, නිරුමිසො සමාධි, සසඛ්ඛාරෙ සමාධි, අසඛ්ඛාරො සමාධි එකංසභාවනො සමාධි, උභයංසභාවනො සමාධි, උභතොභාවනාවනො සමාධි, සවිතක්කසවිචාරෙ සමාධි, අවිතක්කවිචාරමනො සමාධි, අවිතක්කඅවිචාරෙ සමාධි, භානතාගිසො සමාධි, ධීනිතාගිසො සමාධි විසෙසතාගිසො සමාධි, නිබ්බිධතාගිසො සමාධි, ලොකිසො සමාධි, ලොකුතතරෙ සමාධි, විවජාසමාධි, සමමාසමාධි, අයං වෙමනනා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘පටිපද’භී ඵකත්තතා. ‘තථ කතමො පටිපදා: ආශාලො පටිපදා, නිජ්ඣාමො පටිපදා, මජ්ඣාමො පටිපදා, අකඛමො පටිපදා, ඛමො පටිපදා, සමො පටිපදා, දමො පටිපදා, දුක්ඛා පටිපදා දකුභිඤ්ඤා, දුක්ඛා පටිපදා විපාසාභිඤ්ඤා, සුඛා පටිපදා දකුභිඤ්ඤා, සුඛා පටිපදා විපාසාභිඤ්ඤා’භී. අයං වෙමත්තතා.

‘කායො’භී ඵකත්තතා. තථ කතමො කායො: නාමකායො රූපකායො ච. තථ කතමො රූපකායො: කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තවො මංසං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා, වක්ඛං හදයං යකුන්තං කිලොමකං පිභුකං පප්ඵාසං අන්තං අන්තගුණං උදරිං කාරිතං පිත්තං සෙම්භං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අසුඤ්ඤා වතා බෙලො සිම්භාණිකා ලසිකා ඡුත්තං මජ්ඣග්ගිනි. අයං රූපකායො. නාමකායො නාම වෙදනා සඤ්ඤා වෙතනා චිත්තං ඵසො මනසිකායෙති අයං නාමකායොති. අයං වෙමත්තතා.

ඵචං යො ඛලෙම, යසං ඛලිමසං සමානභාවො, සො ඛලෙම, තස්ස ඛලිමසං ඵකත්තතාය ඵකිභවතී, යෙන යෙන චා පන විලක්ඛණො තෙන තෙන වෙමත්තතං ගව්ඡති, ඵචං සුත්තෙ චා වෙසාසකරණෙ චා ශාථායං චා පුච්ඡිතෙන විමංසිතබ්බං, කිං ඵකත්තතාය පුච්ඡති උදාහු වෙමත්තතායාති. යදි ඵකත්තතාය පුච්ඡිතං, ඵකත්තතාය විසංජ්ඣිතබ්බං. යදි වෙමත්තතාය පුච්ඡිතං, වෙමත්තතාය විසංජ්ඣිතබ්බං. යදි සත්තාධිට්ඨානෙන පුච්ඡිතං, සත්තාධිට්ඨානෙන විසංජ්ඣිතබ්බං. යදි ඛම්මාධිට්ඨානෙන පුච්ඡිතං, ඛම්මාධිට්ඨානෙන විසංජ්ඣිතබ්බං. යථා යථා චා පන පුච්ඡිතං. තථා තථා විසංජ්ඣිතබ්බං. තෙනාහ අයස්මි, මහාකච්චානො ‘ඵකත්තතාය ඛම්මා’ති.

නිසුත්තො අඛිට්ඨානො භාගේ

3, 1, 15

පරිකාරාභාරවිගධො

තථ කතමො පරිකාරායෙ භාගේ: “යෙ ඛම්මං යං ඛම්මං ජනගතති”ති. යො ඛලෙම, යං ඛම්මං ජනගතී, තස්ස සො පරිකාරායෙ. කිංලක්ඛණො පරිකාරායෙ: ජනකලක්ඛණො පරිකාරායෙ. ආචාරො ඛම්මං ජනගතති: හෙතු ච පච්චයො ච. තථ කිංලක්ඛණො හෙතු, කිංලක්ඛණො පච්චයො: අසාධාරණලක්ඛණො හෙතු, සාධාරණලක්ඛණො පච්චයො. යථා කිං හවෙ: යථා අංකුරස්ස නිප්පතතීයා ඩිජං අසාධාරණං, පථවි

‘පට්ටද’ යනු එකත්තතා යැ. එහි පට්ටද කවර යැ : කාමසුඛානුයෝග සංඛ්‍යාත ආභාෂිතපට්ටද යැ අත්තකිලමාරානුයෝග සංඛ්‍යාත නිජ්ඣාමපට්ටද යැ මධ්‍යමප්‍රතිපද යැ ප්‍රධන්තමයෙහි ශීතාදිය නො ඉවසන අක්ඛමපට්ටද යැ ශීතාදිය ඉවසන ඛමපට්ටද යැ උපත් කාමාදි විතර්කයන් සන්තිද්‍රවන සමපට්ටද යැ මනස සවැනි කොට ඇති ඉන්ද්‍රියයන් දමනය කරන දමපට්ටද යැ දන්ධාභිඤ්ඤ වූ දුක්ඛපට්ටද යැ විජ්ජාභිඤ්ඤ වූ දුක්ඛපට්ටද යැ දන්ධාභිඤ්ඤ වූ සුඛපට්ටද යැ විජ්ජාභිඤ්ඤ වූ සුඛපට්ටද යි. මේ පට්ටදයෙහි වෙමත්තතා යි.

‘කාය’ යනු එකත්තතා යැ. එහි කාය කවරෙ යැ : නාමකාය ද රූපකාය ද වෙයි. එහි රූපකාය කවරෙ යැ : කෙස් ලොම් නිය දත් සම් මස් නහර ඇට ඇටමිදුලු වතුගවු හදවත අක්මා දලඬු බඩදිව පපුව ස අතුණු අතුණුවහන් නොපැසුණු අහර පැසුණු අහර පිත් සෙම් සැරව ලේ සෝදිය මේදස් කදුර වුරුණුතෙල් කෙළ සොටු සදමිදුලු මු හිස්මුල් යන මේ යැ. මේ රූපකාය යි. නාමකාය නම් ; වේදනා සඤ්ඤ වෙතනා චිත්ත එස්ස මනසිකාර යන මේ නාමකාය යි. මේ වෙමත්තතා යි.

මෙසේ ජාති ආදි යම් ධර්මයෙක් එයින් අන්‍ය වූ ජරා ආදි අත් ධර්මයකට දුක්ඛාදි භාවයෙන් සමානාව ආදිද, ඒ ජාත්‍යාදි ධර්මය ඒ ජරාදි ධර්මයට (දුක්ඛාදි) සමානස්වභාව යෙන් (සමානශබ්දහිමෙයත්වයෙන්) එකත්වයට පැමිණෙයි. (මේ එකත්ව ලක්ෂණ යැ.) යළි යම් යම් ස්වභාවයෙකින් (යම් ධර්මයෙක් යම් ධර්මයකට) විසදාශ ලක්ෂණ ආදිද ඒ ඒ ස්වභාවයෙන් (ඒ ධර්මය ඒ ධර්මයට) වෙමත්තතාවට-විසදාශබවට පැමිණෙයි. (මේ වෙමත්තතායෙහි ලක්ෂණ යැ.) මෙසේ සුත්‍රයෙහි හෝ වේයාකරණයෙහි හෝ ගාරා යෙහි හෝ පුළුවස්නාලද්දු විසින් කීම එකත්තතායෙන් විචාරා ද නොහොත් වෙමත්තතා යෙන් විචාරා දැයි විමසියැයුතු ය. ඉදින් එකත්තතායෙන් පුළුවස්නාලද නම් එකත්තතා යෙන් විසදියැයුතු ය. ඉදින් වෙමත්තතායෙන් පුළුවස්නාලද නම්, වෙමත්තතායෙන් විසදියැයුතු ය. ඉදින් සත්ත්වප්‍රඥප්තිමුඛයෙන් පුළුවස්නාලද නම්, සත්වප්‍රඥප්ති වශයෙන් විසදියැයුතු ය. ඉදින් ධර්මවශයෙන් පුළුවස්නාලද නම්, ධර්මවශයෙන් විසදියැයුතු ය. යළි යම් යම් පරිද්දෙකින් පුළුවස්නාලද නම් ඒ ඒ පරිද්දෙන් විසදියැ යුත්තේ යි. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාත්‍යායන මහරහතුන් වහන්සේ : “ එකත්තතාය ධම්මා ” යනාදිය.

අධිවිවාහාරය යොදනාලද්දේ යි.

3, 1, 15

පරික්ඛාරභාරවිගමනය

එහි පරික්ඛාරභාරය කවරෙ යැ : “ යෙ ධම්මා යං ධම්මං ජනයන්ති ” යනාදි නිද්දෙසගාරා යැ. යම් හෙතු ප්‍රත්‍යය ධර්මයෙක් යම් ඵලධර්මයක්හු උපද්වි ද, ඒ ඵල ධර්මයට ඒ හෙතුප්‍රත්‍යයධර්මය පරික්කාර යි. පරික්ඛාරය කුමක් ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ යත් : පරික්ඛාරය ජනක ලක්ෂණ යැ. ධර්මයෝ දෙදෙනෙක් (ඵලය) උපද්විති, හෙතු ද ප්‍රත්‍යය ද යන දෙක යි. ඒ දෙදෙනා අතුරෙහි හේතුව කුමක් ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ ද, ප්‍රත්‍යය කුමක් ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ ද යත් : හේතුව අසාධාරණ ලක්ෂණ යැ, ප්‍රත්‍යය සාධාරණලක්ෂණ යි. ඒ කුමක් මෙන් වේ ද යත් : ඒ මෙසේ යැ, අභිකුරයාගේ නිෂ්පත්තියට (භට්ඨානිමට) විජය අසාධාරණ කාරණය යැ, පඨවිය ද ආපය ද

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ආපොච්ඡාසාදි. අභිතුරුණ හි පඨවි ආපොච්ඡාසාදි පඨවියො, සභාවො හෙතු, යථා වා පන සට්ඨං දුඛං පක්ඛිත්තං දඬි හවිති, න චත්ථි එකකාලසමවධානං දුඛස්ස ච දඬිස්ස ව, එවමෙව නත්ථි එකකාල-සමවධානං හෙතුස්ස ච පඨවියස්ස ව.

අයං හි සංසාරේ සහෙතුසප්පඨවියො නිබ්බන්ධො. වුත්තං හි : “අවිජ්ජාපඨවියං සංඛාරං, සංඛාරපඨවියං විඤ්ඤාණං”. එවං සංඛාරො පථිවිසමුප්පාදෙ. ඉති අවිජ්ජා අවිජ්ජාහෙතු, අයොනිසො මනසිකාණේ පඨවියො. පුරිමිකා අවිජ්ජා පඨිමිකාය අවිජ්ජාය හෙතු. තත්ථ පුරිමිකා අවිජ්ජා අවිජ්ජානුසයො, පඨිමිකා අවිජ්ජා අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානං. පුරිමිකො අවිජ්ජානුසයො පඨිමිකාස්ස අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානස්ස හෙතුභූතො පරිබ්බහනාය ඛිජ්ඣකුරේ විය සමනන්තරහෙතුතාය. යං පන යත්ථ එලං නිබ්බන්ධති, ඉදං තස්ස පරම්පරහෙතුතාය හෙතුභූතං. දුට්ඨො හි හෙතු : සමනන්තරහෙතු පරම්පරහෙතු ව. එවං අවිජ්ජායපි දුට්ඨො හෙතු : සමනන්තරහෙතු පරම්පරහෙතු ව.

යථා වා පන ථාලකඤ්ච වට්ඨි ව තෙලඤ්ච පදීපස්ස¹ පඨවියභූතං, න සභාවහෙතු, න හි සක්කා ථාලකං ව වට්ඨිං ව තෙලඤ්ච අනග්ගිකං දීපෙතූං, පදීපස්ස පඨවියභූතං. පදීපො විය සභාවො හෙතු භොති. ඉති සභාවො හෙතු, පරභාවො පඨවියො, අජ්ඣතතිකො හෙතු, බාහිරේ පඨවියො. ජනකො හෙතු, පරිඤ්ඤානකො පඨවියො, අසංඛාරණො හෙතු, සංඛාරණො පඨවියො.

අවුපච්ඡේදන්තො සන්තතිඅන්තො, නිබ්බන්ධිඅන්තො එලන්තො, පථිසක්ඛිඅන්තො, පුනබ්බවන්තො, සම්ප්ප්ලිඛොධන්තො, පරිසුට්ඨානන්තො, අසමුත්ථානන්තො, අනුසයන්තො, අසම්ප්පිට්ඨෙධන්තො, අවිජ්ජන්තො, අපරිඤ්ඤානන්තො² විඤ්ඤාණස්ස ඛිජ්ජන්තො. යත් අවුපච්ඡේදෙ තත්ථ සන්තති, යත් සන්තති තත්ථ නිබ්බන්ධති, යත් නිබ්බන්ධති තත්ථ එලං, යත් එලං තත්ථ පථිසක්ඛි, යත් පථිසක්ඛි තත්ථ පුනබ්බවො, යත් පුනබ්බවො, තත්ථ ප්ලිඛොධො, යත් ප්ලිඛොධො තත්ථ පරිසුට්ඨානං, යත්

1. දීපස්ස - සිමු.

2. පරිඤ්ඤානන්තො - සිමු.

සාධාරණ කාරණ වෙන්. එසේ මැය අභිකුරයට පටවිය ද ආපය ද ප්‍රත්‍යය යැ, (සමාන ඵල නිපදවන හෙයින්) සමානභාව වූ බිජය හෙතු යි. තවද යම්සේ කළයෙහි කිරී බහුලන ලද්දේ දිහි වෙයි, දුග්ධ (කිරි) යාගේ ද දැයගේ ද සමකල්ව එක්වීමෙන් නො ද ඇති. (කාලාන්තරයෙහි කිරි දිහිබවට පැමිණෙයි, ප්‍රත්‍යයාන්තරසමායෝගය එයිනි.) එපරිදි මැ හෙතුහුගේත් ප්‍රත්‍යයාගේත් සමකල්ව එක්ව සිටීමෙන් නැති. (හෙතු ඵලයන්ගේ මෙන් ම එකකාලසමවධානයෙන් හෙතු ප්‍රත්‍යයන්ගේ ද නැත. ප්‍රත්‍යය ඵලය හා එකාන්ත යෙන් භින්නකාල නො වේ. මෙසේ හෙතුප්‍රත්‍යයන්ගේ ද විශේෂය වේ.)

මේ සංසාරය වනාහි සහෙතුසප්‍රත්‍යය වැ උපන්නේ යැ, වදනලද මැ ය : " අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ඒඤ්ඤාය වෙයි." මෙසේ සියලු පටිච්චසමුප්පාදය වේ. මෙපරිද්දෙන් අවිද්‍යාව අවිද්‍යාවට හෙතු යි, අයෝනිසොමනසිකාරය ප්‍රත්‍යය වේ. පූර්වයෙහි වූ අවිද්‍යාව පශ්චිම වූ අවිද්‍යාවට හෙතු වෙයි. එහි පූර්ව වූ අවිද්‍යාව (අප්‍රභිණව පුනපුනා උපදනා හෙයින්) අවිද්‍යානුශය ය, පසුව උපන් අවිද්‍යාව (කුලලච්ඡිතය පැහැරගන්නා හෙයින්) අවිද්‍යාපර්වයන්ගෙන් වැඩිමට හෙතුවූයේ බිජයට අභිකුරය මෙන් සමනාන්තරහෙතුභාවයෙනි. (බිජය අභිකුරයට සමනාන්තර හෙතුවෙන් හෙතු වෙයි, අභිකුරයෙන් හටගත් ඵලයාගේ බිජයට ද පළමු බිජය පරම්පරහෙතුවෙන් හෙතු වෙයි. මෙසේ අවිද්‍යාවගේ හෙතුභාවය ද දතයුතු යැ) යළි යම් තැනකැ යම් ඵලයක් උපදී ද, මේ බිජය ඒ ඵලයට පරම්පරහෙතුභාවයෙන් හෙතු වූයේ යි. ඒ එසේ මැ යැ. හෙතුව ද්විවිධ වෙයි : සමනාන්තරහෙතු ද පරම්පරහෙතු ද කියා යි. මෙපරිද්දෙන් අවිද්‍යාවගේ ද හෙතුව දෙවැදූරුම් වෙයි : සමනාන්තරහෙතු ද පරම්පරහෙතු ද කියා යි.

තවද යම්සේ ප්‍රදීපයට ප්‍රත්‍යය වූ පහන්කබල ද වැටිය ද තෙල් ද සමාන කාරණ වූ හෙතු නො වේද, යම්හෙයෙකින් පහනට ප්‍රත්‍යය වූ පහන්කබල ද වැටිය ද තෙල් ද ගිනි නැතිව දල්වන්නට නො හැකි වේ ද එහෙයිනි. ප්‍රදීපය මෙන් සමානභාව හේතුව වෙයි. මෙසේ (පහන දල්වීමට ගින්න මෙන්) සමානභාවය හේතු යැ. (පහන්කබල වැටිය තෙල් මෙන් අසමාන වූ) අත්‍යභාවය ප්‍රත්‍යය යැ, නියතඅධ්‍යාත්මයෙහි වූයේ හෙතු යැ, බාහිර වූයේ ප්‍රත්‍යය යැ, ජනක වූයේ හෙතු යැ, පරිග්‍රාහක (උපස්තම්භක) වූයේ ප්‍රත්‍යය යැ අසාධාරණ (ආවේණික) වූයේ හෙතු යැ, සාධාරණ (අත්‍ය ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නයනට ද සමාන) වූයේ ප්‍රත්‍යය යි.

අනුපටිච්ඡින්න වූ (නොසිදිණු) හේතුප්‍රත්‍යය සංඛ්‍යාත කාරණයාගේ හා ඵලයාගේ අවුපටිච්ඡද්ධර්මය කාරණඵලසම්බන්ධ හෙයින් සන්තති අර්ථ යැ, (කාරණඵලභාවයෙන් සම්බන්ධ බව සන්තති නම, කාරණඵලයන්ගේ නො සිදි පැවැත්ම අවුපටිච්ඡද නම, යම් ඵලයෙක් අත්‍යන්ඵලයකට කාරණ නොවී නිරුද්ධ වේ නම් එය උපටිච්ඡින්න නම් වෙයි රහත්තූගේ වූතිච්ඡිතය මෙනි. යම් ඵලයෙක් තමහට අනුරූප වූ ඵලයකට හේතු වී නිරුද්ධ වේ නම්, එය අනුපටිච්ඡින්න වූයේ මැ වෙයි, හේතුඵල සම්බන්ධය විද්‍යාමාන හෙයිනි.) කාරණයෙන් උපන් ඵලයාගේ නිර්වෘත්තිඅර්ථය ඵලාර්ථ යැ, අනන්තරභව පටිසන්ධාන වශයෙන් පවත්නා ප්‍රතිසන්ධිඅර්ථය පුනර්භවාර්ථ යැ, සමාක්ප්‍රතිපදව බාධාකරන සම්පළිඛොධාර්ථය පරියුත්තාරාර්ථ යැ, ආයාමාර්ථයෙන් කෙලෙසුන් මුලුසුන් නොකළ අර්ථය අනුශාර්ථ යැ, වතුස්සත්‍යයාගේ අසම්ප්‍රතිවේධාර්ථය අවිද්‍යාර්ථ යැ, අපරිඤ්ඤාර්ථය ප්‍රතිසන්ධි ඒඤ්ඤායාගේ නාමරූපාභිකුරයට කාරණහෙයින් බිජාර්ථ යි. යම් රූපාරූපප්‍රචක්ති යෙක්හි හේතුඵලයන්ගේ අනුපටිච්ඡදය වේ ද එහි සන්තතිව්‍යවහාරය වෙයි, යම් තැනෙක සන්තතිය ඇද්ද එහි නිර්වෘතිය වෙයි, යම් තැනෙක නිර්වෘතිය ඇද්ද එහි ඵලය වෙයි, යම් තැනෙක ඵලය ඇද්ද එහි ප්‍රතිසන්ධිය වෙයි, යම් තැනෙක ප්‍රතිසන්ධිය වේ ද එහි පුනර්භවය වෙයි, යම් තැනෙක පුනර්භවය ඇද්ද එහි පළිඛොධය (කුසල්සිතට බාධාකිරීම) වෙයි, යම් තැනෙක පළිඛොධය වේ ද, එහි

පරිව්‍රිතානං. තත් අසමුත්තානො, යත් අසමුත්තානො තත් අනුසයො,
 යත් අනුසයො තත් අසම්ප්‍රවේශො, යත් අසම්ප්‍රවේශො තත්
 අවිජ්ජා, යත් අවිජ්ජා තත් සංසාරං. විඤ්ඤාණං අපරිඤ්ඤාතං, යත්
 සංසාරං විඤ්ඤාණං අපරිඤ්ඤාතං තත් ඛිජ්ජේතා.

සිලකකතේ, සමාධිකතකතේ, සමාධිකතකතේ, පඤ්ඤා-
කතකතේ, පඤ්ඤාකතකතේ, විමුක්තිකතකතේ, පඤ්ඤාකතකතේ,
විමුක්තිකතකතේ, විමුක්තිකතකතේ, විමුක්තිකතකතේ, විමුක්තිකතකතේ,
පිඨකකතකතේ¹ පඤ්ඤාකතකතේ, පිඨකකතකතේ, පිඨකකතකතේ,
පිඨකකතකතේ¹ පඤ්ඤාකතකතේ, පිඨකකතකතේ, පිඨකකතකතේ.

ගජා වා පන වකුටුංචි පටිච්ච රූපෙ ව උපපජ්ජති චක්ඛුචිඤ්ඤාණං,
 තණ්හි චක්ඛු ආභිපතෙතාපච්චිතතාං පච්චයො, රූපා ආරම්භණපච්චිතතාං
 පච්චයො, ආලොභො සන්තිකායතාං පච්චයො, මනසිකායෙ සභාවො
 හෙතු. සංඛාර චිඤ්ඤාණං පච්චයො, සභාවො හෙතු. චිඤ්ඤාණං
 නාමරූපිකා පච්චයො, සභාවො හෙතු. නාමරූපං සලායනිකා
 පච්චයො, සභාවො හෙතු. සලායනිකං එකං පච්චයො, සභාවො
 හෙතු. එකො වේදනාං පච්චයො, සභාවො හෙතු. වේදනා තණ්හාං
 පච්චයො, සභාවො හෙතු. තණ්හා උපාදනං පච්චයො, සභාවො
 හෙතු. උපාදනං භවං පච්චයො, සභාවො හෙතු. භවො ජාතියං
 පච්චයො, සභාවො හෙතු. ජාතී ජරමරණං පච්චයො, සභාවො
 හෙතු. ජරමරණං සොකං පච්චයො, සභාවො හෙතු. සොකො
 පරිදෙවං පච්චයො, සභාවො හෙතු. පරිදෙවො දුක්ඛං පච්චයො,
 සභාවො හෙතු. දුක්ඛං දොමනං පච්චයො, සභාවො හෙතු. දොමනං
 උපායං පච්චයො, සභාවො හෙතු. එවං යො කොථි
 උපජිකායො, සංකො සො පරිකායො. තෙනාහ ආයමො මහාකම්මා-
 යනො : “සෙ ධම්මං යං ධම්මං ජනගන්ති”ති.

ଶିକ୍ଷାବଳୀର ପରିଚ୍ଛେଦର ଗାଥା

3, 1, 16

සමාරෝපණහාරවිභවේශා

තප් කඩලේ, සමාග්‍රෙපණේ, හාගේ : ගෙ බිම්ම, යමුලා, ගෙ
ලේකණ්, පකාසිතා, මුනිනා,"ඬි. එකසම්. පදවිංභන යතතකාති

1. စိတ်ကောင်းမှုများ ခံယူ။

ක්ලේශයන්ගේ පර්යයුත්ථානය වෙයි, යම් තැනෙක පර්යයුත්ථානය ඇද්ද එහි ක්ලේශයන්ගේ අසමුද්දායකය වෙයි, යම් තැනෙක අසමුද්දායකය වෙද එහි අනුශය වෙයි, යම් තැනෙක අනුශය ඇද්ද එහි සත්‍යයන්ගේ අසම්ප්‍රතිවේධය වෙයි, යම් තැනෙක අසම්ප්‍රතිවේධය ඇද්ද එහි අවිද්‍යාව වෙයි, යම් තැනෙක අවිද්‍යාව වෙද එහි අපරිඤ්ඤා වූ සාසුචි විඤ්ඤාය වෙයි, යම් තැනෙක අපරිඤ්ඤා වූ සාසුචියහිත විඤ්ඤාය වෙද එහි ප්‍රතිසන්ධිවිඤ්ඤායාගේ විජාර්ථය වේ.

ශීලස්කන්ධය සමාධිස්කන්ධයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සමාධිස්කන්ධය ප්‍රඥස්කන්ධයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, ප්‍රඥස්කන්ධය ඵලසමාධි සංඛ්‍යාත විමුක්තිස්කන්ධයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, විමුක්තිස්කන්ධය ප්‍රත්‍යවෙක්ෂාඤ්ඤා සංඛ්‍යාත විමුක්තිඤ්ඤාදර්ශනස්කන්ධයට ප්‍රත්‍යය වේ. තීර්ථ සංඛ්‍යාත බහුශ්‍රුතයන් ඇසිරිකරනබව ධර්මොපසංහිත ප්‍රීතියට ප්‍රත්‍යය වෙයි, පිතඤ්ඤාභාව පත්තඤ්ඤාභාව සංඛ්‍යාත භාවනායෙන් විශේෂප්‍රාප්තිය දැනීමට ප්‍රත්‍යය වෙයි, පත්තඤ්ඤාභාව අත්තඤ්ඤාභාව සංඛ්‍යාත පඤ්ච පධානියධිගයෙන් සමන්විත වූ ආත්ම ස්වභාව දැනීමට ප්‍රත්‍යය වේ.

තවද යම්පරිදි වක්ෂුරිත්ථියය ද රූපාලම්බනයන් ද නිසා වක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදී ද, එහි වක්ෂුරිත්ථිය අධිපතිභාව (ඉන්ථිය) ප්‍රත්‍යයභාවයෙන් (වක්ෂුර්විඤ්ඤායට) ප්‍රත්‍යය වෙයි, රූපාලම්බනයෝ ආරම්භප්‍රත්‍යයභාවයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙයි, ආලෝකය උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයභාවයෙන් ප්‍රත්‍යය වෙයි, මනසිකාර සංඛ්‍යාත ක්‍රියාමනෝධාතුව (වක්ෂුර්විඤ්ඤාය හා සමානබැවින්) සභාව හේතු යි. කුශලාදී අභිසංස්කාරයෝ ප්‍රතිසන්ධිවිඤ්ඤායට ප්‍රත්‍යය වෙයි, (නාමස්කන්ධභාවයෙන් සමාන හෙයින්) සභාව හේතු යි. ප්‍රතිසන්ධිවිඤ්ඤාය නාමරූපයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සමානභාවය හේතු යැ. නාමරූපය සළායතනයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ, සළායතනය ඵස්සයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. ඵස්සය වේදනාවට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. වේදනාව තණ්හාවට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. තණ්හාව උපාදනයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. උපාදනය භවයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. භවය ජාතියට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. ජාතිය ජරාමරණයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. ජරාමරණය සෝකයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. සෝකය පරිදේවයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. පරිදේවය දුක්ඛයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. දුක්ඛය දෙමනස්සයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යැ. දෙමනස්සය උපායාසයට ප්‍රත්‍යය වෙයි, සභාව හේතු යි. මෙසේ යම් කිසි උපනිශ්‍රයප්‍රත්‍යයෙක් ඇද්ද එ හැම (ස්වකීය ඵලය පරිෂ්කරණ - අභිසංස්කරණ කරන හෙයින්) ' පරික්ෂාර ' නම් වේ. එයින් වදලභ, ආසුෂමත් මහාකාන්‍යායන මහරහතුන් වහන්සේ : " යෙ ධම්මා යං ධම්මං ජනයන්ති " යනාදිය.

පරික්ෂාරභාෂ්‍යය යොදනලද්දේ යි.

3, 1, 16

සමාරොපණභාෂ්විග්ගය

ඒ සොළොස් භාෂ්‍යන් කෙරෙහි සමාරොපනභාෂ්‍යය කවරෙ යැ : " යෙ ධම්මා යම්මුලා යෙ වෙකත්ථා පකාසිතා මුනිනා " යනාදි නිද්දෙසභාෂා යැ. පදවයාන වූ (කාරණභූත) එකධර්මයක් සූත්‍රයෙන් ගත්කල්හි යම් පමණ අන්‍යධර්මයන්ගේ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පදවිභානානි ඕතරනනි, සබ්බානි තානි සමාරොපසිතබ්බානි. යථා ආවහෙත භාරෙ ඛුක්කානි පදවිභානානි ඕතරනනි. තත්ථ සමාරොපණං චතුබ්බිධං : පදවිභානං චෙවචිතං භාවනා පභානමිති.

තත්ථ කතමා පදවිභානෙන සමාරොපණං :

1. "සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා,
සම්පත්තපරිගොදපනං එතං වුඤ්ඤාන සංසත"නති.

තස්ස කීං පදවිභානං : තිණි සුවරිතානි කායසුවරිතං චිත්තුවරිතං මනෝසුවරිතං. ඉදං පදවිභානං. තත්ථ යං කාසිකං මාවසිකං ච සුවරිතං, අයං සිලකඩකේ. මනෝසුවරිතෙ යා අනභිජ්ඣා අබ්‍යාපාදෙ ච, අයං සමාධිකඩකේ. යා සම්මාදිට්ඨි, අයං පඤ්ඤාකඩකේ. ඉදං පදවිභානං. තත්ථ සිලකඩකේ සමාධිකඩකේ ච සම්මේ, පඤ්ඤාකඩකේ විපස්සනා. ඉදං පදවිභානං. තත්ථ සමථස්ස එලං රුහපිරුගා චෙතොවිමුක්ති. විපස්සනාය එලං අවිජ්ජාපිරුගා පඤ්ඤාවිමුක්ති. ඉදං පදවිභානං.

වනං වනථස්ස පදවිභානං. කිඤ්ඤ වනං, කොච වනථො : වනං නාම පඤ්ඤා කාමිඥාණං, තණ්හා වනථො. ඉදං පදවිභානං. වනං නාම නිමිත්තකායාහො ඉඤ්ඤා වා පුරිසොති වා, වනථො නාම තෙසං තෙසං අභ්‍යාපවිච්ඡිකානං අනුබ්‍යාඤ්ඤානාහො : අහො චක්ඛු අහො සොතං අහො ඡායං අහො ජීව්‍යා අහො කායො ඉති, ඉදං පදවිභානං. වනං නාම ච අජ්ඣාතතිකායාගිරුති ආයතනානි අපරිඤ්ඤාතානි. යං තදුගයං පටිච්ච උපපජ්ජති සංයෝජනා, අයං වනථො. ඉදං පදවිභානං. වනං නාම අනුසංයො, වනථො නාම පටිසුච්චානං. ඉදං පදවිභානං. තෙනාහ භගමා : "ඡෙත්වා වනං ච වනථං වා"ති. අයං පදවිභානෙන සමාරොපණං.

තත්ථ කතමා චෙවචිතෙන සමාරොපණං : රුහපිරුගා චෙතොවිමුක්ති සෙබ්ඵලං, අවිජ්ජාපිරුගා පඤ්ඤාවිමුක්ති අසෙබ්ඵලං ඉදං චෙවචිතං. රුහපිරුගා චෙතොවිමුක්ති අනාගාමිඵලං, අවිජ්ජාපිරුගා පඤ්ඤාවිමුක්ති අඤ්ඤාඵලං අරහත්තං. ඉදං චෙවචිතං. රුහපිරුගා චෙතොවිමුක්ති කාමධාතුසමත්තිකකම්මං, අවිජ්ජාපිරුගා පඤ්ඤාවිමුක්ති තෙධාතුක-සමත්තිකකම්මං, ඉදං චෙවචිතං. පඤ්ඤාදිප්පියං පඤ්ඤාඵලං අධිපඤ්ඤාසිත්ථා පඤ්ඤාකඩකේ. ධම්මවිචයසංවොජ්ඣායො උපෙක්ඛාසංඥොජ්ඣායො ඤාණං සම්මාදිට්ඨි තීරණං සන්තීරණං හිරි විපස්සනා ධම්මෙ ඤාණං. සබ්බං ඉදං චෙවචිතං. අයං චෙවචිතෙන සමාරොපණං.

පද්ධතියෙන් ඒ ධර්මයෙහි බැසගෙන සිටිත් ද, ඒ සියලු ධර්මයෝ (නිර්ධාරණවශයෙන්) එළවා දෙශනායෙහි ආරොපණ කළයුත්තාහුය. (දෙශනාරූපධර්මයන් මෙන් සලකා කියායුත්තාහුය.) යම්සේ ආවර්තභාරයෙහි බොහෝ පද්ධතාධර්මයෝ බැසගනිත් ද එමෙනි. එහි සමාරොපනය වතුර්විධ යැ : පද්ධතා යැ වෙවචනා යැ භාවනා යැ පහනා යැ' යි. (මෙහි පද්ධතා වෙවචනයෝ කුමක් හෙයින් ගන්නා ලද්දහු ද පද්ධතා වෙවචනාදර දෙකෙහි එය විභාග කරනලද නො වේ ද යත් : මෙහි භාවනා ප්‍රභාණ දෙදෙනාගේ අධිප්‍රධාන වීභය දක්වීම පිණිස ද ඔවුන්ගේ අධිවචනවිභාග දක්වීම පිණිස ද ගන්නාලද්දී දැක්වුණි.)

එහි පද්ධතා වශයෙන් සමාරොපණා කව්ද යත් :

1. 'කායදුග්ධරිකාදී' සියලු අකුශලය නො කිරීම යැ වාතුර්භූමක කුශලයාගේ ප්‍රතිලාභය යැ රහත්මගින් ස්වකීය චිත්තයාගේ ව්‍යවදන (පිරිසුදුකිරීම) යැ යන තෙල බුදුවරයන්ගේ ශාසන යැ — අවවාද යැ' යි.

ඒ බුද්ධශාසනයට කුමක් පද්ධතා වෙයි යත් : කායසුවරික යැ වච්ඡුවරික යැ මනෝසුවරික යැ යන තුන් සුවරිතයෝ යැ, මේ පද්ධතා යි. එහි කායික වූ ද වාචසික වූ ද යම් සුවරිතයෙක් ඇද්ද මේ ශීලස්කන්ධ යැ. මනෝසුවරිතයෙහි අනභිධ්‍යාව ද අව්‍යාපාදය ද යන මේ සමාධිස්කන්ධ යැ. යම් සමාග්දෘෂ්ටියක් ඇද්ද මේ ප්‍රඥස්කන්ධ යැ. මේ ශාසනයට පද්ධතා යි. එහි ශීලස්කන්ධය ද සමාධිස්කන්ධය ද සමථ යැ, ප්‍රඥස්කන්ධය විදර්ශනා යැ, මේ (සමථවිපස්සනාවනව) පද්ධතා යි. එහි ශමථයාගේ ඵලය රාගවිරාග වෙතොවිමුත්ති යැ, විදර්ශනාඵලය අවිජ්ජාවිරාග පඤ්ඤවිමුත්ති යැ, මේ (විමුත්ති) පද්ධතා යි.

කාමඥාණ සංඛ්‍යාත වනය කාමතණ්හා සංඛ්‍යාත වනථයට පද්ධතා යැ, වනය කීමැ වනථය කවරෙ යැ යත් : 'වන' නම් පඤ්චකාමඥාණයෝ යැ, තෘෂ්ණාව 'වනථ' යැ, මේ පද්ධතා යි. 'වන' නම් ස්ත්‍රී යැ හෝ පුරුෂ යැ හෝ යි නිමිතිවශයෙන් ගැනීම යැ. 'වනථ' නම් ඒ ඒ අභිග්‍රහාධිග්‍රහයන්ගේ අනුච්ඡාදකවශයෙන් ගැනීම යැ : ඇස මැනවැ කන මැනවැ නැහැය මැනවැ දිව මැනවැ කය මැනවැ' යි. මේ පද්ධතා යි. යළි 'වන' නම් අභිසමය වීසින් අපරිඤ්ඤ වූ ආධ්‍යාත්මික බාහිරෂඩායනනයෝ යැ, ඒ උභය ආයතනය නිසා යම් සංයොජනයක් උපදී ද මේ 'වනථ' නම්, මේ (සංයොජනයනව) පද්ධතා යි. එයින් වදළුන, බුදුහු : "ජෙත්වා වනං ව වනථං ව" යි. මේ පද්ධතා යෙන් සමාරොපණා යි.

එහි වෙවචනයෙන් සමාරොපණා කව්ද යත් : රාගවිරාග වෙතොවිමුත්ති යැ සෙබථල යැ (යනු අනාගාමීථලයට ද) අවිජ්ජාවිරාග පඤ්ඤවිමුත්ති යැ අසෙබථල යැ (යනු රහත්ථලයට ද) මේ වෙවචනා යි. රාගවිරාග වෙතොවිමුත්ති යැ අනාගාමීථල යැ (යනු ද) අවිජ්ජාවිරාග පඤ්ඤවිමුත්ති යැ අග්ගථල යැ අරහත්ත යැ (යනු ද පිළිවෙළින් අනාගාමීථල රහත්ථලයනව) මේ වෙවචනා යි. රාගවිරාග වෙතොවිමුත්ති යැ කාම ධාතු සමතික්කමන යැ (යනු ද) අවිජ්ජාවිරාග පඤ්ඤවිමුත්ති යැ තෙධාතුකසමතික්ක මන යැ (යනු ද තතිය වතුත්ථ ථලයනව) මේ වෙවචනා යි. පඤ්ඤන්ද්‍රිය යැ පඤ්ඤ බල යැ අධිපඤ්ඤසික්ඛා යැ පඤ්ඤක්ඛන්ධ යැ ධම්මවිවයසම්බොජ්ඣකාධිග්‍රහ යැ උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකාධිග්‍රහ යැ ඤාණ යැ සම්මාදිට්ඨි යැ තීරණ යැ සන්තීරණ යැ හිරිය විපස්සනා යැ ධම්මෙඤ්ඤාණ යැ යන මේ සියල්ල පඤ්ඤවෙවචනා යි. මේ වෙවචනයෙන් සමාරොපණා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තථ කතමා භාවිතාය සමාදේපණා : යථාහ භගවා “තසාධික නිං භික්ඛු කායෙ කායානුපයසී විහරති ආනාපි සමපජානො සතීමා විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං”. ‘ආනාපි’ති විරිසිද්ධියං ; ‘සමපජානො’ති පඤ්ඤිද්ධියං ; ‘සතීමා’ති සතීද්ධියං ; ‘විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං’නති සමාභිද්ධියං. එවං කායෙ කායානුපයසිනො විහරතො චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවනා පාරිපුරිං ගව්න්තති. නෛන කාරණෙන ; එකලකඛණතා; චතුත්තං ඉද්ධියානං, චතුසු සතිපට්ඨානෙනසු භාවිතමානෙනසු චත්තාරො සම්මට්ඨාමානා භාවනා පාරිපුරිං ගව්න්තති. චතුසු සම්මට්ඨාමානෙනසු භාවිතමානෙනසු චත්තාරො ඉද්ධිපාද භාවනා පාරිපුරිං ගව්න්තති. චතුසු ඉද්ධිපාදෙනසු භාවිතමානෙනසු පඤ්ඤිද්ධියාති භාවනා පාරිපුරිං ගව්න්තති. (එවං සබ්බෙ,) නෛන කාරණෙන : සබ්බෙ හි බොධිඛතමා බම්මා බොධිපක්ඛියා නියාතිකාලකඛණෙන එකලකඛණා. තෙ එකලකඛණතා; භාවනා පාරිපුරිං ගව්න්තති. අයං භාවනාය සමාදේපණා.

තථ කතමා පභානෙන සමාදේපණා : කායෙ කායානුපයසී විහරතො අසුභෙ සුභනති විපල්ලායං පජහති. කබලිඛිකාරො චස්ස ආභාරො පරිඤ්ඤං ගව්න්ති. කාමුපාදනෙන ච අනුපාදනො භවති කාමයොගෙන ච විසංයුතො; භවති. අභිජ්ඣාකායගඤ්ඤෙන ච විපට්ඨජ්ජති, කාමාසවෙන ච අනාසවො; භවති. කාමොඤ්ඤා උතතිණ්ණො; භවති. රුහසලොන ච විසලො; භවති. රුපුපිකා චස්ස විඤ්ඤාණංධිති පරිඤ්ඤං ගව්න්ති. රුපවාතූයා චස්ස රුගො පභිනො; භවති. න ච ඡන්ද අගතිං ගව්න්ති.

වේදනාසු වේදනානුපයසී විහරතො; දුකෙහි සුඛනති විපල්ලායං පජහති. එස්සො චස්ස ආභාරො පරිඤ්ඤං ගව්න්ති හවුපාදනෙන ච අනුපාදනො; භවති. භවයොගෙන ච විපට්ඨතො; භවති. බ්‍යාපාදකායගඤ්ඤෙන ච විපට්ඨජ්ජති. හවාසවෙන ච අනාසවො; භවති. හවොඤ්ඤා උතතිණ්ණො; භවති දෙසසලොන ච විසලො; භවති. වේදනුපිකා චස්ස විඤ්ඤාණංධිති පරිඤ්ඤං ගව්න්ති. වේදනාමාතූයා චස්ස රුගො පභිනො; භවති. න ච දෙසා අගතිං ගව්න්ති.

විනෙක විත්තානුපයසී විහරතො; අතිවේච නිව්චනති විපල්ලායං පජහති. විඤ්ඤාණං චස්ස ආභාරො පරිඤ්ඤං ගව්න්ති. දිට්ඨිපාදනෙන ච අනුපාදනො; භවති. දිට්ඨියොගෙන ච විපට්ඨතො; භවති. සීලබ්බතපරමාසකායගඤ්ඤෙන ච විපට්ඨජ්ජති. දිට්ඨාසවෙන ච අනාසවො; භවති. දිට්ඨොඤ්ඤා උතතිණ්ණො; භවති. මානසලොන ච විසලො; භවති. සඤ්ඤාපිකා චස්ස විඤ්ඤාණංධිති පරිඤ්ඤං ගව්න්ති. සඤ්ඤාමාතූයා චස්ස රුගො පභිනො; භවති, න ච හයා අගතිං ගව්න්ති.

එහි භාවනායෙන් සමාරොපණා කවර යැ : මෙසේ වදලුන, බුදුහු : “ එහෙයින් මහණ තෙපි කයෙහි කය අනුව දක්නේ ආකාපන වියාදැති ව සමාග්ඤන ඇති ව සිහි ඇතිව කායලෝකයෙහි අභිධ්‍යා දොර්මනසා දුරුකොට වාසය කරව ” යි. ආතාපි යනු වියොනින්දිය යැ, සම්පජානෝ යනු ප්‍රඥෙන්දිය යැ, සතිමා යනු ස්මෘතීන්දිය යැ, විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස යනු සමාධීන්දිය යි. මෙසේ කයෙහි කායානු දර්ශීව වාස කරනුවහුට සතර සිව්වන්හු වැඩීමෙන් පිරීමට යෙකි. කවර කරුණින යත් : සතර ඉන්ද්‍රියයන් සමානලක්ෂණ ඇතිබැවිනි. සතර සිව්වන් වැඩෙන කල්හි සතර සමාක්ප්‍රධානයෝ භාවනායෙන් පිරීමට යෙකි, සතර සමාක්ප්‍රධානයන් වැඩෙන කල්හි සතර සාද්ධිපාදයෝ භාවනායෙන් පිරීමට යෙකි, සතර සාද්ධිපාදයන් වැඩෙන කල්හි පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ භාවනායෙන් පිරීමට යෙකි. (සියල්ල මෙසේ කියැයුතු) කවර කරුණින යත් : යම් භෙයෙකින් බෝධි සංඛ්‍යාත ආයාචාර්ගයට යන බෝධිපක්ෂයෙහි වූ සියලු ධර්මයෝ නෛයාචාර්කලක්ෂණයෙන් සමානලක්ෂණ ඇත්තාහු ද එහෙයින්. ඔහු සමානලක්ෂණ ඇතිහෙයින් භාවනායෙන් පාරිසුරියට යෙත්. මේ භාවනා සමාරොපණා යි.

එහි ප්‍රභාණයෙන් සමාරොපණා කවර යත් : කයෙහි කායානුදර්ශීව වාසය කරනුයේ ‘ අභුතයෙහි භුත යැ ’ යන විපයාසය දුරුකෙරෙයි, ඔහුට කවලීකාරාභාරය ද පරිඤ්ඤා සමයට පැමිණෙයි, කාමොපාදානායෙහි උපාදාන රහිත වෙයි, කාමයොගයෙහි විසංයුක්ත වෙයි, අභිධ්‍යාකායග්‍රන්ථයෙහි වෙන් වෙයි, කාමාප්‍රවයෙහි අනාප්‍රව වෙයි, කාමොසය ද උත්තරණය කෙළේ වෙයි, රාගශ්‍රයායෙහි විශ්‍රය වෙයි, ඔහුට රූපය අරමුණු කිරීම් වශයෙන් පැමිණියුතු විඤ්ඤාස්ථිතිය ද පරිඤ්ඤායට යෙයි, ඔහුට රූපධාතූයෙහි රාගය ද ප්‍රතීණ වෙයි, නො ද ඡන්දයෙන් අගතියට යෙයි.

වේදනායෙහි වේදනානුදර්ශීව වාසය කරනුයේ දුඃඛයෙහි සුඛ යැ යන විපයාසග්‍රහණය දුරුකෙරෙයි, ඔහුට එස්සාභාරය ද පරිඤ්ඤාවට යෙයි, භවොපාදානායෙන් ද අනුපාදන වෙයි, භවයොගයෙහි විප්‍රසුක්ත වෙයි, ව්‍යාපාදකායග්‍රන්ථයෙහි විප්‍රසුක්ත වෙයි, භවාප්‍රවයෙහි අනාප්‍රව රහිත වෙයි, භවොසය ද උත්තීර්ණ වූයේ වෙයි, ද්වේෂශ්‍රයායෙහි විගතශ්‍රය වෙයි, ඔහුට වේදනාපග විඤ්ඤාස්ථිතිය ද පරිඤ්ඤාසමයට යෙයි, වේදනාධාතූයෙහි ඔහුගේ රාගය ප්‍රතීණ වෙයි, නො ද ද්වේෂයෙන් අගතියට යෙයි.

චිත්තයෙහි චිත්තානුදර්ශීව වාසය කරනුයේ අතීතයෙහි නිත්‍ය යැ යන විපයාසය දුරුකෙරෙයි, ඔහුට විඤ්ඤාභාරය ද පරිඤ්ඤාසමයට යෙයි, දෘෂ්ටි - උපාදානායෙහි උපාදාන රහිත වෙයි, දෘෂ්ටියොගයෙහි විප්‍රසුක්ත වෙයි, ශීලව්‍යුත්තපරාමර්ශකායග්‍රන්ථයෙහි විප්‍රසුක්ත වෙයි, දෘෂ්ට්‍යාප්‍රවයෙහි අනාප්‍රව වෙයි, දෘෂ්ටි - ඔසය ද උත්තීර්ණ වෙයි, මානශ්‍රයායෙහි විශ්‍රය වෙයි, ඔහුට සඤ්ඤාපග විඤ්ඤාස්ථිතිය ද පරිඤ්ඤාසමයට යෙයි, සංඤ්ඤාතූයෙහි ඔහුගේ රාගය ප්‍රතීණ වෙයි, නො ද භයභෙතූයෙන් අගතියට යෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බලේමසු බලමානුපසයි විහරතො; අනන්තනිශේ අත්තාති විපල්ලාසං පජ්ඣති. මනොසංකේතනා; චක්ඛ ආභාරේ පරිඤ්ඤාං ගච්ඡති. අත්තවාදපාදානෙන ච අනුපාදානො හවති අවිජ්ජා යොගෙන ච විසංයුතො; හවති. ඉදංසම්මාභිනිවේස කායගණෙන ච විපසායුජ්ජති අවිජ්ජාසවෙන ච අනාසවො; හවති. අවිජ්ජාසංකේත උත්තීණේණ; හවති. මොහසලොන ච විසලො; හවති. සංඛාරාදිකා; චක්ඛ විඤ්ඤාණධර්මී පරිඤ්ඤාං ගච්ඡති. සංඛාරධාතුයා; චක්ඛ රුගො; පතිනො; හවති. න ච මොහා; අගතිං ගච්ඡති. අයං පභානෙන සමාරොපණං තෙනා;හ ආයස්මා; මහාකම්මායනො; :

“යෙ බලමා; සංමුල්ලා යෙ චේකන්තා; පකාසිතා; මුනිනා;,
තෙ සමාරොපසිතබ්බා; එස සමාරොපණො; භාරො”ති.

නිසුතො; සමාරොපණො; භාරො

නිවසිතො; ච භාරවිහරෙතො;

3, 2, 1

දෙසනාභාරසම්පාදනො

1. “සොළස භාර පඨමං දිසලොචනෙන දිසා විලොකෙනා,
සංඛිපිත අභිකුසෙන හි නයෙති තිති නිද්දිසෙ සුත්තනති.

වුත්තා; තස්සා; නිද්දෙතො; කුතිං දට්ඨබ්බො; : භාරසම්පාදනෙ. තත්ථ කතමො; දෙසනාභාරසම්පාදනො; :

2. “අරකඛිතෙන විතොන¹ මිච්ඡාදිට්ඨිහතෙන ච,
පිනමිඤ්ඤාභිකුතෙන විසං මාරස්ස ගච්ඡති”ති.

‘අරකඛිතෙන විතොනා;’ති කිං දෙසයති; පමාදං. තං මච්චනො පදං. ‘මිච්ඡාදිට්ඨිහතෙන චා’ති මිච්ඡාදිට්ඨිහතං නාම පමුච්චති යද අභිච්චෙ නිවචනති පස්සති. සො විපල්ලාසො. සො පන විපල්ලාසො කිං ලක්ඛණො; : විපජිතභාහලක්ඛණො; විපල්ලාසො. සො කිං විපල්ලාසයති; තයො බලේම, සඤ්ඤාං චිත්තං දිට්ඨිමිති. සො කුතිං විපල්ලාසයති; චතුසු අත්තභාවවඤ්ඤාසු—රූපං අත්තතො; සමනුපසායති රූපවන්තං වා; අත්තානං අත්තනී වා; රූපං රූපස්මිං වා; අත්තානං, එවං වේදනං -පෙ- සඤ්ඤාං -පෙ- සංඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තතො;

1. කායෙහි - උදහ

ස්කන්ධාදි ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශීව වාසය කරනුයේ ආත්ම නොවූයෙහි ආත්ම යැ යන විපයභාසය දුරුකෙරෙයි. ඔහුට මනෝසංකල්පිතනාභාරය ද පරිඤ්ඤාමයට යෙයි, ආත්මවාදපාදනායෙහි අනුපාදන වෙයි, අවිද්‍යායෙහි අවිද්‍යාමය වෙයි, ඉදම් සත්‍යානිතිවේශකායග්‍රන්ථයෙහි විප්‍රසන්න වෙයි, අවිද්‍යාසුවයෙහි අනාසුව වෙයි, අවිද්‍යාසය ද උත්තීර්ණ වෙයි, මොහලායෙහි විශලා වෙයි, ඔහුට සංස්කාරාපග විඤ්ඤාපීතිය ද පරිඤ්ඤාමයට යෙයි. සංස්කාරාධාතූයෙහි ඔහුගේ රාගය ප්‍රභීණ වෙයි, නො ද මොහයෙන් අභ්‍යන්තර වෙයි. මේ ප්‍රභාණයෙන් සමාරොපණය වෙයි. එයින් වදන, ආයුෂ්මත් මහාකාන්තායන මහරහතුන් වහන්සේ :

“ යෙ ධම්මා යම්මුලා - යෙ වෙකත්ථා පකාසිතා මුනිනා,
තෙ සමාරොපසිතබ්බා එස සමාරොපණො භාරො ” යි.

සමාරොපණභාරය යොදනලද්දේ යි.

3. 2. I

දේශනාභාරසම්පාතය

1. පළමු කොට (බාහුද්වාරපරික්ෂණ හෙයින්) සොළස භාරයෝ යෙදිය යුක්තාහ. දිසාලොචන නයින් ප්‍රථමදිශාදිය අවලොකන කොට අභිකුස්සනායින් දිශාහුත ධර්මයන් සූත්‍රයෙන් නිර්ධාරණ කොට නන්දියාවත්තාදි අර්ථනායකයෙන් සූත්‍රය වර්ණනා කරන්නේ යි.

මේ භාරාව උද්දෙසයෙහි ලා වදනලද්දී ය. ඒ භාරයෙහි නිද්දෙසය කොහි දී දක්කයුත්තේ යැ යත් : භාරසම්පාතයෙහි දක්කයුතු. (භාරවිභවිතවාරයෙහි නොයෙක් සූත්‍රප්‍රදේශයන්ගෙන් ඒ ඒ භාරයන්ගේ විභාගය දක්වනලද්දේ ය. සූත්‍රයන්හි භාරයන්ගේ යෝජනාක්‍රමය දක්වීම භාරසම්පාතවාරයෙහි ස්වරූපය යි.) එහි දෙසනාභාරසම්පාතය කවරෙ යැ :

2. ස්මානිආරක්ෂාභාවයෙන් අභුජන වූ ශාස්ත්‍රවාදී මාර්ගානිතිවේශයෙන් දුෂිත වූ චිත්තවේගසික්ෂාන්තේ අකල්පනාලක්ෂණ චිත්ත - මිද්ධ දෙකින් මධ්‍යාලද්ධ භවිඤ්ඤාකාය සංඛ්‍යාත චිත්තය හේතු කොටගෙන කල්පේශාදි සියලු මාරයාගේ වසයට (යථාකාම කරණියවධට) පැමිණේ ය ' යි.

අරක්ඛිතෙත චිත්තෙත ' යි කුමක් දෙසනාසේක් ද යත් : ප්‍රමාදය යි, ඒ ප්‍රමාදය (ඉණ මරණහෙයින්) මාත්‍රමාරයාගේ වසයට කාරණ වෙයි. මිථ්‍යාදිට්ඨිතෙන ව යනු යම් කලෙක ' අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යයි දකී ද එකල මිසිද්වයෙන් දුෂිත නමැයි කියනු ලැබේ. ඒ නිත්‍යදර්ශනය විපයභාසග්‍රාහ යැ. ඒ විපල්ලාසය වැලිත් කුමක් ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ යත් : විපල්ලාසය විපරිතව ගැනීම ලක්ෂණ කොට ඇත්තේ යැ. ඒ විපරිත ග්‍රාහය කුමක් විපයභාස කෙරෙයි යත් : සංඥා යැ චිත්ත යැ දෘෂ්ටි යැ යන තුන් ධර්මයන් විපයභාස කෙරෙයි. හේ කොහි විපයභාස කෙරෙයි යත් : (පඤ්චස්කන්ධ සංඛ්‍යාත) ආත්මභාවස්තූ සතරෙහි යැ - රූපය ආත්මහෙයින් දෘෂ්ටිවශයෙන් දකී, (ගිතීසිලත් ඵලියත් මෙන් රූප - ආත්ම නොවෙන් කොට ගැනීමෙනි.) ආත්මය රූපවත් යයි හෝ දකී, (රූකෙහි සෙවණ මෙන් අරූපය ආත්ම යයි ගැනීමෙනි.) ආත්මයෙහි රූපය ඇතැයි හෝ දකී, (මලෙහි සුළුද මෙන් අරූපය මැ ආත්මය යි ගැනීමෙනි) රූපයෙහි ආත්මය ඇතැයි හෝ දකී. (කරඹුයෙහි මැණික මෙන් අරූපය මැ ආත්මයයි ගැනීමෙනි.) මෙසේ වේදනාව . . . සංඥාව . . . සංස්කාරයන් . . . විඤ්ඤාය ආත්ම විසින් දකී, ආත්මය

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමනුපයානි විඤ්ඤාණවිනාං වා අත්තානං අත්තනි වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණසම්මං වා අත්තානං. තත් රූපං පථම්මං විපල්ලාසවත්තු : අසුභෙ සුභනති, වේදනා දුතියං විපල්ලාසවත්තු : දුකෙකි සුභනති, සඤ්ඤා සංඛාරා ව තතියං විපල්ලාසවත්තු : අනත්තනි අත්තනි, විඤ්ඤාණං චතුත්තං විපල්ලාසවත්තු : අනිච්චෙ තිච්චනති.

ඥා ධම්මා විතතස්ස සංකිලෙසා : තණ්හා ව අවිජ්ජා ව. තණ්හා නිවුතං චිත්තං දව්ඨි විපල්ලාසෙති විපල්ලාසියතී : අසුභෙ සුභනති දුකෙකි සුභනති. දිට්ඨිනිවුතං චිත්තං දව්ඨි විපල්ලාසෙති විපල්ලාසියතී : අනිච්චෙ තිච්චනති අනත්තනියෙ අත්තනි. තත් සො දිට්ඨිවිපල්ලාසො සො අනිතං රූපං අත්තතො සමනුපයානි, අනිතං වේදනං - පෙ - අනිතං සඤ්ඤං - පෙ - අනිතෙ සංඛාරෙ - පෙ - අනිතං විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපයානි. තත් සො තණ්හාවිපල්ලාසො සො අනාගතං රූපං අභිනිඤ්ඤා, අනාගතං වේදනං - අනාගතං සඤ්ඤං - අනාගතෙ සංඛාරෙ - අනාගතං විඤ්ඤාණං අභිනිඤ්ඤා, ඥා ධම්මා විතතස්ස උපකකිලෙසා : තණ්හා ව අවිජ්ජා ව. තාති විසුජ්ඣිතානං චිත්තං විසුජ්ඣිති. තෙසං අවිජ්ජානිවරණානං තණ්හාසංයෝජනානං පුබ්බා කොට්ඨි ප සඤ්ඤායති. සංකාමනිකානං සංසරනානං සකිං තිරයං සකිං තිරව්ජානසොතිං සකිං පෙතතිවිසයං සකිං අසුරකායං සකිං දෙවෙ සකිං මනුස්සං.

‘පිනමිඤ්ඤානිභූතෙතා’ති පිනං නාම යං විතතස්ස අකල්පනා අකම්මනියතා, මිඤ්ඤං නාම යං කායස්ස ලීනතානං. “විසං මාරස්ස ගච්ඡති”ති කිලෙසමාරස්ස ව සත්තමාරස්ස ව විසං ගච්ඡති සො හි නිවුතො සංසාරභික්ඛො හොති. ඉමානි භගවතා ඥා සච්චාති දෙසිතානි : දුකං සමුදයො ව. තෙසං භගවා පරිඤ්ඤා ව පහානාය ව ධම්මං දෙසෙති : දුකස්ස පරිඤ්ඤාය සමුදයස්ස පහානාය. යෙන ව පරිජානාති යෙන ව පජ්ඣති, අයං මනෙතා. යං තණ්හාය අවිජ්ජාය ව පහානං, අයං නිරෝධො, ඉමානි චිත්තාදි සච්චාති. තෙනාභ භගවා : “අරකඛිතෙන චිත්තෙන”ති තෙනායායසමා මහාසච්චාතො : “අසාදාදිභවතා”ති.

නිසුභතො දෙසනාභාරසමපාතො

3, 2, 2

විවයභාරසමපාතො

තත්ත කතමො විවයභාරසමපාතො : තත්ත තණ්හා දුට්ඨා : කුසලාපි අකුසලාපි. අකුසලා සංසාරගාමිනී, කුසලා අපචයගාමිනී පහානතණ්හා. මානොපි දුට්ඨො : කුසලොපි අකුසලොපි. යං මානං තිස්සාය මානං පජ්ඣති, අයං මානො කුසලො යො පන මානො දුකං නිබ්බතතයති, අයං මානො අකුසලො. තත්ත යං තෙකම්මසිතං දෙමහස්සං “කුසසු නාමාහං තං අයතනං සච්ඡිකතා උපසම්පජ්ජා විහරිස්සං, යං

1. පිනං - මජ්ඣං.

විඤ්ඤාවත් යයි හෝ ආත්මයෙහි විඤ්ඤාය ඇතැයි හෝ විඤ්ඤායෙහි ආත්මය ඇතැයි හෝ දෘෂ්ටිවශයෙන් දකී. එහි රූපය 'අඟුහයෙහි ඉහ යැ' යන පළමුවන විපයභාසවස්තු යැ, වෙදනාව 'දුෂ්ටයෙහි සුඛ යැ' යන දෙවැනි විපයභාසවස්තු යැ, සංඥාව ද සංස්කාරයෝ ද 'අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ' යන තුන්වැනි විපයභාසවස්තු යැ, විඤ්ඤාය 'අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ' යන සිවුවැනි විපයභාසවස්තු යි.

තෘෂ්ණාව ද අවිද්‍යාව ද යන ධර්මයෝ 'දෙදෙන විත්තයම සංක්ලේශයෝ යැ, තෘෂ්ණායෙන් වැසුණු සිත් 'අඟුහයෙහි ඉහ යැ, දුෂ්ටයෙහි සුඛ යැ, යන විපයභාස දෙකින් විපයභාසිත කෙරෙයි. දෘෂ්ටියෙන් වැසුණු සිත් 'අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ' යන විපයභාස දෙකින් විපයභාසිත කෙරෙයි. එහි යම් දිවයිවිපල්ලාසයක් ඇද්ද එය අතීතරූපය ආත්ම වියින් දකී, අතීත වෙදනාව . . . අතීත සංඥාව . . . අතීත සංස්කාරයන් . . . අතීත විඤ්ඤාය ආත්ම වියින් දකී. එහි යම් තණ්හා විපල්ලාසයක් ඇද්ද එය අනාගත රූපය සප්තික තෘෂ්ණාවෙන් සතුටුවෙයි, අනාගත වෙදනාව . . . අනාගත සංඥාව . . . අනාගත සංස්කාරයන් . . . අනාගත විඤ්ඤාය කැමැතිවෙයි. තෘෂ්ණාව ද අවිද්‍යාව ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන සිතට උපක්ලේශ වෙති. ඒ තෘෂ්ණා අවිද්‍යා දෙකින් විභූද්ධ වන සිත් සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් විභූද්ධ වෙයි. 'අවිජ්ජානිවරණ ඇති තණ්හා සංයෝජන ඇති (සිත් නොරක්තාලද මිසදිටුයෙන් දුෂිත වූ) ඒ සත්ත්වයන්ගේ වරක් නිරයෙහි වරක් නිරිසන්යොන්ති වරක් ප්‍රත්‍යාවිෂයෙහි වරක් අසුරකායයෙහි වරක් දෙවිලොවැ වරක් මිනිස්ලොවැ සංඛාවන සංසරණ කරනුවන්ගේ සසර පුර්වකොටිය නො පැනේ.

චිතමිද්ධානිභූතෙන යනු චිත නම් : විත්තයාගේ යම් අකලාඛවක් අකර්මණාඛවක් ඇද්ද එයයි. මිද්ධ නම් : කායයාගේ යම් භැකිලුණුඛවක් ඇද්ද එය යි. වසං මාරස්ස ගව්හි යනු ක්ලේශමාරයාගේ ද සත්ත්වමාරයාගේ ද වසයට පැමිණෙයි. යම්භෙයෙකින් හෝ තෘෂ්ණාදෘෂ්ටීන් වැසුණේ සසරට අභිමුඛ වූයේ ද එහෙයිනි. භාග්‍යාවතුන් විසින් දුක්ඛසත්‍යය ද සමුදයසත්‍යය ද යන මේ සත්‍යයෝ දෙදෙන දේශනා කරනලද්දහුය. බුදුහු ඒ සත්‍යද්වයාගේ පරිඥාව පිණිස ද ප්‍රභාණය පිණිස ද දහම් දෙසනාසේක. දුක්ඛයාගේ පරිඤ්ඤාය පිණිස යැ සමුදයයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස යි. යමකින් පරිඤ්ඤාය කෙරේ ද යමකින් ප්‍රභාණය කෙරේ ද මේ මාර්ග යැ. තෘෂ්ණාවගේත් අවිද්‍යාවගේත් යම් ප්‍රභාණයක් ඇද්ද මේ නිරෝධ යි. මේ චතුස්සත්‍යයෝ යි. එයින් වදළහ, බුදුහු : "අරක්ඛිතෙන චිත්තෙන" යනාදිය. එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහානාමායන මහරහතුන් වහන්සේ "අස්සාදදිනවතා" යනාදිය.

දේසනාහාර සමථිතය යොදන ලද්දේ යි.

3. 2. 2

විවයහාරසමපාතය

එහි විවයහාරසමපාතය කවරෙ යැ : ඒ දෙසනාහාරයෙහි විපල්ලාසහෙතුභාවයෙන් නිර්ධාරණ කළ තෘෂ්ණාව කුශල ද අකුශල දැයි ද්විවිධ වන්නී ය. අකුශල තෘෂ්ණාව සසරට පමුණුවන්නී ය, (සංසාරනායිකා යයි සේයි.) කුශලතෘෂ්ණාව අපවය සංඛ්‍යාත නිවනට පමුණුවන ප්‍රභාණතෘෂ්ණා යි. මානස ද දෙවැදුරුම වෙයි : කුශල ද අකුශල දැයි කියා යි. (සෙවිතව්‍ය වූ) යම් මානසක් නිසා මානස ප්‍රභාණ කෙරේ ද, මේ මානස කුශල යැ, යළි යම් මානසයක් දුක උපදවා ද, මේ මානස අකුශල යි. එහි යම් නෛෂ්ක්‍රම නිශ්‍රිත වූ දෙවිනසෙක් ඇද්ද, "ආයභියෝ ඥාන්ත වූ අර්හත්ඵල සංඛ්‍යාත යම් ආයතනයක් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ඊට පැමිණ වාස කෙරෙත් ද, කවද නම් මම ඒ ආයතනය ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අරියං සත්තං ආයතනං සච්ඡිකත්ථි උපසම්පජ්ජ විහරන්ති''ති, තස්ස උපසම්පජ්ජති පිභා, පිභාපච්චයා දෙමනස්සං, අයං තණ්හා කුසලා රුගවිරහා වෙතොච්ඡිකත්ථි, තදරම්මණං කුසලා අවිජ්ජාචරහා පඤ්ඤාච්ඡිකත්ථි.

තස්සා කො පටිච්චයෝ : අට්ඨ මග්ගඛානි : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංඛිකපෙසා සම්මාචාචා, සම්මාකම්මනොතා සම්මාආජ්චො සම්මාචායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධිති. සො කත්ථ දට්ඨබ්බො : චතුසේ ක්ඛානෙ පාරමිතාය. චතුසේ හි ක්ඛානෙ අට්ඨඛතසමන්තාගතං චිත්තං භාවයති පරිසුඤ්ඤං පරියොදානං අනඛණං විගතූපකක්ඛිලෙසං මුද්දං¹ කම්මනියං සීතං ආනෙඤ්ජපාතනං. සො තත්ථ අට්ඨපීඩං අභිගච්ඡති : ඡ අභිඤ්ඤා දො ච විසෙසෙ. තං චිත්තං යතො පරිසුඤ්ඤං තතො පරියොදානං, යතො පරියොදානං තතො අනඛණං, යතො අනඛණං තතො විගතූපකක්ඛිලෙසං, යතො විගතූපකක්ඛිලෙසං තතො මුද්දං යතො මුද්දං තතො කම්මනියං, යතො කම්මනියං තතො සීතං, යතො සීතං තතො ආනෙඤ්ජපාතනං ; තත්ථ අඛණං ච උපකක්ඛිලෙසා ච තද්දහං තණ්හාපකෙඛා, යා ච ඉඤ්ජනා යා ච චිත්තස්ස අට්ඨති අයං දිට්ඨිපකෙඛා.

චත්තාරි ඉන්ද්‍රියානි දුක්ඛිත්ථියං දොමනසිත්ථියං සුඛිත්ථියං සොම-
නසිත්ථියඤ්ච චතුස්ථිකානෙ නිරුජ්ඣන්ති. තස්ස උපෙක්ඛිත්ථියං අවසිට්ඨං භවති.

සො උපරිමං සමාපනතිං සත්තතො මනසි කණෙති. තස්ස උපරිමං සමාපනතිං සත්තතො මනසිකණෙතො චතුස්ථිකානෙ ඔමුරිකා සඤ්ඤා සණ්ඨහති, උක්කණ්ඨා ච පටිඝසඤ්ඤා. සො සබ්බසො රූප-
සඤ්ඤානං සමභික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ඛතමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාර අනන්තං ආකාසනති ආකාසානඤ්ඤායතනසම්පතති. සච්ඡිකත්ථි උපසම්පජ්ජ විහරති. අභිඤ්ඤාහිනිභායෙ රූපසඤ්ඤා, වොකායෙ නානත්තසඤ්ඤා සමභික්කමති. පටිඝසඤ්ඤා චස්ස අබ්‍යන්තරං ගච්ඡති. එවං සමාහිතස්ස තස්ස ඔභාසො අන්තර්විගති, දස්සනඤ්ච රූපානං. සො සමාධි ඡලඛිතසමන්තාගතො පච්චිචෙක්ඛි-
තබ්බො : අනභිජ්ඣාසගගතං මෙ මානසං සබ්බලොසෙ, අබ්‍යාපාතං මෙ චිත්තං සබ්බසන්තෙසු, අරඬං මෙ වීරියං පග්ගහිතං, පස්සදො-

1. මුද්ද - සිද්ධි, මත්ස්ය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ට්ට පැමිණ වාසනෙරෙම දු '' යි. ඔහුට පිතා සංඛ්‍යාත ඊජ්ජාව උපදී, පිතාප්‍රත්‍යයෙන් දෙමනස වෙයි, මේ තණ්හාව කුසල වෙයි. (කිසෙයින් කුසල් වෙයි යත්,) යම් රාගවිරාග වෙනොව්වුත්තියක් ඇද්ද එය අරමුණු කොට ඇති තණ්හාව අනවද්‍යාර්ථයෙන් කුසල් වෙයි, යම් අවිජ්ජාවිරාගපඤ්ඤව්වුත්තියක් ඇද්ද එය අරමුණු කොට ඇති තණ්හාව කුසලාරම්භණ හෙයින් අනවද්‍යාර්ථයෙන් කුසල් වේ.

ඒ පඤ්ඤව්වුත්තියගේ පටිච්ඡ කවරෙ යැ : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්ප සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්ත සම්මාආර්ථි සම්මාවායාම සම්මාසති සම්මාසමාධි යන අෂ්ට මාර්ගාධිගයෝ යි. ඒ පටිච්ඡ කොතැන්හි ලා දක්කයුතු යැ යත් : වතුර්ථධ්‍යානයෙහි උත්කර්ෂයට පැමිණිතාවනායෙහි ලා දක්කයුතු. ඒ එසේ මැ යැ, වතුර්ථධ්‍යානයෙහි අෂ්ටාධිගයෙකින් සමන්වාගත චිත්තය වඩයි. (ඒ අෂ්ටාධිගය නම් :) උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධියෙන් පරිශුද්ධ වූ පරිශුද්ධ හෙයින් ම පරියොදන — ප්‍රත්‍යස්ථර වූ විගත රාගාදි අධිගණ ඇතියෙන් අතඛණ වූ අතඛණ හෙයින් ම අපගත උපක්චේද ඇති සුභාවිත හෙයින් මාදු වූ (වයිභාවප්‍රාප්ත) මාදු හෙයින් ම කර්මක්ෂම වූ පරිශුද්ධතාවාදියෙහි සිටි හෙයින් ස්ථිත වූ ස්ථිත හෙයින් ම අනිඤ්ජන — අවල බවට පැමිණි සිත වඩයි. ඒ වතුර්ථධ්‍යානලාභී යොගී තෙම ඒ වතුර්ථධ්‍යානයෙහි අවචැදැරුම් ගුණයට පැමිණෙයි : (ඒ කවරෙ යැ,) ඉද්ධිවිධාදි ඡෙදිභිඤ්ඤ යැ මනොමයඉද්ධි විපස්සනාඤ්ඤ යන ගුණවිශේෂ දෙකට ද පැමිණෙයි. ඒ වතුර්ථධ්‍යානචිත්තය (උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධි සංඛ්‍යාත) යම් හෙතුවකින් පරිශුද්ධ ද එහෙයින් පරියොදන යැ යම්හෙයෙකින් පයඛිද්‍යන ද එහෙයින් අතඛණ යැ යම්හෙයෙකින් අතඛණ ද එහෙයින් විගතොපක්චේද යැ යම්හෙයෙකින් විගතොපක්චේද ද එහෙයින් මාදු යැ යම්හෙයෙකින් මාදු වී ද එහෙයින් කර්මණය යැ යම්හෙයෙකින් කර්මක්ෂම ද එහෙයින් ස්ථිත යැ යම්හෙයෙකින් ස්ථිත වී ද එහෙයින් අනිඤ්ජනප්‍රාප්ත යි. එහි අධිගණ ද උපක්චේද යන දෙක තෘෂ්ණාපක්ෂයෙහි වෙයි, චිත්තයාගේ යම් චලනයක් ඇද්ද චිත්තයාගේ යම් අනවස්ථානයක් ඇද්ද මේ දෙක දෘෂ්ටිපක්ෂයෙහි වේ.

ඤ්චිත්තද්‍රිය දෙමනස්සිත්තද්‍රිය සුචිත්තද්‍රිය සොමනස්සිත්තද්‍රිය ද යන සතර ඉන්ද්‍රියයෝ වතුර්ථධ්‍යානයෙහි නිරුද්ධ වෙති. ඒ යෝගීහුගේ උපෙක්ඛිත්තද්‍රිය අවශිෂ්ට වූයේ වේ.

ඒ යොගාවචර මතුයෙහි වූ ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තිය (අධිගණාන්තකයෙන් ද ආලම්බනශාන්තතායෙන් ද) ශාන්තවශයෙන් මෙනෙහි කෙරෙයි, උපරිම සමාපත්තිය ශාන්තහෙයින් මෙනෙහිකරන ඔහුට වතුර්ථධ්‍යානයෙහි ඖදරික (අවුපසන්ත) යැ යන සංඥාව එළඹෙයි, පටිසසඤ්ඤ සංඛ්‍යාත පඤ්ච විඤ්ඤාසංඥයෙහි උත්කණ්ඨා (අනභිරතිය) ද පිහිටයි. ඒ යොගාවචර සර්වප්‍රකාරයෙන් රූපසංඥාවන් ඉක්මැවීමෙන් ප්‍රතිසංඥාවන්ගේ අස්තභවයෙන් නානාලම්බනයෙහි පැවැති සංඥාවන් නො මෙනෙහි කිරීමෙන් කසිණුත්සාරිමාකාසය අනන්ත යයි ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තිය උපයා ඊට පැමිණ වාසනෙරෙයි. රූපාවචරසංඥාව පඤ්චවිධ අභිඤ්ජර්ථයාගේ අභිනිහාරමාත්‍ර යෙකි, (අරූපාවචරසමාපත්තීන් මෙන් ශාන්ත නොවෙයි සේයි.) නානාත්වසංඥාව නානාලම්බනයෙහි චිත්තයාගේ ආකූලප්‍රවෘත්තියෙකැයි (එහි ආදීනව දක රූපාවචර සමාපත්ති) ඉක්මවයි. (ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිය උපදවන) ඒ යොගීහුගේ දසවිධ පටිස (විඤ්ඤා) සංඥාව ද අභ්‍යස්තයට යෙයි. (මෙයින් ප්‍රථමාරූපසමාපත්තිය ප්‍රකාශ කළහ.) මෙසේ (උත්තප්‍රකාරයෙන් වතුර්ථධ්‍යානයෙහි චිත්තෙකකාග්‍රතාව ද ඉක්මැවීමෙන්) සමාහිත වූ (යළි) ශාන්ත වූ ආරූපසමාධියෙන් සමාහිත වූවුන්ගේ රූපාවචරධ්‍යානවභ්‍යාසය ද රූපාවචරධ්‍යානවක්ෂුයින් කසිණරූපදර්ශනය ද අතුරුදහන් වෙයි. ඒ යපොක්ක රූපාරූපවාර්ධිය (උපකාරක පරිෂ්කාරස්වභාව වූ) ඡෙදිගයෙන් සමන්වාගත වූයේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කටයුත්තෙන්, (ප්‍රත්‍යුත්තා සිතියැයුතු යැයි සේයි.) ප්‍රිය - සාත්තුප වූ සියලු සත්ත්ව - සංස්කාරලෝකයෙහි මාගේ සිත අනභිධ්‍යාසහගත යැ, මාගේ සිත සියලු සත්ත්වයන් කෙරෙහි ව්‍යාපාදයට නො පැමිණියේ යැ, මා විසින් වියඛිය

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මේ කාලයේ අසාරඥයා, සමාසිතං මේ චිත්තං අවික්ඛිතං, උපට්ඨිතා මේ සත්ථ අපමච්චිතා, තත්ථ යඤ්ච අනභිජ්ඣාසහගතං මානසං සබ්බලොභෙන යඤ්ච අබ්‍යාපනතං චිත්තං සබ්බසංතෙතසු යඤ්ච ආරාධං විරියං පඤ්ඤානං යඤ්ච සමාසිතං චිත්තං අවික්ඛිතං, අයං සමථො, යො පඤ්ඤායො කාලො අසාරඥො අයං සමාධිපටික්ඛායො. යා උපට්ඨිතා සත්ථ අපමච්චිතා¹ අයං විපස්සනා.

යො සමාධි පඤ්චවිධෙන වෙදිතබ්බො : අයං සමාධි පච්චුප්පනන-සුඛොති ඉතීඤ්ඤා පච්චනනමෙව ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතං භවති. අයං සමාධි ආයතීං සුඛවිපාකොති ඉතීඤ්ඤා පච්චනනමෙව ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතං භවති. අයං සමාධි අරියො නිරුත්තොති ඉතීඤ්ඤා පච්චනනමෙව ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතං භවති. අයං සමාධි අකාපුරිසසෙවිතොති ඉතීඤ්ඤා පච්චනනමෙව ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතං භවති. අයං සමාධි සනෙතා වෙව පඤ්ඤො ව පටිපස්සාදායිලඤ්ඤා ව එකොදිභාවාධිගතො ව න සසඤ්ඤා රතිඤ්ඤා වාරිතවතො² වාති ඉතීඤ්ඤා පච්චනනමෙව ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතං භවති. තං ඛො පතිමං සමාධිං සතො සමාපජ්ජාමි සතො චූට්ඨාසාමිති ඉතීඤ්ඤා පච්චනනමෙව ඤාණදස්සනං පච්චුපට්ඨිතං භවති. තත්ථ යො ව සමාධි පච්චුප්පනන-සුඛො යො ව සමාධි ආයතීං සුඛවිපාකො අයං සමථො, යො ව සමාධි අරියො නිරුත්තො යො ව සමාධි අකාපුරිසසෙවිතො යො ව සමාධි සනෙතා වෙව පඤ්ඤො ව පටිපස්සාදායිලඤ්ඤා ව එකොදිභාවාදි-ගතො ව න සසඤ්ඤා රතිඤ්ඤා වාරිතවතො ව යඤ්චාහං තං ඛො පතිමං සමාධිං සතො සමාපජ්ජාමි සතො චූට්ඨාසාමිති අයං විපස්සනා.

යො සමාධි පඤ්චවිධෙන වෙදිතබ්බො : පිතිථරණතා, සුඛථරණතා, වේතොථරණතා, ආලොකථරණතා, පච්චිවේකකණානිමිතතං. තත්ථ යො ව පිතිථරණො යො ව සුඛථරණො යො ව වේතොථරණො අයං සමථො, යො ව ආලොකථරණො යඤ්ච පච්චිවේකකණානිමිතතං අයං විපස්සනා.

දස කසිණායතනාති : පථවිකසිණං ආපොකසිණං තෙජෝකසිණං වායොකසිණං නීලකසිණං පිතකසිණං ලොහිතකසිණං ඔදුතකසිණං ආකාසකසිණං විඤ්ඤාණකසිණං. තත්ථ යඤ්ච පථවිකසිණං යඤ්ච ආපොකසිණං (එවං සබ්බං) යඤ්ච ඔදුතකසිණං, ඉමානි අට්ඨ කසිණාති සමථො, යඤ්ච ආකාසකසිණං යඤ්ච විඤ්ඤාණකසිණං අයං විපස්සනා. එවං සබ්බො අරියො මහෙත්තා යෙන යෙන ආකාශෙන චූතො, තෙන තෙන සමථවිපස්සනෙන යොජසිතබ්බො. තෙ තිති ධිමෙමති සබ්බතිතා :

1. අසමච්චිතා - මජ්ඣ.
2. වාරිතගතො - මජ්ඣ.

ආරබ්ධ වූයේ දැඩිව ගත්තාලද, මාගේ නාමකය සැහැල්ලු වූයේ දරු රහිතයැ, මාගේ සිත සමාහිත වූයේ එහෙයින් අවික්ෂිප්ත යැ, මාගේ ස්මෘතිය එළඹසිටියා එහෙයින් නොමුළාවූ යැ' යි පුනපුනා සිතියැයුතු. එහි සියලු ලෝකයෙහි අනභිධ්‍යාසගත යම් සිතෙක් වේද, සියලු සත්ත්වයන් කෙරෙහි අව්‍යාපන්න වූ යම් සිතෙකුත් වේද, දැඩිව ගත්තාලද යම් ආරබ්ධ වියයෙක් වේද, අවික්ෂිප්ත වූ යම් සමාහිත චිත්තයෙක් වේද, මේ සමථ යැ. දරු රහිත වූ යම් ප්‍රභූබ්ධ කායයෙක් වේද, මේ සමාධිපරිෂ්කාර යැ, නොමුළාවූ යම් උපස්ථිත ස්මෘතියක් ඇද්ද, මේ විදර්ශනා යි.

ආයාමාර්ගඵල වූ ඒ අරහත්ඵලසමාධිය (මතු කියන) පඤ්චප්‍රකාරයෙන් දනුනු : මේ සමාධිය (සමචන් සමචන් කෙරෙහි සුවහෙයින්) ප්‍රත්‍යන්තන්නසුඛ යයි මෙසේ ඔහුට තමා කෙරෙහි මැ ඥාදර්ශනය එළඹැසිටියේ වෙයි, මේ සමාධිය (පූර්වපූර්ව සමාධිය පසුපසුව උපදනා සමාධියට ප්‍රත්‍යය හෙයින්) මතුයෙහි සුඛවිපාක ඇතැයි මෙසේ ඔහුට තමා කෙරෙහි මැ ඥාදර්ශනය එළඹැසිටියේ වෙයි, මේ සමාධිය කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරුවැ සිටිහෙයින් ආයාම යැ කාමාමිෂාදි ආමිෂාභාවයෙන් නිරාමිෂ යැයි මෙසේ ඔහුට තමා කෙරෙහි මැ ඥාදර්ශනය එළඹැසිටියේ වෙයි, මේ සමාධිය අලාමක වූ බුද්ධාදි මහාපුරුෂයන් විසින් සෙවුනාලදැයි මෙසේ ඔහුට තමා කෙරෙහි මැ ඥාදර්ශනය එළඹැසිටියේ වෙයි, මේ සමාධිය අධිගශාන්තතායෙන් සර්වක්ලෙශදර්ශාන්තතායෙන් ශාන්ත ද අතෘප්තිකර හෙයින් ප්‍රණීත ද කෙලෙස් සන්තිදුටීමෙන් ලබනලද ද එකොදි භාවයෙන් අධිගත ද සප්‍රයෝගයෙන් ප්‍රත්‍යනීකධර්මයන් නිග්‍රහ කොට කෙලෙසුන් වළභා (අල්පගුණඇති සාසුචි සමාධි මෙන්) නොලබනලදැයි ද මෙසේ ඔහුට තමා කෙරෙහි මැ ඥාදර්ශනය එළඹැසිටියේ වෙයි. තවද 'මේ අරහත්ඵලසමාධියට සිහිඇතිවැ සමචද්දී, සිහිඇතිවැ සමචතින් නැඟිසිටීම්' මෙසේ ඔහුට තමා කෙරෙහි මැ ඥාදර්ශනය එළඹැසිටියේ වේ. එහි යම් සමාධියෙක් ප්‍රත්‍යන්තන්නසුඛ වූයේ ද යම් සමාධියෙක් මතුයෙහි සුඛවිපාක ඇත්තේ ද මේ සමථ යැ. යම් සමාධියෙක් ආයාම නිරාමිෂ වූයේ ද යම් සමාධි යෙක් අකාපුරුෂසෙවිත වූයේ ද යම් සමාධියෙක් ශාන්තවූයේ ප්‍රණීත වූයේත් කිලෙස පටිපස්සද්ධියෙන් ලද්දේත් එකොදිභාවයෙන් අධිගත වූයේත් සංඛාරයෙන් ප්‍රත්‍යනීකයන් නිග්‍රහ කොට කෙලෙසුන් නො වැළැහුයේත් වේද තවද මම මේ සමාධියට සිහිඇතිව සමචද්දී සිහිඇතිව නැඟිසිටීම් යන මේ විදර්ශනා යි.

ඒ අරහත්ඵලසමාධියට පූර්වභාගප්‍රතිපදයෙහි කියනලද රූපාවචර වතුර්ථධ්‍යාන සමාධිය පස් අයුරෙකින් දනුන්නේ යැ : ප්‍රීතිය පැතිරෙමින් උපදනා ප්‍රථම ද්විතීය ධ්‍යානයන්හි ප්‍රඥසංඛ්‍යාත පිතිඵරණතා යැ සුඛය පැතිරෙමින් උපදනා ධ්‍යානාත්‍රයෙහි ප්‍රඥ සංඛ්‍යාත සුඛඵරණතා යැ මෙරමා සිත් ස්පර්ශකරමින් උපදනා වේතොපරියඤාණ සංඛ්‍යාත වේතොඵරණතා යැ ආලෝකය පැතිරවීමෙන් උපදනා දිබ්බවක්ඛුඤාණ සංඛ්‍යාත ආලෝකඵරණතා යැ ප්‍රත්‍යවේක්ෂානිමිත්ත යැ යන පස් ආකාරයෙනි. එහි යම් පිතිඵරණ යෙක් සුඛඵරණයෙක් යම් වේතොඵරණයෙකුත් ඇද්ද මේ සමථ යැ, යම් ආලෝක ඵරණයෙකුත් යම් පටිවචෙක්ඛණානිමිත්තකුත් ඇද්ද මේ විදර්ශනා යි.

කසිණයනනයෝ දසදෙනෙකි : පයච්ඡකසිණ යැ (කසිණනිකේතෙහි උපන් ධ්‍යානය යි,) ආපොකසිණ යැ තෙජොකසිණ යැ වායොකසිණ යැ නිලකසිණ යැ පිත කසිණ යැ ලොහිතකසිණ යැ ඔදනකසිණ යැ ආකාසකසිණ යැ විඤ්ඤාණකසිණ යි. ඒ දසකසිණයන් කෙරෙහි යම් පයච්ඡකසිණයකුත් යම් ආපොකසිණයකුත් (මෙසේ සියල්ල) යම් ඔදනකසිණයකුත් ඇද්ද, මේ අට කසිණයෝ සමථ යැ, යම් ආකාසකසිණයකුත් යම් විඤ්ඤාණකසිණයකුත් ඇද්ද, මේ විදර්ශනා යි. මෙසේ (සතිපට්ඨානාදි පූර්වභාග ප්‍රතිපදානුදයෙන් හින්න වූ) සියලු ආයාමාර්ගය යම් යම් ආකාරයකින් විදර්ශන ලද ද ඒ ඒ ආකාරයෙන් ශමථ විදර්ශනා වශයෙන් යෙදියැයුන්නේ යි. ඒ ශමථාධිෂ්ඨාන වූ විදර්ශනාධර්මයෝ අනිච්චතායෙන් දුක්ඛතායෙන් අනත්තතායෙන් යන ත්‍රිවිධ විදර්ශනා ධර්මයන්ගෙන් සංගෘහිතයහ. ගණනට ගියහ ' යි සේයි. ඒ (ආයාමාර්ගාධිෂ්ඨාන)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනිච්ඡාය දුක්ඛතාය අනත්තතාය. සො සමථවිපක්ඛනං භාවයමානො නිඤ්චිමොක්ඛමුඛානි භාවයති. නිඤ්චිමොක්ඛමුඛානි භාවයන්තො තයො ඛතො භාවයති, තයො ඛතො භාවයන්තො අරියං අවර්ඛිතිකං මග්ගං භාවයති.

රාගචරිතො පුග්ගලො අනිඤ්ඤාන විමොක්ඛමුඛෙහ නියාති, අභිජිත්තසික්ඛාය සික්ඛන්තො ලොභං අකුසලමූලං පජ්ඣන්තො සුඛ වේදනීයං එසං අනුපගච්ඡන්තො සුඛං වේදනං පරිජ්ඣන්තො රුහමලං පවාහෙන්නො රාගරජං නිශ්ක්රින්නො රාගවිසං වමන්තො රාගහිං නිබ්බාපෙන්නො රාගසලලං උපාටෙන්නො රාගජටං චිජටෙන්නො.

දොසචරිතො පුග්ගලො අපාඤ්ඤිතෙහ විමොක්ඛමුඛෙහ නියාති, අභිජිත්තසික්ඛාය සික්ඛන්තො දොසං අකුසලමූලං පජ්ඣන්තො දුක්ඛ වේදනීයං එසං අනුපගච්ඡන්තො දුක්ඛං වේදනං පරිජ්ඣන්තො දොසමලං පවාහෙන්නො දොසරජං නිශ්ක්රින්නො දොසවිසං වමන්තො දොසහිං නිබ්බාපෙන්නො දොසසලලං උපාටෙන්නො දොසජටං චිජටෙන්නො.

මොහචරිතො පුග්ගලො සුඤ්ඤානවිමොක්ඛමුඛෙහ නියාති, අභිපඤ්ඤා සික්ඛාය සික්ඛන්තො මොහං අකුසලමූලං පජ්ඣන්තො අදුක්ඛමසුඛ වේදනීයං එසං අනුපගච්ඡන්තො අදුක්ඛමසුඛං වේදනං පරිජ්ඣන්තො මොහමලං පවාහෙන්නො මොහරජං නිශ්ක්රින්නො මොහවිසං වමන්තො මොහහිං නිබ්බාපෙන්නො මොහසලලං උපාටෙන්නො මොහජටං චිජටෙන්නො.

තත්ථ සුඤ්ඤානවිමොක්ඛමුඛං පඤ්ඤාකකිකො, අනිඤ්ඤානවිමොක්ඛමුඛං සමාධිකකිකො, අපාඤ්ඤිතවිමොක්ඛමුඛං සීලකකිකො. සො නිඤ්චිමොක්ඛමුඛානි භාවයන්තො තයොඛතො භාවයති, තයො ඛතො භාවයන්තො අරියං අවර්ඛිතිකං මග්ගං භාවයති. තත්ථ යං ච සම්මාචාරායං ච සම්මාකම්මන්තො යො ච සම්මාආජිවො අයං සීලකකිකො, යො ච සම්මාචාරායමො යං ච සම්මාසති යො ච සම්මාසමාධි අයං සමාධිකකිකො, යං ච සම්මාදිට්ඨි යො ච සම්මාසකිකපො අයං පඤ්ඤාකකිකො, තත්ථ සීලකකිකො ච සමාධිකකිකො ච සම්මො, පඤ්ඤාකකිකො විපක්ඛනා.

යො සමථවිපක්ඛනං භාවෙති, තස්ස ඥාන භවිතොති භාවනං ගච්ඡන්ති : කායො චිත්තඤ්ඤා. භවතිරොධගාමිනී පටිපදා ඥාන පදනි : සීලං සමාධි ව. සො භොති භික්ඛු භාවිතකායො භාවිතසීලො භවිත චිත්තො භාවිතපඤ්ඤා කායෙ භාවයමානෙ ඥාන ධර්මො භාවනං ගච්ඡන්ති : සම්මාකම්මන්තො සම්මාචාරායමො ව, සීලෙ භාවයමානෙ ඥාන ධර්මො භාවනං ගච්ඡන්ති : සම්මාචාරායං සම්මාආජිවො ව, චිත්තෙ භාවයමානෙ ඥාන ධර්මො භාවනං ගච්ඡන්ති : සම්මාසති සම්මාසමාධි ව. පඤ්ඤාය භාවයමානාය ඥාන ධර්මො භාවනං ගච්ඡන්ති : සම්මාදිට්ඨි සම්මා සකිකපො ව.

යුක්තප්‍රසූක්ත වූ යොගී තෙමේ (කලෙක සමථයට සමවැදීම් වශයෙන් කලෙක විදර්ශනා සම්මර්ශණවශයෙන්) ශමථවිදර්ශනා වඩනුයේ තුන් විමොක්ෂමුඛයන් වඩයි. තුන් විමොක්ෂමුඛයන් වඩනුයේ සීල සමාධි පඤ්ඤා යන තුන් ස්කන්ධයන් වඩයි, තුන් ස්කන්ධයන් වඩනුයේ ආයාසිඤ්චාධිගිකමාර්ගය වඩයි.

රාගවර්ත ඇති පුද්ගල අධිවිත්තශික්ෂායෙහි භික්ෂෙත්‍රයේ ලොභඅකුශලමූලය දුරු කරමින් සුඛවේදනාවට භිත වූ ස්පර්ශයට තෘෂ්ණාවශයෙන් නොපැමිණෙනුයේ සුඛවේදනාව (විපරිණාමාදීන් දුකැයි) පරිජානනය කරනුයේ රාගමලය සෝදහරිමින් රාගරජස් සලාහරිමින් රාගවිෂය වමනය කරමින් රාගාශ්තිය නිවමින් රාගශල්‍යය උපුටාහරිමින් රාගජවාට (අවුල) නිරාකූල කරනුයේ අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් වර්තද්‍රූඛයෙන් නික්මැයෙයි.

දෙසවර්ත ඇති පුද්ගල අධිශීලශික්ෂායෙහි භික්ෂෙත්‍රයේ ද්වේෂඅකුශලමූලය දුරු කරමින් දුක්ඛවේදනාවට භිත වූ ස්පර්ශයට තෘෂ්ණාවශයෙන් නොපැමිණෙනුයේ දුක් වේදනාව පරිජානනය කරමින් දෙසමලය සෝදහරිමින් ද්වේෂරජස් සලාහරිමින් ද්වේෂ විෂය වමනය කරමින් ද්වේෂාශ්තිය නිවමින් ද්වේෂශල්‍යය උපුටාහරිමින් ද්වේෂජවාට නිරාකූල කරනුයේ අප්පභිහිත විමොක්ෂමුඛයෙන් වට්ටදුක්ඛයෙන් නික්මැයෙයි.

මොහවර්ත ඇති පුද්ගල අධිප්‍රඥශික්ෂායෙහි භික්ෂෙත්‍රයේ මොහඅකුශලමූලය දුරු කරමින් අදුක්ඛමසුඛවේදනාවට භිත වූ ස්පර්ශයට තෘෂ්ණාවශයෙන් නොපැමිණෙනුයේ අදුක්ඛමසුඛවේදනාව පරිජානනය කරමින් මොහමලය ප්‍රවාහය කරමින් මොහරජස් නිර්ධුන්‍යය කරමින් මොහවිෂ වමනය කරමින් මොහාශ්තිය නිවමින් මොහශල්‍යය උපුටාහරිමින් මොහජවාට විජටනය කරනුයේ ඥානතවිමොක්ෂමුඛයෙන් වර්තද්‍රූඛයෙන් නිර්වාණය කෙරෙයි.

ඒ විමොක්ෂමුඛයන් කෙරෙහි ඥානතවිමොක්ෂමුඛය ප්‍රඥස්කන්ධ යැ, අනිමිත්ත විමොක්ෂමුඛය සමාධිස්කන්ධ යැ, අප්‍රණිතිතවිමොක්ෂමුඛය ශීලස්කන්ධ යි. ඒ යොගාවචර තුන් විමොක්ෂමුඛයන් වඩනුයේ තුන් ස්කන්ධයන් වඩයි, තුන් ස්කන්ධයන් වඩනුයේ ආයාසිඤ්චාධිගිකමාර්ගය වඩයි, එහි යම් සමාග්වචනයක් යම් සමාක් කර්මාන්තයක් යම් සමාගාපීවයක් ඇද්ද මේ ශීලස්කන්ධ යැ, යම් සමාග්ව්‍යායාම යක් යම් සමාක්ස්මාතියක් යම් සමාක්සමාධියක් ඇද්ද මේ සමාධිස්කන්ධය යැ, යම් සමාග්දෘෂ්ටියක් යම් සමාක්සංකල්පයක් ඇද්ද මේ ප්‍රඥස්කන්ධ යි. එහි ශීල ස්කන්ධය ද සමාධිස්කන්ධය ද සමථ යැ, ප්‍රඥස්කන්ධය විදර්ශනා යි.

යමෙක් ශමථවිදර්ශනා වඩා ද ඔහුට උපප්‍රාප්තිභවයට අඩග වූ කය ද සිත ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන වැඩිමට යෙහි. ශීලය ද සමාධිය ද යන පාදධර්මයෝ දෙදෙන හව නිරොධගාමීනී පටිපද යි. සීලසමාධියෙහි සිටි ඒ මහණ (ආභිසමාවාරික ශීලය පිරිමෙන්) භාවිතකාය වෙයි, (ආදිබ්‍රහ්මචරියක ශීලය පිරිමෙන්) භාවිතසීල වෙයි, භාවිතචිත්ත භාවිතපඤ්ඤා වෙයි, කය වඩනුලබ්ධ කල්හි සම්මාකම්මන්ත ද සම්මාව්‍යායාම ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන වැඩිමට යෙහි, සීලය භාවියමාන කල්හි සම්මාව්‍යායා ද සම්මාආර්ථ ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන වැඩිමට යෙහි, චිත්තය භාවියමාන කල්හි සම්මාසනි ද සම්මා සමාධි ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන වැඩිමට යෙහි, ප්‍රඥාව වඩනුලබ්ධ කල්හි සම්මාදිවරී සම්මාසධකප්ප ද යන ධර්මයෝ දෙදෙන වැඩිමට යෙහි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ථ යෙ ව සම්මාකම්මනෙතා යෙ ව සම්මාචාරාමො සියා කාසිකො සියා වේතසිකො. තත්ථ යෙ කායසංගහො සො කායෙ භාවිතෙ භාවනං ගච්ඡති යො විතතසංගහො සො විතතෙ භාවිතෙ භාවනං ගච්ඡති. සො සම්පථපිපස්සනං භාවයනො පඤ්චවිධං අභිගමං අභි ගච්ඡති : ඛිප්පාභිගමො ච භොති, විමුක්තාභිගමො ච භොති, මහාභිගමො ච භොති, විපුලාභිගමො ච භොති, අනවසේසාභිගමො ච භොති. තත්ථ සම්පේන ඛිප්පාභිගමො ච මහාභිගමො ච විපුලාභිගමො ච භොති, විපස්සනාය විමුක්තාභිගමො ච අනවසේසාභිගමො ච භොති.

තත්ථ යෙ දෙසෙති සො දසබලසමන්තාගතො සත්ථ ඔවාදෙන සාවකෙ න විසංචාදෙති. සො තිවිධං : ඉදං කරොථ, ඉමිනා උපායෙන කරොථ, ඉදං වො කුරුමානාහං තිතාය සුඛාය හවිස්සති. සො තථා ඔවදිතො තථානුසිට්ඨො තථා කරොතො තථා පටිපජ්ජනො තං භුමිං න පාපුණ්ණිකානි නෙතං ධානං විජ්ජති, සො තථා ඔවදිතො තථානුසිට්ඨො සිලකකිං අපරිපුරයනො තං භුමිං අනුපාපුණ්ණිකානි නෙතං ධානං විජ්ජති. සො තථා ඔවදිතො තථානුසිට්ඨො සිලකකිං පරිපුරයනො තං භුමිං අනුපාපුණ්ණිකානි ධානමෙතං විජ්ජති.

සම්මාසම්මුඛියා තෙ සතො ඉමෙ ධම්මා අනතිසම්මුඛාති නෙතං ධානං විජ්ජති, සබ්බාසපිපරික්ඛණ්ණා තෙ සතො ඉමෙ අසචා අපරික්ඛණ්ණාති නෙතං ධානං විජ්ජති, යස්ස තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිකො සො න නියාති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති නෙතං ධානං විජ්ජති. සාවකො ඛො පන තෙ ධම්මානුධම්මපටිපන්නො¹ සාමිපිපටිපන්නො² අනුධම්මචාරී සො පුබ්බෙත අපරං උලාරං විසේසාති ගමං න සච්ඡිකරිස්සති නෙතං ධානං විජ්ජති.

යෙ ඛො පන ධම්මා අන්තරාසිකා තෙ පටිසේවතො නාලං අන්තරායායාති නෙතං ධානං විජ්ජති. යෙ ඛො පන ධම්මා අනියානිකා තෙ නියානති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති නෙතං ධානං විජ්ජති. යෙ ඛො පන ධම්මා නියානිකා තෙ නියානති තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයායාති ධානමෙතං විජ්ජති. සාවකො ඛො පන තෙ සඋපාදි සෙසො අනුපාදිසෙසං නිබ්බානවායං අනුපාපුණ්ණිකානි නෙතං ධානං විජ්ජති.

දිට්ඨිසම්පන්නො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය හත්ථෙති වා පාදෙති වා සුභතං කරෙය්‍යාති නෙතං ධානං විජ්ජති, පුට්ඨජ්ජනො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය හත්ථෙති වා පාදෙති වා සුභතං කරෙය්‍යාති ධානමෙතං විජ්ජති. එවං පිතරං... අරභන්තං භික්ඛුං... දිට්ඨිසම්පන්නො පුක්කලො සංඝං භික්ඛෙය්‍ය සංඝෙ වා සංඝරාජං ජනෙය්‍යාති, නෙතං ධානං විජ්ජති. පුට්ඨජ්ජනො සංඝං භික්ඛෙය්‍ය සංඝෙ වා සංඝරාජං

1. ධම්මානුධම්මං, පටිපටිපන්නො - සිමු.
ධම්මානුධම්මපටිපන්නො - ම. ඡ. සං.
2. සාමිපිපටිපන්නො - ම. ඡ. සං.

එහි යම් සමාක්ෂකත්වයක් යම් සමාගමක් වශයෙන් ඇද්ද එය කායික ද වන්නේ යැ, ජෛවකයක ද වන්නේ යැ, එහි සම්මානමත්ත වායාමයන් අතුරෙහි යමක් කායසංග්‍රහ වේ ද, එය කය භාවිත කළහි වැඩිමට යෙයි, යමක් චිත්තසංග්‍රහ වේ ද, එය සිත භාවිත කළහි වැඩිමට යෙයි. ඒ යොගාවචර ශල්පවිද්වතුන්ගේ දෙක වඩනුයේ (අවස්ථා විශේෂවශයෙන්) පඤ්චවිධ වූ ආයුර්වේදානුකූලයට පැමිණෙයි : (ඒ මෙසේ යැ,) වහා එකවිත්තක්ෂණිකව මාර්ගාධිගම කරන්නේ නුඬි ඛේදාධිගම ද වෙයි, ප්‍රභාතවායන් අත්‍යන්තවිමුක්තිවශයෙන් දුරුකරනුයෙන් විමුක්තාධිගම ද වෙයි, මහත් වූ ලොකොත්තර ශීලස්කන්ධාදිය අධිගම කරනුයෙන් මහාධිගම ද වෙයි, විපුලව අධිගම කරනුයෙන් විපුලාධිගම ද වෙයි, තමා විසින් අධිගන්තව්‍ය වූ කිසිවක් අනවශේෂ කරනුයෙන් අනව සෙයාධිගම ද වේ. ඒ අධිගමයන් කෙරෙහි ශල්පයෙන් ඛේදාධිගම ද මහාධිගම ද විපුලාධිගම ද වෙයි, විදර්ශනායෙන් විමුක්තාධිගම ද අනවසෙයාධිගම ද වේ.

එහි යම් ශාස්තෘ කෙනෙක් දහම් දෙසනසේක් ද දශබලසමන්වාගත ඒ ශාස්තෘහු අවවාදයෙන් ශ්‍රාවකයන් විසංවාදනා නො කෙරෙහි, (නො රවටති,) ඒ ශාස්තෘහු තුන් ප්‍රකාරයකින් අවවාද කෙරෙහි : (සරණගමන ශීලසමාදානාදි) 'මෙය කරවු, මේ උපායෙන් කරවු, මෙය කරන තොපට හිත පිණිස සුව පිණිස වන්නේය' යි. එපරිදි අවවාද කරනු ලැබූ එපරිදි අනුසස්තාලද ඒ ශ්‍රාවක ඒ අනුශාසනා පරිදි කරනුයේ එසේ පිළිපදනේ ඒ (දස්සන භාවනා) භූමියට නොපැමිණෙන්නේය යන තෙල කාරණය විද්‍යාමාන නොවේ. ඒ ශ්‍රාවක එසේ අවවාද කරනලද්දේ එසේ අනුසස්තාලයේ ශීල ස්කන්ධය පරිපූර්ණ නො කරනුයේ ඒ භූමියට පැමිණෙන්නේයැ යන තෙල කරුණ නොවේ. එසේ අවවාද කරනලද එසේ අනුසස්තාලද ඒ ශ්‍රාවක ශීලස්කන්ධය පරිපූර්ණ කරනුයේ ඒ (දර්ශන භාවනා) භූමියට පැමිණෙන්නේයැ යන තෙල කරුණ වන්නේයි.

සමාක්ෂකයෙකු වශයෙන් ප්‍රතිඥා කරන තොප විසින් මෙනම් ධර්මයෝ අනභි සම්බුද්ධයහ ' යි (සකාරණව ප්‍රතිවොදනාකරන) තෙල කරුණ නොවෙයි, සර්වාසුව පරික්ෂිණ යයි ප්‍රතිඥා කරන තොප විසින් මෙනම් ආසුවයෝ අපරික්ෂිණයහ ' යි ප්‍රති වොදනා කරන තෙල කරුණ නොවෙයි, තොප විසින් යම් රාගාදිප්‍රභාණයක් සදහා අසුභභාවනාදි ධර්මයෙක් දෙසනලද්ද ඒ ධර්මය එසේ පිළිපත්නුට මොනොවට දුඃඛත්වය පිණිස නො පවත්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි. යළි තොපගේ ශ්‍රාවකයෙක් ධර්මානුධර්මයෙහි පිළිපත්තේ සමාක්ෂකපත්ත වූයේ අනුරූපධර්මයෙහි හැසිරෙනසුලු වේ ද, පූර්වකාලයට වඩා අපරකාලප්‍රවාක්ත වූ උදර වූ අභිඤ්ඤපටිසම්භිද්ධි විශේෂාධිගමය ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වේ.

තවද යම් ධර්ම කෙනෙක් මාර්ගඵලයනට අත්තරායකර වූවාහු ද ඒ ධර්මයන් සෙවුනහට අත්තරාය පිණිස සමර්ථ නො වේ යැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, යළි යම් ධර්ම කෙනෙක් අනෙකුත් පිණිස සමර්ථ නො වේ ද, ඒ ධර්මයෝ එය පිළිපදනුට මැනවින් දුක් ක්ෂයවීම පිණිස පැමිණෙති යන තෙල කරුණ නො වෙයි, යළි යම් ධර්ම කෙනෙක් අනෙකුත් පිණිස සමර්ථ නො වේ ද ඒ ධර්මයෝ එය පිළිපදනුට මැනවින් දුක් ක්ෂයවීම පිණිස පැමිණෙති යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වෙයි, යළි ඔබගේ ශ්‍රාවකයෙක් සලපාදිසෙස වූයේ අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුවට පැමිණෙන්නේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන නො වේ.

මාර්ගඤ්ඤාපටිසම්පන්න සෝචන් පුද්ගල ජනිත මව දිවියෙන් තොරකරන්නේයැ අතින් හෝ පයින් හෝ අධිකව හිංසාකරන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, සුභුද්ධන් පුද්ගල ජනිත මව දිවියෙන් තොරකරන්නේයැ අතින් හෝ පයින් හෝ සුභතව හිංසා කරන්නේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වෙයි. මෙසේ ජනක පියා . . . රහත් මහණ . . . දිව්‍යපටිසම්පන්න පුද්ගල සමග සබ්බසා බිදුනේයැ සබ්බසා කෙරෙහි සබ්බසාර්ථය හෝ උපදවන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, සුභුද්ධන් පුද්ගල සබ්බසා බිදුනේයැ සබ්බසා

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ජනෙය්‍යානි ධානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨිසම්පන්නො තථාගතස්ස දුට්ඨවිනේයො ලොකිතං උප්පාදෙය්‍ය, පරිනිබ්බුතස්ස චා තථාගතස්ස දුට්ඨවිනේයො පුපං භිඤ්ඤෙය්‍යානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුපුජ්ජනො තථාගතස්ස දුට්ඨවිනේයො ලොකිතං උප්පාදෙය්‍ය, පරිනිබ්බුතස්ස චා තථාගතස්ස දුට්ඨවිනේයො පුපං භිඤ්ඤෙය්‍යානි ධානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨි-සම්පන්නො අඤ්ඤං සන්ථාරං අපදිසෙය්‍ය අපි ජිවිතභෙත්තුනි නෙතං ධානං විජ්ජති, පුපුජ්ජනො අඤ්ඤං සන්ථාරං අපදිසෙය්‍යානි ධානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතො ඛිතිඛා අඤ්ඤං දක්ඛිණේය්‍යං පරියෙසෙය්‍යානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුපුජ්ජනො ඉතො ඛිතිඛා අඤ්ඤං දක්ඛිණේය්‍යං පරියෙසෙය්‍යානි ධානමෙතං විජ්ජති. දිට්ඨි-සම්පන්නො කුතුහලමඛලෙත සුද්ධිං පච්චෙය්‍යානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුපුජ්ජනො කුතුහලමඛලෙත සුද්ධිං පච්චෙය්‍යානි ධානමෙතං විජ්ජති.

ඉඤ්ඤං රුජා චක්ඛවන්ති සියානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුරිසො රුජා චක්ඛවන්ති සියානි ධානමෙතං විජ්ජති. ඉඤ්ඤං සකෙකො දෙව්‍යානමිඤ්ඤො සියානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුරිසො සකෙකො දෙව්‍යානමිඤ්ඤො සියානි ධානමෙතං විජ්ජති. ඉඤ්ඤං මාරො පාපිමා සියානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුරිසො මාරො පාපිමා සියානි ධානමෙතං විජ්ජති. ඉඤ්ඤං මහාබ්‍රහ්මා සියානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුරිසො මහාබ්‍රහ්මා සියානි ධානමෙතං විජ්ජති. ඉඤ්ඤං තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සියානි නෙතං ධානං විජ්ජති. පුරිසො තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො සියානි ධානමෙතං විජ්ජති.

ආචාරිකො තථාගතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධො අප්‍රබ්බං අචරිමං එකිණ්ණං ලොකධාතුයං උප්පජ්ජෙය්‍යං ධම්මං චා දෙසෙය්‍යානි නෙතං ධානං විජ්ජති. එකොච තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො එකිණ්ණං ලොක-ධාතුයං උප්පජ්ජෙය්‍යානි ධම්මං චා දෙසෙය්‍යානි ධානමෙතං විජ්ජති.

තිණ්ණං දුට්ඨවිතානං ඉට්ඨං කතො පියො මනාපො විපාකො භවිණ්ණනි නෙතං ධානං විජ්ජති. තිණ්ණං දුට්ඨවිතානං අනිට්ඨං අකතො අපිට්ඨො අමනාපො විපාකො භවිණ්ණනි ධානමෙතං විජ්ජති. තිණ්ණං සුචරිතානං අනිට්ඨං අකතො අපිට්ඨො අමනාපො විපාකො භවිණ්ණනි නෙතං ධානං විජ්ජති, තිණ්ණං සුචරිතානං ඉට්ඨං කතො පියො මනාපො විපාකො භවිණ්ණනි ධානමෙතං විජ්ජති.

අඤ්ඤානරො සමණො චා බ්‍රාහ්මණො චා කුහණො ලපණො නෙමිත්තකො කුහණලපනනෙමිත්තකතො පුබ්බඛිතං කතො පඤ්ඤා-නිවරණෙ අප්‍රාහ්ම වෙතසො උපකක්ඛිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලිකරණෙ චතුසු සතිපට්ඨානෙසු අනුපට්ඨිතසති විහරන්තො සත්තබ්‍යාප්තඛෙත අභාවසිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධිසංකීර්ණනි නෙතං ධානං විජ්ජති, අඤ්ඤානරො සමණො චා බ්‍රාහ්මණො චා සම්බද්ධොපකතො පඤ්ඤානිවරණෙ ප්‍රාහ්ම වෙතසො උපකක්ඛිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලිකරණෙ චතුසු සතිපට්ඨානෙසු උපට්ඨිතසති විහරන්තො සත්තබ්‍යාප්තඛෙත භාවසිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධිසංකීර්ණනි ධානමෙතං විජ්ජති. යං එතං ඤාණං හෙතුසො ධාතසො අනොඛිසො, ඉදං වුට්ඨි. ධාතාධානඤාණං පරිමං තථාගතබලං. ඉති (1)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කෙරෙහි සම්පරාජීය හෝ උපද්වන්තේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වෙයි. දිවයි සම්පන්න පුද්ගල දුෂ්ට සිත්ඇතිව තරාගතයන්ගේ කයෙහි ලෙහෙ උපද්වන්තේ යැ දුෂ්ට සිත්ඇතිව පිරිනිවී තරාගතයන්ගේ සධාකූක ස්තුපය හෝ බිඳිනේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුහුණුන් පුද්ගල දුෂ්ට සිත්ඇතිව තරාගතයන්ගේ සිරුරෙහි ලෙහෙ උපද්වන්තේයැ දුෂ්ට සිත් ඇතිව පිරිනිවී තරාගතයන්ගේ සධාකූක ස්තුපය හෝ බිඳිනේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වෙයි. දිවයිසම්පන්න පුද්ගල ජීවිතහෙතුයෙන් නමුදු අන්‍ය ශාස්තෘවරයකු (මේ මාගේ ශාස්තෘ යයි) දක්වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුහුණුන් පුද්ගල අන්‍ය ශාස්තෘවරයකු අපදෙසකරන්නේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වෙයි. දිවයිසම්පන්න පුද්ගල මෙසස්නෙන් බැහැර අන්‍ය දක්ෂිණියකු සොයන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුහුණුන් පුද්ගල මෙසස්නෙන් බැහැර අන්‍ය දක්ෂිණාභරයකු සොයන්නේ යැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වෙයි. දිවයිසම්පන්න පුද්ගල කොතුහල (දිව්‍යසුතමුත) මග්ගලයෙන් ආත්මශුද්ධිය හඳුන්වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පාරිභ්ජන පුද්ගල දිව්‍යසුතමුතමග්ගලයෙන් ආත්මශුද්ධිය හඳුන්වන්නේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වේ.

ස්ත්‍රිය සක්චිතිරජ වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුරුෂයෙක් සක්චිතිරජ වන්නේයැ යන තෙල කරුණ වෙයි. ස්ත්‍රිය ශක්‍රදෙවෙන්ද්‍ර වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුරුෂයෙක් ශක්‍රදෙවෙන්ද්‍ර වන්නේයැ යන තෙල කරුණ වෙයි. ස්ත්‍රිය පාපිමත් මාර වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුරුෂයෙක් පාපිමත් මාර වන්නේයැ යන තෙල කරුණ වෙයි. ස්ත්‍රිය මහාබ්‍රිහ්ම වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුරුෂයෙක් මහාබ්‍රිහ්ම වන්නේයැ යන තෙල කරුණ වෙයි. ස්ත්‍රිය තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධ වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පුරුෂයෙක් තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධ වන්නේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වේ.

තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධයන් වහන්සේ දෙතමක් පෙරපසු නොවැ එකවට එක් ලොකධාතූයෙක්හි උපද්‍යානු යැ ධර්මය හෝ දෙසන්නානු යැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, එක් මැ තරාගත අර්හත් සම්මාසම්බුදු කෙනෙක් එක් ලොකධාතූයෙක්හි උපද්‍යාන, ධර්මය හෝ දෙශනා කරන්නාහ යන තෙල කාරණය විද්‍යාමාන වේ.

ත්‍රිවිධ දුෂ්ටරිතයන්ගේ ඉෂ්ට කාන්ත ප්‍රිය මනාප වූ විපාකය වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, ත්‍රිවිධ දුෂ්ටරිතයන්ගේ අනිෂ්ට අකාන්ත අප්‍රිය අමනාප වූ විපාකය වන්නේයැ යන තෙල කරුණ වෙයි. ත්‍රිවිධ සුවරිතයන්ගේ අනිෂ්ට අකාන්ත අප්‍රිය අමනාප වූ විපාකය වන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, ත්‍රිවිධ සුවරිතයන්ගේ ඉෂ්ට කාන්ත ප්‍රිය මනාප වූ විපාකය වන්නේයැ යන තෙල කරුණ විද්‍යාමාන වේ.

පාපෙච්ඡව සම්භාවනා රිසියෙන් ජනයා විස්මයපත් කරනුයෙන් කුහක වූ ප්‍රත්‍යය ඇසිරි කොට බිණිම් වශයෙන් ලපක වූ ප්‍රත්‍යය උපද්වන නිමිති කරනුයෙන් නෙමිත්තක වූ අන්‍යතර මහණෙක් වෙවයි බමුණෙක් වෙවයි කුහලඋපනනෙමිත්තක බව පෙරදැරි කොට සිතට උපක්ලෙශ වූ ප්‍රභූව දුර්වල කරන පඤ්චනිවරණයන් සමුච්ඡේද නො කොට සතර සිව්වන්ති නොඑළැඹිසිටි සිහි ඇතිව වාසය කරනුයේ සජ්ජ බොධාභිගයන් නො වඩා අනුත්තර සමාක්සම්බොධිය අවබෝධ කරන්නේයැ යන තෙල කරුණ නො වෙයි, පාරිප්‍රතිපක්ෂ වූ සියලු දෙෂයන්ගෙන් අපගත අන්‍යතර ශ්‍රමණයෙක් වෙවයි බ්‍රාහ්මණයෙක් වෙවයි සිතට උපක්ලෙශ වූ ප්‍රභූව දුර්වල කරන පඤ්චනිවරණයන් සමුච්ඡේද කොට සතර සතිපට්ඨානායන්හි එළැඹිසිටි සිහිඇතිව වාසය කරනුයේ සජ්ජ බොධාභිගයන් වඩා අනුත්තර සමාක්සම්බොධිය අධිගම කරන්නේයැ යන තෙල කාරණය විද්‍යාමාන වේ. මෙහි ස්ථානාස්ථාන දෙකට හෙතුවශයෙන් එකෙණෙහි මැ (ආවර්ජනසමනන්තරව) අනවශේෂ කොට පැවති යම් ඥානයක් ඇද්ද මේ ධානාධානඤ්ඤය පළමුවන තරාගත බලයැ ' යි කියනු ලැබේ. (1)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඌනාථානගතා සබ්බෙ බ්‍යධම්මා, ව්‍යධම්මා, විරාගධම්මා, නිරෝධම්මා, කෙච් සග්ගප්පා කෙච් අපායුපගා කෙච් නිබ්බානුපගා. එවං භගව්‍යා ආහ :

1. “සබ්බෙ සත්තා මරිය්‍යානාති මරණන්තං හි ජීවිතං,
යථාකම්මං ගමිස්සන්ති පුඤ්ඤපාපඵලූපගා,
2. නිරයං පාපකම්මන්තා පුඤ්ඤකම්මා ච සුග්ගතීං,
අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසව්‍යා”ති.

“සබ්බෙ සත්තාති” අරියා ච අනරියා ච සක්කායපරියාපන්තා ච සක්කායවිනිවිත්තා ච ; “මරිය්‍යානාති”ති ද්විති මරණෙහි : දුක්ඛමරණෙන ච අදුක්ඛමරණෙන ච ; සක්කායපරියාපන්තාහං අදුක්ඛමරණං සක්කායවිනිවිත්තාහං දුක්ඛමරණං. “මරණන්තං හි ජීවිත”නාති බ්‍යා ආයුස්ස ඉන්ද්‍රියාහං උපරොධා ජීවිතපරිගන්තා මරණපරිගන්තා ; “යථාකම්මං ගමිස්සන්ති”ති කම්මස්සකතා ; “පුඤ්ඤපාපඵලූපගා”ති කම්මාහං ඵලදස්සාවිතා ච අවිප්පවාසො ච ; “නිරයං පාපකම්මන්තා”ති අපුඤ්ඤ සංඛාරා ; “පුඤ්ඤකම්මා ච සුග්ගතී”නාති පුඤ්ඤසංඛාරා සුගතීං ගමිස්සන්ති ; අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසව්‍යා”ති සබ්බසංඛාරාහං සමතික්කම්මහං. තෙනාහ භගව්‍යා : “සබ්බෙ-පෙ-අනාසව්‍යා”ති.

“සබ්බෙ සත්තා මරිය්‍යානාති මරණන්තං හි ජීවිතං
යථාකම්මං ගමිස්සන්ති පුඤ්ඤපාපඵලූපගා
නිරයං පාපකම්මන්තා”ති

ආහාරො ච භිජ්ඣාමා ච පටිපදා. “අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසව්‍යා”ති මජ්ඣිමා පටිපදා.

“සබ්බෙ සත්තා මරිය්‍යානාති මරණන්තං හි ජීවිතං
යථාකම්මං ගමිස්සන්ති පුඤ්ඤපාපඵලූපගා
නිරයං පාපකම්මන්තා”ති

අයං සංකිලෙසො; එවං සංසාරං නිබ්බන්තයති. “සබ්බෙ සත්තා මරිය්‍යානාති -පෙ- නිරයං පාපකම්මන්තා”ති ඉමෙ තයො වට්ඨා; දුක්ඛ වට්ඨා; කම්මවට්ඨා; කිලෙසවට්ඨා. “අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසව්‍යා”ති තිණණං වට්ඨාහං විවට්ඨනා.

“සබ්බෙ සත්තා මරිය්‍යානාති -පෙ- නිරයං පාපකම්මන්තා”ති ආදීනවො; “පුඤ්ඤකම්මා ච සුග්ගතී”නාති අස්සාදො; “අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසව්‍යා”ති නිස්සරණං.

“සබ්බෙ සත්තා මරිය්‍යානාති -පෙ- නිරයං පාපකම්මන්තා”ති හෙතු ඵලඤ්ඤා; පඤ්ඤාකතා; ඵලං, තණ්හා හෙතු. “අපරෙ ච මග්ගං භාවෙත්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසව්‍යා”ති මග්ගො ච ඵලඤ්ඤා.

(1) මෙසේ උක්ත ප්‍රකාරයෙන් ස්ථානාස්ථානභාවයට ගිය සියලු සංඛ්‍යාධර්මයෝ ක්ෂය ස්වභාව ඇති වායසස්වභාව ඇති වීරාගස්වභාව ඇති නිරුද්ධ වන ස්වභාව ඇති වෙත්. (ඒ සත්ත්වාබ්‍ය සංඛ්‍යයන් කෙරෙහි) ධර්මවාරී කිසිකෙනෙක් ස්වර්ගයට යන්නාහු අධර්මවාරී කිසිකෙනෙක් නිරයට යන්නාහු ආයාමාර්ගයට පිළිපත් කිසි කෙනෙක් නිවනට යන්නාහු වෙත්. බුදුහු මෙසේ වදළහ :

1. ආයාමී වූ ද අනායාමී වූ ද සියලු සත්ත්වයෝ මැරෙන්නාහ, යම්භෙයෙකින් ජීවිතෙන්දිග මරණය අත්ක කොට ඇත්තේ ද එහෙයිනි, පුණ්‍යපාපඵලයට පැමිණියාහු කම්මපරිදි පරලොව යන්නාහ.

2. පාපකර්ම ඇත්තාහු නිරයට ද පුණ්‍යකර්ම ඇත්තාහු සුගතියට ද යන්නාහ, යළි සසරයේ දක්නා අන්‍යයෝ ආයාමාර්ගය වඩා අනාසුච වූවාහු පිරිනිවෙත් යයි.

සබ්බෙ සත්තා යනු : ආයාමීයෝ ද අනායාමීයෝ ද සත්කායපයභාවන්තයෝ ද සත්කාය ඉක්මැවූවාහු ද වෙති, මරිස්සන්ති යනු : දන්ධමරණයෙන් ද අදන්ධමරණයෙන් ද යන දෙවැදූරුම් මරණයෙන්, සත්කායපයභාවන්තයනට අදන්ධමරණය ද සත්කාය ඉක්මැවූවනට දන්ධමරණය ද වෙයි. මරණන්තං හි ජීවිතං යනු : ආයුක්ෂය වීමෙන් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ උපච්ඡේදයෙන් ජීවිතයාගේ පයභින්නය මරණපයභින්නය යි. යථා කම්මං ගම්ඨස්සන්ති යනු : කර්මය ස්වකීය කොට ඇතිබව යැ, පුඤ්ඤපාපඵලපභා යනු : කර්මයන්ගේ ඵලය ප්‍රත්‍යක්ෂව දක්නාසුලුබව ද කර්මඵලයෙන් අචිත්‍රවාස බව ද දක්වයි. නිරයං පාපකම්මන්තා යි අපුණ්‍යාභිසංස්කාරයෝ දක්වනලදහ. පුඤ්ඤකම්මා ව සුගතං යනු : පුණ්‍යාභිසංස්කාරහෙතුවෙන් සුගතියට යන්නාහ. අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා යනු : සියලු සංස්කාරයන්ගේ ඉක්මවීම යි. එයින් වදළහ, බුදුහු : “ සබ්බෙ - පෙ - අනාසවා ” යි.

“ සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති මරණන්තං හි ජීවිතං
යථා කම්මං ගම්ඨස්සන්ති පුඤ්ඤපාපඵලපභා,
නිරයං පාපකම්මන්තා ” යනු :

කාමසුඛල්ලිකානුයොග සංඛ්‍යාත ආශාල්හ පටිපදාව ද අත්තකිලමථානුයොග සංඛ්‍යාත නිජ්ඣාම පටිපදාව ද යන දෙක යි, “ අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා ” යනු : මජ්ඣිම පටිපද යි.

“ සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති මරණන්තං හි ජීවිතං
යථා කම්මං ගම්ඨස්සන්ති පුඤ්ඤපාපඵලපභා,
නිරයං පාපකම්මන්තා ” යනු :

මේ සංක්ෂලෙග යැ, මෙසේ සංසාරය නිපදවයි, “ සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති - පෙ - නිරයං පාපකම්මන්තා ” යනු : දුක්ඛවට්ට යැ කම්මවට්ට යැ කිලෙසවට්ට යැ යන මේ තුන්වර්තයෝ යි. “ අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා ” යනු : තුන් වර්තයන්ගේ විවර්තනය (නැසීම) යි.

“ සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති - පෙ - නිරයං පාපකම්මන්තා ” යනු : ආදීනව යැ. “ පුඤ්ඤකම්මා ව සුගතං ” යනු : ආස්වාද යැ, “ අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා ” යනු : නිස්සරණ යි.

“ සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති - පෙ - නිරයං පාපකම්මන්තා ” යනු : හෙතු ද ඵල ද යන දෙක යැ, පඤ්චස්කන්ධයෝ ඵල යැ, තණ්හාව හෙතු යි. “ අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා ” යනු : මාර්ගය ද ඵලය ද යන දෙක යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“සබ්බ සත්තා මරිය්ණනති -පෙ- නිරයං පාපකම්මනතා”ති අයං සංකිලෙසො; සො සංකිලෙසො නිව්විධො; තණ්හාසංකිලෙසො දිට්ඨි සංකිලෙසො දුච්චරිතසංකිලෙසොති. තත් තණ්හාසංකිලෙසො නිති තණ්හාති නිද්දිසිතබ්බො; කාමතණ්හාය භවතණ්හාය විභවතණ්හාය යෙන යෙන වා පන වජ්ජනා අරේඛාසිතො තෙන තෙනෙව නිද්දිසි- තබ්බො, තස්සා වින්දාරො ජතතිංසාය තණ්හාය ජාලිනියා විචරිතාති. තත් දිට්ඨිසංකිලෙසො උචේදසක්කතෙන නිද්දිසිතබ්බො. යෙන යෙන වා පන වජ්ජනා දිට්ඨිවග්ගෙන අභිනිවිසති ඉදමෙව සම්මං මොඝමිඤ්ඤනති තෙන තෙනෙව නිද්දිසිතබ්බො. තස්සා වින්දාරො ආසව්විදිට්ඨිගතාති. තත් දුච්චරිතසංකිලෙසො වේතනාවේතසික්කාමෙව නිද්දිසිතබ්බො. නිති දුච්චරිතෙති; කායදුච්චරිතෙන වච්ඡුච්චරිතෙන මනෝදුච්චරිතෙන. තස්සා වින්දාරො දහඅතුසලකම්මපථා. “අපරෙ ව මග්ගං භාවෙනා පරිනිබ්බනති අනාසවො”ති ඉදං වොදනං; තසිදං වොදනං නිව්විධො; තණ්හාසංකිලෙසො සමථෙත විසුජ්ඣති, සො සමථො සමාධික්කඤ්ඤා. දිට්ඨිසංකිලෙසො විපක්ඝනාය විසුජ්ඣති, සා විපක්ඝනා පඤ්ඤාක්කඤ්ඤා. දුච්චරිතසංකිලෙසො සුචරිතෙන විසුජ්ඣති, තං සුචරිතං සීලක්කඤ්ඤා.

“සබ්බ සත්තා මරිය්ණනති මරණතං හි ජිවිතං,
යථාකම්මං භවිස්සනති පුඤ්ඤපාපඵලපායා;
නිරයං පාපකම්මනතා”ති

අපුඤ්ඤපට්ඨපද, “පුඤ්ඤකම්මං ව සුග්ගති”තති පුඤ්ඤපට්ඨපද; “අපරෙ ව මග්ගං භාවෙනා පරිනිබ්බනති අනාසවො”ති පුඤ්ඤපාපසමතික්කමපට්ඨපද; තත් යා ව පුඤ්ඤපට්ඨපද යා ව අපුඤ්ඤපට්ඨපද අයං එකා පට්ඨපද සබ්බත් භාමිති, එකා අපායෙසු එකා දෙවෙසු, යා ව පුඤ්ඤපාප- සමතික්කමපට්ඨපද, අයං තත්තත්තාමිති පට්ඨපද.

තයො රුසි: මිච්ඡත්තනිකතො රුසි සම්මත්තනිකතො රුසි අනිකතො රුසි. තත් යො ව මිච්ඡත්තනිකතො රුසි, යො ව සම්මත්තනිකතො රුසි එකා පට්ඨපද තත්තත්තාමිති. තත් යො අනිකතො රුසි අයං සබ්බත්තාමිති පට්ඨපද. කෙන කාරණෙන: පච්චයං ලහනො නිරයෙ උපපජ්ජෙය්, පච්චයං ලහනො නිරව්ඤ්ඤායොතිසු උපපජ්ජෙය්, පච්චයං ලහනො පෙතතිවිසයෙසු උපපජ්ජෙය්, පච්චයං ලහනො අසුරෙසු උපපජ්ජෙය් පච්චයං ලහනො දෙවෙසු උපපජ්ජෙය්, පච්චයං ලහනො මනුස්සෙසු උපපජ්ජෙය්, පච්චයං ලහනො පරිනිබ්බායෙය්. තස්මායං සබ්බත්තාමිති පට්ඨපද, යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ධාතසො අනොඛිසො, ඉදං වුච්චති සබ්බත්තාමිතිපට්ඨපද ඤාණං, දුතියං තථාසතබලං. ඉති (2)

සබ්බත්තාමිති පට්ඨපද අනෙකඛාතුලොකො. තත්තත්තාමිති පට්ඨපද භානාඛාතුලොකො. තත් කතමො අනෙකඛාතුලොකො: චක්ඛුඛාතු රූපඛාතු චක්ඛුච්ඤ්ඤාණඛාතු, සොඛාතු සග්ගඛාතු සොඛච්ඤ්ඤාණ ඛාතු, භානඛාතු ගතඛාතු භානච්ඤ්ඤාණඛාතු, ජිට්ඨාඛාතු රසඛාතු ජිට්ඨාච්ඤ්ඤාණඛාතු, කායඛාතු ථොට්ඨබ්බඛාතු කායච්ඤ්ඤාණඛාතු, මනොඛාතු ඛම්මඛාතු මනොච්ඤ්ඤාණඛාතු, පඨවිඛාතු ආපොඛාතු තෙජෝඛාතු වායොඛාතු ආකාශඛාතු ච්ඤ්ඤාණඛාතු කාමඛාතු

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

"සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති - පෙ - නිරයං පාපකම්මන්තා" යනු : මේ සංක්ෂේපය යැ, ඒ සංක්ෂේපය 'තණ්හාසංකිලෙස දිට්ඨිසංකිලෙස දුෂ්චරිතසංකිලෙස' යි ත්‍රිවිධ යි. එහි තණ්හාසංකිලෙසය කාමතණ්හාසයෙන් භවතණ්හාසයෙන් චිත්තතණ්හාසයෙන් යන තුන්වැදෑරුම් තණ්හාසයෙන් දක්විය යුත්තේ යැ. තවද යම් යම් වස්තුවෙකින් හෝ අධ්‍යායනය (බැසගන්නා ලද්දේ) ද ඒ ඒ වස්තුවෙකින් මැ දක්විය යුත්තේ යි. ඒ තණ්හා විස්තාරය ඔටුන්නක් තණ්හාපාලිනියගේ විවරිතයෝ යි. එහි දිට්ඨිසංකිලෙසය උච්ඡේද ශාස්ත්‍රය දෙකින් දක්විය යුත්තේ යැ, යළි යම් යම් වස්තුවෙකින් දෘෂ්ටිවශයෙන් 'මෙය මැ සැබව අත්‍යය මෙය යැ' යි බැසගනී ද, ඒ ඒ වස්තුවෙකින් මැ දක්විය යුත්තේ යි. ඒ දෘෂ්ටිවිස්තරය ද්වාෂ්ඨි දෘෂ්ටිගතයෝ යි. එහි දුෂ්චරිතසංකිලෙසය චේතනාකර්මයෙන් චේතනාසිකකර්මයෙන් දක්විය යුත්තේ යැ, කායදුෂ්චරිතයෙන් වාග්දුෂ්චරිතයෙන් මනෝ දුෂ්චරිතයෙන් යන තුන් දුෂ්චරිතයෙනි. ඒ දුෂ්චරිතවිස්තාරය දශඅකුලකර්මපථයෝ යි. "අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා" යන මේ වොද්දා යැ. ඒ වාචදාය ත්‍රිවිධ යැ : තණ්හාසංකිලෙසය සමථයෙන් විභූත වෙයි, ඒ සමථය සමාධි ස්කන්ධ යි. දිට්ඨිසංකිලෙසය විදර්ශනායෙන් විභූත වෙයි, ඒ විදර්ශනාව ප්‍රඥාස්කන්ධ යි. දුෂ්චරිතසංකිලෙසය සුචරිතයෙන් විභූත වෙයි, ඒ සුචරිතය ශීලස්කන්ධ යි.

"සබ්බෙ සත්තා මරිස්සන්ති මරණන්තං හි ජීවිතං
යපාකම්මං ගම්ප්පන්ති පුඤ්ඤපාපඵලපටා
නිරයං පාපකම්මන්තා" යනු :

අපුණ්‍යප්‍රතිපද යැ, පුඤ්ඤකම්මා ව සුග්ගතිං යනු : පුණ්‍යප්‍රතිපද යැ, අපරෙ ව මග්ගං භාවෙන්වා පරිනිබ්බන්ති අනාසවා යනු : පුණ්‍යපාපසම්මික්‍රමප්‍රතිපද යි. එහි යම් පුණ්‍යප්‍රතිපදවකුත් යම් අපුණ්‍යප්‍රතිපදවකුත් ඇද්ද මෝ සර්වත්‍රගාමීනී වූ එක් ප්‍රතිපදවකි. එයින් එක් ප්‍රතිපදවක් සතර අපායෙහි ද, එකක් දෙවියන් කෙරෙහි ද උපතට හෙතු යි. යම් පුණ්‍ය පාප සම්මික්‍රමප්‍රතිපදවක් ඇද්ද මෝ ඒ ඒ තැන්හි දී මැ නිවනට යන සුලු ප්‍රතිපදයි. (යළි ඒ ප්‍රතිපදවන්ගේ මැ විභාග දක්වති 'තයො රාසි' යනාදීන් —)

මිථිජත්තනියත රාසි යැ සම්මත්තනියත රාසි යැ අනියත රාසි යැ යි තුන් රාසියෙකි. එහි යම් මිථිජත්තනියත රාසියෙක් ඇද්ද යම් සම්මත්තනියත රාසියෙකුත් ඇද්ද මේ ඒ ඒ තැන යන සුලු වූ එක පටිපදවකි. එහි යම් අනියත රාසියෙක් ඇද්ද මේ සර්වත්‍රගාමීනී ප්‍රතිපද යි. කවර කරුණක යත් : අවිද්‍යාදි ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ නිරයෙහි උපදනේ යැ, ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ කිරිසන්තයානෙහි උපදනේ යැ, ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ ප්‍රත්‍යවිෂයෙහි උපදනේ යැ, ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ අසුරනිකායෙහි උපදනේ යැ, ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ දෙවලොවැ උපදනේ යැ, ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ මිනිස්ලොවැ උපදනේ යැ, ප්‍රත්‍යය ලබනුයේ පිරිනිවෙන්නේ යි. එහෙයින් මෝ සබ්බන්ටගාමීනී පටිපද යි. මේ ප්‍රතිපදයෙහි හෙතු වශයෙන් ප්‍රත්‍යවශයෙන් අනවශ්‍ය කොට පැවැති යම් භූතයෙක් ඇද්ද මේ 'සබ්බන්ට ගාමීනීපටිපද ඤාණය' දෙවැනි තරාගතබලය යි කියනු ලැබේ. (2)

මෙසේ උක්තප්‍රකාර වූ සබ්බන්ටගාමීනී පටිපදව අනෙකකාමාදිලොක යැ, තත්ප්‍රත්තන්ට ගාමීනී පටිපදව තානාධාතූලොක යි. එහි අනෙකකාමාදිලොක කවරෙ යැ : චක්ඛුධාතූ රූපධාතූ චක්ඛුච්ඤාණධාතූ යැ, ජ්‍යෝතිශධාතූ ස්පර්ශධාතූ ජ්‍යෝතිශධාතූ යැ, සානධාතූ ගන්ධධාතූ සානච්ඤාණධාතූ යැ, ජීවිතධාතූ රසධාතූ ජීවිතච්ඤාණධාතූ යැ, කාය ධාතූ ථේඛනධාතූ කායච්ඤාණධාතූ යැ, මනෝධාතූ ධම්මධාතූ මනෝච්ඤාණ ධාතූ යැ. පට්ඨාධාතූ ආපොධාතූ තෙජොධාතූ වායොධාතූ යැ. ආකාශධාතූ චිත්තධාතූ යැ කාමධාතූ බ්‍යාපාදධාතූ චිත්තධාතූ යැ, තෙක්ඛම්මධාතූ අව්‍යාපාද

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බ්‍යාපාදධානු විහිංසාධානු නෙක්ඛම්මධානු අබ්‍යාපාදධානු අවිහිංසාධානු දුක්ඛධානු දොමනස්සධානු අවිජ්ජාධානු සුඛධානු සොමනස්සධානු උපෙක්ඛාධානු රූපධානු අරූපධානු තීරොධධානු සඛ්ඛාරධානු තිබ්බානධානු, අයං අනෙක්ඛධානු ලොකො.

තත්ථ කතමො නානාධානුලොකො : අඤ්ඤ චක්ඛුධානු අඤ්ඤ රූපධානු අඤ්ඤ චක්ඛුවිඤ්ඤණධානු (එවං සබ්බො) අඤ්ඤ නිබ්බානධානු, යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ධානාසො අනොධිසො, ඉදං චූළචිතී අනෙක්ඛධානුනානාධානුඤාණං තතීයං තථාගතබලං. ඉතී (3)

අනෙක්ඛධානුනානාධානුක්ඛානු ලොකස්ස යං යදෙව ධානුං සත්තා අභිමුච්චිනතී, තං තදෙව අධිවිභවනතී අනිනිවිසනතී, කෙච්චි රූපාධිමුත්තා, කෙච්චි සද්ධාධිමුත්තා, කෙච්චි භක්ඛාධිමුත්තා, කෙච්චි රසාධිමුත්තා, කෙච්චි ඓදාංඛධානධිමුත්තා, කෙච්චි ධම්මාධිමුත්තා, කෙච්චි ඉන්ද්‍රියාධිමුත්තා, කෙච්චි පුරිසාධිමුත්තා, කෙච්චි වාසාධිමුත්තා, කෙච්චි ගිනාධිමුත්තා, කෙච්චි පණීතාධිමුත්තා, කෙච්චි දෙව්‍යාධිමුත්තා, කෙච්චි මනුස්සාධිමුත්තා, කෙච්චි නිබ්බානාධිමුත්තා. යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ධානසො අනොධිසො “අයං වෙනෙයො අයං න වෙනෙයො අයං සත්තගාමී අයං දුක්ඛතීගාමී”තී, ඉදං චූළචිතී සත්තානං නානාධිමුත්තනික්ඛානුඤාණං චතුත්ථං තථාගතබලං. ඉතී. (4)

තෙ යථාධිමුත්තා ච භවනතී, තං තං කම්මසමාදානං සමාදිගනතී, තෙ ඡබ්බිධං කම්මං සමාදියනතී : කෙච්චි ලොභවසෙන, කෙච්චි දොසවසෙන, කෙච්චි මොහවසෙන, කෙච්චි සඤ්ඤාවසෙන, කෙච්චි විරියවසෙන කෙච්චි පඤ්ඤාවසෙන. තං විජ්ජමානං දුට්ඨං සංසාරගාමී ච තිබ්බානගාමී ච.

තත්ථ යං ලොභවසෙන දොසවසෙන මොහවසෙන ච කම්මං කරෙතී, ඉදං කම්මං කණ්ණං කණ්ණවිපාකං. තත්ථ යං සඤ්ඤාවසෙන විරියවසෙන ච කම්මං කරෙතී, ඉදං කම්මං සුක්ඛං සුක්ඛවිපාකං. තත්ථ යං ලොභවසෙනා දොසවසෙනා මොහවසෙනා සඤ්ඤාවසෙන ච කම්මං කරෙතී, ඉදං කම්මං කණ්ණසුක්ඛං කණ්ණසුක්ඛවිපාකං. තත්ථ යං විරියවසෙනා පඤ්ඤාවසෙන ච කම්මං කරෙතී, ඉදං කම්මං අකණ්ණං අසුක්ඛං අකණ්ණඅසුක්ඛවිපාකං කම්මෙත්තමං කම්මසෙව්ඨං කම්මක්ඛයාය සංවත්තතී.

චත්තාරි කම්මසමාදානානි : අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පත්තසුඛං ආයතී. ච දුක්ඛවිපාකං, අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පත්තදුක්ඛං ආයතී. ච සුඛවිපාකං, අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පත්තදුක්ඛඤ්ඤවි ආයතී. ච දුක්ඛවිපාකං, අත්ථි කම්මසමාදානං පච්චුප්පත්තසුඛඤ්ඤවි ආයතී. ච සුඛවිපාකං, යං එවංජාතීයං¹ කම්මසමාදානං. ඉමිනා පුත්තලෙභි අකුසලකම්මසමාදානං උපචිතං අවිපක්ඛං විපාකාය පච්චුප්පථිතං, න ච හබ්බො අභිනිබ්බිද්දා² භතභුතතී. තං භගවා න ඔවදතී. යථා දෙවදත්තං කොකාලිකං සුනක්ඛත්තං ලිච්ඡවිපුත්තං. යෙ වා පභඤ්ඤාදි සත්තා මිච්ඡත්තනිගතා.

1. වසෙන ච - සිමු.
2. එවං ජාතීකං - සිමු.
3. විරිය වසෙන ච - සිමු.
4. අනිනිබ්බිධා - සිමු.

ධාතු අවිභිසාධාතු යැ යුක්තධාතු දෙවනස්සධාතු අවිජ්ජාධාතු සුඛධාතු සොමනස්සධාතු උපෙක්ඛාධාතු යැ, රූපධාතු අරූපධාතු නිරොධධාතු යැ. මේ අනෙකධාතු ලෝක යි.

එහි නානාධාතුලෝක කවරෙ යැ : වක්ඛුධාතුව ලක්ෂණ හෙයින් අන්‍ය යැ, රූපධාතු අන්‍ය යැ, වක්ඛුච්ඤ්ඤාධාතු අන්‍ය යැ, (සියල්ල මෙසේ යි). නිබ්බානධාතුව ලක්ෂණ හෙයින් අන්‍ය වෙයි. මේ අනෙකධාතු නානාධාතුලෝකයෙහි හෙතුච්ඡයෙන් ප්‍රත්‍යය වශයෙන් අනාවශේෂ කොට පවත්නා යම් ඥානයක් ඇද්ද, මේ අනෙකධාතු නානාධාතු ඥානය තුන්වැනි තරාගතබලය යි කියනුලැබේ. (3)

මෙසේ අනෙකධාතුනානාධාතුක ලෝකය පිළිබඳ යම් යම් මැ හිතාදි ස්වභාවයක් සත්ත්වයෝ හිතාදි ස්වභාවයෙන් අධිමුක්ත වෙන් ද (අභස් කෙරෙන් ද) ඒ ඒ ස්වභාවය මැ අධිෂ්ඨාන කෙරෙහි තෘෂ්ණාවශයෙන් පිවිසෙති. (අධිමුක්තිවිෂය විභාග කෙරෙහි :) කිසි සත්ත්ව කෙනෙක් රූපාධ්‍යාය ඇත්තාහුය, කිසිවෙක් ඉබ්බධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් ගත්තධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් රසාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් ඵොට්ඨබ්බාධිමුක්ත යැ නිසිවෙක් ධම්මාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් ඉත්තාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් පුරිසාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් ත්‍යාගාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් භිතාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් ප්‍රණීතාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් දොට්ඨාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් මනුෂ්‍යාධිමුක්ත යැ කිසිවෙක් නිර්වාණාධිමුක්ත වෙත්. මේ අධිමුක්තිවිෂයෙහි හෙතුච්ඡයෙන් ප්‍රත්‍යයවශයෙන් අනාවධිමුක්තයෙන් 'මේ සත්ත්ව චෛත්‍යය යැ මේ චිත්තය නොකළ හැක්ක මේ ස්වර්ගගාමී යැ මේ දුර්ගතගාමී යැ' යි පවත්නා යම් ඥානයක් ඇද්ද මෙය සත්ත්වයන්ගේ නානාධිමුක්තිකතාඤ්ඤා නම් වූ සතරවැනි තරාගතබලය ' යි කියනුලැබේ. (4)

මෙසේ ඒ (භිත - ප්‍රණීතාධිමුක්ති ඇති) සත්ත්වයෝ යම් යම් පරිදි අධ්‍යාය ඇත්තාහු වෙත් ද, අධිමුක්ති අනුරූප වූ ඒ ඒ කර්මසමාදානය කෙරෙන් ද, ඔවුහු සවැදුරුම් කර්ම සමාදානය කෙරෙන් : කිසිවෙක් ලෝභවශයෙන් කිසිවෙක් ද්වේෂවශයෙන් කිසිවෙක් මොහවශයෙන් කිසිවෙක් ඉද්ධාවශයෙන් කිසිවෙක් වියාච්ඡවශයෙන් කිසිවෙක් ප්‍රඥ වශයෙන් කර්මසමාදාන කෙරෙන්. ඒ කර්මය විභාග කරනුලබනුයේ සංසාරගාමී කර්මය ද නිර්වාණගාමී කර්මය ද ' යි දෙවැදුරුම් වේ.

එහි ලෝභවශයෙන් ද ද්වේෂවශයෙන් ද මොහවශයෙන් ද යම් කර්මයක් කෙරේ නම් මේ කර්මය කෘෂ්ණ වූයේ කෘෂ්ණ වීපාක ඇත්තේ යැ, එහි ඉද්ධාවශයෙන් ද වියාච්ඡවශයෙන් ද යම් කර්මයක් කෙරේ නම් මේ කර්මය ඉක්කල වූයේ ඉක්කලවීපාක ඇත්තේ යැ, එහි ලෝභවශයෙන් ද ද්වේෂවශයෙන් ද මොහවශයෙන් ද ඉද්ධාවශයෙන් ද යම් කර්මයක් කෙරේ නම්, මේ කර්මය කෘෂ්ණඉක්කල වූයේ කෘෂ්ණඉක්කලවීපාක ඇත්තේ යැ, එහි වියාච්ඡවශයෙන් ද ප්‍රඥවශයෙන් ද යම් කර්මයක් කෙරේ නම්, මේ කර්මය (සතර මාර්ග වෙනනාව) අකණ්ණය යැ අසුක්ක යැ අකෘෂ්ණඉක්කල වීපාක ඇත්තේ යැ මෙය කර්මයන් කෙරෙහි උත්තම යැ කර්මයන් කෙරෙහි ශ්‍රේෂ්ඨ යැ කර්මත්ථය සංඛ්‍යාත නිවන පිණිස පවත්නේ යි.

කර්මසමාදානයෝ සතරදෙනෙක් වෙති : ප්‍රත්‍යක්ෂත්තයෙහි සුඛ වූ මතුයෙහි දුක්ඛ වීපාක වූ ද කර්මසමාදානයක් ඇත, ප්‍රත්‍යක්ෂත්තයෙහි දුක් වූ මතුයෙහි සුඛවීපාක වූ ද කර්මසමාදානයක් ඇත, ප්‍රත්‍යක්ෂත්තයෙහි දුක් වූ ද මතුයෙහි දුක්ඛවීපාක වූ ද කර්ම සමාදානයක් ඇත, ප්‍රත්‍යක්ෂත්තයෙහි සුඛ වූ ද මතුයෙහි සුඛවීපාක වූ ද කර්මසමාදානයක් ඇති. යම් අන්‍යවූත් මෙබඳු ප්‍රකාර ඇති කර්මයෙකි. (ඒ කර්මවීපාකයෙහි බුදුරදුන්ගේ ඥානය පවත්නා අයුරු දක්වති :) ' මේ පුභුල්ලු වීසින් අකුලකර්මයක් වීපාකදානයට සමර්ථ පරිදි රැස්කරනලද, එය වීපාක නොදෙනලදුවා වීපාක දීමට කළ අවකාශ ඇත, අභිනිබ්බිද සංඛ්‍යාත ආයාච්ඡාර්ගය අවබෝධ කරන්නට නො ද සුදුසුවනැ ' යි, බුදුහු ඔහුට අවවාද නොකරනසේක. දෙවදත්ත, කොකාලික, සුනක්ඛත්ත ලීච්ඡවිපුත්‍ර යන මොවුන් මෙනි. (වීපාකාචරණයෙන් වැසුණු පුභුල්ලුට භවිවාසනා සඳහා දහම් දෙසති, අපාසත්භට මෙනි.)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉමෙසං ච පුග්ගලානං උපචිතං අකුසලං න ච තාව පාරිපුරිං ගතං, පුරා පාරිපුරිං ගව්ඡති, පුරා ඵලං නිබ්බත්තයති, පුරා මග්ගං ආචාරයති, පුරා වෙනෙය්‍යත්තං සමඤ්ඤාමනීති. තෙ හගවා අසමතො ඔවදති, යථා පුණ්ණස්ස භාවනීතං අවෙලස්ස ඤානකුරවතීතං. ඉමග්ගං ච පුග්ගලග්ගං අකුසලකම්මසමාදානා පරිපුරමානං මග්ගං ආචාරසිග්ගති, පුරා පාරිපුරිං ගව්ඡති, පුරා ඵලං නිබ්බත්තයති, පුරා මග්ගං ආචාරයති, පුරා වෙනෙය්‍යත්තං සමඤ්ඤාමනීති තං හගවා අසමත්තං ඔවදති, යථා ආයසවත්තං අභිභුලිමාලං.

සබ්බෙසං මුදුමජ්ඣාධිමත්තතා: තස්ස මුදු ආනෙස්සාභිසංඛාරා, මජ්ඣං අවසෙසකුසලසංඛාරා, අධිමත්තං අකුසලසංඛාරා. යං ඵස්ස ඤාණං හෙතුසො ධානසො අනොධිසො “ඉදං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං ඉදං උපපජ්ජවෙදනීයං ඉදං අපරපරිගවෙදනීයං ඉදං නිරයවෙදනීයං ඉදං තීරව්‍යානවෙදනීයං ඉදං පෙත්තිවිසයවෙදනීයං ඉදං අසුරවෙදනීයං ඉදං දෙවවෙදනීයං ඉදං මනුස්සවෙදනීයං”ති. ඉදං වුට්ඨති අනිත්‍යානාගත-පච්චුප්පත්තානං කම්මසමාදානානං හෙතුසො ධානසො අනොධිසො විපාකවේගත්තතාඤාණං පස්සාමං තථාගතබලං ඉති (5)

තථා¹ සමාදිත්තානං කම්මානං සමාදිත්තානං ක්‍යානානං විමොක්ඛානං සමාධිනං සමාපත්තිනං අයං සංකිලෙසො ඉදං වොදනං ඉදං වුට්ඨානං ඵලං සංකිලිංගති ඵලං වොදයති ඵලං වුට්ඨගතීති ඤාණං අනාවරණං.

තස්ස කති ක්‍යානාති: චත්තාරි ක්‍යානාති. කති විමොක්ඛා: ඵකාදස ච අට්ඨ ච සත්ත ච තයො ච දො ච. කති සමාධි: තයො සමාධි: සචිතකෙකා සචිචාරෙ සමාධි, අචිතකෙකා විචාරමතො සමාධි, අචිතකෙකා අචිචාරෙ සමාධි. කති සමාපත්තියො: පස්සාම සමාපත්තියො: සඤ්ඤාසමාපත්ති, අසඤ්ඤාසමාපත්ති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාසමාපත්ති විභූතසඤ්ඤාසමාපත්ති,² නිරෝධසමාපත්ති.

තස්ස කතමො සංකිලෙසො: පරමග්ග ක්‍යානග්ග කාමර්ගඛාපාදො සංකිලෙසො, යෙ ච ඤානකුට්ඨාසී දො පරමකා යො වා පන කොචි භානභාගියො සමාධි, අයං සංකිලෙසො. තස්ස කතමං වොදනං: නිවරණපාරිසුද්ධි පරමග්ග ක්‍යානග්ග යෙ ච ඤානකුට්ඨාසී දො පච්ඡිමකා යො වා පන කොචි විසෙසභාගියො සමාධි, ඉදං වොදනං. තස්ස කතමං වුට්ඨානං: යං සමාපත්ති වුට්ඨානකොසල්ලං, ඉදං වුට්ඨානං. යං ඵස්ස ඤාණං හෙතුසො ධානසො අනොධිසො, ඉදං වුට්ඨති සබ්බෙසං ක්‍යානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තිනං සංකිලෙසවොදන-වුට්ඨානඤාණං ජලං තථාගතබලං ඉති (6)

1. ඉති තථා - මජ්ඣං.

2. විභූතසමාපත්ති - සිමු.

තවද මිලපත්තනියක වූ යම් අන්‍ය සත්ත්ව කෙනෙක් හෝ වෙන් ද, මේ පුද්ගලයන් විසිනුදු කරන්නට ආරබ්බ වූ අකුලය තවම නො ද පිරිමට ගියේ යැ, ඇසිල්ලෙකින් පිරිමට යෙයි, ඇසිල්ලෙකින් ඵලය උපදවයි, ඇසිල්ලෙකින් මාර්ගය ආවරණ කෙරෙයි, ඇසිල්ලෙකින් වෛනෙයත්වය ඉක්මවායැ ' යි කර්මය අපරිපූර්ණ වූ ඔවුනට 'බුදුහු අවවාද කරනසේක. පුණ්ණ ගොවිකයහට ද අවේල කුක්කුරවිකියහට ද මෙහි. යළි මේ පුතුල්ලුගේ අකුලකර්මසමාදානය පරිපූර්ණ වනුයේ මාර්ගය ආවරණ කරන්නේ යැ, 'ඇසිල්ලෙකින් පිරිමට යෙයි, ඇසිල්ලෙකින් අකුලඵලය උපදවයි, ඇසිල්ලෙකින් මාර්ගය ආවරණ කෙරෙයි, ඇසිල්ලෙකින් වෛනෙයත්වය ඉක්මවායැ ' යි බුදුහු අපරිපූර්ණ කර්මය ඇති ඔහුට අවවාද කරනසේක. ආයුෂ්මත් අභිභූතිමාලයනට මෙහි.

බලනිර්දේශයෙහි කියනලද සියලු කර්මයන්ගේ මෘදු - මධ්‍ය - තීව්‍රභාවය වෙයි : එහි ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරයෝ මෘදු යැ, අවසෙස කුසලසංඛාරයෝ මධ්‍ය යැ, අකුසල සංඛාරයෝ තීව්‍ර යි. මේ කර්මවිෂයෙහි හෙතුවශයෙන් ප්‍රත්‍යයවශයෙන් පැවැති " මේ කර්මය දෘෂ්ටධර්මයෙහි (මෙ අත්බවෙහි) වින්දයුතු ඵල ඇත්තේ යැ, මේ කර්මය උපපදා හවයෙහි (අනතුරු අත්බවෙහි) වින්දයුතු ඵල ඇත්තේ යැ, මේ කර්මය අපරපරියායයෙහි (මෙයින් අන්‍ය වූ කිසි අත්බවෙක) වින්දයුතු විපාක ඇත්තේ යැ, මේ කර්මය නිරයෙහි විපාක වින්දයුතු යැ, මෙය නිරශ්විතයොනියෙහි වින්දයුතු යැ, මෙය ප්‍රෙතවිෂයෙහි වින්දයුතු යැ, මෙය අසුරකායෙහි වින්දයුතු යැ, මෙය දෙවිලොවැ වින්දයුතු යැ, මෙය මිනිස්ලොවැ වින්දයුතු යැ " යි දන්තා යම් ඥානයක් ඇද්ද මෙය අතීතානාගත ප්‍රත්‍යුත්පන්න කර්මසමාදානයන්ගේ හෙතු විසින් ප්‍රත්‍යය විසින් අනොධි විසින් ' විපාක වෙමින්තභාඤ්ණ ' නම් පස්වැනි තර්කතලය යි කියනුලැබේ. (5)

යට කී පරිදි සමාදානය කළ කර්මයන්ගේ සමාදානය කළ ධ්‍යානයන්ගේ විමෝක්ඛ - සමාධි - සමාපත්තීන්ගේ මේ (ප්‍රතිපක්ෂධර්ම විසින්) කිලිච්චි යැ මේ (ප්‍රතිපක්ෂ ධර්මයන් කෙරෙහි) විභූද්ධිය යැ මේ ප්‍රභූණධ්‍යාන හා හවාඛිගවුට්ඨාන යැ, මේ ආකාර යෙන් ධ්‍යානාදිය කිලිචි වන්නේ යැ, මෙසේ විභූද්ධි වෙයි, මෙසේ වුට්ඨානය වේ යැයි පැවැති ඥානය අනාවරණඥාන යි.

ඒ ධ්‍යානාදීන් කෙරෙහි ධ්‍යානයෝ කෙතෙක යත් : වතුක්කනය විසින් රූපාවචර ධ්‍යානයෝ සතර දෙනෙකි. විමෝක්ෂයෝ කෙතෙක යත් : (රූපි රූපානි පස්සති යනාදී අට යැ සුඤ්ඤනාදී තුන යැයි) විමෝක්ෂ ඵලකොළොසක් ද, (ලොකොත්තරවිමෝක්ෂ හැර) අටක් ද (එහි මැ නිරෝධසමාපත්තිය හැර) සතක් ද (සුත්‍රාත්තපරියායෙන්) ඉන්‍යානාදී විමෝක්ෂ තුනක් ද (අභිධර්මපරියායෙන් අනිමිත්තවිමෝක්ෂය නො ලැබෙනුයෙන්). සුඤ්ඤත අප්පණ්ණික යයි විමෝක්ෂ දෙකක් ද වෙති. සමාධි කෙතෙක යත් : සච්ඡර්ක සච්චාර සමාධි යැ අච්ඡර්ක විචාරමාත්‍ර සමාධි යැ අච්ඡර්ක අච්චාර සමාධි යැයි සමාධි තුනෙකි. සමාපත්ති කෙතෙක යත් : සඤ්ඤසමාපත්ති යැ අසඤ්ඤසමාපත්ති යැ නොවසඤ්ඤනාසඤ්ඤසමාපත්ති යැ විභූතසඤ්ඤසමාපත්ති යැ නිරෝධසමාපත්ති යැයි සමාපත්තීහු පස් දෙනෙක් වෙත්.

එහි සංකිලෙස කවරේ යැ : ප්‍රථමධ්‍යානයට කාමරාගව්‍යාපාදයෝ සංකිලෙස යැ, කුක්කුට්ඨානා යයි කියනලද යම් ප්‍රථමද්විතීය ධ්‍යාන දෙක වෙන් ද යළි යම් භානභාගිය සමාධියෙක් හෝ වේ ද මේ සංකිලෙස යි. එහි වොදන කවරේ යැ : ප්‍රථමධ්‍යානයට නිවරණපාරිභූද්ධිය ද කුක්කුට්ඨකායි වූ යම් පස්විම ධ්‍යාන දෙක වෙන් ද යළි විසෙස භාගිය වූ යම් සමාධියෙක් වේ ද මේ වොදන යි. (ධ්‍යාන උපදවා එයින් සැඟිමට පැමිණ මතුයෙහි වැයම් නොකරනුයේ ' කුක්කුට්ඨකායි නම් වේ.) එහි වුට්ඨාන කවරේ යැ : යම් සමච්ඡිත්ත නැඟිසිටීමෙහි කුලෙකායෙක් ඇද්ද, මේ වුට්ඨාන යි. මෙහි හෙතුවශයෙන් ප්‍රත්‍යයවශයෙන් අනවධිවශයෙන් පැවැති යම් ඥානයක් ඇද්ද, මෙය සියලු ධ්‍යාන විමෝක්ෂ සමාධි සමාපත්තීන්ගේ සංකිලෙසවොදනවුට්ඨාන නම් වූ සවැනි තර්කතල බලයැ යි කියනු ලැබේ. (6)

තස්මිං භවං භවං භවං භවං : ඉති යාති ඛලාති විරිමිති. තානි යෙව ඉති යාති විරිමිතෙන ඛලාති භවතී, අධි-පතෙය්‍යවෙතී ඉති යාති, අනවපිට්ඨෙන ඛලාති. ඉති තෙසං මුද්ධමඤ්ඤාධිමත්තතා : අයං මුද්ධමුද්ධො අයං මඤ්ඤාධිමුද්ධො අයං තික්ඛාධිමුද්ධොති. තත්ථ භගවා තික්ඛාධිමුද්ධො සංවිතෙතන ඔවාදෙන ඔවදති, මඤ්ඤාධිමුද්ධො භගවා සංවිතතවිත්තරෙන ඔවදති, මුද්ධමුද්ධො භගවා විත්තරෙන ඔවදති. තත්ථ භගවා තික්ඛාධිමුද්ධො මුද්ධො ධම්මදෙසනං උපදිසති මඤ්ඤාධිමුද්ධො භගවා මුද්ධානිකං ධම්මදෙසනං උපදිසති, මුද්ධමුද්ධො භගවා තික්ඛං ධම්මදෙසනං උපදිසති. තත්ථ භගවා තික්ඛාධිමුද්ධො සමථං උපදිසති, මඤ්ඤාධිමුද්ධො භගවා සමථවිපස්සනං උපදිසති, මුද්ධමුද්ධො භගවා විපස්සනං උපදිසති. තත්ථ භගවා තික්ඛාධිමුද්ධො තිස්සරණං උපදිසති, මඤ්ඤාධිමුද්ධො භගවා ආදිභවං ච තිස්සරණඤ්ඤා උපදිසති, මුද්ධමුද්ධො අසාදාදිභව ආදිභවඤ්ඤා තිස්සරණඤ්ඤා උපදිසති, තත්ථ භගවා තික්ඛාධිමුද්ධො අධිපඤ්ඤාසික්ඛාය පඤ්ඤාපයති, මඤ්ඤාධිමුද්ධො භගවා අධිවිතතසික්ඛාය පඤ්ඤාපයති, මුද්ධමුද්ධො භගවා අධිසිලසික්ඛාය පඤ්ඤාපයති. යං එත්ථ ඤාණං හෙතුසො ථාතසො අනොධිසො “අයං ඉමං ඉමං භාවනඤ්ඤා ගතො ඉමං ච වෙලාය ඉමං ච අනුසාසනීයං එවං. ඛාතුකො වායං, අයං වස්ස ආසයො අයං ච අනුසයො” ඉති. ඉදං වුච්චති පරසත්තතං පරපුරුෂානං ඉති යොපරොපරිසත්ත-වේදනතතාඤ්ඤාණං සත්තමං තථාගතබලං ඉති. (7)

තත්ථ යං අනෙකවිනිතං පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යපිදං : එකමි ජාතී ඤෙපි ජාතීයො තිස්සොපි ජාතීයො චතස්සොපි ජාතීයො පඤ්ඤාපි ජාතීයො දසපි ජාතීයො විසමි ජාතීයො තිංසමි ජාතීයො වහ්‍යාරිකමි ජාතීයො පඤ්ඤාසමි ජාතීයො ජාතිසතමි ජාතිසහස්සමි ජාතිසතසහස්සමි අනෙකානිපි ජාතිසතානි අනෙකානිපි ජාතිසහස්සානි අනෙකානිපි ජාතිසතසහස්සානි අනෙකෙපි සංවට්ඨකපෙය අනෙකෙපි විවට්ඨකපෙය අනෙකෙපි සංවට්ඨවිවට්ඨකපෙය අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොතො, එවංවණේණ, එවමාහාරො, එවංසුඛසුඛකපටිසංවේදි එවමාසුපරිසන්තො, සො තතො වුතො අමුත්‍ර උදපාදිං, තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොතො, එවංවණේණ, එවමාහාරො, එවංසුඛසුඛක පටිසංවේදි එවමාසුපරිසන්තො, සො තතො වුතො ඉබ්බපපත්තොති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිනිතං පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරති.

තත්ථ සගගුපගෙසු ච සතෙතසු මනුස්සපගෙසු ච සතෙතසු අපාසු පගෙසු ච සතෙතසු “ඉමස්ස පුරුෂාදයො ලොභාදයො උස්සත්තා අලොභාදයො මිත්‍ර, ඉමස්ස පුරුෂාදයො අලොභාදයො උස්සත්තා ලොභාදයො මිත්‍ර, යෙ වා පන උස්සත්තා යෙ වා පන මිත්‍ර, ඉමස්ස

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ධ්‍යානාදි පයභායයෙන් යට කියනලද ඒ සමාධිග්‍රහේ මැ ඉන්ද්‍රියයෝ යැ බලයෝ යැ වියභි යැ යි පරිවාර වූ ධර්මයෝ තිදෙනෙක් වෙති. (සද්ධා සති පඤ්ඤා යන) ඒ ඉන්ද්‍රියයෝ මැ වියභියාගේ වශයෙන් බල නම් වෙති. අධිපතිභාවාර්ථයෙන් ඉන්ද්‍රියයෝ යැ, අකම්ප්‍යාර්ථයෙන් බලයෝ යි. මෙසේ ඒ ඉන්ද්‍රියයන්ගේ මේ පුද්ගල මෘදුඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ මේ මධ්‍යමඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ මේ නියුණුඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යැ යි මෘදුමධ්‍යමඅධිමාත්‍රභාවය වෙයි. ඒ චෛත්‍යයන් කෙරෙහි බුදුහු නියුණු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තහුට සංක්ෂිප්ත වූ උද්දෙශමාත්‍ර වූ අවවාදයෙන් අවවාද කරනසේක. මධ්‍යම ඉන්ද්‍රිය ඇතියහුට බුදුහු සංක්ෂිප්තය විස්තර කිරීමෙන් නොහොත් උද්දෙසනිද්දෙස දෙකින් අවවාද කරන සේක. මෘදුඉන්ද්‍රිය ඇතියහුට බුදුහු විස්තරයෙන් නොහොත් උද්දෙසනිද්දෙසපටිනිද් දෙස විසින් අවවාද කරනසේක. ඔවුන් කෙරෙහි බුදුහු නියුණු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තහුට සැඟල්ලු වූ (අපායභය වට්ටභයාදීන් සන්තර්පනවශයෙන් බර නොකොට) දහම් දෙසන සේක, මධ්‍යමඉන්ද්‍රිය ඇතියහුට බුදුහු මෘදුකීක්ෂණ වූ ධර්මදෙශනාව කරනසේක, මෘදු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තහුට බුදුහු නියුණු ධර්මදෙශනාව කරන සේක. ඔවුන් කෙරෙහි බුදුහු නියුණු ඉදුරන් ඇතියහුට සමථය (අධික කොට) දක්වනසේක, මැදුම් ඉදුරන් ඇතියහුට බුදුහු සමථවිදර්ශනා (සමධුර කොට) දක්වනසේක, මෘදුඉදුරන් ඇතියහුට බුදුහු සාතියය විදර්ශනාව දක්වනසේක. එහි බුදුහු නියුණුඉදුරන් ඇතියහුට නිස්සරණය දෙසනසේක, මැදුම්ඉදුරන් ඇතියහුට ආදීනවය ද නිස්සරණය ද දෙසනසේක, මෘදුඉදුරන් ඇතියහුට බුදුහු අස්සාද ආදීනව නිස්සරණ ද දෙසනසේක. එහි බුදුහු නියුණුඉදුරන් ඇතියහුට අධිප්‍රභූශික්ෂාව පනවනසේක, මැදුම්ඉදුරන් ඇතියහුට බුදුහු අධිවිත්තශික්ෂාව පනවන සේක, මුදුඉදුරන් ඇතියහුට බුදුහු අධිශීලශික්ෂාව පනවනසේක. මේ ඉන්ද්‍රියපරොපරතා යෙහි හෙතුවශයෙන් ප්‍රත්‍යයවශයෙන් අනවධිවශයෙන් ' මේ පුද්ගල මේ චෙලායෙහි මෘදුමධ්‍යකීක්ෂණහෙද වූ මේ අනුශාසනායෙන් ද මේ භූමියට ද මේ භාවනාවට ද ගියේ යැ, යෙයි, යන්නේ යැ, මේ පුද්ගල භීතාදිමෙබ්බ ස්වභාව ඇත්තේ ද මොහුගේ ශාස්ත්‍රාදී මේ ආශය ද කාමරාගාදි මේ අනුසය ඇත්තේ ද වේ යයි පැවැති යම් භද්‍රයක් ඇද්ද මෙය පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තවෙමත්තතාඤ්ඤා නම් වූ සත්වැනි තර්ඛනබලය යි කියනුලැබේ. (.7)

එහි අන්තෙකප්‍රකාර වූ පෙරවිසූ කදපිළිවෙළ සිහිකෙරෙහි, ඒ මෙයේ යැ : එක් ජාතියකුදු ජාතියකුදු ජාති තුනකුදු ජාති සතරකුදු ජාති පයකුදු ජාති දසයකුදු ජාති විස්සකුදු ජාති තිසකුදු ජාති සතලියකුදු ජාති පනසකුදු ජාති සියයකුදු ජාති දහසකුදු ජාති සියදහසකුදු නොයෙක් සියගණන් ජාති ද නොයෙක් දහස්ගණන් ජාති ද නොයෙක් සූච්‍යගණන් ජාති ද නොයෙක් සංවර්තකල්පයන් ද නොයෙක් විවර්තකල්පයන් ද නොයෙක් සංවර්ත විවර්ත කල්පයන් ද * අසුවල් තැනැ මෙසේ නම් ඇතිවීම්, මෙබ්බ ගොත් ඇතියෙම් මෙබ්බ පැහැඇතියෙම් මෙබ්බ ආභාරඇතියෙම් මෙසේ සුවිදුක් වින්දෙම් මෙසේ ආයුපයාත්ත ඇතියෙම් වීම්, එ මම් එයින් සැවැ අසුවල් තැනැ උපත්මී, එහිද මෙ නම් ඇති වීම්, මෙබ්බ ගොත්ඇතියෙම් මෙබ්බ පැහැඇතියෙම් මෙබ්බ ආභාරඇතියෙම් මෙබ්බ සුවිදුක් වින්දෙම් මෙබ්බ ආයුපයාත්ත ඇතියෙම් වීම්, එ මම් එයින් සැවැ මෙහි උපත්මී මෙසේ ආකාර සහිත වූ උද්දෙස සහිත වූ අනෙකප්‍රකාර පූර්වනිවාසය සිහිකෙරෙයි.

ඒ දසබලඤ්ඤායන් කෙරෙහි ස්වර්ගයට පැමිණි සත්ත්වයන් කෙරෙහි ද මිනිස්බවට පැමිණි සත්ත්වයන් කෙරෙහි ද අපායට පැමිණි සත්ත්වයන් කෙරෙහි ද " මේ පුභුල්භව ලොභාදි අකුශලයෝ උත්සන්න වූහ, අලොභාදි කුශලයෝ අල්ප වූහ. මේ පුභුල්භව අලොභාදීහු උත්සන්නයහ, ලොභාදීහු අල්ප වූහ, යම් ධර්ම කෙතෙක් උත්සන්න හෝ වෙත් ද යම් ධර්ම කෙතෙක් මන්ද හෝ වෙත් ද, අසුවල් කල්පකොට්ඨයෙහි හෝ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පුග්ගලස්ස ඉමානි ඉඤ්ඤානි උපචිතානි, ඉමස්ස පුග්ගලස්ස ඉමානි ඉඤ්ඤානි අනුපචිතානි, අමුක්ඛායං වා කප්පකෝපිඨං කප්පසත්තකස්සෙ වා කප්පසත්තස්සෙ වා කප්පසත්තෙ වා කප්පෙ වා අනතරකප්පෙ වා උපඛික්කප්පෙ වා සංවච්ඡරෙ වා උපඛික්කංවච්ඡරෙ වා මාසෙ වා පකෙඛ වා දිවසෙ වා මුහුතෙක වා, ඉමිනා පමාදෙන වා පසාදෙනවා'ති තං තං භවං භගවා අනුස්සරන්තො අසෙසං ජානාති

තස්ස යං දිබ්බෙත චක්ඛුතා විසුද්ධිත අතික්කන්තමානුසංකෙන සත්තෙ පස්සති : චචමානෙ උප්පජ්ජමානෙ භිතෙ පණ්ණිතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ, සථාකමුඛපගෙ සත්තෙ පජානාති : ඉමෙ චත භොජනා, සත්තා, කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, මනෝදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා ඡිච්ඡාදිට්ඨිකා ඡිච්ඡාදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතීං විනිපාතං තිරිසං උපපන්නා, ඉමෙ වා පභ භොජනා, සත්තා, කායසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්චි -පෙ- මනෝසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, අරියානං අනුපවාදකා, සමමාදිට්ඨිකා, සමමාදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණා සුගතීං සංගං ලොකං උපපන්නා. තස්ස සග්ගුපගෙසු ච සත්තෙසු -පෙ- අපායුපගෙසු ච සත්තෙසු ඉමිනා පුග්ගලෙන ඵ්චරුපං කමමං අමුක්ඛායං කප්පකෝපිඨං උපචිතං කප්පසත්තකස්සෙ වා කප්පසත්තස්සෙ වා කප්පසත්තෙ වා කප්පෙ වා අනතරකප්පෙ වා උපඛික්කප්පෙ වා සංවච්ඡරෙ වා උපඛික්කංවච්ඡරෙ වා මාසෙ වා පකෙඛ වා දිවසෙ වා මුහුතෙක වා ඉමිනා පමාදෙන වා පසාදෙන වාති. ඉමානි භගවතො දො සද්දුකානි පුබ්බෙතිවාසානුස්සති සද්දුකාදා දිබ්බචක්ඛු ච අර්හමං නවමං තථාගගබ්බං ඉති. (8-9)

තස්ස යං සබ්බසද්දුකා පත්තා, විදිතා සබ්බධම්මා, විරජං විතමලං උප්පන්නං සබ්බසද්දුකසද්දුකං, නිභතො මාරො බොධිමුලෙ, ඉදං භගවතො දහමං බලං සබ්බාසවපරික්ඛයං සද්දුකං. දහබලසමන්තාගතා භි බුද්ධා භගවන්තොති. (10)

නිසුන්තො විවිධො භාරසමපාතො.

3, 2, 3.

තස්ස නතමො සුත්තකාරසමපාතො :

“තත්තො රක්ඛිතවිග්ගස්ස සමමාසබ්බප්පායොචරො,
සමමාදිට්ඨිපුරෙකකාරො සද්දුකානි උදගබ්බයං ;
ඵනම්භානිභු භික්ඛු සබ්බො දුග්ගතීස්සො ජගෙ”ති.

කප්පුවහස්ති හෝ කප්පහසෙති හෝ කප්පියෙති හෝ කපෙති හෝ අතුරුකපෙති හෝ අධකපෙති හෝ හවුරුද්දෙති හෝ අධවසෙති හෝ මාසයෙති හෝ අධමසෙති හෝ දවසෙති හෝ මොහොතෙති හෝ මේ ප්‍රමාදයෙන් වේවයි මේ ප්‍රසාදයෙන් වේවයි මේ පුභුල්ලු විසින් මේ ඉන්ද්‍රියයෝ රැස්කරනලදහ, මේ පුභුල්ලු විසින් මේ ඉන්ද්‍රියයෝ රැස් නො කරන ලදහ " බුදුහු ඒ ඒ හටය සිහිකරමින් අශෙෂ කොට දන්නාශේක.

එහි දිවයිනිසුද්ධියට හෙතු හෙයින් ද උපක්ලෙශ වීරිනිත හෙයින් ද විශුද්ධ වූ මිනිසැය ඉක්මැසිටි දිවභූමින් චුක්චන්තාඩු ද උපද්තා ඩු ද (මොහනිස්සන්දයෙන් පරිභූත ජාති කුල භොගාදි විසින්) භීත ඩු (අමොහනිස්සන්දයෙන් ජාති කුල භොගාදි විසින්) ප්‍රණීත ඩු (අදෙසනිස්සන්දයෙන්) සුන්දරවර්ණ ඇති (දෙසනිස්සන්දයෙන්) දුර්වර්ණ ඩු සුගතියට ගිය නොහොත් (අලොහනිස්සන්දයෙන්) මහද්ධන ඇති දුගතියට ගිය නොහොත් (ලොහ නිස්සන්දයෙන්) දරිද්‍ර ඩු ැත්ත්වයන් දක්නාසේක. කම්බු පරිදි පරලොවගිය සත්ත්වයන් දන්තාසේක : ඒකාන්තයෙන් මේ භවත් සත්ත්වයෝ කායශුශ්චරිතයෙන් යුක්තවූවාහු වාශ්ශ්චරිතයෙන් යුක්තවූවාහු මනොශුශ්චරිතයෙන් යුක්ත වූවාහු ආයෙඛාපවාද කළාහු මිසදිවුඩුවාහු මිසදිවුහෙතුයෙන් අකුශල:ඤ්චාසමාදාන කළාහු වෙති, ඔහු කාඛුන් මරණින් මතු අපාය දුර්ගති විනිපාත වූ නිරයට පැමිණියාහ. වැලි මේ භවත් සත්ත්වයෝ කාය ශුචරිතයෙන් සමන්විතවූවාහු වර් . . . මනොශුචරිතයෙන් සමන්විත වූවාහු ආයඛියනට උපවාද නො කළාහු සමාශ්ඤ්චි ඇත්තාහු සමාශ්ඤ්චිකර්ම සමාදාන කළාහු වෙති, ඔහු කාඛුන් මරණින් මතු සුගති ස්වර්ගලොකයට පැමිණියාහු වෙත්. එහි ස්වර්ගයට පැමිණි සත්ත්වයන් කෙරෙහි ද . . . අපායට පැමිණි සත්ත්වයන් කෙරෙහි ද මේ පුභුල්ලු විසින් මෙබඳු කර්මයෙක් අසුචල් කල්පකොට්ඨයෙහි රැස්කරනලද, කප්පුභස්ති හෝ කප්දභසෙහි හෝ කප්පියෙහි හෝ අකුරුකපෙහි හෝ අධිකපෙහි හෝ වසරෙහි හෝ අධිවසරෙහි හෝ මසෙහි හෝ අධිමසෙහි හෝ දිවසෙහි හෝ මොහොතෙහි හෝ මේ ප්‍රමාදයෙන් වෙවයි මේ ප්‍රසාදයෙන් වෙව් ' යි මෙබඳු කර්මයෙක් රැස්කරනලද ' යි දන්තා යම් ඥානසෙක් ඇද්ද, පුබ්බන්තිවාසානුස්සති ඤාණය ද දිබ්බත්ති ඤාණය ද යන භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ මේ ඥානයේ දෙදෙන අටවැනි නවවැනි කථාගතබල යි. (8 . 9)

“තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො හවිස්සනීති යුජ්ජනී, සම්මාසංකප්පගොචරො සම්මාදිට්ඨි හවිස්සනීති යුජ්ජනී, සම්මාදිට්ඨිපුරෙකකාරො විහරනො උදයබ්බයං පටිච්ඡක්ඛිස්සනීති යුජ්ජනී, උදයබ්බයං පටිච්ඡක්ඛිනො සබ්බා දුග්ගතිගො ජභිස්සනීති යුජ්ජනී, සබ්බා දුග්ගතිගො ජහනො සබ්බාති දුග්ගතිවිනිසානහයාති සමතික්ඛමිස්සනීති යුජ්ජනීති.

නිසුතො යුතභිකාරසමපාතො.

3, 2, 4.

තස්මා කතමො පදවිධානො භාරසම්පාතො : “තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති ගාථා “තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති තිණ්ණං සුවරිතානං පදවිධානං ; “සම්මාසංකප්පගොචරො”ති සමථස්ස පදවිධානං ; සම්මාදිට්ඨිපුරෙකකාරො”ති විපස්සනාය පදවිධානං ; ඤානාන උදයබ්බය”නාති දස්සනානුමියං පදවිධානං ; “පිනමිධානිභු භික්ඛු”ති විරියස්ස පදවිධානං ; “සබ්බාදුග්ගතිගො ජහෙ”ති භාවනාය පදවිධානං.

නිසුතො පදවිධානො භාරසමපාතො.

3, 2, 5.

තස්මා කතමො ලක්ඛණො භාරසම්පාතො : “තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති ගාථා “තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති ඉදං සතීන්ද්‍රියං ; සතීන්ද්‍රියෙ ගතිතෙ ගතිතාති හවිනති පඤ්චන්ද්‍රියාති. “සම්මාදිට්ඨිපුරෙකකාරො”ති සම්මාදිට්ඨියං ගතිතාය ගතීතො හවිති අරියො අරියබ්බිකො මග්ගො, තං කිස්ස හෙතු : සම්මාදිට්ඨිතො හි සම්මාසංකප්පො පහවතී, සම්මාසංකප්පො සම්මාචාචා පහවතී, සම්මාචාචතො සම්මාකම්මතො පහවතී, සම්මාකම්මතතො සම්මාආජ්චො පහවතී, සම්මාආජ්චතො සම්මාචායාමො පහවතී, සම්මා චායාමතො සම්මාසතී පහවතී, සම්මාසතීතො සම්මාසමාධි පහවතී, සම්මාසමාධිතො සම්මාච්ඡිතති පහවතී, සම්මාච්ඡිතතීතො සම්මාච්ඡිතති ඤාණදස්සනං පහවතී.

නිසුතො ලක්ඛණො භාරසමපාතො.

3, 2, 6.

තස්මා කතමො චතුර්විධො භාරසම්පාතො : “තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති ගාථා “තස්මා රක්ෂිතවිතතං සම්මාසංකප්පගොචරො”ති රක්ෂිතං පටිපාලියතීති එසං නිරුතතී. ඉධ හගවිතො කො අධිපායො : යෙ දුග්ගතීති පටිච්ඡවිතූකාමා හවිස්සනති, තෙ ධම්මචාරිපො හවිස්සනතීති

රක්ෂිතචිත්තස්ස සම්මාසඨකප්පගොවරො යනු : රක්තාලද සිත්ඇතියේ සමාක්සංකල්ප ගොවර කොට ඇත්තේ චිත්තේ යැ යන මේ අර්ථය යෙදෙයි, සමාක්සංකල්ප ගොවර කොට ඇති පුද්ගල සමාග්දෘෂ්ටි චිත්තේ යැ යනු යෙදෙයි, සම්මාදිට්ඨිසංඛ්‍යාත විදර්ශනාඥනය පෙරටු ඇතිව වසනුයේ උදයව්‍යය ප්‍රතිවේධ කරන්නේ යැ යන අර්ථය යෙදෙයි, උදයව්‍යය ප්‍රතිවේධ කරනුයේ දුර්ගති සංඛ්‍යාත සියලු හව ගති දුරුකරන්නේ යැ යන අර්ථය යෙදෙයි, සියලු දුර්ගති දුරුකරනුයේ සියලු දුර්ගතිචිතිපාතභය (සසරභය ද) ඉක්මවන්නේ යැ යන අර්ථය යෙදේ යයි.

සුත්තිභාරසම්පාතය යොදන ලද්දේ යි.

3, 2, 4

එහි පදවිධානභාරසම්පාතය කවරෙ යත් : “ තස්මා රක්ෂිතචිත්තස්ස සම්මාසඨකප්ප ගොවරො ” යනාදි ගාරා නිදර්ශන යැ, තස්මා රක්ෂිතචිත්තස්ස යනු මේ ත්‍රිවිධ සුවර්තයනට පදවිධාන (ආසන්නකාරණ) වචන යැ. සම්මාසඨකප්පගොවරො යනු (සමාක්සංකල්ප ඛණ්ඩයහට නිවරණප්‍රභාණය සුකර ණුයි) සමර්ථයට ආසන්නකාරණ යැ, සම්මාදිට්ඨි පුරෙක්ඛාරො යනු (දෙවැදූරුම් සම්මාදිට්ඨියෙහි සිටියේ සසරදුක ඉක්මැවීමට උපාය වූ විදර්ශනා වඩා නුයි) විදර්ශනාවට පදවිධාන යැ, ඤාත්ව්‍යාන උදයබ්බයො යනු දර්ශනභූමියට පදවිධාන යැ, ථිතමිද්ධාතිභූ ගික්ථු යනු වියභියට පදවිධාන යැ, සබ්බා දුග්ගතියො ජතො යනු භාවනාවට පදවිධාන යි. (විශෙෂකාරණ චිත්තේ යි.)

පදවිධානභාරසම්පාතය යොදනලද්දේ යි.

3, 2, 5

එහි ලක්ෂ්මිභාරසම්පාත කවරෙ යැ : “ තස්මා රක්ෂිතචිත්තස්ස සම්මාසඨකප්ප ගොවරො ” යන ගාරා යැ. තස්මාරක්ෂිතචිත්තස්ස සම්මාසඨකප්පගොවරො යන මේ (ඉන්ද්‍රියයන්හි ගුත්තද්වාරතායෙන් නෙක්ඛම්මචිත්තරකාදිය ඛණ්ඩ වේ නුයි) සතින්ද්‍රිය යි. සතින්ද්‍රිය ගත්කල්හි (ඉන්ද්‍රියලක්ෂණයෙන් විමුක්තිපරිපාටනභාවයෙන් හෝ සමාන ලක්ෂණ හෙයින්) පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ ගන්නාලද්දහු වෙත්. සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො යනු සම්මාදිට්ඨිය ගත්කල්හි ආයුඤ්ජාධර්මකමාර්ගය ගන්නාලද වෙයි. එ කවර හෙයින් : සම්මාදිට්ඨියෙන් සම්මාසඨකප්පය උපදී (සම්භව වෙයි.) සම්මාසඨකප්පයෙන් සම්මාචාලා උපදී, සම්මාචාලායෙන් සම්මාකම්මන්ත උපදී, සම්මාකම්මන්තයෙන් සම්මා ආර්ථ උපදී, සම්මාආර්ථයෙන් සම්මාචායාම උපදී, සම්මාචායාමයෙන් සම්මාසති උපදී, සම්මාසතියෙන් සම්මාසමාධි උපදී, සම්මාසමාධියෙන් සම්මාවිමුක්ති උපදී, සම්මාවිමුක්තියෙන් සම්මාවිමුක්තිඤ්ජාදස්සන උපදී එහෙයින්.

ලක්ෂ්මිභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3, 2, 6

එහි වතුඛද්දුභාරසම්පාත කවරෙ යැ : “ තස්මා රක්ෂිතචිත්තස්ස සම්මාසඨකප්ප ගොවරො ” යන ගාරා යැ. තස්මාරක්ෂිතචිත්තස්ස යනු (රක්ඛියතීති) රක්ඛිතං, (මේ පදවිධයෙන් නිර්වචන යැ) පරිපාලියති යනාදිය (අර්ථවිධයෙන් නිර්වචන යි.) මේ නිරුත්ති යැ. මේ දෙශනායෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අදහස කවරෙ යැ : ‘ සම්මාකෙතෙක් දුගතියෙන් මිදෙණු කැමැති වන්නාහු ද, ඔහු ධම්මචාරී වන්නාහ ’ යන මෙය

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අයං එත්ථ භගවතො අධිපායො. කොකාලිකො හි සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලානෙසු ථෙරෙසු චිත්තං පදෙගසික්ඛා මහාපදුමතිරයෙ උපානො, භගවා ච සතීආරතෙඛන වේතසා සමන්තාගතො, සුත්තමි චිත්තං : “සතීය චිත්තං රක්ඛිතබ්බං”ති.

නිසුතො චතුර්ස්සො භාරසමපාතො.

3, 2, 7.

තත්ථ කතමො ආවට්ඨො භාරසමපාතො : “තස්මා රක්ඛිතචිත්තං සමමාසංඝාපගොචරො”ති ගාථා. “තස්මා රක්ඛිතචිත්තං සමමාසංඝාපගොචරො”ති අයං සමථො ; සමමාදිට්ඨිපුරෙකඛායො”ති විපස්සනා ; “ඤානාන උදයබ්බය”නති දුක්ඛපටිඤ්ඤා ; පිනම්භාහිභු හික්ඛු”ති සමුදයපහානං ; “සබ්බාදුග්ගස්සො ජහෙ”ති අයං නිරොධො ; ඉමානි චිත්තාරි සම්මානි.

නිසුතො ආවට්ඨො භාරසමපාතො.

3, 2, 8

තත්ථ කතමො විභතතිභාරසමපාතො ; “තස්මා රක්ඛිතචිත්තං සමමාසංඝාපගොචරො”ති ගාථා. කුසලපකෙඛා කුසලපකෙඛන නිද්දිසිතබ්බො, අකුසලපකෙඛා අකුසලපකෙඛන නිද්දිසිතබ්බො.

නිසුතො විභතතිභාරසමපාතො

3, 2, 9

තත්ථ කතමො පටිච්චතතො භාරසමපාතො : “තස්මා රක්ඛිතචිත්තං සමමාසංඝාපගොචරො”ති ගාථා. සමථවිපස්සනාය භාවිතාය නිරොධො එලං පටිඤ්ඤාය දුක්ඛං සමුදයො පහිනො මග්ගො භාවිතො පටිපක්ඛන.

නිසුතො පටිච්චතතො භාරසමපාතො

3, 2, 10

තත්ථ කතමො වේච්චනභාරසමපාතො ; “තස්මා රක්ඛිතචිත්තං සමමාසංඝාපගොචරො”ති ගාථා. “තස්මා රක්ඛිතචිත්තං”ති චිත්තං මනො විඤ්ඤාණං මනික්ඛං මනායතනං විජානනා විජානිතතනං, ඉදං වේච්චනං. “සමමාසංඝාපගොචරො”ති තෙකම්මසංඝාපො අබ්බා-පාදසංඝාපො අවිනිසාසංඝාපො, ඉදං වේච්චනං. “සමමාදිට්ඨිපුරෙකඛායො”ති සමමාදිට්ඨි නාම පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාබ්ගො පඤ්ඤාපරතනං පඤ්ඤාපථොයො පඤ්ඤාපතොදෙ පඤ්ඤාපාසාදෙ, ඉදං වේච්චනං.

නිසුතො වේච්චනො භාරසමපාතො

රක්ඛිතවිත්තො අස්ස යනාදීන් ඉන්ද්‍රියසංවරාදිය ද දුර්ගතිප්‍රභාණය ද වදරන) භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මේ ගාථාදෙශනායෙහි අදහස යැ, යම්හෙයකින් කොකාලික මහණ සැරියුත් මුගලන් තෙරවරුන් කෙරෙහි සිත ප්‍රසූභ කොට මහාපදුමනිරයෙහි උපන්නේ ද එහෙයිනි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද සිතියෙන් රක්ඛනාලද සිතීන් සමන්වාගත වූසේක. සුත්‍රයෙහි " සතියා විත්තං රක්ඛිතබ්බං " යි වදරනලදී. (මේ දෙශනානුසන්ධි දක්වීම යි.)

වතුබ්බුභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3. 2. 7

එහි ආවට්ඨභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතවිත්තස්ස සම්මාසඬකප්ප ගොවරො " යනාදී ගාථාව නිදර්ශන යි. තස්මා රක්ඛිතවිත්තස්ස සම්මාසඬකප්පගොවරො යනු (නෙක්බම්මසඬකප්ප බහුල කොට ඇතිසේ කසිණාදිවශයෙන් ලැබූ විත්තෙකාග්‍රතායෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් සිත රක්ඛනාලද වේ නුයි) මේ සමට යැ, සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො යනු විදර්ශනා යැ (විදර්ශනාව ප්‍රඥ ප්‍රධාන හෙයිනි.) ඤාත්වාන උදයබ්බයං යනු දුෂ්ඨ සත්‍යයාගේ පරිඥ යැ, ඊනම්ද්ධාභිභූ භික්ඛු යනු සමුදය ප්‍රභාණ යැ, සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙ යන මේ නිරොධ යි. මේ වතුස්සත්‍යයෝ යි.

ආවට්ඨභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3. 2. 8

එහි විහත්තිභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතවිත්තස්ස සම්මාසඬකප්ප ගොවරො " යනාදී ගාථා යි. කුගලපක්ෂය වක්ඛුසංවරාදි කුගලපක්ෂයෙන් දක්වියැ යුත්තේ යැ, අකුගලපක්ෂය වක්ඛුඅසංවරාදි අකුගලපක්ෂයෙන් දක්වියැයුත්තේ යි.

විහත්තිභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3. 2. 9

එහි පරිවත්තනභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතවිත්තස්ස සම්මාසඬකප්ප ගොවරො " යනාදී ගාථා යි. ලොකික ගමටවිදර්ශනා වැඩූ කල්හි (' අරක්ඛිතෙන විත්තෙන ' යනාදී ගාථාවට නොහොත්. විහත්තිභාරයෙහි දක්වූ අකුගලපක්ෂයට) ප්‍රති පක්ෂවශයෙන් නිරොධය එල යැ දුක්ඛය පරිඥන යැ සමුදය ප්‍රතිණ යැ මාර්ගය භාවිත යි.

පරිවත්තනභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3. 2. 10

එහි වෙව්වනභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතවිත්තස්ස සම්මාසඬකප්ප ගොවරො " යනාදී ගාථා යි. තස්මා රක්ඛිතවිත්තස්ස යනු ' විත්ත, මනෝ, විඤ්ඤාණ මනින්ද්‍රිය, මනායතන, විජානනා, විජානිතත්ත ' මේ විත්තවෙව්වන යැ, සම්මාසඬකප්ප ගොවරො යනු ' නෙක්බම්මසඬකප්ප, අව්‍යාපාදසඬකප්ප, අවිනිංසාසඬකප්ප, මේ සම්මාසඬකප්පවෙව්වන යැ. සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො යනු සම්මාදිට්ඨි නම් : ' පඤ්ඤ සත්ථ, පඤ්ඤබග්ග, පඤ්ඤරතන, පඤ්ඤපථජොත, පඤ්ඤපනොද, පඤ්ඤපාසාද මේ සම්මාදිට්ඨියට වෙව්වන යි.

වෙව්වනභාරසම්පාතය යොදනලදී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුලත් කර ඇත.

3, 2. II

තිස් කතමො, පඤ්ඤා තති භාරසම්පාදනො : “තසමො රක්ඛිතවිතත” සං
 සම්මාසංඛතප්පගොවරොති” ති භාටා. ‘තසමො රක්ඛිතවිතත’ සංහි
 පදවිතානපඤ්ඤා තති සතිසං ; සම්මොසංඛතප්පගොවරො” ති භාලිනා-
 පඤ්ඤා තති සමථිසං ; “සමමොද්ධි පුරෙකොරො ඤානො උදබ්බස” නති
 දසංහගුමිසං නිකෙව පපඤ්ඤා තති ; “විනම්ඛාතිගු භික්ඛු” ති සමුදයසං
 අනවගෙසපභාන පඤ්ඤා තති ; “සබ්බො දුග්ගතිසො ජගො” ති භාලිනා-
 පඤ්ඤා තති මහාසං.

නිසුමතාව: සඳහන්වීය. රස විසමතාව:

3, 2, 12

තනු කතමො; ඔතරණො; හාරසමා;තො: “තසම, රකුනිතවිතත”ංස
සමම,සකුපපගොවරො”ති ගාථා. “තසම, රකුනිතවිතත”ංස සමම,-
සංකපපගොවරො සමම,දිට්ඨිපුරෙකකොරො”ති සමම,දිට්ඨියා ගතිතාය
ගතිතානි හවිනනි පඤ්ඤිත්තානි, අයං ඉත්ථිසෙති ඔතරණො. තානිසෙව
ඉත්ථිසානි විජ්ජා, විජ්ජපාද, අවිජ්ජානීරොධො, අවිජ්ජානීරොධා, සකුර
නීරොධො, සකුරනීරොධා, විඤ්ඤාණනීරොධො, (ඵලං සබ්බං) අයං
පච්චිසමුපාදෙන ඔතරණො. තානිසෙව පඤ්ඤිත්තානි තිති ඛෙකෙති
සමගතිතානි: සීලකකුකුත සම,ධිකකුකුත පඤ්ඤාකකුකුත, අයං
ඛෙකෙති ඔතරණො. තානිසෙව පඤ්ඤිත්තානි සකුරපරියපනනානි යෙ
සකුරා; අනාසමා; තො ව හවිඛා, තෙ සකුරා; ධම්මා,තුසමගතිතා.
අයං ධාතුති ඔතරණො. ස, ධම්මා,තු ධම්මා,සතපරියපනනා, යං
ආයතනං අනාසමං තො ව හවිඛං අයං ආයතනෙති ඔතරණො.

ଶିଳ୍ପଦେବତା, ଉଦ୍ଭବଦେବତା, ବୀରକାୟଦେବତା

3, 2, 13

කළු කතමො, සොබනො, හැරමානො : “ කසම, රකබ්වව්නහසා
සමම,සමබ්වපගොවරො.”නි ගාථා. යළි ආරමො, සුඳො, සො
පඤො, විසාජ්ඤො හවති. යළි පන ආරමො, න සුඳො, න
කාචි සො පඤො, විසාජ්ඤො හවති.

නිපුණතා, සංවිධාන හැරැදීම, සහ

3, 2, 14

කළු කතමෙ; අඛිට්තානෙ; හැරහළානෙ; “කළු, රකකින විතතතත
සමමැසිකපපගෙවරෙ”නි ගාථා, “කළු, රකකිනවිතතතතතතත
ඵකතතත; විතත. මනෙ; විඤ්ඤණං, අයං වෙමතතත, “සමම,
සමකපපගෙවරෙ”නි ඵකතතත; නෙකමමසකිකපප, අඛ්ඤාපාද-
සකිකපප, අඛිතිංසාසකිකපප, අයං වෙමතතත. සමමැදිවිඨි-
පුරෙකකෙරෙ”නි ඵකතතත; සමමැදිවිඨි නාම යං දකෙක ඤ්ඤණං

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. 2. 11

එහි පඤ්ඤාත්තිභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස සම්මාසඛකප්ප ගොවරො " යනා භාෂා යැ. තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස යනු ස්මෘතියෙන් පදවිධාන ප්‍රඥප්ති යැ, සම්මාසඛකප්පගොවරො යනු සමටයාගේ භාවනා ප්‍රඥප්ති යැ, සම්මාදිට්ඨි පුරෙක්ඛාරො ඤාත්වාන උදයබ්බසං යනු දර්ශනභූමියගේ නික්ෂේපප්‍රඥප්ති යැ, ථිනාමිද්ධා භිභූ භික්ඛු යනු සමුදයාගේ අනවශේෂප්‍රභාණ ප්‍රඥප්ති යැ, සබ්බා දුග්ගතියො ජගෙ යනු මාර්ගයාගේ භාවනා ප්‍රඥප්ති යි.

පඤ්ඤාත්තිභාරසම්පාතය යොදන ලදී.

3. 2. 12

එහි ඔතරණභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස සම්මාසඛකප්ප ගොවරො " යනාදි නිදර්ශන භාෂා යැ, තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස සම්මාසඛකප්පගොවරො සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො යනු සම්මාදිට්ඨිය ගත් කල්හි සද්ධාදි පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ ගන්නා ලද්දහු වෙති. මේ ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් අවතරණ යැ. ඊ මැ ඉන්ද්‍රියයෝ විද්‍යාව වෙයි, විද්‍යාව ඉපදීමෙන් අවිද්‍යානිරෝධය වෙයි, අවිද්‍යානිරෝධයෙන් සම්ඛාරනිරෝධය වෙයි, සම්ඛාරනිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණනිරෝධය වෙයි, (වෙසේ සියල්ල) මේ පච්චිවසමුප්පාද යෙන් අවතරණ යැ. ඊ මැ පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ සිලස්කන්ධයෙන් සමාධිස්කන්ධයෙන් ප්‍රඥස්කන්ධයෙන් යන තුන් ස්කන්ධයෙන් සධ්‍යාණීක වෙති. මේ ස්කන්ධයන්ගෙන් අවතරණ යැ. ඊ මැ පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ අනාසුව වූ නො ද හවාභිග වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් ඇද්ද ඒ සංස්කාරයන්හි පයඝාපන්න වෙති, ඒ සංස්කාරයෝ ධර්මධාතුයෙන් සංගෘහීතයහ. මේ ධාතුන්ගෙන් අවතරණ යැ. ඒ ධර්මධාතුව ධර්මායතනයෙහි පයඝා පන්න යැ, අනාසුව වූ නො ද හවාභිග වූ යම් ආයතනයක් ඇද්ද එහි යැ, මේ ආයතනයන් ගෙන් අවතරණ යි.

ඔතරණභාරසම්පාතය යොදන ලදී.

3. 2. 13

එහි සොධනභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස සම්මාසඛකප්ප ගොවරො " යනාදි භාෂා යැ. යම් දේශනායෙක දැනගනු කැමැති අර්ථ සංඛ්‍යාත ආරම්භය ශුද්ධ ද; ඒ ප්‍රශ්නය විසඳන ලද වෙයි, යළි යම් කැනෙන ආරම්භය ශුද්ධ නො වේ ද, ඒ ප්‍රශ්නය කව නො විසඳනලද්දේ වේ.

සොධනභාරසම්පාතය යොදන ලදී.

3. 2. 14

එහි අධිවිධානභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස සම්මාසඛකප්ප ගොවරො " යනාදි භාෂා යැ. තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස යනු (සාමාන්‍යයෙන් දෙසනලද හෙයින්) එකත්තකා යැ, ' චිත්තං මනො විඤ්ඤාණං ' මේ වෙමත්තකා යි. සම්මා සඛකප්පගොවරො යනු එකත්තකා යැ, නෙක්ඛම්මසඛකප්ප යැ, අව්‍යාපාදසඛකප්ප යැ අවිභිංසාසඛකප්ප යැ යන මේ වෙමත්තකා යි. සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො යනු එකත්තකා යැ, සම්මාදිට්ඨි නම් : යම් දුක්ඛයෙහි ඥානයක් දුක්ඛසමුදයෙහි ඥානයක්

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුක්ඛසමුදයෙ සද්දං දුක්ඛනිරෝධෙ සද්දං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාන සද්දං මග්ගෙ සද්දං හෙතුසමිං සද්දං හෙතුසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු සද්දං පච්චයෙ සද්දං පටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු සද්දං, යං තත්ථ තත්ථ යථාභූතසද්දණ්දස්සනං අභිසම්මයො සම්පට්ඨෙධො සම්මාගමනං, අයං චෙමත්තතා : සද්දාන උදයබ්බය” නති එකත්තතා : උදයෙන-අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං ; (එවං සබ්බං,) සමුදයො හවතී, වයෙන අවිජ්ජා නිරෝධා සංඛාරනිරෝධො සංඛාරනිරෝධා විඤ්ඤාණනිරෝධො, (එවං සබ්බං) නිරෝධො හොති. අයං චෙමත්තතා. “පිනමිඤ්ඤාභිභූ භික්ඛු” ති එකත්තතා, පිනං නාම යං විත්තස්ස අකම්මතියතා, මිඤ්ඤා නාම යං කායස්ස ලීනත්තං, අයං චෙමත්තතා. “සබ්බො දුග්ගතිඤ්ඤො ජහෙ” ති එකත්තතා ; දෙවමනුස්සෙ වා උපනිධාය අපායා දුග්ගති, නිර්බ්බානං වා උපනිධාය සබ්බො උපපත්තියො දුග්ගති. අයං චෙමත්තතා.

නිසුත්තො අබ්ධිසානො භාරසම්පානො

3, 2, 15

තත්ථ කතමො පරික්ඛාරෙ භාරසම්පානො : “තස්මා රක්ඛිතවිත්ත”ස්ස සම්මාසංඛික්ඛප්පගොචරෙ” ති ගාථා අයං සමථිපිපස්සනාය පරික්ඛාරෙ.

නිසුත්තො පරික්ඛාරෙ භාරසම්පානො

3, 2, 16

තත්ථ කතමො සමාරෙපනො භාරසම්පානො :

“තස්මා රක්ඛිතවිත්ත”ස්ස සම්මාසංඛික්ඛප්පගොචරෙ,
සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරෙ සද්දාන උදයබ්බයං ;
පිනමිඤ්ඤාභිභූ භික්ඛු සබ්බො දුග්ගතිඤ්ඤො ජහෙ” ති.

“තස්මා රක්ඛිතවිත්ත”ස්ස” ති තිණ්ණං සුචරිතානං පදට්ඨානං, විතෙත රක්ඛිතෙ තං රක්ඛිතං හවති කායකම්මං චරිකම්මං මනෝකම්මං. “සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරෙති සම්මාදිට්ඨියා භාවිතාය භාවිතො හවති අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො, කෙත භාරණෙන : සම්මාදිට්ඨිතො හි සම්මාසංඛික්ඛප්පො පහවතී, සම්මාසංඛික්ඛප්පනො සම්මාචාරා පහවතී, සම්මාචාරානො සම්මාකම්මනෙන පහවතී, සම්මාකම්මනත්තනො සම්මා ආජිවො පහවතී, සම්මාආජිවනො සම්මාචාරාමො පහවතී, සම්මා-චාරාමනො සම්මාසති පහවතී, සම්මාසතීනො සම්මාසමාධි පහවතී, සම්මාසමාධිනො සම්මාචරිතසද්දණ්දස්සනං පහවතී, අයං අනුපාදිසෙසො සුග්ගලො අනුපාදිසෙසා ච නිර්බ්බානධාතු.

නිසුත්තො සමාරෙපනො භාරසම්පානො

තෙනාහ අයස්මා මහාකච්චානො :

“සොළස භාරා පඨමං දිසලොචනෙන දිසා විලොකෙතා,
සංඛිපිත අභිකුසෙන හි භගෙහි නීති නිද්දිසෙ සුත්ත” නති.

නිසුත්තො භාරසම්පානො

දුක්ඛනිරෝධයෙහි දැනගෙන දුක්ඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි දැනගෙන මාර්ගයෙහි දැනගෙන හෙතෙමෙයෙහි දැනගෙන හෙතෙමෙයෙහි පත්තධර්මයන්හි දැනගෙන ප්‍රත්‍යයෙහි දැනගෙන ප්‍රත්‍යයසමුත්පත්තධර්මයන්හි දැනගෙන ඇද්ද, ඒ ඒ ධර්මයෙහි යම් යථා භූතදැරණයක් අභිසම්පාදනයක් සම්ප්‍රතිවේදනයක් සත්‍ය හෙයින් විෂයාවබෝධයක් ඇද්ද, මේ වෙමත්තකා යි. ඤාත්වින උදයබ්බං යනු එකත්තකා යැ. උදයදැනගෙන - අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වෙයි, (මෙසේ සියල්ල) සමුදය වේ. ව්‍යයදැනගෙන - අවිද්‍යානිරෝධයෙන් සංස්කාරනිරෝධය වෙයි, සංස්කාරනිරෝධයෙන් විඤ්ඤානිරෝධය වෙයි, (මෙසේ සියල්ල) නිරෝධය වේ. මේ වෙමත්තකා යි. ථිනමිද්ධාභිභූ භික්ඛු යනු එකත්තකා යැ, ' ථින ' නම් : චිත්තයාගේ යම් අකර්මණ්‍යාවක් ඇද්ද එයයි, ' මිද්ධ ' නම් කායයාගේ යම් භෑකුචණුවක් ඇද්ද එයයි. මේ වෙමත්තකා යි. සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙ යනු එකත්තකා යැ, දෙවිමිනිසුන් පිණිස අපායයෝ දුර්ගති යැ, නිර්වාණය හෝ පිණිස සියලු උපප්‍රාප්තිහු දුර්ගති යැ. මේ වෙමත්තකා යි.

අධිධ්‍යානභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3. 2. 15

එහි පරික්ඛාරභාරසම්පාත කවරෙ යැ : " තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස සම්මාසඛකප්ප ගොචරො " යන ගාථා යැ, මේ ගාථාධර්මය ශමථ විදර්ශනා දෙකට පරික්කාර යි.

පරික්ඛාරභාරසම්පාතය යොදනලදී.

3. 2. 16

ඒ සොළොස් භාරසම්පාතයන් කෙරෙහි සමාරොපනභාරසම්පාත කවරෙ යැ :

" තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස - පෙ - සබ්බා දුග්ගතියො ජහෙ " යනු නිදර්ශන යි. තස්මා රක්ඛිතචිත්තස්ස යනු ත්‍රිවිධ සුවර්තයනට පදවිධාන යි. චිත්තය රක්ඛිත කල්හි ඒ කායකර්මය වාක්කර්මය මනාකර්මය රක්තාලද වෙයි: සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො යනු සමාග්දෘෂ්ටිය භාවිත කල්හි ආයතීදෘෂ්ටාධිගිකමාර්ගය භාවිත වෙයි. කවර කරුණක යත් : සමාග්දෘෂ්ටියෙන් සමාක්සංකල්පය උපදී, සමාක්සංකල්පයෙන් සමාග්වචනය උපදී, සමාග්වචනයෙන් සමාක්කර්මාන්තය උපදී, සමාක්කර්මාන්තයෙන් සමාගාථීවය උපදී, සමාගාථීවයෙන් සමාග්ව්‍යායාමය උපදී, සමාග්ව්‍යායාමයෙන් සමාක්සමාකීය උපදී, සමාක්සමාකීයෙන් සමාක්සමාධිය උපදී, සමාක්සමාධියෙන් සමාග්විමුක්තිය උපදී, සමාග්විමුක්තියෙන් සමාග්විමුක්තිඤ්ඤාදර්ශනය උපදී. එහෙයින්. මේ අනුපාදිශෙෂපුද්ගල ද අනුපාදිශෙෂනිර්වාණධාතු ද වේ.

සමාරොපනභාරසම්පාතය යොදනලද වේ.

එයින් වදළහ, ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායන මහරහතුන්වහන්සේ :

" ව්‍යඤ්ජන පයෙඝිෂණ විසින් පළමු කොට සොළසභාරයෝ යෙදියැයුත්තාහ, දිසාලොචනනායින් ප්‍රථමදිශාදිය අවලොකන කොට අභිකුසනායින් දිශාභූත ධර්මයන් සූත්‍රයෙන් නිර්ධාරණ කොට නන්දියාවච්චාදි තුන් තුනින් සූත්‍රය වර්ණනා කරන්නෝ ය " යි.

භාරසම්පාතය යොදනලද්දේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නායසමුධානං

3, 3, 1-5

තත්ථ කතමං නායසමුධානං : පුබ්බං කොථි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය ච භවතණ්හාය ච. තත්ථ අවිජ්ජා නිවරණං, තණ්හාසංයෝජනං. අවිජ්ජානිවරණං සත්තා අවිජ්ජාසංයුත්තා¹ අවිජ්ජාපකෙඛන විවරනති, තෙ වුට්ඨනති “දිට්ඨිවරිතා”ති. තණ්හාසංයෝජනා සත්තා තණ්හා-සංයුත්තා² තණ්හාපකෙඛන විවරනති, තෙ වුට්ඨනති “තණ්හාවරිතා”ති. දිට්ඨිවරිතා ඉතො ඛණ්ඩා පබ්බජිතා අත්තකිලමථානුයෝගමනුයුත්තා විහරනති තණ්හාවරිතා ඉතො ඛණ්ඩා පබ්බජිතා කාමේසු කාමේසුබලිකානුයෝගමනුයුත්තා විහරනති.

තත්ථ කීං කාරණං යං දිට්ඨිවරිතා ඉතො ඛණ්ඩා පබ්බජිතා අත්තකිලමථානුයෝගමනුයුත්තා විහරනති, තණ්හාවරිතා ඉතො ඛණ්ඩා පබ්බජිතා කාමේසු කාමේසුබලිකානුයෝගමනුයුත්තා විහරනති : ඉතො ඛණ්ඩා නත්ථි සච්චවච්ඡානං කුතො චතුසච්චපකාසනා සමථ-විපක්ඛානාකොසලං වා උපසම්පුබ්බපත්ති වා. උපසම්පුබ්බසා අනභිඤ්ඤ විපරිතවේතා ඵවමානසු : නත්ථි සුඛෙන සුඛං, දුකෙඛන නාම සුඛමධිගන්තාබ්බං, යො කාමෙ පරිභොගී සො ලොකං වඩ්ඪයති, යො ලොකං වඩ්ඪයති සො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති”ති. තෙ ඵවංසඤ්ඤි ඵවංදිට්ඨි දුකෙඛන සුඛං පථයමානා කාමේසු පුඤ්ඤසඤ්ඤි අත්තකිල මථානුයෝගමනුයුත්තා ච විහරනති කාමේසුබලිකානුයෝගමනුයුත්තා ච.

තෙ තදභිඤ්ඤා සත්තා රොගමෙව වඩ්ඪයන්ති ගණ්ඨමෙව වඩ්ඪයන්ති සලලමෙව වඩ්ඪයන්ති. තෙ රොගාභිතුන්තා ගණ්ඨපට්ඨිත්‍රිතා සලානුවිභා නිරයනිරවන්තයොතිපෙතාසුරෙසු උමුච්ඡාතිමුච්ඡාති කාරොන්තා උග්ගාතනිග්ගානං පච්චනුභොන්තා රොගගණ්ඨසලලභෙසජ්ජං හ විඤ්ඤති. තත්ථ අත්තකිලමථානුයෝගො කාමේසුබලිකානුයෝගො ච සංකිලෙසො, සමථවිපක්ඛානා වෝදහං, අත්තකිලමථානුයෝගො කාමේසුබලිකානු යෝගො ච රොගො ; සමථවිපක්ඛානා රොගනිග්ගාතකභෙසජ්ජං අත්තකිලමථානුයෝගො කාමේසුබලිකානුයෝගො ච ගණ්ඨා, සමථ විපක්ඛානා ගණ්ඨනිග්ගාතකභෙසජ්ජං. අත්තකිලමථානුයෝගො කාමේ සුබලිකානුයෝගො ච සලො, සමථවිපක්ඛානා සලලාභිරණභෙසජ්ජං.

තත්ථ සංකිලෙසො දුක්ඛං, තදභිසංඛො තණ්හා සමුදයො, තණ්හානිරෝධො දුක්ඛනිරෝධො, සමථවිපක්ඛානා දුක්ඛනිරෝධායාමිති පටිපදා. ඉමානි චත්තාරි සච්චානි : දුක්ඛං පරිඤ්ඤායං සමුදයො පභාතබ්බො මග්ගො භාවෙතබ්බො නිරෝධො සච්ඡිකාතබ්බො.

1. අවිජ්ජාය සංයුත්තා - සිමු.
2. තණ්හාය සංයුත්තා - සිමු.

නයසමුඛානස

3. 3. 1-5

එහි නයසමුඛාන කවථො යැ : අවිද්‍යාවගේ ද භවතෘෂ්ණාවගේ ද පූර්වකොටිය (මයඛාදව) නො පැනෙයි. එහි අවිද්‍යාව නිවරණ යැ, තෘෂ්ණාව සංයොජන යි. අවිද්‍යා නිවරණ ඇති සත්ත්වයෝ අවිද්‍යායෙන් මිශ්‍රිත වූවාහු (නොහොත් අවිද්‍යායෙන් අභි නිවෙශවස්තුන්හි බැඳුණාහු) අවිද්‍යාපක්ෂයෙන් (අවිද්‍යාසභායයෙන්) අරමුණෙහි පවතින්. ඔහු 'දිට්ඨිවර්තයෝ' යයි කියනු ලැබෙත්. තෘෂ්ණාසංයොජන ඇති සත්ත්වයෝ තෘෂ්ණායෙන් සංයුක්ත වූවාහු තෘෂ්ණාපක්ෂයෙන් (අවධසන තණ්හාවිවර්තයෙන්) අරමුණෙහි පවතින්. ඔහු 'තණ්හාවර්තයෝ' යයි කියනු ලැබෙත්. දිට්ඨිවර්ත ඇති මේ ශාසනයෙන් බාහිර වූ පැවිද්දෝ ආත්මක්ලමථානුයෝගයෙහි යෙදුණාහු වාසය කෙරෙති. තණ්හාවර්ත ඇති මේ ශාසනයෙන් බාහිර වූ පැවිද්දෝ කාමයන්හි කාමසුඛල්ලිකානුයෝගයෙහි යෙදුණාහු වාසය කෙරෙත්.

යම් භෙයෙකින් දිට්ඨිවර්ත ඇති මෙසස්නෙන් බැහැර පැවිද්දෝ ආත්මපරිනාපනානු යෝගයෙහි යෙදුණාහු වාසය කෙරෙත් ද, තණ්හාවර්ත ඇති මේ සස්නෙන් බැහැර පැවිද්දෝ කාමයන්හි කාමසුඛල්ලිකානුයෝගයෙහි යෙදුණාහු වාසය කෙරෙත් ද, එහි කරුණු කිම යත් : මේ ශාසනයෙන් බැහැර චතුස්සත්‍යය ව්‍යවස්ථා කොට දැනීමක් නැත, චතුස්සත්‍ය දේශනායෙක් කොභි යැ, ශමථවිදර්ශනා භාවනා කොශල්‍යයෙක් වෙවයි ක්ලේශයන්ගේ සුඛාධිගමයෙක් වෙව ' යි කොභි යැ. උපසම්ප්පය නො දන මිථ්‍යාභිනිවෙශයෙන් විපරිත සිත් ඇත්තාහු මෙසේ කීහු : 'සුවයෙන් සුව ලැබීමෙක් නැත, කායබෙදන දුඃඛයෙන් ම සුව ලැබියැයුතු යැ යි ද, යමෙක් කාමයන් සෙවන කෙරේ ද හේ ආත්මභාව සංඛ්‍යාත ලොකය වඩයි, (පිනවයි,) නොහොත් සුත්‍රනප්තෘපරමිපරායෙන් සත්ත්වලොකය වඩයි, යමෙක් ලොකය වඩා ද හේ බොහෝ පින් රැස්කෙරේ යැ' යි ද කීහු, මෙබඳු සංඥ ඇති මෙබඳු ආශ්ච්ඡි ඇති ඔහු දුකින් සුව පතන්නාහු කාමයන්හි පුණ්‍යසංඥ ඇත්තාහු ආත්මක්ලමධුයෙහි යෙදුණාහු ද කාමසුඛල්ලිකානුයෝගයෙහි යෙදුණාහු ද වාස කෙරෙත්.

ඔව්හු එබඳු සංඥ ඇත්තාහු ආත්මභාවරොගය මැ හෝ ක්ලෙශරොගය මැ මතුමතු යෙහි වඩති, ආත්මභාව (ක්ලෙශ) ගණ්ඨය මැ වඩති, ක්ලෙශශල්‍යය මැ වඩත්. ඔව්හු ආත්මභාවරොගයෙන් ව්‍යාධිත වූවාහු ගණ්ඨයෙන් පිඩිත වූවාහු ශල්‍යයෙන් විදුනාලද්දු නිරය තීරස්විතයොති ප්‍රභ අසුරකායයෙහි ව්‍යුති උත්පත්ති විසින් උම්මුච්ඡන නිමුච්ඡන කරන්නාහු උච්චාවචභාවය විදුනාහු යටොක්ත රොගගණ්ඨශල්‍යයනට පිළියම් (හෙතෙස) තොලබත්. එහි අත්තකිලමථානුයෝගය ද කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය ද සංක්ලෙශ යැ, ශමථවිදර්ශනා ව්‍යවද්‍යාය යැ, අත්තකිලමථානුයෝගය ද කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය ද රොග යැ, සමථවිපස්සනා රොග නයන හෙතෙස යැ. අත්තකිලමථානු යෝගය ද කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය ද ගණ්ඨ යැ, සමථවිපස්සනා ගඩු නයන හෙතෙස යැ. අත්තකිලමථානුයෝගය ද කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය ද ශල්‍ය යැ, ශමථ විදර්ශනා දෙක (ස්කන්ධදුඃඛ සංඛ්‍යාත) හුල් උදුරන බෙහෙති.

එහි සංක්ලෙශ වූ රූපාරූප කය දුඃඛත්‍ය යැ, එහි අභිසංඛිත වූ (ඇලෙන) තෘෂ්ණාව සමුදයසත්‍ය යැ, තෘෂ්ණානිරොධය දුඃඛනිරොධසත්‍ය යැ, ශමථවිදර්ශනා දුඃඛනිරොධ ගාමිනී ප්‍රතිපදසත්‍ය යැ. මේ චතුස්සත්‍යයෝ යි. දුඃඛය පරිභෙය (පිරිසිඳ දහසුකුඟු), සමුදය ප්‍රත්‍යාව්‍ය යැ, මාර්ගය භාවිතව්‍ය යැ, නිරොධය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි (දෙවැදෑරුම් වර්තයන් කෙරෙහි) දෘෂ්ටිවර්තයෝ රූපය ආත්මවශයෙන් ගනිති වෙද්දාව . . . සංඥාව . . . සංස්කාරයන් . . . විඥනය ආත්ම විසින් ගනිත්. තෘෂ්ණාවර්තයෝ ආත්මය රූපවත් යැයි හෝ ආත්මයෙහි රූපය ඇතැයි හෝ රූපයෙහි ආත්මය ඇතැයි හෝ ගනිති, ආත්මය වෙද්දාවත් යැ . . . ආත්මය සංඥාවත් යැ . . . ආත්මය සංස්කාරවත් යැ . . . ආත්මය විඥනවත් යැ හෝ ආත්මයෙහි විඥනය ඇතැයි හෝ විඥනයෙහි, ආත්මය ඇතැයි හෝ ගනිත්. මේ විංශද්විස්තුක සත්කායදෘෂ්ටි යයි කියනු ලැබේ. (පඤ්චස්කන්ධයන් කෙරෙහි එකෙකි ස්කන්ධයෙක සතර පරිද්දෙකින් උපද්‍රව්‍යාශ්‍රාහයාගේ වශයෙන් විසිවැදෑරුම් වූ දෘෂ්ටිය පඤ්චස්කන්ධය ඇති කල්හි හෝ කයෙහි විද්‍යාමාන වූ දෘෂ්ටි නුසි සත්කායද්විසි නමු.)

ඒ සත්කායදෘෂ්ටියට ලොකොත්තර සමාග්දෘෂ්ටිය ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සම්මාසංකප්ප සම්මාචාරා සම්මාකම්මන්ත සම්මාආර්ථි සම්මාචාරා සම්මාසාධි සම්මාසමාධි යන මොහු (ඒ පට්ඨමග්ගසම්මාද්විසිට) අනුගාමීහු වෙති. මේ ආයුර්දෘෂ්ටාධිකිකමාර්ග යැ. ඔහු 'සිලක්ඛන්ධ සමාධිස්කන්ධ පඤ්ඤාස්කන්ධ' යන තුන් ස්කන්ධයෝ යැ. ඥානස්කන්ධය ද සමාධිස්කන්ධය ද ඔමට යැ, ප්‍රඥස්කන්ධය විදර්ශනා යි, එහි සත්කාය දූෂ්ඨසත්‍ය යැ. සත්කායසමුදය දූෂ්ඨසමුදය යැ. සත්කාය නිරෝධය දුක්ඛනිරෝධය යැ, ආයුර්දෘෂ්ටාධිකිකමාර්ගය දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා යි. මොහු චතුස්සත්‍යයෝ යි. දූෂ්ඨසත්‍යය පරිඥෙය (පිරිසිදු දහයුත්තේ) යැ, සමුදය සත්‍යය ප්‍රභාතව්‍ය යැ, මාර්ගසත්‍යය භාවිතව්‍ය (වැඩියැයුත්තේ) යැ, නිරෝධසත්‍යය සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය යි.

ඒ විංශද්විස්තුක සත්කායදෘෂ්ටියෙහි යම් කෙනෙක් රූපය ආත්මවශයෙන් ගනිත් ද, වෙද්දාව . . . සංඥාව . . . සංස්කාරයන් . . . විඥනය ආත්මවශයෙන් ගනිත් ද, මොහු උච්ඡේදවාදීහු යයි කියනු ලැබෙත්. යම් කෙනෙක් ආත්මය රූපවත් යයි ගනිත් ද, ආත්මයෙහි රූපය ඇතැයි හෝ රූපයෙහි ආත්මය ඇතැයි හෝ ගනිත් ද, යම් කෙනෙක් ආත්මය වෙද්දාවත් යයි . . . යම් කෙනෙක් ආත්මය සංඥාවත් යයි . . . යම් කෙනෙක් ආත්මය සංස්කාරවත් යයි . . . යම් කෙනෙක් ආත්මය විඥනවත් යයි ආත්මයෙහි විඥනය ඇතැයි හෝ විඥනයෙහි ආත්මය ඇතැයි හෝ ගනිත් ද, මොහු ශාශ්වතවාදීහු යයි කියනු ලැබෙත්.

එහි උච්ඡේද ශාශ්වතවාදයෝ උභයාන්තයෝ යැ, මේ සංසාරප්‍රවාන්තිය යි. ඊට ප්‍රතිපක්ෂ වූයේ මධ්‍යමප්‍රතිපදා සංඛ්‍යාත ආයුර්දෘෂ්ටාධිකිකමාර්ග යැ, මේ සංසාරයාගේ නිවාන්තිය යි. එහි සංසාරප්‍රවාන්තිය දූෂ්ඨසත්‍ය යැ, එහි අභිසංඛ්‍ය (ඇලීම) වූ තෘෂ්ණාව සමුදයසත්‍යය යැ, තෘෂ්ණානිරෝධය දූෂ්ඨනිරෝධ යැ, ආයුර්දෘෂ්ටාධිකිකමාර්ගය දූෂ්ඨනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදා යි. මේ චතුස්සත්‍යයෝ යැ. දූෂ්ඨ පරිඥෙය යැ, සමුදය ප්‍රභාතව්‍ය යැ, මාර්ගය භාවිතව්‍ය යැ, නිරෝධය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය යි.

එහි උච්ඡේද ශාශ්වත දෙක සැකෙවින් විංශද්විස්තුක සත්කායදෘෂ්ටි යැ, විස්තර හෙයින් දෙසැට දෘෂ්ටිගතයෝ යි. ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ වූයේ තෙසාලිස් බොධිපාක්ෂික ධර්මයෝ යැ, අෂ්ටවිමොක්ෂයෝ යැ, දසකයිණ්‍යානතයෝ යි. ද්වෘෂ්ටිදෘෂ්ටිගතයෝ (පූර්විකොට්ඨ නො පැනනැගුයෙන්) අනාදි වූ (ප්‍රතිපක්ෂාධිගමයක් නැති කල්හි සන්තාන වශයෙන් නො සිඳි පවත්නා හෙයින්) අනිධනප්‍රවාන්ත වූ මොහජාලය යි. තෙසාලිස් බොධිපාක්ෂිකධර්මයෝ මොහජාලය ප්‍රදුලන කරන විදර්ශනාඥන මාර්ගඥන සංඛ්‍යාත ඥානවස්‍රය (වජිරූපමඤ්ඤ) යි. එහි මොහය අවිජ්ජා යැ, ජාලය භවතණ්භා යි. එයින් කියනුලැබෙයි : " පුබ්බා කොට්ඨ න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය ච භවතණ්භාය ච " යි.

තප් දිවයිවිලිනෙ; අගම්. සාසනෙ පබළුප්තො; සලොබානුසනනත
වුතති හවති සලොබෙ තිබ්බහරවො, තණ්හාවිලිනෙ; අගම්. සාසනෙ
පබළුප්තො; සික්කානුසනනතවුතති හවති සික්කාය තිබ්බහරවො,
දිවයිවිලිනෙ; සම්මතනනියම්. ඕක්කමනොනො; බම්මානුසාරි හවති,
තණ්හාවිලිනෙ; සම්මතනනියම්. ඕක්කමනොනො; සඬානුසාරි හවති,
දිවයිවිලිනො; සුඛාය පටිපදාය දකුභිඤ්ඤාය ඩ්වපාභිඤ්ඤාය ව නිය්‍යාතී,
තණ්හාවිලිනො; දුක්ඛාය පටිපදාය දකුභිඤ්ඤාය ඩ්වපාභිඤ්ඤාය ව
නිය්‍යාතී, තප් කිං කාරණං : යං තණ්හාවිලිනො; දුක්ඛාය පටිපදාය
දකුභිඤ්ඤාය ඩ්වපාභිඤ්ඤාය ව නිය්‍යාතී, තස්ස භි කාමා අපට්ඨිතනො;
හවන්ති. සො කාමෙහි විවෙච්චිමානො; දුක්ඛෙන පටිච්ඡායරති දකුං ව
බම්මං ආජානාති. සො පනායං දිවයිවිලිනො; අගං අදිනො; යෙව්
කාමෙහි අනන්ධකො; හවති. සො තනො; විවෙච්චිමානො; ඩ්වපාඤ්ච
පටිච්ඡායරති ඩ්වපාඤ්ච බම්මං ආජානාති.

දුකකාපි පටිපදා දුට්ඨා : දකුණින්දැකූ ව ධර්මාභිකෂාදා ව. සුඛාපි පටිපදා දුට්ඨා : දකුණින්දැකූ ව : ධර්මාභිකෂාදා ව. සත්තාපි දුට්ඨා : මුදිත්ථොපි තික්ඛිත්ථොපි. යෙ මුදිත්ථො තෙ දකුණි ව පටිතිස්සරනනි, දකුණට බමමි. ආජානනනි, යෙ තික්ඛිත්ථො තෙ ධර්මභිකෂාදා පටිතිස්සරනනි, ධර්මභිකෂාදා බමමි. ආජානනනි. ඉමා චතස්සො පටිපදා, යෙ හි කෙථි නිසංසු වා නිසංසනනි වා නිසංසනනි වා, තෙ ඉමාහි එව චතුසි පටිපදාසි. එවං අරියො චතුක්කමඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙතනි අමුඛජනකොච්ඡායං බාලකත්තාය රතතවාසිනීයං නාදිකං භවතණ්ණාය ආවට්ඨනන්තං. අයං වුච්ඡති නාදිකාවට්ඨකං නායකං භූමිති. තෙනාහ : “ තණ්හාඤ්ඤා අවිජ්ජමපි ච සමපේනා ” ති.

[illegible]

කතමානි දස විඤ්ඤානී : චක්කාඥෙ ආභාරෙ චක්කාඥෙ විපල්ලාභො චක්කාඥි උපාදානානි චක්කාඥෙ ඥායො චක්කාඥෙ භන්තො චක්කාඥෙ ආසවා චක්කාඥෙ ඕඤා චක්කාඥෙ සල්ලා චක්කාඥො විඤ්ඤාඤාචාරිඤිඤිඤායො චක්කාඥි අගඤිගම්භානි. පඨමෙ ආභාරෙ පඨමො විපල්ලාභො, දුතීයෙ ආභාරෙ දුතීයො විපල්ලාභො, තතීයෙ ආභාරෙ තතීයො විපල්ලාභො, චතුත්තරෙ ආභාරෙ චතුත්තරො විපල්ලාභො. පඨමෙ විපල්ලාභෙ පඨමං උපාදානං, දුතීයෙ විපල්ලාභෙ දුතීයං උපාදානං, තතීයෙ විපල්ලාභෙ තතීයං උපාදානං. චතුත්තරෙ විපල්ලාභෙ චතුත්තරං උපාදානං. පඨමෙ උපාදානෙ පඨමො ඥායො, දුතීයෙ උපාදානෙ දුතීයො ඥායො, තතීයෙ උපාදානෙ තතීයො ඥායො, චතුත්තරෙ උපාදානෙ චතුත්තරො ඥායො. පඨමෙ ඥායො පඨමො භන්තො, දුතීයෙ ඥායො දුතීයො

1. **උපවිතය - සිවු.**

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි දිවයිනවර්තයා මෙ සස්තනෙහි පැවිදිවූයේ සල්ලෙබයෙහි අනුපද්‍රැන පැවැතුම් ඇතියේ (හෙවත් සල්ලෙබයෙහි සත්‍යත්වය ඇතියේ) සල්ලෙබයෙහි දැඩි ගෞරව ඇත්තේ වෙයි. තණ්හාවර්තයා මෙ සස්තනෙහි පැවිදිවූයේ අවිච්ඡද වූ චතුරාරිසුද්ධිසිලයෙහි සිටියේ ශික්ෂා යෙහි දැඩි ගෞරව ඇත්තේ වෙයි. දිවයිනවර්තයා සම්මත්තනියාම(ආයාමාර්ග)යට බැසගත්තේ (ප්‍රඥාධික හෙයින්) ධම්මානුසාරී වෙයි. තණ්හාවර්තයා ආයාමාර්ග සම්මත්තනියාමයට බැසගත්තේ (ශ්‍රද්ධාධික හෙයින්) සද්ධානුසාරී වෙයි. දිවයිනවර්තයා සුඛ වූ ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ජයෙන් ද ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ජයෙන් ද සසරින් නික්මැයෙයි, තණ්හා වර්තයා දුක් වූ ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ජයෙන් ද ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ජයෙන් ද නික්මැයෙයි, යම් හෙයකින් තණ්හාවර්තයා දුක්ඛපට්ඨද ඇති දන්ධාභිඤ්ජයෙන් ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ජයෙන් නිර්වාණය කෙරේද, එහි කරුණු කිම යත් : යම් හෙයකින් ඔහු විසින් කාමයෝ අපරිත්‍යක්ත වූවාහු වෙත්ද, හේ කාමයන්ගෙන් මුදානුලබ්‍ධයේ දුක්ඛයේ මිදෙයි, ලැසිවැ ධර්මය ද අවබෝධ කෙරෙයි එහෙයින්. යළි යම් දිවයිනවර්තයෙක් වෙ ද මේ තෙමේ ආදියෙහි මැ කාමයන් ගෙන් අපෙක්ෂා රහිත වෙයි, හේ ඒ කාමයෙන් වෙන්කරනු ලබනුයේ වහා මැ මිදෙයි, වහා ධර්මය ද දනගනී.

දුක්ඛපට්ඨදව ද : ' ඛේපාභිඤ්ඤා යැ දන්ධාභිඤ්ඤා යැ ' යි ද්විවිධ වෙයි. සුඛ පට්ඨදව ද ' දන්ධාභිඤ්ඤා යැ ඛේපාභිඤ්ඤා යැ ' යි ද්විවිධ වෙයි. සත්ත්වයෝ ද, ' මුදිත්තිය ද නික්මිත්තිය ද ' යි ද්විවිධ වෙති. යම් කෙනෙක් මුදිත්තිය වෙන් ද ඔහු ලැසි වැ කෙලෙසුන්ගෙන් මිදෙති ලැසි වැ ධර්මය ද දනගනීත්. යම් කෙනෙක් නික්මිත්තිය වෙන් ද ඔහු වහා කෙලෙසුන්ගෙන් මිදෙති වහා ධර්මය ද දනගනීත්. මොහු සතර ප්‍රතිපදවෝ යි. යම් කෙනෙක් පෙර නියාණය කළාහු හෝ දන් නියාණය කෙරෙති හෝ මතු නියාණය කරන්නාහු හෝ වෙත්ද, ඔහු මේ සතර ප්‍රතිපදයෙන් මැ යි. මෙසේ බුද්ධාදි ආයාමයෝ අපරිච්ඡිත ජනයා විසින් සෙවුනාලද බාලයනට කාන්ත වූ රාග යෙන් මධ්‍යාලසුවත් කෙරෙති පවත්නා නන්දි සංඛ්‍යාත හවතාණයාව සමුච්ඡේදය පිණිස සතර ප්‍රතිපද සංඛ්‍යාත මාර්ගය පනවත්. මේ නන්දියාවටට නයභූමි යයි කියනු ලැබේ. එයින් වදළහ, " තණ්හා ව අවිච්ඡංසි ව සමරෙත " යනාදිය.

" වෙය්‍යාකරණෙසු හි යෙ කුසලාකුසලා " යනාදීන් දක්වන ලද ඒ දියාභූත ධර්මයෝ දෙපරිද්දෙකින් විමසියැයුත්තාහ : ලෝක සංඛ්‍යාත වච්චය අනුව පවත්නාහු ද ලෝකයෙන් විච්ච්චය (වෙන්වීම) සංඛ්‍යාත නිවනට අනුලෝම වශයෙන් යන්නාහු ද යි කියා යි. ' වච්ච ' නම් සංසාර යැ, ' විච්ච ' නම් නිර්වාණ යි. කර්මක්ලේශයෝ සංසාරයට හෙතු වෙති. එහි කර්මය වෙතනා වූයේද වෙතසික වූයේ ද දක්වියැයුතු යැ, එය කෙසේ දකියුතු වෙයි යත් : විපාකදායට නිසි පරිදි රැස්කිරීමෙනි. සියලු මැ ක්ලේශයෝ සතර විපල්ලාසයන්ගෙන් දක්වියැයුත්තාහ. ඒ විපල්ලාසයෝ කොනැන්හි දක්ක යුත්තාහු ද යත් : දශවස්තුක ක්ලේශපුඤ්ජයෙහි යි.

කවර දශවස්තුහු යැ යත් : සතර ආභාරයෝ යැ සතර විපල්ලාසයෝ යැ සතර උපාදානයෝ යැ සතර යොගයෝ යැ සතර ග්‍රන්ථයෝ යැ සතර ආසුචයෝ යැ සතර ඔසයෝ යැ සතර ශල්‍යයෝ යැ සතර විඤ්ඤාණධර්මී යැ සතර අග්නිගමනයෝ යි. ප්‍රථම ආභාරයෙහි ප්‍රථම විපල්ලාසය වෙයි, දෙවැනි ආභාරයෙහි දෙවැනි විපල්ලාසය යැ තෙවැනි ආභාරයෙහි තෙවැනි විපල්ලාසය යැ සතරවැනි ආභාරයෙහි සතරවැනි විපල්ලාසය වෙයි. ප්‍රථම විපල්ලාසය අප්‍රතිණකල්හි ප්‍රථම උපාදාන යැ දෙවැනි විපල්ලාසයෙහි දෙවැනි උපාදාන යැ තෙවැනි විපල්ලාසයෙහි තෙවැනි උපාදාන යැ සතර වැනි විපල්ලාසයෙහි සතරවැනි උපාදාන යැ වෙයි. ප්‍රථම උපාදානයෙහි ප්‍රථම යොගය පවතී, දෙවැනි උපාදානයෙහි දෙවැනි යොගය යැ තෙවැනි උපාදානයෙහි තෙවැනි යොගය යැ සතරවැනි උපාදානයෙහි සතරවැනි යොගය වෙයි. ප්‍රථම යොගවිෂයෙහි ප්‍රථම ග්‍රන්ථය යැ

ගනේ, තනියෙ යෙගෙ තනියො ගනේ, චතුරේ යෙගෙ චතුරෝ ගනේ, පරමෙ ගනේ පරමෝ ආසවෝ, දුතියෙ ගනේ දුතියෝ ආසවෝ, තනියෙ ගනේ තනියෝ ආසවෝ, චතුරේ ගනේ චතුරෝ ආසවෝ. පරමෙ ආසවෙ පරමෝ ඔහෝ, දුතියෙ ආසවෙ දුතියෝ ඔහෝ, තනියෙ ආසවෙ තනියෝ ඔහෝ, චතුරේ ආසවෙ චතුරෝ ඔහෝ. පරමෙ ඔහෙ පරමෝ සලෝ, දුතියෙ ඔහෙ දුතියෙ සලෝ. තනියෙ ඔහෙ තනියෝ සලෝ, චතුරේ ඔහෙ චතුරෝ සලෝ, පරමෙ සලෙ පරමා විඤ්ඤණට්ඨිති, දුතියෙ සලෙ දුතියා විඤ්ඤණට්ඨිති, තනියෙ සලෙ තනියා විඤ්ඤණට්ඨිති, චතුරේ සලෙ චතුරී විඤ්ඤණට්ඨිති. පරමායං විඤ්ඤණට්ඨිතියං පරමං අභනිගමනං, දුතියායං විඤ්ඤණට්ඨිතියං දුතියං අභනිගමනං, තනියායං විඤ්ඤණට්ඨිතියං තනියං අභනිගමනං, චතුරීයං¹ විඤ්ඤණට්ඨිතියං චතුරං අභනිගමනං.

තන් සො ව කබලිංකාදේ³, ආහාදේ යො ව ඵයො ආහාදේ, ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො, යො ව මනොසඤ්ඤා-
තනාහාදේ යො ව විඤ්ඤාණාහාදේ, ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස
උපකක්ඛිලොතො, තන් සො ව 'අසුභෙ සුභ'නති විපල්ලාසො, යො ව
'දුභෙකෙ සුඛ'නති විපල්ලාසො, ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස පුග්ගලස්ස
උපකක්ඛිලොතො. යො ව 'අතිවෙට් නිවට්'නති විපල්ලාසො යො ව
'අනතතති අතතා'ති විපල්ලාසො ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස
උපකක්ඛිලොතො. තන් යඤ්ච කාමුපාදනං යඤ්ච භවුපාදනං, ඉමෙ
තණ්හාවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යඤ්ච දිට්ඨිපාදනං යඤ්ච
අතතවාදුපාදනං, ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. තන්
යො ච කාමයොගො යො ව භවයොගො, ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස
පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යො ව දිට්ඨියොගො යො ව අවිජ්ජායොගො,
ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. තන් යො ව අභිජ්ඣා
කායගණේ, යො ව ඛ්‍යාපාදෙ කායගණේ, ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස
පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යො ව පරමාසකායගණේ යො ව ඉදං
සම්චාරිතීවේසකායගණේ, ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො
තන් යො ව කාමාසවො යො ව භවාසවො, ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස
පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යො ව දිට්ඨාසවො යො ව අවිජ්ජාසවො,
ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. තන් යො ව කාමොඤ්ඤා
යො ව භවොඤ්ඤා, ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො.
යො ව දිට්ඨොඤ්ඤා යො ව අවිජ්ජොඤ්ඤා, ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස
උපකක්ඛිලොතො. තන් යො ව රුගතලො යො ව දෙසගලො, ඉමෙ
තණ්හාවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යො ව මානගලො යො ව
මොහගලො ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. තන් යො ව
රුපුපගො විඤ්ඤාණධිති යො ව වේදනුපගො විඤ්ඤාණධිති, ඉමෙ තණ්හා-
වරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යො ව සක්ඤ්ඤාපගො විඤ්ඤාණධිති
යො ව සඛාරුපගො විඤ්ඤාණධිති, ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස
උපකක්ඛිලොතො. තන් යඤ්ච ජ්ඣ අගතිගමනං යඤ්ච දෙසා අගතිගමනං,
ඉමෙ තණ්හාවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො. යඤ්ච භයා අගතිගමනං
යඤ්ච මොහා අගතිගමනං, ඉමෙ දිට්ඨිවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලොතො.

1. **චක්‍රාන්තය - සිදු.**

2. කබලිකාල - මිජනං.

දෙවැනි යොගයෙහි දෙවැනි ග්‍රන්ථය යැ නෙවැනි යොගයෙහි නෙවැනි ග්‍රන්ථය යැ සිව්වැනි යොගයෙහි සිව්වැනි ග්‍රන්ථය වෙයි. ප්‍රථම ග්‍රන්ථයෙහි ප්‍රථම ආශ්‍රවය පවතී, දෙවැනි ග්‍රන්ථයෙහි දෙවැනි ආශ්‍රව යැ නෙවැනි ග්‍රන්ථයෙහි නෙවැනි ආශ්‍රව යැ සතරවැනි ග්‍රන්ථයෙහි සතරවැනි ආශ්‍රවය පවතී. ප්‍රථම ආශ්‍රවයෙහි ප්‍රථම ඔසය යැ දෙවැනි ආශ්‍රවයෙහි දෙවැනි ඔසය යැ නෙවැනි ආශ්‍රවයෙහි නෙවැනි ඔසය යැ සතරවැනි ආශ්‍රවයෙහි සතරවැනි ඔසය වෙයි. ප්‍රථම ඔසයෙහි ප්‍රථම ශල්‍ය යැ දෙවැනි ඔසයෙහි දෙවැනි සල්ල යැ නෙවැනි ඔසයෙහි නෙවැනි සල්ල යැ සතරවැනි ඔසයෙහි සතරවැනි සල්ලය වෙයි. ප්‍රථම සල්ලයෙහි ප්‍රථම විඤ්ඤාණධර්මය පවතී, දෙවැනි සල්ලයෙහි දෙවැනි විඤ්ඤාණධර්මය යැ නෙවැනි සල්ලයෙහි නෙවැනි විඤ්ඤාණධර්මය යැ සතරවැනි සල්ලයෙහි සතරවැනි විඤ්ඤාණධර්මය පවතී. ප්‍රථම විඤ්ඤාණධර්මයෙහි ප්‍රථම අගතිගමනය වෙයි, දෙවැනි විඤ්ඤාණධර්මයෙහි දෙවැනි අගතිගමනය යැ නෙවැනි විඤ්ඤාණධර්මයෙහි නෙවැනි අගතිගමනය යැ සතරවැනි විඤ්ඤාණධර්මයෙහි සතරවැනි අගතිගමනය පවතී.

එහි යම් කවලිකාරාභාරයක් ඇද්ද යම් එස්සාභාරයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුද්ගලතව උපක්ලෙශ යැ, යම් මනොසඤ්චෙනනාභාරයෙකුත් යම් විඤ්ඤාණාභාරයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුද්ගලතව උපක්ලෙශ යි. එහි යම් අසුභයෙහි සුභ යැයි විපල්ලාසයෙක් ඇද්ද යම් දුක්ඛයෙහි සුඛ යැයි විපල්ලාසයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුද්ගලතව උපක්ලෙශ යැ, යම් අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැයි විපල්ලාසයෙකුත් අනාත්මයෙහි ආත්ම යැයි විපල්ලාසයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුල්තව උපක්ලෙශ යි. එහි යම් කාමුපාදනයෙකුත් යම් භවුපාදනයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් දිවුපාදනයෙකුත් යම් අත්තව්‍යාපාදනයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් කාමයොගයෙකුත් යම් භවයොගයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ යම් දිව්ධියොගයෙකුත් යම් අච්ඡේදයොගයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් අභිජ්ඣාකායගන්ථයෙකුත් ව්‍යාපාදකායගන්ථයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් පරාමාස කායගන්ථයෙකුත් යම් ඉදංචිවාහිනිවෙසකායගන්ථයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් කාමාසවයෙකුත් යම් භවාසවයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් දිව්ධාසවයෙකුත් යම් අච්ඡේදාසවයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් කාමොසයෙකුත් යම් භවොසයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් දිව්ධාසයෙකුත් යම් අච්ඡේදාසයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් රාගසල්ලයෙකුත් යම් දෙසසල්ලයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් මානසල්ලයෙකුත් යම් මොහසල්ලයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් රුපුපගවිඤ්ඤාණධර්මයකුත් යම් වේදනුපගවිඤ්ඤාණධර්මයකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් සඤ්ඤාපගවිඤ්ඤාණධර්මයකුත් යම් සඛ්ඛාරුපගවිඤ්ඤාණධර්මයකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යි. එහි යම් ජන්දයෙන් අගතිගමනයෙකුත් යම් දෙසයෙන් අගතිගමනයෙකුත් ඇද්ද මොහු තණ්හාවරිත පුහුලාට උපක්ලෙශ යැ, යම් භයින් අගතිගමනයෙකුත් මොහයෙන් අගතිගමනයෙකුත් ඇද්ද මොහු දිව්ධිවරිත පුද්ගලතව උපක්ලෙශයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ථ කබලිච්ඡිකාරෙ ආභාරෙ අසුභෙ සුභනති විපල්ලාසො, එසෙස ආභාරෙ දුකෙඛ සුඛනති විපල්ලාසො. විඤ්ඤණේ ආභාරෙ අතිවෙච්ඡිකිච්චනති විපල්ලාසො මනොසඤ්ඤවතනාය ආභාරෙ අනතනති අතනාති විපල්ලාසො.

පථමෙ විපල්ලාසෙ සීතො කාමෙ උපාදියති, ඉදං වුව්චති කාමුපාදනං. දුතීයෙ විපල්ලාසෙ සීතො අනාගතං හවං උපාදියති, ඉදං වුව්චති හවුපාදනං. තතීයෙ විපල්ලාසෙ සීතො සංසාරගිනාදිතිං දිට්ඨිං උපාදියති, ඉදං වුව්චති දිට්ඨිපාදනං. කායසිද්ධිං¹ උපාදියති, ඉදං වුව්චති අතතවාදුපාදනං.

කාමුපාදනෙන කාමෙහි සංයුජ්ඣති, අයං වුව්චති කාමයොගො. හවුපාදනෙන භවෙහි සංයුජ්ඣති, අයං වුව්චති භවයොගො. දිට්ඨිපාදනෙන පාපිකාය දිට්ඨියා සංයුජ්ඣති, අයං වුව්චති දිට්ඨියොගො. අතතවාදුපාදනෙන අවිජ්ජාය සංයුජ්ඣති, අයං වුව්චති අවිජ්ජායොගො.

පථමෙ යොගෙ සීතො අභිජ්ඣාය කායං ගන්තී, අයං වුව්චති අභිජ්ඣාකායගන්තො. දුතීයෙ යොගෙ සීතො ඛ්‍යාපාදෙන කායං ගන්තී, අයං වුව්චති ඛ්‍යාපාදකායගන්තො. තතීයෙ යොගෙ සීතො පරමාසෙන කායං ගන්තී, අයං වුව්චති පරමාසකායගන්තො. චතුසේ යොගෙ සීතො ඉදං සම්මාගිනිවෙසෙන කායං ගන්තී, අයං වුව්චති ඉදංසම්මාගිනිවෙසකායගන්තො.

තස්ස එවං ගතවිතා කිලෙසා ආසවනති, කුතො ච වුව්චති 'ආසවනති'ති*, අනුසයතො වා පරිත්ථව්‍යානතො වා. තත්ථ අභිජ්ඣාකායගන්තෙන කාමාසවො, ඛ්‍යාපාදකායගන්තෙන භවාසවො, පරමාසකායගන්තෙන දිට්ඨාසවො, ඉදං සම්මාගිනිවෙසකායගන්තෙන අවිජ්ජාසවො.

තස්ස ඉමෙ චිත්තාරො ආසවා වෙපුල්ලං ගතා ඕඝා භවන්ති, ඉති ආසවවෙපුල්ලා ඕඝවෙපුල්ලං. තත්ථ කාමාසවෙන කාමොඝො, භවාසවෙන භවොඝො, දිට්ඨාසවෙන දිට්ඨොඝො, අවිජ්ජාසවෙන අවිජ්ජොඝො.

තස්ස ඉමෙ චිත්තාරො ඕඝා අනුසයසහගතා අජ්ඣාසයමනුපවිට්ඨා. හදයං ආභවෙව්තිඨනති, තෙන වුව්චනති "සල්ලා"ඉති. තත්ථ කාමොඝෙන රුගසල්ලො, භවොඝෙන දෙසසල්ලො, දිට්ඨොඝෙන මානසල්ලො, අවිජ්ජොඝෙන මොහසල්ලො.

1. කප්පිතං - සිමු, මජ්ඣං.

2. අස්සචිත්තා - නෙ අ.

එහි කමිටුකාරාභාරයෙහි 'අසුභයෙහි සුභ යැ' යන විචල්ලාසය වෙයි, එස්සාභාරයෙහි 'දුක්ඛයෙහි සුඛ යැ' යන විචල්ලාසය වෙයි, විඤ්ඤාණාභාරයෙහි 'අනිත්තයෙහි නිත්ත යැ' යන විචල්ලාසය වෙයි, 'මනොසඤ්චෙනනාභාරයෙහි අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ' යන විචල්ලාසය වේ.

ප්‍රථම විපයභාසයෙහි සිටියේ ක්ලේශකාමයෙන් වස්තුකාමයන් දඩ් වැ ගනී, මෙය කාමුපාදන යි කියනු ලැබෙයි. දෙවැනි විපයභාසයෙහි සිටියේ අනාගතභවය දඩ්වැ ගනී, මේ හමුපාදන යි කියනු ලැබෙයි. තුන්වැනි විපයභාසයෙහි සිටියේ සංසාරය අභිනන්දනා කරන හවදාෂ්ටිය දඩ් වැ ගනී, මේ දිවිප්පාදන යි කියනු ලැබෙයි. සතරවැනි විපයභාසයෙහි සිටියේ (අත්මයක් නැතිකළේහි) මේ කර්මඵලය කවරක්නුයේ දැ' යි ආත්මය දඩ්වැ ගනී, මේ අත්තවාදපාදන යි කියනු ලැබේ.

කාමරාග සංඛ්‍යාත කාමුපාදනයෙන් වස්තුකාමයන් සමග සත්ත්වයා සංයෝග කරනු ලැබෙයි, මේ කාමයෝග යි කියනු ලැබෙයි. හමුපාදනයෙන් හවය සමග සත්ත්ව යෝදනු ලැබෙයි, මේ හවයෝග යි කියනු ලැබෙයි. අභෙතකදාෂ්ටි ආදී දිවිප්පාදනයෙන් ලාමක දාෂ්ටිය සමග සත්ත්ව යෝදනු ලැබෙයි, මේ දිවිධියෝග යි කියනු ලැබෙයි. අත්තවාදපාදනයෙන් සකල චට්ටදුක්ඛය සමග සත්ත්ව යෝදනු ලැබෙයි, මේ අච්ඡේදයෝග යි කියනු ලැබේ.

ප්‍රථම යෝගයෙහි සිටියේ (පරායත්තයෙහි දඩ් ලොහලක්ෂණ වූ) අභිධ්‍යායෙන් නාමකය ග්‍රන්ථන කරයි (ගවයි), මේ අභිජ්ඣාකායගන්ථ යි කියනු ලැබෙයි. දෙවැනි යෝගයෙහි සිටියේ හවිරාගවශයෙන් ව්‍යාපාදයෙන් නාමකය ගොතයි, මේ ව්‍යාපාදකාය ගන්ථ යි කියනු ලැබෙයි. තුන්වැනි යෝගයෙහි සිටියේ දාෂ්ටිපරාමර්ශයෙන් නාමකය ගොතයි, මේ පරාමාසකායගන්ථ යි කියනු ලැබෙයි. සතරවැනි යෝගයෙහි සිටියේ 'මෙය මැ සැබැව් අත්‍යය මොස යැ' යන ඉදංසත්‍යාභිනිවේසයෙන් නාමකය ගොතයි, මේ ඉදංසච්චාභිනිවේසකායගන්ථ යි කියනු ලැබේ.

ඒ අභිධ්‍යාදීන් සමන්වාගත පුද්ගලභට මෙසේ අභිධ්‍යාදීන් නාමකය ගෙතී සිටි ක්ලේශයෝ ආසුච්චාභයෙන් පවතිත්. යළි කවර භෙතුවකින් ඒ කෙලෙස්සු භාත්පසින් වැගිරෙත් දයි කියනු ලැබේ : (අසුභිණ් හෙයින්) අනුසය වශයෙන් හෝ පරිපුට්ඨාන (සමුද්ධාර) වශයෙන් හෝ භාත්පසින් වැගිරෙත්. ඒ ආසුච්චයන් කෙරෙහි අභිධ්‍යාකාය ග්‍රන්ථයෙන් කාමාසවය ද ව්‍යාපාදකායග්‍රන්ථයෙන් හවාසවය ද පරාමාසකායග්‍රන්ථයෙන් දිව්‍යාසවය ද ඉදංසත්‍යාභිනිවේස කායග්‍රන්ථයෙන් අච්ඡේදාසවය ද උපදනේ යි.

ඒ පුද්ගලභට මේ සතර ආසවයෝ විපුලබවට ගියාහු (විචටයෙහි අවසිද්ධාර්ථයෙන්) ඔසයෝ වෙති. මෙසේ ආසවයන්ගේ විපුලභාවයෙන් ඔසයන්ගේ විපුලබව වෙයි. ඒ ඔසයන් කෙරෙහි කාමාසවයෙන් කාමෝස වෙයි, හවාසවයෙන් හවෝස වෙයි, දිව්‍යාසවයෙන් දිව්‍යෝස වෙයි, අච්ඡේදාසවයෙන් අච්ඡේදෝස වේ.

ඔහුට මේ සතර ඔසයෝ අනුසයසහගත වූවාහු (අනුසයභාවය නොහැර පැවැත්තාහු) සිතට පිවිසියාහු ලෙහි හැනී සිටිත්. එහෙයින් 'ඌරායෝ යි කියනු ලැබෙත්. (පීඩා ජනනය ද උද්ගාලියැ නොහැකිබව ද ඌරායාර්ථ යැ.) ඒ ඌරායන් කෙරෙහි කාමෝසය හෙතු කොටගෙන රාගසල්ල වෙයි, හවෝසයෙන් දෙසසල්ල වෙයි, දාෂ්ටිඔසයෙන් (තෙලෙ මම් වෙමි, තෙලෙ මාගේ ආත්ම යයි දාෂ්ටි වීසින් ගන්නා හෙයින්) මානසල්ල වෙයි, අච්ඡේදාසයෙන් මොහසල්ල වේ.

තස්ස ඉමෙහි චතුරි සලොති පරිඨාදිත්තං විඤ්ඤාණං චතුසු ඛමෙමසු සණ්ඨහති. රූපෙ වෙදනාය සඤ්ඤාය සංඛාරෙසු. තත් රුහසලොන නානුපසෙවනෙන විඤ්ඤාණෙන රුපුපභා විඤ්ඤාණධර්මී, දෙසසලොන නානුපසෙවනෙන විඤ්ඤාණෙන වෙදනුපභා විඤ්ඤාණධර්මී, මානසලොන නානුපසෙවනෙන විඤ්ඤාණෙන සඤ්ඤාපභා විඤ්ඤාණධර්මී, මොහ-සලොන නානුපසෙවනෙන විඤ්ඤාණෙන සංඛාරුපභා විඤ්ඤාණධර්මී.

තස්ස ඉමාහි චතුරි විඤ්ඤාණධර්මී උපත්ථං. විඤ්ඤාණං චතුරි ඛමෙමහි අගතීං ගච්ඡති ඡත්තු දෙසා හයා මොහා. තත් රුහෙන ඡත්තුගතීං ගච්ඡති, දෙසෙන දෙසාගතීං ගච්ඡති, හයෙන හයාගතීං ගච්ඡති, මොහෙන මොහාගතීං ගච්ඡති ඉති ඛො තඤ්ච කම්මං ඉමෙ ච කිලෙසා. එස හෙතු සංසාරස්ස. එවං සබ්බෙ කිලෙසා චතුරි විපල්ලාසෙහි නිද්දිස්සවබ්බා.

තත් ඉමා චතස්සො දිසා : කඛ්ථිකාරො අභාරො අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසො කාමුපාදනං කාමයොගො අභිජ්ඣාකායගන්තො කාමාසවො කාමොඤ්ඤා රුහසලො රුපුපභා විඤ්ඤාණධර්මී ඡත්තු අගතීගමනන්ති පඨමා දිසා.

එස්සො අභාරො දුක්ඛෙ සුඛන්ති විපල්ලාසො හවුපාදනං හවයොගො ඛ්‍යාපාදකායගන්තො හවාසවො හවොඤ්ඤා දෙසසලො වෙදනුපභා විඤ්ඤාණධර්මී දෙසා අගතීගමනන්ති දුතියා දිසා.

විඤ්ඤාණාභාරො අනිච්චි නිව්වන්ති විපල්ලාසො දිට්ඨපාදනං දිට්ඨියොගො පරිමාසකාය ගන්තො දිට්ඨාසවො දිට්ඨොඤ්ඤා මානසලො සඤ්ඤාපභා විඤ්ඤාණධර්මී හයා අගතීගමනන්ති තතියා දිසා.

මනොසඤ්චිතාභාරො අනත්තනි අත්තානි විපල්ලාසො අත්තවාදු-පාදනං අච්ඡායොගො ඉදංසච්චාහිනිමෙසකායගන්තො අච්ඡායසවො අච්ඡොඤ්ඤා මොහසලො සංඛාරුපභා විඤ්ඤාණධර්මී මොහා අගතීගමනන්ති චතුර්ථි දිසා.

තත් යො ච කඛ්ථිඛකාරො අභාරො යො ච අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසො කාමුපාදනං කාමයොගො අභිජ්ඣාකායගන්තො කාමාසවො කාමොඤ්ඤා රුහසලො රුපුපභා විඤ්ඤාණධර්මී ඡත්තු අගතීගමනන්ති ඉමෙසං දගන්තං සුත්තානං එකො අත්තො ඛ්‍යාඤ්ඤාමෙව නානං, ඉමෙ රුහවරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලෙසා.

තත් යො ච එස්සො අභාරො යො ච දුක්ඛෙ සුඛන්ති. විපල්ලාසො හවුපාදනං හවයොගො ඛ්‍යාපාදකායගන්තො හවාසවො හවොඤ්ඤා දෙසසලො වෙදනුපභා විඤ්ඤාණධර්මී දෙසා අගතීගමනන්ති ඉමෙසං දගන්තං සුත්තානං එකො අත්තො ඛ්‍යාඤ්ඤාමෙව නානං, ඉමෙ දෙස වරිතස්ස පුග්ගලස්ස උපකක්ඛිලෙසා.

මේ වතුර්විධ භාගයෙන් හාත්පසින් ගන්නාලද ඔහුගේ විභාගය රූපයෙහි වෙනස්කම සංඥායෙහි සංස්කාරයන්හි යන ආලම්බන වූ සතර ධර්මයන් කෙරෙහි පිහිටා සිටී. එහි රාගශල්‍යය හෙතු කොටගෙන නන්දි සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණායෙන් උපසික්ක (තෙත්) වූ විභාගයෙන් යුත් රුප්‍රපඨවිඤ්ඤාණවර්ධීනී වෙයි, ද්වේෂශල්‍යය හෙතු කොටගෙන තෘෂ්ණායෙන් තෙත්වූ (නන්ද්‍රපසෙවන) විභාගයෙන් යුත් වේදනුපඨවිඤ්ඤාණවර්ධීනී වෙයි, මානශල්‍යය හෙතු කොටගෙන තෘෂ්ණායෙන් තෙත්වූ විභාගයෙන් යුත් සංකල්පනවිඤ්ඤාණවර්ධීනී වෙයි, මොහශල්‍යය හෙතු කොටගෙන තෘෂ්ණායෙන් තෙත්වූ විභාගයෙන් යුත් සම්මාරූපන විඤ්ඤාණවර්ධීනී වේ.

මේ සතර විභාගස්ථිතීන් විසින් උපස්තම්භිත වූ ඔහුගේ විභාගය ඡන්දයෙන් පොසයෙන් හසින් මොහයෙන් යන සතර ධර්මයෙන් අගතියට යෙයි. එහි රාගය හෙතු කොටගෙන ඡන්දගතියට පැමිණෙයි, ද්වේෂය හෙතු කොට දෙසාගතියට පැමිණෙයි, භය හෙතු කොට භයාගතියට පැමිණෙයි, මොහය හෙතු කොට මොහාගතියට පැමිණේ, මෙසේ උක්කප්‍රකාරයෙන් ඒ (යට කී) වෙනතා වෙනසික කර්මය ද, මේ දශවස්තුක ක්ලේශයෝ ද වෙත්. තෙල (කර්ම ක්ලේශ දෙක) සංසාරයට හෙතු වේ. මෙසේ සියලු ක්ලේශයෝ සතර විපල්ලාසයන්ගෙන් දක්වියැයුත්තාහ.

එහි මේ දිසාභූත ධර්මයෝ යැ : කඛළිඛිකාරාහාර යැ අසුභයෙහි සුභ යැ යන විපල්ලාස යැ කාමුපාදන යැ කාමයොග යැ අභිජ්ඣාකායග්‍රන්ථ යැ කාමාසව යැ කාමොස යැ රාගසල්ල යැ රුප්‍රපඨවිඤ්ඤාණවර්ධීනී යැ ඡන්දයෙන් අගතියට යන දශධර්මයෝ ප්‍රථම දිශා යි.

එස්සාහාර යැ දුක්ඛයෙහි සුඛ යැ යන විපල්ලාස යැ හවුපාදන යැ භවයොග යැ ව්‍යාපාදකායග්‍රන්ථ යැ භවාසව යැ භවොස යැ දෙසසල්ල යැ වේදනුපඨවිඤ්ඤාණවර්ධීනී යැ ද්වේෂයෙන් අගතියට යන දශධර්මයෝ ද්විතීය දිශා යි.

විඤ්ඤාණාහාර යැ අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ යන විපල්ලාස යැ දිට්ඨිඋපාදන යැ දිට්ඨි යොග යැ පරාමාසකායග්‍රන්ථ යැ දිට්ඨාසව යැ දිට්ඨොස යැ මානසල්ල යැ සංකල්පනවිඤ්ඤාණවර්ධීනී යැ හසින් අගතියට යන දශධර්මයෝ තෘතීය දිශා යි.

මනොසංකල්පෙනාහාර යැ අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ යන විපල්ලාස යැ අත්තවාදාදන යැ අච්ඡේදයොග යැ ඉදංසම්මානිතිවේදකායග්‍රන්ථ යැ අච්ඡේදාසව යැ අච්ඡේදොස යැ මොහසල්ල යැ සම්මාරූපනවිඤ්ඤාණවර්ධීනී යැ මොහයෙන් අගතියට යන දශධර්මයෝ චතුර්ථ දිශා යි.

ඒ දිසාභූත ධර්මයන් කෙරෙහි යම් කඛළිකාරාහාරයෙක් ඇද්ද යම් අසුභයෙහි සුභ යැ යන විපල්ලාසයෙක් ඇද්ද කාමුපාදන යැ කාමයොග යැ අභිජ්ඣාකායග්‍රන්ථ යැ කාමාසව යැ කාමොස යැ රාගසල්ල යැ රුප්‍රපඨවිඤ්ඤාණවර්ධීනී යැ ඡන්දගතියට යන මේ දසවැදෑරුම් සූත්‍රයන්ගේ අර්ථය එකෙකි. ව්‍යාඤ්ජනය මැ නානා වෙයි. (මේ දශවිධ සූත්‍රපදයන්ගෙන් සවස්තුක තෘෂ්ණාව කියනලදී. 'දසන්තං සුත්තානං' යනු සූත්‍රයෙහි එක් පදයක් ගත්හෙයින් එකදෙයෙහි සමුදයවාචනාර්ය යි, 'පටො දධිසො, සමුද්දෙ දිට්ඨො' යනු මෙනි.) මේ ප්‍රථම දිශාභාවයෙන් කියනලද කඛළිකාරාහාරාදී ධර්මයෝ රාගවර්ත පුද්ගලභව උපක්ලේශයෝ යි.

එහි යම් එස්සාහාරයෙක් ඇද්ද යම් දුක්ඛයෙහි සුඛ යැ යන විපල්ලාසයෙක් ඇද්ද හවුපාදන යැ භවයොග යැ ව්‍යාපාදකායග්‍රන්ථ යැ භවාසව යැ භවොස යැ දෙසසල්ල යැ වේදනුපඨවිඤ්ඤාණවර්ධීනී යැ දෙසාගතියට යන මේ දසවැදෑරුම් සූත්‍රපදයන්ගේ අර්ථය එකෙකි, ව්‍යාඤ්ජනය මැ නානා වෙයි. මේ දුක්ඛදිසාභාවයෙන් කියනලද එස්සාහාරාදී ධර්මයෝ දොසවර්ත පුද්ගලභව උපක්ලේශයෝ යි.

තත්ථ යො ච විඤ්ඤාණාභාරො යො ච අනිච්ච නිච්චනති විපල්ලාසො දිට්ඨපාදනං දිට්ඨියොගො පරාමාසකායගණො දිට්ඨාසවො දිට්ඨොභො මානසල්ලො සඤ්ඤාපගා විඤ්ඤාණට්ඨිති හයා අගතිගමනනති ඉමෙසං දසනනං සුත්තානං එකො අනෙථා බ්‍යඤ්ඤානමෙව නානං, ඉමෙ දිට්ඨිචරිතස්ස උපකක්ඛිලෙතා.

තත්ථ යො ච මනෝසඤ්ඤානනාභාරො යො ච අනතතති අතතාති විපල්ලාසො අතතවාද්දපාදනං අවිජ්ජායොගො ඉදංසච්චාභිනිවේසකාය ගණො අවිජ්ජාසවො අවිජ්ජාභො මොහසල්ලො සංඛාරාද්දපගා විඤ්ඤාණට්ඨිති මොහා අගතිගමනනති ඉමෙසං දසනනං සුත්තානං එකො අනෙථා බ්‍යඤ්ඤානමෙව නානං, ඉමෙ දිට්ඨිචරිතස්ස උදන්තස්ස උපකක්ඛිලෙතා.

තත්ථ යො ච කබ්බිංකාරාභාරො යො ච එසෙසො ආභාරො, ඉමෙ අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පරිඤ්ඤං ගච්ඡනති, විඤ්ඤාණාභාරො සුඤ්ඤාතාය, මනෝසඤ්ඤානනාභාරො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ යො ච අසුභෙ සුභනති විපල්ලාසො යො ච දුක්ඛෙ සුඛනති විපල්ලාසො, ඉමෙ අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං අබ්බන්ධං ගච්ඡනති, අනිච්ච නිච්චනති විපල්ලාසො සුඤ්ඤාතාය, අනතතති අතතාති විපල්ලාසො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ කාමුපාදනං ච හවුපාදනං ච අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං ගච්ඡනති, දිට්ඨපාදනං සුඤ්ඤාතාය, අතතවාද්දපාදනං අනිමිත්තෙන.

තත්ථ කාමයොගො ච භවයොගො ච අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං ගච්ඡනති, දිට්ඨියොගො සුඤ්ඤාතාය, අවිජ්ජායොගො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ අභිජ්ඣාකායගණො ච බ්‍යාපාදකායගණො ච අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං ගච්ඡනති, පරාමාසකායගණො සුඤ්ඤාතාය, ඉදංසච්චාභිනිවේසකායගණො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ කාමාසවො ච භවාසවො ච අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං ගච්ඡනති, දිට්ඨාසවො සුඤ්ඤාතාය, අවිජ්ජාසවො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ කාමොභො ච භවොභො ච අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං ගච්ඡනති, දිට්ඨොභො සුඤ්ඤාතාය, අවිජ්ජාභො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ රාගසල්ලො ච දෝසසල්ලො ච අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පහානං ගච්ඡනති, මානසල්ලො සුඤ්ඤාතාය, මොහසල්ලො අනිමිත්තෙන.

තත්ථ රූප්පගා ච විඤ්ඤාණට්ඨිති වේදනුපගා ච විඤ්ඤාණට්ඨිති අප්පණ්ණිකෙන විමොක්ඛමුඛෙන පරිඤ්ඤං ගච්ඡනති, සඤ්ඤාපගා සුඤ්ඤාතාය, සංඛාරාද්දපගා අනිමිත්තෙන.

එහි යම් විකේන්ද්‍රීකරණයක් ඇද්ද යම් අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ යන විචල්ලාසයක් ඇද්ද දිව්‍යපාදන යැ දිව්‍යයාග යැ පරාමාසන්නායග්‍රන්ථ යැ දිව්‍යාසව යැ දිව්‍යාස යැ මානසල්ල යැ සංකේතප්‍රතිකේතවේදීන් යැ භයානකිගමන යැ යන මේ දසවැදෑරුම් සූත්‍රපදයන්ගේ අර්ථය එකෙකි, ව්‍යාකෘතිය මැ නානා වෙයි. මේ විකේන්ද්‍රීකරණයාදි දශධර්මයෝ මොහාධික (මන්ද) දිව්‍යවර්ත පුද්ගලභව උපක්ලේශයෝ යි.

එහි යම් මනෝසංකේතවිකරණයක් ඇද්ද යම් අනාත්මයෙහි ආත්ම යැ යන විචල්ලාසයක් ඇද්ද අත්තවාදපාදන යැ අවිජ්ජාසංයාම යැ ඉදංසව්වාහිනිවේදකාය ග්‍රන්ථ යැ අවිජ්ජාසව යැ අවිජ්ජාසංයාම යැ මොහසල්ල යැ සංඛාරාදිප්‍රතිකේතවේදීන් යැ මොහානකිගමන යැ යන මේ දසවැදෑරුම් සූත්‍රපදයන්ගේ අර්ථය එකෙකි වෙයි ව්‍යාකෘතිය මැ නානා වෙයි. මේ මනෝසංකේතවිකරණයාදි දශධර්මයෝ කියුණු ප්‍රභූ ඇති දිව්‍යවර්ත පුද්ගලභව උපක්ලේශයෝ යි.

එහි යම් කවලිකාරාභාරයකුත් යම් එස්සාභාරයකුත් ඇද්ද මොහු අප්‍රණීතික විමොක්ෂමුඛයෙන් පරිඤ්චට යෙහි, විකේන්ද්‍රීකරණය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද මනෝසංකේතවිකරණය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද පරිඤ්චට යෙයි.

එහි යම් අසුභයෙහි සුභ යැ යන විචල්ලාසයකුත් යම් දුක්ඛයෙහි සුඛ යැ යන විචල්ලාසයකුත් ඇද්ද, මොහු අප්‍රණීතිකවිමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට අභ්‍යස්තයට යෙහි, අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යැ යන විචල්ලාසය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද, අනාත්ම යෙහි ආත්ම යැ යන විචල්ලාසය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද ප්‍රභාණයට අභ්‍යස්තයට යෙයි.

එහි කාමුපාදනය ද භවුපාදනය ද අප්‍රණීතික විමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, දිව්‍යපාදනය ඉන්‍යාත විමොක්ෂමුඛයෙන් ද අත්තවාදපාදනය අනිමිත්තවිමොක්ෂයෙන් ද ප්‍රභාණයට යේ.

එහි කාමයොගය ද භවයොගය ද අප්‍රණීතික විමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, දිව්‍යයොගය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද අවිජ්ජාසංයාමය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද ප්‍රභාණයට යේ.

එහි අභිධ්‍යානායුග්‍රන්ථය ද ව්‍යාපාදකායුග්‍රන්ථය ද අප්‍රණීතිකවිමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, පාරාමසන්නායුග්‍රන්ථය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද ඉදංසව්වාහිනිවේදකායුග්‍රන්ථය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද ප්‍රභාණයට යේ.

එහි කාමාසවය ද භවාසවය ද අප්‍රණීතික විමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, දිව්‍යාසවය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද, අවිජ්ජාසවය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද ප්‍රභාණයට යේ.

එහි කාමොසය ද භවොසය ද අප්‍රණීතිකවිමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, දිව්‍යොසය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද අවිජ්ජාසය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද ප්‍රභාණයට යේ.

එහි රාගසල්ලය ද ඉද්ධසල්ලය ද අප්‍රණීතිකවිමොක්ෂමුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, මානසල්ලය ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද, මොහසල්ලය අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද, ප්‍රභාණයට යේ.

එහි රුප්ප්‍රතිකේතවේදීන් ද වේදනාප්‍රතිකේතවේදීන් ද අප්‍රණීතික විමොක්ෂමුඛයෙන් පරිඤ්චට යෙයි, සංකේතප්‍රතිකේතවේදීන් ඉන්‍යාතවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද සංඛාරාදිප්‍රතිකේතවේදීන් අනිමිත්තවිමොක්ෂමුඛයෙන් ද පරිඤ්චට යේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ථ ජ්‍යු ච අගභිගමනං දෙසා ච අගභිගමනං අප්පාද්ධිතෙන විමොක්ඛානුබ්බෙන පභානං ගච්ඡන්ති, භග්‍යො අගභිගමනං සුඤ්ඤාතාය, මොඝා අගභිගමනං අනිමිතතතන විමොක්ඛානුබ්බෙන පභානං ගච්ඡන්ති.

ඉති සබ්බෙ ලොකවට්ඨානුසාරිනො ධම්මා නිගන්ති තෙලොකා නිති විමොක්ඛානුබ්බෙතිති. තත්ථිදං නිගානං චතස්සො පටිපදා චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරි කුසානා චත්තාරො විහාරො චත්තාරො සම්මප්පාදානා චත්තාරො අච්ඡරියා අබ්‍යුතො ධම්මා චත්තාරි අභිධ්මානා චත්තාරො සමාධිභාවනා චත්තාරො සුඛභාගියා ධම්මා චත්තාරො අප්පමාණා.

පථමො පටිපදා පථමං සතිපට්ඨානං, දුතියං පටිපදා දුතියං සතිපට්ඨානං, තතියං පටිපදා තතියං සතිපට්ඨානං, චතුත්ථං පටිපදා චතුත්ථං සතිපට්ඨානං. පථමං සතිපට්ඨානං පථමං කුසානං, දුතියං සතිපට්ඨානං දුතියං කුසානං, තතියං සතිපට්ඨානං තතියං කුසානං, චතුත්ථං සතිපට්ඨානං චතුත්ථං කුසානං. පථමං කුසානං පථමො විහාරො, දුතියං කුසානං දුතියො විහාරො, තතියං කුසානං තතියො විහාරො, චතුත්ථං කුසානං චතුත්ථො විහාරො. පථමො විහාරෙ පථමං සම්මප්පාදානං, දුතියො දුතියං, තතියො තතියං, චතුත්ථො විහාරො චතුත්ථං සම්මප්පාදානං. පථමං සම්මප්පාදානං පථමො අච්ඡරියො අබ්‍යුතො ධම්මො, දුතියං දුතියො, තතියං තතියො, චතුත්ථං සම්මප්පාදානං චතුත්ථො අච්ඡරියො අබ්‍යුතො ධම්මො. පථමො අච්ඡරියො අබ්‍යුතො ධම්මො, පථමං අභිධ්මානං, දුතියො අච්ඡරියො අබ්‍යුතො ධම්මො, දුතියං අභිධ්මානං, තතියො අච්ඡරියො අබ්‍යුතො ධම්මො, තතියං අභිධ්මානං, චතුත්ථො අච්ඡරියො අබ්‍යුතො ධම්මො, චතුත්ථං අභිධ්මානං. පථමං අභිධ්මානං පථමං සමාධිභාවනා, දුතියං අභිධ්මානං දුතියං සමාධිභාවනා, තතියං අභිධ්මානං තතියං සමාධිභාවනා, චතුත්ථං අභිධ්මානං චතුත්ථං සමාධිභාවනා. පථමං සමාධිභාවනා පථමො සුඛභාගියා ධම්මො, දුතියං සමාධිභාවනා දුතියො සුඛභාගියා ධම්මො, තතියං සමාධිභාවනා තතියො සුඛභාගියා ධම්මො, චතුත්ථං සමාධිභාවනා චතුත්ථො සුඛභාගියා ධම්මො. පථමො සුඛභාගියා ධම්මො, පථමං අප්පමාණං, දුතියො සුඛභාගියා ධම්මො, දුතියං අප්පමාණං, තතියො සුඛභාගියා ධම්මො, තතියං අප්පමාණං, චතුත්ථො සුඛභාගියා ධම්මො, චතුත්ථං අප්පමාණං.

පථමො පටිපදා භාවිතා බහුලිකතා පථමං සතිපට්ඨානං පරිපුරෙති, දුතියං පටිපදා භාවිතා බහුලිකතා දුතියං සතිපට්ඨානං පරිපුරෙති, තතියං පටිපදා භාවිතා බහුලිකතා තතියං සතිපට්ඨානං පරිපුරෙති, චතුත්ථං පටිපදා භාවිතා බහුලිකතා චතුත්ථං සතිපට්ඨානං පරිපුරෙති, පථමො සතිපට්ඨානො භාවිතො බහුලිකතො පථමං කුසානං පරිපුරෙති, දුතියො සතිපට්ඨානො භාවිතො බහුලිකතො දුතියං කුසානං පරිපුරෙති, තතියො සතිපට්ඨානො භාවිතො බහුලිකතො තතියං කුසානං පරිපුරෙති, චතුත්ථො සතිපට්ඨානො භාවිතො බහුලිකතො චතුත්ථං කුසානං පරිපුරෙති, පථමං කුසානං භාවිතං බහුලිකතං පථමං විහාරං පරිපුරෙති, දුතියං කුසානං භාවිතං බහුලිකතං දුතියං විහාරං පරිපුරෙති, තතියං කුසානං භාවිතං බහුලිකතං තතියං විහාරං පරිපුරෙති, චතුත්ථං කුසානං භාවිතං බහුලිකතං චතුත්ථං විහාරං පරිපුරෙති, පථමො විහාරො භාවිතො

එහි ඡන්දයෙන් අගතිගමනය ද ද්වේෂයෙන් අගතිගමනය ද අප්‍රණිතිවීමාක්ෂ මුඛයෙන් ප්‍රභාණයට යෙයි, හයින් අගතිගමනය භූතාත්මමාක්ෂමුඛයෙන් ද මොහයෙන් අගතිගමනය අතිමිත්තවීමාක්ෂමුඛයෙන් ද ප්‍රභාණයට යේ.

මෙසේ ආභාරාදී සියලු ලොක සංඛ්‍යාත සංසාරවට්ටය අනුව යනුයුතු ධර්මයෝ අතිතානුදර්ශනාදී ත්‍රිවිධවීමාක්ෂමුඛයෙන් මත්‍රෙලොකවර්තයෙන් නික්ම යෙත්. එහි මේ නිර්යාණය යැ සතර ප්‍රතිපදාවෝ යැ සතර සතිපට්ඨානායෝ යැ සතර ධ්‍යානායෝ යැ (ද්විතීය භූමි ආයානි ආනෙක්ඛසන) සතර විහාරයෝ යැ සතර සමාක්ෂප්‍රධානායෝ යැ සතර ආශ්වයානිඅද්භූතධර්මයෝ යැ සතර අධිෂ්ඨානායෝ යැ සතර සමාධිභාවනාවෝ යැ ඉන්ද්‍රිය සංවරාදී සතර සුඛභාගියධර්මයෝ යැ සතර අප්‍රමාණධර්මයෝ යි.

පළමුවන පටිපදාව පළමුවන සතිපට්ඨාන යැ, දෙවන පටිපදාව දෙවන සතිපට්ඨාන යැ, තෙවන පටිපදාව තෙවන සතිපට්ඨාන යැ, සිව්වන පටිපදාව සිව්වන සතිපට්ඨාන යි. ප්‍රථම සතිපට්ඨානාය ප්‍රථමධ්‍යාන යැ, දෙවන සතිපට්ඨානාය ද්විතීයධ්‍යාන යැ, තෙවන සතිපට්ඨානාය තෘතීයධ්‍යාන යැ, සිව්වන සතිපට්ඨානාය චතුර්ථධ්‍යාන යි. ප්‍රථමධ්‍යානාය ප්‍රථම විහාර යැ, ද්විතීයධ්‍යානාය ද්විතීයවිහාර යැ, තෘතීයධ්‍යානාය තෘතීය විහාර යැ, චතුර්ථධ්‍යානාය චතුර්ථවිහාර යි. ප්‍රථම විහාරය ප්‍රථම සමාක්ෂප්‍රධාන යැ, ද්විතීය විහාරය ද්විතීය සමාක්ෂප්‍රධාන යැ, තෘතීය විහාරය තෘතීය සමාක්ෂප්‍රධාන යැ, චතුර්ථ විහාරය චතුර්ථ සමාක්ෂප්‍රධාන යි. ප්‍රථම සමාක්ෂ ප්‍රධානාය ප්‍රථම ආශ්වයානි අද්භූතධර්ම යැ, දෙවැන්න — දෙවැන්න යැ, තෙවැන්න — තෙවැන්න යැ, සතරවැනි සමාක්ෂප්‍රධානාය සතරවැනි ආශ්වයානි අද්භූතධර්ම යි. ප්‍රථම ආශ්වයානි අද්භූතධර්මය ප්‍රථම අධිවයාන යැ, දෙවැනි ආශ්වයානි අද්භූතධර්මය දෙවැනි අධිවයාන යැ, තෙවැනි ආශ්වයානි අද්භූතධර්මය තෙවැනි අධිවයාන යැ, සිව්වැනි ආශ්වයානි අද්භූතධර්මය සිව්වැනි අධිවයාන යි. පළමුවන අධිවයානාය පළමුවන සමාධිභාවනා යැ, දෙවැනි අධිවයානාය දෙවැනි සමාධිභාවනා යැ, තෙවැනි අධිවයානාය තෙවැනි සමාධිභාවනා යැ, සිව්වැනි අධිවයානාය සිව්වැනි සමාධි භාවනා යි. පළමුවන සමාධිභාවනාව පළමුවන සුඛභාගියධර්ම යැ, දෙවැනි සමාධි භාවනාව දෙවැනි සුඛභාගියධර්ම යැ, තෙවැනි සමාධිභාවනාව තෙවැනි සුඛභාගියධර්ම යැ, සිව්වැනි සමාධිභාවනාව සිව්වැනි සුඛභාගියධර්ම යි. පළමුවන සුඛභාගියධර්මය පළමුවන අප්පමාණ යැ, දෙවැනි සුඛභාගියධර්මය දෙවැනි අප්පමාණ යැ, තෙවැනි සුඛභාගියධර්මය තෙවැනි අප්පමාණ යැ, සිව්වැනි සුඛභාගියධර්මය සිව්වැනි අප්පමාණ යි.

පළමුවන පටිපදාව භාවිත බහුලිකෘත වූවා පළමුවන සතිපට්ඨානාය පරිපූර්ණ කෙරෙයි, දෙවැනි පටිපදාව භාවිත බහුලිකෘත වූවා දෙවැනි සතිපට්ඨානාය පුරයි, තෙවැනි පටිපදාව භාවිත බහුලිකෘත වූවා තෙවැනි සතිපට්ඨානාය පුරයි, සිව්වැනි පටිපදාව භාවිත බහුලිකෘත වූවා සිව්වැනි සතිපට්ඨානාය පුරයි. පළමුවන සතිපට්ඨානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ප්‍රථමධ්‍යානාය පුරයි, දෙවැනි සතිපට්ඨානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ද්විතීයධ්‍යානාය පුරයි, තෙවැනි සතිපට්ඨානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ තෘතීයධ්‍යානාය පුරයි, සිව්වැනි සති පට්ඨානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ චතුර්ථධ්‍යානාය පුරයි. ප්‍රථමධ්‍යානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ප්‍රථම විහාරය පුරයි, ද්විතීයධ්‍යානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ද්විතීය විහාරය පුරයි, තෘතීයධ්‍යානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ තෘතීය විහාරය පුරයි, චතුර්ථධ්‍යානාය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ චතුර්ථ විහාරය පුරයි. ප්‍රථම විහාරය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ත්‍රාපත්

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බහුලිකතෙ: අනුපාතන: පාපකාන: අකුසලාන: ධර්මාන: අනුපාදං පරිපුරෙති, දුතියො විභායො භාවිතො බහුලිකතෙ: උපාතන: පාපකාන: අකුසලාන: ධර්මාන: පහාන: පරිපුරෙති, තතියො විභායො භාවිතො බහුලිකතෙ: අනුපාතන: කුසලාන: ධර්මාන: උපාදං පරිපුරෙති, චතුස්ථො විභායො භාවිතො බහුලිකතෙ: උපාතන: කුසලාන: ධර්මාන: සීතී. අසමෝසං භියොභාවං පරිපුරෙති, පථමං සමමාපායනං භාවිතං බහුලිකතං මානසානං පරිපුරෙති, දුතියං සමමාපායනං භාවිතං බහුලිකතං ආලයසංකල්පනං පරිපුරෙති, තතියං සමමාපායනං භාවිතං බහුලිකතං අවිජ්ජාපහානං පරිපුරෙති, චතුස්ථං සමමාපායනං භාවිතං බහුලිකතං හවුපසමං පරිපුරෙති, මානසානං භාවිතං බහුලිකතං සම්මාධිවිතං පරිපුරෙති, ආලයසංකල්පනො භාවිතො බහුලිකතො වාගාධිවිතං පරිපුරෙති, අවිජ්ජාපහානං භාවිතං බහුලිකතං පඤ්ඤාධිවිතං පරිපුරෙති, හවුපසමො භාවිතො බහුලිකතො උපසමාධිවිතං පරිපුරෙති, සම්මාධිවිතං භාවිතං බහුලිකතං ඡන්දසමාධිං පරිපුරෙති, වාගාධිවිතං භාවිතං බහුලිකතං විරිසසමාධිං පරිපුරෙති, පඤ්ඤාධිවිතං භාවිතං බහුලිකතං විතසමාධිං පරිපුරෙති, උපසමාධිවිතං භාවිතං බහුලිකතං විමංසාසමාධිං පරිපුරෙති, ඡන්දසමාධි භාවිතො බහුලිකතො ඉන්ද්‍රියසංවරං පරිපුරෙති, විරිසසමාධි භාවිතො බහුලිකතො තපං පරිපුරෙති, විතසමාධි භාවිතො බහුලිකතො බුද්ධිං පරිපුරෙති, විමංසාසමාධි භාවිතො බහුලිකතො සබ්බපට්ඨ පටිතිස්සයං පරිපුරෙති. ඉන්ද්‍රියසංවරො භාවිතො බහුලිකතො මේතනං පරිපුරෙති, තපො භාවිතො බහුලිකතො කරුණං පරිපුරෙති, බුද්ධි භාවිතො බහුලිකතො ඉදිතං පරිපුරෙති, සබ්බපට්ඨපටිතිස්සයො භාවිතො බහුලිකතො උපෙක්ඛං පරිපුරෙති.

තත්ථ ඉමි: වතස්සො දිසා; පථමො පටිපදා පථමො සතිපට්ඨානො පථමං කුසං පථමො විභායො පථමො සමමාපායනො පථමො අව්චරියො අබ්බුතො ධර්මො සම්මාධිවිතං ඡන්දසමාධි ඉන්ද්‍රියසංවරො මේතනං ඉති පථමො දිසා.

දුතියං පටිපදා දුතියො සතිපට්ඨානො දුතියං කුසං දුතියො විභායො දුතියො සමමාපායනො දුතියො අව්චරියො අබ්බුතො ධර්මො වාගාධිවිතං විරිසසමාධි තපො කරුණං ඉති දුතියං දිසා,

තතියං පටිපදා තතියො සතිපට්ඨානො තතියං කුසං තතියො විභායො තතියො සමමාපායනො තතියො අව්චරියො අබ්බුතො ධර්මො පඤ්ඤාධිවිතං විතසමාධි බුද්ධි ඉදිතං ඉති තතියං දිසා,

චතුස්ථො පටිපදා චතුස්ථො සතිපට්ඨානො චතුස්ථො කුසං චතුස්ථො විභායො චතුස්ථො සමමාපායනො චතුස්ථො අව්චරියො අබ්බුතො ධර්මො උපසමාධිවිතං විමංසාසමාධි සබ්බපට්ඨපටිතිස්සයො උපෙක්ඛං ඉති චතුස්ථො දිසා.

තත්ථ පථමො පටිපදා පථමො සතිපට්ඨානො පථමං කුසං පථමො විභායො පථමො සමමාපායනො පථමො අව්චරියො අබ්බුතො ධර්මො සම්මාධිවිතං ඡන්දසමාධි ඉන්ද්‍රියසංවරො මේතනං ඉති ඉමෙසං දසනාං සුත්තානං එකො අස්ථො බ්‍රහ්මාර්ථසමිති නාමං. ඉදං රාගවිරිතස්ස පුණ්ණලක්ඛණං හෙතෙජ්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ලාමක අකුලෙධර්මයන්ගේ අනුක්පාදය පරිපූරණ කෙරෙයි, ද්විතීය විහාරය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ උපන් ලාමක අකුලෙධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පුරයි, තෘතීය විහාරය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ නූපන් කුලෙධර්මයන්ගේ උක්පාදය පුරයි, චතුර්ථ විහාරය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ උපන් කුලෙධර්මයන්ගේ ස්විතිය අසම්මොසය (නො නැයිම) බහුලබව පරිපූරණ කෙරේ. ප්‍රථම සමාක්ප්‍රධානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ මානප්‍රභාණය පුරයි, දෙවැනි සමාක්ප්‍රධානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ආලයසමුද්දසානය පුරයි, තෙවැනි සමාක් ප්‍රධානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ අවිද්‍යාප්‍රභාණය පුරයි, සිව්වැනි සමාක්ප්‍රධානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ හවයාගේ උපසමය පුරයි. මානප්‍රභාණය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ සත්‍යාධිෂ්ඨානය පුරයි, ආලයසමුද්දසානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ත්‍යාගාධිෂ්ඨානය පුරයි, අවිද්‍යාප්‍රභාණය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ප්‍රඥාධිෂ්ඨානය පුරයි, හවොපසමය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ (ක්ලෙශ) උපසමාධිෂ්ඨානය පුරයි, සත්‍යාධිෂ්ඨානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ඡන්දසමාධිය පුරයි, ත්‍යාගාධිෂ්ඨානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ වීර්යසමාධිය පුරයි, ප්‍රඥාධිෂ්ඨානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ චිත්තසමාධිය පුරයි, උපසමාධිෂ්ඨානය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ වීමංසාසමාධිය පුරයි. ඡන්දසමාධිය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ ඉන්ද්‍රිය සංවරය පුරයි, වීර්යසමාධිය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ (සුඤ්ඤාධර්ම සංඛ්‍යාත) තපස පුරයි, චිත්තසමාධිය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ (බොජ්ඣංගභාවනා සංඛ්‍යාත) බුද්ධිය පුරයි, වීමංසා සමාධිය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ සබ්බපට්ඨපට්ඨිකස්සග්ගය පුරයි. ඉන්ද්‍රියසංවරය භාවිත බහුලිකෘත වූයේ මත්තාව පුරයි, තපස භාවිත බහුලිකෘත වූයේ කරුණාව පුරයි, බුද්ධිය භාවිත බහුලිකෘත වූවා මුද්ධාව පුරයි, සබ්බපට්ඨපට්ඨිකස්සග්ගය (නිවන) භාවිත බහුලිකෘත වූයේ උපෙක්ඛාව පරිපූරණ කෙරේ.

ඒ වොදනපක්ෂයෙහි මේ සභර දිශාවේ යැ : ප්‍රථම පවිසද යැ ප්‍රථම සක්පවයාන යැ ප්‍රථම ධ්‍යාන යැ ප්‍රථම (දිව්‍ය) විහාරය යැ ප්‍රථම සමාන්තප්‍රධාන යැ ප්‍රථම අභිජරිය අභිභූත ධර්ම යැ සච්චාධිවයාන යැ ඡන්දසමාධි යැ ඉන්ද්‍රියසංවරයැ මෙක්කා යැ යනු ප්‍රථම දිශා භූත ධර්ම යි.

දෙවැනි පටිපදු යැ දෙවැනි සන්නිපටියාන යැ දෙවැනි ධ්‍යාන යැ දෙවැනි (බ්‍රහ්ම) චිහාර යැ දෙවැනි සමාසකප්‍රධාන යැ දෙවැනි අවිජ්ජාසංගත ධර්ම යැ වාග්‍යාධිපතියාන යැ චිරියසමාධි යැ තපස යැ කරුණා (අප්‍රාමාණා) යැ යනු ද්විතීය දිශාභ්‍රම ධර්ම යි.

තෘතීය ප්‍රතිපද යැ තෙවැනි සතිපට්ඨාන යැ තෙවැනි ධ්‍යාන යැ තෙවැනි (අරිය) විහාර යැ තෙවැනි සමාක්ෂ්‍රධාන යැ තෙවැනි අභිජරිය අභිභූත ධර්ම යැ පඤ්ඤාධිප්ඨාන යැ චිත්තසමාධි යැ (බොජ්ඣංගභාග්‍යා) බුද්ධි යැ මුදිතා (අප්‍රාමාණ) යැ යනු තෘතීය දිශාභූත ධර්ම යි.

කතරවැනි පව්පය යැ සිව්වැනි සතිපට්ඨාන යැ සිව්වැනි ධ්‍යාන යැ සිව්වැනි (ආනෙඤ්ජ) චිතාර යැ සිව්වැනි සමන්ත්ප්‍රධාන යැ සිව්වැනි අවිජරිය අභිභූත ධර්ම යැ උපසමාධිපට්ඨාන යැ වීමංසාසමාධි යැ සංක්‍ෂිප්තධර්මානුස්ථාන යැ උපෙක්ඛා (අප්‍රාමාණය) යැ යනු චතුර්ථ දිශාභූත ධර්ම යි.

ඒ දිශාභ්‍යාස ධර්මයන් කෙරෙහි පස්ම පටිපදා යැ පස්ම සතිපට්ඨාන යැ පස්ම ක්‍ෂාන්ත යැ පස්ම විහාර යැ පස්ම සම්මප්පධාන යැ පස්ම අවජරිය අභිභ්‍යාසමම යැ සච්චාධිට්ඨාන යැ ජන්දසමාධි යැ ඉන්ද්‍රියසංවර යැ මෙත්තා යැ යන මේ දසවැදූරුම සුප්පදයන්ගේ අර්ථය එකෙකු වාසැන්නය මැ නානා වෙයි. මේ රාගවේරික පුද්ගලයාට බෙහෙවින්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුතියං පටිපදා දුතියො සතිපට්ඨානො දුතීයං කුංචං දුතියො විහාරො දුතියො සම්මප්පාධානො දුතියො අව්ඡරියො අබ්බුතො ධම්මො වාගාධිව්ඨානං විරියසමාධි තපො කරුණං ඉතී ඉමෙසං දසනනං සුත්තානං එකො අපේඛා බ්‍යඤ්ඤාමෙව නානං. ඉදං දෙසවරිතස්ස පුග්ගලස්ස හෙතෙජං.

තතියං පටිපදා තතියො සතිපට්ඨානො තතියං කුංචං තතියො විහාරො තතියො සම්මප්පාධානො තතියො අව්ඡරියො අබ්බුතො ධම්මො පඤ්ඤාධිව්ඨානං විතතසමාධි බුද්ධි බුද්ධිං ඉතී ඉමෙසං දසනනං සුත්තානං එකො අපේඛා බ්‍යඤ්ඤාමෙව නානං. ඉදං දිට්ඨිවරිතස්ස මජ්ඣිමනිකායෙහි පුග්ගලස්ස හෙතෙජං.

චතුස්ථං පටිපදා චතුස්ථො සතිපට්ඨානො චතුස්ථං කුංචං චතුස්ථො විහාරො චතුස්ථො සම්මප්පාධානො චතුස්ථො අව්ඡරියො අබ්බුතො ධම්මො උපසමාධිව්ඨානං විමංසාසමාධි සබ්බුපටිපට්ඨිකායො උපෙකකා ඉතී ඉමෙසං දසනනං සුත්තානං එකො අපේඛා බ්‍යඤ්ඤාමෙව නානං. ඉදං දිට්ඨිවරිතස්ස උද්දත්තස්ස හෙතෙජං.

තස් දුක්ඛා ව පටිපදා දකුණිඤ්ඤා දුක්ඛා ව පටිපදා ඛිප්පා භිඤ්ඤා අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං, සුඛා පටිපදා දකුණිඤ්ඤා සුඤ්ඤාතවිමොක්ඛාමුඛං, සුඛා පටිපදා ඛිප්පා භිඤ්ඤා අනිමිත්ත විමොක්ඛාමුඛං.

තස් කායෙ කායානුපස්සිතා සතිපට්ඨානං ව වේදනාසු වේදනානු-පස්සිතා සතිපට්ඨානං ව අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං, විතො විතානු-පස්සිතා සුඤ්ඤාතා විමොක්ඛාමුඛං, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සිතා අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

තස් පඨමඤ්ච කුංචං දුතියං ව කුංචං අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං තතියං කුංචං සුඤ්ඤාතා, චතුස්ථං කුංචං අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

තස් පඨමො ව විහාරො දුතියො ව විහාරො අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං, තතියො විහාරො සුඤ්ඤාතා, චතුස්ථො විහාරො අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

තස් පඨමං ව සම්මප්පාධානං දුතියං ව සම්මප්පාධානං අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං, තතියං සම්මප්පාධානං සුඤ්ඤාතා, චතුස්ථං සම්මප්පාධානං අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

තස් මානසිකානං ව ආරුහස්සිකානො ව අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං අවිජ්ජාපනානං සුඤ්ඤාතා, හවුපසමො අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

තස් සච්චාධිව්ඨානං ව වාගාධිව්ඨානං ව අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං, පඤ්ඤාධිව්ඨානං සුඤ්ඤාතා, උපසමාධිව්ඨානං අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

තස් ඡන්දසමාධි විරියසමාධි ව අපාඤ්ඤිතං විමොක්ඛාමුඛං, විතත සමාධි සුඤ්ඤාතා, විමංසාසමාධි අනිමිත්තං විමොක්ඛාමුඛං.

දෙවැනි පටිපද යැ දෙවැනි සතිපට්ඨාන යැ දෙවැනි ධ්‍යාන යැ දෙවැනි විහාර යැ දෙවැනි සම්මප්පධාන යැ දෙවැනි අව්ඡරිය අභිභූත ධර්ම යැ වාගාධිවිධාන යැ වීරියසමාධි යැ (පුණ්‍යධර්ම) තපස යැ කරුණා යැ යන මේ දසවැදූරුම් සූත්‍රපදයන්ගේ අර්ථය එකෙකැ, ව්‍යාඤ්ජනය මැ නානා වෙයි, මේ දෙසවරිත පුද්ගලභව භෙදෙනි.

තෙවැනි පටිපද යැ තෙවැනි සතිපට්ඨාන යැ තෙවැනි ධ්‍යාන යැ තෙවැනි විහාර යැ තෙවැනි සම්මප්පධාන යැ තෙවැනි අව්ඡරිය අභිභූත ධර්ම යැ පඤ්ඤාධිවිධාන යැ චිත්ත සමාධි යැ (බොජ්ඣංගභවනා) බුද්ධි යැ මුද්ධිකා යැ යන මේ දසවැදූරුම් සූත්‍රපදයන්ගේ අර්ථය එකෙකැ, ව්‍යාඤ්ජනය මැ නානා වෙයි. මේ මන්ද වූ (මොහාධික) දිට්ඨිවරිත පුද්ගලභව භෙදෙනි.

සිව්වැනි පටිපද යැ සිව්වැනි සතිපට්ඨාන යැ සිව්වැනි ධ්‍යාන යැ සිව්වැනි විහාර යැ සිව්වැනි සම්මප්පධාන යැ සිව්වැනි අව්ඡරිය අභිභූත ධර්ම යැ උපසමාධිවිධාන යැ විමංසා සමාධි යැ සතිබුප්පිට්ඨිකාසංගත යැ උපෙක්ඛා යැ යන මේ දසවැදූරුම් සූත්‍රපදයන්ගේ අර්ථය එකෙකැ, ව්‍යාඤ්ජනය මැ නානා වෙයි. මේ උදත්ථ (උදර ප්‍රභූ ඇති) දිට්ඨිවරිත පුද්ගලභව භෙදෙනි.

එහි (ඒ වෙදනාධර්මයන් කෙරෙහි) දන්ධාභිඤ්ඤ වූ සුක්ඛපට්ඨපදව ද ඛේපාභිඤ්ඤ වූ සුක්ඛපට්ඨපදව ද අප්‍රණිතික විමොක්ඛමුඛ යැ, දන්ධාභිඤ්ඤ වූ සුක්ඛපට්ඨපදව ඉන්‍යාතවිමොක්ඛ මුඛ යැ, ඛේපාභිඤ්ඤ වූ සුක්ඛපට්ඨපදව අනිමිත්තවිමොක්ඛමුඛ යි.

එහි කයෙහි කය අනුව දක්නා සතිපට්ඨාන යැ ද වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව දක්නා සතිපට්ඨාන යැ ද අප්‍රණිතික විමොක්ඛමුඛ යැ, චිත්තයෙහි චිත්තානුපස්සි සතිපට්ඨාන යැ ඉන්‍යාත විමොක්ඛමුඛ යැ, ධර්මයන්හි ධම්මානුපස්සි සතිපට්ඨාන යැ අනිමිත්තවිමොක්ඛ මුඛ යි.

එහි ප්‍රථමධ්‍යානය ද ද්විතීයධ්‍යානය ද අප්‍රණිතික විමොක්ඛමුඛ යැ, තෘතීයධ්‍යානය ඉන්‍යාතවිමොක්ඛමුඛ යැ, චතුර්ථධ්‍යානය අනිමිත්තවිමොක්ඛමුඛ යි.

එහි ප්‍රථමවිහාරය ද ද්විතීය විහාරය ද අප්‍රණිතික විමොක්ඛමුඛ යැ, තෘතීය විහාරය ඉන්‍යාත විමොක්ඛමුඛ යැ, චතුර්ථවිහාරය අනිමිත්තවිමොක්ඛමුඛ යි.

එහි ප්‍රථම සමාක්ඛ්‍යානය ද ද්විතීය සමාක්ඛ්‍යානය ද අප්‍රණිතික විමොක්ඛමුඛ යැ, තෘතීය සමාක්ඛ්‍යානය ඉන්‍යාතවිමොක්ඛමුඛ යැ, චතුර්ථ සමාක්ඛ්‍යානය අනිමිත්ත විමොක්ඛමුඛ යි.

එහි මානසිකාණය ද ආලයහමුද්දානය ද අප්‍රණිතික විමොක්ඛමුඛ යැ, අවිද්‍යාප්‍රභාණය ඉන්‍යාතවිමොක්ඛමුඛ යැ, හට්ඨපසාදය අනිමිත්තවිමොක්ඛමුඛ යි.

එහි සත්‍යාධිවිධානය ද වාගාධිවිධානය ද අප්‍රණිතිකවිමොක්ඛමුඛ යැ, පඤ්ඤාධිවිධානය ඉන්‍යාතවිමොක්ඛමුඛ යැ, උපසමාධිවිධානය අනිමිත්තවිමොක්ඛමුඛ යි.

එහි ඡන්දසමාධිය ද වීරියසමාධිය ද අප්‍රණිතිකවිමොක්ඛමුඛ යැ, චිත්තසමාධිය ඉන්‍යාතවිමොක්ඛමුඛ යැ, විමංසාසමාධිය අනිමිත්තවිමොක්ඛමුඛ යි.

තත් ඉන්ද්‍රියවිචාරො ච තපො ච අපාණ්ඩිතං විමෝක්‍ෂමුඛං, බ්‍රහ්ම සුඤ්ඤතා භව්‍යවිචාරිණිකාං අතීතතං විමෝක්‍ෂමුඛං.

තත් මෙතතා ච කරුණා ච අපාණ්ඩිතං විමෝක්‍ෂමුඛං, මුදිතා සුඤ්ඤතා, උපෙක්‍ෂා අතීතතං විමෝක්‍ෂමුඛං.

තෙසං විකෘතිත්‍රිතං; චිත්තාරො අභාරා, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තො; පටිපද චිත්තාරො විපල්‍යාසා, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරො සතිපට්ඨානා චිත්තාරි උපාදානාති, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරි ක්‍ෂානාති. චිත්තාරො යොගා, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරො විහාරා, චිත්තාරො ගන්ථා, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරො සම්මප්පධානා චිත්තාරො අසම්මානො, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරො අව්චරිතා අබ්‍යුතා ධම්මා චිත්තාරො ඕඝා, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරි අධිව්භානාති. චිත්තාරො සල්‍යා, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තො සම්මානිභාවනා චිත්තො විඤ්ඤාණධර්මිනියො, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තාරො සුඛභාසිතා ධම්මා. චිත්තාරි අගතිගමනාති, තෙසං පටිපක්‍ෂො චිත්තො අපාමාණා.

සිතා : බ්‍රහ්මා පච්චිකවුත්ථි සංචිතා ච භතරාගදෙහමොහා; තෙසං විකෘතිත්‍රිතං සංචිතා සච්ඡිකිරිතා බ්‍රහ්මකිරිතා ච, විකෘතිත්‍රිතං ඉන්ද්‍රියධර්මානං, විකෘතිත්‍රිතං විපරිතාසානධර්මානං ච ඉන්ද්‍රියාති සංඛිම්මොපාරො, විපරිතාසා කිලෙසගොචරො අයං වුච්චති සිතවිකෘතිත්‍රිතං ච නගං දිශාලොචනං ච නගං ගුම්භි. තෙනාහ. “තො තෙති විපල්‍යොගෙති කිලෙසෙ” “වෙය්‍යාකරණෙසු හි යෙ කුසල්‍යාකුසල්‍යා” ති ච.

තත් යෙ දුක්ඛාය භට්ඨපදාය දකුණිඤ්ඤාය ඩිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගන්ති ඉමෙ ථෙඨ පුග්ගල්‍යා. යෙ සුඛාය පට්ඨපදාය දකුණිඤ්ඤාය ඩිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගන්ති ඉමෙ ථෙඨ පුග්ගල්‍යා. තෙසං චතුත්තං පුග්ගල්‍යානං අයං සංකිලෙසො; චිත්තාරො අභාරා චිත්තාරො විපල්‍යාසා චිත්තාරි උපාදානාති චිත්තාරො යොගා චිත්තාරො ගන්ථා චිත්තාරො අසම්මානො චිත්තාරො ඕඝා චිත්තාරො සල්‍යා චිත්තො විඤ්ඤාණධර්මිනියො චිත්තාරි අගතිගමනාති. තෙසං චතුත්තං පුග්ගල්‍යානං ඉදං වොදහං; චිත්තො පට්ඨපද චිත්තාරො විහාරා චිත්තාරො සම්මප්පධානා චිත්තාරො අව්චරිතා අබ්‍යුතා ධම්මා චිත්තාරි අධිව්භානාති චිත්තො සම්මානිභාවනා චිත්තාරො සුඛභාසිතා ධම්මා චිත්තො අපාමාණා ඉති.

තත් යෙ දුක්ඛාය පට්ඨපදාය දකුණිඤ්ඤාය ඩිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගන්ති ඉමෙ ථෙඨ පුග්ගල්‍යා යෙ සුඛාය පට්ඨපදාය දකුණිඤ්ඤාය ඩිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගන්ති ඉමෙ ථෙඨ පුග්ගල්‍යා. තත් යො සුඛාය පට්ඨපදාය ඩිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගන්ති අයං උග්ගපිතඤ්ඤා, යො සංඛාරණාය අයං විපක්ඛිතඤ්ඤා, යො දුක්ඛාය පට්ඨපදාය දකුණිඤ්ඤාය නිගන්ති අයං තෙයොසා.

එහි ඉන්ද්‍රියසංවරය ද තපස ද අප්‍රණිතිතවීමොක්ෂමුඛ යැ, බුද්ධිය ඉත්‍යාතවීමොක්ෂ මුඛ යැ, සබ්බපට්ඨපට්ඨනියස්සගය අනිමිත්තවීමොක්ෂමුඛ යි.

එහි මෙත්තාව ද කරුණාව ද අප්‍රණිතිතවීමොක්ෂමුඛ යැ, මුදිතාව ඉත්‍යාතවීමොක්ෂ මුඛ යැ, උපෙක්ඛාව අනිමිත්තවීමොක්ෂමුඛ යි.

(අසත්තසනාදි විශෙෂයොගයෙන් සිංහසදාය වූ) ඒ බුද්ධාදීන්ගේ (භාවනා සවර් කිරියා පහාන සංඛ්‍යාත) චිත්‍රීධීතය හෙවත් පැවැත්ම වෙයි : (සංකිලෙස පක්ෂයෙහි) සතර ආභාරයෝ වෙති, (වොදන පක්ෂයෙහි) සතර ප්‍රතිපදාවෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ, (ඵසේ මැ) සතර විපල්ලාසයෝ වෙති, සතර සතිපට්ඨානායෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර උපාදානායෝ වෙති, සතර ධ්‍යානායෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර යොගයෝ වෙති, (දිඛ්ඛාදි) සතර විහාරයෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර ග්‍රන්ථයෝ වෙති, සතර සමාක්ප්‍රධානායෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර කාමාදි ආසවයෝ වෙති, සතර ආශ්වයා අද්භ්‍යුධර්මයෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර ඔසයෝ වෙති, සතර අධිවිධානායෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර ශල්‍යයෝ වෙති, සතර සමාධිභාවනාවෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යැ. සතර විඤ්ඤාණවර්ධීතිහු වෙති, සතර සුඛභාගීය ධර්මයෝ ඔවුනට ප්‍රති පක්ෂ යැ. සතර අගතිගමනායෝ වෙති, සතර අප්‍රාමාණ්‍යයෝ ඔවුනට ප්‍රතිපක්ෂ යි.

(සමුච්ඡේදප්‍රභාණ වීසිත්) තසනලද රාගද්වේෂමොහ ඇති සම්මාසම්බුද්ධහු ද පසේ බුද්ධහු ද සවිච්චි ද (අසත්තසනාදි බල පරාක්‍රමාදි විශෙෂයොගයෙන්) සිංහසදාය වෙති, ඒ සිංහසදාය බුද්ධාදීන්ගේ බොධාභිග්‍රහණයෙන් භාවනාව ඵලනිර්වාණයත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම් දඟවත්තුක ක්ලෙශපුඤ්ජය ප්‍රභාණය කිරීම් ද චිත්‍රීධීත යැ, (ඉන්ද්‍රියාධිවිධාන) ඉන්ද්‍රියයන්ගේ පැවැත්ම භාවනා සවර්කිරියා ද චිත්‍රීධීත යැ, විපයාභාසයන්ගේ නො පැවැත්ම ප්‍රභාණය අනුත්පාදනය ද චිත්‍රීධීත යි. ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයෝ සද්ධර්මයට ගොවර වුවාහුය, විපල්ලාසයෝ සංක්ලෙෂපක්ෂයට ගොවර යි. පැවැත්මට හෙතු යි. මේ සිහවික්කිළිතනයට ද දිසාලොචනනයට ද භූමි යයි කියනුලැබේ. "යො නෙති විපල්ලාසෙහි කිලෙසෙ" යනු ද "වෙය්‍යාකරණෙසු හි යෙ කුසලාකුසලා" යනු ද එයින් කීහ.

ඒ පුද්ගලයන් කෙරෙහි යම් කෙනෙක් දුක්ඛපට්ඨද ඇති දත්තාභිඤ්ඤයෙන් ද ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤ යෙන් ද නියාභාණය කෙරෙත් ද, මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි. යම් කෙනෙක් සුඛපට්ඨද ඇති දත්තාභිඤ්ඤයෙන් ද ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤයෙන් ද නියාභාණය කෙරෙත් ද මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි. ඒ සතර පුද්ගලයනට මේ සංක්ලෙශ යැ ; සතර ආභාරයෝ යැ සතර විපල්ලාසයෝ යැ සතර උපාදානායෝ යැ සතර යොගයෝ යැ සතර ග්‍රන්ථයෝ යැ සතර ආසවයෝ යැ සතර ඔසයෝ යැ සතර ශල්‍යයෝ යැ සතර විඤ්ඤාණවර්ධීති යැ සතර අගතිගමනායෝ යැ යන මොහු යි. ඒ සතර පුද්ගලයනට මේ වොදන යැ ; සතර ප්‍රතිපදා යැ සතර සතිපට්ඨානායෝ යැ සතර ධ්‍යානායෝ යැ සතර විහාරයෝ යැ සතර සමාක් ප්‍රධානායෝ යැ සතර ආශ්වයා අද්භ්‍යුධර්මයෝ යැ සතර අධිවිධානායෝ යැ සතර සමාධි භාවනා යැ සතර සුඛභාගීයධර්මයෝ යැ සතර අප්‍රාමාණ්‍යයෝ යැ යන මොහු යි.

ඒ පුද්ගලයන් කෙරෙහි දුක්ඛපට්ඨද ඇති දත්තාභිඤ්ඤයෙන් ද ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤයෙන් ද යම් කෙනෙක් නිර්වාණය කෙරෙත් ද, මොහු පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි. සුඛපට්ඨද ඇති දත්තාභිඤ්ඤයෙන් ද ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤයෙන් ද යම් කෙනෙක් නියාභාණය කෙරෙත් ද, මොහු පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි. ඒ පුද්ගලයන් සතරදෙනා කෙරෙහි යමක් සුඛපට්ඨද ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤයෙන් නිර්වාණය කෙරේ ද මේ පුද්ගල උද්ඝට්ඨක වෙයි. යමක් සාධාරණ ප්‍රතිපදයෙන් ('දුක්ඛා පට්ඨද විප්‍රාභිඤ්ඤා, සුඛාපට්ඨද දත්තාභිඤ්ඤා' යන ප්‍රතිපද දෙකින් නික්මැයේ ද,) මේ විපඤ්චිතභූ පුද්ගල වෙයි. යමක් දුක්ඛපට්ඨද ඇති දත්තාභිඤ්ඤයෙන් සසරදුකින් නික්මැයේ ද මේ නෙය්‍යාපුද්ගල වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ථ භගවා උග්ගච්චන්ද්‍රස්සුය්‍ය පුග්ගලස්ස සම්මං උපදිසති, නෙය්‍යස්ස විපස්සනං, සම්මථවිපස්සනං විපඤ්චිතස්සුය්‍ය. තත්ථ භගවා උග්ගච්චන්ද්‍රස්සුය්‍ය පුග්ගලස්ස මුදුකං ධම්මදෙසනං උපදිසති; තිකං නෙය්‍යස්ස, මුදුතිකං විපඤ්චිතස්සුය්‍ය පුග්ගලස්ස. තත්ථ භගවා උග්ගච්චන්ද්‍රස්සුය්‍ය පුග්ගලස්ස සංඛ්‍යෙතනං ධම්මං දෙසයති, සංඛ්‍යතවිජාරෙත විපඤ්චිතස්සුය්‍ය, විජාරෙත නෙය්‍යස්ස. තත්ථ භගවා උග්ගච්චන්ද්‍රස්සුය්‍ය පුග්ගලස්ස නිස්සරණං උපදිසති, විපඤ්චිතස්සුය්‍ය ආදිනවං ච නිස්සරණං ච උපදිසති, නෙය්‍යස්ස අස්සාදඤ්ච ආදිනවං ච නිස්සරණං ච උපදිසති. තත්ථ භගවා උග්ගච්චන්ද්‍රස්සුය්‍ය අධිපඤ්ඤාසිකං පඤ්ඤාපයති, අධිචිතං විපඤ්චිතස්සුය්‍ය, අධිසීලං නෙය්‍යස්ස.

තත්ථ යෙ දුක්ඛාය පටිපදාය දක්ඛාතිඤ්ඤාය ච ඛිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගනති ඉමෙ ඥා පුග්ගලා, යෙ සුඛාය පටිපදාය දක්ඛාතිඤ්ඤාය ඛිප්පාතිඤ්ඤාය ච නිගනති ඉමෙ ඥා පුග්ගලා. ඉති ඛො චිත්තාරි හුතා තිණි භවන්ති. උග්ගච්චන්ද්‍රස්සු විපඤ්චිතස්සු නෙය්‍යාති.

තෙසං තිණණං පුග්ගලානං අගං සංකිලෙසො : තිණි අකුසලමූලානි : ලොභො අකුසලමූලං දොසො අකුසලමූලං මොහො අකුසලමූලං, තිණි සුචරිතානි : කායසුචරිතං චිත්තසුචරිතං මනෝසුචරිතං, තයො අකුසලචිතකායා : කාමචිතකෙතා බ්‍යාපාදචිතකෙතා, විහිංසාචිතකෙතා තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා : කාමසඤ්ඤා බ්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා තිස්සො විපරිතාසඤ්ඤා : නිව්වාසඤ්ඤා සුඛසඤ්ඤා අතතාසඤ්ඤා, තිස්සො වේදනා : සුඛා වේදනා දුක්ඛා වේදනා අදුක්ඛමිසුඛා වේදනා, තිස්සො දුක්ඛතා : දුක්ඛදුක්ඛතා සංඛාරදුක්ඛතා විපරිණාමදුක්ඛතා, තයො අග්නි : රාගග්නි දොසග්නි මොහග්නි, තයො සලා : රාගසලො දොස සලො මොහසලො, තිස්සො ජවා : රාගජවා දොසජවා මොහජවා, තිස්සො අකුසලපපරිකායා : අකුසලං කායකම්මං අකුසලං චිචිකම්මං අකුසලං මනෝකම්මං, තිස්සො විපතතිසො : සීලවිපතති දිට්ඨිවිපතති ආචාරවිපතතිති.

තෙසං තිණණං පුග්ගලානං ඉදං වොදනං : තිණි කුසලමූලානි : අලොභො කුසලමූලං අදොසො කුසලමූලං අමොහො කුසලමූලං, තිණි සුචරිතානි : කායසුචරිතං චිත්තසුචරිතං මනෝසුචරිතං, තයො කුසල චිතකායා : නෙකමම්චිතකෙතා අබ්‍යාපාදචිතකෙතා අවිහිංසාචිතකෙතා, තයො සමාධි : සචිතකෙතා සම්මාර්ගො සමාධි අචිතකෙතා විචාරමනෙතා සමාධි අචිතකෙතා අවිමාර්ගො සමාධි, තිස්සො කුසලසඤ්ඤා : නෙකමම්ච සඤ්ඤා අබ්‍යාපාදසඤ්ඤා අවිහිංසාසඤ්ඤා, තිස්සො අවිපරිතසඤ්ඤා : අනිව්වාසඤ්ඤා දුක්ඛසඤ්ඤා අතතාසඤ්ඤා, තිස්සො කුසලපපරිකායා : කුසලං කායකම්මං කුසලං චිචිකම්මං කුසලං මනෝකම්මං, තිණි සොචෙය්‍යානි : කායසොචෙය්‍යං චිත්තසොචෙය්‍යං මනෝසොචෙය්‍යං, තිස්සො සම්පතතිසො : සීලසම්පතති සමාධිසම්පතති පඤ්ඤාසම්පතති, තිස්සො සිකායා : අධිසීලසිකායා අධිචිතසිකායා අධිපඤ්ඤාසිකායා, තයො ඛතා : සීලකතෙතා සමාධිකතෙතා පඤ්ඤාකතෙතා, තිණි විමොක්ඛ මූඛානි : සුඤ්ඤාතං අනිච්ඡතං අප්පණිහිතතනි.

ඒ පුද්ගලයන් කෙරෙහි බුදුහු උග්ගවිතඤ්ඤා පුද්ගලභව සමථය දෙසනාසේක, නොයපුද්ගලභව විදර්ශනාව ද විපඤ්චිතඤ්ඤා පුද්ගලභව සමථවිපස්සනා දෙක ද දෙසනා සේකි. ඔවුන්කෙරෙහි බුදුහු උග්ගවිතඤ්ඤා පුද්ගලභව මාදු (සැහැල්ලු) වූ ධර්මදෙශනාව දෙසනාසේක, නොයපුද්ගලභව (අපායහය දක්වීම ආදියෙන්) තියුණු වූ දෙශනාව ද, විපඤ්චිතඤ්ඤා පුද්ගලභව (සංවේග දැනැවීම ආදියෙන්) මුදු තියුණු දෙශනාව ද දෙසනා සේකි. එහි බුදුහු උග්ගවිතඤ්ඤා පුද්ගලභව සැකෙවින් (උද්දෙසමාත්‍රයෙන්) දහම් දෙසනාසේක, විපඤ්චිතඤ්ඤා පුද්ගලභව සංක්ෂේපවිස්තරයෙන් (උද්දෙස නිද්දෙස විසින්) ද, නොය පුද්ගලභව විස්තරයෙන්ද (උද්දෙස නිද්දෙස පටිනිද්දෙස වශයෙන්) දහම් දෙසනාසේකි. එහි බුදුහු උද්ගච්ඡිතඤ්ඤා පුද්ගලභව නිස්සරණය දක්වනාසේක, විපඤ්චිතඤ්ඤා පුද්ගලභව ආදීනවය ද නිස්සරණය ද දෙසනාසේක, නොයපුද්ගලභව අස්සාදය ද ආදීනව ද නිස්සරණය ද දෙසනාසේකි. එහි බුදුහු උග්ගවිතඤ්ඤා පුද්ගලභව අධිප්‍රඥශික්ෂාව පනවනාසේක, විපඤ්චිතඤ්ඤා පුද්ගලභව අධිවික්ෂශික්ෂාව ද, නොය පුද්ගලභව අධිශීලශික්ෂාව ද පනවනාසේකි.

ඒ පුද්ගලයන් කෙරෙහි යම් කෙනෙක් දුක්ඛපට්ඨද ඇති දත්ඛාභිඥයෙන් හා ක්ෂිප්‍රාභිඥයෙන් නියතාණය කෙරෙත් ද, මොහු පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි, යම් කෙනෙක් සුඛපට්ඨද ඇති දත්ඛාභිඥයෙන් හා ක්ෂිප්‍රාභිඥයෙන් හා නියතාණය කෙරෙත් ද, මොහු පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙක් වෙත්. මෙසේ උක්තප්‍රකාරයෙන් පුද්ගලයන් සතරදෙනකු වූ. උග්ගවිතඤ්ඤා විපඤ්චිතඤ්ඤා නොය යි පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් වෙත්.

ඒ තුන්වැදෑරුම් පුද්ගලයනට මේ සංකීලෙස යැ : අකුශලමූල තුනකි : ලොභ අකුශලමූල යැ ද්වේෂ අකුශලමූල යැ මොහ අකුශලමූල යි. දුශ්චරිත තුනකි : කාය දුශ්චරිත යැ වාග්දුශ්චරිත යැ මනෝදුශ්චරිත යි. අකුශලචිතර්කයෝ තිදෙනෙකි : කාමචිතර්ක යැ ව්‍යාපාදචිතර්ක යැ විභිංසාචිතර්ක යි. අකුශලසංඤ තුනකි : කාමසංඤ යැ ව්‍යාපාදසංඤ යැ විභිංසාසංඤ යි. විපරිතසංඤ තුනකි : නිත්‍යසංඤ යැ සුඛසංඤ යැ ආත්මසංඤ යි. වෙදනා තුනකි : සුඛවෙදනා යැ දුක්ඛවෙදනා යැ අදුක්ඛමසුඛවෙදනා යි. දුක්ඛතා තුනකි : දුක්ඛදුක්ඛතා යැ සම්ඛාරදුක්ඛතා යැ විපරිණාම දුක්ඛතා යි. ගීති තුනකි : රාගාත්තිකා ද්වේෂාත්තිකා මොහාත්තිකා යි. ශල්‍යයෝ තිදෙනෙකි : රාගශල්‍ය යැ ද්වේෂශල්‍ය යැ මොහශල්‍ය යි. ජටා තුනකි : රාගජටා යැ ද්වේෂජටා යැ මොහජටා යි. අකුශලොපපරික්ෂා තුනකි : අකුශල කායකර්ම යැ අකුශල වාක්කර්ම යැ අකුශල මනාකර්ම යි. විපත්ති තුනකි : ශීලවිපත්ති යැ දාෂ්ටි විපත්ති යැ ආචාරවිපත්ති යැ යන මේ සතිස් ධර්මයෝ සංකීලෙස යි.

ඒ තුන් පුද්ගලයනට මේ වොදන යැ : කුශලමූල තුනකි : අලොභකුසලමූල යැ අදෙසකුසලමූල යැ අමොහකුසලමූල යි. සුචරිත තුනකි : කායසුචරිත යැ වචි සුචරිත යැ මනෝසුචරිත යි. කුශලචිතර්කයෝ තිදෙනෙකි : නෛෂ්ත්‍රමාචිතර්ක යැ අව්‍යාපාදචිතර්ක යැ අවිභිංසාචිතර්ක යි. සමාධිහු තිදෙනෙකි : සචිතර්කසච්චාර සමාධි යැ අචිතර්කච්චාරමාත්‍ර සමාධි යැ අචිතර්කඅච්චාර සමාධි යි. කුශලසංඤ තුනකි : නෛෂ්ත්‍රමාසංඤ යැ අව්‍යාපාදසංඤ යැ අවිභිංසාසංඤ යි. අචිපරිතසංඤ තුනකි : අනිත්‍යසංඤ යැ දුඛසංඤ යැ අනාත්මසංඤ යි. කුශලොපපරික්ෂා තුනකි : කුශල කායකර්ම යැ කුශල වාක්කර්ම යැ කුශල මනාකර්ම යි. සුචිතාච තුනකි : කායසොචයා යැ වචිසොචයා යැ මනෝසොචයා යි. සමපත් තුනකි : ශීල සමපත්ති යැ සමාධිසමපත්ති යැ ප්‍රඥසමපත්ති යි. ශික්ෂා තුනකි : අධිශීලශික්ෂා යැ අධිවික්ෂශික්ෂා යැ අධිප්‍රඥශික්ෂා යි. ස්කන්ධ තුනකි : ශීලස්කන්ධ යැ සමාධි ස්කන්ධ යැ ප්‍රඥස්කන්ධ යි. විමොක්ෂමුඛ තුනකි : ඉන්ද්‍රියාන යැ අනිම්මික යැ අප්‍රමාණික යැ යන මේ සතිස් ධර්මයෝ වොදන යි.

ඉති ඛො චතතාරි හුනා තිණි හමනති, තිණි හුනා දො හවනති : තණතාවරිතො ච දිට්ඨිචරිතො ච, තෙසං ද්විත්තං පුග්ගලානං අයං සංකිලෙසො : තණතා ච අවිජ්ජා ච අතිරික්ඛාදි අනොත්තප්පාදාදි, අසති ච අසමපජ්ජාදි ච, අයොතිසොමනසිකාරො ච කොසල්ලාදි දොවචක්ඛාදි අහඛ්ඛාදි ච මමංකාරො ච අඤ්ඤා ච පමාදො ච අසඤ්ඤාදි අසංවරො ච අතිජ්ඣා ච ව්‍යාපාදො ච නිවර්තනාදි සංයොජනාදි කොඛො ච උපපාදො ච මනෙකා ච පලාසො ච ඉක්කා ච මචෙජ්ජාදි මායා ච සංඝෝසාදි සංස්කරාදි උචෙජ්ජාදි වානි.

තෙසං ද්විත්තං පුග්ගලානං ඉදං වොදනං : සමථො ච විපස්සනා ච ගිරි මි ඔත්තප්පාදාදි සති ච සමපජ්ජාදි යොතිසොමනසිකාරො ච විරියාරමො ච සොචවඤ්ඤාදි ධම්මෙසුඤ්ඤා ච අවිච්ඡෙදෙසුඤ්ඤාදි ඛෙදෙසුඤ්ඤාදි අනුප්පාදෙසුඤ්ඤාදි සඤ්ඤා ච අපමාදො ච සඤ්ඤා සමච්ඡාදි සංවරො ච අනභිජ්ඣා ච අඛ්ඛාපාදො ච රාගවිරාගා ච වෙතොවිමුක්ඛි අවිජ්ජාචරාගා ච පඤ්ඤා විමුක්ඛි අතිසමයො ච අපච්ඡිකා ච සත්තුවාදි ච අනෙකාඛො ච අනුප්පාදො ච අමනෙකා ච අපලාසො ච ඉක්කාපහානාදි මච්ජරිකපහානාදි විජ්ජා ච විමුක්ඛි ච සඛ්ඛාතා රමමණො ච විමොක්ඛො ච අසඤ්ඤාදි මමංකාරො ච විමොක්ඛො ච පමාදො ච නිබ්බානධාතු අනුප්පාදිසො ච නිබ්බානධාතුති. අයං වුට්ඨිති තිපුක්ඛලො ච නාසො අඤ්ඤා ච නාසො භූමිති. තෙනාහ : “යො අඤ්ඤාදි සමුලෙති නෙති”ති, “මලොක්ඛිනා දිගලොචනො”තිව.

තිසුතනං නාසමුට්ඨානං.

3, 4.

සාසනපට්ඨානං.

තත්ථ අවචාරස මූලපද භූමිං දට්ඨබ්බො : සාසනපට්ඨානො, තත්ථ කතමං සාසනපට්ඨානං : සංකිලෙසභාගියං සුත්තං, වාසනාභාගියං සුත්තං, නිබ්බධභාගියං සුත්තං, අසෙඛභාගියං සුත්තං, සංකිලෙස භාගියාදි වාසනාභාගියාදි සුත්තං, සංකිලෙසභාගියාදි නිබ්බධ-භාගියාදි සුත්තං, සංකිලෙසභාගියාදි අසෙඛභාගියාදි සුත්තං, සංකිලෙසභාගියාදි නිබ්බධභාගියාදි අසෙඛභාගියාදි සුත්තං, සංකිලෙසභාගියාදි වාසනාභාගියාදි නිබ්බධභාගියාදි සුත්තං, වාසනාභාගියාදි නිබ්බධභාගියාදි සුත්තං, තණතාසංකිලෙසභාගියං සුත්තං, දිට්ඨිසංකිලෙසභාගියං සුත්තං, දුට්ඨිතසංකිලෙසභාගියං සුත්තං, තණතාවොදනභාගියං සුත්තං, දිට්ඨිවොදනභාගියං සුත්තං, දුට්ඨිතවොදනභාගියං සුත්තං.

තත්ථ සංකිලෙසො තිව්ඛො : තණතාසංකිලෙසො, දිට්ඨිසංකිලෙසො, දුට්ඨිතසංකිලෙසො. තත්ථ තණතාසංකිලෙසො සමථො ච විසුඤ්ඤාති. සො සමථො සමාධිකායො. දිට්ඨිසංකිලෙසො විපස්සනාය විසුඤ්ඤාති. සා විපස්සනා පඤ්ඤාකායො. දුට්ඨිතසංකිලෙසො සුචරිතෙන විසුඤ්ඤාති. තං සුචරිතං සිලකායො, තස්ස සිලෙ පටිට්ඨිතස්ස යදි අසත්ති උපපජ්ජති හවෙසු, එවං සංයං සමප්පිපස්සනා භාවනාමයං පුඤ්ඤාකිරිතමාදි. හවිති. තත්ථාපත්තියා¹ සංවිතති.

1. තත්ථාපත්තියා - මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මේ උක්තප්‍රකාරයෙන් පුද්ගලයන් සතරදෙනාකු වී තිදෙනෙක් වෙති. තිදෙනාකු වී දෙනෙක් වෙති : තෘෂ්ණාවරිත ඇත්තේ ද දෘෂ්ටිවරිත ඇත්තේ දැයි කියා යි. ඒ ඥේවාදුරුම පුද්ගලයනට මේ සංකිලෙස වෙයි : තෘෂ්ණා යැ අවිද්‍යා යැ අභිරික්ක යැ අනොත්තප්ප යැ අසනී යැ අසම්පජ්ඣෙය්‍ය යැ අයොනිසොමනසිකාර යැ කුසිදබව යැ දුර්වච්චව යැ අභංකාර යැ මමංකාර යැ අශ්‍රද්ධා යැ ප්‍රමාද යැ අසද්ධර්මශ්‍රවණ යැ අසංවර යැ අභිධ්‍යා යැ ව්‍යාපාද යැ නීවරණ යැ සංයොජන යැ ක්‍රොධ යැ උපනාහ යැ මක්ඛයා පලාස යැ ඊෂ්ඨා යැ මාත්සයා යැ මායා යැ සාධෙය්‍යා යැ ශාස්වතදෘෂ්ටි යැ උච්ඡේදදෘෂ්ටි යැ ද යන මේ සංකිලෙස යි.

ඒ තණ්හාවරිත දිට්ඨිවරිත පුද්ගලයන් දෙදෙනාට මේ වොදන වෙයි : සමථ යැ, විදර්ශනා යැ හිරි යැ ඔත්තප්ප යැ සනී යැ සම්පජ්ඣෙය්‍ය යැ යොනිසොමනසිකාර යැ වියාරාමිහ යැ සුවච්චව යැ ධර්මයෙහි ඥාන යැ අත්වයෙහි ඥාන යැ ක්ෂයඥාන යැ අනුත්පාදයෙහි ඥාන යැ ශ්‍රද්ධා යැ අප්‍රමාද යැ සද්ධර්මශ්‍රවණ යැ සංවර යැ අනභිධ්‍යා යැ අව්‍යාපාද යැ රාශ්විරාගවෙතොවිමුක්ති යැ අවිජ්ජාචරාගපජ්ඣාවිමුක්ති යැ අභිසම්මය යැ අල්පෙච්ඡතා යැ සත්තුෂ්ටි යැ අක්‍රොධ යැ අනුපනාහ යැ නොමකු බව යැ අපලාස (යුගග්‍රාහ නැතිබව) යැ ඊෂ්ඨාප්‍රහාණ යැ මාත්සයා ප්‍රහාණ යැ වීද්‍යා යැ විමුක්ති යැ සංඛතාරම්මණවිමොක්ෂ යැ අසංඛතාරම්මණවිමොක්ෂ යැ සලපාදිසෙස නිර්වාණධාතු යැ අනුපාදිසෙසනිර්වාණධාතුව ද යන මේ වොදන යි. මේ තිපුක්ඛල නයට ද අංකුස නයට ද භූමි යයි කියනු ලැබේ. යො අකුසලෙ සමුලෙහි නෙති යනාදිය ද " ඔලොකයිත්වා දිසලොචනෙන " යනාදිය ද එයින් වදනු ලැබේ.

නයසමුඛානං යොදන උද්දේයි

3, 4.

ශාසනප්‍රස්ථානං

ඒ මූලපදවිභාගයෙහි අටළොස් මූලපදයෝ කොහි ලා දක්කයුත්තානු යැ යත් : සාසනපට්ඨානායෙහි දක්කයුතු. එහි සාසනපට්ඨාන කවරෙ යැ : (1) සංකිලෙසභාගීය සුත්‍ර යැ, (2) වාසනාභාගීය සුත්‍ර යැ, (3) නිබ්බේධභාගීය සුත්‍ර යැ, (4) අසෙඛභාගීය සුත්‍ර යැ, (5) සංකිලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද සුත්‍ර යැ, (6) සංකිලෙසභාගීය ද නිබ්බේධ භාගීය ද සුත්‍ර යැ, (7) සංකිලෙසභාගීය ද අසෙඛභාගීය ද සුත්‍ර යැ, (8) සංකිලෙසභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද අසෙඛභාගීය ද සුත්‍ර යැ, (9) සංකිලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද නිබ්බේධ භාගීය ද සුත්‍ර යැ, (10) වාසනාභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සුත්‍ර යැ, (11) තණ්හාසංකිලෙස භාගීය සුත්‍ර යැ, (12) දිට්ඨිසංකිලෙසභාගීය සුත්‍ර යැ, (13) දුර්වරිතසංකිලෙසභාගීය සුත්‍ර යැ, (14) තණ්හාවොදනභාගීය සුත්‍ර යැ, (15) දිට්ඨිවොදනභාගීය සුත්‍ර යැ, (16) දුර්වරිත වොදනභාගීය සුත්‍ර යි.

එහි සංකිලෙසය ත්‍රිවිධ යැ : තණ්හාසංකිලෙස යැ දිට්ඨිසංකිලෙස යැ දුර්වරිත සංකිලෙස යි කියා යි. ඒ ත්‍රිවිධ සංකිලෙසයන් කෙරෙහි තණ්හාසංකිලෙසය සමථයෙන් විසුද්ධ වෙයි, ඒ සමථය සමාධිස්කන්ධ යි. දිට්ඨිසංකිලෙසය විදර්ශනායෙන් විසුද්ධ වෙයි, ඒ විදර්ශනාව ප්‍රඥස්කන්ධ යි. දුර්වරිතසංකිලෙසය සුවරිතයෙන් විසුද්ධ වෙයි, ඒ සුවරිතය ශීලස්කන්ධ යි. ශීලයෙහි පිහිටි ඔහුට ඉදින් හවයෙහි ආසත්ති (හව ප්‍රාර්ථනාව) උපදී නම්, මෙසේ ඒ පුද්ගලයාට මේ ශමථ-විදර්ශනා (විපාකර්ම උපදවිත හෙයින්) භාවනාමය පුණ්‍යක්‍රියාවස්තු වෙයි. ඒ ඒ හවයෙහි උපත පිණිස පවතී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉමානි චිත්තාරි සුත්තානි සාධාරණානි කතානි අට්ඨ හවිනති,
තානියෙව අට්ඨ සුත්තානි සාධාරණානි කතානි සොළස හවිනති,
ඉමෙහි සොළසෙහි සුත්තෙහි තිත්තෙහි හවිවිධං සුත්තං භික්ඛං
හවිති. භාජාය භාජා අනුමිතිතබ්බං, වෙය්‍යාකරණෙන වෙය්‍යාකරණං
අනුමිතිතබ්බං. සුත්තෙන සුත්තං අනුමිතිතබ්බං.

3, 4, 1

(1) තත්ත කතමං සංකිලෙසභාගියං සුත්තං :

1. “කාමකිං ජාලසඤ්ජනනං තණතාජදහජාදිතා,
පමිතසබ්බකිනා බද්ධා ච්ච්චාච කුමිනාමුබ්බෙ ;
ජරමරණමනෙතති වචෙජා බිරපකොච මාතර”තති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුත්තං.

“චිත්තාරිමානි භික්ඛවෙ අගභිගමනානි, කතමානි. චිත්තාරි : ජන්තු
අගභිං ගච්ඡති, දෙසා අගභිං ගච්ඡති, ගයා අගභිං ගච්ඡති, මොහා
අගභිං ගච්ඡති, ඉමානි බො භික්ඛවෙ චිත්තාරි අගභිගමනානි.
ඉදමචොච හගමා ඉදං වත්ථාන සුගතො අථාපරං එතදචොච සත්ථා.

2. ජන්තු දෙසා ගයා මොහා යො ධම්මං අභිචිත්තති,
තිභිගති තස්ස යසො කාලපකෙඛච චන්දිමා”ති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුත්තං.

3. “මනොපුබ්බධකමා ධම්මා මනොසෙට්ඨා මනොමයා,
මනසා වෙ පද්ධෙඨන භාසති වා කරෙති වා ;
තතො නං දුක්ඛමනෙතති චක්ඛංච වහනො පද”තති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුත්තං.

4. “මිද්ධි යද හොති මහග්ගසො ව නිද්දසිතා සංපට්චිත්තකාසි,
මහාවරුකොච නිවාපපුට්ඨා පුනපුනං ගබ්භක්ඛිපෙති මනෙජු”ති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුත්තං.

5. ‘අගසාච මලං සමුට්ඨිතං තදුට්ඨාය’¹ තමෙව බාදති,
එවං අභිධොහවාදිතං තානි² කමමානි නායනති දුග්ගති”තති.

ඉදං සංකිලෙසභාගිං සුත්තං.

1. තදුට්ඨාය - මජ්ඣං.

2. තානි - සිමු.

මේ 'සංකිලෙසභාගියා'දී සතර සූත්‍රයෝ ('සංකිලෙසභාගියං ච වාසනා භාගියං ච' යනාදීන්) මිශ්‍ර කරනලද්දු සූත්‍ර අටක් වෙති. එමැ සූත්‍ර අට (ත්‍රික වශයෙන්) මිශ්‍ර කරන ලද්දු සොළොස් සූත්‍ර කෙනෙක් වෙත්. පටිඨානනයිත් විභාග කරනලද මේ සොළොස් වැදෑරුම් සූත්‍රයෙන් 'සුත්ත ගෙයාදි පයඝාප්තිශාසන සංඛ්‍යාත නවවිධ සූත්‍රය සොළොස් පරිද්දෙකින් විභාග කරනලද්දේ වේ. (මේ සොළසවිධ පටිඨානයෙන් අසංඝාතීත වූ පයඝාප්තිශාසනප්‍රදේශයෙන් නැතැ' යි සේයි.) ශාරායෙන් ශාරාව (මේ ශාරාව වැනි ශාරා සංකිලෙසභාගිය යැ යනාදීන්) අනුමාන කොට හෙවත් තර්කණ කොට දකසුකු යැ, වේයාකරණයෙන් වේයාකරණය අනුමිතිකවා යැ, සූත්‍රයෙන් සූත්‍රය අනුමිතිකවා යි.

3. 4. 1

(1) ඒ සොළොස් සූත්‍රයන් කෙරෙහි සංකිලෙසභාගිය සූත්‍රය කවරේ යැ :

1. ක්ලේශකාමයෙන් අන්ධ වූ තෘෂ්ණාජාලයෙන් වෙළුණු තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත අන්ධකාරයෙන් වැසුණු කෙමිනවුටෙහි මසුන් මෙන් ප්‍රමාදය හේතු කොටගෙන කාමභූණ සංඛ්‍යාත ඔත්ධනයෙන් බැදුණු සත්ත්වයෝ මවු දෙන කරා කිරි බොන වස්සකු මෙන් ජරාමරණයට පුනපුනා පැමිණෙති.

මේ සංකිලෙසභාගිය සූත්‍ර යැ.

"මහණෙනි, මේ අගතිගමනයෝ සතර දෙනෙකි, කවර සතරදෙනෙක යත් ඡන්දහේතුයෙන් අගතියට යෙයි, (නො කටයුතු කෙරෙයි,) ද්වේෂයෙන් අගතියට යෙයි, භයින් (භයහේතුයෙන්) අගතියට යෙයි, මොහයෙන් අගතියට යෙයි. මහණෙනි, මේ සතර අගතිගමනයෝ යි. බුදුහු මේ වදළහ, සුගත වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ මේ වදරා යළි තෙල ශාරාධර්මය වදළසේක.

2. ඡන්දහේතුයෙහුද ද්වේෂහේතුයෙහුද භයහේතුයෙහුද මෝහහේතුයෙහුද යමෙක් දහම් ඉක්මැ යේ නම් ඔහුගේ කීර්ති - පරිවාරයශ්ච අවසස සදු සෙයින් පිරිහේ යයි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සූත්‍ර යැ.

3. වේදනාදි වේදනසිකධර්මයෝ සිත පෙරවුකොට ඇත්තාහ, සිත ශ්‍රේෂ්ඨ කොට ඇත්තාහ, සිතින් මැ නිපදවන ලද්දහ, ඉදින් ප්‍රදුෂ්‍ය වූ සිතින් යුක්තව (මුසාවාදදිය) බෙණේ නම් හෝ (ප්‍රාණවධාදිය) කෙරේ නම් හෝ ඒ හේතුයෙන් විය උසුලන ගොනුගේ පිය අනුව යන ගැල්සක මෙන් විපාකද්‍රාවය ඒ පුද්ගලයා අනුව යෙයි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සූත්‍ර යැ.

4. යම් කලෙක පුරුෂ ඊනම්ද්ධයෙන් මධිනාලයයේ බොහෝ කොට බුදින්තේත් වේ ද, හුන් සිටි තැන නිදනසුලු වූයේ පෙරැළිපෙරැළි හෝතේ වේ ද, දවු කුඩු දැ ඉතර නිවාපයෙන් පුස්තාලද මහත් ගම්හුරකු සෙයින් ඒ දුෂ්ප්‍රාඥ පුද්ගල පුනපුනා (පිළිසඳ වසින්) මවුකුසට පැමිණේ යයි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සූත්‍ර යැ.

5. යකඩින් මැ නැඟුණු මලය ඒ යකඩයෙන් මැ නැඟී යම් සේ ඒ යකඩය මැ කා වනසා ද එපරිද්දෙන් සිවුපසය (මේ සඳහා මෙතෙක් පමණැයි) ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාප්‍රඥව ඉක්මැවූවහු (සිවුපසය නොපස්විකා වළඳන මහණහු) (සිය සතන්හි උපත් හෙයින්) ස්වකීය කර්මයෝ දුගතියට පමුණුවත් යයි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සූත්‍ර යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

6. “වොරෙ යථා සනිවුබෙ ගතිනො,
සකමවුනා හඤ්ඤායෙ බජ්ඣනෙ ව
ඵලං අයං පෙට්ටි පජා පරජථ
සකමවුනා හඤ්ඤායෙ බජ්ඣනෙ වා”ති,

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

7. “සුඛකාමානි භූතානි යො දණ්ඩන විහිංසති,
අත්තනො සුඛමෙසානො පෙට්ටි සො න උභතෙ සුඛ”නති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

8. “ගුහං වෙ තරමානානං ජිමං ගව්න්ති පුඬ්භවො;
සබ්බා තා ජිමං ගව්න්ති නෙතෙත ජිමගතෙ සති.

9. “ඵලමෙවං මනුස්සෙසු යො හොති සෙට්ඨසම්මතො,
සො වෙ අබ්මමං වරති පගෙව ඉතරං පජා;
සබ්බං රට්ඨං දුඛං සෙති රුජා වෙ හොති අබ්මමකො”ති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

10. “සුක්ඛජ්ජරූපා වතීමෙ මනුස්සා;
කරොනති පාපං උපට්ඨිසු රත්තා,
ගව්න්ති තෙ බහුජනසන්තිවාසං
නිරයං අවිච්ඡිං කට්ඨකං භයානක”නති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

11. “ඵලං වෙ කදලිං හනති ඵලං වෙථං ඵලං නලං,
සකකාරෙ කාපුරිසං හනති ගබ්බො අස්සනරිං යථා”ති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

12. “කොඛමකඛගරා භික්ඛු ලාභසකකාරකාරණා,
සුඛෙතෙත පුතිතිජංව සඤ්චම්මසම්මං න රුහති”ති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

“ඉදං භික්ඛවෙ ඵකට්ටං පුග්ගලං පදුට්ඨිත්තං, ඵලං වේතසා වේතො පට්ටි පජානාමි, යථා බො අයං පුග්ගලො ඉරියති යඤ්චි පටිපදං පටිපතො; යඤ්චි මහං සමාරුලො; ඉම්මති වායං සමයෙ කාලං කරොය යථාභතං නික්ඛිතො; ඵලං නිරයෙ, තං කිංස හෙතු : විතං. හිංස භික්ඛවෙ පදුට්ඨං, විතප්පදෙසහෙතු බො පන භික්ඛවෙ ඵලමෙකවෙච්ච සත්තා කායස්ස හෙද පරමමරණං අපායං දුග්ගතිං චිතිපාතං නිරයං උපපජ්ජති. ඵතමජං හගවා අවොච. තත්ථෙතං ඉති වුච්චති.

6. ගෘහසත්තිවිමුඛයෙහි (ගෙහිමියන් හෝ රාජපුරුෂයන් වසින්) ගන්නාලද සොරෙක් සිය සොරකම් හේතුවෙන් යම් පරිදි කම්කටොලින් පෙළනුලැබේ ද, (සිරිබැඳුම් ආදියෙන්) බඳනාත් ලැබේ ද, එසෙයින් මේ සත්ත්වප්‍රජාව මියැ පරලොවැ දී සිය පටිකැමින් පෙළනු ලැබෙයි, බඳනාත් ලැබේ යයි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

7. සුව කැමැති වූ සත්ත්වයන් යමෙක් දඩුවමින් වෙහෙසා ද, තමහට සුව රිසියෙන හේ පරලොවැ දී සුව නොලබා යයි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

8. මහොසය කරුණා කරන ගවයන් අතුරෙහි ඉදින් පුංගවයා (යුරුවන වූ ප්‍රධාන වාහන) කුටිලව යේ ද, පරිණායක ගවයා කුටිලව ගිය කල්හි එ හැම ගාවිඳි කුටිලව යෙන්.

9. එපරිදි මැ මිනිසුන් කෙරෙහි යමෙක් ශ්‍රේෂ්ඨ යයි සම්මත වේ ද, ඉදින් ඒ ශ්‍රේෂ්ඨ පුරුෂ කායදුශ්චරිතාදී අධර්මයෙහි හැසිරේ ද, ඔහු අනුව යන ඉතිරි ප්‍රජාව කැල මැය, (කියනු කීම) ඉදින් රජ නොදැහැමි වේ නම් සියලු රටවැසි ජනයා දුකසේ වෙසේ යයි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

10. පඤ්චකාමගුණොපධිනි ඇලුණ වූ එසෙයින් මැ වෙසෙසින් දුකට පැමිණි ස්වභාව ඇති මේ මනුෂ්‍යයෝ ඒකාන්තයෙන් පටිකම් කෙරෙහි, පාපකාරී ඔවුහු (පටි කරන) බොහෝදෙනාට වාසස්ථාන වූ කඩුක වූ ඩියද්භාවන අවිච්ඡිතයට යෙති.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

11. එලය ඒකාන්තයෙන් (පත්වැරි නූපදනා හෙයින්) කෙසෙල්ගස නසා ද, එලය (ඔසැඳිනු එලපාකාවසාන හෙයින්) මහනුණ නසා ද, එලය රණනුණ නසා ද, ගර්භය යම්සේ වෙළඹ නසා ද, එසෙයින් සත්කාරය අසත්පුරුෂයා නසා යයි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

12. ප්‍රත්‍යයලාභය හා සත්කාරය හේතුකොටගෙන ක්‍රොධය ගුණමකුඩව ගරු කොට වෙසෙන මහණ මනා කෙතෙහි වසුළ කුණු වූ බිඳුටක් සෙයින් ගාසනසද්ධර්ම යෙහි ඡීලාදී ගුණයෙන් නොවැඩේ යයි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

"මහණෙනි, මම මෙලොවැ ඇතැම් පුභුලකු ප්‍රදුෂ්ට වූ සිත් ඇතියකු මාගේ සිතින් ඔහුගේ සිත මෙසේ පිරිසිදු දැනීම : (මේ පුද්ගල යම්සේ ඉරියව් පවත්වා ද යම් පිළිවෙතකට පිළිපත්තේ ද, යම් මහකට පිරිසිදේ ද) මේ පුද්ගල මේ සමයෙහි කල්පය කෙරේ නම්, (හිසින් හෝ කයින්) හෙතෙතනලද්දක් යම්සේ බහාතැලූයේ ද, එසෙයින් නිරයෙහි උපදනේ යැ. එ කවර හෙයින් යත් : මහණෙනි ඔහුගේ සිත ප්‍රදුෂ්ට යැ එසෙයින්. තවද මහණෙනි, මෙසේ මේ ලොවැ ඇතැම් සත්ත්ව කෙනෙක් විත්තප්‍රදොෂහේතුවෙන් කාටුන් මරණින් මතු අපාය දුර්ගති විනිපාත වූ නිරයට පැමිණේ. බුදුහු තෙල කරුණ වදන, එහි ලා තෙල මෙසේ කියනුලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

13. "පද්ධතිපිතං ඤානින ඵකච්චං ඉති පුග්ගලං,
ඵතමන්ථං විශාකාසි චුදො; භික්ඛුන සහතිකෙ.

14. "ඉම්මති වායං සමගෙ කාලං කඤ්ඤා පුග්ගලො,
නිරයඤ්ඤා උපපජ්ජෙය්‍ය පිතං භික්ඛු පද්ධතිං.
පිතපපදෙසගෙතු භි සත්තා ගච්ඡන්ති දුග්ගතිං,

15. යථාහතං නික්ඛිපෙය්‍ය ඵවිමේව තථාච්චිධං
කායඤ්ඤා ගෙද දුපපඤ්ඤා නිරයං සො'පපජ්ජති"ති.

අගමි අනෙථා චුතො; හගවතා ඉති මේ සුත'නති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං,

16. සලේ හායථ දුක්ඛඤ්ඤා සලේ වො දුක්ඛමපිපිතං,
මා'කන්ථ පාපකං කම්මං අභි වා යදි වා රහො.

17. සලේ ව පාපකං කම්මං කරිණ්ණථ කරොථ වා,
න වො දුක්ඛා පමුත්තාභි උපෙච්චා'පි පලායන්'නති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

18. "අධිමේවන ධනං ලභා ඉසාවාදෙන චුග්ගං,
මිමෙති බාලා මඤ්ඤන්ති තං කරුණු හවිණ්ණති :

19. අනතරයං සු හවිණ්ණන්ති සමාන'ඤ්ඤා විනායකී,
මතා සඤ්ඤා න ගච්ඡන්ති නහු ඵත්තාචතා හතා"ති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

20. "කථං ඛණ්ති අත්තානං කථං මිත්තෙති ජිරති,
කථං විචට්ඨතෙ ධම්මා; කථං සඤ්ඤා න ගච්ඡති

21. ලොභා ඛණ්ති අත්තානං ලුදො; මිත්තෙති ජිරති,
ලොභා විචට්ඨතෙ ධම්මා; ලොභා සඤ්ඤා න ගච්ඡති"ති

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

22. "චරන්ති බාලා දුලම්භා අමිත්තෙනෙව අත්තනා,
කරොන්තා පාපකං කම්මං යං හොති කට්ඨකප්පලං.

23. න තං කම්මං කතං සාධු යං කතා අනුතපාති,
යඤ්ඤා අසුඤ්ඤා රොදං විපාකං පටිසෙවති"ති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුතං.

13. මෙලොවැ ප්‍රභූට සිත්ඇති ඇතැම් පුතුලකු (සිතින් සිත) දැන බුදුහු මහණුන් හමුවෙහි තෙල කරුණ ප්‍රකාශ කළසේක.

14. ඉදින් මෙසමයෙහි මේ පුද්ගල කල්‍යාණ කරන්නේ නම් නිරයට පැමිණෙන්නේ යැ, ඔහුගේ සිත ප්‍රභූට හෙයිනි. වික්කප්‍රදොෂේතූයෙන් සත්ත්වයෝ දුගතියට යෙත්-මැයි.

15. ගෙන එනලද්දක් යම්සේ බහාකබන්නේ ද, එපරිදි මැ එබඳු වූ ඒ දුෂ්ප්‍රාඥ පුද්ගල කය බිඳීමෙන් මතු නිරයට පැමිණේ යයි.

භාගාවතුන් විසින් මේ අර්ථය ද වදාරන ලද ' යි මා විසින් අසනලදි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සුත්‍ර යැ.

16. ඉදින් දුකට බියවවු නම්, ඉදින් තොපට දුක අප්‍රිය නම්, හෙළියෙහි වෙවයි නොහොත් රහසි වැ වෙවයි පවිකම් නහමක් කරවු.

17. ඉදින් පවිකම් මතු කරන්නවු නම් දන් කරවු නම් හෝ දැන දැන පලායන්නාවු ද තොපට දුකින් මිදීමක් නැති.

මේ සංකිලෙසභාගිය සුත්‍ර යැ.

18. අධර්මයෙහුදු වූයවා බිණීමෙහුදු (සවිඤ්ඤා - අවිඤ්ඤා) උභය ධනය ලැබ බාලයෝ මේ මාගේ ධනයැයි සිතති. කීසෙයින් ඒ ධනය ඔවුන් අයත් වෙ ද ?

19. (අධර්මවාචනාරාදීන් ලත් හෙයින්) රාජාන්තරායාදි උපද්‍රවයෝ වන්නාහ, ඔහු විසින් රැස්කරනලද්ද වැනැසෙයි, මළාහු සුගතියට නොයති, මෙතෙකින් (දිට්ඨ ධර්මික අම්පරාධික භානියෙන්) නවුවාහු නො යි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සුත්‍ර යැ.

20. කීසෙයින් තමා ගුණධර්මයෙන් කණි ද, කීසෙයින් මිත්‍රභාවයෙන් පිරිහේ ද, කීසෙයින් ධර්මයෙන් වැටෙයි ද, කීසෙයින් ස්වර්ගයට නො යේ ද ?

21. ලොභභෙතූයෙන් තමා කණි, ලුබ්ධ වූයේ මිත්‍රභාවයෙන් පිරිහෙයි, ලොභ භෙතූයෙන් ධර්මයෙන් වැටෙයි, ලොභභෙතූයෙන් ස්වර්ගයට නොයේ යයි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සුත්‍ර යැ.

22. මෙලොවැ පරලොවැ අර්ථාන්තර්ථ නොදක් බාලයෝ යම් කර්මයක් කටුක විපාක වෙ ද, එබඳු පාපකර්මය කරමින් තමහට සතුරකු බඳු වූ ආත්මභාවයෙන් යුක්ත ව හැසිරෙත්.

23. යම් කර්මයක් නොට සිහිකළ කෙණෙහි තැවෙයි ද, යම් කර්මයක්හුගේ අතීතට විපාකය කදුළුවුසු මුහුණින් යුතුව හඹමින් විඳි ද, එබඳු අකුසලකර්මය නො කරනලද්දේ මැනවි.

මේ සංකිලෙසභාගිය සුත්‍ර යැ.

24. “දුක්ඛාදිං දුක්ඛිනිසංචිතං ච අවිද්‍යානිකං සංඝරාජං,
ඛණ්ඩිකං ඛණ්ඩිකං ඛණ්ඩිකං ඛණ්ඩිකං ඛණ්ඩිකං.”

25. යොගි අනුභවං ච ධර්මං ච භාග්‍යානං තපානං,
මහං පදෙසිතං බාලො මොහං බොධං ජිවිතං.

26. එතස්සාදිං අරහං
දුක්ඛාදිං ඉතං ච පාපිකං භවං,
යො අපමානං තපානං
මහං පදෙසිතං අවිතර්කං.”

ඉදං සංකීර්ණසංග්‍රහං සුතං.

27. “අපමානං පමානං කොථං විදාං විකප්පං,
අපමානං පමානං භවං. මහෙස්ස අනිකං.”

ඉදං සංකීර්ණසංග්‍රහං සුතං.

28. “පුරිකං ජාතං කුරු ජාතං ඉති,
යං ජිවිතං අනාගතං බාලො දුක්ඛාසිතං භවං.”

29. “න භවං තුඛං තුඛිකං මහං හරාහරං ඉති,
එවං විරුද්ධං පාතං විචාං දුක්ඛාසිතං භවං.”

ඉදං සංකීර්ණසංග්‍රහං සුතං.

30. “යො ජිවිතං පමානං නං මා ජිවිතං යො පමානං,
විචිතං ඉති යො කලිං කලිතං තෙතං සුඛං න ජිවිතං.”

31. අපමානං අයං කලි යො අනෙකං ධර්මපරිච්ඡේදං.
සංකීර්ණං පමානං අනාගතං අයමෙව මහත්තමං කලි
යො සුගතං මහං පදෙසිතං.

32. සතං සංකීර්ණං නිරවුද්ධං,
ජාතං භවං පඤ්ඤා ච අනුද්ධං,
යමිදංගරං නිරයං උපෙති,
එවං මහෙස්ස පමානං පාපකං.”

ඉදං සංකීර්ණසංග්‍රහං සුතං.

24. නොවියත් මද නුවණැත්තනු වීසින් ශ්‍රමණභාවය (වත්පිළිවත් පිරිමාදි වීසින් ආභිසමාවාරිකශීලය නො පිරියැහෙනුයෙන්) දුෂ්කර යැ, (සමාදානයෙහි පටන් නො කඩ කොට ආදිවුත්මවරියක ශීලය මුදුන්පත්කළයුතු හෙයින්) නො සිතියැහැත්ත. (ශීලසංවරාදියට පරිබන්ධ වූ) යම් විෂභාගාරමමණාදියෙක්හි බාල පුද්ගල වෙසෙසින් ගැලේ ද එහෙයින් ඒ ශ්‍රමණභාවයෙහි (දුන්නිවත්-උපපාරිතමාතුගාමසම්මද්දි) ... සම්බාධයෝ බොහෝ වෙත් මැ යි.

25. තරාගතයන් වහන්සේ අර්ථයත් ධර්මයත් වදරන කල්හි යම් බාලයෙක් සිත ප්‍රදුෂ්‍ය කෙරේ ද, ඔහුගේ ජීවිතය සිස් වූයේ මැ යි.

26. වහන්ස, අවිතරාග වූ යම්බඳු මම අප්‍රමෙය ගුණ ඇති තරාගතයන් කෙරෙහි සිත ප්‍රදුෂ්‍ය කෙරෙමි ද, ඒ මම තෙල වාසනයට ද මෙයිනුදු ලාමකතර දුකට ද සුදුසු වෙමි යි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

27. මේ ලොවැ අප්‍රමෙය ගුණඇති ක්ෂිණාසුවයකු මෙතෙක් ශීල යැ සමාධි යැ යනාදීන් ප්‍රමාණ කරන කවර ප්‍රාඥයෙක් විකල්පනය කරන්නේ ද (රහතෙක් මැ රහතකු ප්‍රමාණයෙන් විකල්පන කරන්නේ යැයි සේ යි)). අප්‍රමෙය ක්ෂිණාසුවයකු ප්‍රමාණ කරන්නාහු නුවණ නැති අවකුප්ප්‍රාඥයකු කොට සිතමි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

28. දුර්භාෂිත කියන බාල තෙමේ අවියක් වැනි යම් පරුෂවචනයකින් (කුසල මූලය සිදිමෙන්) තමා සිදිපියා ද, උපන් පුරුෂයාගේ මුවෙහි එබඳු රළුබස් නමැති කුයාරිය උපදනේ මැ ය.

29. යම්පරිදි ආයෝධිපවාද වශයෙන් කියන ලද දුර්භාෂිත වචනය අපරාධ කළ පාපි පුද්ගලයා මෙසේ නිරයෙහි හෙළා ද එබඳු හලාහල විෂයයක් සෙයින් සුනිශිත (මොනවට මුවහත් කරන ලද) ශස්ත්‍රයෙක් නැත් මැ යි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

30. යමෙක් නිගාකළයුත්තනු පසසසා ද, පැසැසියයුතු යමෙක් වේ නම් ඔහුට හෝ නිගාකෙරේ ද, හේ මුවින් අපරාධය (අකුසල්) රැස්කෙරෙයි, ඒ අපරාධය හේතු කොට ගෙන සුව නොලබා.

31. දුකෙළියෙහි ලා යම් ධනපරාජයක් ඇද්ද, මේ අපරාධය (පරාජය) අල්පමාත්‍ර යැ යමෙක් බුද්ධාදි සුගතයන් කෙරෙහි සිත ප්‍රදුෂ්‍ය කෙරේ ද, තමා ද සමග සර්වස්වය (තමාගේ සියලු ධනය) ද නසන මේ මැ අපරාධය මහත්තර (අභියෝගී මහත්) වේ.

32. ආයාභයනට ගරහනුයේ පාපක වූ වචනය ද සිත ද පිහිටුවා යම් (පද්ම නම්) නිරයකට පැමිණේ ද, (එහි ආයුෂ්ප්‍රමාණය) නිරර්බුද්ධභාවයින් සිය දහසක් හා සතියක් ද, අර්බුද පසක් ද වේ.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

33. “යො ලොභගුණේ අනුසුතො
 යො චචතො පරිභාසති අඤ්ඤා
 අසාදො අකදරියො¹ අවදඤ්ඤා
 චච්ඡරි පෙසුතිං අනුසුතො

34. මුඛදුග්ග, විභූත, අනරිය
 භූතසු පාපක දුක්ඛකාරී
 පුරිසත්තකලී අවජාතකපුත්ත
 මා බහුභාණ්ඩි හෙරසිකො²යි.

35. රජමාකිරසෙ අභිතාය
 සතොත ගරහසි කිබ්බිසකාරී
 බහුති දුච්චරිතාති චරිතා
 ගච්ඡසි පපතං පිරරත්ත³නති.

ඉදං සංකිලෙසභාගිතං සුත්තං.

3, 4, 2

(2) තත්ථ කතමං වාසනාභාගිතං සුත්තං.

1. “මනො සුබ්බචිතමා ධම්මා මනොසෙට්ඨා මනොමයා,
 මහසා ථෙව පසන්නෙන භාසති වා කරොති වා ;
 තතො නං සුබ්බමනෙති ඡායා¹ව අභපාගිති²”ති

ඉදං වාසනාභාගිතං සුත්තං.

මහානාමො සකෙකා හභවන්තං එතදවොච : “ඉදං භනෙත
 කපිලවත්ථ ඉඤ්ඤා ථෙව ජිතං ච බහුජනං³ අකීණ්ණමනුස්සං සම්බාධබ්‍රහ්මං.
 යො ඛො අහං භනෙත හභවන්තං පසිරුපාසිත්ථා මනොභාවතීයෙ වා
 භික්ඛු සායණතසමයං කපිලවත්ථං පච්ඡන්තො භනෙතන⁴පි හජිනා
 සමාගච්ඡාමි, භනෙතන⁵පි අස්සෙත සමාගච්ඡාමි, භනෙතන⁶පි රථෙත
 සමාගච්ඡාමි, භනෙතන⁷පි සකටෙත සමාගච්ඡාමි, භනෙතන⁸පි පුරිසෙත
 සමාගච්ඡාමි. තස්ස මයං භනෙත තස්මිං සමයෙ මුත්තතෙ⁹ව හභවන්තං.
 ආරබ්භ සති, මුත්තති ධම්මං ආරබ්භ සති, මුත්තති සතිං ආරබ්භ සති.
 තස්ස මයං භනෙත එවං භොති : “ඉමමිති වා¹⁰හං සමයෙ කාරං
 කරෙය්‍යං කා මමයං ගති¹¹, කො අභිසම්පරායො¹²ති.

1. අනරියො - සිමු.

2. බාහුජ්ඤාදො - මජ්ඣං.

3. මයංගති - මජ්ඣං.

33. යමෙක් ලොහගුණ (තෘෂණ) යෙහි පුනපුනා යෙදුණේ ද, හේ සැදැහැ නැතියේ තදමසුරු වූයේ බුද්ධාදීන්ගේ පවා බස් නොදන්නේ පංච මාත්ස්‍යයාගේ යුක්ත වූයේ පෙහෙසුන් ඩිණිමෙහි යෙදුණේ වචනයෙන් අනායනාට පරිභව කෙරෙයි.

34. මුඛවිෂමය, (විෂම බස් ඇතිය) මුඛවා ඇතිය, අනායාසය, වෘද්ධිනාශකය, ලාමකය, පාපකාරිය, පුරුෂාධමිය, කාලකන්නිය, (භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ) අවජාත පුත්‍රය, මෙහි (මේ අත්බැවෙහි දී) නඟමක් බොහෝ කොට බණනු වෙති නිරිසත් වෙති.

35. පාපකාරිය, (තෝ) සන්තුන් කෙලෙස් ඇති රහත්තට නිශා කෙරෙහි, තමභව අවුධ පිණිස තමා කෙරෙහි කෙලෙස්රජස් වගුරුවා බොහෝ දුග්ගති කොට බොහෝ කල් පැසියැයුතු පද්මනිර්ගට යෙහි.

මේ සංක්ෂිප්තසාහිතය සූත්‍ර යි.

තෘෂණ දෘෂ්ටි දුග්ගති වශයෙන් ත්‍රිවිධ සංක්ෂේපයන්ගේ ස්වභාවභෙදයෙන් ද අවස්ථාභෙදයෙන් ද, අනෙකප්‍රභෙද ඇති බව දක්වන්නට නොයෙක් සූත්‍රපදයන්ගෙන් නිදසුන් ඇඳක්වන ලද සංක්ෂිප්තසාහිතය සූත්‍ර යි.

3, 4, 2

(2) ඒ සොළොස් සූත්‍රයන් කෙරෙහි වාසනාසාහිතය සූත්‍ර කවරේ යැ :

1. වෙදනාදි ස්කන්ධත්‍රය සංඛ්‍යාත ධර්මයෝ වාතුර්භූමික චිත්තය පෙරදැරි කොට ඇත්තාහු යැ, සිත අධිපති කොට ඇත්තාහු යැ, සිතීන් මැ නිපත්තාහු යැ, ඉදින් අනභිධ්‍යාදීන් ප්‍රසන්න වූ සිතීන් යුක්තව කියා නම් හෝ කෙරේ නම් හෝ ඒ භෙතූයෙන් තමා නොහැර යන සෙවණැල්ලක් සෙයින් කායික වෛතසික විපාකසුඛය ඒ පුද්ගලයා කැට්ටි ගේ යයි.

මේ වාසනාසාහිතය සූත්‍ර යැ.

මහානාම ශාක්‍යාරජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තෙල සැලකෙළේ යැ : “ වහන්සැ, මේ කිඹුල්වත්පුරය වස්ත්‍රාභරණාදීන් සමෘද්ධ යැ, ආභාරපතා ධනාධිපතියාදීන් විපුල යැ, බොහෝ ජනයා ඇත, මිනිසුන්ගෙන් නිරතුරු ද වෙයි, සම්බාධ වූ විට ඇත්තේ යි. වහන්සැ, මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හෝ මනවධින හික්මුන් වහන්සේගේ ඇසිරි කොට සවස්වෙලෙහි කිඹුල්වතට පිරිසෙකුගෙහි හෝ දැමුණු ඇතකු හමුවට දයෙමි, නො දැමුණු අසකු ද හමුවට යෙමි, නො දැමුණු රියකු හමුවට යෙමි, නො දැමුණු ගැලකු හමුවට යෙමි, නො දැමුණු පුරුෂයකු හමුවට යෙමි. වහන්සැ, එසමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරභයා මාගේ සතිය නැගේ මැ යැ, දහම ඇඳබැ සිති නැති වෙයි, සඟුන් ඇඳබ සිති නැති වේ. වහන්සැ, මට මෙසේ සිතෙයි : මේ සමයෙහි මම කල්ලුරිය කෙරෙමි නම් මාගේ උපත කෙසේ වන්නේ ද, අභිසම්පරාය (පරලොභ) කවරේ ද ” යි.

මා හාසි මහානාම මා හාසි මහානාම, අපාපකං තෙ මරණං හවිසාසී, අපාපිකා තෙ කාලකිරියා. චතුරී ඛො මහානාම ධම්මෙති සම්මතාගතො අරියසාවකො නිබ්බානනිත්තො හොති නිබ්බානපොඡො, නිබ්බානපබ්බාරො. කතමෙති චතුරී : ඉධ මහානාම අරියසාවකො බුද්ධෝ අවේච්චපාසාදෙන සමන්තාගතො හොති : “ඉතිපි සො හගව් : අරහං-පෙ-සන්තං දෙවමනුස්සානං බුද්ධො හගව්”ති. ධම්මෙ-පෙ-සන්තං -පෙ-අරියකතොති පිලෙති සමන්තාගතො හොති අබ්බොති පෙ-සමාසිසංවත්තනිකොති සෙය්ථාපි මහානාම රුකෙඛා පාචිනනිත්තො පාචිනපොඡො, පාචිනපබ්බාරො, තො මුලෙති ජිත්තො කතමෙත පපතෙය්සාති : යෙන හන්ත, නිත්තො යෙන පොඡො යෙන පබ්බාරො’ති. එවමෙව ඛො මහානාම ඉමෙති චතුරී ධම්මෙති සමන්තාගතො අරියසාවකො නිබ්බානනිත්තො හොති නිබ්බානපොඡො, නිබ්බානපබ්බාරො. මා හාසි මහානාම මා හාසි මහානාම, අපාපකං තෙ මරණං හවිසාසී අපාපිකා තෙ කාලකිරියා”ති.

ඉදං වාසනාභාෂිතං සුත්තං.

2. සුඛකාමානි භූතානි යො දුක්ඛින න සිංසනී,
අත්තතො සුඛමෙසානො පෙච්චි සො ලහතෙ සුඛ”නතී

ඉදං වාසනාභාෂිතං සුත්තං.

3. “භුත්තං වෙ තරමානානං උජ්ජං ගච්ඡති පුඛ්ඛවො
සබ්බං ගාච්චි උජ්ජං යනති තෙතෙත උජ්ජගතෙ සති

4. එවමෙව මනුස්සොසු යො හොති සෙට්ඨසම්මතො,
සො වෙච්ච ධම්මං චරති පගෙව ඉතරා පජා,
සබ්බං රථං සුඛං සෙති රාජා වෙ හොති ධම්මිකො”ති.

ඉදං වාසනාභාෂිතං සුත්තං

“හගව් : සාවද්දීයං විහරති ජේතවනෙ අනාඨපිණ්ඩකස්ස ආරාමේ,
තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බුද්ධා භික්ඛු හගවතො විචරකම්මං
කරොනති : නිට්ඨිතවිචරො, හගව් : තෙමාසම්මයෙන වාරිකං පක්ක
මිස්සාති’ති. තෙන ඛො පන සමයෙන ඉසිදත්තපුරාණා ඵපතයො,
සාකෙතො පට්ඨිසන්ති කෙතවිදෙව කරණීයෙත. අස්සොසු ඛො
ඉසිදත්තපුරාණා ඵපතයො සම්බුද්ධා කීර් භික්ඛු හගවතො විචරකම්මං
කරොනති නිට්ඨිතවිචරො, හගව් : තෙමාසම්මයෙන වාරිකං
පක්කමිස්සාති’ති.

අථ ඛො ඉසිදත්තපුරාණා ඵපතයො මිත්තෙ පුරිසං ධිපෙසුං ;
යදු නිං අමොහා පුරිස පස්සෙය්සාසි ගගවන්තං ආගච්ඡන්තං අරහන්තං
සම්මාසම්බුද්ධං. අථ අමොහා ආරොච්චය්සාසී’ති. ද්විතීයං සිත්තො ඛො
සො පුරිසො අද්දස හගවන්තං දුරතො’ව ආගච්ඡන්තං, දික්ඛාන යෙන
ඉසිදත්තපුරාණා ඵපතයො තෙත්ථසම්බුද්ධා, උපසංකමිත්ති ඉසිදත්ත
පුරාණෙ ඵපතයො එතදවොච : අයං සො හන්තා ගගව් : ආගච්ඡති
අරහං සම්මාසම්බුද්ධො, යස්සදුති කාලං මඤ්ඤාථාති.

1. ගහපතයො - සං. අ.

2. සාබ්බකෙ - සං. ති.

“ මහනාම, නහමක් බියපත් ව, මහනාම, නහමක් බියපත් වෙව, තොපගේ මරණය අලාමක වන්නේය, තොපගේ කාලක්‍රියාව නොලැබූ වන්නීය. මහනාමය කරුණු සතරෙකින් සමන්වාගත ආයතීයවක නිවනට නැමුණේ නිර්වාණප්‍රවණ වූයේ නිවනට නතු වූයේ යැ, කවර සතරෙකින යත් : මහනාමය, මේ සත්තෙහි ආයතීයවක බුද්ධත්ව කෙරෙහි අවේක්ෂාප්‍රසාදයෙන් සමන්වාගත වෙයි : ‘ ඒ භාග්‍යවත් බුදුහු මේ කරුණෙහුද අර්භත් වූහ . . . දෙව්මිනිසුන්ට ශාස්තෘයහ, හඟවත් වූහ ’ යි. ධර්මයෙහි . . . සම්මයා කෙරෙහි . . . අඛණ්ඩ වූ . . . සමාධිය පිණිස පවත්නා ආයතීයාත්ත ශීලයෙන් සමන්වාගත වෙයි. යම් පරිදි මහනාමය ප්‍රාචීනනිමිත වූ ප්‍රාචීනප්‍රවණ වූ ප්‍රාචීනප්‍රාග්භාර වූ රුකක් වේ ද, එ රුක මුලින් සිදුනාලයේ කවර දෙයෙකින් බිමැ හෙන්නේද ? යම් දෙයෙකැ නැමුණේ යම් දෙයෙකැ ඇලවූයේ යම් දෙයෙකැ බරවූයේ නම් එදෙසෙහි යැ. එපරිදි මැ මහනාමය මේ සතර දහමින් සමන්වාගත ආයතීයවක නිර්වාණනිමිත නිර්වාණප්‍රවණ නිර්වාණප්‍රාග්භාර වේ. නහමක් බියපත් වූ මහනාමයෙහි, නහමක් බියපත් වූ මහනාමයෙහි, තොපගේ මරණය අලාමක වන්නේයැ, තොපගේ කාලක්‍රියාව අලාමක වන්නීයැ ” යි.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

2. සුව කැමැති සත්තට යමෙක් දඩින් හිංසා නො කෙරේද, තමහට සුව රිසියෙන හේ පරලොව ගොස් සුව ලබා යයි.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

3. මහවතුරු තරණය කරනා ගවයන් කෙරෙහි ඉදින් යුරුපති පුංගව සෘජුව යේ නම් පරිණායකයා සෘජුව ගිය කල්හි සියලු ගාවීහු සෘජුව යෙත්.

4. එසෙයින් මැ මිනිසුන් කෙරෙහි අධිපති කොට සම්මත වූ යමෙක් වේ ද, ඉදින් මේ දහමහි හැසිරේ නම්, ඉතිරි ප්‍රජාව කැල මැ ය. (කියනු කිමැ.) ඉදින් රජ දහම මේ නම් සියලු රටවැසියා සුවසේ වෙසේ යයි.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

“ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්තුවර අනේපිටුසිටුහුගේ දෙවරම් වෙහෙර වැඩවසන සේක. එසමයෙහි බොහෝ වහන්දෑ ‘ සිවුරු කොට නිමැවූ බුදුහු තුන්මසක් ඇවෑමෙන් වාරිකාවට පිවිසෙන සේකැ ’ යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සිවුරු කෙරෙහි. තවද එසමයෙහි ඉසිදත්ත යැ පුරාණ යැ යන පඨනීහු (වඩුදෙටුවෝ දෙදෙනා) කිසි යම් කටයුත්තකින් සාක්ෂිතයෙහි වෙසෙති. ඉසිදත්ත පුරාණ පඨනීහු ‘ සිවුරු කොට නිමවාලූ බුදුහු තුන්මසක් ඇවෑමෙන් වාරිකාවට පිවිසෙන්නාහ ’ යි බොහෝ වහන්දෑ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සිවුරු කෙරෙත්ල ’ යි ඇසූහ.

ඉක්බිති ඉසිදත්ත පුරාණ පඨනීහු මහ පුරුෂයකු රැඳවූහ : ‘ එම්බා පුරුෂය, තෙපි යම් කලෙක හඟවත් අර්භත් සමාක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේ වඩනාසේක් දක්නාවූ නම්, එකල අපට දන්වාලව ’ යි. දෙතුන් දවසක් සිටි ඒ පුරුෂ හුරුදී මැ වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක ඉසිදත්ත පුරාණ පඨනීන් කරා එළැඹ ඔවුන්ට තෙල කී : ‘ හිමියෙනි, මේ ඒ භාග්‍යවත් අර්භත් සමාක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේ වඩනාසේක, දන් බුද්ධත්ව දක්නට කල් දන්නවු ’ යැයි.

අප්‍රේමය ඉසිදන්නා පුරුෂයා එපනයෙහි ගෙන ගොස් තෙත්පසක මීටරු උපතක මිනිසා ගෙවන්නා අතිවිශේෂයා ගෙවන්නා පිටතතො පිටතතො අනුබන්ධය, අප්‍රේමය ගෙවන මනා භක්තිය ගෙනගොස්ගන්නා රැකවුරු තෙත්පසක මිනිසා උපතක මිනිසා පසුගියාගේ ඇසෙන් නිසිදි. ඉසිදන්නා පුරුෂයා'පි මෙය එපනයෙහි ගෙවන්නා අතිවිශේෂයා එකමනා නිසිදි. එකමනා නිසින්නා මෙය ඉසිදන්නා පුරුෂයා එපනයෙහි ගෙවන්නා එකදවොටු.

යද මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම සාමාන්‍යය කොටගෙන වාරික පක්ෂයෙහි'නි, හෙයින් නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් දෙමනෙය දුරේ නො ගෙවන ගවයා'නි, යද පන මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම සාමාන්‍යය කොටගෙන වාරික පක්ෂයෙහි'නි, හෙයින් නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් දෙමනෙය දුරේ නො ගෙවන'නි.

යද මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම කාසිපු මගධෙපු වාරික පක්ෂයෙහි'නි, හෙයින් නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් දෙමනෙය දුරේ නො ගෙවන ගවයා'නි. යද පන මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම කාසිපු මගධෙපු වාරික පක්ෂයෙහි'නි, අනන්ත නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් අනන්ත දෙමනෙය දුරේ නො ගෙවන'නි.

යද මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම මගධෙපු කාසිපු වාරික පක්ෂයෙහි'නි හෙයින් නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් සොමනෙය, ඇසෙන් නො ගෙවන ගවයා'නි. යද පන මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම මගධෙපු කාසිපු වාරික පක්ෂයෙහි'නි, හෙයින් නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් සොමනෙය ඇසෙන් නො ගෙවන'නි.

යද මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම කොටගෙන සාමාන්‍යය වාරික පක්ෂයෙහි'නි, හෙයින් නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් සොමනෙය ඇසෙන් නො ගෙවන ගවයා'නි. යද පන මය ගෙන ගෙවන්නා පුරුෂයාම සාමාන්‍යය විහරති ජනවන අනාපිඤ්ඤා ඇසෙන්, අනන්ත නො තරම් සමයෙ අනන්තමනා හෙයින් අනන්ත සොමනෙය ඇසෙන් නො ගෙවන'නි.

නමොතිහ එපනයෙහි, සමයෙහි සර්වභූත රජාපරා, අමොක්කාසො පබ්බජ්ජා, අරු ව පන වෙය එපනයෙහි අපාමාදයා'නි, අති මෙය නො ගෙන එකමනා සමයෙහි අසොක්ක සමයෙහි සමයෙහි වෙච්ඡා සමයෙහි සමයෙහි වාරික, කතමො පන වෙය එපනයෙහි එකමනා සමයෙහි අසොක්ක සමයෙහි සමයෙහි වෙච්ඡා සමයෙහි සමයෙහි වාරික.

ඉක්බිති ඉසිදත්ත පුරාණ උපනිඝු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ වැද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිටුපසින් අනුගමන් කළහ. එසඳු බුදුහු මගින් ඉවත්වූ එක්කරා රුක්මුලකට එළැඹ පැනැවූ අසුන්හි වැඩහුන්සේක. ඉසිදත්ත පුරාණ උපනිඝු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද එකත්පස්වූ හුන්හ. එකත්පස්වූ හුන් ඉසිදත්ත පුරාණ උපනිඝු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තෙල කරුණ සැලකළහ :

වහන්ස, ඇපි යම් කලෙක 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවරින් නික්මැ කොසොල් දනව්වෙහි වාරිකාවට පිවිසෙන්නාහ' යි අසමෝ ද එසමයෙහි අපට 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට දුර වන්නාහ' යි නොසතුටුව වෙයි, දෙමනස වෙයි. යළි වහන්ස, යම් කලෙක ඇපි 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවරින් නික්මැ කොසොල් දනව්වෙහි වාරිකාවට පිවිසියාහ' යි අසමෝ ද අපට එකල 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට දුර වූහ' යි නොසතුට ද දෙමනස ද වේ.

වහන්ස, ඇපි යම් කලෙක 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කසිරවින් නික්මැ මගධ ජනපදයෙහි වාරිකාවට වඩනාහ' යි අසමෝ ද, එසමයෙහි 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට දුර වන්නාහ' යි අපගේ නොසතුට වෙයි, දෙමනස වෙයි. වහන්ස, යළි යම් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'කසිරවින් නික්මැ මගධජනපදයෙහි වාරිකාවට වැටියාහ' යි අසමෝ ද එසමයෙහි 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට දුර වූසේකැ' යි අපගේ අනල්ප වූ නොසතුට වෙයි, අනල්ප වූ දෙමනස වේ.

වහන්ස, ඇපි යම් කලෙක 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගධරටින් නික්මැ කසිරවූ වාරිකාවට වඩනාහ' යි අසමෝ ද, එසමයෙහි 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට ආසන්නයෙහි වන්නාහ' යි අපගේ තුටුසිතැතිබව වෙයි, සොම්නස වෙයි. යළි වහන්ස ඇපි යම් කලෙක 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගධරටින් නික්මැ කසිරවූ වාරිකාවට පිවිසියාහ' යි අසමෝ ද, එකල 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපගේ ආසන්නයෙහි වූහ' යි අපගේ සතුට වෙයි, සොම්නස වේ.

වහන්ස, යම් කලෙක ඇපි 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කොසොල් රට සැවැත්නුවර වාරිකාවට පිවිසෙන්නාහ' යි අසමෝ ද, එකල 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපගේ ආසන්නයෙහි වන්නාහ' යි අපට අත්කම්මනා වෙයි, සොම්නස වෙයි, යළි වහන්ස, ඇපි යම් කලෙක 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර ජේතවනයෙහි අනේපිටු මහසිටුහුගේ අරමිහි වැඩවසනාසේකැ' යි අසමෝ ද එසඳු 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපගේ ආසන්නයෙහි වැඩවසනාසේකැ' යි අපට අනල්ප වූ සතුටු සිත්ඇතිබව වෙයි, අනල්ප වූ සොම්නස වේ යයි සැලකළෝ.

එසේ හෙයින් උපනියෙහි, මෙහිලා (තෙල කරුණ දකුණු යැ:) ගෘහවාසය සම්බාධ යැ, කෙලෙස් රජයේ උපද්‍රව නැති, පැවිද්ද අභ්‍යවකාශයෙකි. නොප විසින් අප්‍රමාදය වඩන්නට සුදුසු මැයි. වහන්ස, අපට තෙල සරාචාසසම්බාධයට වඩා සම්බාධකර වූ ද අතීතයින් සම්බාධ සංඛ්‍යාත වූ ද අන්‍ය සම්බාධයෙක් ඇතැ' යි. උපනියෙහි, නොපගේ තෙල සම්බාධයට වඩා සම්බාධකර වූ ද සම්බාධසංඛ්‍යාත කර වූ ද අන්‍ය සම්බාධය කවරේ ද? යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉඬ මයං හනෙත යද රජා පසෙනදිකොතලො උයානභූමිං
හනතුකාමො¹ හොති යෙ තෙ රඤ්ඤ පසෙනදිකා කොතලා
නාභා මිපවිතා, තෙ කපොතා යා නා රඤ්ඤ පසෙනදිකා
කොතලා පජාපතියො පියා මනාපා නා² එකං පුරතො එකං
පච්ඡතො නිසිදපෙම. නාතං බො පන හනෙත හගිනීතං එවරුපො
ගනො හොති, සෙයාපාපි නාම ගතිකරණිකානා නාවදෙව
විවරිතමානානා යථා තං රජාභෙන ගනෙන විභුසිතානං. නාතං
බො පන හනෙත හගිනීතං එවරුපො කායගමපිණො හොති,
සෙයාපාපි නාම තුලපිචුතො වා කපායගමපිචුතො වා යථා තං
රජකඤ්ඤං හුබෙධිතානං, තස්මිං බො පන හනෙත සමයෙ
නාගො³පි රක්ඛිතබ්බො හොති, තා⁴පි හගිනියො රක්ඛිතබ්බො හොති,
අතතාපි රක්ඛිතබ්බො හොති. හ බො පන මයං හනෙත අනිජානාම
නාසු හගිනීසු පාපකං විතතං උපාදෙන්නා. අයං බො නො හනෙත
එතමා සමාධා අඤ්ඤා සමාධා සමාධාතරො වෙව සමාධා-
සමාධාතරො වා⁵ති.

තස්මානිහ එපතයො සමාධායො ඡරාපථො, අබ්බොකාසො
පබ්බජා, අලං ව පන වො එපතයො අපාමාදග. චතුති බො
එපතයො ධම්මෙහි සමන්තාගතො අරියසාවකො සොනාපනො හොති.
අවිනිපාතධම්මො නිත්තො සමෙධාඨිපරායණො, කතමෙහි චතුති : ඉඬ
එපතයො සුතවා අරියසාවකො බුද්ධො අවෙච්චපාසාදෙන සමන්තාගතො
හොති. ඉතිපි සො හගවා -පෙ- සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො
හගවා⁶ති, ධම්මෙ -පෙ- සමෙධා -පෙ- විතතමුමචෙත්තරෙන වේතසා
අහාරං අජ්ඣාචිතති චුතතවායො පගතපාඤ්චොයානන්තරතො යාවයොසො
දනසංවිහාගරතො අපච්චිවිහන්තං සිලවිනෙතති කල්‍යාණධම්මෙහි,
ඉමෙහි බො එපතයො චතුති ධම්මෙහි සමන්තාගතො අරියසාවකො
සොනාපනො හොති අවිනිපාතධම්මො නිත්තො සමෙධාඨිපරායණො.
තුමෙහ බො එපතයො බුද්ධො අවෙච්චපාසාදෙන සමන්තාගතා : ඉති⁷පි
සො හගවා -පෙ- සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො හගවා⁸ති-ධම්මෙ
-පෙ- සමෙධා -පෙ- යං බො පන කිඤ්චි කුලෙ දෙයාධම්මං, සබ්බං තං
අපච්චිවිහන්තං සිලවිනෙතති කල්‍යාණධම්මෙහි, තං කිමඤ්ඤා එපතයො
කති විත තෙ කොතලෙසු මනුස්සා යෙ තුමානං සමසමා යදිදං
දනසංවිහාගෙහි⁹ති? ලාභා නො හනෙත සුලභං නො හනෙත, යෙසං
නො හගවා එවං ජානාති¹⁰ති.

ඉදං වාසනාභාෂිතං සුතතං.

5. “එකපුප්ථං චජ්ඣාන සහස්සං කප්පකොථිතො,⁴
දෙවෙ වෙව මනුස්සො ව සෙසෙන පරිනිබ්බුතො”

ඉදං වාසනාභාෂිතං සුතතං.

6. “අක්කතෙ හරිතො⁵භාසෙ සංවරුලාමති පාදපෙ,
එකං බුඬිගතං සඤ්ඤං අලභිස්සං⁶ පතියානො.

1. නියාතුකාමො - මජ්ඣං.

2. නාතං - සිඬු.

3. සහස්ස - සිඬු.

4. අසිනිකප්පකොථිතො - පු.

5. අලභිත්ථං - මජ්ඣං.

වහන්ස, මෙහි ඇති යම් කලෙක පසේනදි කොසොල්ලරජ උයන්බිමට යනු කැමැති වේ ද, පසේනදි කොසොල්ලරජගේ රාජවාහනයෙහි වූ යම් හස්තීහු වෙත් ද, ඔවුන් කල්පනය කොට (සරසා) පසේනදි කොසොල්ලරජගේ ප්‍රිය මනාප වූ යම් දේවිහු වෙත් ද, ඔවුන් එකක පෙරවුයෙහි එකක පිටුපස හිඳුවමහ, තවද වහන්ස, ඒ බුහුණන්ගේ එකෙණෙහි විවර කරනු ලබන සුවදකරවූවක මෙන් ගන්ධය වෙයි, රාජාර්ථ වූ ගන්ධයෙන් විභූෂිත වූවන්ගේ මෙනි. යළි වහන්ස, ඒ හඟිනින්ගේ ඉඹුල්පුළුන්ට හෝ කපුපුළුන්ට බඳවූ කයපහස වෙයි, සුවසේ වැඩුණු රජුන්ගේ මෙනි. තවද ස්වාමීනි, එසමයෙහි ඇතු ද රැක්කයුතු වෙයි, ඒ හඟිනිහු ද රැක්කයුතු වෙති, තෙමේ ද රැක්කයුතු වේ. යළි වහන්ස, ඇති ඒ බුහුණන් කෙරෙහි පවිත්‍ර සිතක් උපදවන්නාමෝ නොදනුමහ, වහන්ස, මේ වූ කලී අපට තෙල සම්බාධයට වඩා සම්බාධකර වූ ද සම්බාධසම්බාධකර වූ ද අන්‍ය සම්බාධය වේ ' යයි.

එපකියෙනි, (යම් හෙයකින් තෙල සම්බාධ ඇද්ද) එහෙයින් මෙහි ලා ගෘහවාසය සම්බාධ යැ රජස්පර (කෙලෙස් රජස් උපද්‍රව්‍ය තැන්) යැ, ප්‍රවිජ්‍යාව අභාවකාශය යැ, කොප විසින් අප්‍රමාදය මැ කරනු සඳහා සුදුසු වෙයි. (පැවිදි වුව කොපට ඒ සම්බාධය නැති සේයි.) එපකියෙනි සතර ධර්මයෙකින් සමන්වාගත ආයතීශ්‍රාවක මාර්ගශ්‍රෝතසට පැමිණියේ අවිනිපාතධර්ම (පෘථව්‍යජනනාව සංඛ්‍යාත විරූපයෙහි නො හෙන පියව්) ඇතියේ ධර්මනියාමයෙන් නියත වූයේ උපරිමාර්ග සංඛ්‍යාත සම්බෝධිය පරායණ කොට ඇතියේ වෙයි. කවර සතරෙකින් යත් : එපකියෙනි, මෙ සන්නෙහි ශ්‍රැතවත් ආයතී ශ්‍රාවක බුද්ධන් කෙරෙහි අවලප්‍රසාදයෙන් සමන්වාගත වෙයි : ඒ හඟවත් බුද්ධ මෙ කැරුණෙකුදු . . . දෙවිමිනිසුන්ට ශාස්තෘ වූහ, භාග්‍යවත්හ ' යි. ධර්මයෙහි . . . සංඝයා කෙරෙහි . . . පහවිගිය මසුරුමල ඇති සිතින් යුතු වැ මුක්තතාග වැ (දන් දෙකුවට) දෙවිඅත් ඇති වැ ත්‍යාගයෙහි ඇලුණේ ඉල්ලීමට නිසි වැ දන සංවිභාගයෙහි ඇලුණේ ගෘහවාස කෙරෙයි. කලණදම් ඇති සිල්වතුන් හා දෙය ධර්මය මෙතෙක් දියයුතු යැ යි නොබෙදන ලද යැ. එපකියෙනි, මෙ සතර දහමින් සමන්වාගත වූ ආයතී ශ්‍රාවක මාර්ගශ්‍රෝතසට පැමිණියේ අවිනිපාතධර්ම ඇතියේ ධර්මනියාමයෙන් නියත වූයේ සම්බෝධිය පරායණ කොට ඇතියේ වෙයි. එපකියෙනි, තෙපි බුද්ධන් කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයෙන් සමන්වාගත වූවහු යැ : ඒ හඟවත් බුද්ධ මෙකැරුණෙකුදු . . . දෙවි මිනිසුන්ට ශාස්තෘ වූහ. භාග්‍යවත්හ ' යි. ධර්මයෙහි . . . සංඝයා කෙරෙහි . . . තවද කුලයෙහි යම්කිසි දෙයධර්මයක් ඇද්ද එහැම කලණදහම් ඇති සිල්වතුන් හා මෙතෙක් දියයුතු යැයි) නො බෙදන ලද වෙයි. එපකියෙනි, එ කුමැයි හඟිවූ ද, යම් කෙතෙක් දන සංවිභාගයෙන් තොප හා සමසම් වෙත් ද, කොසොල්ලරට එබඳු මිනිස්සු කෙතෙක් වෙත් ද ' යි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් අප පිළිබඳ කොට මෙසේ දන්තාසේක් ද, එය වහන්ස අපට ලාභයෙක, අපට සුලබ්ධියෙකැ ' යි.

මේ වාසනාභාගීය සුත්‍ර යැ.

5. එක (සමන්) මලක් සුද අත්බැව් දහසක් දෙව්ලොව ද මිනිස්ලොව ද සැවිසරා යේෂකුශලයෙන් කෙලෙස්පිරිනිවනින් පිරිනිවියෙමි.

මේ වාසනාභාගීය සුත්‍ර යැ.

6. මොනොවට වැඩුණු නිල්වත් වූ ඇසතු රුක්වුල හුන් මම සිහිඇතිව එක මැ බුද්ධගත (බුද්ධානුස්මිතී) සංඥව ලැබීමි.

7. අජ්ජ කිංසං තතො කප්පා නාතිජානාමි දුග්ගතිං,
කිංසො විජ්ජා සචරිකතා තස්සා සඤ්ඤාය වාගසා''ති*
ඉදං වාසනාගාතිසං සුත්තං.
8. "පිණ්ඩාය කොතලං පුරං පාවිසි අග්ගපුග්ගලො,
අනුක්කම්පකො පුරෙගග්ගං තණ්හානිග්ගාතකො ඉති.
9. පුරිසග්ගා වට්ඨකකො හන්ථ සබ්බපුප්පථති¹ ලංකකො,
සො අද්දතාසි සම්බුද්ධං භික්ඛුසම්මපුරකතං.
10. පච්ඡන්තං රාජමග්ගෙන දෙවමානුසපුර්තං,
ගට්ඨා විතතං පසාදෙති සම්බුද්ධිමුපගගිකම්.
11. සො තං වට්ඨකං සුරගිං වණ්ණවිතතං මනෝරමං,
සම්බුද්ධස්ස'පනාමෙසි පසතෙතො ගෙහි පාණිති.
12. තතො අග්ගිසිඛාවණ්ණා බුද්ධස්ස ලපනනතරා,
සහස්සරංසි විජ්ජරිව ඕකකා තික්කමි අනනා.
13. පදකම්ණං කරිනින සිසෙ අදිව්චබ්බකුතො,
තික්කන්තං පරිවතෙතනි ඉභ්බනනතරගායථ.
14. ඉදං දිත්තං අච්ඡරිසං අබ්බතං ලොමහංසතං,
ඵකංසං විවිරං කතිං අනන්දං ඵතදමුචි.
15. තො හෙතු සිත්තම්මාය බ්‍යාකරෙහි මහාඉනෙ,
ධම්මාලොකො හවිංසති කම්බා විතර නො ඉනෙ.
16. ගග්ගා තං සබ්බධමෙමසු සද ඤාණං පච්ඡන්ති,
කම්බා මෙමතිකං ථෙරං අනන්දං ඵතදමුචි.
17. ගො සො අනන්ද පුරිසො මසි විතතං පසාදසි,
චතුරාසිති කප්පාති දුග්ගතිං න ගමිංසති.
18. දෙවෙසු දෙවිසොගග්ගා දිබ්බං රජ්ජං පසාසිතං,
මනුජෙසු මනුජ්ඤො රාජා රට්ඨා හවිංසති.
19. සො චරිමිං පබ්බජිතාන සචරිකතාන ධම්මතං,
පට්ටිකමුද්ධො බුතරගො වට්ඨකකො නාම හවිංසති.
20. නජී විතෙත පසන්නවති අපට්ඨකා නාම දකම්ණා,
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධො අථ වා තස්ස සාවකෙ.
21. ඵවං අවිනතිසා බුද්ධා බුද්ධධම්මා අවිනතිසා,
අවිනතිසෙසු පසන්නානං විපාකො හොති අවිනතිසො''
ඉදං වාසනාගාතිසං සුත්තං.

* ඵනාතිංසෙ ඉනෙ කප්පා - යං සඤ්ඤාමලගිං තද
තස්සා අඤ්ඤාය වාගසා - පතෙතො මෙ අග්ගවික්කගො,
-තණ්හිත ථෙරාපදග.

1. සබ්බං පුප්පථති - සි. ඉ.

7. ඒ කපිත් දන් තිස්වැනි කල්පය වෙයි, (මේ අතර) දුගතිය නොදනිමි, ඒ බුද්ධගත සංඥවාසනායෙන් මුඛිදාය පසක් කරනලඳුනු යි.

මේ වාසනාභාගිය සුත්‍ර යැ.

8. අභ්‍රසුද්ධල වූ (සත්තව) අනුකම්පා කරන තක්ශාව සමුවර්ණේ කළ බුද්ධමුනිහු පෙරබත්ති පිණ්ඩිතා කොසොල්පුරයට පිවිසියේක.

9. පුරුෂයන්හුගේ අතෙහි නොයෙක් මලින් සරසනලද මල්කඩෙක් විය. හේ හික්සුසභියයා විසින් පෙරවුකරනලද සම්බුද්ධන් දිවි.

10. හවුඩු හේ සිත පහදවා දෙවිමිනිසුන් විසින් පුදනලද, මහමිහින් වඩනා සම්බුද්ධන් කරා එළැඹියේ යැ.

11. හේ සුවදැති පැහැපත්වූ ඒ මනරම් මල්කඩ පහන්වූයේ සියතින් සම්බුද්ධන්ට පිදි.

12. ඉක්කිති බුදුරජාණන්ගේ ගිනිසිරිපැහැ ඇති තොල්සහස අතුරින් වූ මුවින් දහස්රස් ඇති ව්‍යුලියක් සෙයින් ප්‍රභාව තික්මිණි.

13. ඒ ප්‍රභාව ආදිතාබන්ධුහුගේ ශීර්ෂය පැදැකුණු කොට තුන්වරක් පරිවර්තීත වැ මුද්‍රා සම්පයෙහි අතුරුදහන් වී,

14. ලොමුදහන අද්භූත වූ මේ ආශ්වයාය දක අනාදතෙරණුවෝ සිවුර එකක් කොට (වැද) තෙල සැලකළෝ :

15. මහාමුනි වූ තරුගතයන් වහන්ස, සිතා පහළකිරීමට කාරණ කවර, වදළ මැනවැ, දහම්පට්ඨ වනතේ යැ, මුනින්ද්‍රයන් වහන්ස අපගේ සැක දුරුකළ මැනවි.

16. ආකංඛා පටිබද්ධ හෙයින් සියලු ධර්මවිෂයෙහි හැම කල්හි යම් කෙනෙකුන්ගේ ඥානය පවතී ද, ඒ බුදුහු සැකයෙන් උසන් වීමකි ඇති අනාද තෙරණුවනට තෙල වදළයේක :

17. ආනන්දය, යම් ඒ පුරුෂයෙක් මා කෙරෙහි සිත පැහැදවී ද, හේ සුවාසු කපක් දුගතියට නොයන්නේ යැ.

18. දෙවිලොවැ දිවාසම්පත්තීන් අභ්‍ර වූ දිවාරාජාය කොට මිනිස්ලොවැ සියලු රටෙහි මනුෂ්‍යෙන්ද වූ රජ වන්නේ යැ.

19. හේ වර්මජාතියෙහි පැවිදිවැ ධර්මස්වභාව (සිවුසස් දහම්) පසක් කොට නැසු රාග ඇති වටංඝක නම් පශ්චාත්ත වන්නේ යැ.

20. තරුගත සම්බුද්ධයන් කෙරෙහි හෝ යළි ඒ තරුගතයන්ගේ ප්‍රාචීනයක කෙරෙහි හෝ සිත පහන් කල්හි අල්ප වූ දක්ෂිණාවක් නම් නැති.

21. මෙසේ බුදුවරයෝ අවින්තායග, බුද්ධධර්මයෝ අවින්තායග, අවින්තා වූ බුද්ධාදීන් කෙරෙහි පහන් වූවනට අවින්තා වූ විසාක වේ.

මේ වාසනාභාගිය සුත්‍ර යැ.

“ඉද්’හං¹ හික්ඛවෙ එකච්චිං පුග්ගලං පසන්නචිත්තං එවං චේතසා චේතො පරිච්චි පජානාමී : (යථා ඛො අයං පුග්ගලො ඉරියති යඤ්චි පටිපදං පටිපකේතා යඤ්චි මග්ගං සමාරුළොහා,) ඉමග්ගී චා’යං සමයෙ පුග්ගලො කාලං කරෙය්‍ය, යථා’හනං නික්ඛිපේතො එවං සග්ගො තං කිංඤ්ඤ හෙතු : චිත්තං හි’ග්ග හික්ඛවෙ පසන්නං² චිත්තපපතාදහෙතු ඛො පන එවමිධෙකචේවා කායග්ග හෙද පරමමරුද්ධා සුගතීං සග්ගො ලොකං උපපජේය්‍යා’ති. එතමන්ථං හගචා අවොච. තත්තෙතං වුච්චති :

22. “පසන්නචිත්තං ඤානින ඵකච්චිමිධි පුග්ගලං,
එතමන්ථං විශාකාසි බුද්ධො³ හික්ඛුන සනතිකෙ.

23. ඉමිමසි චා’යං සමයෙ කාලං කසිරාථ⁴ පුග්ගලො,
සුගතීං උපපජේය්‍යා චිත්තං හි’ග්ග පසාදිතං,
චේතොපසාදහෙතු හි සත්තා ගච්ඡන්ති සුග්ගතීං.

24. යථා’හනං නික්ඛිපෙය්‍ය එවමෙවං⁵ තථාච්චෙධො,
කායග්ග හෙද ධර්මසංකොප සග්ගො සො උපපජේය්‍යා.
අයමි අත්තො වුතේතො හගචිතා ඉති මෙ සුත”න්ති
ඉදං වාසනාභාෂිතං සුත්තං.

25. “සුවණ්ණච්ඡදනං⁶ නාවං නාරි අරාග්ග තිට්ඨසි,
ඕගාහසි පොකඛරණිං පදුමං ඡිඤ්ඤි පාණිනා.

26. කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො අනුභාවො⁷ ජුතී ව තෙ,
උපපජන්ති ව තෙ ගොගා යෙ කෙච්ඡි මනසි’වජිතා,
සුවජිතා දෙවතෙ සංග කිංඤ්ඤ කම්මසිද්ධං එලං.

27. සා දෙවතා අත්තමනා දෙවරුජේන සුවජිතා,
සඤ්ඤා සුවඨා විශාකාසි සක්කංග ඉති මෙ සුතං.

28. අභ්‍යන්තං පටිපන්නා’හං දිග්ඛා ධුපං මනොරමං,
තත්ථ චිත්තං පසාදෙසිං කංගපංග යසසිනො.

29. පදුමපුපථති පුජෙසිං පසන්නා සෙති පාණිති,
තංගෙව කම්මංග එලං විපාකො
එතාදිසං කතපුඤ්ඤ ලහන්ති”

ඉදං වාසනාභාෂිතං සුත්තං

-
1. ඉධාහං - සිඬු, මජ්ඣං.
 2. පසාදිතං - සිඬු.
 3. සත්ථා - සිඬු.
 4. කාලංකිරියා - සිඬු.
 5. එවමෙවං - සිඬු.
 6. සුවණ්ණච්ඡදනං - මජ්ඣං.
 7. ඕගාහසි - මජ්ඣං.
 8. අනුභාවො - සිඬු, මජ්ඣං.

“ මහණෙනි, මම මෙ ලොවැ පහත්සිත් ඇති ඇතැම් පුද්ගලයා මෙසේ මාගේ සිත් ඔහුගේ සිත පිරිසිදු දනගනිමි : (මේ පුද්ගල යම් පරිදි ඉරියව්‍ව පවත්වා ද, යම් පිළිවෙතකට පිළිපත්තේ ද, යම් මහකට පිරිසිදේ ද) මේ පුද්ගල මෙ යම්යෙහි කලුරිය කරන්නේ නම්, (හිසින් හෝ කර්න්) ගෙනචනලද්දක් යම්යෙහි බහාතැබුයේ ද එපරිදි ස්වර්ගයෙහි උපදනේ යැ. ඊට හෙතු කවරෙ යැ : මහණෙනි, ඔහුගේ සිත ප්‍රසන්න හෙයිනි. චිත්ත ප්‍රසාදහෙතෙයෙන් වැලිත් මෙසේ මෙලොවැ ඇතැම් පුද්ගලයෙක් කාබුන් මරණින් මතු සුභති වූ ස්වර්ගලොකයට පැමිණෙන්නේ යැ ” යි. බුදුහු තෙල කරුණ වදළයේක, එහි ලා තෙල (ගාරා) කියනු ලැබේ :

22. මෙලොවැ ඇතැම් පුද්ගලයකු පහත්සිත් ඇතියහු දන බුදුහු හිත්සුන් හමුයෙහි තෙල කරුණ ප්‍රකාශ කළයේක :

23-24. මේ පුද්ගල මෙයමයෙහි කලුරිය කරන්නේ නම්, (පිළිසද වීසින්) සුභතියට පැමිණෙන්නේ යැ. ඔහුගේ සිත ප්‍රසාදිත හෙයිනි. එසේ මැය, චිත්තප්‍රසාදහෙතෙයෙන් සත්ත්වයෝ සුභතියට යෙහි, ගෙනචනලද්දක් යම්යෙහි බහාතබා ද එපරිදි මැ එබදු වූ ඒ සප්‍රාභු පුද්ගල කය බිඳීමෙන් ස්වර්ගයට පැමිණේ.

භාග්‍යවතුන් වීසින් මේ අර්ථය ද වදරනලද ‘ යි මා වීසින් අසනලද යයි.

මේ වාසනාභාගිය සුත්‍ර යැ.

25. එමබා ස්ත්‍රිය, තෝ රත්සෙවෙණි ඇති නැවට නැති සිටිව, පොකුණට බස්නාව, අතින් පිසුම් නෙළනාව.

26. කිගේ කවර පිනෙකින් එබදු පැහැසටහන ද අනුභාව (තෙජස) ද කිගේ බැබැළීම ද වේ නම් සිත් කැමැතිවනලද යම් කිසි හෝගයෝ වෙත් නම් ඔහු උපදිත් දැ? යි අප වීසින් පුරවුස්නා ලද දෙවිදුනි, කියව, මේ කිනම් කම්යෙක වීපාකයෙක් ද යි,

27. දෙවිරජහු වීසින් පුරවුස්නාලද තුටුසිත් ඇති ඒ දෙවිදු පැන පුරවුස්නාලද වැ සක්දෙවිදුට මෙසේ පැවැසු යයි මාවීසින් අසනලදී.

28. අදන්මහට පිළිපත් මම යශස්වී වූ කසුප්බුද්ධන්ගේ මනරම් දබබ දක එහි සිත පැහැදවිමි.

29. පහත්වූ මම සියකින් නෙළුම්මල් පිදිමි, එ මැ කර්මයාගේ මේ ඵලවිපාක යි. කළ පින් ඇත්තාහු මෙබදු සම්පත් ලබත්.

මේ වාසනාභාගිය සුත්‍ර යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුලත් කර ඇත.

දනකථාං සිලකථාං සංග්ගකථාං පුඤ්ඤකථාං පුඤ්ඤවිපාකකථාං
ඉදං වාසනාභාගියං සුතතං.

30. අවිමාපි පංසුථුපෙසු උද්දිග්ග කතෙසු දසබලධර්මං.
තථාපි කාරං කම්මං සංග්ගෙසු තරං පමොදන්ති”

ඉදං වාසනාභාගියං සුතතං.

31. “දෙවිසුත්තසරිරිවණ්ණා සබ්බෙ සුභගසංකීර්ති,
උදකෙන පංසුං තෙමෙති: ථූපං විහේසිථ කංගපං.

32. අයං සුගතෙන සුගතංග ථූපො
මහෙසිනො දසබලධර්මධාරිනො,
ගම්මං ඉමෙ දෙවමිත්තුරා පසන්නා
කාරං කරෙන්නා ජරාමරණා පමුච්චිරො”

ඉදං වාසනාභාගියං සුතතං.

33. “උළාරං චිත තං ආසි යංගං ථූපං මහෙසිනො,
උප්පලාති ච චිත්තාරි මාලං ච අභිරෙපසිං.

34. අජ්ජ කිංකං තතො කප්පා භාතිරානාමි දුග්ගතිං,
විනිපාතං ත භව්ජාමි ථූපං පුරෙති සඤ්ඤානො”

ඉදං වාසනාභාගියං සුතතං.

35. “ඛන්ධිංසලකඛණධරංග
වීර්තවීරගංග ලොකනාථංග,
සත්තසංගං කපෙප
මුදිතො ථූපං අපුරෙසි.

36. යං මයං පසුතං පුඤ්ඤං
තෙන ච පුඤ්ඤෙන දෙවසොභංගං,
රජ්ජාති ච කාරිතාති
අනාගතතුන විනිපාතං.

37. යං චක්ඛුං අදනතදම්මංග සාසනෙ පණ්ණිතිං තථා,
විත්තං තං මෙ සබ්බං උග්ගං විමුක්තවිත්තමහි විධුතලතොති”

ඉදං වාසනාභාගියං සුතතං.

38. “සාමාකපතොදනමත්තමෙව හි
පච්චෙකඤ්ඤාසම්මං අදසි දක්ඛණං,
විමුක්තවිත්තෙ අබිලෙ අනාගතෙව
අරණවිහාරිමහි අසංගම්යතෙ.

දහකරා, සිලකරා, සත්ගකරා, පුඤ්ඤකරා, පුඤ්ඤචිපාකකරා වෙති.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

30. දඹලධර වූ බුදුවරයන් උදෙසා (සිරුරු පිහිටුවා) කළ මැව්වුවා ස්තූපයන්හිදී පවා සත්කාර කොට මනුෂ්‍යයෝ දෙව්ලොවැ සතුටු වෙත්.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

31. දිවාපුත්‍රයකුගේ ශරීරයට බදු වර්ණඇත්තිය ශෝභායෙන් යුත් සටහන් ඇත්තිය දියෙන් පස් තෙමා කසුප්බුද්ධන්ගේ සැය වඩන්නේ යැ.

32. ශාසනානුස්ථාන ඇත්තිය ප්‍රසන්න වූ මේ දිවාමනුෂ්‍යයෝ යම් ස්තූපයෙක්හි සත්කාර කරන්නාහු ජරාමරණයෙන් මිදෙත් ද, මහර්ෂි වූ දඹලධර්මධාරී වූ සුගතයන් වහන්සේගේ මේ ඒ ස්තූපය යි.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

33. මම මහර්ෂින්ගේ යම් සැයකට උපුල්මල් සකරක් ද මල්දමක් ද නහා පිදිමි ද, මා විසින් කළ ඒ කුලෙය එකාත්තයෙන් උදර විය.

34. එතැන් සිට දන් තිස්කපෙකී, ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ධාතුචෙතනාය පුද්ගලීය නොදැනීම, චිත්තාකාශය නොගියෙමි.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

35. දෙතිස් මහාපුරුෂලක්ෂණ ධරන්තාවූ දිනනලද මාරසංග්‍රාම ඇති ලෝකනාටයන් වහන්සේගේ ස්තූපය පුද මම ආයුෂ්කල්ප සියදහසක් සතුටු වූයෙමි.

36. මා විසින් යම් පිනක් රැස්කරනලද ද, ඒ පිනින් අපායොත්තත්තියට නොපැමිණ දෙවියන් කෙරෙහි සුභගභාවය ලද්දේ, (මිනිස්ලොවට) රාජ්‍යයෝ ද කරවනලද්දහ.

37. අද්‍රෝණයන් දමනය කරන බුදුරජුන්ගේ ශාසනයෙහි යම් නුවණැසක් තබනලද ද, එසේමැ සිත පිහිටුවනලද ද ඒ හේතුවෙන් මා විසින් සියලු සම්පත් ලබනලද, සමුච්ඡේද කළ කෘෂ්ණාලකා ඇතියෙමි කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණු සිත් ඇති වීම.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යැ.

38. කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණු සිත්ඇති වෙතොයිල රහිත හෙයින් අවිල වූ ආනාසුව වූ කෙලෙස් රණ නැතියෙන් අරණවිහාරී වූ නොඇලුණු සිත්ඇති පසේබුද්ධන් කෙරෙහි බොධිගමන නැළියක බත් පමණ වූ මැ දක්ෂිණාව දිනිමි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

39. තස්මිද්දා ඔකපස ධම්මවුත්තමං.
තස්මිද්දා ධම්ම පණ්ඩෙයිං මානසං
එවං විහාරිති මෙ සංගමො සිතා
භවෙ කුදස්සු'පි ච මා අපෙක්ඛවා.
40. තස්සෙව කම්මස්ස විපාකතො අභං
සහස්සකඛන්දාං කුරුසුපපජ්ජ ථ,
දීඤාසුකෙසු අමමෙසු පාණ්ණසු
විසේසගාමීසු අනිනගාමීසු.
41. තස්සෙව කම්මස්ස විපාකතො අභං
සහස්සකඛන්දාං තීදකො'පපජ්ජ ථ,
විචිත්ත මාලාභරණානුලෙපිසු
විසිට්ඨකායු'පගතො යසස්සිසු.
42. තස්සෙව කම්මස්ස විපාකතො අභං
විශ්ලික්ඛවිතො අඛිලො අනාසවො,
ඉමෙහි මෙ අනාම දෙහඛාරිති
සමාගමො අසි තිතාගිතාසිති.
43. පච්චකං ඛම්මං අවචි තථාගතො ජිනො
සම්ජ්ඣතෙ සිලවතො යදිවජ්ඣි,
යථා යථා මෙ මනසා විචිතාගිතං
තථා සමුද්ධං අසමනාමො භවො''

ඉදං වාසනාභාගියං සුත්තං.

44. "එකතීංසමිති කප්පමි ජිනො අනෙජො,
අනන්තදස්සි ගගවා සිසිති,
තස්සා'පි රාජා භාතා සිඛණ්ණී
බුද්ධො ච ධම්මො ච අනිප්පසන්නො.
45. පරිනිබ්බුතො ලොකවිනායකමිති
ථුපං සකාසි විපුලං මහනතං,
සමන්තතො ගාමිනිකං මහෙසිනො
දෙවා'තිදෙවස්ස නරාත්තමස්ස.
46. තස්මිං මනුස්සො ඛලිමාහිභාරී
පක්ඛායා ජාතීසු මනං පහරෙතී,
වාතෙන පුප්ථං පතී තස්ස එකං
තාභං ගහෙතාන තස්සෙව'දුසිං.
47. කො මං අවොවා'තිපසන්නවිතො
තුස්සෙව වේතං පුප්ථං දදුමි,
තා'භං ගහෙතා අභිරොපගෙයිං
පුභප්පුභං බුද්ධිමනුස්සරතො.

39. ඒ පසේබුදුන් කෙරෙහි උත්තමධර්මය ඇතැයි හැඳිනීම, උත්තමත්තයේ අවබෝධකළ ඒ ධර්මයෙහි ද සිත පිහිටුවීම, මෙබඳු විහරණ ඇත්තවුන් සමග මාගේ සංගමය වේවයි ද කිසිදු භවයෙක්හි නතමක් අපෙක්ෂා ඇති වෙමිව 'යි ද සිත පිහිටුවීම.

40. එ මැ කර්මයාගේ විපාකයෙන් මම (දහසක් අවුරුද්දට) දීර්ඝායු ඇති වීමෙහි ස්වභාව ඇති ලද සම්පත් නොපිරිහෙන පියවි ඇති (මාගේ යැ යන) පරිශ්‍රත රහිත වූ සත්ත්වයන් ඇති උත්තරකුරුයෙහි දහසක්වර උපන්මි.

41. එ මැ කර්මයාගේ විපාකයෙන් මම විශිෂ්ට වූ දිව්‍යශරීරයට පැමිණියෙමි වීචිත්‍ර වූ මාලාභරණ ගන්ධාලෙප ඇති පරිවාර - කීර්තියශස් ඇති ත්‍රිදශ (තවතිසා) යෙහි දහසක්වර උපන්මි.

42. එ මැ කර්මයාගේ විපාකයෙන් මම විමුක්ත වූ සිත් ඇති වෙතොට්ඨ ල රහිත වූ ක්ෂීණාශ්‍රව වූයෙමි. මේ අන්තිමදහධාරී වූ කුශලාකුශලයන් ඉක්මවාලූ රහතුන් සමග මාගේ සංගමය වී.

43. ඒකපඤ්චමාර වූ තරාගතයෝ (සිල්වත්) යමක් පතා නම් සිල්වත්හුගේ ප්‍රණීධිය සමාද්ධ වේ යයි යමක් වදළාහු ද, මේ වචනය ප්‍රත්‍යක්ෂ මැ යි, මා විසින් යම් යම් පරිදි සිතීන් සිතනලද ද එය එසෙයින් සමාද්ධ විය. මේ මාගේ අන්තිම භවය යි.

මේ වාසනාභාගිය සුත්‍ර යැ.

44. මෙයින් එක්තිස්වන කපෙහි පස්මරුන් දිනු තෘෂ්ණාරහිත වූ අනන්තදර්ශී වූ 'සිට්ඨි' යන නම් ඇති භාග්‍යවත්තු ලොවැ පහළවූහ. ඒ බුදුන්ගේ භ්‍රාතෘ වූ 'සිඛණ්ඩි' නම් රජ බුදුන් කෙරෙහි ද ධර්මය කෙරෙහි ද අභියෝගීන් පහන් වී.

45. ලෝකවිනාශක වූ සිට්ඨි බුදුන් පිරිනිව් කල්හි එරජ මහර්මී වූ දෙව්‍යානිදෙව වූ නරොත්තමයන්ගේ (ධාතු පිහිටුවා) භාත්පසින් ගවුපමණ වූ වීජුල වූ මහත් ස්තුපයක් කෙළේයි.

46. පහවූසිත් ඇති මිනිසෙක් සුගතිභවයෙහි සිත දැඩිවගෙන ඒ සැයෙහි පුජා එළැවී යැ, ඔහුගේ එක මලක් සුළහින් වැටීණ, මම එය ගෙන ඔහුට මැ දිනිමි.

47. ඉතා පහන් සිතැති හේ මට මෙසේ කී : 'තෙල පූෂ්පය තොපට මැ දෙමි' මම ඒ මල ගෙන පුතපුතා බුදුගුණ මේතෙහිකරමින් පුජා කෙළෙමි.

48. අජ්ඣ ඤාණං තතො කප්පා නාතිජානාමි දුග්ගඤ්ඤාං,
විනිපානං හ ගච්ඡාමි දුපපුජාගිදං ඵලං”

ඉදං වාසනාභාෂියං සුත්තං.

49. “කපිලං නාම නගරං සුවිහතතං මහාපථං,
ආකිණ්ණමිඤ්ඤං ජිතං ච බ්‍රහ්මදත්තං රාජනො.

50. කුමාරං විකක්ඛිං තත්ථ පඤ්චාලානං පුරුත්තමො,
සො’හං අඤ්ඤං සමබ්බං උපරිථං යහංසිනං.

51. හට්ඨං චිත්තං පසාදෙත්වා නිමග්ගෙයිං නරුත්තමං,
අරිථං බ්‍රවිහත්තෙන යං මො භෙහංසිං විජ්ජං.

52. තතො ච කතතිකො පුණ්ණො පුණ්ණමාසි උපට්ඨිතා,
නවං දුග්ගසුභං ගග්ග අරිථංසො’පනාමයිං.

53. පසන්නචිත්තං ඤාත්වාන පටිගණ්ඨි නරුත්තමො,
අනුකම්පනො කාරුණිකො තණ්හානිග්ගාතනො මුතී.

54. තාහං කම්මං කරිත්වාන කල්‍යාණං බ්‍රහ්මචරණිකං,
දෙවො වෙව මනුසො ච සක්කිවත්වා තතො වුත්තො.

55. බාරාණසියං නගරෙ භෙට්ඨියං ඵකපුත්තකො,
අභිඤ්ඤාං උපපජ්ජං පාණෙහි ච පියතරො.

56. තතො ච විඤ්ඤානං පතො දෙවපුත්තෙන වොදිතො,
පාසාදා ඔරුහිත්වාන සමබ්බංසුපසංකමං.

57. සො මො බම්මමදෙසයි අනුකම්පාය ගොතමො,
දුග්ගං දුග්ගසමුප්පාදං දුග්ගං ච අභික්කමං.

58. අරියං චිට්ඨභිතිං මග්ගං දුක්ඛපසමතාමිනං,
චිත්තාරි අරියසම්මානි මුතී බම්මමදෙසයි.

59. තසො’හං චචනං සුත්වා විහරිං සාසනෙ රතො,
සම්ථං පටිච්ඡන්ධා’හං රතනිඤ්ඤිමනඤ්ඤො.

60. අජ්ඣතං ච බහිඤ්ඤං ටො මො විජ්ජංසු අසමා,
සබ්බං ආසුං සමුච්ඡින්නා හ ච උපපජ්ජෙ පුත.

61. පරියන්තකතං දුග්ගං චරිමො’යං සමුග්ගසො,
ජාතිමරණංසංසාරො හන්ති දාති පුනබ්බවො”ති.

ඉදං වාසනාභාෂියං සුත්තං.

1. අභික්කමං - සිමු.

2. විජ්ජංසු - සිමු.

48. එතැන් සිට දැන් කල්ප තිසෙකි, මම දුර්ගතිය නොදනිමි, විනිසාකයට (අපායට) නොගියෙමි, ථූපයට මල් පිදිමෙහි මේ විසාක යි.

මේ වාසනාභාෂිතය සුත්‍ර යැ.

49. බඹදන් රජහුගේ මොනොවට බෙදනලද මහාමාර්ග ඇති, මිනිසුන් විසින් ගැවැසිගත් ස්වර්ණාභරණාදීන් සමෘද්ධ වූ, උපහොගවස්තුයෙන් විසුල වූ කපිල නම් නුවරෙක් විය.

50. පඤ්චාල වැසියන්ගේ ඒ උතුම් නගරයෙහි මම කොමුපිඩු විකිණිමි, එහි දී මම අභසැ මැඩසිටි යශස්වී වූ අරිටය නම් පසේබුදුන් දිවිමි.

51. හටුවූයෙම සිත පහදවා මාගේ ගෙහි යමක් ඇද්ද එයින් නරොත්තම වූ අරිටය පසේබුදුන් දුව (නිති) බතින් පැවැරිමි.

52. යළි එසඳු ඉල්මස පිරුණේ පඤ්ඤාසිය පැමිණියා යැ, (එකල) නව පිළිසහළක් ගෙන අරිටයපසේබුදුන්ට පිරිණැමිමි.

53. මා පහන් සිතැත්තභූ දන නරොත්තම වූ අනුකම්පා කරන කාරුණික වූ තෘෂ්ණා නැසූ මුනි වූ පසේබුදුහු එය පිළිගත්හ.

54. මම බුදුවරුන් විසින් පසස්නාලද ඒ කුශලකර්මය කොට දෙවිලොවැද මිනිස් ලොවැද ද යන්ධාවන කොට එයින් වූහ වූයෙමි.

55. බරණැස්නුවර ආස්ථ (මහාසාර) කුලයෙහි සිටුහුගේ ප්‍රාණයට ද වඩා ප්‍රියතර වූ එක් මැ සුත්‍ර වැ උපන්මි.

56. එක්බිති නුවණැතිබවට පැමිණියෙමි දිවාපුත්‍රයකු විසින් මෙභෙයනලඝුයෙමි ප්‍රාසාදයෙන් බැස සම්බුද්ධයන් කරා එළැඹියෙමි.

57. ඒ ගෞතම බුදුහු මට අනුකම්පායෙන් දහම් දෙසුසේක : දුක්බය ද දුක්බසමුදය ද දුක්බතිරොධය ද —

58. දුක්බුපසමයට යනසුදු ආයාඥාපාඨගිකමාර්ගය ද යන චතුරායාසතාය යයි කියනලද ධර්මය මුනිහු දෙසුසේක.

59. මම ඒ බුදුන්ගේ වදන් අසා ශාසනයෙහි ඇලුණෙමි වාස කෙළෙමි, ද්විධයෙහි නොමැළි වූ මම මාර්ගසමාධිය ප්‍රතිවේධ කෙළෙමි.

60. අධ්‍යාත්මවිෂය වූ ද බාහ්‍යවිෂය වූ ද මාගේ යම් ආප්‍රව කෙතෙක් විද්‍යාමාන වූහද, එ හැම ආප්‍රවයෝ සමුච්ඡින්න වූහ, යළි නො ද උපදානාහ.

61. වච්චුක්බය කෙළවර කරනලද, මේ වර්ම ශරීරය වෙයි, දැන් 'සුනර්හව' ියි කියනලද ජාතිමරණ සංඛ්‍යාත සංසාරය නැති.

මේ වාසනාභාෂිතය සුත්‍ර යි.

(මේ වාසනාභාෂිතයෙහි වූ පින්කම් ප්‍රකාශ කරන සුත්‍රපද උද්ගරණවශයෙන් දක්වනලද වාසනාභාෂිතය සුත්‍ර මෙසේ උක්තප්‍රකාරයෙන් දහයුත්තේ යි.)

3, 4, 3

(8) තත්ව කතමං නිබ්බට්ඨානිකං සුත්තං :

“උඤ්ඤං අධො භව්වති විපක්ඛනෙතො
අසම්භවස්මිනති අනාත්මසංඝි
එවං විමුක්තො උදකාරි ඕඝං
අතිණ්ණපුබ්බං අපුනඛ්ඛවායා”ති.

ඉදං නිබ්බට්ඨානිකං සුත්තං

“සීලවතො ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා : කිංකරී මෙ අවිපාටිකාරො ජායෙය්‍යා’ති, ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං සීලවතො අවිපාටිකාරො ජායෙය්‍ය.

අවිපාටිකාරිනො¹ ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා :- කිංකරී මෙ පාමොජ්ජං ජායෙය්‍යා’ති, ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං අවිපාටිකාරිනො පාමොජ්ජං ජායෙය්‍ය.

පමුදිතෙන ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා :- කිංකරී මෙ පිති ජායෙය්‍යා’ති, ධම්මතා එතා ආනන්ද යං පමුදිතස්ස පිති ජායෙය්‍ය.

පිතිමනස්ස ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා :- කිංකරී මෙ කායො පස්සමොය්‍යා’ති, ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං පිතිමනස්ස කායො පස්සමොය්‍ය.

පස්සඤ්ඤායස්ස ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා :- කිංකරී මෙ සුඛං චේදිතෙය්‍යා’ති, ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං පස්සඤ්ඤායො සුඛං චේදිතෙය්‍ය.

සුඛිනො ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා :- කිංකරී මෙ සමාධි ජායෙය්‍යා’ති. ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං සුඛිනො සමාධි ජායෙය්‍ය.

සමාභිතස්ස ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා : ‘කිංකරී මෙ සමාහුතං පජානෙය්‍යා’ති. ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං සමාභිතො සමාහුතං පජානෙය්‍ය.

සමාහුතං පජානතා ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා : ‘කිංකරී මෙ නිබ්බිද ජායෙය්‍යා’ති. ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං සමාහුතං පජානතො නිබ්බිදෙය්‍ය.

නිබ්බිදනෙන ආනන්ද, න චේතනා කරණීයා : ‘කිංකරී මෙ විරාගො ජායෙය්‍යා’ති. ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං නිබ්බිදනො විරජ්ජෙය්‍ය.

විරජ්ජනෙන ආනන්ද න චේතනා කරණීයා : ‘කිංකරී මෙ විමුක්ත ජායෙය්‍යා’ති. ධම්මතා එතා ආනන්ද, යං විරජ්ජනො විමුක්තෙය්‍ය.

1. අපාටිකාරිනා - මජ්ඣිම.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. 4. 3

(3) එහි නිබ්බේධතාගීය සූත්‍ර කවරෙ යැ.

1. උඩ රූපාරූපලෝකයෙහි ද යට කාමලෝකයෙහි ද යන සියලු සංස්කාරයන්හි වෙසෙසින් (කෙලෙසුන් කෙරෙන්) මිදුණු 'මේ මම වෙමි' (දෘෂ්ටිවෘත්තයෙන් රූපාදිය) නොදක්නා මෙසේ විමුක්ත වූ ක්ෂිණාසුව පෙර තරණය නොකළවිරු (කාමාදි චතුරි) ඔසය පුනර්භව නොවනු පිණිස තරණය කළේ යි.

මේ නිබ්බේධතාගීය සූත්‍ර යැ.

"ආනන්දය, සිල්වත්ත හිසින් 'කිසෙයින් මට අවිජ්ජාසාරය උපදනේ ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. ආනන්දය යම් භෙයෙකින් සිල්වත්තට අවිජ්ජාසාර උපදනේ ද තෙල ධර්මතා ධර්මස්වභාව යැ.

ආනන්දය විපිළිසර නැතියහු විසින් 'කිසෙයින් මට ප්‍රාමොද්‍යය උපදනේ ද' යි සිත් නො උපදවියැයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් අවිජ්ජාසාරිකට ප්‍රාමොද්‍යය උපදනේ ද, ආනන්දය, තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය ප්‍රමුදිතයා විසින් 'කිසෙයින් මට ප්‍රීති උපදනේ ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් ප්‍රමුදිතයාට ප්‍රීති උපදනේ ද ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය, ප්‍රීතිසිත් ඇතියහු විසින් 'කිසෙයින් මාගේ කය සන්තිදේ ද' යි වෙතනා නොකටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් ප්‍රීතිමනස්කයාගේ කය සන්තිදේ ද, ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය සන්තූන් කය ඇතියහු විසින් 'කිසෙයින් මම සුව විදුනෙමි ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් සන්තූන් කය ඇතියේ සුව විදුනේ ද, ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය සුව ඇතියහු විසින් 'කිසෙයින් මට සමාධි උපදනේ ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් සුවඇතියහුට සමාධි උපදනේ ද, ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය සමාහිතයා විසින් 'කිසෙයින් මම (තරුණවිදර්ශනාඥායෙන්) යරාභූතව දනැගනිමි ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් සමාහිත වූයේ යරාභූත ව දනැගනි ද, ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය යරාභූතව (විදසුන්නැණින්) දන්තහු විසින් 'කිසෙයින් මට නිබ්බේද (නිර්වේදඥාය) උපදනේ ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් යරාභූතව දන්තේ නිර්වේදයට පැමිණේ ද, ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය නිර්වේදයට පැමිණියහු විසින් 'කිසෙයින් මට වීරාගය උපදනේ ද' යි වෙතනා මනාකටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් නිර්වින්න වූයේ වීරාගයට පැමිණේ ද ආනන්දය, තෙල ධර්මතා යැ.

ආනන්දය වීරාගයට පැමිණෙන්නහු විසින් 'කිසෙයින් මාගේ විමුක්තිය උපදනේ ද' යි වෙතනා නො කටයුතු යැ. යම් භෙයෙකින් වීරාගයට පැමිණෙනුයේ විමුක්ත වන්නේ ද, ආනන්දය තෙල ධර්මතා යැ.

විච්ඡේදනාදානං ආනන්දං භවෙතො කුරුණියා : 'කිංචි මෙ විච්ඡේදනාදානං උපපජ්ජෙය්‍යා'ති, ධම්මතා ඵසා ආනන්දං මෙ විච්ඡේදනාදානං උපපජ්ජෙය්‍යා"ති.

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

2. "යද්‍ය භවෙ පාතුභවනති ධම්මා
ආනාපිනො කුසලානො බ්‍රාහ්මණස්ස,
අථස්ස කම්මා චපයනති සබ්බො
ගතො පජානාති සහෙතු ධම්මි"නති.

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

3. "යද්‍ය භවෙ පාතුභවනති ධම්මා
ආනාපිනො කුසලානො බ්‍රාහ්මණස්ස,
අථස්ස කම්මා චපයනති සබ්බො
ගතො ඛයං පච්චයානං අවේදි"ති.

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

4. "කිංචු කුරුණියා මා කුරුණියා අනෙකාධො තිස්ස තෙ වරං,
කොඛමානමකම්මෙතො භි තිස්ස බ්‍රාහ්මචරියං වුස්සති"ති

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

5. කද්දං භවං ආනන්දං පසෙසය්‍යා ආරුහුණං පංසුකුලිකං,
අරුහුණං ආරුහුණං යාපෙතො කාමෙසු අනපෙකති"නති.

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

6. "කිංචු ඡේතො¹ සුඛං සෙති කිංචු ඡේතො හ සොචති,
කිංචු ඡේතො ඵකම්මෙතො වධං රෙවෙසි ගොතමා"ති?

7. කොඛං ඡේතො සුඛං සෙති කොඛං ඡේතො හ සොචති,
කොඛස්ස විසමුලස්ස මධුරස්ස (බ්‍රාහ්මණ :²) දෙවතෙ,
වධං අරියා පසංසනති සඤ්ඤා ඡේතො හ සොචති"ති.

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

8. "කිංචු භවෙ උපපජ්ජෙය්‍යා කිංචු ජාතං විනොදයෙ,
කිංචු චක්ඛු පජ්ජෙය්‍යා කිංචු කිංචුකම්මෙයො සුඛො?.

9. කොඛං භවෙ උපපජ්ජෙය්‍යා රහං ජාතං විනොදයෙ,
අච්ඡේදං පජ්ජෙය්‍යා කිංචු කිංචුකම්මෙයො සුඛො"ති

ඉදං නිබ්බේධනාදියං සුතං.

1. කිංචු කිංචු - සංති.

2. දෙවතෙ - සංති.

ආනන්දය, විමුක්තවුඩු විසින් 'කියෙයින් මට විමුක්තිඥාදර්ශනය උපදනේ දැයි වේදනා නො කටයුතු යැ, (නො හිතිය යුතු යැ) යම් භෙයෙකින් මාර්ගවිමුක්තියෙන් විමුක්ත වුවහුට විමුක්තිඥාදර්ශනය උපදනේ ද (එහෙයින්.) ආනන්දය තෙල ධර්මකා'' යි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

2. සමාක්ප්‍රධානවීර්‍ය ඇති (ආරම්භකාලක්ෂණ - උපනිධානාලක්ෂණ) ධ්‍යානයෙන් ධ්‍යාන කරන බාහිකපාප ඇති ක්ෂිණාත්‍රවහට යම් ඇසිල්ලෙක (අනුලෝම ප්‍රත්‍යායාකාරප්‍රතිවේදය සිදුකරන) බොධිපාක්ෂිකධර්මයෝ පහළවෙත් ද, එකල්හි ඔහුගේ සියලු (අවච්ඡාදන) කාංක්ෂාවෝ දුරුවෙති, යම් භෙයෙකින් සහෙතුක වූ දූෂිතත්ව ධර්මය දනගනී ද එහෙයින්.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

3. සමාක්ප්‍රධානවීර්‍ය ඇති ධ්‍යාන කරන ක්ෂිණාත්‍රව ඩ්‍රාග්මණ්‍යව යම් ඇසිල්ලෙක බොධිපාක්ෂිකධර්මයෝ පහළවෙත් ද, එකල ඔහුගේ සියලු සැක දුරුවෙයි, යම් භෙයෙකින් ප්‍රත්‍යයන්ගේ ක්ෂය (නිරෝධය) ප්‍රතිවේධ කෙළේ ද එහෙයින්.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

4. තිස්සය, කුමක්හෙයින් කිපෙහි ? නහමක් කිපෙව, තොපට ශ්‍රෝධ නොකිරීම උතුමැ, තිස්සය ශ්‍රෝධ මාන මකුබව යන මොවුන්ගේ චිත්තය පිණිස මැ සසුන් බහිසර වෙසේ යැයි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

5. කවර දවසෙකැ මම ආරණ්‍යක වූ පාංශුකුට්‍රිකාභිග ඇති ගෙපිළිවෙළින් පිඬු සිහාභාසිඳ මුග්‍රකභොජනයෙන් යැපෙන වස්තුකාමක්ලෙශකාමයන්හි අපෙක්ෂා රහිත වූ 'නන්ද' දක්නෙමි ද ' යි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

6. කුමක් නසා සුවසේ භෝවී ද, කුමක් නසා ශෝක නොකෙරේ ද, ගෞතමයන් වහන්ස, කවර එක් ධර්මයක්හුගේ වධය රැවිකරවූ ද ' යි.

7. ශ්‍රෝධය නසා (ශ්‍රෝධපරිද්‍රව්‍යයෙන් නොදවෙනුයෙන්) සුවසේ භෝවී, ශ්‍රෝධය නසා (ශ්‍රෝධනාශයෙන් නව දෙමනස් ඇතියෙන්) ශෝක නො කෙරෙයි, දෙවිය, වීෂ (දුක්ඛ) මූල ඇති (කිපියහුට පෙරළා කිපීම ආදීන්) මධුර අත්තය ඇති ශ්‍රෝධයාගේ වධය (නැසීම) බුද්ධාදී ආර්යයෝ පසසනී, ඒ ශ්‍රෝධය මාර්ගයෙන් සමුච්ඡේද කොට ශෝක නො කෙරේ මැයි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

8. සමුද්ධාරවශයෙන් උපන් කුමක් නසන්නේ ද, උපන් කුමක් තම සන්තානයෙන් දුරු කරන්නේ ද, ධීරතෙමේ කුමක් ප්‍රභිණ කරන්නේ ද, කුමක් අවබෝධ කිරීම සුවවන්නේ ද ?

9. මාර්ගයෙන් නොනැසූ හෙයින් සමුද්ධාර වශයෙන් උපන් ශ්‍රෝධය නසන්නේ ය, උපන් රාගය දුරුකරන්නේ ය, ප්‍රාඥතෙමේ අවිද්‍යාව ප්‍රභිණ කරන්නේ ය, වතුස්සත්‍යාවබෝධය සුව වන්නේ යි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

10. “සතතියං විය ඔමටෙඨා ඛය්‍යමානො’ව ඔත්තකෙ,
කාමරුගපපහානාය සතො භික්ඛු පරිබ්බජේ.
11. සතතියං විය ඔමටෙඨා ඛය්‍යමානො’ව ඔත්තකෙ,
සක්කායද්ධිපපහානාය සතො භික්ඛු පරිබ්බජේ”ති.

ඉදං නිබ්බෙධිභාගියං සුත්තං.

12. සබ්බෙ ඛයනතා නිවියා පතනනතා සමුත්තයා,
සබ්බෙසං මරණමාගමම සබ්බෙසං ජිවිතමඤ්චං ;
එතං භයං මරණේ පෙක්ඛමානො
පුඤ්ඤාති කසිරුඵ සුඛාවහාති.
13. සබ්බෙ ඛයනතා නිවියා පතනනතා සමුත්තයා,
සබ්බෙසං මරණමාගමම සබ්බෙසං ජිවිතමඤ්චං ;
එතං භයං මරණේ පෙක්ඛමානො
ලොකාමිසං පජ්ඣෙ සනතිපෙක්ඛො”ති.

ඉදං නිබ්බෙධිභාගියං සුත්තං.

14. “සුඛං සයනති මුහුතො හ තෙ සොචනති මාවිධ,
යෙසං කුසානරතං චිත්තං පඤ්ඤාචා සුසමාභිනො ;
ආරුභිවිරියො පභිතතො ඔහං තරති දුක්ඛරං.
15. විරතො¹ කාමසඤ්ඤා² සබ්බසංයොජනාතිණො,
නජ්ඣච්ඡපරික්ඛිණො සො ගමතිරෙ හ සිද්ධති”ති.

ඉදං නිබ්බෙධිභාගියං සුත්තං.

16. “සග්ගහානො අරහතං ඛම්මං නිබ්බානපතතියා,
සුගසුතා ලහතෙ පඤ්ඤං අපපමතො විචක්ඛණො.
17. පතීරුපකාරී බුරුචා උට්ඨාතා විජුතෙ ඛනං,
සච්චෙන කිත්තිං පටොභි දදං මිත්තාභි ගන්ති :
අග්ගා ලොකා පරං ලොකං සච්චෙපච්ච හ සොචති”ති

ඉදං නිබ්බෙධිභාගියං සුත්තං.

18. “සබ්බකන්තප්පභිනං විපපමුත්තං තෙ සතො,
සමණං හ තං සංඛු ගදඤ්ඤමනුසංසති.
19. යෙන තෙනවි වණ්ණෙන සංවාසො සක්ක, ජායති,
හ තං අරහති සප්පඤ්ඤ මනසා අනනුකම්පිතුං.

1. විරතො - පු.

2. කාමසඤ්ඤා - පු.

10. අධ්‍යවේශකීන් උඩ සිට පහර දෙනුලැබුවකු සෙයින් හිස දූවෙන්නකු සෙයින් කාමරාගයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස මහණ සිහි ඇතිවූ වාසකරන්නේ යැ.

11. අධ්‍යවේශකීන් උඩ සිට පහර දෙනුලැබුවකු සෙයින් හිස ගිනිගන්නකු සෙයින් සත්කායදාෂ්ටිය ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස මහණ සිහිඇති වූ වාසකරන්නේ යි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

12. සියලු (රැස්කළ) භොගයෝ නැසීම අන්ත කොට ඇත්තාහුය, සමුස්සය සංඛ්‍යාත ශරීරයෝ වැටීම අන්තකොට ඇත්තාහුය, සියල්ලනට මරණය පැමිණසිටියේ යැ. සියල්ලන්ගේ අනිත්‍ය වෙයි, මරණයෙහි ලා තෙල බිය දක්නේ සුව ඵළුවන පින් කරන්නේ යැ.

13. සියලු භොගයෝ ක්ෂයවීම අන්ත කොට ඇත්තාහ, සමුස්සයයෝ වැටීම අන්ත කොට ඇත්තාහ, සියල්ලනට මරණය ඵළුම් සිටියේ යැ, සියල්ලන්ගේ ඵ්විතය අනිත්‍ය යැ, මරණයෙහි ලා තෙල හය දක්නේ ශාන්තිසංඛ්‍යාත නිවන අපෙක්ෂා කරනුයේ ලොකාමීය සංඛ්‍යාත කාමඥණය දුරුකරන්නේ යි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

14. මෙ සජ්ඣෙහි යම් කෙනෙකුන්ගේ සිත ධ්‍යානයෙහි ඇලුණේ ද, ඒ ක්ෂිණාසුව ඕනිඳු සුවයේ භාවිතී, යොක නො කෙරෙතී, ප්‍රඥාවන් වූ මොනොවට සමාහිත සිත්ඇති ආරබ්ධවීර්‍යී ඇති නිවනට මෙහෙයු සිත් ඇතිගේ දුකගේ තරණය කළයුතු කාමාදී වතුරොසය තරණය කෙරේ.

15. කාමසංඥයෙන් (සමුච්ඡේදවීර්‍යයෙන්) වෙන්වූ සියලු සංයෝජනයන් ඉක්මවා සිටි නන්දි සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාව හා භවත්‍රය ක්ෂය වූ ඒ ක්ෂිණාසුව ගැඹුරු වූ සසරසයුරෙහි නො ගැළේ යි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

16. නිවනට පැමිණීම පිණිස බුද්ධාදී රහතුන්ගේ දහම් හඳහනුයේ දහම් අසනු කැමැති අප්‍රමත්ත වූ විචික්ෂණ පුද්ගල ලෝකික ලොකොත්තර ප්‍රඥව ලබා.

17. (දේශකාලාදිය නො ඉක්මව) අනුරූප වූ ක්‍රියා කරන (වෛතසික වීර්‍ය වශයෙන්) නොතැබූ ධුර ඇති (කායිකවශයෙන්) උත්ථානවීර්‍යී ඇතිගේ ලෝකික ලොකොත්තර ධනය ලබා වාක්සත්‍යයෙන් කීර්තියට පැමිණෙයි, කැමැති දෑ දෙනුයේ මිත්‍රයන් සම්පාදනය කෙරෙයි, මෙ ලොවින් පරලොවට යන හේ ඒකාන්තයෙන් පරලොවැ දී ශෝක නො කෙරේ යයි.

මේ නිබ්බේධභාගීය සූත්‍ර යැ.

18. සියලු කායග්‍රන්ථයන් ප්‍රමිණ කළ තුන් භවයෙන් මිදුණු ශ්‍රමණ වූ ඔබට යම් අනෙකක්හට අනුශාසනා කෙරේ ද, එය නො මැනැවි.

19. සක්කය, යම් කිසි කරුණකින් ඵක්කැනැ විසීමෙන් (සමාගමයෙන්) වෙද, ඒ අනුකම්පිතවා පුභුලාට සිතින් අනුකම්පා නො කරන්නට සප්‍රාඥසම්බුද්ධයෝ නො සුදුසු වෙති.

20. මහසා චෙ පසනෙතන යදඤ්ඤමනුසාසති,
 හ තෙන භොති සංසුතො යානුකම්පා අනුද්දො”ති
 ඉදං නිබ්බධිතං සුතං.

21. “රුහො ච දෙසො ච කුතො නිදනා
 අරතී රතී ලොමහංසො කුතොජා,
 කුතො සමුට්ඨාය මනෝවිතක්කා
 කුමාරකා ධංකමිවොක්ඛජනති.

22. රුහො ච දෙසො ච ඉතො නිදනා
 අරතී රතී ලොමහංසො ඉතොජා,
 ඉතො සමුට්ඨාය මනෝවිතක්කා
 කුමාරකා ධංකමිවොක්ඛජනති.

23. කොතජා අත්තසම්භූතා නිත්‍රොධිස්සෙව ඛනිජා,
 පුට්ඨ විසත්තා කාමෙසු මාලුවාච විත්තා චතෙ

24. යෙ හං පජානන්ති යතො නිදනං
 තෙ හං විනෝදෙනති සුඤ්ඤංති යක්ඛ,
 තෙ දුත්තරං ඕෂමිමං තරන්ති
 අතිශ්ඤපුබ්බං අසුභබ්බවායං”ති.

ඉදං නිබ්බධිතං සුතං.

දුක්ඛකරං භගවා සුදුක්ඛකරං භගවා’ති,

25. “දුක්ඛකරං වා පි කරොන්ති (කාමදුකී භගවා)
 යෙඛා සිරුසමාහිතා
 සීතත්තා අනගාරිසුපෙත්තං
 කුට්ඨි භොති සුඛාවහා’ති.

දුලලහා භගවා යදිදං කුට්ඨිති

26. “දුලලහං වාපි ලහන්ති (කාමදුකී භගවා) විත්තවුපසමෙ රතා,
 යෙසං දිවා ච රතොතො ච භාවනාය රතො මනෝ’ති.

දුක්ඛමාදහං භගවා යදිදං විත්තන්ති,

27. “දුක්ඛමාදහං වාපි භමාදහන්ති (කාමදුකී භගවා) ඉන්ද්‍රියපසමෙ රතා,
 තෙ ඡේතු: මච්චුතො ජාලං අරියා ගච්ඡන්ති කාමදු’ති.

දුක්ඛමො භගවා විසමො මග්ගො’ති,

28. දුක්ඛමෙ විසමෙ වාපි අරියා ගච්ඡන්ති කාමද,
 අනරියා විසමෙ මග්ගෙ පපත්තන්ති අවංසිරු;
 අරියාහං තො සමො මග්ගො අරියා හි විසමෙ සමා”ති

ඉදං නිබ්බධිතං සුතං.

20. ඉදින් පහත් සිතින් යම් අනෙකක්හට අනුශාසනා කෙරේද, යම් අනුකම්පාවක් අනුදේශාවක් ඇද්ද ඒ අනුශාසනයෙන් සංයුක්ත වූයේ නො වේ යයි.

මේ නිබ්බේධභාෂිය සූත්‍ර යැ.

21. රාගයත් ද්වේෂයත් කුමක් නිදන කොට ඇත්තාහු ද ? අධිකුලධර්මයෙහි නො ඇල්ම ද පස්කම්මණයෙහි ඇල්ම ද චිත්තොත්‍රාසලක්ෂණ රොමභර්ෂ ද යන මොහු කොයින් උපන්නාහු ද ? කාමාදි මනෝවිකර්කයෝ කොයින් ඉපිද කුමරුවෝ කවුඩකු හුයින් පා බැඳ හරින්නාක් මෙන් කුලෙචිත්තය බැඳහරිත් ද ?

22. රාගය ද ද්වේෂය ද මේ ආත්මභාවය නිදන කොට ඇත්තාහ, අරතිය ද රතිය ද රොමභර්ෂ ද යන මොහු මේ ආත්මභාවයෙන් උපන්නාහ, මනෝවිකර්කයෝ මේ ආත්ම භාවයෙන් ඉපද කුමරුවෝ කවුඩකු හුයෙන් බැඳ හරින්නාක් මෙන් කුලෙචිත්තය බැඳ හරිත්.

23. නුගරුකෙහි කදින් උපන් ප්‍රරොහ (අරළු) මෙන් ස්නෙහයෙන් උපන් රාගාදීහු පක්ඛස්කන්ධ සංඛ්‍යාත ආත්මයෙන් හටගත්තාහු වෙතෙහි ඒ ඒ රුක්හි පැකීරැහිය මාලුවාලිය මෙන් රාගාදි ක්ලෙශයෝ අනෙකප්‍රකාර වැ වස්තුදේවාරාමිමණාදි වීසින් පැතුරුණාහු වෙත්.

24. යක්ෂය, මේ අස : යම් කෙනෙක් ඒ රාගාදි ක්ලෙශගහනය යමක් නිදන කොට උපතැයි දනිත් ද, ඔහු ඒ තණ්හාසිනෙහ සංඛ්‍යාත නිදනය (සමුදයසත්‍යය) මාර්ගඥනයෙන් දුරුකෙරෙහි, ඔහු පුනර්භව නොවනු පිණිස පෙර තරණය නොකළවිරු දුක්ඛය තරණය කළයුතු වතුරොසය තරණය කෙරෙත්.

මේ නිබ්බේධභාෂිය සූත්‍ර යැ.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස (දිගුකල් එකාන්තපරිඤ්ඤා වූ ශ්‍රමණධර්මය කිරීම) දුෂ්කර යැ, භාග්‍යවතුන් වහන්ස ඉතා දුෂ්කර යැ ' යි.

25. (කාමද යි බුදුහු මෙසේ වදළහ :) ශීලයෙන් සමුපේත වූ ඥාණයෙන් ප්‍රතිස්ථිතස්වභාව ඇත්තාහු දුෂ්කර වූ ද ශ්‍රමණධර්මය කෙරෙහි, අභ්‍යාතීක සංඛ්‍යාත ශාසනයට පැමිණියහට (පැවිදිවූහට) සිවුපසයෙන් (යථාලාභාදි වීසින්) සතුටුවීම සුව එළවනු වෙයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස යම් තුෂ්ටියක් ඇද්ද එය දුර්ලභ වූ යැ ' යි.

26. (කාමද යි බුදුහු) යම් කෙනෙකුන්ගේ සිත දවල්දිග්දයිද භාවනායෙහි ඇලුණේ ද, චිත්තවූපසමයෙහි ඇලුණු ඒ ඥාණයෙන් දුර්ලභ වූ ද තුෂ්ටිය ලබත්.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස යම් සිතක් ඇද්ද එය සමාධියෙහි යෙදීම දුෂ්කර යැ ' යි.

27. (කාමද යි බුදුහු) ඉන්ද්‍රියොපශයෙහි ඇලුණාහු එකභකිරීමට දුෂ්කර වූ ද සිත සමාධියෙහි යොදවති, කාමද, ඒ ආයතීයෝ මරහුගේ ක්ලෙශජාලය සිද (නිවනට) යෙත්.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස මාර්ගය දුර්ගම යැ, වීෂම යැ ' යි.

28. කාමද, ආයතීයෝ (පුර්වභාගප්‍රතිපද වශයෙන්) දුර්ගම වූ වීෂම වූ මාර්ගයෙහි යෙති, අභ්‍යායතීයෝ වීෂම මාර්ගයෙහි (ඥානීර්ෂයෙන්) අධිශීර්ෂ වැ (මාර්ගයෙහි) වැටෙති, ආයතීයනට ඒ මාර්ගය මැ සම වෙයි, ආයතීයෝ වීෂම වූ සත්ත්වකායයෙහි යමවූවාහු යැ එහෙයිනි.

මේ නිබ්බේධභාෂිය සූත්‍ර යැ.

29. ඉදං හි තං ජේතවතං ඉසිසංඝිනිසෙවිතං,
ආවුත්ථං ධම්මරුජේන පිති සඤ්ජනතං මම.
30. කම්මං විජ්ජා ව ධම්මො ව සිලං ජවිතඉක්කමං,
එතෙන මච්චා සුඤ්ඤානි න ගෞතමෙන ධනෙන වා.
31. තඤ්ඤා හි පණ්ණාසො පොසො සම්පංඝං අත්ථමත්තභො,
යොකිසො විවිදො ධම්මං එවං තත්ථ විසුඤ්ඤිති.
32. සාරිපුත්තො'ව පඤ්ඤාය සීලෙන උපසමෙන ව,
යො හි පාරගතො' හික්ඛු එතා'ව පරමො සිංහං.
- ඉදං තිබ්බෙධිසංගිං සුත්තං.
33. අතීතං නාන්ධානමේයා නප්පටිකඛො අනාගතං,
යදතීතං පභිනං තං අප්පත්තං ව අනාගතං.
34. පච්චුත්තත්තං ව යො ධම්මං තත්ථ තත්ථ විපංගති,
අසංහිරං අසංඤ්ජායං තං විඤ්ඤා මනුඤ්ඤායෙ.
35. අජේවති කිච්චං අත්තප්පං කො ජඤ්ඤා මරණං සුචේ,
න හි හො සංගරං තෙන මහාසෙතෙන මච්චුතා.
36. එවං විහාරිං ආනාපිං අහොරත්තමනඤ්ඤිතං,
තං චෙ හද්දෙකරතො'ති සතොතා ආචිකඛතො ඉති''ති.
- ඉදං තිබ්බෙධිසංගිං සුත්තං.

“චත්තාරිමානි හික්ඛවේ, සච්ඡිකානබ්බානි. කතමානි චත්තාරි :
අජචි හික්ඛවේ, ධම්මා චක්ඛුතා පඤ්ඤාය ව සච්ඡිකානබ්බා, අජචි ධම්මා
සතීයා පඤ්ඤාය ව සච්ඡිකානබ්බා, අජචි ධම්මා කායෙහ පඤ්ඤාය ව
සච්ඡිකානබ්බා, අජචි ධම්මා පඤ්ඤාය වේදිතබ්බා පඤ්ඤාය ව සච්ඡිකානබ්බා.

කතමේ ව හික්ඛවේ, ධම්මා චක්ඛුතා පඤ්ඤාය ව සච්ඡිකානබ්බා :
දිබ්බචක්ඛුං සුචිසුඤ්ඤං අතිකකන්තමානුසංඝං චක්ඛුතා පඤ්ඤාය ව
සච්ඡිකානබ්බා.

කතමේ ව හික්ඛවේ, ධම්මා සතීයා පඤ්ඤාය ව සච්ඡිකානබ්බා :
පුබ්බෙ නිවාසානුස්සංගි සතීයා පඤ්ඤාය ව සච්ඡිකානබ්බා.

29. භික්ෂුසංඝයා විසින් නීති සෙවුනාලද ධර්මරාජයන් වහන්සේ විසින් වාස කළ මේ ජේතවනය මට ප්‍රීති උපදවනු වෙයි.

30. මාර්ගවෙනනා සංඛ්‍යාත කර්මය ද මාර්ගප්‍රභූ සංඛ්‍යාත විද්‍යාව ද සමාධිපාක්ෂික ධර්මය ද සිල්වත්තුවෝ ජීවිතය ද උතුම් වෙයි, තෙල කර්මාදිය හෙතු කොටගෙන සත්ත්වයෝ විභූද්ධ වෙති, ගොත්‍රයෙන් වෙච්චි ධනයෙන් වෙච්චි විභූද්ධ නො වෙත්.

31. එහෙයින් මැ පණ්ඩිත පුරුෂ තමහට වැඩ පසස්තේ සමාධිපාක්ෂික ධර්මය නුවණින් විමසන්නේ යැ, මෙසේ ඒ ආයාමාර්ගයෙහි විභූද්ධ වෙයි.

32. ප්‍රභූයෙන් ද ශීලයෙන් ද ක්ලේශොපශමයෙන් ද ශාරීපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේ මැ ශ්‍රේෂ්ඨ වෙති, නිර්වාණපාරයට පැමිණිය මහණෙක් වේ ද හෝ ශාරීපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේ පරම කොට ඇති වන්නේ යයි.

මේ නිබ්බේධ භාෂිය සුත්‍ර යැ.

33. අතීත පඤ්චස්කන්ධය තෘෂ්ණා දෘෂ්ටින් අනුගමනය නො කරන්නේ යැ, අනාගත පඤ්චස්කන්ධය තෘෂ්ණා දෘෂ්ටින් නො පතන්නේ යැ යමක් අතීත ද එය ප්‍රතීණ යැ යමක් අනාගත ද එය නො පැමිණියේ යැ, එහෙයිනි.

34. යමෙක් ප්‍රතප්‍රත්පත්ත වූ (යම් ධර්මයෙක් ඇද්ද) ඒ ධර්මය ඒ ඒ තැන්හි අනිත්‍යාදී විසින් විදර්ශනා කෙරේ ද, නුවණැති මහණ (රාගාදීන් විසින්) අසංඝීර වූ අසංකොපා වූ ඒ විදර්ශනාව වඩන්නේ යැ.

35. අද මැ ආත්‍යාපන වියඛිය කටයුතු යැ, සෙට මරණය කවරෙක් දහ හෙන්නේ ද, (මරණ කාරණ වූ ගිනි විෂ ශස්ත්‍රාදී) මහත් වූ සෙනා ඇති ඒ මරහු සමග (මිත්‍ර සන්තවාදී) සංගරයෙක් (ගිවිසුමෙක්) නැත් නු!

36. මෙබඳු විහරණ ඇති කෙලෙසුන් තවත වැර ඇති දව්‍යයෙහි අතලස් වූ ඒ පුභුලා එකාන්තයෙන් හද්දෙකරන්න යි (රාගාදිය සන්තූන් බැවින්) ශාන්ත වූ බුද්ධ මුනිහු ප්‍රකාශ කෙරෙත් යයි.

මේ නිබ්බේධ භාෂිය සුත්‍ර යැ.

මහණෙනි, මේ සාක්ෂාත්කර්තව්‍යයෝ (ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු ධර්මයෝ) සතර දෙනෙක් වෙති. කවර සතර දෙනෙක යත් : මහණෙනි ඇසින් ද නුවණින් ද නොහොත් වක්ෂුර්භූත වූ ප්‍රභූයෙන් පසක් කළ යුතු දහම් ඇත, ස්මෘතියෙන් ද ප්‍රභූයෙන් ද නොහොත් සමාභිසම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රභූයෙන් පසක් කළ යුතු දහම් ඇත, තාමකයින් ද ප්‍රභූයෙන් ද පසක් කළ යුතු දහම් ඇත. ප්‍රභූයෙන් ද කයුතු නුවණින් පසක් කළ යුතු දහම් ඇති.

මහණෙනි, වක්ෂුයින් ද ප්‍රභූයෙන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු ධර්මයෝ කවරහ ; සුවිභූද්ධ වූ මිනිසා ඉක්ම සිටි දිවැස වක්ෂුයින් ද ප්‍රභූයෙන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු යැ.

මහණෙනි, ස්මෘතියෙන් ද ප්‍රභූයෙන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු ධර්මයෝ කවරහ ; පූර්වනිවාසානුස්මෘතිය සතියෙන් ප්‍රභූයෙන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු යැ.

කතමේ වී භික්ඛවේ, ධම්මා කායෙන පඤ්ඤාය වී සවිජ්ජානබ්බා :
ඉඤ්චිධා නිරෝධො¹ කායෙන පඤ්ඤාය සවිජ්ජානබ්බා.

කතමේ වී භික්ඛවේ, ධම්මා පඤ්ඤාය වේදිතබ්බා පඤ්ඤාය වී
සවිජ්ජානබ්බා : ආසවානං ඛයෙ ඤාණං පඤ්ඤාය වේදිතබ්බං පඤ්ඤාය වී
සවිජ්ජානබ්බං² ති.

ඉදං නිබ්බන්ධිතාභියං සුතං.

3, 4, 4

(4) තත්ත්ව කතමං අසෙඛසාභියං සුතං.

1. “යස්ස සෙසුපමං චිත්තං ධීතං නා’නුපකම්පති,
චිරතතං රජතීයෙසු කොපනෙයො හි කුප්පති
යස්සෙවං භාවිතං චිත්තං කුතො නං දුක්ඛමෙය්හති”ති

ඉදං අසෙඛසාභියං සුතං.

“ආයසමනො ව සාරිපුත්තස්ස වාරිකා දසමං වේයාකරණං
කාතබ්බ”නති

ඉදං අසෙඛසාභියං සුතං.

2. “යො බ්‍රාහ්මණො බාහිතපාපධම්මො,
නිසුත්‍රුකො³ නිකාසකංචො යතතො,
වේදනතො චුසිතවුහම්චරියො
ධම්මෙන සො බ්‍රහ්මචාර්යං වදෙය්හ,
යසුස්සද නථී කුභිඤ්චි ලොකෙ”ති

ඉදං අසෙඛසාභියං සුතං.

3. “බාහිනො පාපතො ධම්මො යෙ චිරන්ති සද්ධා සතා,
බිණ්ණංගොපනා බුද්ධා තෙ වෙ ලොකස්මිං බ්‍රාහ්මණා”ති

ඉදං අසෙඛසාභියං සුතං.

4. “යත්ථ ආපො ව පඨවි තෙජෝ වායො න ගාඛනී,
න තත්ත්ව සුක්කා ජෝතනති ආදිවේවා නප්පකාසති.
න තත්ත්ව චිද්දිමො භානි තමො තත්ත්ව හි විජ්ජති,

5. “යද ව අත්තනා වේදි මුනි මොනෙන බ්‍රාහ්මණො,
අථ රූපා අරූපා ව සුඛදුක්ඛා පමුච්චති”ති.

ඉදං අසෙඛසාභියං සුතං.

1. නිරෝධා - සිමු, මජ්ඣං.

2. {නිසුත්‍රුකකො - සිමු,
නිසුත්‍රුකො - මජ්ඣං.

මහණෙනි, නාමකයින් ද ප්‍රඥයෙන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු ධර්මයෝ කවරහ ; සෘද්ධි කොටියාගෙන් ද නිරොධය (නිවන) ද නාම කයින් ද ප්‍රඥයෙන් ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු යැ.

මහණෙනි, කවර දහම්හු ප්‍රඥයෙන් දකයුත්තාහු ප්‍රඥයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුත්තාහු ද යත් : ආත්‍රවයන්ගේ ක්ෂය ඥානය ප්‍රඥයෙන් දකයුතු යැ ප්‍රඥයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු යැයි.

මේ නිව්වෙදිසාගිය සූත්‍ර යි.

3. 4. 4.

(4) එහි අසෙධහාගිය සූත්‍ර කවරෙ යැ :

1. යමක්හුගේ සිත සෙල්පටවත් සෙයින් සිටියේ අටලෝදහමින් නො සැලේ ද, රාගය ඉපදීමට කාරණ වූ ප්‍රේමභූමක ධර්මයන්හි නො ඇඳුණේ ද, කොප ඉපදීමට කාරණ වූ ආසාදන වස්තු විෂයෙහි නො කීපේ ද, යමක්හුගේ සිත මෙසේ භාවිත ද ඔහු කරා දුකෙක් නොගිනිත් එන්නේ දයි.

මේ අසෙධහාගිය සූත්‍ර යැ.

තවද ආයුෂ්මත් ශාරිපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේගේ වාරිකා දහවැනි වේයාකරණය කටයුත්තේ යැ යි.

මේ අසෙධහාගිය සූත්‍ර යැ.

2. බාහිතපාප ප්‍රාභමණ වූ යමෙක් බැහැර කළ පාපධර්ම ඇත්තේ ද, (ක්‍රොධ මාන විසින්) හු හු කාර නැත්තේ ද, කෙලෙස් කසට නැත්තේ ද සංයම කළ සිත් ඇත්තේ ද මාර්ග ඥානයෙන් නිවනට (වේදාන්තයට) පැමිණියේ ද වැස නිම වූ මහබ්බසර ඇත්තේ ද, යමක්හුගේ (සන්තානයෙහි) ලොවැ කිසි අරමුණක්හි ද (රාහාදි) උත්සදයෝ නැත් ද, හේ ධර්මයෙන් (මම ප්‍රාභමණයෙමි) බ්‍රහ්මචාර්ය කියන්නේ යයි.

මේ අසෙධහාගිය සූත්‍ර යැ.

3. යම් කෙනෙක් ලාමක අකුශලධර්මයන් දුරු කොට හැමකල්හි සිහි ඇතිවැ හැසිරෙත් ද ක්ෂය කරන ලද සංයොජන ඇති සත්‍යාවබෝධය කළ ඔවුහු ලොව එකාන්ත යෙන් ප්‍රාභමණ වෙත්.

මේ අසෙධහාගිය සූත්‍ර යැ.

4. යම් නිර්වාණධාතුයෙක්හි ආපොධාතුවත් පයව්ධාතුවත් තේජොධාතුවත් වායොධාතුවත් නො පිහිටා ද, ඒ නිවනෙහි ග්‍රහකාරකාවෝ නො බබළති, හිරු ආලෝක නො කෙරෙයි, එහි සඳ නො බබළයි එහි අදුරෙක් නැති.

5. යම් කලෙක මුනි වූ ක්ෂීණස්ථ ප්‍රාභමණ තමා විසින් ආත්මප්‍රත්‍යක්ෂ වූ මොන සංඛ්‍යාත මාර්ගඥානයෙන් (නිර්වාණය) අවබෝධ කෙළේ ද, එකල්හි රූපධර්මයෙන් ද අරූපධර්මයෙන් ද සුවදුක් දෙකින්ද වේසෙයින් මිදේ යයි.

මේ අසෙධහාගිය සූත්‍ර යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8. "ඥා සකෙසු ධම්මෙසු පාරගු හොති වුභමණො,
අථ එතං පිසාවඤ්ච පක්ඛලඤ්චා'ති වතනති"ති
ඉදං අසෙබ්භාගියං සුතතං.
7. "නාභිනාදුති ආයනතිං පක්ඛමනතිං න සොචති,
සඬ්ඛා සඬ්ඛාමජ් ඉතතං තමහං වුමි වුභමණ"නති
ඉදං අසෙබ්භාගියං සුතතං.
8. "න උදකෙන සුචි හොති ඛවෙනත්ත න්‍යායති ජනො,
යමහි සඬ්ඛං ච ධම්මො ච සො සුචි සො ච වුභමණො"ති.
ඉදං අසෙබ්භාගියං සුතතං.
9. "ඥා හවෙ පාතුහවිනති ධම්මං
ආනාපිනො ක්‍රියායතො වුභමණස්ස,
චිඬ්ඛපයං තීරිති මාරසෙනං
සුරියොච භිභාසයමනතලීකඛ"නති.
ඉදං අසෙබ්භාගියං සුතතං.
10. "සනතිඤ්ඤං පස්සථ ඉරියමානං
තෙච්ඡජ්ජපතතං අපභානධම්මං
සබ්බාති යොගාති උපාතීවතො
අකිඤ්චනො ඉරියති පංසුකුලීකො.
11. "තං දෙවතා සම්මසුලා උලාරා
බුහම්මිමානං උපසඬ්ඛමිත්ථා
ආජාතියං ජාතිබලනිසෙධං
තිධා නමස්සනති පසන්නපිත්තා.
12. "නමො තෙ පුරිසාජ්ඤ්ඤා නමො තෙ පුරිසුත්තම,
යස්ස තෙ නාභිජානාමි කිනති* නිස්සාය ක්‍රියාසි"ති.
ඉදං අසෙබ්භාගියං සුතතං.
13. "සභායා චතීමෙ භික්ඛු චිරරතතං සමෙතීනා,
සමෙති නෙසං සඤ්චමො ධම්මෙ බුඤ්ඤාපවෙදිතෙ.
14. සුචිනිතා කපපිනෙන ධම්මෙ අරියපාවෙදිතෙ,
ධාරෙතති අනතිමං දෙහං ජිකා මාරං සවාසිති"නති.
ඉදං අසෙබ්භාගියං සුතතං.

6. යම් කලෙක ක්ෂිණප්‍රථිමා ප්‍රාග්මණ ස්වකීය (පඤ්චස්කන්ධ) ධර්මයන්හි පරිඤ්ඤා සමය වශයෙන් (නොහොත් ශීලාදී ධර්මයන්හි පාරිසුරි වශයෙන්) පාරයට ගියේ වේ ද, එකල්හි තෙල පිශාවයා ද, (තා කීයනලද) පක්කුලකරණය ද ඉක්මැ සිටී යයි.

මේ අසංඛාරිකීය සුත්‍ර යැ.

7. (තමා සම්පයට) එන තෙතැන්කීය සිතින් නොපිළිගනී, පෙරළාගත තෙතැන්කීයට ගොත නො කෙරෙයි. (රාගාදී පඤ්ච) සංගතයෙන් මිදුණු ඒ සංගතමය වහණ ප්‍රාග්මණ යැයි මම කියමි යි.

මේ අසංඛාරිකීය සුත්‍ර යැ.

8. මේ ගයාකීර්පයෙහි බොහෝ ජන තෙමේ ස්නානය කෙරෙයි, එහෙත් දියෙහි ගැලීම් ආදීන් (පාපමලයෙන්) ඉද්ධවීමක් නැතී. යමක්හු කෙරෙහි පරමාර්ථසත්‍යයන් මාර්ගඵලධර්මයන් ඇද්ද, හේ පවිත්‍ර වූයේ වෙයි. හේ ප්‍රාග්මණ ද වේ යයි.

මේ අසංඛාරිකීය සුත්‍ර යැ.

9. සමාක්ෂ්‍යධානවීයා ඇති ධ්‍යාන කරන ක්ෂිණප්‍රථිමා ප්‍රාග්මණහට යම් ඇසිල්ලෙක බොධිපාක්ෂිකධර්මයෝ පහළවෙත් ද, එකල්හි අත්තරික්ෂය ආලෝක කරමින් සිටුනා හිරු සෙයින් දහ කෙලෙස්මරයෙන් විධිවිසන කෙරෙමින් සිටී යයි.

මේ අසංඛාරිකීය සුත්‍ර යැ.

10. සන්ත්‍රන් ඉදුරන් ඇති ත්‍රිවිද්‍යාවට පැමිණි අපරිභානස්වභාව ඇතිවැ ඉරියව් පවත්වන්නහු බලව, සියලු කාමාදී යොගයන් ඉක්මවාලූ පාංශුකුල විවරධර වූ (ඒ ක්ෂිණප්‍රථිමා) රාගාදී කිඤ්චන රහිත ව වෙසෙයි.

11. උදර වූ බොහෝ දේවතාවෝ බලවීමට එළඹ පුරුෂාජාතෙය වූ ජාතිබලය ප්‍රතිෂෙධ කළ ඒ ක්ෂිණප්‍රථිමා පහන්සිත් ඇත්තාහු කායාදී තුන්දොරින් නමස්කාර කෙරෙත්.

12. තෙපි කවර අරමුණක් නිසා ධ්‍යාන කරනු ද ' යි තොපගේ ඒ ධ්‍යානාලම්භනය නොදනුමහ, පුරුෂාජාතෙයය තොපට නමස්කාර වේවා, පුරුෂාන්තමය තොපට නමස්කාර වේවා ' යි.

මේ අසංඛාරිකීය සුත්‍ර යැ.

13. ඵකාන්තයෙන් සහය වූ මේ භික්ෂුහු බොහෝකලක් සමවූ සම්මාදිව්ඨි ආදී ලබ්ධි ඇත්තාහු යැ, එහෙයින් බුදුරදුන් විසින් ප්‍රවිදිත වූ සද්ධර්මයෙහි ඔවුන්ගේ ප්‍රතිපත්ති ආදී සද්ධර්මය සම් වේ.

14. කප්පිත තෙරුන් විසින් ආයාසයන් විසින් ප්‍රවිදිත වූ ධර්මයෙහි මොනොවට භික්ෂුවනලද්දහු සේනාසහිත මරහු දිනා අන්තිම ශරීරය ධරත් යයි.

මේ අසංඛාරිකීය සුත්‍ර යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

15. “නයිදං සිව්‍යමාර්ඛන නයිදං අප්‍රපන ථාමින,
නිබ්බානං අධිගන්තබ්බං සබ්බභව්‍යමොචිතං.
16. අසඤ්ච දහරො භික්ඛු අසමුත්තම්පොරිසො,
ධාරෙති අනතිමං දෙහං ජේත්වා මාරං සමාභිති”නති.
ඉදං අසෙබ්බාසියං සුත්තං.
17. “දුබ්බණ්ණකො දුබ්ච්චරො මොහරාජ් සදු සතො,
ධිණංසවො විසංසුතො කතකිළෙවො අනාසවො.
18. තෙවිජේජ් ඉඤ්චායොතො ච වෙනොපරිසාස කොවිදො,
ධාරෙති අනතිමං දෙහං ජේත්වා මාරං සමාභිති”නති.
ඉදං අසෙබ්බාසියං සුත්තං.

“නථාගතො භික්ඛවෙ අරහං සම්මාසම්මුඤ්ඤො රූපස්ස නිබ්බිදු විරාගා නිරොධා අනුපාදු විමුක්තො සම්මාසම්මුඤ්ඤො”ති වුච්චති. භික්ඛු’පි භික්ඛවෙ පඤ්ඤවිමුක්තො රූපස්ස නිබ්බිදු විරාගා නිරොධා අනුපාදු විමුක්තො පඤ්ඤවිමුක්තො’ති වුච්චති.

නථාගතො භික්ඛවෙ අරහං සම්මාසම්මුඤ්ඤො වෙදනාස -පෙ-සඤ්ඤාස -පෙ- සඛ්ඛාරානං -පෙ- විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදු විරාගා නිරොධා අනුපාදු විමුක්තො ‘සම්මාසම්මුඤ්ඤො’ති වුච්චති. භික්ඛු’පි භික්ඛවෙ පඤ්ඤවිමුක්තො-පෙ-විඤ්ඤාණස්ස නිබ්බිදු විරාගා නිරොධා අනුපාදු විමුක්තො ‘පඤ්ඤවිමුක්තො’ති වුච්චති.

තත්‍ර භික්ඛවෙ කො විසෙසො කො අධිප්පායො කිං භානාකරණං නථාගතස්ස අරහතො සම්මාසම්මුඤ්ඤස්ස පඤ්ඤවිමුක්තො භික්ඛුහං’ති? භගවම්බුලකා නො භන්තෙ ධම්මා-පෙ-නථාගතො භික්ඛවෙ අරහං සම්මාසම්මුඤ්ඤො අනුප්පත්තස්ස මගස්ස උප්පාදෙනා අසඤ්ජායස්ස මගස්ස සඤ්ජෙනා අනත්තායස්ස මගස්ස අත්තායා මග්ගඤ්ඤ මග්ගවිදු මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ච භික්ඛවෙ එතරහි සාමනා විහරන්ති පට්ඨා සමන්තාගතා. අයං ඛො භික්ඛවෙ විසෙසො අයං අධිප්පායො ඉදං භානාකරණං නථාගතස්ස අරහතො සම්මාසම්මුඤ්ඤස්ස පඤ්ඤවිමුක්තො භික්ඛුහං’ති.

ඉදං අසෙබ්බාසියං සුත්තං.

3, 4, 5

(5) තත්ථ කතමං සංකිලෙසභාසියඤ්ච වාසනාභාසියඤ්ච සුත්තං :

1. “ජත්තමතිවස්සති විවිටං භාතිවස්සති,
තසමා ජත්තං විවරෙථ එවං තං භාතිවස්සති”

“ජත්තමතිවස්සති”ති සංකිලෙසො ; “විවිටං භාතිවස්සති”ති වාසනා : “තසමා ජත්තං විවරෙථ එවං තං භාතිවස්සති”ති අයං සංකිලෙසො ච වාසනා ච.

ඉදං සංකිලෙසභාසියඤ්ච වාසනා භාසියඤ්ච සුත්තං.

15. සියලු ක්ලේශග්‍රන්ථයන් මුදලත්තා වූ මේ නිවන ලිඞ්ඞු වියාය කොට නොලැබියැ හැක්ක, මේ නිවන අල්ප වූ ශක්තියෙන් නොලැබියැ හැක්ක.

16. මේ තරුණ මහණෙක, මේ උතුම් පුරුෂයෙක, හේ සෙන් සහිත මරු දිනා අත්තිම ශරීරය ධරා යයි.

මේ අසංවිභාගීය සුත්‍ර යැ.

17. දුර්වර්ණ වූ රුක්ෂ වූ සිවුරුඇති හැමකල්හි සමාතිමත් වූ මොසරාජ ක්ෂිණාසුච වූයේ වගන සංයොජන ඇතියේ සිවුමහින් කළ කීස ඇතියේ ආසුච රහිත වූයේ යැ.

18. ත්‍රිවිද්‍යාඇතියේ ලැබූ සංද්ධි ඇත්තේ ද වෙතොපරියඤාණයෙහි නිපුණවූයේ ද වෙයි, හේ සෙන් සහිත මරු දිනා අත්තිම දෙහය ධරා යයි.

මේ අසංවිභාගීය සුත්‍ර යැ.

“ මහණෙනි, තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධයෝ රූපයාගේ නිර්වෙද (විදර්ශනා) යෙන් නො ඇලීමෙන් නිරුද්ධ කිරීමෙන් නො ගැනීමෙන් (සමුච්ඡේදවිමුක්තියෙන්) මිදුණාහු ‘සම්බුද්ධ’ යි කියනුලැබෙති. මහණෙනි, මහණ ද (විදර්ශනා වශයෙන්) පඤ්ඤවිමුක්ත වූයේ රූපයාගේ නිබ්බිදයෙන් විරාගයෙන් නිරොධයෙන් ග්‍රහණය නො කොට විමුක්ත වූයේ ‘පඤ්ඤවිමුක්ත’ යි කියනුලැබේ.

මහණෙනි, තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධයෝ වෙදනාවගේ . . . සංඥාවගේ . . . සංස්කාරයන්ගේ . . . විඤ්ඤායාගේ නිබ්බිදයෙන් විරාගයෙන් නිරොධයෙන් ග්‍රහණය නො කොට විමුක්ත වූවාහු ‘සම්මාසම්බුද්ධ’ යි කියනු ලැබෙති. මහණෙනි, මහණ ද ප්‍රඥවිමුක්ත වූයේ . . . විඤ්ඤායාගේ නිර්වෙදයෙන් විරාගයෙන් නිරුද්ධ කිරීමෙන් (නිත්‍යාදී වශයෙන්) ග්‍රහණය නො කොට කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණේ ‘පඤ්ඤ විමුක්ත’ යි කියනුලැබේ.

මහණෙනි, එහි ලා පඤ්ඤවිමුක්ත මහණහු හා තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධ යන්ගේ විශේෂය කවරෙ යැ අධිකප්‍රයෝගය කවරෙ යැ නානාකරණය කවරෙ යැ ” යි ? වහන්ස, අපගේ ධර්මයේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මුල කොට ඇත්තාහ . . . මහණෙනි, තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධයෝ නූපත් ආයාර්මාර්ගය උපදවත්තාහ, අසංජාත මාර්ගය ජනනාය කරන්තාහ, අනෙකක්හු විසින් ප්‍රකාශ නොකළ මාර්ගය ප්‍රකාශ කරන්තාහ, මාර්ගඥයහ මාර්ගය ප්‍රකට කරනුවහ මාර්ගයෙහි නිපුණයහ. තවද මහණෙනි, මේකල ශ්‍රාවකයෝ මාර්ගය අනුව යන්තාහු පසුව යෙදුණාහු වාස කෙරෙත්. මහණෙනි, පඤ්ඤවිමුක්ත මහණහු හා තරාගත අර්හත් සමාක්සම්බුද්ධයන්ගේ මේ වූකල විශේෂ යැ මේ අධිකප්‍රයෝග යැ මේ නානාකරණ යැ ” යි.

මේ අසංවිභාගීය සුත්‍ර යි.

3. 4. 5

(ව) එහි සංකිලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද සුත්‍ර කවරෙ යැ .

1. වසනලද ඇවැත් ඇතියහු කෙලෙස්වැසි අතීගයින් තෙමයි, විවෘත වූයේ අතීගයින් නොතෙමයි, එහෙයින් ප්‍රතිවර්ත්ත වූ ඇවිත ප්‍රකට කරවූ, මෙසේ ඒ දොෂය හෙවත් ඇවැත් ඇතියහු කෙලෙස්වැසි අතීගයින් නො තෙමයි.

ජන්තමතිවස්සති යනු සංකිලෙස යැ, විවටං නාතිවස්සති යනු වාසනා යැ, තස්මා ඡන්තං විවරෙථ එවං තං නාතිවස්සති යනු මේ සංකිලෙස ද වාසනා ද වේ.

මේ සංකිලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද සුත්‍ර යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“චන්ද්‍රායුග්‍රහණයේ මහාදර්ශ ප්‍රකාශය සහතිකය සංවිජයනය ලෝකයේ කතමේ චන්ද්‍රායුග්‍රහණය : නමෝ නම්පරයණෝ, නමෝ ජෝතිපරයණෝ, ජෝති නම්පරයණෝ, ජෝති ජෝතිපරයණෝ”යි. තත්‍යය ව ප්‍රකාශය ජෝති නම්පරයණෝ යෝ ව ප්‍රකාශය නමෝ නම්පරයණෝ, ඉමේ දේ ප්‍රකාශය සංකීර්ණයායි; නො ව ප්‍රකාශය නමෝ ජෝතිපරයණෝ යෝ ව ප්‍රකාශය ජෝති ජෝතිපරයණෝ ඉමේ දේ ප්‍රකාශය වාසනායායි”.

ඉදං සංකීර්ණයායි යනු වාසනායායි යනු සුභය.

3. 4. 6

(6) තත්‍යය නමෝ සංකීර්ණයායි යනු නිබ්බන්ධනයායි යනු සුභය.

1. “න තං දුග්‍රහං ඛනිකමාසු ධිරං
යද්‍යමං දුරුචං ඛනිකමං ව,
සාරතතරතතා මහාකුණ්ඩලෙසු
ප්‍රදේශෙසු දුරේසු ව යං අපෙක්‍ෂා”යි

අයං සංකීර්ණයෝ.

2. “එතං දුග්‍රහං ඛනිකමාසු ධිරං
මහාරිතං සිවිලං දුපප්‍රසාදං
එතමපි ජේතනං පරිබ්බජනං
අනපෙක්‍ෂානො කාමසුඛං පහායාති

අයං නිබ්බන්ධෝ.

ඉදං සංකීර්ණයායි යනු නිබ්බන්ධනයායි යනු සුභය.

“යනු භික්‍ෂුවේ වේදනේ, යනු පනපොති, යනු අනුසේනී, ආරම්භණමෙතං හොති විඤ්ඤාණං සිතියං ආරම්භණං සති පතිට්ඨා නං විඤ්ඤාණං හොති, නමෝ පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරුද්ධෙ අයතීං පුනඛබ්බාතිනිබ්බන්ධනී හොති. අයතීං පුනඛබ්බාතිනිබ්බන්ධනියං සති අයතීං ජරාමරණං සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්ස පායාසා සම්භවනති එවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකම්මකියං සමුදයො හොති.

නො වේ භික්‍ෂුවේ වේදනේ, නො වේ පනපොති, අර්ථ වේ අනුසේනී, ආරම්භණමෙතං හොති විඤ්ඤාණං සිතියං, ආරම්භණං සති පතිට්ඨා නං විඤ්ඤාණං හොති. නමෝ පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරුද්ධෙ අයතීං පුනඛබ්බාතිනිබ්බන්ධනී හොති. අයතීං පුනඛබ්බාතිනිබ්බන්ධනියං සති අයතීං ජරාමරණං සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්ස පායාසා සම්භවනති. එවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකම්මකියං සමුදයො හොති”යි.

අයං සංකීර්ණයෝ.

“ මහරජ ලොවැ විද්‍යමාන වූ මේ පුද්ගලයෝ සතරදෙනෙකි : කවරසතරදෙනෙක යත් : අඳුරෙන් යුතුවැ අඳුරට යන්නේ යැ, අඳුරෙන් යුතුවැ එළියට යන්නේ යැ, එළියෙන් යුතුවැ අඳුරට යන්නේ යැ, එළියෙන් යුතුවැ එළියට යන්නේ යි. ඔවුන් කෙරෙහි යම් පුභ්‍යලක් ජොති තමිපරායණ ද යම් පුභ්‍යලක් තමො තමිපරායණ ද, මේ පුභ්‍යලෝ දෙදෙන සංකිලෙසභාගීය වෙයි. යම් පුභ්‍යලක් තමො ජොතිපරායණ ද යම් පුභ්‍යලක් ජොති පරාජිපරායණ ද මේ පුභ්‍යලෝ දෙදෙන වාසනාභාගීය වෙත්.

මේ සංකිලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද සූත්‍ර යි.

3. 4. 6

(6) එහි සංකිලෙසභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර කවරෙ යැ :

1. හැකිලියැදුම් සංඛ්‍යාත යමුවා වූ ද අත්දුබන්ධන සංඛ්‍යාත දවමුවා වූ ද රජ්ජුබන්ධන සංඛ්‍යාත බබුස්තණමුවා වූ ද යම් බන්ධනයෙන් ඇද්ද එය බුද්ධාදී පණ්ඩිත පුරුෂයෝ දඩ් බැදුමෙකැයි නො කියති, (අයි ආදියකින් සිද්ධියැහෙන හෙයිනි.) මිණිකොටොල් දුපුතුන් අඹුන් කෙරෙහි බලවත් රාගයෙන් ඇලුණු යම් අපෙක්ෂායෙන් ඇද්ද—

මේ සංකිලෙස යැ.

2. (සිවුඅපායෙහි හෙළන හෙයිනි) යටට ඇදලන ලිහිල්වූ සිද්ධිමට දුෂ්කර වූ තෙල බන්ධනය දඩ්වුවෙකැයි ධීරයෝ කියති, කාමයන්හි අපෙක්ෂා රහිත වුවාහු තෙල බන්ධනය ද සිද්ධ කාමසුඛය හැරපියා ගිහිගෙන් නික්මැයෙත් යයි.

මේ නිබ්බේධ යැ.

මේ සංකිලෙසභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර යැ.

“ මහණෙනි යම් අරමුණක් (අකුශල වේතනා වශයෙන්) සිතා ද, යමක් (කාය වාක්කර්මභාවයට පැමිණවීම වශයෙන්) කෙරේ ද, යමක් (අප්‍රතිණ භාවයෙන් සන්තප්ත ගතව) පවතී ද, තෙල අරමුණ අභිසංස්කාර විභ්‍යාසයෙන් පැවැත්මට ප්‍රත්‍යය වෙයි. (යපෙක්ෂ) ආලම්බන සංඛ්‍යාත ප්‍රත්‍යය ඇතිකල්හි (කර්මය දුටුවා ප්‍රතිසන්ධි ආකර්ශණයට සමර්ථ බව සපයනුයෙන්) ඒ අභිසංස්කාර විභ්‍යාසයෙන් පිහිටීම වෙයි. ඒ විභ්‍යාස පිහිටි කල්හි වීරුද කල්හි මතුයෙහි පුනර්භව සංඛ්‍යාත විභ්‍යාසයෙන් ඉපදීම වෙයි. මතුයෙහි පුනර්භවයාගේ ඉපදීම ඇතිකල්හි මතුයෙහි ජාති ජරා මරණ ද සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෙමනස්ස උපායාසයෝ ද හටගනිත්. මෙසේ තෙල හුදු දූරාරාශිභූතේ සමුදය වේ.

මහණෙනි, ඉදින් (අකුශල වේතනා) නො සිතා ද, ඉදින් (කායවාක්කර්ම) නො කෙරේ ද, ඉදින් එකල අකුශලවශයෙන් පවතී ද, තෙල අරමුණ අභිසංස්කාර විභ්‍යාසයෙන් ස්ථිතික පිණිස වෙයි. ආලම්බනය ඇතිකල්හි ඒ විභ්‍යාසයෙන් පිහිටීම වෙයි., ඒ විභ්‍යාස පිහිටි කල්හි වීරුද කල්හි මතුයෙහි පුනර්භවයාගේ ඉපදීම වෙයි, මතුයෙහි පුනර්භවයාගේ ඉපදීම ඇතිකල්හි මතුයෙහි ජාති ජරා මරණ ද සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෙමනස්ස උපායාසයෝ ද හටගනිත්. මෙසේ තෙල හුදු දූරාරාශිභූතේ සමුදය මේ යයි.

මේ සංකිලෙස යැ.

“යතො ච බො භික්ඛවෙ තො වේතෙති තො ච පකපොති තො ච අනුසෙති ආරම්භණමෙතං න හොති විඤ්ඤාණං සීතියා, ආරම්භණ අසති පතිට්ඨා තං විඤ්ඤාණං න හොති, තස්මි අපාතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ අවිරුද්ධො ආයතීං පුනබ්බවාහිනිබ්බතති න හොති, ආයතීං පුනබ්බවාහිනිබ්බතතියා අසති ජාතිජරමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛ-දෙමනස්සපායාසා නිරුජ්ඣන්ති එවමෙතං කෙවලං දුක්ඛක්ඛන්ති නිරුද්ධො හොති.

අයං නිබ්බවො ;

ඉදං සංකිලෙසභාගියඤ්ච නිබ්බවභාගියඤ්ච සුත්තං.

3. 4. 7

(7) තත්ථ කතමං සංකිලෙසභාගියඤ්ච අසෙඛභාගියඤ්ච සුත්තං :

“සමුද්දො සමුද්දොති බො භික්ඛවෙ අස්සුතවා පුටුඪ්ඨො හාසති. නෙසො භික්ඛවෙ අරියං විතසෙ සමුද්දො, මහා එසො භික්ඛවෙ උදකර්සි මහා උදකණ්ණවො. චක්ඛු භික්ඛවෙ පුරිසං සමුද්දො, තං රූපමයො වෙතො”ති.

අයං සංකිලෙසො ;

“යො තං රූපමයං වෙගං සහති, අයං චුච්චති භික්ඛවෙ අතාරි චක්ඛුසමුද්දං සරූපිං සාවට්ටං සභාහං¹. සරක්ඛසං තිණ්ණං පාරගතො ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො”ති.

අයං අසෙඛො ;

“සොතං භික්ඛවෙ -පෙ- භානං -පෙ- ජිව්හං -පෙ- කායො -පෙ- මනො භික්ඛවෙ පුරිසං සමුද්දො තං ධම්මමයො වෙතො”ති.

අයං සංකිලෙසො ;

“යො තං ධම්මමයං වෙගං සහති, අයං චුච්චති භික්ඛවෙ අතාරි මනොසමුද්දං සරූපිං සාවට්ටං සභාහං¹. සරක්ඛසං තිණ්ණං පාරගතො ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො”ති.

අයං අසෙඛො ;

1. සභහං - සිමු, මජ්ඣං.

2. අතාරි - මජ්ඣං.

මහණෙනි, යම් තැනෙක පටන් (අකුශලවේගනා වශයෙන්) නොද සිතා ද, නො ද (කායවාක්කර්ම) කෙරේ ද නො ද අනුශය වශයෙන් පටිඤ්ඤා ද, තෙල අරමුණ කර්ම විභූතියාගේ පැවැත්මට ප්‍රත්‍යය නො වේ, ආලම්බනය නැති කල්හි ඒ අභිසංස්කාර විභූතියාගේ පිහිටීමක් නො වෙයි, ඒ විභූතිය අප්‍රතික්ෂිප්ත කල්හි අවිරුද්ධ කල්හි මතුයෙහි පුනර්භවයාගේ පහළවීමක් නො වෙයි, මතුයෙහි පුනර්භවයාගේ අභිනිබ්බන්තිය නැති කල්හි ජාති ජරා මරණ ද සොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙමනස්ස උපායාසයෝ ද නිරුද්ධ වෙත්. මෙසේ තෙල සකල දුඃඛස්කන්ධයාගේ නිරොධය වේ " යයි.

මේ නිබ්බේධ යැ.

මේ සංකිලෙසභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර යි.

3. 4. 7

(7) එහි සංකිලෙසභාගීය ද අපෙසබභාගීය ද සූත්‍ර කවරෙ යැ :

" මහණෙනි, අග්‍රාතවත් පෘථග්ජන සමුද්ද, සමුද්ද (මුහුද) යි කියයි, මහණෙනි, ආයාචිතයෙහි තෙල (උච්ඡ්‍වසාගරය) සමුද්ද නො වෙයි, මහණෙනි තෙලෙ මහාඋදක රාශියෙක, මහා උදකාර්ණවයෙකි, මහණෙනි, වක්ෂ්‍ය පුරුෂහට සමුද්ද (මුහුද) වෙයි, ඒ වක්ෂ්‍යසමුද්‍රයාගේ (පියවි මුහුදෙහි අපමණ රළ වෙගය සෙයින්) නිලාදී අරමුණු විසින් රූපමය වෙගය වේ " යයි

මේ සංකිලෙස යැ.

" යමෙක් ඒ රූපමය වෙගය (රාගාදී කෙලෙස් කුප්‍යදවමින් උපෙක්ෂකභාවයෙන්) ඉවසා ද මහණෙනි මේ තෙමේ (කෙලෙස් නමැති) රළ සහිත වූ (කෙලෙස් නමැති) දිය සුළි සහිත වූ (කෙලෙස් නමැති මකරාදී) ග්‍රාහයන් සහිත වූ (කෙලෙස් නමැති) රකුසන් සහිත වූ වක්ෂ්‍යසමුද්‍රය තරණය කෙළේ යැ, උත්තීර්ණ වූ ක්ෂීණප්‍රව ආත්මණ නිර්වාණ පාරයට ගියේ නිර්වාණස්ථලයෙහි සිටි යයි කියනු ලැබේ " යි.

මේ අපෙසබ යැ.

" මහණෙනි, ශ්‍රොත්‍රය ... ස්‍රාණය ... ජීව්වාච ... කායය ... මහණෙනි මනස පුරුෂහට සමුද්‍ර වෙයි, මනස්සමුද්‍රයාගේ (ආලම්බන වූ) ධර්මමය වෙගය වේ " යයි.

මේ සංකිලෙස යැ.

" යමෙක් ඒ ධර්මමය වෙගය (උපෙක්ෂකභාවයෙන්) ඉවසා ද, මහණෙනි මේ තෙමේ (ක්‍රොධ උපායාස වශයෙන්) කෙලෙස් රළ සහිත වූ (කාමඉණ්ඩවශයෙන්) ක්ලෙශාවර්ත සහිත වූ (මාකුගාම වශයෙන්) ග්‍රාහයන් සහිත වූ රාක්ෂසයන් සහිත වූ මනස්සමුද්‍රය තරණය කෙළේ යැ, උත්තීර්ණ ක්ෂීණප්‍රව ආත්මණ නිර්වාණපාරයට ගියේ නිර්වාණස්ථලයෙහි සිටි යයි කියනු ලැබේ " යි.

මේ අපෙසබ යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“ඉදමෙවොච ගගවා, ඉදං වතා සුභතො අපාපරං එතදවොච සත්ථා ;

1. “යො ඉමං සමුද්දං සගාහං¹ සරක්කසං
සඋභිසංයං දුතතරං අවචතරි,²
ස වෙදනතගු වුසිතවුභවරිසො
ලොකනතගු පාරගතො’ති වුච්චති”ති.

අයං අසෙඛො ;

ඉදං සංකිලෙසභාගියඤ්ච අසෙඛභාගියඤ්ච සුතතං.

“ඡ ඉමෙ භික්ඛවෙ ඛුට්ඨිසං ලොකසමිං අනගාය සත්තානං බ්‍යාඛාධාය³ පාණීනං. කතමෙ ඡ ; සතභි භික්ඛවෙ චක්ඛුච්ඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංගිතා රජනීයා ; තං වෙ භික්ඛු අභිනාදභි අභිවදභි අජෙඤ්ඤාසංයං තීට්ඨති, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු භිලඛ්‍යෙසො මාරණං අනගං අපනෙතා බ්‍යසනං අපනෙතා යථාකාම කරණීයො පාපිමතො.

සතභි භික්ඛවෙ සොතච්ඤ්ඤායා සද්දං-පෙ-භානච්ඤ්ඤායා ගඤ්ඤා-පෙ-ජ්වහාච්ඤ්ඤායා රසා-පෙ-කායච්ඤ්ඤායා ථොට්ඨබ්බා-පෙ-මනොච්ඤ්ඤායා ධම්මා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංගිතා රජනීයා. තඤ්ඤ භික්ඛු අභිනාදභි අභිවදභි අජෙඤ්ඤාසංයං තීට්ඨති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු භිලඛ්‍යෙසො මාරණං අනගං අපනෙතා බ්‍යසනං අපනෙතා යථාකාමකරණීයො පාපිමතො.”ති.

අයං සංකිලෙසො ,

“සතභි ච ඛො භික්ඛවෙ චක්ඛුච්ඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංගිතා රජනීයා. තඤ්ඤ භික්ඛු නාභිනාදභි නාභිවදභි හ අජෙඤ්ඤාසංයං තීට්ඨති, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු හ භිලඛ්‍යෙසො මාරණං අනෙදි ඛුට්ඨිසං පරිහෙදි ඛුට්ඨිසං හ අනගං අපනෙතා හ බ්‍යසනං අපනෙතා හ යථාකාමකරණීයො පාපිමතො.

සතභි ච භික්ඛවෙ සොතච්ඤ්ඤායා සද්දං - පෙ - භාන - ජ්වහා - කාය - මනොච්ඤ්ඤායා ධම්මා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංගිතා රජනීයා. තං වෙ භික්ඛු නාභිනාදභි නාභිවදභි නාජෙඤ්ඤාසංයං තීට්ඨති. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු හ භිලඛ්‍යෙසො මාරණං අනෙදි ඛුට්ඨිසං පරිහෙදි ඛුට්ඨිසං හ අනගං අපනෙතා හ බ්‍යසනං අපනෙතා හ යථාකාමකරණීයො පාපිමතො.”ති.

අයං අසෙඛො ;

ඉදං සංකිලෙසභාගියඤ්ච අසෙඛභාගියඤ්ච සුතතං

1. සගහං - සිඤ්ඤා මජ්ඣං.

2. අවචතරි - මජ්ඣං.

3. බ්‍යාපාදාය - සිඤ්ඤා.

බුදුහු මේ වදන, මේ වදන යළි සුගත වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ අනාය වූ තෙල ගාථාව වදන.

1. යමෙක් ග්‍රාහයන් සහිත වූ රාක්ෂසයන් සහිත වූ උර්මිතය සහිත වූ උත්තරණය දුෂ්කර වූ මේ වක්‍රත්වයේ සමුද්‍රය ඉක්මැවූයේ ද, මාර්ගභ්‍යන්තරවේදයාගේ අන්තයට ගිය වැසැ නිමවූ මහබලයර ඇති ඒ ක්ෂණිකව සංස්කාරලෝකයෙහි අන්තයට ගියේ යැ, නිර්වාණ පාරයට ගියේ යැයි කියනු ලැබේ.

මේ අසෙබ යැ.

මේ සංකිලෙසභාගිය ද අසෙබභාගිය ද සුත්‍ර යැ.

“ මහණෙනි, ලොවැ මේ බඩ්ඳයෝ (බිළි) සදෙනෙක් සත්ත්වයන්ට අනර්ථ පිණිස ප්‍රාණීන්ට දුක් පිණිස පවත්නාහු වෙති, කවර සදෙනෙක් යත් : මහණෙනි, ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනාවඩන ප්‍රියස්වභාව වූ ක්ලෙශකාම සහිත වූ සිත් අලවන වක්ෂුර්විභ්‍යන්තරයෙන් දහසුතු රූපයෝ ඇත. ඉදින් මහණ ඒ රූපයට සමිතික තෘෂ්ණායෙන් සතුටු වේ ද තෘෂ්ණා වශයෙන් බෙණේ ද, එහි ගැලී සිටී ද මහණෙනි මේ මහණ ක්ලෙශමාරයාගේ රූප තෘෂ්ණාබඩ්ඳය ගිලගෙන සිටියේ අනර්ථයට පැමිණියේ පාපිමත්හු විසින් විසිසේ කටයුතු බවට පැමිණියේ යයි කියනු ලැබේ.

මහණෙනි, ශ්‍රෝත්‍රවිභ්‍යේශ ශබ්දයෝ ... ප්‍රාණවිභ්‍යේශගන්ධයෝ ජීවිතාවිභ්‍යේශ රසයෝ ... කායවිභ්‍යේශ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ ... ඉෂ්ට කාන්ත මනාප ප්‍රියරූප කාමොපසංහිත රජනීය වූ මනෝවිභ්‍යේශ ධර්මයෝ ඇත. ඉදින් මහණ ඒ ධර්මාලම්බනය සතුටුවේ ද, ප්‍රියබස් කියා ද එහි ගැලී සිටී ද මහණෙනි, මේ මහණ කෙලෙස්මරහුගේ ධර්මාලම්බන නමැති බිළිය ගිලගෙන සිටියේ අනර්ථයට පැමිණියේ ව්‍යසනයට පැමිණියේ පාපිමත්හු විසින් යථාකාමකරණීය වූයේ යයි කියනු ලැබේ ” යි.

මේ සංකිලෙස යැ.

“ තවද මහණෙනි, ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ ප්‍රියස්වභාව ඇති කාමොපසංහිත වූ රජනීය වූ රූපයෝ ඇත්තාහ. ඉදින් මහණ ඒ රූපයට තෘෂ්ණාවශයෙන් සතුටු නොවේ ද තෘෂ්ණාවශයෙන් නො බෙණේ ද එහි ගැලී නො සිටී ද, මහණෙනි මේ මහණ කෙලෙස් මරහුගේ රූපතෘෂ්ණාබඩ්ඳය ගිලගෙන නො සිටියේ මාරබළිය ස බිත්දේ යැ, මාරබළිය ස භාත්පසින් බිත්දේ යැ, අනර්ථයට නො පැමිණියේ ව්‍යසනයට නො පැමිණියේ පාපිමත්හු විසින් යථාකාමකරණීය නො වූයේ යයි කියනු ලැබේ.

මහණෙනි, ශ්‍රෝතවිභ්‍යේශ වූ ශබ්දයෝ ... ප්‍රාණ ... ජීවිතා ... කාය ... මනෝ විභ්‍යේශ වූ ඉෂ්ට කාන්ත මනාප ප්‍රියස්වරූප කාමොපසංහිත රජනීය වූ ධර්මාලම්බනයෝ ඇත්තාහ, ඉදින් මහණ ඒ ධර්මාලම්බනයට තෘෂ්ණාවශයෙන් සතුටු නො වේද, තෘෂ්ණා වශයෙන් නො බෙණේද, එහි ගැලී නො සිටී ද, මහණෙනි මේ මහණ මාරයාගේ ධර්ම තෘෂ්ණා නමැති බළිය ගිලගෙන නො සිටියේ මාරබළිය බිත්දේ යැ, මාරබළිය ස භාත්පසින් බිත්දේ යැ. අනර්ථයට නො පැමිණියේ ව්‍යසනයට නො පැමිණියේ පාපි මත්හු විසින් කැමැතිසේ කළයුතු නො වූයේ මැයි කියනු ලැබේ ” යි.

මේ අසෙබ යැ.

මේ සංකිලෙසභාගිය ද අසෙබභාගිය ද සුත්‍ර යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. 4. 8

(8) කප්ප කතමං සංක්ඛ්‍යෙතභාගියඤ්ච නිබ්බේධභාගියඤ්ච අසෙබ්බ-භාගියඤ්ච සුත්තං :

1. “අයං ලොකො සත්තාපජානො
ඵත්තපරෙතො රොදං¹ වදති අත්තනො,²
යෙන යෙන හි මඤ්ඤානි
තතො, නං භොති අඤ්ඤාථා;

2. අඤ්ඤාථාභාවි හවිසතො; ලොකො
හවිපරෙතො; හව්‍යම්චාගිනඤ්ඤාති,
යදගිනඤ්ඤාති තං හයං
යත්ත භාගති තං දුක්ඛ”නති

අයං සංක්ඛ්‍යෙතො ;

“හවිවිප්පභානාය ඛො පඤ්ඤං චුහවිවරියං වුත්තති”ති.

අයං නිබ්බේධො ;

“යෙ හි කෙච්ඡි සමණා වා, බ්‍රාහ්මණා වා, භවේන හවත්ත වීප්ප මොක්ඛමාහංසු, සබ්බෙ තෙ අවිප්පඤ්ඤාතා හවත්තා”ති වදති.

යෙ වා, පන කෙච්ඡි සමණා වා, බ්‍රාහ්මණා වා, විභවේන හවත්ත නිත්තරණමාහංසු, සබ්බෙ තෙ අනිත්තවා, හවත්තා”ති වදති. උපධිං හි පච්චිද්ද දුක්ඛමිදං සමොභිති”ති.

අයං සංක්ඛ්‍යෙතො ;

“සබ්බුපාදනක්ඛයං නපච්ඡි දුක්ඛස්ස සමාභිවො”ති.

අයං නිබ්බේධො ;

“ලොකමිමං පස්ස, පුච්ඡ අවිජ්ජාය පරෙතං භූතං භූතරතං හව්‍ය අපරිශ්‍රිතං.⁴ යෙ හි කෙච්ඡි හව්‍ය සබ්බහි සබ්බත්තතාය⁵ සබ්බෙ භො හව්‍ය අතිව්‍යා, දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා”ති.

අයං සංක්ඛ්‍යෙතො ;

3. “ඵච්චමෙතං යථාභූතං සමමප්පඤ්ඤාය පස්සතො,
හවිතණ්හා පභියති විභවං නාගිනඤ්ඤාති

1. රොහං - උදන, මිජ්ඣං.

2. අත්තනො - උදන.

3. උපධිං හි - මිජ්ඣං.

4. භූතා භූතරතා යනාදි ප්‍රථමා ඛණ්ඩවිචිත සුක්ඛ පුරාණ පාඨයෙක් ද ඇත.

5. සබ්බත්තතායං - සිමු.

3. 4. 8

(8) එහි සංකිලෙසභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද අසංඝභාගීය ද සුත්‍ර කවරේ යැ :

1. මේ සත්ත්වලෝක තෙමේ (ඤ්ඤිව්‍යාසනාදීන්) උපන් ශෝක සන්තාප ඇත්තේ නොයෙක් දුඃඛපරිභයෙන් මධ්‍යාලසයේ තමා විසින් පහස්නා ලද දුක (මේඛන්දක් මාගේ සතුරකුටත් නොවේවයි) වැළපෙමින් කියයි. (රොගා වදනී අත්තතො යන පාඨයෙහි එස්සපරිචයෙන් උපද්‍රවා වේදනා සංඛ්‍යාත රොගය ආත්මවශයෙන් කියයි). යම් යම් පරිද්දෙකින් මැ තමාගේ දුකට පිළියම් සිතත් ද, ඒ දුකට එයින් අත් පරිද්දෙකින් පිළියම් කටයුතු වේ.

2. කාමාදි භවයෙහි හෝ අභිවෘද්ධියෙහි ඇලුණු ලෝවැසි තෙමේ (තමා සිතන සැටියෙන්) අත් පරිද්දෙකින් මැ වනසුලු වෙයි. එතෙකුදුවත් භවයෙහි ඇලුණේ භවය මැ කැමැති වෙයි, (පාර්ථනා කෙරෙයි,) යම් භවයක් හෝ අභිවෘද්ධියක් කැමැති වේ ද, එය බියෙකි. යම් ජරාමරණාදියෙකින් බිය වේ ද, එය දුකෙකි ' යි

මේ සංකිලේස යැ.

" යළි භවය වෙසෙසින් ප්‍රභාණය පිණිස මැ මේ (මා විසින් අධිගත) මහ ඛණ්ඩර වෙසෙන්නේ යැ " යන—

මේ නිබ්බේධ යැ.

" යම් කිසි මහණකෙනෙක් වේවයි ඛුණ්ණකෙනෙක් වේවයි රූපභවයෙන් හෝ අරූපභවයෙන් නොහොත් භවදෘෂ්ටියෙන් භව (සංසාර) යාගේ මිදීම (ඉද්ධිය) කියත් ද, ඔහු සියල්ලෝ භවයෙන් නොමිදුණාහ ' යි කියමි.

" යළි යම් මහණකෙනෙක් වේවයි ඛුණ්ණකෙනෙක් වේවයි උච්ඡේදයෙන් භවයාගේ නිස්සරණය කියත් ද, ඔහු සියල්ලෝ භවයෙන් නො නික්මුණා ' යි කියමි. ඛන්ධාදි උපධින් නිසා මේ සසරදුක භටගනී " යන —

මේ සංකිලේස යැ.

" සියලු කාමාදි උපාද්‍රව්‍යයන්ගේ ක්ෂයවීමෙන් දුඃඛයාගේ සම්භවයක් නැත," යන —

මේ නිබ්බේධ යැ.

(බුදුහු තමන් වහන්සේගේ සිත අමතන සේක :) වෙන වෙන පඤ්චස්කන්ධ වූ අභිද්‍රව්‍යයෙන් මධ්‍යාලද ස්ත්‍රීපුරුෂයන් ඔවුනොවුන් කෙරෙහි ඇලුණු එහෙයින් ම භවයෙන් නො මිදුණු මේ සත්ත්වලෝකය බල, (ප්‍රථමාඛණුවචන පාඨයෙහි : ' මේ සත්ත්වලෝකය බල ' බොහෝ වූ නොහොත් වෙන් වෙන් වූ අභිද්‍රව්‍යයෙන් වැඩුණු භූත සංඛ්‍යාත පඤ්චස්කන්ධයෝ මවුපිය දූරු ආදි සංඥයෙන් ඔවුනොවුන් කෙරෙහි ඇලුණාහු භවයෙන් නොමිදුණාහ.) යම් කිසි කාමාදි භවයෝ වෙත් ද, උඩ යට ආදි සියලු තැන්හි සර්ව භාවයෙන් ඒ භෑම භවයෝ අනිත්‍යයහ දුඃඛයහ විපරිණාමස්වභාව වූහ " යි.

මේ සංකිලේස යැ.

3. මෙසේ ත්‍රිත්වණ ප්‍රතිවේදාකාරයෙන් කෙල භව සංඛ්‍යාත පඤ්චස්කන්ධය තත්වූ පරිදි විදර්ශනා සහිත මාර්ගඥනයෙන් දක්ෂාභව භවතෘෂ්ණාව ප්‍රතිණ වෙයි, උච්ඡේදය ද නො කැමැති වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බසං තණ්හාතං ඛයං¹ අසෙසවිරාගනිරෝධො නිබ්බන්ත”නති.
අයං නිබ්බන්ධො ;

4. “තස්ස නිබ්බුතස්ස භික්ඛුනො,
අනුපාදනා පුනඛගමො න ගොති,
අභිභුතො මාරො විජ්ජනසංඛාමො²
උපච්චිතා සබ්බගමාති තාදී”ති.

අයං අසෙසො ;

ඉදං සංකිලෙසගාහිකං නිබ්බන්ධගාහිකං අසෙසගාහිකං ඥාතං.

“චන්දනාරො”මේ භික්ඛුවේ පුග්ගලා. කතමේ චන්දනාරො : අනුසංඝගාමී පටිසංඝගාමී ධීතනො නිකේණො පාරගතො ඵලෙ තිට්ඨති භ්‍රාගමණො”ති.

තත්ථ යො’යං පුග්ගලො අනුසංඝගාමී, අයං පුග්ගලො සංකිලෙසගාහිකො. තත්ථ යො ච පුග්ගලො පටිසංඝගාමී යො ච ධීතනො, ඉමේ දො පුග්ගලා නිබ්බන්ධගාහිකා. තත්ථ යො’යං පුග්ගලො නිකේණො පාරගතො ඵලෙ තිට්ඨති භ්‍රාගමණො, අයං අසෙසො.

ඉදං සංකිලෙසගාහිකං ච නිබ්බන්ධගාහිකං ච අසෙසගාහිකං ච ඥාතං.

3. 4. 9

(9) තත්ථ කතමං සංකිලෙසගාහිකං ච වාසනාගාහිකං ච නිබ්බන්ධගාහිකං ච ඥාතං :

“ඡත්‍රාභිජාතියො : අපී පුග්ගලො කණො කණාභිජාතීනො කණං ධම්මං අභිජායති, අපී පුග්ගලො කණො කණාභිජාතීනො සුක්කං ධම්මං අභිජායති, අපී පුග්ගලො කණො කණාභිජාතීනො අකණං අසුක්කං අකණඅසුක්කවිපාකං අව්වන්තතිට්ඨං³ නිබ්බන්ධො ආරංගෙති, අපී පුග්ගලො සුක්කො සුක්කාභිජාතීනො කණං ධම්මං අභිජායති. අපී පුග්ගලො සුක්කො සුක්කාභිජාතීනො සුක්කං ධම්මං අභිජායති, අපී පුග්ගලො සුක්කො සුක්කාභිජාතීනො අකණං අසුක්කං අකණඅසුක්කවිපාකං අව්වන්තතිට්ඨං නිබ්බන්ධො ආරංගෙති

තත්ථ යො ච පුග්ගලො කණො කණාභිජාතීනො කණං ධම්මං අභිජායති, යො ච පුග්ගලො සුක්කො සුක්කාභිජාතීනො කණං ධම්මං අභිජායති, ඉමේ දො පුග්ගලා සංකිලෙසගාහිකා.

1. තණ්හාසංඛයා - සිඹු.
2. විජ්ජනා සංඛාමො - සිඹු.
3. අව්වන්තං තිට්ඨං - සිඹු.

සර්වප්‍රකාරයෙන් කෘෂ්ණාවන්තේ ක්ෂය වීමෙන් අශේෂ කොට ආයතීමාර්ගයෙන් වූ අනුත්පාදනිරෝධය නිර්වාණ යැ යන —

මේ නිබ්බේධ යැ.

4. ඒ කෙලෙස් පිරිනිවනින් නිවුණු මහණහට උපාදාන රහිත හෙයින් පුනර්භවය නො වේ. ක්ලෙශාදී පඤ්චමාර මඩනාලද, ක්ලෙශසම්ප්‍රාමය දිනනාලද, සුඛස්ත්වාදියෙහි තාදී වූයේ සියලු භවයන් ඉක්මැවූයේ " යි.

මේ අශේෂ යැ.

මේ උදාය සංකිලෙසභාගිය ද නිබ්බේධභාගිය ද අසෙධභාගිය ද සූත්‍ර යැ.

" මහණෙනි, මේ පුද්ගලයෝ සතරදෙනෙක, කවර සතරදෙනෙක යත් : අනුසොක භාගී යැ, පටිසොකභාගී යැ, ධීතත්ත යැ, චතුරොසතරණය කොට පරතෙරට ගිය නිවන් තෙලෙහි සිටුනා ක්ෂිණාසුචි ප්‍රාභ්මණ යැ යන මොහු යි.

මේ පුද්ගලත් සතරදෙනා කෙරෙහි යම් පුභුලෙක් අනුසොකභාගී වේ ද මේ පුද්ගල සංකිලෙසභාගී යැ, එහි යම් පුභුලෙක් පටිසොකභාගී වේ ද, යම් පුභුලෙක් ධීතත්ත වේ ද මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙනා නිබ්බේධභාගීය වෙති, එහි යම් පුභුලෙක් ඔසතරණය කොට පාරයට ගියේ නිවන්තෙලෙහි සිටුනා ප්‍රාභ්මණ වේ ද මේ පුද්ගල අසෙධ යි.

මේ සංකිලෙසභාගිය ද නිබ්බේධභාගීය ද අසෙධභාගීය ද සූත්‍ර යි.

3. 4. 9

(9) එහි සංකිලෙසභාගිය ද වාසනාභාගිය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර කවරෙ යැ :

" අභිජාතීහු සදෙනෙකි : කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණාභිජාති (නිවතුල) ඇති පුද්ගලයෙක් ඇත, හේ කෘෂ්ණ වූ අකුශලධර්මය රැස්කෙරෙයි, කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණාභිජාති ඇති පුද්ගලයෙක් ඇත, හේ ශුක්ල වූ කුශලධර්මය රැස්කෙරෙයි, කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණාභිජාති ඇති පුද්ගලයෙක් ඇත, හේ අකෘෂ්ණ අශුක්ල වූ අකණ්ඨඅසුක්කච්චාක උපදවන අත්‍යන්ත නිෂ්ඨා වූ අර්හත්ව සංඛ්‍යාත නිවන උපදවයි. ශුක්ල වූ ශුක්ලාභිජාති (උසස්කුල) ඇති පුභුලෙක් ඇත, හේ අකුශලධර්ම රැස්කෙරෙයි, ශුක්ල වූ ශුක්ලාභිජාති ඇති පුභුලෙක් ඇත, හේ කුශලධර්ම රැස්කෙරෙයි, ශුක්ල වූ ශුක්ලාභිජාති ඇති පුභුලෙක් ඇත, හේ අකෘෂ්ණ අශුක්ල වූ අකෘෂ්ණඅශුක්ල ච්චාක ඇති අත්‍යන්තනිෂ්ඨා වූ අර්හත්ව සංඛ්‍යාත නිවන උපදවයි.

ඒ පුභුලත් සදෙනා කෙරෙහි යම් පුභුලෙක් කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණාභිජාති ඇතිවේ අකුශල ධර්ම රැස්කෙරේ ද, යම් පුභුලෙක් ශුක්ල වූ ශුක්ලාභිජාති ඇතිවේ අකුශලධර්ම රැස්කෙරේ ද මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙනා සංකිලෙසභාගීය වෙති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තථ යො ච පුග්ගලො කණ්ණො කණ්ණාභිජාතීකො සුක්කං ධම්මං අභිජායති, යො ච පුග්ගලො සුක්කො සුක්කාභිජාතීකො සුක්කං ධම්මං අභිජායති, ඉමෙ ද්වෙ පුග්ගලා වාසනාභාගියා.

තථ යො ච පුග්ගලො කණ්ණො කණ්ණාභිජාතීකො අකණ්ණං අසුක්කං අකණ්ණඅසුක්කවිපාකං අවචන්තතිධං තිබ්බානං ආරාධෙති, යො ච පුග්ගලො සුක්කො සුක්කාභිජාතීකො අකණ්ණං අසුක්කං අකණ්ණඅසුක්කවිපාකං අවචන්තතිධං තිබ්බානං ආරාධෙති, ඉමෙ ද්වෙ පුග්ගලා තිබ්බධර්මාගියාති.

ඉදං සංකීලෙසභාගියඤ්ච වාසනාභාගියඤ්ච තිබ්බධර්මාගියඤ්ච සුත්තං.

“වතනාරිමාති භික්ඛවෙ කම්මාති. කතමාති වතනාරි : අපි කම්මං කණ්ණං කණ්ණවිපාකං, අපි කම්මං සුක්කං සුක්කවිපාකං, අපි කම්මං කණ්ණං සුක්කං කණ්ණසුක්කවිපාකං, අපි කම්මං අකණ්ණං අසුක්කං අකණ්ණඅසුක්කවිපාකං කම්මං කම්මන්තමං කම්මසෙට්ඨං කම්මක්ඛයාය සංවත්තති”.

තථ යඤ්ච කම්මං කණ්ණං කණ්ණවිපාකං, යඤ්ච කම්මං කණ්ණං සුක්කං කණ්ණසුක්කවිපාකං, අයං සංකීලෙසා. යඤ්ච කම්මං සුක්කං සුක්කවිපාකං, අයං වාසනා. යඤ්ච කම්මං අකණ්ණං අසුක්කං අකණ්ණ සුක්කවිපාකං කම්මං කම්මන්තමං කම්මසෙට්ඨං කම්මක්ඛයාය සංවත්තති, අයං තිබ්බධර්මාගියා.

ඉදං සංකීලෙසභාගියඤ්ච වාසනාභාගියඤ්ච තිබ්බධර්මාගියඤ්ච සුත්තං.

3. 4. 10

(10) තථ කතම් වාසනාභාගියඤ්ච තිබ්බධර්මාගියඤ්ච සුත්තං :

1. “ලභ්වාන මානුසත්තං චෙ කීව්චං අකීව්චමෙව ච,
සුකීව්චං චෙව පුඤ්ඤාති සංයොජනවිප්පභානං වා”ති.

“සුකීව්චං චෙව පුඤ්ඤාති”ති වාසනා; සංයොජනවිප්පභානං වා”ති තිබ්බධර්මා ;

2. “පුඤ්ඤාති කරිණිංසං සංගා සංගා වජ්ජනී කතපුඤ්ඤා,
සංයොජනවිප්පභානං ජරාමරණං විමුච්චන්ති”ති.

“පුඤ්ඤාති කරිණිංසං සංගා සංගා වජ්ජනී කතපුඤ්ඤා”ති වාසනා ;
“සංයොජනවිප්පභානං ජරාමරණං විමුච්චන්ති”ති තිබ්බධර්මාගියා.

ඉදං වාසනාභාගියඤ්ච තිබ්බධර්මාගියඤ්ච සුත්තං.

එහි යම් ප්‍රභූලෙන් කෘෂ්ණ වූයේ කෘෂ්ණාභිජාති ඇතියේ කුශලධර්ම රැස්කෙරේ ද, යම් ප්‍රභූලෙන් ඉක්ම වූ ඉක්මනාභිජාති ඇතියේ කුශලධර්ම රැස්කෙරේ ද, මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙන වාසනාභාගීය වෙති.

එහි යම් ප්‍රභූලෙන් කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණාභිජාති ඇතියේ අකෘෂ්ණ අඟුක්ම වූ අකෘෂ්ණා ඉක්ම වීපාක ඇති අතෘන්ත නිෂ්ඨා වූ අර්හත්ව සංඛ්‍යාත නිවන ආරාධනය කෙරේ ද, යම් ප්‍රභූලෙන් ඉක්ම වූ ඉක්මනාභිජාති ඇතියේ අකෘෂ්ණ අඟුක්ම වූ අකෘෂ්ණාඉක්ම වීපාක ඇති අතෘන්තනිෂ්ඨා වූ අර්හත්ව සංඛ්‍යාත නිර්වාණය අධිගම කෙරේ ද, මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙන නිබ්බේධභාගීය වූවාහු " යයි.

මේ සංකීලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර යැ.

" මහණෙනි, මේ කර්මයෝ සතරදෙනෙකි, කවර සතරදෙනෙක යත් : කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණවීපාක ඇති කර්මයෙක් ඇත, ඉක්ම වූ ඉක්මවීපාක ඇති කර්මයෙක් ඇත, කෘෂ්ණ ඉක්ම වූ කෘෂ්ණඉක්මවීපාක ඇති කර්මයෙක් ඇත, අකෘෂ්ණ අඟුක්ම වූ අකෘෂ්ණාඉක්ම වීපාක ඇති කර්මයෙක් ඇත, කර්මයන් කෙරෙහි උත්තම වූ කර්මශ්‍රේෂ්ඨ වූ ඒ කර්මය කර්මක්ෂය පිණිස පවත්නේ " යි.

එහි කෘෂ්ණ වූ කෘෂ්ණවීපාක ඇති යම් කර්මයෙකුත් කෘෂ්ණ ඉක්ම වූ කෘෂ්ණඉක්ම වීපාක ඇති යම් කර්මයෙකුත් වේ ද, මේ සංකීලෙස යැ. එහි ඉක්ම වූ ඉක්මවීපාක ඇති යම් කර්මයෙකුත් වේ ද, මේ වාසනා යැ. අකෘෂ්ණ අඟුක්ම වූ අකෘෂ්ණාඉක්මවීපාක ඇති යම් කර්මයෙක් වේ ද, කර්මොත්තම වූ කර්මශ්‍රේෂ්ඨ වූ ඒ කර්මය කර්මක්ෂය පිණිස පවතී. මේ නිබ්බේධ යි.

මේ සංකීලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර යි.

3. 4. 10

(10) එහි වාසනාභාග්‍ය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර කවරෙ යැ.

1. මනුෂ්‍යභාවය ලැබ කටයුතු දය ද නො කටයුතු දය ද යන දෙක කෙරෙහි, එහෙත් මොනොවට කටයුතු වූයේ කුසල් හෝ සංයෝජනය ප්‍රභාණය හෝ යි.

'සුකිච්චං වෙවසුඤ්ඤති' යනු වාසනා යැ. 'සංයෝජනවිපභානා' යනු නිබ්බේධ යි.

2. පින්කම් කොට කළ පින් ඇත්තාහු ස්වර්ගයෙන් ස්වර්ගයට යෙති සංයෝජන යන්ත්‍රේ ප්‍රභාණයෙන් ජරාමරණයෙන් මිදෙත් යයි.

'පුඤ්ඤති කරිත්වාන සග්ගා සග්ගං වජන්ති කතපුඤ්ඤ' යනු වාසනායැ. 'සංයෝජනවිපභානා ජරාමරණං විමුච්චන්ති' යනු නිබ්බේධ යි.

මේ වාසනා භාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර යැ.

“ආමානි හික්කවෙ පඩානානි, නතමානි ආමානි : යො ච අභාරභො අනභාරිභො පබ්බජිතෙසු මිචර-පිණ්ඩපාන-සෙනාසන-තිලානපච්චය-භෙසජ්ජපරික්කාරො පරිච්චජ්ජි, යො ච අභාරභො අනභාරිභො පබ්බජිතෙසු සබ්බපටිපට්ඨිකානො, තණ්හකකයො මිරාභො නිරොධො නිබ්බානො”නති.

තථ “යො අභාරභො අනභාරිභො පබ්බජිතෙසු මිචර-පෙ-පරික්කාරො පරිච්චජ්ජි,” අයං වාසනා, “යො අභාරභො අනභාරිභො පබ්බජිතෙසු සබ්බපටිපට්ඨිකානො, තණ්හකකයො මිරාභො නිරොධො නිබ්බානො”

අයං නිබ්බෙධො ;

ඉදං වාසනාභාගියඤ්ච නිබ්බෙධභාගියඤ්ච සුත්තං.

තථ තණ්හාසංකිලෙසභාගියං සුත්තං තණ්හාපකෙඤ්ච නිද්දිසි-තබ්බං, නිති තණ්හාගි : භාමතණ්හාය භවතණ්හාය මහවිතණ්හාය. යෙන යෙන වා පන වජ්ඣනා අපේක්ඛාසිතා තෙන තෙනෙව නිද්දිසිතබ්බං, තස්සා තණ්හාය මිත්ථායෙ ඡතතිංතතණ්හාජාලිතියා මිචරිතානි.

තථ දිට්ඨිසංකිලෙසභාගියං සුත්තං දිට්ඨිපකෙඤ්ච නිද්දිසිතබ්බං උචේද්දසංකෙතෙන, යෙන යෙන වා පන වජ්ඣනා දිට්ඨිවිසෙත අභිනිවිසති ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති තෙන තෙනෙව නිද්දිසිතබ්බං, තස්සා මිත්ථායෙ-ආසට්ඨි දිට්ඨිගතානි.

තථ දුච්චරිතසංකිලෙසභාගියං සුත්තං චේතනාය චේතසිකකමෙමන නිද්දිසිතබ්බං, නිති දුච්චරිතෙති : භායදුච්චරිතෙන වම්ච්චචරිතෙන මනොදුච්චරිතෙන. තස්ස මිත්ථායෙ දසඅකුසලකම්මපථා.

තථ තණ්හාවොදහභාගියං සුත්තං සමපේන නිද්දිසිතබ්බං. දිට්ඨිවොදහභාගියං සුත්තං මිපස්සනාය නිද්දිසිතබ්බං. දුච්චරිත වොදහභාගියං සුත්තං සුචරිතෙන නිද්දිසිතබ්බං.

නිති අකුසලමුත්ථානි, තං නිස්ස භෙදා සංසාරස්ස නිබ්බතතියා, තථා නිබ්බතෙන සංසාරේ භායදුච්චරිතං භායසුචරිතං වම්ච්චචරිතං වම්ච්චචරිතං මනොදුච්චරිතං මනොසුචරිතං.

ඉමිනා අසුභෙන කම්මම්මපාකෙන ඉදං බාලලක්ඛණං නිබ්බතතීති.

ඉදං සංකිලෙසභාගියං සුත්තං.

ඉමිනා සුභෙන කම්මම්මපාකෙන ඉදං මහාපුරිසලක්ඛණං නිබ්බතතී’ති.

ඉදං වාසනාභාගියං සුත්තං.

මහණෙනි, මේ ප්‍රධන්විරියයෝ (නොහොත්) උත්තම කර්මයෝ දෙදෙනෙක් වෙති, කවර දෙදෙනෙකු යත් : යමෙක් ගිහිගෙන් නික්මු සසුන්හි පැවිදිවූවන් විෂයෙහි සිවුරු පිළුවා සෙනසුන් ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකර පරිත්‍යාග කෙරේ ද, ගිහිගෙන් නික්මු සසුන්හි පැවිදිවූවන් කෙරෙහි යම් සියලු උපධිත්තේ දුර්ලබමක් තෘෂ්ණාක්ෂය යෙක් වීරාග සංඛ්‍යාත මාර්ගයෙක් නිරෝධයෙක් නිර්වාණයෙක් ඇද්ද, යන මේ දෙක,, යි.

එහි යමෙක් ගිහිගෙන් නික්මු සසුන්හි පැවිදිවූවන් විෂයෙහි සිවුරු ... පිරිකර පරිත්‍යාග කෙරේ ද, " මේ වාසනා යැ. ගිහිගෙන් නික්මු සසුන්හි පැවිදි වූවන් කෙරෙහි යම් සියලු උපධිත්තේ දුර්ලබමක් තෘෂ්ණාක්ෂයයෙක් වීරාගයෙක් නිරෝධයෙක් නිර්වාණයෙක් ඇද්ද' මේ නිබ්බේධ යි.

මේ වාසනාභාගීය ද නිබ්බේධභාගීය ද සූත්‍ර යි.

ඒ සොළොස් වැදුරුම් සූත්‍රයන් කෙරෙහි තණ්හාසංකිලෙසභාගීය සූත්‍රය තෘෂ්ණා පක්ෂයෙන් මැ දක්විය යුතු යැ කාමතණ්හායෙන් භවතණ්හායෙන් විභවතණ්හායෙන් යන තණ්හා තුනෙනි, නොහොත් උච්ඡේදදී යම් යම් වස්තුවෙකින් බැසගන්නා ලද ඒ ඒ වස්තුවෙන් මැ දක්විය යුතු යැ. ඒ තෘෂ්ණාවගේ විස්තරය ඔවුන්ගේ තෘෂ්ණා ජාලිනියගේ විවරිතයෝ යි.

එහි දිව්ඨිසංකිලේසභාගීය සූත්‍රය දෘෂ්ටිපක්ෂයෙන් මැ දක්විය යුතු යැ. උච්ඡේද ශාස්වත දෘෂ්ටි දෙකෙහි නොහොත් අමරාවික්ඛේසාදී යම් යම් වස්තුවෙකින් මෙය මැ සැබැවැ අන්‍යාය තුවෂ්ඨි දෘෂ්ටිවශයෙන් බැසගනීද, ඒ ඒ වස්තුවෙන් මැ දක්විය යුතුයැ. ඒ දෘෂ්ටියගේ විස්තරය දෙසැට දෘෂ්ටිගතයෝ යි.

එහි දුශ්චරිත සංකිලෙසභාගීය සූත්‍රය චේතනායෙන් ද චෛතසික කර්මයෙන් ද දක්විය යුතු යැ. කායදුශ්චරිතයෙන් වාග්දුශ්චරිතයෙන් මනෝදුශ්චරිතයෙන් යන තුන් දුශ්චරිතයෙනි. ඒ දුශ්චරිතයාගේ විස්තරය අශ්‍රේයශ්‍රේය කර්මපථයෝ යි.

එහි තණ්හාවෝදනභාගීය සූත්‍රය සමථයෙන් දක්විය යුතු යැ. දිව්ඨිවෝදනභාගීය සූත්‍රය විදර්ශනායෙන් දක්විය යුතු යැ. දුච්චරිතවෝදනභාගීය සූත්‍රය සුවරිතයෙන් දක්විය යුතු යි.

අතුලලමුලයෝ තිදෙනෙක් වෙති, ඒ කවරහෙයින් යත් : සංසාරයාගේ ඉපදීම ඇති හෙයින්. එසේ උපන් සසරෙහි කායදුශ්චරිත යැ කායසුවරිත යැ වාග්දුශ්චරිත යැ වාග්සුවරිත යැ මනෝදුශ්චරිත යැ මනස්සුවරිත යැ (යන මේ උපදවයි).

මේ කායදුශ්චරිතාදී අතිශ්ථ වූ කර්මචීපාකයෙන් (පූර්වභවයෙහි දුශ්චරිතසමඛිති බැවින් මේ බාලයෙකැයි දක්වා ලියැහෙන) බාලලක්ෂණය උපදී යයි.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

මේ කායසුවරිතාදී ඉෂ්ඨ වූ කර්මචීපාකයෙන් (පූර්වභවයෙහි සුවරිත සමඛිති බැවින් මේ පණ්ඩිතයෙකැ යි දක්වා ලියැහෙන) මේ මහාපුරුෂ (පණ්ඩිත) ලක්ෂණය උපදී " යයි.

මේ වාසනාභාගීය සූත්‍ර යි.

තථ සංක්ඛ්‍යාතභාෂිතං සුත්තං චතුර්ති කිලෙසගුණිති නිද්දිසිතබ්බං : අනුසංගුණිතං පරිසුඛානගුණිතං සංයෝජනගුණිතං උපාදානගුණිතං. සංයුතසංගුණිතං පරිසුඛානං ජායති, පරිසුඛිතො සංයුජ්ජති, සංයුජ්ජනො උපාදීයති, උපාදානපච්චයා භවෙයි, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙවනසුපායංසං සංඝාතවනති, එවමෙනං සංඝාතවරං දුක්ඛකඛන්ධං සමුදයො භොති. ඉමානි චතුර්ති කිලෙසගුණිති සබ්බෙ කිලෙසා සංඝාතං සමොපරණං භවන්ති.

ඉදං සංක්ඛ්‍යාතභාෂිතං සුත්තං.

ව්‍යාපාරභාෂිතං සුත්තං තිති සුවරිතෙති නිද්දිසිතබ්බං. තිබ්බෙව-භාෂිතං සුත්තං චතුර්ති සචෙති නිද්දිසිතබ්බං. අසංඝාතභාෂිතං සුත්තං තිති ඛිමෙවෙති නිද්දිසිතබ්බං. බ්‍රහ්මචරිතෙති පච්චිකමුඛවිමෙති සංචිකගුණිතං, කිංචිවිසයෙ නිද්දිසිතබ්බන්ති.

තථ කතමෙ අර්ථාදර්ශ ඉලපදා : ලොකීයං ලොකුත්තරං ලොකීයඤ්ඤා ලොකුත්තරඤ්ඤා, සත්තාධිවංශං ඛිමාධිවංශං සත්තාධිවංශං ච ඛිමාධිවංශං ච, ඤාණං ඤායාං ඤාණඤ්ඤා ඤායාං ච, දක්ඛණං භාවනා දක්ඛණං ච භාවනා ච, සංකප්පනං පරච්චනං සංකප්පනඤ්ඤා පරච්චනඤ්ඤා, වික්ඛාජ්ජනිතං අවික්ඛාජ්ජනිතං වික්ඛාජ්ජනිතඤ්ඤා අවික්ඛාජ්ජනිතඤ්ඤා, කම්මං විපාකො කම්මඤ්ඤා විපාකො ච, භුතලං අභුතලං භුතලඤ්ඤා අභුතලඤ්ඤා, අනුඤ්ඤානං පටිකම්මනං අනුඤ්ඤානඤ්ඤා පටිකම්මනඤ්ඤා, එවෙයි වානි.

(1) තථ කතමං ලොකීයං :

1. “තං භි පාසං කතං කම්මං සජ්ජ ඛිරංව ඉච්චති,
දභන්තං ඛාලමනෙති භස්මච්ඡන්තො ච පාචකො”ති

ඉදං ලොකීයං.

“චතතාරිමානි භික්ඛවෙ අගතිගමනානි”ති (සබ්බං) -පෙ- නිතිගතෙ තස්ස ගතො කාලපකෙච්ච චජ්ජිමා”ති.

ඉදං ලොකීයං.

“අර්ථිමෙ භික්ඛවෙ ලොකධම්මා. කතමෙ අර්ථා : ලාභො ච අලාභො ච අසංගො ච ගතො ච නිඤ්ඤා ච පසංසා ච සුඛඤ්ඤා දුක්ඛං ච ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ අර්ථා ලොකධම්මානි.

ඉදං ලොකීයං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි සංකිලෙසභාගීය සූත්‍රය අනුසයභූතියෙන් පරිසුට්ඨානභූතියෙන් සංයෝජන භූතියෙන් උපාදනභූතියෙන් යන සතර ක්ලේශභූතියෙන් (ක්ලේශ අවස්ථායෙන්) දැක්විය යුතු යැ. අනුශය සහිත අප්‍රභීණ අනුශය ඇතියහුට (ප්‍රත්‍යය සමායෝගය ඇති කල්හි) රාගාදීන්ගේ පරිසුට්ඨානය වෙයි. රාගාදීන් පරිසුට්ඨික සිත් ඇතියේ කාමරාගාදී සංයෝජනයෙන් බැඳෙයි, බැඳෙනුයේ උපාදනය කෙරෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් හවිය වෙයි, හවිප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යැ ශොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙවනස්ස උපායාසයෝ හටගනිත්, මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ. මේ සතර ක්ලේශභූතියෙන් සකල ක්ලේශයෝ සංග්‍රහයට සමෝසරණයට යෙත්.

මේ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍ර යැ.

වාසනාභාගීය සූත්‍රය ත්‍රිවිධ සුවර්තයෙන් දැක්විය යුතු යැ, නිබ්බානාගීය සූත්‍රය වතුස්සත්‍යයෙන් දැක්විය යුතු යැ. අසොඛභාගීය සූත්‍රය බුද්ධධර්මයෙන් ප්‍රත්‍යාක බුද්ධධර්මයෙන් ශ්‍රාවකභූතියෙන් යන තුන් ධර්මයෙන් දැක්විය යුතු යැ. ධ්‍යායීන් විෂයෙහි දැක්විය යුත්තේ යයි.

(මෙසේ සොළොස් වැදූරුම් ශාසනපට්ඨානය නානාසූත්‍රයන්ගෙන් උද්ගරණ වශයෙන් විභාග කොට යළි අටවිසි අයුරෙකින් ශාසනපට්ඨානය දැක්වනුවෝ පට්ඨාන විභාගය ද මූල පදයෙන් සංග්‍රහවන හෙයින් මූලාපදමර්ශ කෙරෙති).

ඒ පට්ඨානවිභාගයෙහි අටළොස් මූලපදයෝ කවරහ : ලොකිකාර්ථ ඇති ලොකීය සූත්‍ර යැ ලොකොත්තරාර්ථ ඇති ලොකුත්තර සූත්‍ර යැ පෙදෙසෙක ලොකික ද පෙදෙසෙක ලොකොත්තර අර්ථ ද වදළ ලොකීය ද ලොකුත්තර ද සූත්‍ර යැ. සත්ත්ව ප්‍රඥප්තී විසින් වදළ සත්තාධිවයාන සූත්‍ර යැ ධර්ම වශයෙන් ම වදළ 'ධම්මාධිවයාන සූත්‍රය යැ උභයවශයෙන් වදළ සත්තාධිවයාන ද ධම්මාධිවයාන ද සූත්‍ර යැ. (මෙපරිද්දෙන්) ඤාණ සූත්‍ර යැ ඤායා සූත්‍ර යැ. ඤාණ ද ඤායා ද සූත්‍ර යැ. දස්සන සූත්‍ර යැ භාවනා සූත්‍ර යැ දස්සන භාවනා සූත්‍ර යැ, සකච්චන යැ, පරච්චන යැ, සකච්චන පරච්චන යැ, විස්සජ්ජනීය යැ අවිස්සජ්ජනීය යැ විස්සජ්ජනීය ද අවිස්සජ්ජනීය ද සූත්‍ර යැ, කම්ම යැ විපාක යැ කම්ම ද විපාක ද සූත්‍ර යැ, කුසල යැ අකුසල යැ කුසල අකුසල සූත්‍ර යැ, අනුඤ්ඤාන සූත්‍ර යැ පටික්ඛිත්ත සූත්‍ර යැ අනුඤ්ඤන පටික්ඛිත්ත සූත්‍ර යැ. (යළි බුද්ධාදීන්ගේ ගුණස්තව වශයෙන් වදළ) ටව සූත්‍ර දැයි අටවිසි සූත්‍ර කෙනෙක් වෙත්.

(1) ඒ අටවිසි සූත්‍රයන් කෙරෙහි ලොකීය සූත්‍ර කවරෙ යැ :

1. කරනලද පාපකර්මය එකෙණෙහි (දෙනගෙන් දෙවනලද ධාරොණ්ණ) ක්ෂීරය දිහිබවට නොයන්නාක් මෙන් නො මැ විපාක දෙයි, හරයෙන් වැසුණු සහලහරක් සෙයින් පටිකම් කළ බාලයා දවමින් ඔහු දුහුබැඳ යේ යයි.

මේ ලොකීය සූත්‍ර යැ.

" මහණෙනි, මේ අග්නිගම්නයෝ සතර දෙනෙකි' යි (සියල්ල) ... ඔහුගේ යසස් අවපසා සද සෙයින් පිරිහේ" යයි. මේ ලොකීය සූත්‍ර යැ.

" මහණෙනි, මේ ලොකධර්මයෝ අටදෙනෙකි, කවර අටක යත් : ලාභය ද අලාභය ද අයශස්ස ද යශස්ස ද නින්දා ද ප්‍රශංසා ද සුව ද දුක් ද යන මහණෙනි, මේ ලොක ධර්මයෝ අටදෙන වෙත්" යයි.

මේ ලොකීය සූත්‍ර යි.

(2) තත් කතමං ලොකුතතරං :

2. “යසිනිසුයාති සමථං ගතාති
අඤ්ඤාං යථා සාරපිනා සුදන්තා,
පටිනිමානං අනාසවං
දෙවංසි තස්ස පිහගනති තාදිනො”ති.

ඉදං ලොකුතතරං.

“පඤ්ඤාමාති භික්ඛවෙ ඉන්ද්‍රියාති ලොකුතතරාති, කතමාති පඤ්ඤා : සඤ්ඤාං විරියන්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං. සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤාන්ද්‍රියං. ඉමාති ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ඤාන්ද්‍රියාති ලොකුතතරාති”ති.

ඉදං ලොකුතතරං.

(3) තත් කතමං ලොකියඤ්ච ලොකුතතරඤ්ච :

“ලභාන මානුසතතං ථො කිම්චිං අකිම්චෙව වා”ති ථො භාථා. යං ඉහ “සුකිම්චං වෙව පුඤ්ඤාති”ති ච “පුඤ්ඤාති කාරිණාන සඤ්ඤා සඤ්ඤාං වජ්ජනා කතපුඤ්ඤා”ති ච ඉදං ලොකියං. යං ඉහ “සංයොජන විප්පභානං වා”ති ච “සංයොජනව්‍යාපානා ජරාමරණං විමුච්චනාති”ති ච ඉදං ලොකුතතරං.

ඉදං ලොකියඤ්ච ලොකුතතරඤ්ච.

“විඤ්ඤාණෙ හි භික්ඛවෙ අභාරෙ සති නාමරූපස්ස අවික්ඛනාති හොති, නාමරූපස්ස අවික්ඛනාතියා සති පුනඛ්ඛවො. හොති, පුනඛ්ඛවෙ සති ජාති හොති, ජාතියා සති ජරාමරණං සොක-පරිදෙව්දුක්ඛදෙමනස්සපායාසා සම්භවනාති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති, සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ මහාරුක්ඛො, තස්ස යාති වෙව මූලාති අධොගමාති යාති ච තීරිගඛ්ඛමාති සබ්බාති තාති උභිං ඔජං අභිගරනාති, එචං හි සො භික්ඛවෙ මහාරුක්ඛො, තද්දහාරො තදුපාදනො වීරං දිග්ගමානං තිලොභ්‍යං. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණෙ අභාරෙ සති නාමරූපස්ස අවික්ඛනාති හොති, (සබ්බං)-පෙ-එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති. ඉදං ලොකියං.

විඤ්ඤාණෙ වෙ භික්ඛවෙ අභාරෙ අසති නාමරූපස්ස අවික්ඛනාති න හොති, නාමරූපස්ස අවික්ඛනාතියා අසති පුනඛ්ඛවො න හොති, පුනඛ්ඛවෙ අසති ජාති න හොති, ජාතියා අසති ජරාමරණං සොක පරිදෙව්දුක්ඛදෙමනස්සපායාසා නිරුප්ඛනාති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ මහාරුක්ඛො, අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුඤ්ඤපිටකං ආදාය, සො තං රුක්ඛං මූලෙ ඡිද්දෙය්‍ය, මූලෙ ඡෙත්වා පට්ඨිකෙය්‍ය, පට්ඨිකෙය්‍ය මූලාති උභිංගෙය්‍ය අනාමසො උසිරනාලමිත්තාතිපි, සො තං රුක්ඛං ඛණ්ඩාඛණ්ඩකං ඡිද්දෙය්‍ය, ඛණ්ඩාඛණ්ඩකං ඡෙත්වා එඳෙය්‍ය, එඳෙය්‍ය සකලිකං සකලිකං කරෙය්‍ය සකලිකං කනා වාතානපෙ විසොසෙය්‍ය, වාතානපෙ විසොසෙය්‍ය අසති නාමරූපස්ස, අසති නාමරූපස්ස මසිං කරෙය්‍ය, මසිං කනා මහාවාතෙ වා ඔප්පෙය්‍ය නදියා වා සිහසොනාය පවාගෙය්‍ය,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

(2) එහි ලොකුත්තර සූත්‍ර කවරෙ යැ :

2. යම් මහණෙකුගේ වක්ෂුරාදී ඉන්ද්‍රියයෝ දක්ෂ විශාදුරක්ත්‍ර විසින් මොනොවට දමනය කළ අසුන් මෙන් ශමරයට (දමුණුවට) ගියාහු ද, ප්‍රතීණ වූ මානඥාණී අනාත්‍රව වූ ලාභාලාභාදියෙහි තෘදී වූ ඒ ක්ෂීණාත්‍රවහට දෙවියෝද (මනුෂ්‍යයෝද) කැමැති වෙත් යයි.

මේ ලොකුත්තර සූත්‍ර යැ.

" මහණෙනි, මේ ලොකොත්තර ඉන්ද්‍රිය පසෙකි, කවර පසෙක යත් : සද්ධිත්තද්‍රිය විරිධිත්තද්‍රිය සතිත්තද්‍රිය සමාධිත්තද්‍රිය පඤ්ඤිත්තද්‍රිය යන මහණෙනි, මේ ලොකොත්තර පඤ්ඤිත්තද්‍රියයෝ යි.

මේ ලොකුත්තර සූත්‍ර යි.

(3) එහි ලොකිය ද ලොකුත්තර ද සූත්‍ර කවරෙ යැ.

" ලද්ධාන මාත්‍රසත්තං ද්වෙ කිව්චං අකිව්චමෙව ච " යනාදී දෙගය නිදසුනි. මෙහි යම් " සුකිව්චං වෙව පුඤ්ඤනි " යනු ද " පුඤ්ඤනි කර්මිතාන සග්ගා සග්ගං චජන්ති කතපුඤ්ඤ " යනු ද මේ ලොකිය යැ. මෙහි යම් " සංයොජන විජපභානං ච " යනු ද " සංයොජනජපභානා ජරාමරණ චිත්‍රව්චන්ති " යනු ද මේ ලොකුත්තර යැ.

මේ ලොකිය ද ලොකුත්තර ද සූත්‍ර යැ.

" මහණෙනි, විඤ්ඤාණාරය ඇතිකල්හි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය වෙයි, නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය ඇතිකල්හි පුනර්භවය වෙයි, පුනර්භවය ඇතිකල්හි ජාතිය වෙයි, ජාතිය ඇතිකල්හි ජරාමරණ යැ සොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙමනස්ස උපායාසයෝ වෙත්, මෙසේ තෙල කෙවල දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ. මහණෙනි, මහරුකෙක් යම්සේ ද, ඒ රුකෙහි යටට බස්නා යම් මුල් වේ ද සරසට යන යම් මුල් වේ ද ඒ හැම මුල් උඩට ඔපාව ගෙනයනී, මහණෙනි, මෙසේම ඒ මහරුක ඒ ඔපාව ආහාර කොට ඇතියේ එය උපාදාන කොට ඇතියේ බොහෝ දිගුකලක් පවත්නේ යැ. එසෙයින් මැ මහණෙනි, විඤ්ඤාණාරය ඇතිකල්හි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය වෙයි. . . . මෙසේ තෙල කෙවල දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ " යයි. මේ ලොකිය යැ.

" මහණෙනි, ඉදින් විඤ්ඤාණාරය නැතිකල්හි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය නො වෙයි, නාමරූපාවක්‍රාන්තිය නැතිකල්හි පුනර්භවය නො වෙයි, පුනර්භවය නැති කල්හි ජාතිය නො වෙයි, ජාතිය නැතිකල්හි ජරාමරණ යැ සොක පරිදෙව දුක්ඛ දෙමනස්ස උපායාසයෝ නිරුද්ධ වෙති. මෙසේ තෙල කෙවල දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ නිරෝධය වේ. මහණෙනි, යම්පරිදි මහරුකෙක් වේ ද, එකල පුරුෂයෙක් උදල්ලක් පැසක් ගෙන එන්නේ යැ, හේ ඒ රුක මුලා සිදුනේ යැ, මුලා සිද අවට කණිනේ යැ, අවට කැණැ යටත් පිරිසෙයින් සැවැත්නමුල් පමණ වූද මුල් උදුරන්නේ යැ, හේ ඒ රුක කුදුමහත් කඩ කොට සිදුනේ යැ, කඩකඩවැ සිද පළන්නේ යැ, පළා කැබැලි කැබැලි කරන්නේ යැ, කැබැලි කොට අවුසුළඟෙහි වියළන්නේ යැ, වාතාකපයෙහි වියළා ගින්නෙන් දවන්නේ යැ, ගින්නෙන් දවා හරකරන්නේ යැ, හර කොට මහසුළඟෙහි හෝ පිඹු හරින්නේ යැ, සැඩ්දිය ඇති නදියක හෝ උල්පවාහරින්නේ යැ. මහණෙනි, මෙසේ ඒ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවිඤ්ඤා සං භික්ඛවෙ මහාරුකෙඛං උට්ඨිත්තමුලං අස්ස තාලාවඤ්ඤානං අනභාවං ගන්තො ආගතීං අනුපාදාමිමො. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණං ආහාරෙ අසති නාමරූපස්ස අවික්ඛන්ති න භොති, නාමරූපස්ස අවික්ඛන්තියං අසති (සබ්බං)-පෙ-එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්තියං නිරොධො භොති”ති ඉදං ලොකුත්තරං.

ඉදං ලොකීයඤ්ච ලොකුත්තරඤ්ච.

(4) තප්ථ කතමං සත්තාධිවර්තනං :

- 3 “සබ්බං දිසං අනුපට්ඨමම් වේතසං,
කෙවල්ඤ්ඤා පියසරම්භතතං කුච්ඡි,
එවමපියෙ පුට්ඨි අත්තං පරෙසං
තස්මා න සිංසෙ පරං අත්තකාමො”ති.

ඉදං සත්තාධිවර්තනං.

4. “යෙ ඤෙවි භුතා භවිස්සන්ති වාපි²
සබ්බං ගමිස්සන්ති පහාය දෙහං
තං සබ්බජාතීං කුසලො³ විදිත්තං
ආත්තාපි සො⁴ බුහව්වරියං වණෙත්තං”ති.

ඉදං සත්තාධිවර්තනං.

“සත්තති භික්ඛවෙ අබ්බතී සමන්තාගතං කල්‍යාණමිත්තං අපි විවේචියමංතෙන පනාමියමංතෙන ගලො⁵පි පනුජ්ජමංතෙන⁶ යාවජ්චං න විජ්ඣිතබ්බං. කතමෙති සත්තති: පියො ව භොති ගරු ව භාවනීයො ව චත්තං ව චචන්තකම්මො ව ගමහිරං ව කථං කත්තං න ව⁷ අවර්තනෙ නියොජ්ඣො, ඉමෙති ඛො භික්ඛවෙ සත්තති-පෙ-න විජ්ඣිතබ්බං. ඉදමචොව භගව: ඉදං වත්තින සුගතො අථාපරං එතදචොව සත්ථා :

5. “පියො ව ගරු භාවනීයො චත්තං ව චචන්තකම්මො,
ගමහිරඤ්ච කථං කත්තං භො වර්තනෙ නියොජ්ඣො ;
තං මිත්තං මිත්තකාමේන යාවජ්චමපි සෙවිග්”ති.

ඉදං සත්තාධිවර්තනං.

(5) තප්ථ කතමං ධම්මාධිවර්තනං ;

6. “ගඤ්ච කාමසුඛං ලොකෙ යං වීදං දිවියං සුඛං,
තණ්හකම්මසුඛස්සෙතෙ කල්‍යාණං නාග්ගන්ති තොලුසිං”ති.

ඉදං ධම්මාධිවර්තනං

1. පරමත්තකාමො - මජ්ඣං.
2. සොචි - සිද්ධි, යෙ වාපි - මජ්ඣං.
3. සබ්බං ජාතීකුසලො - සිද්ධි.
4. ආත්තාපියො - මජ්ඣං.
5. විහතවජ්ජමංතෙන - මජ්ඣං, පමජ්ජමංතෙන - සිද්ධි.
6. භො ව - මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මහරුක උසුන්වුල් ඇත්තේ තල්වත්තක් මෙන් කරනලද්දේ ආභාවයට ගියේ මතු තුපදනාසැහැවී ඇතිවන්නේ යැ. එසෙයින් මැ මහණෙනි, වීඤ්ඤාණාභාරය නැතිකල්හි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය නො වෙයි, නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය නැතිකල්හි . . . මෙසේ තෙල කෙටිල දුක්ඛත්වයන්ගෙන් නිරෝධය වේ '' යයි. මේ ලොකුත්තර යැ.

මේ ලෝකිය ද ලොකුත්තර ද සුත්‍ර යි.

(4) එහි සත්තාධිවයාන කවරෙ යැ :

3. සියලු දසදිගුන් සිතින් වීමසාගොස් තමහට වඩා ඉතාප්‍රිය වූවකු කිසිතැනෙක්හි නො මැ දක්නේ යැ, එසෙයින් ආත්මයානට වෙන වෙන මැ ස්වකීය ආත්මය ප්‍රිය වෙයි එහෙයින් තමහට සුව කැමැත්තේ මෙරමා නො පෙළන්නේ යි.

මේ සත්තාධිවයාන යැ.

4. යම් සත්ත්ව කෙනෙක් උපන්හු ද යම් කෙනෙකුත් මතු උපදනාහු ද ඒ සියල්ලෝ දේහය හැරපියා පරලොව ගන්නාහ, පණ්ඩිතපුරුෂ ඒ සියලු පරිභානිය (සියලු සත්ත්වයන් ගේ විනාශය) මරණසති වශයෙන් දැන කෙලෙස් තවන වැරදැති හේ බලිසර වසන්නේ යි.

මේ සත්තාධිවයාන යැ.

'' මහණෙනි, සත්තාධිගයෙකින් සමන්වාගත කල්‍යාණමිත්‍රයා වෙන්කරනු ලබන්නහු වීරිහුදු බැහැර කරනුලබන්නහු වීරිහුදු ගෙලෙහිදු ගෙන නෙරනුලබන්නහු වීරිහුදු නො හළයුතු යැ, කවර සතෙකින යත් : ප්‍රිය වූයේ ද වෙයි, පාෂාණවත්තයක් මෙන් ගුරු වූයේ ද සම්භාවනා කටයුත්තේ ද වක්කා වූයේ ද වචනක්ෂම වූයේ ද වතුස්සත්‍යාදී ගම්භීර කථා කරන්නේ ද නො ද අස්ථානයෙහි යොදනුයේ ද වෙයි. මහණෙනි, මේ සතෙකින් සමන්වාගත . . . නො හළයුත්තේ '' යි. බුදුහු මේ වදළ සේක, මේ වදරා සුගත වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ යළි අනෙකුදු තෙල ගාථාධර්මය වදළහ :

5. යමෙක් ප්‍රිය වූයේ වේ ද ගුරු වූයේ ද භාවනීය ද වක්කා වේ ද වචනක්ෂම වේ ද ගැඹුරු කථා කරන්නේ ද නො ද අස්ථානයෙහි යොදවන්නේ වේ ද, මිත්‍රයන් කැමැතියහු වසින් ඒ කල්‍යාණමිත්‍රයා යාවජ්ජීවයෙන් සෙවනය කළයුත්තේ යයි.

මේ සත්තාධිවයාන දේශනා යි.

(5) එහි ධම්මාධිවයාන කවරෙ යත් :

6. ලොවැ යම් කාමසහගත සුඛයෙක් වේ ද, දිව්‍යච්ඡාර. වශයෙන් ලැබියැයුතු යම් රූපමාපත්තිසුඛයෙක් වේද, තෙල සුඛයෝ තෘෂ්ණාත්මක සංඛ්‍යාත නිවන්සුවයාගේ සොළොස්වන කලාවට නො අගනාහු වෙත් යයි.

මේ ධම්මාධිවයාන යැ.

7. “සුසුඛං ච ත නිබ්බානං සම්මාසම්මුඛිදෙසිතං,
අනෙකං විරජං ඛෙමං තත් දුක්ඛං නිරුජ්ඣති”ති.

ඉදං ධම්මාබ්චාර්යං.

- (6) තත් කතමං සත්තාබ්චාර්යානුච ධම්මාබ්චාර්යානං ච :

8. “මාතරං පිතරං හනත්වා රාජානො දොච ච බතතියෙ,
රච්චං සානුවරං හනත්වා”ති.

ඉදං ධම්මාබ්චාර්යං.

“අනිකො යාති බ්‍රාහ්මණො”ති.

ඉදං සත්තාබ්චාර්යං.

ඉදං සත්තාබ්චාර්යං ච ධම්මාබ්චාර්යානුච.

“චත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ ඉද්ධිපාදා, කතමෙ චත්තාරො : ඡන්ද
සම්මාබ්චාර්යානුච සම්මානාගතො ඉද්ධිපාදො, විරිතං පෙ-චත්තං පෙ-
විමංසාසම්මාබ්චාර්යානුච සම්මානාගතො ඉද්ධිපාදො”ති.

ඉදං ධම්මාබ්චාර්යං.

“සො කායෙ’පි චිත්තං සමොදහති, චිත්තෙ’පි කායං සමොදහති.
කායෙ සුඛසංකප්පො උත්තමොති, චිත්තෙ’පි උත්තමොති”ති.
ඉදං සත්තාබ්චාර්යං.

ඉදං සත්තාබ්චාර්යානුච ධම්මාබ්චාර්යානුච.

- (7) තත් කතමං සද්දං :

9. “යං තං ලොකුත්තරං සද්දං සම්මානාගතො වුච්චති,
ත තස්ස පරිභාසාති සම්මානාගතො පරිභාසාති”ති.

ඉදං සද්දං.

10. “පඤ්ඤා හි සෙව්චා ලොකස්මිං යා’යං නිබ්බානගාමිනී,
යා සම්මා පජානාති ජාතිමරණ සංඛ්ඛා’නාති.”

ඉදං සද්දං.

- (8) තත් කතමං සද්දං :

11. “කිත්තසිස්සාමි තෙ සනතිං (ධොතනා’ති භගවා)
දිවෙඨි ධම්මෙ අනිතිහං,
යං විදිති සතො චරං
තරෙ ලොකෙ විසත්තිකං.

1. නිබ්බෙධගාමිනී - ඉති.

2. ජාතිහව පරිකල්පය - ඉති.

7. යම් තැනෙක්හි සකලවිච්චුක්ඛය නිරුද්ධ වේ ද, සමාක්සම්බුද්ධයන් විසින් දෙසනලද ශෝකරහිත වූ චිරජ වූ නිර්භය වූ ඒ නිවන ඒකාන්තයෙන් අභියෝගිත වූවුන්යයි.

මේ ධම්මාධිවරයා යි.

(6) එහි සත්තාධිවරයා ද ධම්මාධිවරයා ද සූත්‍ර කවරෙ යැ :

8. 'තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාත මව ද අස්මිමාන නමැති පියා ද ශාශ්වත උච්ඡේදදෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත ක්ෂත්‍රිය රජුන් දෙදෙනා ද නන්දිරාග නමැති අයකැමියා සහිත ද්විදාශායතන නමැති රට ද, (රහත්මගනුවණ නමැති අසිපතීන්) වනසා ' යන —

මේ ධම්මාධිවරයා යැ.

' බාහිතපාප වූ ක්ෂිණාසුච බ්‍රාහ්මණ නිදුක් වැ නිවන් පුර වදනේ යැ ' යන —

මේ සත්තාධිවරයා යැ.

මේ සත්තාධිවරයා ද ධම්මාධිවරයා ද වූ දේශනා යැ.

" මහණෙනි මේ සෘද්ධිපාදධර්මයෝ සතර දෙනෙකි, කවර සතරදෙනෙක යත් : කත්තුකමානාජන්දය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් සමන්වාගත සෘද්ධිපාද යැ විරිය . . . චිත්ත . . . වීමාසා සමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධාන වීර්යයෙන් සමන්වාගත සෘද්ධිපාද යැ යන මොහු යි.

මේ ධම්මාධිවරයා යැ.

" හේ කරජකයෙහිදු පාදකධ්‍යානචිත්තය බහාලයි, පාදකධ්‍යානචිත්තයෙහිදු කරජකය බහාලයි, කයෙහි සුඛසංඥව ද ලසුසංඥව ද එළවා ඊට පැමිණ වාස කෙරෙයි " යන —

මේ සත්තාධිවරයා යැ.

මේ සත්තාධිවරයා ද ධම්මාධිවරයා ද දේශනා යි.

(7) එහි ඥාණ කවරෙ යැ :

9. ලෝකය තරණය කොට සිටී යම් ඥානයක් වේ ද, යම් ඥානයක් හේතු කොට ගෙන සර්වඥයෙහි කියනු ලැබේ ද, ඒ ඥානයාගේ පිරිහීමක් නැත, (ආචර්ජනාපරිබද්ධ හෙයින්) සියලු කල්හි පවතී ' යයි.

මේ ඥාණ යැ.

10. නිවනට පමුණුවන යම් ප්‍රඥාවක් ඇද්ද යම් විදර්ශනා සහිත මාර්ගඥානයකින් ජාතිරණක්ෂය සංඛ්‍යාත නිවන හා අර්භත්වය මැනැවින් දනගනී ද ලොවැ ඒ ප්‍රඥව මැ ශ්‍රේෂ්ඨ වන්නීය ' යි.

මේ ඥාණ යැ.

(8) එහි ඥෙය්‍ය කවරෙ යැ :

11. (බුදුහු මෙසේ වදළන, ධ්‍යානකය) ස්මෘතිමත් වැ හැසිරෙනුයේ දක්නාලද දූෂාදි ධර්මයෙහි නොහොත් මෙ අත්බවහි මැ තමහට ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ යම් දහමක් දන ලොවැ විසත්තිකා නම්වූ තෘෂ්ණාව තරණය කරන්නේ නම් ඒ ශාන්තිය (නිවන ද) නිර්වාණභාවය ප්‍රතිපත් ද) තොපට ප්‍රකාශ කරන්නෙමි.

12. තඤ්චා'හං අභිනාදුමි (ඉච්චායසමා බොධකො)
මහෙසි සනතිමුත්තමං,
යං විදිති, සතො චරං
තරෙ ලොකෙ ඵසත්තිකං.

13. යං කිඤ්චි සමපජානාසි (බොධකා'ති හගවා)
උභිං අබො නිරිසං වා පි මජ්ඣෙ,
එතං විදිති, සබොධාති ලොකෙ
හවාහවාය මාකාසි තණ්හ"නති.

ඉදං ඥෙය්‍යං.

"චතුත්තං භික්ඛවෙ අරියසම්මානං අනුක්‍රමොධා අප්පට්ඨොධා
එවිමිදං දිශමඤ්චං සංකරිතං සංකරිතං මමඤ්චො තුමාකං ව.
තසිදං භික්ඛවෙ දුක්ඛං අරියසම්මං අනුක්‍රමං පටිවිදං, දුක්ඛසමුදයො
අරියසම්මං අනුක්‍රමං පටිවිදං, දුක්ඛනිරෝධො³ අරියසම්මං දුක්ඛ
නිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං අනුක්‍රමං පටිවිදං, උච්ඡින්නා
හවතණ්හා, බිණ්හා හවතෙතති, නාච්ඡිද්ධති පුනබ්බාසවාසී. ඉදමචොච
හගවා ඉදං විනාන සුගතො අපා'පරං එතද'වොච සත්ථා :

14. චතුත්තං අරියසම්මානං සපාභුතං අදස්සනා,
සංසිතං⁴ දිශමඤ්චං තාසු තාසෙව'ච ජාතිසු

15. තාති එතාති දිට්ඨාති හවතෙතති සමුගතා,
උච්ඡින්නං මුලං දුක්ඛස්ස නාච්ඡිද්ධති පුනබ්බාසො'ති.

ඉදං ඥෙය්‍යං.

(9) තත්ථ කතමං ඤාණං ච ඥෙය්‍යං ව :

"රූපං අනිච්චං වේදනා අනිච්චං සඤ්ඤා අනිච්චං සංඛාරා අනිච්චං
විඤ්ඤාණං අනිච්චං"නති ඉදං ඥෙය්‍යං.

"එවං ජානං එවං පස්සං අරියසම්මානො රූපං අනිච්චනති පස්සති,
වේදනා අනිච්චාති පස්සති, සඤ්ඤා-පෙ-සංඛාරා-පෙ-විඤ්ඤාණං
අනිච්චනති පස්සති"ති ඉදං ඤාණං.

"සො පරිමුච්චති රූපෙන පරිමුච්චති වේදනාය පරිමුච්චති සඤ්ඤාය
පරිමුච්චති සංඛාරෙති පරිමුච්චති විඤ්ඤාණමා පරිමුච්චති දුක්ඛසමාති
වදමි"ති.

ඉදං ඤාණං ච ඥෙය්‍යං ව.

"සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා"ති ඉදං ඥෙය්‍යං.

"යද පඤ්ඤාය පස්සති"ති ඉදං ඤාණං.

3. දුක්ඛසමුදයං - මජ්ඣං.

4. දුක්ඛනිරෝධං - මජ්ඣං.

5. සංකරිතං - සිමු.

12. (ආයුෂ්මත් ධෝතක මෙසේ කී :) මහර්ෂීන් වහන්ස, ස්මෘතීමත් වූ හැසිරෙනුයේ යම් දහමක් දැන ලොවැ විසත්තිකා (තෘෂ්ණා) ව කරණය කරන්නේ නම් මම නුඹ වහන්සේගේ ඒ ධර්මදේශනාව ද රුස්මි, උත්තම වූ ඒ ශාන්තිය ද රුස්මි.

13. (බුදුහු මෙසේ වදළහ, ධෝතකය,) (අනාගතකාලාදී) උඬ ද (අතීතකාලාදී) යථ ද (වර්තමානකාලාදී) මැද සරස ද වූ යම් කිසි ධර්මජාත්‍යක් තෙපි දන්නාවූ නම් තෙල ලොවැ සඟග යැයි දැන කුදුමහත් භවයෙහි තෘෂ්ණා නො කරව ' යි.

මේ ඥෙය්‍ය යැ.

" මහණෙනි, වතුරායාසිත්‍යයන්ගේ නො දැනීමෙන් ප්‍රතිවේධ නො කිරීමෙන් මෙසේ මේ දීර්ඝකාලය මුළුල්ලෙහි භවයෙන් භවයට යෑමෙන් මාගේ ද තොපගේ ද සන්ධාවනය විය. පුනපුනා යෑමෙන් සංසරණය විය. මහණෙනි, ඒ දුඃඛායාසිත්‍යය අවබෝධ කරනලද ප්‍රතිවේධ කරනලද, දුඃඛසමුදයායාසිත්‍යය අවබෝධ කරනලද ප්‍රතිවේධ කරනලද, දුඃඛනිරෝධායාසිත්‍යය අවබෝධ කරනලද ප්‍රතිවේධ කරනලද, දුඃඛනිරෝධගාමීප්‍රතිපදයාසිත්‍යය අවබෝධ කරනලද ප්‍රතිවේධ කරනලදි. භවතෘෂ්ණාව මුලුපුන් කරන ලද, භවරජ්ජව ක්ෂය වූ යැ, දැන් පුනර්භවයෙක් නැතැ ' යි බුදුහු මේ වදළහ. මේ වදුරා යළිදු පුගත වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ තෙල ගාථා වදළසේක :

14. වතුරායාසිත්‍යය යථාභූතව නො දැක්ම හේතු කොටගෙන දිගුකලක් මුළුල්ලෙහි ඒ ඒ ජාතීන්හි මැ සංසරණය විය.

15. ඒ තෙල වතුස්සත්‍යයෝ දක්නා ලදහ, භවනායිකාව නසනලද්දීය, දුඃඛයාගේ මූලය උසුන් කරන ලද, දැන් පුනර්භවයෙක් නැති ' යි.

මේ ඥෙය්‍ය දේශනා යි.

(9) එහි ඥාණ ද ඥෙය්‍ය ද කවරෙ යැ :

" රූපය අනිත්‍ය යැ වේදනා අනිත්‍ය යැ සංඥ අනිත්‍ය යැ සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයහ විඤ්ඤාය අනිත්‍ය යැ " යන මේ ' ඥෙය්‍ය ' යි.

" මෙසේ දන්නා මෙසේ දක්නා ආයාසිශ්‍රාවක ' රූපය අනිත්‍ය ' යි දකී, ' වේදනා අනිත්‍ය වූ යැ ' යි දකී; සංඥව . . . සංස්කාරයෝ . . . ' විඤ්ඤාය අනිත්‍ය යැ ' යි දකී " යන මේ ' ඥාණ ' යැ.

" හේ රූපයෙන් මිදෙයි, වේදනායෙන් මිදෙයි, සංඥයෙන් මිදෙයි, සංස්කාරයන් කෙරෙන් මිදෙයි, විඤ්ඤායෙන් මිදෙයි, දුකින් මිදේ යයි කියමි " යන මේ ' ඥාණ ද ඥෙය්‍ය ' ද වේ.

" සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ " යන මේ ඥෙය්‍ය යැ.

" යම් කලෙක විදර්භනාප්‍රඥායෙන් දකී ද " යන මේ ඥාණ යැ.

“අථ නිබ්බිද්දති දුකෙඛ එස මග්ගො විසුද්ධියා”ති ඉදං ඥාණං ච ඥෙය්‍යං.ච.

සබ්බෙ සංඛාරා දුකඛාති-පෙ-සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති ඉදං ඥෙය්‍යං.

“ගද්‍ය පඤ්ඤාය පස්සති”ති ඉදං ඥාණං.

“අථ නිබ්බිද්දති දුකෙඛ එස මග්ගො විසුද්ධියා”ති ඉදං ඥාණං ච ඥෙය්‍යං ච.

“යෙ හි කෙථි¹ ඥාණං, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනිවේචන රූපෙන දුකෙඛන විපරිණාමිධම්මෙන සෙය්‍යොගමස්මිති වා සමනුපස්සනාති, සද්ධිසොගමස්මිති වා සමනුපස්සනාති, තිනොගමස්මිති වා සමනුපස්සනාති, කිම්ඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා, අනිච්චාය වේදනාය-පෙ-අනිච්චාය සඤ්ඤාය -පෙ- අනිවේචනි සංඛාරෙති -පෙ- අනිවේචන විඤ්ඤාණෙන දුකෙඛන විපරිණාමිධම්මෙන සෙය්‍යොගමස්මිති වා සමනුපස්සනාති, සද්ධිසොගමස්මිති වා සමනුපස්සනාති, තිනොගමස්මිති වා සමනුපස්සනාති කිම්ඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා”ති. ඉදං ඥෙය්‍යං.

‘යෙ ච බො කෙථි ඥාණං, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා අනිවේචන රූපෙන දුකෙඛන විපරිණාමිධම්මෙන සෙය්‍යොගමස්මිති² පි න සමනුපස්සනාති, සද්ධිසොගමස්මිති³ පි න සමනුපස්සනාති, තිනොගමස්මිති⁴ පි න සමනුපස්සනාති, කිම්ඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා, අනිච්චාය වේදනාය -පෙ-අනිච්චාය සඤ්ඤාය -පෙ- අනිවේචනි සංඛාරෙති -පෙ- අනිවේචන විඤ්ඤාණෙන දුකෙඛන විපරිණාමිධම්මෙන සෙය්‍යොගමස්මිති⁵ පි න සමනුපස්සනාති, සද්ධිසොගමස්මිති⁶ පි න සමනුපස්සනාති, තිනොගමස්මිති⁷ පි න සමනුපස්සනාති, කිම්ඤ්ඤත්‍ර යථාභූතස්ස අදස්සනා”ති. ඉදං ඥාණං.

ඉදං ඥාණං ච ඥෙය්‍යං ච

(10) තත්ථ භාගමං දස්සනං :

16. “යෙ අරියසම්මානි විභාවයන්ති
ගම්හිරපඤ්ඤාන පුදෙසිතානි,
කිඤ්ඤාපි තෙ භොනති භූතප්පමතතා,
න තෙ ගවං අව්ඨමං ආදියන්ති”ති.

ඉදං දස්සනං.

17. “ගපිඤ්ඤා පඨවිං සිතො සියා
චතුර්ථි වාතෙහි අසම්පකම්පියො,
තප්පමං සප්පරිඣං වද්ධි
යො අරියසම්මානි අවේචි පස්සති”ති.

ඉදං දස්සනං.

1. යෙව් බො කෙථි - සිමු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“එකල පඤ්චස්කන්ධදූෂයෙහි නිර්වේදයට පැමිණෙයි, තෙල විශුද්ධියට මාර්ග වේ,” යන මේ ඥාණ ද ඥායා ද වේ.

“සියලු සංස්කාරයෝ දූෂයෙහි . . . සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයෙහි” යි යන මේ ඥායා යැ.

යම් කලෙක විදර්ශනාප්‍රභේදයෙන් දකී ද ” යන මේ ඥාණ යැ.

“එකල්හි ස්කන්ධදූෂයෙහි නිර්වේදයට පැමිණෙයි, තෙල විශුද්ධියට මාර්ග වෙයි” යන මේ ඥාණ ද ඥායා ද වේ.

“සොණය, යම්හිසි මහණකෙනෙක් වෙවයි බමුණුකෙනෙක් වෙවයි අනිත්‍ය වූ දුක් වූ විපරිණාම ස්වභාව වූ රූපයෙන් යුක්ත ව ‘මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි’ හෝ දකිත් ද : ‘මම සදාය වෙමි’ හෝ දකිත් ද, ‘මම භීත වෙමි’ හෝ දකිත් ද, මෙහි යථා භූතව නොදැක්ම විනා අන් කවර කරුණෙක් ඇද්ද, අනිත්‍ය වූ වේදනායෙන් . . . අනිත්‍ය වූ සංඥයෙන් . . . අනිත්‍ය වූ සංස්කාරයන්ගෙන් . . . අනිත්‍ය වූ දුක් වූ විපරිණාම ස්වභාව වූ විඤ්ඤායෙන් යුක්තව ‘මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි’ හෝ දකිත් ද, ‘මම සදාය වෙමි’ හෝ දකිත් ද, ‘මම භීත වෙමි’ හෝ දකිත් ද, මෙහි යථාභූතව නො දැක්ම විනා අන් කවර කරුණෙක් ඇද්ද ” යි. මේ ඥායා යැ.

“සොණය යම් කිසි මහණකෙනෙක් වෙවයි බමුණුකෙනෙක් වෙව ” යි අනිත්‍ය වූ දුක් වූ විපරිණාමස්වභාව වූ රූපයෙන් යුක්ත ව ‘මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි’ කියාත් නො දකිත් ද ‘මම සදායයෙමි’ කියාත් නො දකිත් ද, ‘මම භීත වෙමි’ කියාත් නො දකිත් ද, මෙහි අවිපරිත්තව දැක්ම විනා අන් කවර කරුණෙක් ඇද්ද, අනිත්‍ය වූ වේදනායෙන් . . . අනිත්‍ය වූ සංඥාවෙන් . . . අනිත්‍ය වූ සංස්කාරයන්ගෙන් . . . අනිත්‍ය වූ දුක් වූ විපරිණාමස්වභාව වූ විඤ්ඤායෙන් යුක්ත ව ‘මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි’ කියාත් නො දකිත් ද, ‘මම සදාය වෙමි’ කියාත් නො දකිත් ද, ‘මම භීත වෙමි’ කියාත් නො දකිත් ද, මෙහි ලා තතයේ දැක්ම විනා අන් කවර කරුණෙක් ඇද්ද ” යි. මේ ඥාණ යැ.

මේ දේශනාව ඥාණ ද ඥායා ද වේ.

(10) එහි ‘දස්සන’ කවරෙ යත් :

16 යම් කෙනෙක් ගම්හීර ප්‍රභේදයේ සර්වඥයන් වහන්සේ විසින් මොනොවට, දෙසනලද ආයාසිකත්‍යයෙන් මාර්ගඤ්ඤායෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙත් ද, ඔහු (දිව්‍යාරාජ්‍යාදියට පැමිණ) අතිශයින් ප්‍රමත්ත වෙන් නමුදු ඔවුහු අටවැනි භවයක් (පිළිසද විසින්) නොගනිත්, (යන්වැනි භවයෙහි විදසුන් වඩා රහත් වෙතී සේයි.)

මේ දස්සන යැ.

17. යම්සේ පොළොව තුළ බැසැගෙන සිටි ඉන්ද්‍රකීලය සතරදිගින් භමන සුළඟින් සොලවාලියැ නො හැකි වෙද, යමෙක් වතුරායාසිකත්‍යයෙන් ප්‍රභේදයෙන් බැසැගෙන දකී ද ඒ උත්තම පුරුෂයා ඒ ඉන්ද්‍රකීල බදු උපමා ඇත්තකු කොට කියමි.

මේ දස්සන යැ.

“චතුර්ථි භික්ඛවෙ සොභාපතනියධෙහති සමන්තාගතො අරියසාවකො ආකඛ්ඛමානො අත්තනාව අත්තනාං බ්‍යාකරෙය්‍ය ඛිණ්ණිරයොමති. ඛිණ්ණිරව්ඡානෙයාති, ඛිණ්ණෙතතිවිතයො, ඛිණ්ණපායදුග්ගතිවිනිපානො, සොභාපනොභමසම් අවිනිපානධමෙමා නියතො සමොධිපරායනො සත්තකනිත්තුපරමං¹ දෙවෙ ච මනුස්සො ච සක්ඛිවිනා සංසරිතා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමිති. කතමෙති චතුර්ථි : ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාව කස්ස නාමාගතෙ සද්ධා නිවිධා පතිට්ඨිතා විරුද්ධා මූලජාතා අසංභාරියා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මිනා වා කෙනවි වා ලොකස්මිං සහ ධමමෙන. ධමමෙ වො පන නිට්ඨං ගතො හොති. සවාකවාතො භගවතා ධමමො සන්ධිට්ඨිකො අකාලිකො ඵෙට්ඨස්සිකො ඔපතස්සිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤති යදිදං මදනිමිඳනො-පෙ-නිරොධො නිබ්බානං. සහධමෙයා වො පනස්ස හොනති ඉට්ඨා කත්තා පියා මනාපා ගිනි වෙච්ච පබ්බජිතා ච අරිය කතෙතති වො පන සිලෙහි සමන්තාගතො හොති අබණ්ඩති අවජ්ඣෙද්දති අසබලෙති අකමමාසෙති භුජ්ස්සෙති විඤ්ඤප්පසංකප්පෙති අපරාමිදෙව්ඨි සමාධිසංචිතනිකෙති. ඉමෙති වො භික්ඛවෙ චතුර්ථි සොභාපතනියධෙහති සමන්තාගතො අරියසාවකො ආකඛ්ඛමානො අත්තනාව අත්තනාං බ්‍යාකරෙය්‍ය ඛිණ්ණිරයොමති ඛිණ්ණිරව්ඡානෙයාති, ඛිණ්ණෙතතිවිතයො ඛිණ්ණපායදුග්ගතිවිනිපානො සොභාපනොභමසම් අවිනිපානධමෙමා නියතො සමොධිපරායනො සත්තකනිත්තුපරමං දෙවෙ ච මනුස්සො ච සක්ඛිවිනා සංසරිතා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමි”ති.

ඉදං දස්සනං.

(11) තත්ථ කතමා භාවනා :

18. “යස්සිඤ්ඤානි² සුභාවිතානි
අජ්ඣිතතං බහිඤ්ඤා ච සබ්බලොකො,
නිබ්බිජ්ඣ ඉමං පරං ච ලොකං
කාලං කඛ්ඛති භාවිතො ස දනෙතා”³ති.

අයං භාවනා.

“චතතාරිමානි භික්ඛවෙ ධම්මපදානි. කතමානි චතතාරි : අනභිජ්ඣා ධම්මපදං අබ්‍යාපාදෙ ධම්මපදං සම්මාසනි ධම්මපදං සම්මාසමාධි ධම්මපදං. ඉමානි වො භික්ඛවෙ චතතාරි ධම්මපදානි”⁴ති.

අයං භාවනා.

(12) තත්ථ කතමං දස්සනං ච භාවනා ව :

19. “පඤ්ඤා ජිජ්ඤා පඤ්ඤා ජහෙ පඤ්ඤාචිත්තාරි භාවිතො,
පඤ්ඤා සබ්බානිගො භික්ඛු ඔක්ඛතිණ්ණාති චුච්චති”⁵ති.

1. පරමො - සිමු.
2. යස්සිඤ්ඤානිධි - සිමු.
3. සුදනෙතා - සිමු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

" මහණෙනි, සතර ප්‍රොක්ෂාපත්ති - අධිගයෙන් සමන්වාගත ආයාශ්‍රාවක කැමැති වනුයේ තෙමේ මැ තමා පාළකකරන්නේ යැ : ' ක්ෂණ වූ නිරය ඇතියෙමි වෙමි, ක්ෂණ වූ තිරිසනියෙමි ඇතියෙමි, ක්ෂණ වූ ප්‍රේතවිෂය ඇතියෙමි, ක්ෂණ වූ අපායග්‍රහණී විනිපාත ඇතියෙමි, මම සෝචන් වූයෙමි, (පාඨශ්‍රවණ) විරූපයෙහි නො වැටෙන සැහැටි ඇතියෙමි, (මාර්ගනියාමයෙන්) නියත වූයෙමි. (මතු මාර්ගත්‍රය සංඛ්‍යාත) සම්බෝධිය පරායන කොට ඇතියෙමි සත්වරක් පරම කොට දෙවිලොව ද මිනිස්ලොව ද සන්ධාවන සංසරණ කොට දුක් කෙළවර කරන්නෙමි, කවර සතර අභේදය යත් : මහණෙනි, මෙ ස්වයංගත ආයාශ්‍රාවකහට තපාගතයන් කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව නිවිෂ්ට වූවා පිහිටියා වැඩුණි හටගත් මුල් ඇත්තී මහණකු හෝ බමුණකු හෝ දෙවියකු හෝ මරකු හෝ බ්‍රහ්මකු හෝ ලොවැ අන් කිසිවකු විසින් හෝ සහෙකුක වැ උගුරුවාලියැ නො හැකි වෙයි. යළි මානමද්දි මද නිර්මර්දනය කරන . . . නිරෝධ සංඛ්‍යාත යම් නිවනෙන් ඇද්ද, භාග්‍යවතුන් විසින් ඒ ධර්මය ස්වාඛ්‍යාත යැ සංඝාමිකයැ අකාලික යැ එහිපස්සික යැ උපනයනයට සුදුසු යැ විභූතියන් විසින් තමන් කෙරෙහි ලා දනසුකු යැයි ධර්මයෙහි නිෂ්ඨාවට ගියේ වෙයි. යළි ඔහුට ගිහි වූ ද පැවිදි වූ ද සමුත්ථවාරිත්‍ර ඉෂ්ට වූවාහු කාන්ත ප්‍රිය මනාප වූවාහු වෙත්. යළි ආයාශ්‍රාකාන්ත වූ අඛණ්ඩ වූ අවිජ්ජ වූ අශබල වූ අකල්මාස වූ නිදස වූ විභූතියන් විසින් පසස්නාලද අපරාමාණ්ට වූ සමාධිය පිණිස පවත්නා ශීලයෙන් සමන්වාගත වේ. මහණෙනි, මේ සතර ප්‍රොක්ෂාපත්ති අධිගයෙන් සමන්වාගත ආයාශ්‍රාවක කැමැතිවනුයේ තෙමේ මැ තමා පාළකකරන්නේ යැ : ක්ෂණ වූ නිරය ඇතියෙමි, ක්ෂණ වූ තිරිසනියෙමි ඇතියෙමි, ක්ෂණ වූ ප්‍රේතවිෂය ඇතියෙමි, ක්ෂණ වූ අපායග්‍රහණී විනිපාත ඇතියෙමි, මම සෝචන් වූයෙමි වෙමි, (පාඨශ්‍රවණහාව සංඛ්‍යාත) විරූපයෙහි නො හෙතපියවි ඇතියෙමි (මාර්ගනියාමයෙන්) නියත වූයෙමි (මතු මාර්ගත්‍රය සංඛ්‍යාත) සම්බෝධිය පරායන කොට ඇතියෙමි සත්වරක් පරම කොට දෙවිලොවැ ද මිනිස්ලොවැ ද හවයෙන් හවයට සංඛ්‍යාත කොට සුනසුනා සංසරණ කොට දුක් කෙළවර කරන්නෙමි."

මේ දස්සන යි.

(11) එහි භාවනා කවර යැ :

18 යම් ආයාශ්‍රාද්ගලයක්හු විසින් ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රියයෝ මොනොවට වඩනලද්දහු ද, සියලු ලොවැ (උද්ධංභාගීය ඔරංභාගීය සංයෝජන දුර්ලභි වශයෙන්) අධ්‍යාත්ම බාහිර වූද මෙලොව පරලොව ද ප්‍රතිවේධ කොට භාවිත සිත්ඇති දමුණු ඉසුරන් ඇති හෙතෙම මරණකාලය කැමැති වේ යයි. (මෙය සූත්‍රනිපාතඅටුවාව හා නොයෙදෙයි.)

මේ භාවනා යැ.

" මහණෙනි, මේ ධර්මකොට්ඨාසයෝ සතරදෙනෙකි, කවර සතරදෙනෙක යත් : අලොභය හෝ අලොභශීර්ෂයෙන් අධිගත ධ්‍යාන විදර්ශනා මාර්ග එල නිර්වාණ සංඛ්‍යාත අනභිධ්‍යා ධර්මපද යැ, බ්‍රහ්මචරිතාරවශයෙන් අධිගත අව්‍යාපාද ධර්මපද යැ, දසානුස්සනි ආදි විසින් අධිගත සම්මාසනී ධර්මපද යැ, දසකසිණ ආනාපාන වශයෙන් අධිගත සම්මා සමාධි ධර්මපද යැ. මහණෙනි, මේ සතර ධර්මපදයෝ ' යි.

මේ භාවනා යි.

(12) එහි දස්සන ද භාවනා ද කවර යැ :

19. (සිද්ධිනුයේ) පඤ්ච ඔරම්භාගීය සංයෝජනයන් සිදුනේ යැ, (දුරලනුයේ) පඤ්ච උද්ධංභාගීය සංයෝජනයන් දුර්ලභනේ යැ, (සංයෝජන දුර්ලභි සදහා) මතුයෙහි ශ්‍රද්ධාදි පඤ්චෙන්ද්‍රියයන් වඩන්නේ යැ, රාගාදි පඤ්ච සංගයන් ඉක්මවාලූ මහණ විතුරොසය තරණය කෙළේයයි කියනු ලැබේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“පඤ්ච ඡිද්දෙ පඤ්ච ජනෙ”ති ඉදං දක්‍ෂණං. “පඤ්ච චුත්තරි භාවයෙ පඤ්ච සමානාතිගො භික්ඛු ඔහතිණ්ණොති වුච්චති”ති අයං භාවනා.

ඉදං දක්‍ෂණං ච භාවනා ච.

“තීණිමානි භික්ඛවෙ, ඉද්දියානි. කතමානි තීණි : අනඤ්ඤා භඤ්ඤාඤාමිතීද්දියං අඤ්ඤාද්දියං අඤ්ඤාතාමිද්දියං.

කතමං ච භික්ඛවෙ, අනඤ්ඤාභඤ්ඤාඤාමිතීද්දියං : ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනභිසමෙතස්ස දුක්ඛස්ස අරියසම්මානස්ස අභිසමයාය ඡන්දං ජනෙති වායමති මිරිතං ආරහති විතතං පග්ගණ්ඨාති පදහති, අනභිසමෙතස්ස දුක්ඛසම්මුදයස්ස අරියසම්මානස්ස -පෙ- දුක්ඛනිරෝධස්ස -පෙ- දුක්ඛනිරෝධ භාමිනියා පටිපදාය අරියසම්මානස්ස අභිසමයාය ඡන්දං ජනෙති වායමති මිරිතං ආරහති විතතං පග්ගණ්ඨාති පදහති, ඉදං භික්ඛවෙ, අනඤ්ඤා භඤ්ඤාඤාමිතීද්දියං”ති

ඉදං දක්‍ෂණං.

“කතමං ච භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාද්දියං : ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉදං දුක්ඛනති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසම්මුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධභාමිනී පටිපදායී යථාභූතං පජානාති, ඉදං භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාද්දියං.

කතමං ච භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාතාමිද්දියං : ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු අයචානං ඛයා අනාසවං වෙතොවිද්දිතතිං පඤ්ඤාමිද්දිතතිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සම්මතතායා උපසම්පජ්ඣ විහරති, ඩිණං ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, නතං කරණීයං, නාපරං ඉන්ද්‍රියායාති පජානාති, ඉදං භික්ඛවෙ, අඤ්ඤාතාමිද්දියං”නති.

අයං භාවනා.

ඉදං දක්‍ෂණං ච භාවනා ච.

(18) තථ කතමං සකච්චනං :

20. “සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා,
සම්මතපරිඤ්ඤාපනං එතං බුද්ධිසංසාදනං”නති.

ඉදං සකච්චනං.

“තීණිමානි භික්ඛවෙ බාලස්ස බාලලක්ඛණානි, බාලනිමිත්තානි බාලාපදානානි, යෙහි බාලං බාලොති පරෙ සඤ්ජානනති, කතමානි තීණි : බාලො භික්ඛවෙ දුච්චිතතිතපීනති ච හොති, දුබ්බාසිතභාසි ච හොති, දුක්ඛතකම්මකාරී ච හොති, ඉමානි බො භික්ඛවෙ තීණි බාලස්ස බාලලක්ඛණානි බාලනිමිත්තානි බාලාපදානානි.

පඤ්ච ඵ්‍යෙ පඤ්ච ජනෙ යන මේ දස්සන යැ. පඤ්ච චුත්තරී භාවයෙ පඤ්ච සංගාතීගො භික්ඛු ඔසතිණ්ණොති චුට්චතී යන මේ භාවනා යැ.

මේ දෙශනාව දස්සන ද භාවනා ද වෙයි.

“ මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් වෙති, කවර තිදෙනෙක යත් : පෙර අවබෝධ නොකළ ධර්මය දැනගනීම් පිළිපත්නුට ප්‍රොතාපත්තිමාර්ගක්ෂණයෙහි උපත් ඉන්ද්‍රිය යැ, ඒ ධර්මයන් ම දන්නා අයුරින් ප්‍රොතාපත්තිඵලාදි සත්‍යන්හි උපත් ඉන්ද්‍රිය යැ, අඤ්ඤාතාවිභ්‍රමේ අර්භත්ඵලධර්මයන්හි උපත් ඉන්ද්‍රිය යි.

මහණෙනි, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය කවරෙ යැ : මහණෙනි, මෙසස්නෙහි මහණ ප්‍රථෙධි තොකළ දුඛායාසතායාගේ ප්‍රතිවෙධිය පිණිස කත්තුකමාතා කුසලවිජන්දය උපදවයි වැයම කෙරෙයි වියාරම්භ කෙරෙයි සිත දඩ්කොට ගනී ප්‍රධන් වියාස කෙරෙයි. දුඛපමුදයායාසතායාගේ . . . දුඛනිරෝධායාසතායාගේ . . . දුඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයාසතායාගේ ප්‍රතිවෙධිය පිණිස ඡන්දය උපදවයි වැයම කෙරෙයි වියාරම්භ කෙරෙයි සිත දඩ් කොට ගනී ප්‍රධන්වියාස කෙරෙයි. මහණෙනි, මේ ‘අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය’ යි. මේ දස්සන යැ.

“ මහණෙනි, අඤ්ඤින්ද්‍රිය කවරෙ යැ : මහණෙනි, මේ සස්නෙහි මහණ මේ දුක යැයි අවිපරිත්තව දැනගනී, මේ දුක්ඛපමුදයායායි අවිපරිත්තව දැනගනී, මේ දුක්ඛනිරෝධයැයි අවිපරිත්තව දැනගනී, මේ දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපද යයි අවිපරිත්තව දැනගනී. මහණෙනි, මේ අඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ.”

“ මහණෙනි, අඤ්ඤාතවින්ද්‍රිය කවරෙ යැ : මහණෙනි, මේ සස්නෙහි මහණ ආසුචයන්ගේ ක්ෂය වීමෙන් අනාසුච වූ අර්භත්ඵලසමාධිය ද අර්භත්ඵලප්‍රභවද ඉතාත්ම යෙහි මැ තෙමේ විශිෂ්ටභ්‍යායෙන් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ඊට පැමිණ වාස කෙරෙයි, ජාතිය ක්ෂය වූ යැ, මහබ්බසර වැසනීමවනලද, කරණි කරනලද, ඉත්ථභාවය සඳහා අත් කටයුත්තෙක් නැතැ’ යි දැනගනී. මහණෙනි, මේ ‘අඤ්ඤාතවින්ද්‍රිය’ යි. මේ භාවනා යැ.”

මේ දෙශනාව දස්සන ද භාවනා ද වේ.

(13) එහි සකවච්ඡා කවරෙ යැ :

20. සියලු අකුශලය නො ඉපැදවීම ද වාතුර්භූමක කුශලයාගේ ප්‍රතිලාභය ද රහත් මගින් ස්වකීය චිත්තසන්තානය පවිත්‍ර කිරීම ද යන තෙල සියලු බුද්ධරයන්ගේ අනුශාසනා යි.

මේ සකවච්ඡා යැ.

“ මහණෙනි, මේ බාලයාගේ බාලලක්ෂණයෝ බාලනිමිත්තයෝ බාලවර්තයෝ තිදෙනෙක් වෙති. යම් ලක්ෂණයෙකින් බාලයා ‘මේ බාලයෙකැ’ යි අන්‍යයෝ හැදින ගනිත් ද, (එබඳු වූවාහුය.) කවර තුනෙක යත් : මහණෙනි, බාලයා නපුරු සිතිවිලි සිතනුයේ ද වෙයි, නපුරු බස් බණනුයේ ද වෙයි, නපුරුකම් කරනුයේ ද වෙයි. මහණෙනි, මේ තුන බාලයාගේ බාලලක්ෂණයෝ බාලනිමිත්තයෝ බාලඅපදානයෝ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“නිණ්මානී භික්ඛවෙ පණ්ඩිතස්ස පණ්ඩිතලක්ඛණානි පණ්ඩිත-
නිමිත්තානි පණ්ඩිතාපදානානි, යෙහි පණ්ඩිතං පණ්ඩිතොති පරෙ
සඤ්ජානනාති කතමානි නිණ් : පණ්ඩිතො භික්ඛවෙ සුඵ්පනීතච්ඡන්ති ච
හොති, සුභාසිතභාසි ච හොති, සුකතකම්මකාරී ච හොති. ඉමානි ඛො
භික්ඛවෙ නිණ් පණ්ඩිතස්ස පණ්ඩිතලක්ඛණානි පණ්ඩිතනිමිත්තානි
පණ්ඩිතාපදානානි”ති.

ඉදං සකච්චනං.

(14) තථ කතමං පරච්චනං :

21 “පථවිසමො නථි විථිනො
නිකොතො පාතාලයමො න වීජ්ජති,
මෙරුසමො නථි උත්තනො
චක්ඛවතති සද්දිසො නථි පොරිසො”ති

ඉදං පරච්චනං.

“හොතු දෙව්නම්මද, සුභාසිතෙන ජයොති. හොතු වෙපච්ඡන්ති
සුභාසිතෙන ජයොති. හණ වෙපච්ඡන්ති, ගාථනාති. අථ ඛො භික්ඛවෙ
වෙපච්ඡන්ති අසුරිසො ඉමං ගාථං අභාසි :

22. “භිගෙසා බාලො පකුප්පෙය්‍යස්ස¹ නො වස්ස පටිසෙධිකො,
තස්මිං භුගෙන දණ්ඩෙන ධිරො බාලං නිසෙධියෙ”ති.

භාසිතාය ඛො පන භික්ඛවෙ වෙපච්ඡන්තිනා අසුරිසො ගාථාය අසුරි
අනුමොදිංසු දෙවො තුණ්හි අහෙසුං. අථ ඛො භික්ඛවෙ වෙපච්ඡන්ති
අසුරිසො සක්කං දෙව්නම්මදං එතදවොච : හණ දෙව්නම්මද ගාථනාති.
අථ ඛො භික්ඛවෙ සක්කො දෙව්නම්මදෙ ඉමං ගාථං අභාසි :

23. “එතදෙව අහං මඤ්ඤ බාලස්ස පටිසෙධිනං,
පරං සංකුපිතං ඤාතීයො යො සතො උපසම්මතී”ති

භාසිතාය ඛො භික්ඛවෙ සක්කෙන දෙව්නම්මදෙන ගාථාය දෙවො
අනුමොදිංසු, අසුරි තුණ්හි අහෙසුං. අථ ඛො භික්ඛවෙ සක්කො
දෙව්නම්මදෙ වෙපච්ඡන්ති අසුරිසො එතදවොච හණ වෙපච්ඡන්ති ගාථනාති.
අථ ඛො භික්ඛවෙ වෙපච්ඡන්ති අසුරිසො ඉමං ගාථං අභාසි :

24. “එතදෙව තිතීක්ඛාය වජ්ජං පස්සාමි වාසව,
යද්ධං මඤ්ඤතී බාලො හතො මසායං තිතීක්ඛතී :
අජ්ඣාරුහති දුමමධො ගොව භිගෙසා පලාසිත”ති

මහණෙනි, මේ පණ්ඩිතයාගේ පණ්ඩිතලක්ෂණයෝ පණ්ඩිතනිමිත්තයෝ පණ්ඩිත චරිතයෝ තිදෙනෙක් වෙති, යම් ලකුණකින් පණ්ඩිතයා 'මේ පණ්ඩිතයෙකු' යි අන්‍යයෝ දනගනින් ද, (එබඳු වුවහුය.) කවර තුනෙක යත් : මහණෙනි, පණ්ඩිතයා මනාසිකුච්චි සිතනුයේ ද වෙයි, මනාබස් බණනුයේ ද වෙයි, සුකෘතක්‍රියා කරනුයේ ද වෙයි. මහණෙනි, මේ තුන පණ්ඩිතයාගේ පණ්ඩිතලක්ෂණයෝ පණ්ඩිත නිමිත්තයෝ පණ්ඩිතඅපද්‍රාණයෝ වෙත් " යයි.

මේ සකවවන යි.

(14) එහි පරවචන කවරෙ යැ :

21. පෘථිවිය හා සම වූ විස්තෘත (පැතුරුණු) දයෙක් නැත, පාතාලය හා සම වූ නිමිතයෙක් නො වේ. මෙරූපර්වතය සම වූ උන්නත වස්තුවෙක් නැත, සක්විති රජු හා සදෘශ වූ උත්තම පුරුෂයෙක් නැති ' යි.

මේ පරවචන යැ.

" දේවේන්ද්‍රය සුභාෂිතයෙන් ජය වෙව ' යි, වෙපථිත්තිය සුභාෂිතයෙන් ජය වෙව ' යි, වෙපථිත්තිය ගාරාවක් කිය යි. ඉක්බිති මහණෙනි, වෙපථිත්ති අසුරෙන්ද්‍ර මේ ගාරාව කී :

22. බාලයෝ වළකනුයෙක් නො වූයේ නම් මතුමතුයෙහි (බෙහෙවින්) විරුද්ධ වන්නාහ, එහෙයින් ප්‍රාඥතෙමෙ දඩි දඩුවමින් බාලයා වළහන්නේ යැ.

මහණෙනි, වෙපථිත්ති අසුරෙන්ද්‍රයා විසින් ගාරාව කීකල්හි අසුරයෝ අභිනන්දනා කළහ, දෙවියෝ නො බැණ හුන්හ. ඉක්බිති, මහණෙනි, වෙපථිත්ති අසුරෙන්ද්‍ර සක්දෙව්ද්‍රව මෙසේ කී : දේවේන්ද්‍රය ගාරාවක් කිය ' යි, ඉක්බිති මහණෙනි, ශක්‍රදේවෙන්ද්‍ර මේ ගාරාව කී :

23. යමෙක් සතුරා කිපියහු දන සිහිඇති වැ ඉවසා ද, මම තෙල ඉවසීම මැ බාලයාගේ වැළැකීම යැයි සිතමි.

මහණෙනි සක්දෙව්ද්‍ර විසින් ගාරාව කී කල්හි දෙවියෝ අනුමොදන් වූහ, අසුරයෝ නො බැණ හුන්හ, යළි මහණෙනි, සක්දෙව්ද්‍ර වෙපථිත්ති අසුර්ද්‍රව තෙල කී : ' වෙපථිත්තිය ගාරාවක් කිය ' යි. ඉක්බිති මහණෙනි, වෙපථිත්ති අසුර්ද්‍ර මේ ගාරාව කී :

24. වාසවය, යම් කලෙක බාලතෙමේ ' මේතෙම මට ඩියපත්වැ ඉවසා යැ ' යි ඔහු ගෙන සිතා ද තෙල කරුණ මැ ඉවසීමෙහි දෙසය තොට දකිමි. අඤ්ඤාතෙමේ පැරදූ පලායන ගවයකු මැඩගෙන යන ගවමුළක් සෙයින් ඉවසනුවහු බෙහෙවින් මැඩගෙන යයි.

19-සීසී 04440 (79/06)

භාග්‍යය බොහෝ පණ හිතවෙලෙ වෙපවිතනි, අසුරිනෙකු ගාථා අසුරි අනුමොදිංසු, දෙව් කුණ්ඩි අහසු අප්‍රබෝ හිතවෙලෙ වෙපවිතනි අසුරිනෙකු සකකා දෙව්නමිනෙකු එතදවෙව්. හණ දෙව්නමිනෙකු, ගාථානි. අප්‍රබෝ හිතවෙලෙ, සකකා දෙව්නමිනෙකු ඉමා ගාථායො අහසි :

25. “කාමිං මඤ්ඤානු වා මා වා හයා මයාං තිතිකකති,
සද්ධාපරමා අප්‍රා ඛතතා හිතො න විජ්ජති.

26. යො හවෙ බලවා සනෙතා දුබ්බලයා තිතිකකති,
තමාසු පරමං ඛතතිං නිවිටං බමති දුබ්බලො.

27. අබලං තං බලං අසු යසා බාලබලං බලං,
බලයා බමමගුහකයා පටිවතතා න විජ්ජති.

28. තයොව තෙන පාපිතො යො කුඨං පටිකුජ්ඣති,
කුඨං අපටිකුජ්ඣතො සබ්බාමං ජෙති දුජ්ජං.

29. උභික්කමන්තං චරති අත්තනො ච පරයා ව,
පරං සංකුපිතං ඤාතිං යො සතො උපසම්මති.

30. උභික්කං තිතිච්ඡන්තානං අත්තනො ච පරයා ව,
ජනා මඤ්ඤානති බාලොති යෙ බමමයා අකොපිද්”ති.

“භාග්‍යයා බොහෝ පණ හිතවෙලෙ, සකකාන දෙව්නමිනෙකු ගාථානු දෙව් අනුමොදිංසු අසුරා කුණ්ඩි අහසු”නති.

ඉදං පරවචනං.

(15) තත්ථ කතමං සකවචනං ච පරවචනං ව :

“යඤ්ච පතනං යඤ්ච පතනබ්බං උභයමෙතං රජානුකිණ්ණං
අතුරුකානුසිකකතො. යෙ ව සිකකාසාරා සිලං වතං ජ්ඣිතං බුහුමවරිතං
උපධිංතසාරා, අගමෙකො අතො. යෙ ව එවං වාදිනො එවං දිට්ඨිනො
නති කාමෙසු දෙසොති, අගං දුතියො අතො. ඉවෙවතෙ උභො
අතො කට්ඨිමිඛිතා කට්ඨිමො දිට්ඨිං වසෙසිනති, එතෙ උභො අතො
අනභිඤ්ඤා භිලියනති එකෙ අතිබාචනති එකෙ”ති

ඉදං පරවචනං.

යෙ ව බොහෝ තෙ උභො අතො අභිඤ්ඤා තත්ථ ව න අහසු,
තෙ න ව අභිඤ්ඤා, වට්ටං තෙසං නති පඤ්ඤාපතායා”ති.

ඉදං සකවචනං.

අගං උදනො සකවචනං ච පරවචනං ව.

තවද මහණෙනි, වෙසවින්ති අසූවිදු විසින් ගාථාව කී කල්හි අසුරයෝ අනුමෝදන් වූහ. දෙවියෝ නොබැණ හුන්හ. ඉක්බිති මහණෙනි, වෙසවින්ති අසුරෙන්ද්‍ර සක්දෙවිදුට තෙල කී : ' දෙවෙන්ද්‍රය ගාථාවක් කිය ' යි. එකල මහණෙනි, සක්දෙවිදු මේ ගාථාව කී :

25. ඒකාන්තයෙන් ' මේතෙම මට බියෙන් ඉවසා ' යයි සිතාවා හෝ නොසිතා වා හෝ අර්ථයෝ ස්වාර්ථය පරම කොට ඇත්තාහ, (ඒ අර්ථයන් කෙරෙහිද) ක්ෂාන්තියට වඩා අධික වූ අර්ථයක් නැති.

26. ඒකාන්තයෙන් යමෙක් බලවත් වූයේ දුබලයාහට ඉවසා ද එය පරම ක්ෂාන්තිය යයි (නුවණැතියෝ) කියති, දුර්වලයා නිරතුරු ඉවසයි.

27. අභ්‍යන්තරය යමක්හුගේ බලය වේ ද, අබල වූ ඒ අභ්‍යන්තරය බලයෙකැයි කියති, ධර්මයෙන් රක්ෂිත වූවහුගේ නොහොත් ධර්මය රක්ෂාහුගේ (ක්ෂාන්ති) බලයට අභිභවා බණන්නෙක් නැති.

28. යමෙක් කිසියකුට පෙරලා කීපේ ද, ඒ කෝපය හේතු කොටගෙන ඔහුට මැ පාපය වෙයි, කිසියකුට පෙරලා නො කීපෙනුයේ දිනියැ නො හෙත සංග්‍රාමය දිනයි.

29. යමෙක් මෙරමා කිසියකු දැන සිහි ඇතිවැ ඉවසා ද, හේ තමහට ද පරහට ද යන දෙපක්ෂයට මැ අර්ථය සිදුකෙරෙයි.

30. යම් කෙනෙක් ධර්මයෙහි නිපුණ නොවෙත් ද, ඒ අදබල් ජනයෝ තමහට ද පරහට ද යන දෙපක්ෂයට මැ වැඩ සිදුකරන්නාහු බාලයෙකැ ' යි සිතත් යයි.

මහණෙනි, සක්දෙවිදුන් විසින් ගාථාවන් කීකල්හි දෙවියෝ අනුමෝදන් වූහ, අසුරයෝ තුෂ්ණිමාන වූහ ' යි.

මේ පරවචන යි.

(15) එහි සකවචන ද පරවචන ද කවරෙ යැ :

" කෙලෙස් ඔහුල පුද්ගලයන් අනුව භික්ෂමන රාගාදිකෙලෙසින් ආතුරවූවහුට ලැබූ (මෙකල වලදනා) යම් කාමොපකරණයක් ඇද්ද මතු ලැබියයුතු යම් කාමොපකරණයෙකුත් ඇද්ද තෙල උභය කාමොපකරණය රාගරජස් ආදීන් අවතීර්ණ යැ. සමාදානය කළ ශීලව්‍යාධිය සාරවශයෙන් ගත් යම් කෙනෙක් ශීලය ව්‍යුතය ආචාරය මෙමුද්‍රනවීරකිය යන මේ සංසාරභූදධිය ' යි සාරභෙයින් ගත්තාහු වෙත් ද, මේ එක් අන්තයෙක. යම් කෙනෙක් කාමයන් සේවනයෙහි දෙශයෙක් නැතැ ' යි මෙසේ කියන්නාහු මෙසේ ලබයි ඇත්තාහු වෙත් ද, මේ දෙවැනි අන්තය යැ. තෙල උභයාන්තයෝ (මතුමත්තෙහි ජරාමරණයෙන්) කටසි (තෘෂ්ණ අවිද්‍යා) වඩනාහුය, කටසිහු දෘෂ්ටිය වඩත්. තෙල උභයාන්තයන් නො දන ඇතැම් කෙනෙක් තෘෂ්ණාවශයෙන් ඇලෙති, ඇතැම් කෙනෙක් අභිධාවනය කෙරෙත් " යයි.

මේ පරවචන යැ.

යම් ආයුධපුද්ගල කෙනෙක් ඒ උභයාන්තයන් විශිෂ්ටභ්‍යන්තයෙන් දැන ඒ උභයාන්තයෙහි නො වැටුණාහු වෙත් ද ඔවුහු (තෘෂ්ණාදෘෂ්ටිමාන වශයෙන්) නො ද සිතත්. (අනුපාදපරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවී) ඔවුනට (මරණින් මතු ඇතැයි) පැනැවීමට කරමාදි වර්තයක් නැතැ ' යි.

මේ සකවචන යැ.

මේ උදානය සකවචන ද පරවචන ද වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“රාජා පසෙහදි කොසලො හගවින්නං එතදවොච : ඉධ මග්ගං හනෙත්ත, රතොගතග්ග පභිසලුභිග්ගං එවං චෙත්තො පරිචිතකෙත්තා උදපාදි : කෙසං නුඛො පියො අත්තා, කෙසං අප්පියො අත්තාති. තග්ග මග්ගං හනෙත්ත එතදහොසි : යෙ ඛො කෙථි කායෙහ උච්චරිතං වරනති වාචාය උච්චරිතං වරනති මහසා උච්චරිතං වරනති, තෙසං අප්පියො අත්තා. කිඤ්චාපි තෙ එචං වදෙය්‍යං : ‘පියො නො අත්තා’ති. අථ ඛො තෙසං අප්පියො අත්තා. තං කිග්ග හෙතු : යඤ්චි අප්පියො අප්පියග්ග කරොති, තං තෙ අත්තනාව අත්තනො කරොනති, තස්මා තෙසං අප්පියො අත්තා. යෙ ච ඛො කෙථි කායෙහ සුචරිතං වරනති වාචාය සුචරිතං වරනති මහසා සුචරිතං වරනති, තෙසං පියො අත්තා. කිඤ්චාපි තෙ එවං වදෙය්‍යං ‘අප්පියො නො අත්තා’ති, අථ ඛො තෙසං පියො අත්තා. තං කිග්ග හෙතු : යං හි පියො පියග්ග කරෙය්‍ය, තං තෙ අත්තනාව අත්තනො කරොනති, තස්මා තෙසං පියො අත්තා’ති.

එමමෙත්තං මහාරාජ, එවමෙත්තං මහාරාජ, යෙ හි කෙථි මහාරාජ කායෙහ උච්චරිතං වරනති වාචාය උච්චරිතං වරනති මහසා උච්චරිතං වරනති, තෙසං අප්පියො අත්තා. කිඤ්චාපි තෙ එචං වදෙය්‍යං ‘පියො නො අත්තා’ති, අථ ඛො තෙසං අප්පියො අත්තා. තං කිග්ග හෙතු : යං හි මහාරාජ, අප්පියො අප්පියග්ග කරෙය්‍ය, තං තෙ අත්තනාව අත්තනො කරොනති, තස්මා තෙසං අප්පියො අත්තා. යෙ ච ඛො කෙථි මහාරාජ කායෙහ සුචරිතං වරනති වාචාය සුචරිතං වරනති මහසා සුචරිතං වරනති, තෙසං පියො අත්තා. කිඤ්චාපි තෙ එචං වදෙය්‍යං ‘අප්පියො නො අත්තා’ති, අථ ඛො තෙසං පියො අත්තා. තං කිග්ග හෙතු : යං හි මහාරාජ, පියො පියග්ග කරෙය්‍ය, තං තෙ අත්තනාව අත්තනො කරොනති, තස්මා තෙසං පියො අත්තා’ති. ඉදමවොච හගව්‍ය. ඉදං වතී සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා :

31. “අත්තනඤ්චො පියං ජඤ්ඤ න නං පාපෙහ සංසුජේ,
න හි තං සුලභං හොති සුඛං දුක්ඛකතාරිනා.

32. අත්තකෙතාඨිපත්තග්ග ජගතො මානුසං හවිං,
කිං හි තග්ග සකං හොති කිඤ්චො අදාය ගච්ඡති ;
කිං චග්ග අනුභං හොති ඡායාව අනපායිනී.

33. උගො පුඤ්ඤං ච පාපං ච යං මචේමා කුරුතෙ ඉධ,
තං හි තග්ග සකං හොති තං ච අදාය ගච්ඡති ;
තං චග්ග අනුභං හොති ඡායාව අනපායිනී.

34. තස්මා කරෙය්‍ය කල්‍යාණං නිවයං සම්පරාසිකං,
පුඤ්ඤති පරලොභග්ගං පඨිච්ඡා හොනති පාණින”න්ති.

ඉදං සුත්තං පරම්චිතං. අනුගිති සකම්චිතං.

ඉදං සකම්චිතං ච පරම්චිතඤ්ච.

“පසේනදි කොසොල්ලරජ භාගාවතුන් වහන්සේට තෙල සැලකළේ යැ : ‘වහන්ස, එකලා වැ විවෙකි වැ හුන් මට මෙබඳු චිත්තපරිවිකරකයෙක් උපත : කවර කෙනකුන්ට ආත්මය ප්‍රිය ද, කවර කෙනකුන්ට ආත්මය අප්‍රිය ද’ යි. වහන්ස, එසේ සිතන මට මේ සිත විය : ‘යම් කෙනෙක් කයින් දුසිරිත කෙරෙත් ද ඛයින් දුසිරිත කෙරෙත් ද සිකින් දුසිරිත කෙරෙත් ද, ඔවුනට ආත්මය අප්‍රිය යැ, ඔවුහු ‘අපට ආත්මය ප්‍රිය යැ’ යි මෙසේ කියනු වැලි ඔවුනට ආත්මය අප්‍රිය යැ, එ කවර හෙයින් : සතුරෙක් සතුරාට යමක් මැ කෙරේ ද, එය ඔවුහු තුමු මැ තමහට කෙරෙති. එහෙයින් ඔවුනට ආත්මය අප්‍රිය යැ, තවද යම් කිසි කෙනෙක් කයින් සුවරිතය කෙරෙත්ද ඛයින් සුවරිතය කෙරෙත් ද සිකින් සුවරිතය කෙරෙත් ද, ඔවුනට ආත්මය ප්‍රිය යැ, ඔවුහු අපට ආත්මය අප්‍රිය යැ’ යි මෙසේ කියන්නාහු නමුදු වැලි ඔවුනට ආත්මය ප්‍රිය යැ, ඒ කවර හෙයින් : මිතුරෙක් මිතුරකුට යමක් මැ කෙරේ ද එය ඔවුහු තුමු මැ තමහට කෙරෙති. එහෙයින් ඔවුනට ආත්මය ප්‍රිය වේ ” යයි.

“මහරජ, තෙල කරුණු එසේමැය, මහරජ, තෙල එසේ මැය, මහරජ, යම්කෙනෙක් කයින් දුසිරිත කෙරෙත් ද වචනයෙන් දුසිරිත කෙරෙත් ද සිකින් දුසිරිත කෙරෙත් ද, ඔවුනට ආත්මය අප්‍රිය යැ, ඔවුහු ‘අපට ආත්මය ප්‍රිය යැ’ යි කියන්නාහු නමුදු වැලි ඔවුනට ආත්මය අප්‍රිය යැ, එ කවර හෙයින් : මහරජ, සතුරෙක් සතුරකුට යමක් මැ කෙරේ ද, එය ඔවුහු තුමු මැ තමහට කෙරෙති, එහෙයින් ඔවුනට ආත්මය අප්‍රිය වේ. තවද මහරජ, යම් කෙනෙක් කයින් සුසිරිත කෙරෙත් ද ඛයින් සුසිරිත කෙරෙත් ද සිකින් සුසිරිත කෙරෙත් ද, ඔවුනට ආත්මය ප්‍රිය යැ, ඔවුහු ‘අපට ආත්මය අප්‍රිය යැ’ යි මෙසේ කියන්නාහු නමුදු වැලි ඔවුනට ආත්මය ප්‍රිය යැ, එ කවර හෙයින් : මහරජ, මිතුරෙක් මිතුරකුට යමක් මැ කරන්නේ ද, එය ඔවුහු තුමු මැ තමහට කෙරෙති. එහෙයින් ඔවුනට ආත්මය ප්‍රිය වේ ” යයි. බුදුහු මේ වදළහ, මේ වදරා යළි සුගත වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙල වදළසේක :

31. ඉදින් ආත්මය තමහට ප්‍රිය යයි දන්නේ නම්, ඒ ආත්මය පාපය හා නො යොදන්නේ යැ, දුෂ්කෘත කරන්නෙකුට (තමා රිසියෙන) ඒ සුවය නො මැ සුලභ වේ.

32. මරණයෙන් මඩනාලද මනුෂ්‍ය ආත්මභාවය හරනාවූ ඔහුට කුමක් නම් තමා අයත් වේ ද, කුමක් හැඳගෙන පරලොවට යේ ද, තමා නොහැර යන සෙවණැල්ල සෙයින් කුමක් ඔහු අනුව යන්නේ වේ ද —

33. මේ ලොවැ සත්ත්වයා පින ද පව ද යන දෙවැදුරුම වූ යම් කර්මයක් රැස්කෙරේ ද, එය මැ ඔහුට තමා අයත් වෙයි, ඒ කර්මය ගෙන පරලොව යෙයි, ඔහුගේ ඒ කර්මය තමා නොහැර යන සෙවණැල්ල සෙයින් අනුව යන්නේ වේ.

34. එහෙයින් පරලොවැ විපාකඵලය රැස්කරනුයේ කුසලය කරන්නේ යැ, යත්ත්වයන්ට පරලොවැ දී පුණ්‍යයෝ පිහිට වෙත් යයි.

මේ සූත්‍රය පරච්චිත යැ, අනුගීතිය සකච්චිතයි.

මේ සකච්චිත ද පරච්චිත ද වේ.

(16) තත්ත්ව කතමං විස්සර්ජනීයං :

පඤ්ඤා පුළුල්තෙ ඉදං අභිඤ්ඤායාං ඉදං පරිඤ්ඤායාං ඉදං පභාතබ්බං ඉදං භාවෙනබ්බං ඉදං සච්ඡිකාතබ්බං ඉමෙ ධම්මා, එවං ගභිතා ඉදං එලං තිබ්බතතයන්තී තෙසං එවං ගභිතානං අයං අත්ථො ඉති.

ඉදං විස්සර්ජනීයං.

“උළාථො බුද්ධො භගවා”ති බුද්ධාදාරනතං ධම්මස්වාකතාතං සබ්බසුප්පිපතතිඤ්ඤා එකංතෙනෙව නිද්දිසෙ. “සබ්බෙ සඛාරා අනිච්චා”ති “සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛා”ති “සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති එකංතෙනෙව නිද්දිසෙ. යං වා පනඤ්ඤාමපි එවං ජාතියන්ති.

ඉදං විස්සර්ජනීයං.

(17) තත්ත්ව කතමං අවිස්සර්ජනීයං.

35. “ආකඛතො තෙ නරදම්මසාරපී
දෙවා මනුස්සා මනසා විචිනතිතං,
සබ්බෙ න ජඤ්ඤා¹ කසිණාපි පාණීනො
සත්තං සමාධිං අරණං නිසෙවතො.
“කිං තං භගවා ආකඛති”ති.

ඉදං අවිස්සර්ජනීයං.

“එත්තතො භගවා සීලකඛතො² සමාධිකඛතො පඤ්ඤාකඛතො විමුත්තිකඛතො විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනකඛතො ඉරියංයං පභාවෙ භිතෙසි තායං කරුණංයං ඉද්ධිය”න්ති.

ඉදං අවිස්සර්ජනීයං.

“තථානතස්ස භික්ඛවෙ අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ලොකෙ උප්පාදා කිණ්ණං රතතානං උප්පාදො : බුද්ධරතනස්ස ධම්මරතනස්ස සබ්බරතනස්ස”.

“කිං පමාණානි තිණී රතතානී”ති ඉදං අවිස්සර්ජනීයං බුද්ධචිත්තයො අවිස්සර්ජනීයො. පුග්ගලපරොපරඤ්ඤානා අවිස්සර්ජනීයා.

“පුබ්බා භික්ඛවෙ කොපි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානිවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සකිං නිරයං සකිං තීරව්ණානසොනිං සකිං පෙතතිවිසයං සකිං අසුරයොනිං සකිං දෙවෙ සකිං මනුස්සෙ සකිංවතං සංසරතං”.

1. න ජානෙයස්සං - අවධිකථා.

2. සීලකඛතො - පු.

(16) එහි විස්සජ්ජනිය කවරෙ යත් :

ප්‍රශ්නයක් විවාළකල්හි ' මෙය අභිඥය යැ මෙය පරිඥය යැ මෙය ප්‍රත්‍යාතව්‍ය යැ මෙය භාවිතව්‍ය යැ මෙය ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු යැ මේ කුශලාකුශලධර්මයෝ මෙසේ රැස් කරනලද්දු (ඉෂ්ට භෝ අනිෂ්ට භෝ) මේ විපාකඵලය උපදවති, මෙසේ රැස්කරනලද ඒ කර්මයන්ගේ මේ අර්ථ යැ ' යි.

මේ විස්සජ්ජනිය වෙයි.

' භාග්‍යවත් බුදුහු උදර වූහ ' යි (විවාළ කල්හි) බුදුරජුන්ගේ උදරබව ද ධර්මය ස්වාක්ෂ්‍ය බව ද සධ්‍යයාගේ සුප්‍රතිපත්තිය ද ඒකාන්තයෙන් මැ දක්වන්නේ යැ, සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයහ ' යි ද සියලු සංස්කාරයෝ දුක් වූහ ' යි ද සියලු ධර්මයෝ අත්‍යාමයහ ' යි ද ඒකාන්තයෙන් මැ ප්‍රකාශ කරන්නේ යැ, මෙබඳු ස්වභාව ඇති යම් අනික් පැනයකුදු විසඳන්නේ යි.

මේ විස්සජ්ජනිය යි.

(17) එහි අවිස්සජ්ජනිය කවරෙ යැ :

35. නරදම්සැරිය, (සත්ත්වයන්ගේ හිතාර්ථය) කැමැතිවන නුඹවහන්සේ විසින් (කරුණායෙන් සිහිල් වූ) සිතීන් සිතනලද අර්ථය දෙවියෝ ද මනුෂ්‍යයෝ ද සියලු අනවශ්‍ය ප්‍රාණීහු ද නො දන්නාහුය, ශාන්ත වූ අරණ සමාධිය සෙවුනා බුදුරජුන්ගේ චින්තනය ' භාග්‍යවත්හු කුමක් කැමැති වෙත් ද ' යි අන්‍යයනට අවිසය වේ.

මේ අවිස්සජ්ජනිය වෙයි.

" බුදුහු ඡීලස්කන්ධයේකුයෙන් සමාධිස්කන්ධයෙන් ප්‍රඥස්කන්ධයෙන් විමුක්ති ස්කන්ධයෙන් විමුක්තිභද්‍රාදර්ශනස්කන්ධයෙන් කායවාක්සවාචාර්‍ය හෙතු කොටගෙන අනුභාවයෙන් හිතෙසිතා (දෙමළු) යෙන් කරුණායෙන් සෘද්ධිගේකුයෙන් මෙපමණ වන්නාහ ' යි.

මේ අවිස්සජ්ජනිය වෙයි.

" මහණෙනි, තරාගත අරහත් සමාක් සම්බුද්ධයන්ගේ ලොවැ පහළවීමෙන් බුද්ධරත්නය ධර්මරත්නය සධ්‍යරත්නය යන තුනුවන්නේ පහළවීම වේ."

' රත්නත්‍රය (භූමිවිසින්) කිපමණ ද ' යි මේ අවිස්සජ්ජනිය වෙයි, බුද්ධවිසය අවිස්සජ්ජනිය වෙයි, පුද්ගලපරාවර දන්නාබව අවිස්සජ්ජනිය වේ.

" මහණෙනි, අවිද්‍යානිවරණ ඇති තණ්හාසංයෝජනයෙන් බැඳුණු (එහෙයින්) වරෙක නිරයට ද වරෙක නිරිසන්යොනට ද වරෙක ප්‍රෙතවිෂයට ද වරෙක අසුරනිකායට ද වරෙක දෙවිලොවෙහි ද වරෙක මිනිස්ලොවැ ද භවයෙන් භවයට සන්ධාවන කරන සුනසුනා භවයෙහි සැරිසරන සත්ත්වයන්ගේ පූර්වකොටිය නො පැනෙයි."

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“කතමා පුබ්බා කොට්”¹ තී අවික්ඛජ්ජනියං. “න පඤ්ඤායති”² තී සාමිකානං ඤාණවේගලොභන. දුට්ඨා, මුඛානං හගවන්තානං දෙහතා : අත්තපනාසිකා ව පරුපනාසිකා ව. ‘න පඤ්ඤායති’³ තී පරුපනාසිකා ; ‘නචී මුඛානං හගවන්තානං අපපජානනා’⁴ තී අත්තපනාසිකා ; යථා හගව : කොකාලිකං හික්ඛුං ආරබ්භ අඤ්ඤාතරං හික්ඛුං ඵවමාන :

‘සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසතිඛාරිකො කොසලකො තීලවාහො-පෙ- නකෙව ඵකො අබ්බුදෙ තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති අබ්බුද තීරයා, ඵවමෙකො තීරබ්බුදෙ තීරයො, සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති තීරබ්බුද තීරයා, ඵවමෙකො අබ්බො තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති අබ්බො තීරයා, ඵවමෙකො අට්ටො තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති අට්ටො තීරයා, ඵවමෙකො අහහො තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු විසති අහහො තීරයා. ඵවමෙකො කුඹ්බුදෙ තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති කුඹ්බුද තීරයා, ඵවමෙකො සොගඤ්ඤො තීරයො, සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති සොගඤ්ඤො තීරයා, ඵවමෙකො උප්පලකො තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති උප්පලකො තීරයා, ඵවමෙකො පුණ්ඩරිකො තීරයො. සෙය්‍යථාපි හික්ඛු, විසති පුණ්ඩරිකො තීරයා, ඵවමෙකො පදුමො තීරයො. පදුමං ඛො පන හික්ඛු, තීරයං කොකාලිකො හික්ඛු උපපනො සාරිපුත්ත මොක්ඛලානෙසු විත්තං ආසානෙතියා”⁵ තී.

යං ව : පන කිඤ්චි හගව : අහ : අයං අපමේයො අසංඛේයොති, සබ්බං තං අවික්ඛජ්ජනියන්ති.

ඉදං අවික්ඛජ්ජනියං.

(18) තත්ථ කතමං වික්ඛජ්ජනියං ව අවික්ඛජ්ජනියං ව :

යදු සො උපකො ආජිවකො හගවන්තං ආහ : “කුහිං ආවුසො ගොතමී, හමිස්සති”⁶ තී. හගව : ආහ :

36. “බාරාණසිං හමිස්සාමි ආහන්තුං⁷ අමනුදුජ්ඣතිං,
ධම්මවික්ඛකං පවනෙත්තුං ලොකෙ අපඨවිතතීය”⁸ තතී.

උපකො ආජිවකො ආහ : “ඒනොති ඛො ආවුසො ගො ගොතමි පරිජානාසි”⁹ තී, හගව : ආහ :

37. “මාදිකා වෙ ඒනා¹⁰ හොනති යෙ පත්තා ආසව්කඛයං,
ඒනා මෙ පාපකා ධම්මා තත්ථානං උපකා ඒනො”¹¹ තී.

1. අවිජානනාති - මජ්ඣං.
2. ආහං තං - මජ්ඣං.
3. ආහන්තුං - මනි, මපා.
3. ඒනා මෙ මාදිකා - සිමු.

' පුරවිකෝටිය කවර ද ' යි අවිස්සජ්ජනිය වෙයි, ' නො පැනෙයි ' යනු ශ්‍රාවකයන්ගේ දැනුවෙකලාය හෙයිනි. භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ දේශනාව අත්තුපනායිකා (කමන් වහන්සේ එළවා දක්වියැයුතු) දේශනාව ද පරුපනායිකා දේශනාව ද ' යි දෙවැදූරුම් වෙයි, (එහි) න පඤ්ඤායනී යනු (මෙරමා එළවාදක්වන) පරුපනායිකා දේශනා යි. "... " තත්ථි බුද්ධානං භගවත්තානං අප්පජානානා යනු අත්තුපනායිකා දේශනා යි. ඒ මෙසේ යැ : බුදුහු කොකාලික හික්කු අරබයා අනාතර මහණක්හට මෙසේ වදළුණේ :

" මහණ, යම්පරිදි විසිකිරියකින් යුත් කොසොල්ලරට වහරට පැමිණි තිලවාහයෙක් (කලමැලෙක්) වේ ද ... අබිබුද්ධතරයක ආයු නො ගෙවේ මැ ය. මහණ, අබිබුද්ධතරය විස්සක් යම්සේ ද එක ජරබිබුද්ධතරය එබදු වෙයි. මහණ, තිරබිබුද්ධතරය විස්සක් යම්සේ ද, එක අබිබුද්ධතරය එබදු වෙයි. මහණ, අබිබුද්ධතරය විස්සක් යම්සේ ද එක අවට තිරය එබදු වෙයි. මහණ, අවටතරය විස්සක් යම්සේ ද එක අභතතරය එබදු වෙයි. මහණ, අභත තරය විස්සක් යම්සේ ද එක කුබුද්ධතරය එබදු වෙයි. මහණ, කුබුද්ධතරය විස්සක් යම්සේ ද එක සොගන්ධිකතරය එබදු වෙයි. මහණ, සොගන්ධිකතරය විස්සක් යම්සේ ද එක උප්පලකතරය එබදු වෙයි. මහණ, උප්පලකතරය විස්සක් යම්පරිදි ද එක පුණ්ඩරික තරය එසේ යැ, මහණ, පුණ්ඩරිකතරය විස්සක් යම්සේ ද එක පද්මතරය එසේ යැ. මහණ, කොකාලික හික්කු සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානායන් කෙරෙහි සිත ප්‍රදානා කොට පද්ම තරයට පැමිණියේ " යයි.

තවද බුදුහු යම් කිසිවක් ' මෙය අප්‍රමෙය යැ අභංගොය ' යි වදළුණේ ද ඒ සියල්ල නො විසඳියයුතු වේ යයි.

මේ අවිස්සජ්ජනිය දේශනා යි.

(18) එහි කවරෙක් විස්සජ්ජනිය ද අවිස්සජ්ජනිය ද මේ යැ යත් :

යම් කලෙක ඒ උපක ආර්ථික භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ' ඇවැත්නි ගෞතමයෙනි, කොහි යන්නවු ද ' යි කීමේ ද, බුදුහු මෙසේ වදළුන :

36. දහම්අමාබෙරය ගසන්නට, ලොවැ අනෙකක්හු විසින් පවත්වාලියැ නොහෙන දම්සක් පවත්වන්නට බරණසට යන්නෙමි ' යි.

උපක ආර්ථික මෙසේ කී : ' ඇවැත්නි ගෞතමයෙනි, ' ජන ' යි මැ පිළින කරවු ද ' යි. බුදුහු වදළුන :

37. යම් කෙනෙක් ආප්‍රවක්ශෙට (නිවනට) පැමිණියාහු ද, මාබදු වූවාහු එකාන්ත යෙන් ජින නම් වෙයි. මා විසින් අකුශලධර්මයෝ දිනනලඳන, උපකය එහෙයින් මම ජින වෙමි ' යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“කථං ජනො” “කෙන ජනො”හි විශිෂ්ටතාවය ; “කතමො ජනො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, “කතමො ආභවිකතො : රාගකතො දොසකතො මොහකතො”හි විශිෂ්ටතාවය ; කිත්තකො ආභවිකතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය ;

ඉදං විශිෂ්ටතාවය අවිශිෂ්ටතාවය.

“අපි තථාගතො”හි විශිෂ්ටතාවය ; “අපි රූපං”හි විශිෂ්ටතාවය. “රූපං තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, “රූපෙ වා තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, “තථ ගතෙ රූපං”හි අවිශිෂ්ටතාවය. එවං “අපි වෙදනා-පෙ-සකුසු-සංඛාරා-අපි විඤ්ඤාණං”හි විශිෂ්ටතාවය. “විඤ්ඤාණං තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, විඤ්ඤාණං තථාගතො”හි අවිශිශ්ටතාවය, විඤ්ඤාණං තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, “තථාගතෙ විඤ්ඤාණං”හි අවිශිෂ්ටතාවය. “අසුසුත්ත රූපෙත තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, අසුසුත්ත වෙදනා-පෙ-සකුසු - සංඛාරෙහි - විඤ්ඤාණෙන තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය, “අයං සො තථාගතො අරූපකො අවෙදනකො අසුසුත්තො අසංඛාරකො අවිඤ්ඤාණකො”හි අවිශිෂ්ටතාවය.

ඉදං විශිෂ්ටතාවය අවිශිෂ්ටතාවය.

“සංඝස්ස භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුතා විපුඤ්ඤාන අතික්කන්තමානු සකෙහ සතෙහ ච්චමානෙ උපපත්තිංතො (එවං සබ්බං) -පෙ-තථා කම්මපගෙ සතෙහ පජානාති”හි විශිෂ්ටතාවය, “කතමෙ සත්තා කතමො තථාගතො”හි අවිශිෂ්ටතාවය.

ඉදං විශිෂ්ටතාවය අවිශිෂ්ටතාවය.

“අපි තථාගතො”හි විශිෂ්ටතාවය, “අපි තථාගතො පරමිථරණං”හි අවිශිෂ්ටතාවය.

ඉදං විශිෂ්ටතාවය ච අවිශිෂ්ටතාවය ච.

(19) තත් තතමං කමමං :

38. “අනතකොනාසිපත්තං ජගතො මානුසං භවං,
කිං හි තස්ස භතං භොති කිංඤ්ඤා අදාය භව්ථති ;
කිංඤ්ඤා අනුභං භොති ජායාමි අනපාසිති”

39. “උභො පුඤ්ඤාඤ්ඤා පාපං ච යං මව්චො කුරුතෙ ඉධ,
තං හි තස්ස භතං භොති තං ච අදාය භව්ථති ;
කිංඤ්ඤා අනුභං භොති ජායාමි අනපාසිති”හි.

ඉදං කමමං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“ කියෙයිත් ජින වේ ද ? ‘ කවර කරුණකින් ජින වේ ද ’ යි විස්සජ්ජනිය වෙයි. ‘ කවරෙක් ජින වේ ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ. ‘ ආශ්‍රවක්ෂය කවරේ ද ? රාගක්ෂය ද්වේෂක්ෂය මොහක්ෂය ’ යි විස්සජ්ජනිය යැ. ‘ ආශ්‍රවක්ෂය කීපමණ වේ ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යි.

මේ විස්සජ්ජනිය ද අවිස්සජ්ජනිය ද වේ.

‘ කරාගත (සත්ත්ව) ඇද්ද ’ යි විස්සජ්ජනිය යැ, ‘ රූපය ඇද්ද ’ යි විස්සජ්ජනිය යැ, ‘ රූපය කරාගත ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, ‘ කරාගත රූපවත් ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, ‘ රූපයෙහි හෝ කරාගත වේ ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, ‘ කරාගත කෙරෙහි රූපය වේ ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යි. මෙහේ ‘ වෙද්දා ඇද්ද . . . සංඥ . . . සංස්කාර . . . විඤ්ඤා ඇද්ද ’ යි විස්සජ්ජනිය යැ, ‘ විඤ්ඤා කරාගත ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, ‘ කරාගත විඤ්ඤාවත් ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, ‘ විඤ්ඤායෙහි කරාගත ඇද්ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, ‘ කරාගත කෙරෙහි විඤ්ඤා ඇද්ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, රූපයෙන් අත් තැනන කරාගත වේ දැ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ ‘ වෙද්දායෙන් අත් තැනෙන . . . සංඥයෙන් . . . සංස්කාරයන් ගෙන් . . . විඤ්ඤායෙන් අත් තැනෙන කරාගත වේ ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ, මේ ඒ කරාගත රූප නැතියෙන් ද ? අවෙද්දා අසංඥක අසංස්කාරක අවිඤ්ඤාක ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය වේ.

මේ විස්සජ්ජනිය ද අවිස්සජ්ජනිය ද වේ.

බුද්ධ විඤ්ඤා වූ මිනිසැය ඉක්මවා සිටි දිවැසින් (මෙලොචින්) වාසය වන්නාවූ ද (පට්ඨන්ති විසින් මෙලොචට) පැමිණෙන්නාවූ ද සත්ත්වයන් දක්නායෙක් ද, . . . කම්බු පරිදි පරලොච යන සත්ත්වයන් දක්නායෙක් ද ’ යි විස්සජ්ජනිය යැ, කවර සත්ත්වයෝ ද ? කරාගත කවරේ ද ’ යි අවිස්සජ්ජනිය යැ.

මේ විස්සජ්ජනිය ද අවිස්සජ්ජනිය ද වේ.

‘ කරාගත ඇද්ද ’ යනු විස්සජ්ජනිය යැ, ‘ කරාගත මරණින් මතු ඇද්ද ’ යනු අවිස්සජ්ජනිය යි.

මේ විස්සජ්ජනිය ද අවිස්සජ්ජනිය ද වේ.

(19) එහි කම්ම කවරෙ යැ :

38, 39. (32, 33 ගාථාසන්න ඔලන්ත).

මේ කර්ම යැ.

“පුනච පරං භික්ඛවෙ, බාලං පිඨසමාරුලාං වා මඤ්චසමාරුලාං වා ඡමායා¹ වා සෙමානං, යානිස්ස පුබ්බෙ පාපකානි කම්මානි කතානි කායෙහ පුච්චරිතානි වාචාය පුච්චරිතානි මනසා පුච්චරිතානි, තානිස්ස තමහි සමයෙ ඕලම්බනාති අජේඛාලම්බනාති අභිපාලම්බනාති. සෙය්‍යපාපි භික්ඛවෙ, මහනතානං² පබ්බතකුටානං ඡායා සායන්‍යසමයං පඨවියං ඕලම්බනාති අජේඛාලම්බනාති අභිපාලම්බනාති, එවිමෙව බො භික්ඛවෙ බාලං පිඨසමාරුලාං වා මඤ්චසමාරුලාං වා ඡමායා වා සෙමානං යානිස්ස පුබ්බෙ පාපකානි කම්මානි කතානි කායෙහ පුච්චරිතානි වාචාය පුච්චරිතානි මනසා පුච්චරිතානි, තානිස්ස තමහි සමයෙ ඕලම්බනාති අජේඛාලම්බනාති අභිපාලම්බනාති. තත්‍ර භික්ඛවෙ බාලස්ස එමං හොති : අකතං වත මෙ කුලාණං අකතං කුසලං අකතං භීරුත්තාණං, කතං පාපං කතං ලුඤ්ඤං කතං කිබ්බිසං, යා ව හොති³ අකතකුලාණං අකතකුසලානං අකතභීරුත්තාණං කතපාපානං කතලුඤ්ඤං කතකිබ්බිසං ගතී, තං ගතීං පෙච්ච ගච්ඡාමිති සො සොචති කීලමති පරිදෙවති උරත්තාමිං කඤ්ඤති සමමොගං අපජ්ජතිති.

පුනච පරං භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතං පිඨසමාරුලාං වා මඤ්චසමාරුලාං වා ඡමායා වා සෙමානං, යානිස්ස පුබ්බෙ කුලාණානි කම්මානි කතානි කායෙහ පුච්චරිතානි වාචාය පුච්චරිතානි මනසා පුච්චරිතානි, තානිස්ස තමහි සමයෙ ඕලම්බනාති අජේඛාලම්බනාති අභිපාලම්බනාති. සෙය්‍යපාපි භික්ඛවෙ මහනතානං පබ්බතකුටානං ඡායා සායන්‍යසමයං පඨවියං ඕලම්බනාති අජේඛාලම්බනාති අභිපාලම්බනාති, එවිමෙව බො භික්ඛවෙ පණ්ඩිතං පිඨසමාරුලාං වා මඤ්චසමාරුලාං වා ඡමායා වා සෙමානං යානිස්ස පුබ්බෙ කුලාණානි කම්මානි කතානි කායෙහ පුච්චරිතානි වාචාය පුච්චරිතානි මනසා පුච්චරිතානි, තානිස්ස තමහි සමයෙ ඕලම්බනාති අජේඛාලම්බනාති අභිපාලම්බනාති. තත්‍ර, භික්ඛවෙ පණ්ඩිතස්ස එමං හොති : අකතං වත මෙ පාපං අකතං ලුඤ්ඤං අකතං කිබ්බිසං කතං කුලාණං කතං කුසලං කතං භීරුත්තාණං, යා ව හොති³ පාපානං අකතලුඤ්ඤං අකතකිබ්බිසං කතකුලාණං කතකුසලානං කතභීරුත්තාණං ගතී, තං ගතීං පෙච්ච ගච්ඡාමිති. සො න සොචති න කීලමති න පරිදෙවති න උරත්තාමිං කඤ්ඤති න සමමොගං අපජ්ජති කතං මෙ පුඤ්ඤං අකතං පාපං, යා ගම්ඤ්ඤති ගතී අකතපාපස්ස අකතලුඤ්ඤං අකතකිබ්බිසස්ස කතපුඤ්ඤස්ස කතකුසලස්ස කතභීරුත්තාණස්ස, තං පෙච්ච ගතීං ගච්ඡාමිති විපට්ඨායාරො න ජායති. අවිපට්ඨාරිනො බො භික්ඛවෙ ඉංද්‍රියා වා පුරිසස්ස වා ගිහිනො වා පබ්බජිතස්ස වා ගඤ්ඤං මරණං හද්දිකා කාලකිරියානි වදාමිති.

ඉදං කම්මං.

“තීණිමානි භික්ඛවෙ පුච්චරිතානි, කතමානි තීණි : කායපුච්චරිතං වච්චපුච්චරිතං මනෝපුච්චරිතං. ඉමානි බො භික්ඛවෙ තීණි පුච්චරිතාණි.

1. ඡමායං - මජ්ඣං.
2. මහනං - මජ්ඣං.
3. යා වතා හොති - සිද්ධි, මජ්ඣං.

“ යළි මහණෙනි, බාලයා පියයෙහි නැඟිහුන්නහුට හෝ මඤ්චයෙහි නැඟිහුන්නහුට හෝ බීමැ හෝනහුට හෝ ඔහු විසින් පෙර කරනලද කායසුවරිත වාග්දුශ්චරිත මනෝදුශ්චරිත වූ යම් පාපකර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, එයමයෙහි ඔහුට ඒ කර්මයෝ එළැඹ සිටිති, අධ්‍යාවලම්බන අභිප්‍රලම්බන වෙත්. මහණෙනි, යම්පරිදි යවස්කාලයෙහි මහත් පර්වතකූටයන්ගේ සෙවණැලි පොළෝතෙලෙහි පැතිරේද, මහණෙනි, එපරිදි මැ පියයෙහි නැඟිහුන් වේවයි මඤ්චයෙහි නැඟිහුන් වේවයි බීමැ හෝනා වේවයි බාලයාහට ඔහු විසින් කළ කායදුශ්චරිත වාග්දුශ්චරිත මනෝදුශ්චරිත වූ යම් පෙර කළ පාපකර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, එකල්හි ඒ කර්මයෝ එළැඹ සිටිත්. ඒ වැටහීම ආපාටගත කල්හි බාලයාහට මෙසේ සිත් වෙයි : මා විසින් කල්‍යාණයෙක් නොකරනලද මැ යැ, කුශලයෙක් නොකරනලද මැ යැ, භියට පිහිටෙක් නොකරනලද මැ යැ, පථි කරනලද, කර්කශකර්ම කරනලද, කිලිටිකම් කරනලද, කලණකම් නොකළ කුසල් නොකළ බියට පිහිට නොකළ පථි කළ කැකුළුකම් කළ කිලිටිකම් කළ ඇත්තනට යම් ගතියෙක් ඇද්ද, පරලොවැ ඒ ගතියට යෙමි. හේ ශොක කෙරෙයි, ක්ලාන්ත වෙයි, වැලැපෙයි ලෙහි පැහැර හඩයි, සම්මොහයට පැමිණේ යයි.

යළි මහණෙනි, පණ්ඩිතයා පියයෙහි නැඟිසිටියහුට වේවයි මඤ්චයෙහි නැඟිසිටියහුට වේවයි බීමැ හෝනහුට වේවයි ඔහු විසින් පෙර කරනලද කායසුවරිත වරිසුවරිත මනෝසුවරිත වූ යම් කුශලකර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, එයමයෙහි ඔහුට ඒ කුශලකර්මයෝ එළැඹ සිටිති, අධ්‍යාවලම්බන අභිප්‍රලම්බන වෙත්. යම්පරිදි මහණෙනි, මහත් පර්වතකූටයන්ගේ සෙවණැලි යවස්කලා පොළෝතෙලෙහි අවලම්බන අධ්‍යාවලම්බන අභිප්‍රලම්බන වශයෙන් පැතිරෙත් ද, එපරිදි මැ මහණෙනි, පණ්ඩිතයා පියයෙහි නැඟිසිටියහු හෝ මඤ්චයෙහි නැඟිසිටියහු හෝ බීමැ හෝනහු හෝ ඔහු විසින් පෙර කරනලද කායසුවරිත වරිසුවරිත මනෝසුවරිත වූ යම් කුශලකර්ම කෙනෙක් ඇද්ද එයමයෙහි ඔහුට ඒ කර්මයෝ අවලම්බන අධ්‍යාවලම්බන අභිප්‍රලම්බන වශයෙන් එළැඹ සිටිත්. එහි දී මහණෙනි, පණ්ඩිතහට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි : ‘ එකාන්තයෙන් මා විසින් පථි නොකරනලද රෝදුකර්ම නොකරනලද කිල්විෂ නොකරනලද කල්‍යාණය කරනලද කුශලය කරනලද භයපරිත්‍රාණය කරනලද, නොකළ පථිඇති නොකළ රථකම් ඇති නොකළ කිලිටිකම් ඇති කළ කලණ ඇති කළ කුසල් ඇති කළ භයට පිහිට ඇති සත්තට යම්බඳු ගතියෙක් වේද, පරලොවැ දී ඒ ගතියට යෙමි ’ චුත්තිසාරය නූපදී, ‘ මහණෙනි, විපිළියර නැති ස්ත්‍රියගේ හෝ පුරුෂයාගේ හෝ ගිහියාගේ හෝ පැවිද්දගේ හෝ මරණය සොදුරු වෙයි, කාලක්‍රියාව සොදුරුවන්නී යයි කියමි ’ යි.

මේ කර්ම යැ.

“ මහණෙනි, මේ දුශ්චරිත තුනෙකි, කවර තුනෙක යත් : කායදුශ්චරිතය වාග් දුශ්චරිතය මනෝදුශ්චරිත යි. මහණෙනි, මේ තුන් දුශ්චරිතයෝ ” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුලත් කර ඇත.

නිකුත් කළේ, සුළු විය. කතමානි නිකුත් : කාලසුළු විය. මිනිසුන් විය. මනෝ සුළු විය. මනෝ සුළු විය, නිකුත් සුළු විය” යි.

ඉදං කමිම.

(20) තත් කතමෝ විපාකෝ :

“ලාභා වෝ, භික්ඛවේ, සුලභං වෝ, භික්ඛවේ ඛණ්ණං වෝ, පච්චලභං, බුද්ධචරිතභං, දිව්භං මය, භික්ඛවේ, ජ ඵලාංගනිකා නාම නිරයා, තත් යං කිංචලි වක්ඛනා රුපං පඤ්ඤා අතිරුපං යෙව පඤ්ඤා නො ඉතිරුපං, අනන්තරුපං යෙව පඤ්ඤා නො කන්තරුපං, අමනාපරුපං යෙව පඤ්ඤා නො මනාපරුපං, යං කිංචලි සොකෙත-පෙ-සොකෙත-පෙ-ජිව්භං-පෙ-කායෙත-පෙ-යං කිංචලි මනසා ධම්මං විජානාති අතිරුපං යෙව විජානාති නො ඉතිරුපං, අනන්තරුපං යෙව විජානාති නො කන්තරුපං, අමනාපරුපං යෙව විජානාති, නො මනාපරුපං. ලාභා වෝ, භික්ඛවේ, සුලභං වෝ, භික්ඛවේ, ඛණ්ණං වෝ, පච්චලභං, බුද්ධචරිතභං.”

දිව්භං මය, භික්ඛවේ, ජ ඵලාංගනිකා නාම සංඝා. තත් යං කිංචලි වක්ඛනා රුපං පඤ්ඤා ඉතිරුපං යෙව පඤ්ඤා නො අතිරුපං, කන්තරුපං යෙව පඤ්ඤා නො අනන්තරුපං, මනාපරුපං යෙව පඤ්ඤා නො අමනාපරුපං, යං කිංචලි සොකෙත සංඝං සුඤ්ඤා-පෙ-සොකෙත-පෙ-ජිව්භං-පෙ-කායෙත-පෙ-මනසා ධම්මං විජානාති ඉතිරුපං යෙව විජානාති නො අතිරුපං, කන්තරුපං යෙව විජානාති නො අනන්තරුපං, මනාපරුපං යෙව විජානාති නො අමනාපරුපං, ලාභා වෝ, භික්ඛවේ, සුලභං වෝ, භික්ඛවේ, ඛණ්ණං වෝ, පච්චලභං, බුද්ධචරිතභං.”

අයං විපාකෝ.

40. “සච්චි වස්සනසංඝාති පරිපුර්ණාති සබ්බකො,
නිරයෙ පච්චමානානං කද අනෙතා හවිසාති.

41. නෙති අනෙතා කුතො අනෙතා න අනෙතා පති දිසාති,
තද භි පකතං පාපං මම්¹ කුසං ච මාරිකා.” යි.

අයං විපාකෝ.

(21) තත් කතමං කමිමං ච විපාකෝ ච :

42. “අභිමච්චාටි භි නරො පමනෙතා
යතිං යතිං හවිජති දුග්ගතිං යො,
කො නං අභිමච්චා චරිතො හතාති
සයං හතිතො යථා කණ්ඩපො.”

“ මහණෙනි, මේ සුවර්ත තුනෙකි, කවර තුනෙක යත් : කායසුවර්තය වාත්සුවර්තය මනස්සුවර්තය යි. මහණෙනි, මේ තුන් සුවර්තයෝ ” ය යි.

මේ කථම යි.

(20) එහි විපාක කවරෙ යැ :

“ මහණෙනි, තොපට (මනුෂ්‍යාත්මප්‍රතිලාභාදීහු) ලාභයෝ යැ, මහණෙනි, තොප විසින් (පැවැදි වැ ලද වතුපාරිසුද්ධිසිලාදිය) සුලබ්ධ යැ, තොප විසින් බ්‍රහ්මවර්ය පිණිස (අශ්ව අක්ෂණවිනිවික්ක වූ නවවැනි) ක්ෂණය ප්‍රතිලබ්ධ යැ. මහණෙනි, මා විසින් ඡට්ඨ ‘ එස්සායතනික ’ නම් නිරයෝ දක්නා ලදහ, එහි ඇසින් යම් කිසි රූපයක් දකී ද, අනිෂ්ට රූපයක් මැ දකී, ඉෂ්ටරූපයක් නොදකී, අකාන්තරූපයක් මැ දකී, කාන්තරූපයක් නොදකී, අමනාපරූපයක් මැ දකී, මනාපරූපයක් නො දකී. කනිත් යම් කිසි ශබ්දයක් . . . නැහැයෙන් . . . දිවිත් . . . කයින් . . . සිතින් යම් කිසි ධර්මයක් දැනගනී ද, අනිෂ්ට ධර්මයක් මැ දනී, ඉෂ්ටධර්මයක් නොදනී, අකාන්තධර්මයක් මැ දනී, කාන්තධර්මයක් නොදනී, අමනාපධර්මයක් මැ දනී, මනාපධර්මයක් නොදනී. මහණෙනි, තොපට ලාභයෝ යැ, මහණෙනි, තොප විසින් සුලබ්ධ යැ, තොප විසින් බ්‍රහ්මවර්ය පිණිස තොපවිසින් (නවවැනි සම්පත්) ක්ෂණය ලද්දේ යි.

මහණෙනි, මා විසින් සවැදෑරුම් ‘ එස්සායතනික ’ නම් ස්වර්ගයෝ දක්නාලදහ, එහි ඇසින් යම් කිසි රූපයක් දකී ද, ඉෂ්ටරූපයක් මැ දකී, අනිෂ්ටරූපයක් නොදකී. කාන්ත රූපයක් මැ දකී, අකාන්තරූපයක් නොදකී, මනාපරූපයක් මැ දකී, අමනාපරූපයක් නොදකී. කනිත් යම් කිසි ශබ්දයක් අසා ද . . . නැහැයෙන් . . . දිවිත් . . . කයින් . . . සිතින් යම් කිසි ධර්මයක් දැනගනී ද, ඉෂ්ටධර්මයක් මැ දනී, අනිෂ්ටධර්මයක් නොදනී, කාන්තධර්මයක් මැ දනී, අකාන්තධර්මයක් නොදනී, මනාපධර්මයක් මැ දනී, අමනාප ධර්මයක් නොදනී. මහණෙනි, තොපට (මනුෂ්‍යාත්මභාවාදීහු) ලාභයෝ යැ, මහණෙනි, තොප විසින් (වතුපාරිසුද්ධිසිලාදිය) සුලබ්ධ යැ, තොප විසින් බ්‍රහ්මවර්ය පිණිස සම්පත් ක්ෂණය ලබනලද්ද ” යි.

මේ විපාක යැ.

40. නිරයෙහි පැයෙන අපට සර්වප්‍රකාරයෙන් සැටවාදහසක් පිරුණාහුය, කවර කලෙක අන්තයෙක් වන්නේ ද —

41. අන්තයෙක් නැත, අන්තයෙක් කොහි යැ, අන්තයෙක් නො දක්නා ලැබෙයි: නිද්‍රාව, යම්භෙයෙකින් එකල මා විසින් ද තොප විසින් ද පව කරන ලද්දි.

මේ විපාක යි.

(21) එහි කම්ම ද විපාක ද කවරෙ යැ :

42. ප්‍රමත්ත වූ එහෙයින් මැ අධර්මවාට්ඨි යම් මිනිසෙක් යම් යම් තැනෙක දුගතියට යෙදී, තමා විසින් ගන්නාලද කෘෂ්ණසර්පයෙක් යම්යෙදි එමෙන් තමා විසින් රැස්කළ ඒ අධර්මය ඒ අධර්මවාට්ඨියා නසයි.

43. “න භි ඛම්මො අඛම්මො ච උභො සම්මිපාකිනො,
අඛම්මො නිරතං තෙති ඛම්මො පාපෙති සුභතං”

ඉදං කම්මං ච විපාකො ච.

“මා භික්ඛවෙ පුඤ්ඤානං භාසිත්ථ, සුඛසොත්තං භික්ඛවෙ, අධිච්චිතං ඉච්ඡාසා කතාසාසා පියසා මනාපසා යද්දං පුඤ්ඤානිති. අභිජානාමි ඛො පනාහං භික්ඛවෙ, දිශරතතං කතානං පුඤ්ඤානං දිශරතතං¹ ඉච්ඡං කතාසා පියං මනාපං විපාකං පච්චක්ඛාසං සත්ත වර්ණානි මේඤ්ඤානං භාමෙති. සත්ත සංවච්චිවිට්ඨකපො න ඉමං ලොකං පුනරාගමාසිං, සංවිට්ඨිමානෙ සුදං² භික්ඛවෙ, කපො අභාසාරුපකො භොමි, විච්චිමානෙ කපො පුඤ්ඤං බ්‍රහ්මවිමානං උපපජ්ජාමි, තත්ථ සුදං³ භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මා භොමි මහාබ්‍රහ්මා අභිභු අනභිභුතො අඤ්ඤාදන්ති දනො වසවතී. ජතතිංතසනිතසු ඛො පනාහං භික්ඛවෙ, සකෙකා අභොසිං දෙවානං ඤෙ. අනෙකසනිතසු රාජා අභොසිං චක්ඛවතී ඛම්මකො ඛම්මරාජා වාතුරතො විජිතාච්ච ජනපදත්ථවරියපපතො, සත්තරතනසමතො කතො කො පන වාදෙ පදෙසරජ්ජාසා

තසා මයං භික්ඛවෙ, එතදභොසි : කියා නුඛො මෙ ඉදං කම්මසා ඵලං කියා කම්මසා විපාකො යෙනාහං එතරහි එවං මහිද්ධිකො, එවං මහානුභාවො. තසා මයං භික්ඛවෙ, එතදභොසි : තිණ්ණං ඛො මෙ ඉදං කම්මානං ඵලං තිණ්ණං කම්මානං විපාකො යෙනාහං එතරහි එවං මහිද්ධිකො, එවං මහානුභාවො, සෙසාදිදං : දාසා දම්මසා සංයමිකාති.

තත්ථ යඤ්ච දහං යො ච දමො යො ච සංයමො, ඉදං කම්මං. යො තප්පවිතො විපාකො පච්චක්ඛාසො, අයං විපාකො.

තථා “වුලුකම්මවිභවො” විතතෙබ්බො, යං සුභසා මාණවසා නොදෙස පුතසා දෙසිතං. තත්ථ යෙ ඛම්මො අපාසුකදිසාසුකතාය සංවතතනී, ඛිට්ඨාබ්බාධපපාබ්බාධතාය - අපොසකම්මසෙසකතාය - දුබ්බණ්ණ සුචණ්ණතාය - නිවිකුලිකඋච්චාකුලිකතාය - අපහොග මහා භොගතාය - දුපාඤ්ඤපඤ්ඤවිතතාය ච සංවතතනී, ඉදං කම්මං. යා තත්ථ අපාසුකදිසාසුකතා - පෙ - දුපාඤ්ඤපඤ්ඤවිතතා, අයං විපාකො

ඉදං කම්මං ච විපාකො ච.

(22) තත්ථ කතමං කුසලං :

44 “විච්චාසුරකම්ම මතසා සුසංවුතො
කාමෙත ච අකුසලං හං කසිරං,
එතෙ තමො කම්මපථෙ විසොධසෙ
අරාධිතෙ මග්ගං ඉසිප්පවෙදිත”නිති.

ඉදං කුසලං.

1. දිශරතතං - කත්ථ උභං.
2. සුදං - සිඬ්ඨි.
3. නා කුසලං - භිජ්ජා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

43. ධර්මය ද අධර්මය ද යන දෙක නො මැ සම විපාක ඇත්තාහු වෙති, අධර්මය නිරයට පමුණුවයි, ධර්මය සුභතියට පමුණුවා ' යි.

මේ කර්ම ද විපාක ද වෙයි.

“ මහණෙනි, පිනට නඟමක් බියපත් වවු, මහණෙනි, මේ පින් යැ යනු ඉෂ්ට වූ කැමැතිවූ ප්‍රියවූ මනවඩන සුවයට තෙල නමෙකි. මහණෙනි, මේ දීර්ඝරාත්‍රයෙහි (මාර්ගිකත්) කරනලද පුණ්‍යයන්ගේ ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ ප්‍රිය වූ මනාප වූ විපාකය දීර්ඝකාලයක් විදුන ලද්දේ දැනීම මැ ය. සත් හවුරුද්දක් මුළුල්ලෙහි මෙන්සිත් වඩා සංවිච්චි වීවිච්චිකල්ප සකස් මෙ මිනිස්ලොවට පෙරළා නොආයෙමි. මහණෙනි, කල්පය නැසෙන කල්හි ආභස්සර බබලොවට පැමිණියෙමි වෙමි, කල්පය හටගන්නා කල්හි සිත්වූ බබවීමනක උපදිමි. මහණෙනි, මම එහි බ්‍රහ්ම වෙමි, (බ්‍රහ්මපාරිසර්ප්ප් බ්‍රහ්මපුරොහිතයන් කෙරෙහි) මහාබ්‍රහ්ම වෙමි, ඔවුන් අභිභවනය කරනාහු වූයෙමි ආභිභූත වෙමි, එකාන්තයෙන් තුන්කල් දක්නෙමි (ස්වකීය චින්තය) වශයෙහි පවත්වනාහු වෙමි. තවද මහණෙනි, මම සතීස්වරක් දේවෙන්ද්‍ර වූ යත්‍ර වූයෙමි. අනේසියවර දහැවිවූ දහැවිත් රජ වූ සිසුසයුරු අත්ත කොට ඇති පොළොව දිනු සිය ජනපදයෙහි තහවුරුබවට පැමිණි සත්රුවනින් සමන්වාගත සක්විති රජ වීමි. ප්‍රදේශරාජ්‍යය ගෙන කියනු කවරෙ යැ.

මහණෙනි, මට (පැසුර සක්විතිකල්‍යාණ) මෙබඳු සිතෙක් විය : ‘ යම් භෙයෙකින් මම මෙකල මෙසේ මහත් සෘද්ධි ඇතියෙමි මෙසේ මහත් අනුභාව ඇතියෙමි මේ කවර කර්මයක්හුගේ ඵලයෙක් ද ? කවර කර්මයක විපාකයෙක් ද ’ යි. මහණෙනි, මට තෙල සිත විය : යම් පිනෙකින් මම මෙකල මෙසේ මහත් සෘද්ධි ඇතියෙමි මහත් අනුභාව ඇතියෙමි ද, මේ මාගේ තුන් කර්මයක්හුගේ ඵල යැ, තුන් කර්මයක්හුගේ විපාක යි : ඒ මෙසේ යැ : ආභාරාදී දේශධර්මදන යැ වස්තූරාදී ඉන්ද්‍රියදමන යැ කායවාක්සංයම යැ, යන කර්මයන්ගේ යි.

එහි යම් දනයෙක් යම් ඉන්ද්‍රියදමනයෙක් යම් කායවාක්සංයමයෙක් ඇද්ද මේ කර්ම යැ. ඒ හේතුවෙන් යම් විපාකයෙක් විදුනාලද්දේ ද මේ විපාක යි.

එසේ මැ (මැදුම්සභියා) වුල්ලකම්මවිහරිත සුත්‍රය කියැවුත්තේයැ : තොදෙයාපුත්‍ර සුභමාණවකතට යමක් දෙසනලද ද, එහි යම් ධර්ම කෙනෙක් අල්පායුෂ්ක දීර්ඝායුෂ්ක බවට වැටෙත් ද, බත්වාබාධ අල්පාබාධ බවට — අල්පයශස්ක මහායශස්ක බවට — දුර්වණ සුර්වණ බවට — නීවතුලික උච්චතුලික බවට — අල්පභොග මහාභොග බවට — දුෂ්ප්‍රාඥ ප්‍රඥවත් බවට වැටෙත් ද, මේ කර්ම යැ. එහි යම් අල්පායුෂ්ක දීර්ඝායුෂ්ක බවත් . . . දුෂ්ප්‍රඥ ප්‍රඥවත්බවත් ඇද්ද මේ විපාක යි.

මේ කර්ම ද විපාක ද වේ.

(22) එහි කුසල කවරෙ යැ :

44. වාග්දුශ්චරිතය දුර්ලබිමත් වචනය රක්තාහු වූයේ අභිධ්‍යාදිය දුර්ලබිමත් සිතීන් මොනොවට සංවාත වූයේ කසිත්තුප්‍රාණවධාදී අකුශලය නො කරන්නේ යැ, මෙසේ තුන් කර්මපරය පිරිසිදුකරන්නේ යැ, බුද්ධාදී සෘෂිත් විසින් ප්‍රවිදිත වූ ආයතීමාර්ගය සිද්ධකරන්නේ යි.

මේ කුසල යැ.

45. “ගසා කායෙන මාමාය මනසා නපි දුක්ඛං,
සංවුතං තිඨි රාතෙහි තමහං වුමි වුභමණ්”නති.

ඉදං ණුතලං.

“තිඤ්මාති භික්ඛවෙ, ණුතලමුලාති. කතමාති තිඤ් : අලොභො ණුතලමුලං අදොසො ණුතලමුලං අමොහො ණුතලමුලං. ඉමාති ඛො භික්ඛවෙ, තිඤ් ණුතලමුලාති”ති

ඉදං ණුතලං.

“විජ්ජා භික්ඛවෙ, පුබ්බභික්ඛො ණුතලානං ධම්මානං සමාපතතීය,
අනිදෙව් තිරිඤ්ඤං ඔත්තං මා”ති.

ඉදං ණුතලං.

(23) තත්ථ කතමං අණුතලං :

46. “ගසා අවචන්තදුස්සිලාං මාලුචා සාලමිවොතනං,
කරොති සො තථන්තානං යථා නං ඉච්ඡති දිසො”ති.

ඉදං අණුතලං.

47. “අත්තනා හි කතං පාපං අත්තජං අත්තසම්භවං,
අභිමජ්ඣති දුමේඛං චජ්රං චසම්මයං මණ්”ති.

ඉදං අණුතලං.

48. දස කම්මපථෙ තිසෙවිය
අණුතලා ණුතලෙහි විචජ්ජනා,
ගරහා භවතති දෙවතෙ,
බාලමිති තීරසෙසු පච්චරෙ”ති.

ඉදං අණුතලං.

“තිඤ්මාති භික්ඛවෙ අණුතලමුලාති. කතමාති තිඤ් : ලොභො අණුතලමුලං දොසො අණුතලමුලං මොහො අණුතලමුලං. ඉමාති ඛො භික්ඛවෙ තිඤ් අණුතලමුලාති”ති.

ඉදං අණුතලං.

(24) තත්ථ කතමං ණුතලං ච අණුතලං ච :

49 “යාදිසං වපගෙ ඕජං තාදිසං හරගෙ ඵලං,
කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං පාපකාරී ච පාපක”නති.

1. අනුදෙව් - මජ්ඣං, සංකි.
2. අත්තනා’ව කතං කම්මං - ධම්මපද

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුලත් කර ඇත.

45. යමක්ත්‍රයේ කයින් වචනයෙන් සිතින් දුෂ්කෘත (අපායසංවත්තනික කර්ම) යෙක් නැද්ද, මේ කායාදි තුන් කරුණෙන් සුසංවාත වූ ශිත්‍ර මම ප්‍රාග්මණ යයි කියමි.

මේ කුසල යැ.

" මහණෙනි, මේ කුසලමූලයෝ තිදෙනෙක් වෙති, කවර තිදෙනෙක් යත් : අලෝභ කුසලමූල යැ අද්‍යෙකුසලමූල යැ අමෝහකුසලමූල යි. මහණෙනි, මේ තුන් කුසල මූලයෝ " යි.

මේ කුසල යැ.

" මහණෙනි, කුශල්‍යධර්මයන්ගේ ඉපැදීමට (කම්මස්සකතඤ්ඤා සංඛ්‍යාත) විද්‍යාව (සහජාත උපනිශ්‍රය වශයෙන්) පූර්වධිගම වෙයි, හිරි ද ඔතප ද එක්වැ මැ උපදනේ " යි.

මේ කුසල යි.

(23) එහි අකුසල කවරෙ යැ :

46. යමක්ත්‍රයේ ඒකාන්තදුශ්ශීලභාවය සල්ලාකක් වැනිදගෙන වැඩුණු මාලුවා ලතාවක් මෙන් ඔහුගේ ආත්මභාවය වැළඳගෙන සිටියේද, යම්යේ සතුරෙක් තම සතුරාට අනාර්ථ කැමැති වේ ද, එපරිද්දෙන් හේ තමහට අනාර්ථ කෙරේ යයි.

මේ අකුසල යැ.

47. වජ්‍රය තමහට උත්පත්තිස්ථාන වූ පාෂාණමය මැණික (කඩකඩ කොට) අපරිභෝග කරන්නාක් මෙන් තමා කෙරෙහි උපන් තමා කෙරෙහි හටගත් තමා විසින් ම කරනලද පාපය දුෂ්ප්‍රාඥ වූ පව්වු පුද්ගලයා (අපායාදියෙහි ලා) මඩනේ යි.

මේ අකුසල යැ.

48. දෙවිය, අඤ්ඤාපුද්ගලයෝ දශ අකුසලකර්මපථය කොට කුසලයෙන් තොර වූවාහු (නුවණැතියන් විසින්) ගැරැහියැයුත්තාහු වෙති, අඤ්ඤාබුද්ධි ඇති ඕවුහු නරකයන්හි පැසෙත් යයි.

මේ අකුසල යැ.

" මහණෙනි, මේ අකුසලමූලයෝ තිදෙනෙක් වෙති, කවර තිදෙනෙක් යත් : ලෝභ අකුසල මූල යැ දයෙකුසල මූල යැ මෝහඅකුසල මූල යි. මහණෙනි, මේ තුන් අකුසල මූලයෝ යි.

මේ අකුසල යි.

(24) එහි කුසල ද අකුසල ද කවරෙ යැ :

49. යම්බඳු ඩිජුවටත් වජ්‍රය ද, එබඳු වූ ශක්‍යඵලය හැරගනී, එසෙයින් කුසල් කරනසුලු වූයේ කුසලඵලය ද පව කරනසුලු වූයේ අකුසලඵලය ද වීදනේ යි.

තප්ප් යං ආහ : “කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණ”නති ඉදං කුසලං, යං
ආහ : “පාපකාරී ච පාපකං”ති ඉදං අකුසලං.

ඉදං කුසලං ච අකුසලං ච.

50. “සුභෙන කමෙහින චජනති සුභතී.
අපායභූමීං අසුභෙන කමමුතා,
බයා ච කමමයා විදුහතචේතසො,
නිබ්බතති තෙ ජොතිරිච්ඡිනිතකකයා”.

තප්ප් යං ආහ : සුභෙන කමෙහින චජනති සුභතී”නති ඉදං කුසලං,
යං ආහ : “අපායභූමීං අසුභෙන කමමුතා”ති ඉදං අකුසලං.

ඉදං කුසලංඤ්ච අකුසලංඤ්ච.

(25) තප්ප් කතමං අනුඤ්ඤතං :

51. “යථාපි ගමරො පුප්ථං චණ්ණගනිං අහෙරුගං,
පලෙති රතමාදය ඵලිං ගාමෙ මුනි චරෙ”ති.

ඉදං අනුඤ්ඤතං.

නිඤ්ඤානි භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං කරණීයාති. කතමාති නිඤ්ඤා :
ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු පානිමොක්ඛසංවරයංචුතො විහරති අචාරගොචර
සම්පන්නො අඤ්ඤානෙතසු විජේජසු හයදකොච සමාදය සික්ඛති සික්ඛා
පදෙසු, කායකම්මචිකිත්තෙහි සමන්තාගතො කුසලෙන පරිසුඤ්ඤාච්චො,
අරභිච්චරිතො බො පන හොති, ථාමවා දුලාපරක්කමො අනික්ඛිතසුඤ්ඤ
අකුසලානං ඛම්මානං පහානාය කුසලානං ඛම්මානං ගාචනාය සච්ඡි
කිරියාය, පඤ්ඤාචා බො පන හොති උදයබ්බගතාමිනියා පඤ්ඤාය
සමන්තාගතො අරියාය නිබ්බට්ඨිකාය සම්මාදුක්ඛකකයගාමිනියා. ඉමානි
බො භික්ඛවෙ භික්ඛුනං නිඤ්ඤා කරණීයාති”ති.

ඉදං අනුඤ්ඤතං.

“දස ඉමෙ භික්ඛවෙ, ඛම්මා පබ්බජිතෙන අභිණං පච්චිවෙක්ඛිතබ්බා,
කතමෙ දග : චෙට්ඨණ්ණියමි අජ්ඣුපගගොති. පබ්බජිතෙන අභිණං
පච්චිවෙක්ඛිතබ්බං-පෙ-ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, දස ඛම්මා පබ්බජිතෙන
අභිණං පච්චිවෙක්ඛිතබ්බා”ති.

ඉදං අනුඤ්ඤතං.

“නිඤ්ඤානි භික්ඛවෙ කරණීයාති. කතමාති නිඤ්ඤා : කායසුචරිතං.
චිත්තසුචරිතං භික්ඛුචරිතං. ඉමානි බො භික්ඛවෙ නිඤ්ඤා කරණීයාති”ති.

ඉදං අනුඤ්ඤතං.

එහි කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං යි යමක් වදනාහු ද මේ කුසල යැ. පාපකාරී ව පාපකං යි යමක් වදනාහු ද මේ අකුසල යැ.

මේ කුසල ද අකුසල ද වෙයි.

50. සුභ වූ කුසලකර්මයෙන් සුගතියට යෙති, අකුසලකර්මයෙන් අපායභූමියට යෙති, යළි කර්මක්ෂය වීමෙන් විමුක්ත සිත්ඇති ඒ රහත්හු දර ක්ෂයවීමෙන් ගින්න මෙන් පිරිනිවෙත්.

එහි " සුභෙන කම්මෙන වරත්ති සුගතීං " යි යමක් වදනාහු ද, මේ කුසල යැ. ' අපාය භූමිං අසුභෙන කම්මිනා ' යි යමක් වදනාහු ද, මේ අකුසල යැ.

මේ දේශනාව කුසල ද අකුසල ද වේ.

(25) එහි අනුඤ්ඤා කවරෙ යැ :

51. යම්සේ ඛමරා පූෂ්පය ද වර්ණය හා ගන්ධය ද නො තසා මල්ලය ගෙන පෙරළා යේ ද, එසෙයින් මුනි තෙමේ ගම්හි පිඩුසිඟා හැසිරෙන්නේ යි.

මේ අනුඤ්ඤා යැ.

" මහණෙනි, මේ භික්ෂූන් වීසින් කර්ණිකා කුනක් වෙති, කවර තුනෙක යත් : මහණෙනි, මේ සස්තෙහි මහණ ප්‍රාතිමොක්ෂසංචරයෙන් සංචාර වූයේ ආචාරගොචර දෙකින් යුක්ත වූයේ අභුමානු වරදෙහි භය දක්නාසුලු වැ වාස කෙරෙයි, කුසල වූ කායකර්ම වාක්කර්මයෙන් සමන්විත වැ පරිඥදධ ආජීව ඇතියේ ශික්ෂාපදයන් සමාදන්ව ගෙන භික්ෂමෙයි, යළි ස්ථිර වූ දැඩි පරාක්‍රම ඇතියේ රුකුළු වැටුණු ඇතියේ වෙයි, අකුසලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලධර්මයන්ගේ වැඩිම පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස නො තැබූ වියා ඇත්තේ වෙයි. යළි ප්‍රඥ ඇත්තේ වෙයි, ආයා වූ (ලොභාදීන්ගේ) නිරවේධය කරන මනා කොට ද්‍රාවණයට පමුණුවන උදයවායපරිග්‍රාහක වූ ප්‍රභූයෙන් සමන්වාගත වේ. මහණෙනි, මේ භික්ෂූන්ගේ තුන් කර්ණිකා වෙත් " යයි.

මේ අනුඤ්ඤා යැ.

" මහණෙනි, මේ දශධර්මයෝ පැවිද්ද වීසින් නිරතුරු ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කටයුත්තාහ, කවර දසයෙක යත් : විචරණධර්ම පැමිණියෙම වෙමි නිරතුරු සිතියැසුතු . . . මහණෙනි, මේ දශධර්මයෝ පැවිද්ද වීසින් නිරතුරු සිතියැසුත්තාහ " යි.

මේ අනුඤ්ඤා යැ.

" මහණෙනි, මේ කර්ණිකා තුනෙක, කවර තුනෙක යත් : කායසුවරිත යැ වාක්සුවරිත යැ මනසුවරිත යි. මහණෙනි, මේ තුන් කර්ණිකා " යි.

මේ අනුඤ්ඤා යැ.

(26) තත්ත්ව කතමං පටික්ඛිතතං :

52. “නාපි පුත්තකමං පෙමං නාපි ගෞතමිනං ධනං,
නාපි සුරියකමං ආතං සමුද්දපරමං කරා”ති.

භගවා ආහ :

53. ‘නාපි අත්තකමං පෙමං නාපි ධර්මසංකමං ධනං,
නාපි පඤ්ඤාකමං ආතං වුට්ඨි වෙ පරමං කරා”ති.

එත්තං යං පුරිමකං, ඉදං පටික්ඛිතතං.

“නිශ්චිතං තිත්ඛවෙ, අකරණියංති. කතමාති නිශ්චිතං : කායදුච්චිතං
ච්චිදුච්චිතං මනොදුච්චිතං. ඉමාති ඛොඪිකවෙ, තිශ්චි අකරණියංති”ති.

ඉදං පටික්ඛිතතං.

(27) තත්ත්ව කතමං අනුඤ්ඤාතං ච පටික්ඛිතතං ච :

54. “කිංසුඛි තිතං ජනතං අනෙකං
මග්ගං ච තෙකායතනො¹ පවුතෙතා,
පුට්ඨං මි තං ගොතම හුරිපඤ්ඤා,
කිංසු මි තෙතං පරලොකං න භාගෙ”ති.

55. “චංචං මනඤ්ච පණ්ඩාරය සමමා,
කාගෙහ පාපාති අකුබ්බමානො,
බ්බහතපානං කරමාචගතො
සඤ්ඤා ඉදං සංවිහාරි වදඤ්ඤා ;
එතෙසු ධම්මෙසු සිතො චතුසු
ධම්මෙ සිතො පරලොකං න භාගෙ”ති.

තත්තං යං ආහ : “චංචං මනං ච පණ්ඩාරය සමමා”ති ඉදං අනුඤ්ඤාතං ;
“කාගෙහ පාපාති අකුබ්බමානො”ති ඉදං පටික්ඛිතතං ; “බ්බහතපානං
කරමාචගතො සඤ්ඤා ඉදං සංවිහාරි වදඤ්ඤා එතෙසු ධම්මෙසු සිතො
චතුසු ධම්මෙ- සිතො පරලොකං න භාගෙ”ති ඉදං අනුඤ්ඤාතං ;

ඉදං අනුඤ්ඤාතඤ්ච පටික්ඛිතතං ච.

56. “සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා,
සම්පත්තපරියොදපනං එතං බුද්ධානසංසතං”

තත්තං යං ආහ : “සබ්බපාපස්ස අකරණං”නති ඉදං පටික්ඛිතතං,
යං ආහ : “කුසලස්ස උපසම්පදා”ති ඉදං අනුඤ්ඤාතං.

ඉදං අනුඤ්ඤාතං ච පටික්ඛිතතං ච.

1. තෙකායතනං - සංඛි.

(26) එහි පටික්ඛිත්ත කවරෙ යැ :

52. පුත්‍රප්‍රේමය හා සම වූ ප්‍රේමයෙන් නැත, ගවධනය හා සම වූ ධනයෙන් නැත, සුයාමාලෝකය සම වූ අවිභාසයෙන් නැත, සියලු ජලාසයෝ සමුද්‍රය පරම කොට ඇත්තාහ ' යි.

බුදුහු මෙසේ වදළහ :

53. ආත්මප්‍රේමය සම වූ ප්‍රේමයෙන් නැත, ධාන්‍යාසම වූ ධනයෙන් නැත, ප්‍රභූලෝකය සම වූ අවිභාසයෙන් නැත, ජලාසයෝ වර්ෂාව පරම කොට ඇත්තාහ ' යි

මෙහි දුර්ව වූ යම් වචනයක් ඇදද එහි — මේ පටික්ඛිත්ත යි.

" මහණෙනි, මේ අකරණීය තුනෙකි, කවර තුනෙක යත් : කායදුශ්චරිත යැ වාශ්‍යදුශ්චරිත යැ මනෝදුශ්චරිත යි. මහණෙනි, මේ තුන් අකරණීය යෝ " යි.

මේ පටික්ඛිත්ත යි.

(27) එහි අනුඤ්ඤා ද පටික්ඛිත්ත ද කවරෙ යැ :

54. පාරිච්ඡේද වස්තූන් ප්‍රභූ ඇති ගෞතමයන් වහන්ස වූබවහන්සේ පුළුස්සමි, (අටකිස් අරමුණු විසින්) නොයෙක් කරුණු ඇති මාර්ගය ද ප්‍රකාශ කරනලද්දේය, මෙලොවද නොයෙක් ජනසමූහයෝ කුමකින් කියපත් වූවාහු ද, කවර ධර්මයෙක්හි සිටියේ (මෙලොවින් යනුයේ) පරලොවට කිය නොවන්නේ ද ' යි.

55. වචනය ද සිත ද මනාකොට පිහිටුවා කයින් පව නොකරන බොහෝ ආහාරපාන ඇති කුලභෙයි වසන ශ්‍රද්ධා ඇති මෘදු වූ දාසංචිතාග ඇති ප්‍රතිග්‍රාහකයන්ගේ බස් දන්තා මේ සතරභූමිහි සිටි පුද්ගල ධර්මයෙහි සිටියේ පරලොවට කිය නොවන්නේ යයි.

එහි "... වෘථා මනා ව පණ්ඩාස සම්මා "... යි යමක් වදළුයේක් ද, මේ ' අනුඤ්ඤා ' යැ, කායෙන පාපානි අකුච්චමානෝ "... යන මේ ' පටික්ඛිත්ත ' යැ, " ඛවහන්තපානාං සරමාවසන්තො සදෙධා මුදු සංචිතාහි වදඤ්ඤා එතෙසු ධම්මෙසු ධිතො වතුසු ධම්මෙ ධිතො පරලොකං න භායෙ " යන මේ අනුඤ්ඤා යැ.

මේ අනුඤ්ඤා ද පටික්ඛිත්ත ද වෙයි.

56. සියලු අකුසල් නොකිරීම ද වාතුර්භූමක කුසලයාගේ ප්‍රතිලාභය ද (රහත්මගින්) ස්වකිය චිත්තසන්තානය පවිත්‍ර කිරීම ද යන තෙල සියලු බුදුවරයන්ගේ අනුගායනායි.

එහි "... සම්බපාපස්ස අකරණං "... යි යමක් වදළුයේක් ද මේ ' පටික්ඛිත්ත ' යැ, කුසලස්ස උපසම්පද, යි යමක් වදළුයේක් ද මේ අනුඤ්ඤා යැ.

මේ අනුඤ්ඤා ද පටික්ඛිත්ත ද වෙයි,

“කායසමාචාරමාසං දෙවානම්ඤ, දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමාති. වර්තමාචාරමාසං දෙවානම්ඤ, දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමිති, පරිසෙසනමාසං දෙවානම්ඤ, දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමිති.

කායසමාචාරමාසං දෙවානම්ඤ, දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමිති. ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, කිංඤ්ඤං පටිච්ච වුත්තං : යථාඤ්ඤං ඛො කායසමාචාරං සෙව්නෙ අකුසලා ධම්මා අභිවක්ඛන්ති කුසලා ධම්මා පරිභාසන්ති, එවරුපො කායසමාචාරො න සෙව්නබ්බමි, තස්ස යං ජ්ඣායා කායසමාචාරං ඉමං ඛො මෙ කායසමාචාරං සෙව්නෙ අකුසලා ධම්මා පරිභාසන්ති කුසලා ධම්මා අභිවක්ඛන්ති, එවරුපො කායසමාචාරො සෙව්නබ්බමි. කායසමාචාරමාසං දෙවානම්ඤ දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමි ඉති යනං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං. වර්තමාචාරං පෙ

පරිසෙසනමාසං දෙවානම්ඤ, දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමිති. ඉති ඛො පනෙතං වුත්තං, කිංචෙතං පටිච්ච වුත්තං : යථාඤ්ඤං ඛො පරිසෙසනං සෙව්නෙ අකුසලා ධම්මා අභිවක්ඛන්ති කුසලා ධම්මා පරිභාසන්ති, එවරුපො පරිසෙසනං න සෙව්නබ්බමි. තස්ස යං ජ්ඣායා පරිසෙසනං, ඉමං ඛො මෙ පරිසෙසනං සෙව්නෙ අකුසලා ධම්මා පරිභාසන්ති කුසලා ධම්මා අභිවක්ඛන්ති, එවරුපො පරිසෙසනං සෙව්නබ්බමි. පරිසෙසනමාසං දෙවානම්ඤ දුර්ධෙත වදාමි : සෙව්නබ්බමි අසෙව්නබ්බමි. ඉති යං තං වුත්තං, ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තං.

තස්ස යං ආහ : “සෙව්නබ්බමි”ති ඉදං අනුඤ්ඤාතං. යං ආහ : “න සෙව්නබ්බමි”ති ඉදං පටිකඛිතතං.

ඉදං අනුඤ්ඤාතං ච පටිකඛිතතං ච.

(28) තස්ස කතමො ථවො :

57 “මහාභට්ඨබ්බිකො සෙවෙඨා සථවානං චතුරො පදා,
විරාගො සෙවෙඨා ධම්මානං ද්විපදානං ච ඵ්ඤ්ඤාමා”ති.

අයං ථවො.

“ත්ථිඤ්ඤාමාති භික්ඛවෙ, අග්ගාති, කතමාති ත්ථිඤ්ඤාමා : යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා චතුරපදා වා බහුපදා වා රුපිහො වා අරුපිහො වා සඤ්ඤාතො වා අසඤ්ඤාතො වා නෙවසඤ්ඤාතො සඤ්ඤාතො වා, තථාගතො තෙසං අග්ගමකඛායති සෙව්නමකඛායති පචරමකඛායති, යදිදං අරහං සම්මාසම්මුද්ධො.

යාවතා භික්ඛවෙ, ධම්මානං පණ්ණාසකි සම්මානං වා අසම්මානං වා විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමකඛායති සෙව්නමකඛායති පචරමකඛායති, යදිදං මිදතිමිදදනො-පෙ-තිරොධො තිබ්බානං.

“දේවෙන්ද්‍රය, මම කායසමාවාරය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමි, දේවෙන්ද්‍රය, මම වාක්සමාවාරය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමි, දේවෙන්ද්‍රය, මම පයෝනිෂණය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමි.

“දේවෙන්ද්‍රය, මම කායසමාවාරය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමියි මෙසේ තෙල කියනලද, තෙල කුමක් සඳහා කියනලද ද යත් : යම්බඳු කාය සමාවාරයක් සෙවුනාහට අකුලෙධර්මයෝ වැඩෙත් ද, කුලෙධර්මයෝ පිරිහෙත් ද, මෙබඳු කායසමාවාරය නො සෙවියැයුත්තේ යැ. එහි යම් කායසමාවාරයක් ‘මේ කාය සමාවාරය සෙවුනා මට අකුලෙධර්මයෝ පිරිහෙති, කුලෙධර්මයෝ වැඩෙති’ යි දන්නේ ද, මෙබඳු වූ කායසමාවාරය සෙවියැ යුත්තේ යැ. ‘දේවෙන්ද්‍රය, මම කායසමාවාරය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමි’ යි මෙසේ යමක් කියනලද ද මෙය තෙල කරුණ සඳහා කියනලද්දේය. වාක්සමාවාරය . . .

දේවෙන්ද්‍රය, මම පයෝනිෂණය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමි’ යි මෙසේ තෙල කියනලද, තෙල කුමක් සඳහා කියනලද යැ යත් : ‘යම්බඳු පයෝනිෂණයක් සෙවුනාහට අකුලෙධර්මයෝ වැඩෙත් ද, කුලෙධර්මයෝ පිරිහෙත් ද, මෙබඳු පයෝනිෂණය නො සෙවියැයුතු යැ. එහි යම් පයෝනිෂණයක් සෙවුනාහට ‘මේ පයෝනිෂණය සෙවුනා මට අකුලෙධර්මයෝ පිරිහෙති, කුලෙධර්මයෝ වැඩෙති’ යි, දන්නේ ද, මෙබඳු පයෝනිෂණය සෙවියැයුතු යැ. දේවෙන්ද්‍රය, මම පයෝනිෂණය ද සේවිතවා ද අසේවිතවා ද ‘යි දෙපරිද්දෙකින් කියමි’ යි මෙසේ යමක් කියනලද ද මෙය තෙල කරුණ සඳහා කියන ලදී.

ඒ දේශනායෙහි “සේවිතබ්බමපි” යි යමක් වදළ සේක් ද මේ “අනුඤ්ඤත” යැ. ‘න සෙවිතබ්බං’ යි යමක් වදළසේක් ද මේ ‘පට්ඨිත්ත’ යැ.

මේ අනුඤ්ඤත ද පට්ඨිත්ත ද වේ.

(28) ඒ ශාසනපටිඨානායෙහි එව සූත්‍ර කවරෙ යැ :

57. පටිගමාදි මාර්ගයන් අතුරෙන් අෂ්ටාංගික ආයනිමාර්ගය උතුම් වෙයි, සත්‍යයන් අතුරෙන් දුක්ඛාදි (ආයනිසත්‍යප්‍රකාශක) සතර පදය උතුම් වෙයි, ධර්මයන් අතුරෙන් නිර්වාණසංඛ්‍යාත වීරාගය උතුම් වෙයි, දේවමනුෂ්‍යාදි දෙසාඥාත්තවුන් අතුරෙන් පසැස්ඥාති තරාගතයෝ උතුම් වෙත්.

මේ එව (ත්තව) දෙයනා යැ.

“මහණෙනි, මේ අග්‍ර (උත්තම) යෝ තිදෙනෙක් වෙති, කවර තිදෙනෙක යත් : මහණෙනි, අපාද වූ හෝ ද්විපාද හෝ වතුෂ්පාද හෝ ඔහුප්පාද හෝ රූපි හෝ අරූපි හෝ සංඥී හෝ අසංඥී හෝ නොවසංඥීනාසංඥී වූ හෝ යම් පමණ යත්තව කෙනෙක් ඇද්ද, ඒ සක්ත්වයන් අතුරෙන් යම් අර්හත් සමාක් සම්බුද්ධ කෙනෙක් වෙද්ද ඒ තරාගතයෝ ගුණයෙන් අග්‍ර වූහ ‘යි කියනුලැබෙති, ශ්‍රේෂ්ඨ වූහ ‘යි ප්‍රචර වූහ ‘යි කියනුලැබෙත්.

මහණෙනි, සංඛත (ප්‍රත්‍යායෙන් කරනලද) වූ හෝ අසංඛත වූ හෝ ධර්මයන්ගේ යම් පමණ ප්‍රඥප්තියක් ඇද්ද, ඒ ධර්මයන් අතුරෙන් යම් රාගමද්දිය නිර්මද කරන . . . නිරෝධ සංඛ්‍යාත නිර්වාණයෙක් වේ ද, ඒ වීරාග (නිර්වාණ) ධර්මය අග්‍ර යයි කියනු ලැබෙති, ශ්‍රේෂ්ඨ යයි ප්‍රචර යයි කියනුලැබෙ.

යාමිනා හික්ඛවෙ, සබ්බානං පණ්ණතති ගණානං පණ්ණතති මහාජනකතතිපානානං පණ්ණතති තපාගතසංවිකසණිනා තෙසං අඤ්ඤාමක්ඛායති සෙට්ඨමක්ඛායති පචරමක්ඛායති යදිදං චතතාරි පුරිස සුගාති අට්ඨපුරිසපුග්ගලා-පෙ-පුඤ්ඤානෙහිතතං ලොකස්සා”ති.

58. “සබ්බලොකුත්තරො සත්ථා ධම්මො ච කුසලකතො,¹
ගණො ච තරපිහස්ස තාති තිණි විසිස්සරෙ.

59. සමිණපදුමසඤ්චයො ගණො
බම්බවරො ච විදුත සක්කතො,
තරවරදමකො ච චක්ඛුමො
තාති තිණි ලොකස්ස උත්තරි.

60. සත්ථා ච අපච්ඡයමො
ධම්මො ච සබ්බො තිරුපදහො,
අරියො ච ගණවරො
තාති බලු විසිස්සරෙ තිණි.

61. සච්චනාමො ජිනො බෙමො
සබ්බාතිභු සච්චධම්මො,
නත්ඤ්ඤා තස්ස උත්තරි
අරියසමෙසා තිච්චං විඤ්ඤාන පුජිනො
තාති තිණි ලොකස්ස උත්තරි.”

62. “ඵකායනං ජාතීබ්බතතදස්සි
මස්ස පජානාති හිතානුකම්පි,
ඵතෙන මස්සෙන තරි-සු පුබ්බෙ
තරිස්සනති යෙ ව² තරනති ඕඝං.
තං තාදිසං දෙවමනුස්සසෙට්ඨං
සත්තා නමස්සනති විසුඤ්ඤාපෙක්ඛා”ති.

අයං ඵවො’ති.

තත්ථ ලොකියං සුත්තං දර්ථි සුත්තෙහි නිද්දිසිතබ්බං : සංකිලෙස භාගියෙහෙව චාසනාභාගියෙහෙව. ලොකුත්තරම්පි සුත්තං තීඨි සුත්තෙහි නිද්දිසිතබ්බං : දස්සනභාගියෙහෙව ච භාවනාභාගියෙහෙව ච අසෙව භාගියෙහෙව. ලොකියඤ්ච ලොකුත්තරඤ්ච යමිං සුත්තෙහෙ යං යං පදං දිස්සති සංකිලෙසභාගියං චාසනාභාගියං චා, තෙන තෙන ලොකියනති නිද්දිසිතබ්බං, දස්සනභාගියං චා භාවනාභාගියං චා අසෙවභාගියං චා යං යං පදං දිස්සති, තෙන තෙන ලොකුත්තරනති නිද්දිසිතබ්බං.

චාසනාභාගියං සුත්තං සංකිලෙසභාගියස්ස සුත්තස්ස තිග්ගානාය, දස්සනභාගියං සුත්තං චාසනාභාගියස්ස සුත්තස්ස තිග්ගානාය, දස්සන භාගියං සුත්තං චාසනාභාගියස්ස සුත්තස්ස පටිනිස්සත්තාය භාවනාභාගියං සුත්තං දස්සනභාගියස්ස සුත්තස්ස පටිනිස්සත්තාය, අසෙවභාගියං සුත්තං භාවනාභාගියස්ස සුත්තස්ස පටිනිස්සත්තාය, අසෙවභාගියං සුත්තං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං.

1. කුසලමක්ඛතො - සිඬු.

2. යෙ වාපි - සිඬු.

මහණෙනි, යම් පමණ සමූහයන්ගේ ප්‍රඥප්තියක් ගණයන්ගේ ප්‍රඥප්තියක් මහාජන සන්නිපාතයන්ගේ ප්‍රඥප්තියක් ඇදද, ඒ සමූහයන් අතුරෙන් අන්ධ පුරුෂයෙකු වූ . . . ලොවට අනුත්තර පින්කෙත්වූ යම් පුරුෂයෙකුට සතරක් ඇදද, ඒ තරාශ්‍යශ්‍රාවක සංඝ අග්‍ර යයි කියනු ලැබේ, ශ්‍රේෂ්ඨ යයි ප්‍රචර යයි කියනු ලැබේ යි.

58. සියලු ලෝකයා කෙරෙහි උත්තරීතර වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ ද අනවදා වූ (ප්‍රතිපක්ෂ රාශාදීන් විසින් සියලු නිර්ථකයන් විසින් හෝ) අක්ෂත වූ ධර්මය ද තරසිංහ වූ තරාශ්‍යයන්ගේ ශ්‍රාවක සංඝයා ද යන ඒ රත්නත්‍රය (සියලු රත්නයන් කෙරෙන්) විශේෂ වේ.

59. ශ්‍රමණාඛ්‍යා පද්මසමූහය වූ ආයාඨගණයා ද විභයන් විසින් සත්කාර කරන ලද නවලොකොත්තර ධර්ම වරය ද නරොත්තම වූ පුරුෂදමායන් දමනය කරන බුදුහු ද යන ඒ රත්නත්‍රය ලොවට උත්තරීතර වේ.

60. අසුතිසම වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ ද රාගපරිදහාදි දහ රහිත වූ සියලු ධර්මය ද ආයාඨ වූ උත්තම ගණයා ද යන ඒ රත්නත්‍රය එකාන්තයෙන් විශේෂ වේ.

61. සත්‍ය වූ (අවිතථ වූ) සංඥ ඇති නිර්භය වූ සියලු ලොව තමන් ගුණයෙන් අභිභවා සිටි ජිකපඤ්චමාරයන් වහන්සේ ද සත්‍ය වූ සපයාප්තික නවලොකොත්තර ධර්මය ද ඒ ධර්මයට උත්තරීතර වූ අන් ධර්මයකු හැකි, විභයන් විසින් නීති පුදන ලද ආයාඨසංඝයා ද යන ඒ රත්නත්‍රය ලොවට උතුම් වේ.

62. ජාතිය පිළිබඳ අත්‍යන්තක්ෂය සංඛ්‍යාත අන්තය (නිර්වාණය) ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ඒ භික්ෂූන් සත්ත්වයන්ට අනුකම්පා කරන සර්වභයන් වහන්සේ එකාශන මාර්ගය (ස්වයමභූඤ්ජනයෙන්) දන්තාසේක, පෙර කාමොසාදිය තරණය කළ යම් කෙනෙක් වෙත්ද ඔහු මේ මගින් තරණය කළාහුය, ඔහු තරණය කරන්නාහුය, දැනු තරණය කෙරෙත්.

63. අත්‍යන්තවිශුද්ධිය අපේක්ෂා කරන සත්ත්වයෝ දෙවිමිනිසුන් කෙරෙහි ශ්‍රේෂ්ඨ වූ තාදාශ වූ ඒ සර්වභයන් නමස්කාර කෙරෙත් යයි.

මේ ස්තව සූත්‍ර යි.

(මෙසේ දෙවැදූරුම් ශාසනපටිඨානය නානාසූත්‍රපද උදහරණ කරමින් විභාග කොට මෙවිට සංකීලෙසභාගීය සූත්‍රාදිය හා සංයන්දනය කොට දක්වන සේක.)

ඒ ශාසනපටිඨානයෙහි 'ලොකීය' සූත්‍රය සංකීලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද යන සූත්‍ර දෙකින් දක්වියැහුතු යැ. 'ලොකුත්තර' සූත්‍රය දස්සනභාගීය ද භාවනාභාගීය ද (නිබ්බේධභාගීය සූත්‍රය මැ දෙපරිද්දෙකින් කියනලදි) අසෙක්ඛභාගීය ද යන තුන් සූත්‍රයෙන් දක්වියැහුතු යි. යම් සූත්‍රයෙකැ ලොකීක වූ ද ලොකොත්තර වූ ද සංකීලෙසභාගීය හෝ වාසනාභාගීය හෝ යම් යම් පදයෙක් දක්නා ලැබේ ද, ඒ ඒ පදයෙන් 'ලොකීය' යි දක්වියැහුතු යැ. දස්සනභාගීය හෝ භාවනාභාගීය හෝ අසෙක්ඛභාගීය හෝ යම් යම් පදයෙක් දක්නා ලැබේ ද, ඒ ඒ පදයෙන් 'ලොකුත්තර' යි දක්වියැහුතු යි.

වාසනාභාගීයසූත්‍රය සංකීලෙසභාගීය සූත්‍රයාගේ (සූත්‍රාර්ථයාගේ යයි සේයි) ප්‍රභාණය පිණිස වෙයි, දස්සනභාගීය සූත්‍රය වාසනාභාගීය සූත්‍රයාගේ ප්‍රභාණය පිණිස වෙයි, දස්සන භාගීය සූත්‍රය වාසනාභාගීය සූත්‍රයාගේ දුරුලිම පිණිස වෙයි, භාවනාභාගීය සූත්‍රය දස්සන භාගීය සූත්‍රයාගේ දුරුලිම පිණිස වෙයි, අසෙක්ඛභාගීය සූත්‍රය භාවනාභාගීය සූත්‍රයාගේ දුරුලිම පිණිස වෙයි, අසෙක්ඛභාගීය සූත්‍රය ඉහත්මසුවිභරණය පිණිස වේ.

ලොකුතතරං සුතං සත්තාධිව්‍යානං ඡබ්බිසතියං පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං. තෙ තීති සුතෙතති සමථෙයිසිතබ්බා : දංගනභාගියෙත භාවනාභාගියෙත අසෙක්ඛභාගියෙත වාතී.

තථ දංගනභාගියං සුතං පඤ්චගි පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං : එකභිජ්ජනා කොලංකොලෙත සත්තක්ඛන්දුපරමෙත සඤ්ඤානුසාරිනා ධම්මානුසාරිනා වාතී. දංගනභාගියං සුතං ඉමෙති පඤ්චගි පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං. භාවනාභාගියං සුතං ආදහති පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං : සක්ඛදාමිඵලසව්ඡිකිරියං පටිපනෙතන, සක්ඛදාමිනා, අනාගාමිඵලසව්ඡිකිරියං පටිපනෙතන, අනාගාමිනා, අනන්තරාපරිනිබ්බාසිනා, උපහව්ව පරිනිබ්බාසිනා, අසක්ඛාරපරිනිබ්බාසිනා, සසක්ඛාරපරිනිබ්බාසිනා, උභං සොතෙත අසක්ඛාරපරිනිබ්බාසිනා, සඤ්ඤානුසාරිනා, දිට්ඨිපානෙතන, කාය සක්ඛිනා වාතී. භාවනාභාගියං සුතං ඉමෙති ආදහති පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං. අසෙක්ඛභාගියං සුතං නවති පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං : සඤ්ඤානුසාරිනා, පඤ්ඤානුසාරිනා, සුඤ්ඤානුසාරිනා, අතිමිත්ත විඤ්ඤානුසාරිනා, අපාඤ්ඤානුසාරිනා, උභයොභාගවිඤ්ඤානුසාරිනා, සමසිසිනා, පච්චිකාමුඛසමාසමුද්දෙති වාතී. අසෙක්ඛභාගියං සුතං ඉමෙති නවති පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං. එවං ලොකුතතරං සුතං සත්තාධිව්‍යානං ඉමෙති ඡබ්බිසතියං පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං.

ලොකියං සුතං සත්තාධිව්‍යානං එකුතවිසතියං පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං : තෙ වරිතෙති නිද්දිව්‍යං සමථෙයිසිතබ්බා, කෙවි රාගවරිතා, කෙවි දෝසවරිතා, කෙවි මොහවරිතා, කෙවි රාගවරිතා ව දෝසවරිතා ව, කෙවි රාගවරිතා ව මොහවරිතා ව, කෙවි දෝසවරිතා ව මොහවරිතා ව, කෙවි රාගවරිතා ව දෝසවරිතා ව මොහවරිතා ව. රාගඉබ්බෙ සිතො රාගවරිතො, රාගඉබ්බෙ සිතො දෝසවරිතො, රාගඉබ්බෙ සිතො මොහවරිතො, රාගඉබ්බෙ සිතො රාගවරිතො ව දෝසවරිතො ව මොහවරිතො ව, දෝසඉබ්බෙ සිතො දෝසවරිතො දෝසඉබ්බෙ සිතො මොහවරිතො, දෝසඉබ්බෙ සිතො රාගවරිතො, දෝසඉබ්බෙ සිතො රාගවරිතො ව දෝසවරිතො ව මොහවරිතො ව. මොහඉබ්බෙ සිතො මොහවරිතො, මොහඉබ්බෙ සිතො රාගවරිතො, මොහඉබ්බෙ සිතො දෝසවරිතො, මොහඉබ්බෙ සිතො රාගවරිතො ව දෝසවරිතො ව මොහවරිතො වාතී. ලොකියං සුතං සත්තාධිව්‍යානං ඉමෙති එකුතවිසතියං පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං.

ව්‍යාසනාභාගියං සුතං සීලවිසතෙති නිද්දිසිතබ්බං. තෙ සීලවිසතො පඤ්ච පුග්ගලා : පකඨිසීලං සමාදානසීලං මිත්තපාසාදෙ සමපො වපංගනා වාතී. ව්‍යාසනාභාගියං සුතං ඉමෙති පඤ්චගි පුග්ගලෙති නිද්දිසිතබ්බං. ඉමෙති පඤ්චගි ධම්මෙති.¹

ලොකුතතරං සුතං ධම්මාධිව්‍යානං තීති සුතෙතති නිද්දිසිතබ්බං. දංගනභාගියෙත භාවනාභාගියෙත අසෙක්ඛභාගියෙත ව.

1. මජ්ඣිම - ඉමෙති පඤ්චගි ධම්මෙති උතං.

සත්ත්වාධිෂ්ඨාන වූ ලොකුත්තර සූත්‍රය සම්පිපුද්ගලයන්ගෙන් දක්වියැයුතු යැ. ඒ සම්පි පුද්ගලයෝ දස්සනභාගීය ද භාවනාභාගීය ද අසෙක්ඛභාගීය ද යන තුන් සූත්‍රයන්ගෙන් සමන්වේෂණය කළයුත්තාහු ය.

එහි දස්සනභාගීය සූත්‍රය ඒකානිථි කොලංකොල සත්තක්ඛන්තුවපරම සද්ධානුසාරී ධම්මානුසාරී ද යන පඤ්ච පුද්ගලයන්ගෙන් දක්වියැයුතු යැ, දස්සනභාගීය සූත්‍රය මේ පඤ්ච පුද්ගලයන්ගෙන් දක්වියැයුතු. භාවනාභාගීය සූත්‍රය දෙළොස් පුද්ගල කෙනකුන්ගෙන් දක්වියැ යුතු යැ : සකඤ්ඤාමාර්ග පසක්කිරීමට පිළිපත්තො යැ සකඤ්ඤාමාර්ග ආනාගාමිඵල පසක්කිරීමට පිළිපත්තො යැ ආනාගාමී යැ අන්තරාපරිනිබ්බාදී යැ උපපට්ඨ පරිනිබ්බාදී යැ අසඬාපරිනිබ්බාදී යැ සසඬාපරිනිබ්බාදී යැ උද්ධංගසානආකර්මය භාමී යැ සද්ධාවිමුත්ත යැ දිට්ඨිපත්ත යැ කායයක්ඛි යැ යන මේ දෙළොස් පුද්ගලයන්ගෙන් භාවනාභාගීය සූත්‍රය දක්වියැයුතු. අසෙක්ඛභාගීය සූත්‍රය පුද්ගලයන් නවදෙනකුන්ගෙන් දක්වියැයුතු යැ. සද්ධාවිමුත්ත යැ පඤ්ඤාචරිමුත්ත යැ සුඤ්ඤාචරිමුත්ත යැ අනිමිත්තචරිමුත්ත යැ අප්පණ්ණිකචරිමුත්ත යැ උභතොභාගචරිමුත්ත යැ සමසිඬි යැ පච්චේක පුද්ධ යැ සම්මාසම්පුද්ධ යැ යන මේ නවපුද්ගලයන්ගෙන් අසෙක්ඛභාගීය සූත්‍රය දක්වියැයුතු. මෙසේ සත්ත්වාධිෂ්ඨාන වූ ලොකුත්තර සූත්‍රය මේ සම්පි පුද්ගලයන්ගෙන් දක්වියැයුතු.

සත්ත්වාධිෂ්ඨාන වූ ලොකීය සූත්‍රය එකුත්තිසි පුද්ගල කෙනකුන්ගෙන් දක්වියැයුතු යැ : ඒ පුද්ගලයෝ වර්ගයන්ගෙන් දක්වනලද්දහු සමන්වේෂණ කටයුත්තාහු : කිසිවෙක් රාගවර්තයෝ යැ කිසිවෙක් දෝසවර්තයෝ යැ කිසිවෙක් මෝහවර්තයෝ යැ කිසිවෙක් රාගවර්ත ද දෝසවර්ත ද දූභ, කිසිවෙක් රාගවර්ත ද මොහවර්ත ද දූභ, කිසිවෙක් දෝසවර්ත ද මොහවර්ත ද දූභ, කිසිවෙක් රාගවර්ත ද දෝසවර්ත ද මොහවර්ත ද දූභ, රාගමුඛයෙහි සිටි රාගවර්ත යැ, රාගමුඛයෙහි සිටි (රාගාධික) දෝසවර්ත යැ, රාගමුඛයෙහි සිටි මොහවර්ත යැ, රාගමුඛයෙහි සිටි රාග - දෝස - මොහවර්ත යැ. දෝසමුඛයෙහි සිටි දෝසවර්ත යැ, දෝසමුඛයෙහි සිටි මොහවර්ත යැ, දෝසමුඛයෙහි සිටි රාගවර්ත යැ, දෝසමුඛයෙහි සිටි රාග - දෝස - මොහවර්ත යැ, මොහමුඛයෙහි සිටි මොහවර්ත යැ, මොහමුඛයෙහි සිටි රාගවර්ත යැ, මොහමුඛයෙහි සිටි දෝසවර්ත යැ, මොහමුඛයෙහි සිටි රාග - දෝස - මොහවර්ත ඇත්තේ යයි සත්ත්වාධිෂ්ඨාන වූ ලොකීය සූත්‍රය මේ එකුත්තිසි පුද්ගලයන්ගෙන් දක්වියැයුතු.

වාසනාභාගීය (ලොකීය සත්ත්වාධිෂ්ඨාන) සූත්‍රය සීලවත්තාදි පුද්ගලයන්ගේ වශයෙන් දක්වියැයුතු යැ. ඒ සීල්වත්ත පුද්ගලයෝ පස්දෙනෙකි : (සම්පත්තචරිත සංඛ්‍යාත) ප්‍රකාෂී ඕල යැ, (පුද්ගලාධිෂ්ඨානයෙහි ඒ ඒ ඕලයෙන් සුත් පුද්ගලයා ගි.) සමාදානඕල යැ, (කර්මඵලශ්‍රද්ධා රත්නත්‍රයෙහි ශ්‍රද්ධා යන) චිත්තප්‍රසාද යැ, භම්ම යැ, විදර්ශනා ද ' ගි වාසනාභාගීය සූත්‍රය මේ පස් පුතුලන්ගෙන් දක්වියැයුතු යැ. (ධර්මාධිෂ්ඨානසූත්‍රය ප්‍රකාෂීඕලාදී) මේ පඤ්චධර්මයන්ගෙන් (දක්වියැයුතු.)

ධර්මාධිෂ්ඨාන වූ ලොකුත්තර සූත්‍රය දස්සනභාගීය භාවනාභාගීය අසෙක්ඛභාගීය ද යන තුන් සූත්‍රයන්ගෙන් දක්වියැයුතු.

ලොකියඤ්ච ලොකුතතරඤ්ච සත්තාතිවිචාරනඤ්ච ධම්මාතිවිචාරනඤ්ච උභයෙන නිද්දිසිතබ්බං. සද්දං පඤ්ඤාය නිද්දිසිතබ්බං. පඤ්ඤාදියෙන පඤ්ඤාබලෙන අධිපඤ්ඤාසිත්තාය ධම්මවිචාරනවෘත්තියෙහි සම්මාදිට්ඨියා තීරණාය සත්තීරණාය ධම්ම සද්දෙන අනියෙ සද්දෙන බියෙ සද්දෙන අනුපායෙද සද්දෙන අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමිතිදියෙන අඤ්ඤාදියෙන අඤ්ඤාතාවිදියෙන චක්ඛුනා විජ්ජාය බුද්ධියා භූරියා මෙධාය, යං යං වා පන උබ්බතී තෙන තෙන පඤ්ඤාධිවචනෙන නිද්දිසිතබ්බං.

ඥායාං අතීතානාගතපච්චුප්පාදනානි අජිකිතතික්ඛාතිරෝති භීතපාඤ්ඤෙති දුරසතතික්ඛෙති සබ්බතාසබ්බතෙති කුසලාකුසලවිශාක තෙති, සබ්බපතො වා ඡති ආරම්භෙති නිද්දිසිතබ්බං. සද්දඤ්ච ඥායාඤ්ච තද්වගයෙන නිද්දිසිතබ්බං, පඤ්ඤාපි ආරම්භංගුතා ඥායා, යං කීඤ්ච ආරම්භංගුතං අජිකිතතිකං වා බාහිරං වා, සබ්බං තං සබ්බතෙන අසබ්බතෙන ච නිද්දිසිතබ්බං.

දස්සනං¹ භාවනා සංකම්පනං පරම්පනං වික්ඛාජ්ජනං අවික්ඛාජ්ජනං කම්මං විපාකොති සබ්බත්ථ තද්වගං සුතෙත යථා නිද්දිට්ඨං තථා උපධාරස්මිනි උබ්බතානතො නිද්දිසිතබ්බං, යං වා පන කීඤ්ච භගවා අඤ්ඤාතරං වචනං භාසති, සබ්බං තං යථා නිද්දිට්ඨං ධාරස්මිතබ්බං.

දුට්ඨො හෙතු : යඤ්ච කම්මං යෙ ව කිලෙසා. සමුදයො කිලෙසා තත්ථ කිලෙසා සංකිලෙසභාගියෙන සුතෙතන නිද්දිසිතබ්බං. සමුදයො සංකිලෙසභාගියෙන ච වාසනාභාගියෙන ච සුතෙතන නිද්දිසිතබ්බං.

තත්ථ කුසලං චතුති සුතෙතති නිද්දිසිතබ්බං : වාසනාභාගියෙන දස්සනභාගියෙන භාවනාභාගියෙන අනෙක්භාගියෙන ච. අකුසලං සංකිලෙසභාගියෙන නිද්දිසිතබ්බං. කුසලං ච අකුසලං ච තද්වගයෙති නිද්දිසිතබ්බං.

අනුඤ්ඤාතං භගවතො අනුඤ්ඤාතාය නිද්දිසිතබ්බං. තං පඤ්චවිධං : සංවරො පහානං භාවනා සම්මතීරියා කප්පියානුලොමොති. යං දිස්සති තාසු තාසු භූමිසු තං කප්පියානුලොමෙන නිද්දිසිතබ්බං. භගවතා පටික්ඛිතතං පටික්ඛිතතකාරණෙන නිද්දිසිතබ්බං. අනුඤ්ඤාතඤ්ච පටික්ඛිතතඤ්ච තද්වගයෙන නිද්දිසිතබ්බං.

ථවො පසංඝාය නිද්දිසිතබ්බං. සො පඤ්චවිධෙන වෙදිතබ්බො : භගවතො, ධම්මස්ස, අරියසම්මාසං, අරියධම්මානං සිත්තාය ලොකීය-ගුණසම්පත්තියාති. ඵලං ථවො පඤ්චවිධෙන නිද්දිසිතබ්බං.

1. දස්සනා - සිමු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සත්ත්වාධිෂ්ඨාන ද ධර්මාධිෂ්ඨාන ද වූ ලොකීය ද ලොකුත්තර ද සූත්‍රය (ලොකීය ලොකුත්තර) දෙකින් දක්වියැයුතු. (යම් සූත්‍රයෙක ප්‍රඥව ප්‍රකාශිත ද ඒ) 'පඤ්ඤ' පදයෙන් 'ඤාණ' සූත්‍රය දක්වියැයුතු යැ, පඤ්ඤානුන්ද්‍රිය යැ පඤ්ඤාබල යැ අධිපඤ්ඤ සිත්තා යැ ධම්මවිවිධයසම්මොච්ඡාය යැ යම්මාදිවිධී යැ තීරණ යැ සන්තීරණ යැ ධම්මෙඤාණ යැ අන්වයෙඤාණ යැ ඛයෙඤාණ යැ අනුප්පාදෙඤාණ යැ අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාම්භිතන්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤානුන්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤානාවිභවන්ද්‍රිය යැ වක්ඛු යැ විජ්ජා යැ බුද්ධි යැ භූරි යැ මෙධා යැ යන (පඤ්ඤාපරියාය) පදයෙන් 'ඤාණ' සූත්‍රය දක්වියැයුතු යම් යම් පදයක් හෝ ලැබේ ද, පඤ්ඤාධිවචන වූ ඒ පදයෙන් 'ඤාණ' සූත්‍ර යයි දක්වියැ යුතු.

'ඤායා' සූත්‍රය අතීතානාගතප්‍රතප්‍රත්පත්ත වූ ආධ්‍යාත්මික බාහිර වූ භීතප්‍රණීත වූ දුරසන්නික වූ සබ්බතාසබ්බත වූ කුසලාකුසලාධ්‍යාතන වූ භවාලම්බනායෙන් සැකෙවින් හෝ (විස්තරයෙන් හෝ දක්වියැයුතු. ඤාණ ද ඤායා ද සූත්‍රය ඒ උභයලක්ෂණයෙන් දක්වියැයුතු යැ, ප්‍රඥව ද ප්‍රඥාත්තරයකට ආලම්බන වූවා 'ඤායා' නම් වේ. යම් කිසි ඤාණයට විෂය වූ ආධ්‍යාත්මික වූ හෝ බාහිර වූ හෝ රූපාදියක් ඇද්ද ඒ සියල්ල සබ්බත භාවයෙන් ද අසබ්බතභාවයෙන් ද 'ඤායා' යි දක්වියැයුතු.

දස්සන යැ භාවනා යැ සකච්චන යැ පරච්චන යැ විස්සජ්ජනීය යැ අවිස්සජ්ජනීය යැ කම්ම යැ විපාක යැ යන සියලු තැන්හි ද කද්දුකම්ම සූත්‍රය ද ඒ ඒ සූත්‍රයෙහි යම්සේ දක්වන ලද ද එසේ උපධාරණය කොට ලැබෙන පදයන්ගේ වශයෙන් දක්වියැයුතු. තවද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් කිසි අන්‍යාතර වචනයක් (සූත්‍රයෙහි) වදනාසේක් ද, ඒ සියල්ල (සියලු සූත්‍රය ලොකීයාදීන් කෙරෙහි එකක් වශයෙන් හෝ උභය වශයෙන් හෝ) යම් පරිදි දක්වනලද ද එපරිද්දෙන් ගතයුතු.

හේතු ව ද්විවිධ යැ : යම් කර්මයක් වේ ද, යම් ක්ලේශයෝත්ත වෙත් ද ඒ දෙක යැ, (කල්ලෙය වූ මැ කර්මය විපාකයට හෙතු වෙයි යේයි.) සමුදය ඇත්තේ (සමුදය පක්ෂයෙහි වුවාහු) ක්ලෙයවත්ත යැ, එහි ක්ලෙයයෝ සංකිලෙසභාගීය සූත්‍රයෙන් දක්වියැ යුක්තාහු යැ, සමුදය සංකිලෙසභාගීය ද වාසනාභාගීය ද වූ සූත්‍රයෙන් දක්වියැයුත්තේ ය.

එහි කුසලය වාසනාභාගීය දස්සනභාගීය භාවනාභාගීය අසංකම්මභාගීය ද යන යතර සූත්‍රයෙන් දක්වියැයුතු යැ. අකුසලය සංකිලෙසභාගීය සූත්‍රයෙන් දක්වියැයුතු යැ. කුසලය ද අකුසලය ද කද්දුක සූත්‍රයන්ගෙන් දක්වියැයුතු.

අනුඤ්ඤාතය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අනුඤ්ඤාතවචනයෙන් දක්වියැයුතු යැ, එය පඤ්චවිධ යැ : සංවර යැ පහන යැ භාවනා යැ සම්මිකිරියා යැ කප්පියානුලොම යැ 'යි. (සංග්ගේජනානුමි ආදී) ඒ ඒ භූමියෙහි යම්කිසි දක්නාලැබේ ද, ඒ ඒ භූමියෙහි එය (කප්පිය) කප්පියානුලොමයෙන් දක්වියැයුතු යැ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රතික්ෂේප කරනලද්ද ප්‍රතික්ෂේපිත කාරණයෙන් දක්වියැයුතු යැ. අනුඤ්ඤාත ද පටික්ඛිත්ත ද වූයේ ඒ දෙකින් දක්වියැයුතු.

එව සූත්‍රය ප්‍රශංසායෙන් දක්වියැයුත්තේ යැ, හේ පඤ්ච ප්‍රකාරයෙකින් දතයුත්තේ යැ : භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යැ, නිර්වාණධර්ම යැ, ආයාසධ්‍යායා යැ, මාර්ගඵලසංඛ්‍යාත ආයාසධර්මයෝ යැ, ශික්ෂාව පිළිබඳ ලොකීකදුෂ්කම්මපත්තිය යැයි මෙසේ ස්තවය පඤ්චප්‍රකාරයෙන් දක්වියැයුත්තේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉන්ද්‍රියභූමි නවති පදෙහි නිද්දිසිතබ්බං, කිලෙසභූමි නවති පදෙහි නිද්දිසිතබ්බං. එවමෙතාති අට්ඨාරස පදාති භොතාති : නව පදාති කුසලාති නව පදාති අකුසලාතිති. තථා හි වුත්තං : “අට්ඨාරස මූලපද කුභිං දට්ඨබ්බං : සංසතපට්ඨාතෙ”ති. තෙනාහ අයස්මා මහාකම්මායනො :

“නවති පදෙහි කුසලා නවති ව සුඡ්ඡන්ති අකුසලා පක්ඛා,
එතෙ ඛලු මූලපද භවන්ති අට්ඨාරස පදාති”ති.

නිසුභං සංසතපට්ඨානං.

උත්තාමිතා සමත්තා නෙතති යා අයස්මිතා මහාකම්මායනෙන භාසිතා භගවතා අනුමොදිතා මූලාසම්මතීයං සම්මතීයාති.

නෛතිපාකරණං නිට්ඨිතං.

ඉන්ද්‍රියභූමිය සමථාදි නව පදයෙන් දැක්වියැයුත්තී යැ, කිලෙසභූමිය තණ්හාදි නව පදයෙන් දැක්වියැයුත්තී යැ, මෙසේ තෙල අටළොස් පදයෝ වෙති. කුසල වූ නව පදයෝ යැ අකුසල වූ නව පදයෝ යි. එතෙයින් මැ කියන ලදී : "අට්ඨාරස මූලපද කුභිං දට්ඨාඛබ්බා, සාසනපට්ඨානෙ" යි. එයින් වදළඟ ආයුෂ්මත් මහාකාන්‍යායන මහ රහතන් වහන්සේ : "නවහි පදෙහි කුසලා — පෙ — හවන්ති අට්ඨාරස පදානි " යි.

සාසනපට්ඨානය යොදනලද්දේ යි.

ආයුෂ්මත් මහාකවිවායන තෙරඤ්චන් වීසින් වදරනලද භාග්‍යවතුන් වීසින් අනුමොදිත වූ මූලසංගීතියෙහි ලා සංගීත වූ නොත්තිය මෙතෙකින් සමාප්ත යි.

නොත්තිපුකරණය නිමි.

ලබ්‍රහ්ම ලභිකානන්ද ස්ථවිරයන් වීසින් ලියනලද නොත්තිප්පකරණව්‍යාකාශනය නිමියේ යි.

නෛතථීයකරණ
ගාථාදීපාදනුකතමණිකා .
(උද්ධෘතස්ථාන සහිත සි)

	පිටුව
අක්කරං පදං ඛ්‍යාණං .	12
අජාතං අභූතං අනුපද්ධං ච	84
අජ්ජ භිංසං තතො කප්පා (සංකීර්ණෙර ගාථා - අපදන පාළි)	200, 204, 208
අජ්ජෙවි කිව්වං ආතප්පං (මජ්ඣිමනිකාය - භද්දකරතනසුත්ත, ලොමසකඛ්ඛිස ථේරාපදන.)	218
අජ්ඣතං ච ඛග්ගිං ච ()	208
අඤ්ඤාථා භාචි ගවසතො (උදනපාළි - තඤ්චක)	232
අනිතං නාඤාගමෙය්‍ය (ම. නි. භද්දකරතනසුත්ත, ලොමසකඛ්ඛිස ථේරාපදන.)	218
අනතනා හි කතං පාපං (ධම්මපද අනතවක)	274
අනතානං චෙ පියං ජඤ්ඤ (කොසල සංයුත්ත)	260
අත්ථස්ස නච පදානි	12
අභිංසං පටිපන්නාහං (නාචාචිමිනවච්ඡු)	202
අධම්මවාථි හි නරො පමතො ()	270
අධම්මෙහ ධනං ලභිං ()	188
අනතකොනාථිපන්නස්ස (කොසල සංයුත්ත)	260, 266
අනතරායාසු භවිස්සන්ති ()	188
අපි මා'පි පංසුප්පෙසු ()	204

පිටුව

අපමනෙන් අයං කලී	-	-	190
(මුහුර්තය, චතුර්විධාන-කල්පය, දක්ෂිණානුකූල-පරිචය)			
අපමාද, අමතපද	-	-	56
(විමලපද - අපමාදවය)			
අපමාද, පමාද	-	-	190
(මුහුර්තය, අපමාද)			
අභිලාෂ, අභිලාෂ	-	-	258
(අභිලාෂ, අභිලාෂ)			
අභිලාෂ, අභිලාෂ	-	-	16
(අභිලාෂ, අභිලාෂ)			
අමත, පමාද, ව. සිව. ව. වෙ. ව.	-	-	84
()			
අයං, ව. මල, සමුච්ඡිද	-	-	184
(විමලපද - මලවය)			
අයං, ව. දක්ෂිණ, අභිලාෂ	-	-	224
(අභිලාෂ, අභිලාෂ - අභිලාෂ)			
අයං, ලොක, අභිලාෂ, අභිලාෂ	-	-	232
(උදාහරණ - අභිලාෂ)			
අයං, අභිලාෂ, අභිලාෂ, අභිලාෂ	-	-	204
()			
අරක්ෂිත, අරක්ෂිත	-	-	124
(උදාහරණ - අරක්ෂිත)			
අර්ථ, වර්තමාන, මනස	-	-	208
()			
අර්ථ, අර්ථ, ලොක	-	-	24, 104
(අර්ථ, අර්ථ - අර්ථ)			
අර්ථ, 'අර්ථ, අර්ථ, ව.	-	-	82
අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ	-	-	198
(අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ)			
අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ	-	-	8, 22
අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ	-	-	262
()			
අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ	-	-	58
(අර්ථ - අර්ථ)			
අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ	-	-	64
(අර්ථ, අර්ථ - අර්ථ)			
අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ, අර්ථ	-	-	42, 80

සංචාරිකාදානුකූලකෘතිය

203

පිටුව

ඉදං දික්ඛාන අවජරියං	-	-	200
ඉදං හි තං ජෙතවනං	-	-	218
(මිත්තිමනිකාය - අනාථවිකේකොවාදසුත්ත, දෙවපුත්ත සංයුත්ත)			
ඉමමිහි වා'යං සමයෙ	-	-	188, 202
(ඉතිවුත්තකපාළි - දුතියවග්ග, සොත්තපත්තිසංයුත්ත-සරනාතිවග්ග)			
උච්ඡිද්ධ සිනෙහමයතනො	-	-	58
(ධම්මපද - මග්ගවග්ග)			
උද්ධං අසඛා සබ්බධි විපාකුප්පො	-	-	96, 210
(උද්ධපාළි - චූළලවග්ග)			
උභික්ඛමිත්ථං චරති	-	-	258
(සක්කසංයුත්ත)			
උභික්ඛං තිත්ථිව්ත්තනානං	-	-	258
(සක්කසංයුත්ත)			
උභො පුඤ්ඤං ච පාපං ච	-	-	260, 266
(කොසල සංයුත්ත)			
උමාරං චත තං ආසි	-	-	204
()			
එකතීසමඛි කප්පමඛි ජිනො අනෙජො	-	-	106
()			
එකත්තතාය ධම්මො	-	-	10
එකමති පදට්ඨාසෙන	-	-	8
එකායනං ජාතිබ්බන්තදස්සි	-	-	282
(සතිපට්ඨානසංයුත්ත - භාලුද්දවග්ග)			
එතදෙව අහං මසෙඤ්ඤ	-	-	256
(සක්කසංයුත්ත)			
එතදෙව තිත්ථිකතාය	-	-	256
(සක්කසංයුත්ත)			
එතං වාහං අරතාමි	-	-	190
()			
එතං දල්ඛං ඛනිනමාහු ධිරං	-	-	58, 226
(කොසලසංයුත්ත, ජාතක - දුක්ඛිපාත - නතංදල්ඛවග්ග)			
එතෙ සොළස භාරො	-	-	4
එමිසමනං යපාතුතං	-	-	232
(උද්ධපාළි - නද්දවග්ග)			
එවමෙවං මනුස්සෙසු	-	-	186, 194
(චතුක්කඛුත්තර - පත්තකමමවග්ග)			

පිටුව

එම්. අම්බර්ගුණ	-	-	200
()			
එම්. විශ්ව. ආචාර්ය.	-	-	218
(මජ්ඣිමනිකාය - භද්දකර්මසූත්‍රය, ලොමසකඛිතිපෙරුපදාන)			
මල්ලානකොට්ඨකප්පක	-	-	12
කප්. බණ්ඩා අත්තනා	-	-	188
()			
කදහ. නන්ද. පණ්ණාස.	-	-	212
(භික්ෂුසංග්‍රහ - නන්දවග්ග)			
කපිල. නාම නගර.	-	-	208
()			
කම්ම. විජ්ජා, ව. ධම්ම, ව.	-	-	218
(මජ්ඣිමනිකාය - අනාපට්ඨකානුසංවාදසූත්‍රය, දෙවනාංගසූත්‍රය)			
කාමනි. ජාලාසංඝාත	-	-	58, 184
(උදකපාඨි - චූළවග්ග)			
කාම. කාමසංඝාත	-	-	14, 102
(සුත්තනිපාත - අව්භිකම්ම)			
කාම. මහාදාස, ව. මා. වා.	-	-	268
(සංකතංග්‍රහ)			
කාමෙසු නාමිකිපේඛිත	-	-	32, 36
(සුත්තනිපාත - පාරායනවග්ග)			
කිත්තතිසංඝාමි නෙ සනථි.	-	-	246
(සුත්තනිපාත - පාරායනවග්ග)			
කිත්ත නුඤ්ඤි මා. නුඤ්ඤි	-	-	212
(භික්ෂුසංග්‍රහ - නිසංග්‍රහ)			
කි. සු ජේනි. සුබ. නෙති	-	-	212
(බ්‍රහ්මසංග්‍රහ - අරහත්තවග්ග)			
කි. සු හනෙ උප්පත්ති.	-	-	212
()			
කි. සුඛ භික්ඛා ජනනා අනෙකා	-	-	278
(දෙවනාංගසූත්‍රය)			
කුම්මාස. විකම්මි. නන්ද	-	-	208
()			
කුසලාකුසලො ධම්ම	-	-	8
කෙන නෙ නාදිසො විශේෂා	-	-	202
(විමානවිඤ්චා-නාමාවිමාන)			
කෙන සු නිවුතො ලොකො	-	-	22, 104
(සුත්තනිපාත-පාරායනවග්ග)			

කෙන සුඛසාහසො ලොකො (දෙවතා සංග්‍රහය)	-	-	40
කොංගිමකධරු හික්කු ()	-	-	186
කොංගි ජේතියා සුඛං සෙතී (දෙවතා සංග්‍රහය-කිංතවිකා)	-	-	213
කොංගි හතෙ උපපතියං ()	-	-	212
කොංගි හෙතු සිත්තඥාය ()	-	-	200
කෙතනං වදානං නිරසාදාං වා (සුත්තනිපාය-අට්ඨකවිකා)	-	-	14
ගමනිරං වෙච්ඡ උපපායං ()	-	-	84
ගුණං වෙ තරමානානං (චතුක්කධතුතර-පානකමිවිකා)	-	-	186, 194
වක්කුමා වසමානිව (උදාහරණ-සොඤ්ඤා)	-	-	16
චතුක්කං අරියසම්මානං (සම්මාන-සොඤ්ඤා)	-	-	248
චරතති බාලා දුමමධා (දෙවිසුත්ත සංග්‍රහය, ධම්මපද-බාලවිකා)	-	-	188
වොරෙ යථා සනිසුඛෙ ගතියො (මජ්ඣිමනිකාය-රට්ඨපාලසුත්ත)	-	-	54, 186
ජන්දා දෙසා හතා මොහා (චතුක්කධතුතර-චරවිකා)	-	-	184
ජන්තමිතිවිකානි (උදාහරණ-සොඤ්ඤා)	-	-	224
තණං ව අවිජ්ජාපි ව ()	-	-	10
තණං ව අවිජ්ජාපි ව ()	-	-	6
තනො අග්ගිසිඛාවණො ()	-	-	200
තනො ව කතතිසො පුණො ()	-	-	208
තනො ව විසුද්ධතං පනො ()	-	-	208
තතො කරෙය්‍ය කල්‍යාණං (කොංගිසංග්‍රහය)	-	-	260

පිටුව

තඟ්ගි ජනතු සදසනෙ:	-	-	16
(සුතතනිපාත-අට්ඨකච්ඡය)			
තඟ්ගි රක්ඛිත විතතංග	-	-	72, 148, 156
(උදහපාය-මෙඛිලය)			
තඟ්ගි හි තෙ සුචිතො විතකොකා:	-	-	100, 102
(උදහපාය-පාටලීගාමිවග්ග)			
තඟ්ගි හි පණ්ණිතො පොකො:	-	-	218
(මී : නිකාය-අනාඨපිණ්ණිකොවාදසුතත)			
තඟ්ගි ච ඔක්කපසි ඛම්මසුතතම.	-	-	206
()			
තඟ්ගි මනුසො: ඛලිමාහිහාරි	-	-	206
()			
තඟ්ගි චෙ කාමිකංගංග	-	-	14, 102
(සුතතනිපාත-අට්ඨකච්ඡය)			
තඟ්ගි නිබ්බුතංග හිකුච්ඡො:	-	-	234
(උදහපාය-නන්දවග්ග)			
තඟ්ගි ච චිතං සුචි:	-	-	208
()			
තඟ්ගි කම්මංග විපාකතො අහං	-	-	206
()			
තඟ්ගි තෙහ පාපිකො:	-	-	258
(සකකංගුතත)			
තං වංගං අහිකුමි	-	-	248
(සුතතනිපාත-පාරාසනවග්ග)			
තං දෙවතා කම්මසුලා උලාර	-	-	222
(කම්මකංගුතත-කොට්ඨකාමිවග්ග)			
තානි එතානි දිට්ඨානි	-	-	248
(කම්මකංගුතත-කොට්ඨකාමිවග්ග)			
තං කම්මං කට්ඨිකං	-	-	208
()			
තඟ්ගි ච නසා අනුතා:	-	-	12
තුලමතුලං ච සමාචං	-	-	92
(දිඝනිකාය-මහාපට්ඨිකානුසුතත, ඉද්ධිපාදකංගුතත- වංගුලවග්ග, අට්ඨකච්ඡයනතර-භූමිවාලවග්ග, උදහ- පායිජ්චවකිවග්ග)			
තෙ ගුණෙහි පකාසනති	-	-	24
()			

පිටු

තෙව්ගේ: ඉඟිපතෙතා ව (හික්කුසංයුතත)	-	-	224
දසකම්මපථ නිගෙවිත ()	-	-	274
දිසාලොචනමංකසු	-	-	6
දුක්කරං වා'පි කුරෙහති (දෙව්පුත්තසංයුතත-කාමදසුතත)	-	-	216
දුක්කරං දුතතීතිකමං ව (දෙව්තාසංයුතත-නාදනවිග්ග)	-	-	190
දුග්ගමෙ විතමෙ වා'පි (දෙව්පුත්ත සංයුතත-කාමදසුතත)	-	-	216
දුබ්බණ්ණකො දුබ්බවිවරෙ (හික්කුසංයුතත)	-	-	224
දුලලකං වා'පි ලහනති (දෙව්පුත්තසංයුතත)	-	-	216
දුග්ගමාදකං වා'පි සමාදකනති (දෙව්පුත්තසංයුතත)	-	-	216
දුරෙ සතොතා පකාසෙහති (බිම්මපද-පකිණ්ණකවිග්ග)	-	-	24
දෙව්පුත්ත සරිරවණ්ණ ()	-	-	204
දෙවෙසු දෙව්ගොහග්ගං ()	-	-	200
දෙසතා විවිගො යුතති	-	-	4
දොදසපද්ධති සුතතං	-	-	2
ධම්මං ව පඨමානං	-	-	8
ධම්මං දෙසෙති ජිනො	-	-	8
ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මවාරිං (මහාධම්මපාල ජාතක - දසකතිපාත, අගොභර ජාතක-විතතිතිපාත)	-	-	14, 54, 70
හ උදකෙන සුචි හොති (උදනපාය-බොධිවිග්ග)	-	-	222
හ තං කම්මං කතං සාධු (සංයුතතතිකාය-බෙම්සුතත, බිම්මපද-බාලවිග්ග)	-	-	188
හ තං දලකං බකිනමාහු ධීර (කොසලසංයුතත-බකිනසුතත, ජාතක-දුක්කතිපාත-නතංදලවිග්ග)	-	-	56, 226

			පිටුව
නැව් අත්තනමං පෙමි.	-	-	278
(දෙව්තාසංයුත-නැව්නවය)			
නැව් අනන්තා කුණා අනන්තා	-	-	270
(ජාතක-වතුකකතිපාත-පුරිමිනැවය)			
නැව් විනෙත පතනනමි	-	-	200
()			
නැව් පුත්තනමං පෙමි.	-	-	278
(දෙව්තාසංයුත-නැව්නවය)			
නැව් පුත්තනමි පුත්තමි.	-	-	56
(දෙව්තාසංයුත-නැව්නවය, මාරසංයුත-ආයුචය පුත්තනමිපාත උරගමය)			
නහං ඵලෙය පඨවි චලෙය	-	-	56
(මාරසංයුත-ආයුචය)			
නමො තෙ පුරිසාජ්ඣෙ	-	-	222
(බ්‍රහ්මසංයුත - බජ්ජනියමය, ඵකාදසකඛ්ඛානතර- නියමය)			
නමිදං සිව්ලමාරණ	-	-	222
(භික්ඛුසංයුත-නවභික්ඛුසුත)			
නමිති ච පදෙති කුසලා	-	-	6,288
න හි ඛම්මො අඛම්මො ච	-	-	272
(අකොඤ්ඤාජාතක-විසතිනිපාත)			
න හි පාපං කතං කම්මං	-	-	240
(ඛම්මපද-බාලවය)			
න හි සත්ථං සුභිසිතං	-	-	190
(කොකාලිකජාතක-වතුකකතිපාත)			
නාභිනැව් අයතනං	-	-	222
()			
නිරයං පාපකම්මිකා	-	-	188
(කොකාලිකසුත ?)			
නෙරුතනමිසිපායො	-	-	8
පච්චිකඛං ඛම්මං අපි ච තථානතො ජනො	-	-	208
()			
පච්චුප්පන්නං ච යො ඛම්මං	-	-	218
(මජ්ඣිමනිකාය-භද්දකරනසුත, ලොමසකඛිග පෙරපදන)			
පඤ්ච ජනෙ පඤ්ච ජනෙ	-	-	252
(දෙව්තාසංයුත-නැව්නවය, ඛම්මපද-භික්ඛුචය)			

පිටුව

පඤ්ඤා වෙව් සති ව (සුත්තනිපාත-පාරායනවග්ග)	-	-	28, 30, 106
පඤ්ඤා හි සෙව්වා ලොකග්ගී (ඉතිවුත්තකපාටි-දුතියවග්ග)	-	-	246
පඨමො භාදිකාවට්ටො	-	-	4
පඨවිසමො භාදි විත්තො ()	-	-	256
පඨරුපකාරි බුරව් (ගඤ්ඤාසංයුත්ත, සුත්තනිපාත-ආලම්බකසුත්ත)	-	-	214
පදකම්මං කරිත්තං ()	-	-	200
පද්ධතිවිත්තං ඤාත්තං (ඉතිවුත්තකපාටි-දුතියවග්ග)	-	-	188
පද්මපුප්පති පුප්පති (භාවාවිමානවිත්ත)	-	-	202
පරිතිබ්බතො ලොකවිකාසකම්මි ()	-	-	206
පරිසන්තකතං දුක්ඛං ()	-	-	208
පවිසන්තං රජමග්ගොන ()	-	-	200
පසන්තවිත්තං ඤාත්තං (ඉතිවුත්තකපාටි-දුතියවග්ග)	-	-	202, 208
පිණ්ඩාය කොසිලං පුරං ()	-	-	200
පියො ව ගරු භාවනීයො (සත්තකඛ්ඤානන්ද-දෙවනාවග්ග ?)	-	-	244
පුච්ඡිතා දෙවතො සංඝං (විමානවිත්ත-භාවාවිමාන)	-	-	202
පුඤ්ඤාති කරිත්තං ()	-	-	236
පුරිසංගා වටංගකො ()	-	-	200
පුරිසංගා හි ජානංගා (බ්‍රහ්ම සංයුත්ත, දසකුඛ්ඤානන්ද, සුත්තනිපාත-කොකාලිකසුත්ත)	-	-	190
ඵලං වෙ කදලීං භන්ති (බ්‍රහ්මසංයුත්ත-පරිතිබ්බානවග්ග, ලාභකතොරසංයුත්ත-සංඝභෙදවග්ග, චතුක්කඛ්ඤානන්ද-පත්තකම්මවග්ග)	-	-	186

පිටුව

වතභිංස ලක්ඛණවර්ණ	-	-	204
()			
බාරණසිං නගරේ	-	-	208
()			
බාරණසිං ගමිණාථි	-	-	264
(විනය-මහාවංශපාළි, මජ්ඣිමනිකාය-අරියපරිශෙසන සූතය)			
බාහිනි: පාපකෙ බලේම	-	-	220
(උදනපාළි-බොඬිවංශ)			
භිශෙයා බාලා පකුජේඛිග්ගං	-	-	256
(ගක්ඛසංයුතය-සුචිරවංශ)			
මහානට්ඨබ්බිකො: සෙවෙභ්:	-	-	280
(බමමපද-මහවංශ)			
මවුනාබ්බාගතො ලොකො:	-	-	40
(දෙවනාංගය-අනිවංශ)			
මනසා වෙ පසකෙනන	-	-	216
(ගක්ඛසංයුතය-ඉන්ද්‍රකවංශ)			
මනොපුබ්බබ්බාසා බමම:	-	-	184, 192
(බමමපද-ගමකවංශ)			
මාතරං පිතරං භතානු:	-	-	246
(බමමපද-පක්ඛණ්ණවංශ)			
මාදිසා වෙ ජනා: හොනති	-	-	264
(විනය-මහාවංශපාළි, මජ්ඣිමනිකාය-අරියපරිශෙසන සූතය)			
මිද්ධි යද හොති මහග්ගසො: ව	-	-	54, 184
(බමමපද-නාගවංශ)			
මුඛදුග්ග විතුන අනරිය	-	-	192
(සුත්තනිපාත-මහාවංශ, කොකාලිකසූතය)			
මොහගමබ්බකිනො: ලොකො:	-	-	94
(උදනපාළි-චූලවංශ)			
ගත්ථ ආපො: ව පඨවි	-	-	220
(උදනපාළි-බොඬිවංශ)			
ගථාපි මුලෙ අනුපඤ්චෙ දලො	-	-	68
(බමමපද-තණ්හවංශ)			
ගථාපි භමරො පුප්ථං	-	-	276
(බමමපද-පුප්ථවංශ)			
ගථා: පුරෙ තථා: පච්ඡ:	-	-	32
(ඉන්ද්‍රියසංයුතය)			

ගා.පා.දිපාදානුකූලකමණිකා

301

පිටුව

ගා.පා.ගතං නිකායිපෙපයා (ඉතිවුත්තකපාළි-දුතියවග්ග)	-	-	188, 202
ගා.පි.ඤ්ඤා පඨවිං සිතො සියා (සුත්තනිපාත-වුලලවග්ග)	-	-	250
ගා. පි අත්තනා වෙදි (උදනපාළි-බොධිවග්ග)	-	-	220
ගා. සකෙසු ධම්මසු (උදනපාළි - බොධිවග්ග)	-	-	222
ගා. හවෙ පාඤ්ඤාචරිතා ධම්මා (උදනපාළි - බොධිවග්ග)	-	-	212, 222
ගා.මෙතං පඤ්ඤා අපුච්ඡි (සුත්තනිපාත - පාරායනවග්ග)	-	-	28, 32, 106
ගා. අවිච්ඡාදනසංකප්පාදි (ධම්මපද - අත්තවග්ග)	-	-	274
ගා. කායෙහි වාචාය ධම්මපද - බ්‍රාහ්මණවග්ග)	-	-	274
ගා. තං තඤ්ඤාධම්මසු ()	-	-	200
ගා. පපඤ්ඤා සිති ව නෙඤ්ඤා (උදනපාළි - වුලලවග්ග)	-	-	60
ගා. සෙසුපමං චිත්තං (උදනපාළි - මෙඤ්ඤාධම්ම)	-	-	220
ගා. සංකප්පාදි සම්මං ගතානි (ධම්මපද - අරහත්තවග්ග)	-	-	242
ගා. සංකප්පාදි සුභාසිතානි (සුත්තනිපාත - සභිගසුත්ත)	-	-	252
ගා. කිංඤ්ඤා සම්මප්පාදානි (සුත්තනිපාත - පාරායනවග්ග)	-	-	248
ගා. ව කාමසුඤ්ඤා ලොකෙ (උදනපාළි - චූළඤ්ඤාධම්ම)	-	-	244
ගා. වසන්තං අදනතදම්මසං ()	-	-	204
ගා. තං ලොකානුගතං ඤාණං ()	-	-	246
ගා. පුච්ඡිතං ව විග්ගාඤ්ඤා ව	-	-	8

පිටුව

ශ. මයා පසුතං පුඤ්ඤං ()	-	-	204
ශ. ලොකො සුජගතෙ	-	-	2
ශ. වෙවි දෙතනා ශං ච	-	-	2
ශාදිතං වපතෙ ඩිජ. (සක්කසංයුතන - සුචරවණ)	-	-	274
ශාති සොතාති ලොකයම්. (සුතතතිපාත - පාරායනවණ)	-	-	26, 106
ශෙ අරිසසච්චාති විභාවයනති (සුතතතිපාත - මහාවණ)	-	-	250
ශෙ කෙචි භුතා භවිසානති වාපි (උදනපාළි - සොණවණ)	-	-	244
ශෙ කෙචි සොකා පරිදෙවිතා ච (උදනපාළි - පාවලිගාමවණ)	-	-	100
ශෙ ච සබ්බාතඛම්මං සෙ (අභිසම්මසංයුතන, කළාරඛතතිගවණ, සුතතතිපාත - පාරායනවණ)	-	-	32
ශෙ ඛම්මං ශං ඛම්මං.	-	-	10
ශෙ ඛම්මං ශංමුලා	-	-	10, 124
ශෙන කෙනචි වණ්ණණන (සක්කසංයුතන - ඉන්ද්‍රකවණ)	-	-	214
ශෙ හං පජානනති යතොතිදුතං. (සුතතතිපාත - චුල්ලවණ)	-	-	216
ශෙසං ච සුසමාරභා (ඛම්මපද-පක්ෂණකවණ)	-	-	50
ශො අකුසලෙ සමුලෙහි	-	-	10
ශො ඉමං සමුද්දං සගතං සරක්කසං. (වෙදනාසංයුතන - සමුද්දවණ)	-	-	230
ශො කාමෙ පරිච්ඡේදති (සුතතතිපාත - අරිස්සවණ)	-	-	14, 102
ශො ච පටිච්චුප්පාද	-	-	10
ශො දුක්ඛමිදුක්ඛි යතොතිදුතං. (මාරසංයුතන - දුතිය, තතියවණ)	-	-	92
ශො නිද්දියං පසංසති (මතුක්කඛුතතර - භණ්ඩගාමවණ, පුභවසංයුතන, දසකඛුතතර, සුතතතිපාත, කොකාලිකසුතන)	-	-	190
ශො හෙති විපල්ලාසෙහි	-	-	10

පිටුව

යො: ප්‍රාග්මණො: බාහිතපාපධමේමි, (උද්ගතපාප්‍රි-බොධිමය්‍ය)	-	-	220
යො: ලොභගුණේ අනුසුතො: (සුතතනිපාත-මහාවය්‍ය)	-	-	193
යො: සො: අංභද්‍ර පුරිසො: ()	-	-	200
යො: හවෙ බලවා සතො: (සකකසංයුතත-සුචරිමය්‍ය)	-	-	258
යො: හි අත්ථං ච ධම්මං ච ()	-	-	190
රජමාකීරසෙ අභිතාය (සුතතනිපාත-මහාවය්‍ය)	-	-	192
රතො: අත්ථං න ජානාති ()	-	-	24, 58
රුගො: ච දෙගො: ච ඉතොතිදහා: (යකඛසංයුතත-ඉද්ධකමය්‍ය, සුතතනිපාත-චුලලමය්‍ය)	-	-	216
රුගො: ච දෙගො: ච කුතොතිදහා: (යකඛසංයුතත, සුතතනිපාත)	-	-	216
ලභිංහ මානුසතො: දො ()	-	-	236
ලොහං ච තාණං අරණං අනඛණං ()	-	-	84
ලොහා: ඛණ්ඨි අතතාහං ()	-	-	188
මාචං මහං ච පණ්ඩාර සම්මා: (දෙවතාසංයුතත-කිත්තිමය්‍ය)	-	-	278
මාචානුරකි මහසා සුතංචිතො: (ධම්මපද-මය්‍යමය්‍ය)	-	-	272
මිරතො: කාමසංකුසල (දෙවපුතතසංයුතත-අනාථපිණ්ඩකමය්‍ය, සුතතනිපාත-උරගමය්‍ය)	-	-	214
මිහ්‍යජ්ඣමහි පඤ්ඤා	-	-	10
මුත්තමහි ඵකධමේම	-	-	8
මෙය්‍යාකරණේසු හි යෙ	-	-	10
මෙව්මහාති බහුති තු	-	-	10
මෙව්මහො: ච පඤ්ඤාති	-	-	4
සමිකාසනා: පකාසනා:	-	-	12

පිටුව

සචෙ ව පාපකං කම්මං (උදානපාළි-සොණවග්ග)	-	-	188
සචෙ'පි කෙවලං සබ්බං (මාරකංසුත්ත-දුතියවග්ග)	-	-	56
සචෙ භායථ දුක්ඛස්ස (උදානපාළි-සොණවග්ග)	-	-	188
සච්චිනාමො ජනො ඛෙමො ()	-	-	282
සට්ඨිවග්ගසහස්සානි (ජාතක-චතුක්කනිපාත-පුට්ඨිකදවග්ග)	-	-	270
සතං සහස්සානං නිරිඛුද්දනං (බ්‍රහ්මසංසුත්ත, චතුක්කඛතුත්තර-ථෙරවග්ග, දසස්සඛතුත්තර ථෙරවග්ග, සුත්තනිපාත-මහාවග්ග)	-	-	190
සතතියා වග මමචෙඨා (දෙවනාසංසුත්ත-සතතිවග්ග)	-	-	214
සත්ථා ව අපාට්ඨකමො ()	-	-	282
සඤ්ඤානො අරහතං (ගක්කසංසුත්ත, සුත්තනිපාත-උරගවග්ග)	-	-	212
සනතිජ්ඣිතං පසාථ ඉරිය මානං ()	-	-	224
සබ්බගන්ථපට්ඨිනස්ස (ගක්කසංසුත්ත-ඉන්ද්‍රකවග්ග)	-	-	214
සබ්බපාපස්ස අකරණං (ධම්මපද-බුද්ධිවග්ග)	-	68, 120, 254, 278	
සබ්බලොකුත්තරො සත්ථා ()	-	-	282
සබ්බො දිසා අනුපරිගම්මි චේතසා (උදානපාළි-සොණවග්ග)	-	-	244
සබ්බො ඛගනතා නිවග්ග ()	-	-	214
සබ්බො ධම්මො අනත්තානි (ධම්මපද-මග්ගවග්ග)	-	-	16, 250
සබ්බො සංඛාරා අනිච්චානි (ධම්මපද-බුද්ධිවග්ග)	-	-	16, 248, 250
සබ්බො සත්තා මරිස්සානනි (කොසලසංසුත්ත - කොසලවග්ග)	-	-	138, 140
සබ්බකං භාරානං	-	-	8

පිටුව

සමණපද්මසඤ්චයො	-	-	282
()			
සමප්ථො ව ච පයානා ව	-	-	6
සවනභි සබ්බධි සොනා	-	-	26, 104
(සුතනතිපාන - පාරායනවග්ග)			
සභායො වතීමෙ භික්ඛු	-	-	222
(භික්ඛුසංග්ගත - සභායනග්ගත)			
සා දෙවනා අතතමනා	-	-	203
(නාමාවිමානවදාන)			
සාමාකපඤ්ඤාදනමනමෙව හි	-	-	204
()			
සාරිපුත්තොව පඤ්ඤාය	-	-	218
(මජ්ඣිමනිකාය - අනාථපිණ්ඩිකොවාදසුත, භික්ඛුසංග්ගත - මහානාගසුත)			
සුක්ඛිවරුපා වතීමෙ මනුස්සා	-	-	186
()			
සුඛකාමාහි භූතාහි	-	-	54, 186, 194
(උදානපාළි - ඉච්චිකුදවග්ග)			
සුඛං සගනභි බුතයො	-	-	214
()			
සුඤ්ඤකො ඉන්ද්‍රියානං අවේකධම්ම	-	-	16
(සුතනතිපාන - පාරායනවග්ග)			
සුභෙහ කමෙවන වජ්ජනි සුග්ගතිං	-	-	276
()			
සුවණ්ණජ්ජනං නාමං	-	-	203
(නාමාවිමානවදාන)			
සුවතීනා කපපිතෙහ	-	-	222
(භික්ඛුසංග්ගත - කපපිතසුත)			
සුසුඛං වත නිබ්බානං	-	-	246
()			
සොචති පුත්තෙහි පුතතිමො	-	-	56
(දෙවනාසංග්ගත-නාදනවග්ග, මාරසංග්ගත-ආයුචග්ග, සුතනතිපාන - උරගවග්ග)			
සො වරිමං පබ්බජිතාන	-	-	200
()			
සො තං වට්ඨංගකං සුරතිං	-	-	200
()			

			පිටුව
සො. මෙ ධම්මමදෙසෙසි	-	-	208
()			
සො. මං ආමොවාචීපසනනවිසේනා	-	-	206
()			
සොළස හාරා හෙතරි	-	-	2
සොළස හාරා පඨමං	-	-	12, 124, 156
සොනහල් අත්තසම්භූතා	-	-	216
(සකඛසංසුතන-ඉඤ්ඤාචක්ක, සුතතභිපාත-වුලලචක්ක)			
හට්ඨං චිත්තං පසාදෙතා	-	-	208
()			
හාරා බ්‍යඤ්ඤාචර්මයා	-	-	2

සකුකුනාමානුකතමණිකා

පිටිවිකකං		පිටිවිකකං	
අභිතුලිමාල	අ	ඛනිස	56
	22, 26, 28, 32, 36,	ඛොතක	246
	104, 106		
	අචච	න	212
	අනාචපිණ්ඩික	නිරබ්බද	264
	අබ්බ		
	අබ්බද	ඝ	208
	අරිච්ඡ	පඤ්චාල	264
	අහහ	පඤ්ච	198, 260
	අනන්ද	පාදසන	104
ඉසිදත්තපුරාණ	200, 210	පුණ්ඩරික	264
	අහසාර		
	ඉ	බාණ්ඩ	20, 208, 264
	ඉසිපත්ත	බ්‍රහ්මදත්ත	208
	උ	ඔ	196
	උපක	මහාකච්චාන	2, 22, 44, 48, 52
	උපරිච්ඡ	64, 104, 106, 114, 156, 288	
	උප්පක	මහානාම	192, 194
		මහාපදුම	152
කපිලවස්ථු	ක	මොක්කලාන	264
	192, 208	මොහරජ	16
	කප්පික		
	208	රඬ	50, 60
	කප්පින		
	222	ච	62
	කාසි	චක්කලි	200
	264	චෙපච්ඡිනති	256, 268
	කුමුද		
	142, 162, 264	ඝ	256, 258, 272
කොකාලික	196, 200	සාකෙත	194
		සාරිපුත්ත	218, 220, 264
	ක	සාච්ඡි	194, 196
	කිජ්ඣකුච	සිඬි	206
	56	සුභත්තත්ත	142
	යොතම	සොහනික	264
	208, 212, 278		
	ගොඨික		
	62		
	ජ		
ජෙනවිත	194, 196, 218		
	ත		
	212		
	ද		
	දෙවදත්ත		
	142		

විශේෂපදනුකතමණිකා

පිටුබහා

අ	
අතිඤ්ඤානො	222
අතිස්සාමි	190
අනුගලකඛ්ඛාර	144, 184
අනුගලං	274, 276
අනඛරං	12
අඛිකුසෙ	4, 12
අගභි	40
අගභිගමනං	164, 168, 172
අඤ්ඤානාච්ඡේදයං	28
අඤ්ඤාච්ඡේදයං	28
අට්ඨාරකමූලපද	2, 6
අතිධොනවාරිතා	184
අතතකම්මපණ්ඩානං	48
අතතානුදිට්ඨි	16
අදකුමරණං	138
අභිට්ඨානො	4, 10, 184
අනඤ්ඤානඤ්ඤාසංඝිතච්ඡේදයං	28
අතිගතො	140
අනුගිතී	8, 22, 260
අනුඤ්ඤාතං	276, 278, 280
අනුනසො	102
අනුපාදොද ඤාණං	28
අනුලොමපභානං	42
අනුගතී	28
අනුගතීවචනං	88
අනුසොතභාමි	234
අනෙකධාතුලොකො	142
අප්පඤ්ඤපටිපද	140
අපාටිකකිංකං	32
අපාමාදො	56
අබහන්ධං	52
අභිලෙපනං	104
අරණච්ඡාරිමඤ්ඤි	204
අරණං	262
අරිගධමෙමභි	52

පිටුබහා

අචංසිරා	216
අච්ඡා	110
අච්ඡාච්ඡානිතං	262, 264, 266
අභංගිරං	218
අභෙග්ගාභිතං	220, 222, 224, 282, 284
අසංඛලඛෙකා	112
අසාංසො	14
ආ	
ආකාසඤ්ඤායතනං	44, 62
ආතිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං	44, 62
ආගභි	98, 100
ආගාලනා (පටිපද)	138
ආණ්ඩකී	16
ආනාපි	50, 122
ආදිකලාංගණං	20
ආදිනවෙ	14, 16, 18
ආනෙඤ්ඤාභිගඛ්ඛාර	144
ආපොඛානුං	108
ආවලො	4, 8, 152
ආභවිවචනං	38
ඉ	
ඉඤ්ඤාතං	56
ඉතතරං	50
ඉඤ්ඤාලොකො	22
ඉඤ්ඤාභූමි	288
ඉඤ්ඤානි (නිඤ්ඤා)	254
ඉරිතං	262
ඉරිමානං	232
උ	
උග්ගච්ඡාඤ්ඤාසංඝ	18, 178, 180
උග්ගාචනා	20
උතතානිකමමං	20, 121
උදකාරි	210
උදකො	18

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

	පිටිබිබකා
උදව්‍ය	170
උදගබ්බයං	148
උපායො	16
උගගමනනරෙන	98, 100
උසාද	220
උසාහනා	18
එ	
එකතතතාය	10
එදිසිකා	60
ඔ	
ඔකප්පහා	30
ඔකකා	200
ඔහං	16
ඔතරණො	4, 10, 164
ඔපපච්චිසිකං	48
ඔපචයා	192
ක	
කාටසියො	258
කථංකථාසල්ලං	44
කම්මච්චෙට්ඨා	138
කම්මකමාදනාති	142
කම්මං	266, 268, 270, 272
කම්මං (ඡබ්බිධං)	142
කථි	190
කල්‍යාණමිතතං	244
කල්ලතා	44
කසිණො	262
කාලො	114
කිබ්බිසං	192, 268
කිලෙසකුමි	240
කිලෙසලොකො	22
කිලෙසච්චෙට්ඨා	138
කුකකුට්ඨකාසි	144
කුකකුරච්චිකං	144
කුකකුලං	50
කුද්දාසු	206
කුසලසංඛාරං	144
කුසලං	272, 274, 276
කුසකො	186
කෙවලං	22

	පිටිබිබකා
බ	
බන්තායා	258
බයෙසුණං	28
භ	
භජි	98, 100
භගවා	34
භොමිකො	56
භොච්චිකං	144
ච	
චතසො දිසා	174
චතසො පථිපද	18
චතුබ්‍රහ්මො භායෙ	4, 8, 52, 160
චතාරි ඉඤ්ජිතාති	30, 128
චතාරි පදාති	34
චතාරි සච්චාති	18
චතාරෙ පුකාලා	18
චිත්තාමිසි පඤ්ඤා	18
චෙතොච්ඡිතති	128
ඡ	
ඡන්දසමාති	80
ඡපදාති	20, 62
ඡත්‍රාභිජාතියො	234
ජ	
ජපාභිලෙපනං	24
ජනා	264
ජමනං	186
ජම්මලොකසමි	16
ඤ	
ඤාණං	36, 248, 250
ඤාණදක්ඛනං	32, 130
ඤ්ඤායං	246, 248, 260, 24
ඨ	
ඨිති	60
ත	
තථං	10
තථාගතමලං	136, 142, 144, 146
තසො පඤ්ඤා	32

	පිටපටිකා
කිප්පකලො:	4, 10
කීලවාහො:	264
කිසොයුකකින:	26
කුලනා:	18
කෙජොඩාතුං:	110
ඵ	
ඵපකයො:	194
ඵයො:	14
ඵනං:	106
ද	
දකිමරණං:	138
දසකංගොජනානි	28
දසකනකොසලො:	36
දසකනකංගිකං:	282, 284
දසකනගුමිකං:	18
දසකනං:	250, 252, 254
දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරකං:	36
දිට්ඨිනිසුතං:	126
දිට්ඨිකම්මකොනා:	134
දිසාලොචනො:	4, 10
දුකකං:	106, 186
දුකකනිරෝධකංගිකිපට්ඨපදං:	108
දුකකනිරෝගධො:	108
දුකකසමුදයො:	168
දුකකච්ඡෙදො:	138
දෙසනා:	4
දෙසනාභාරසම්පාදො:	124
දෙසනාභාරො:	8, 14
දෙසනච්චිකො:	182
දො ඉන්ද්‍රියානි	30
ධ	
ධම්මචක්කං:	20
ධම්මචාරි:	54
ධම්මපදනි (චතාරි):	252
ධම්මාධිපානං:	244, 246
ධම්මානුසාරි:	162
ධම්මෙසුඤ්ඤං:	120
ධුට්ඨකෙතනන	208
ධුපංගිකො:	40

	පිටපටිකා
න	
නන්දියාවලො:	4, 10
නගසමුච්ඡානං:	158
නච්ඡදනි	12
නච්ඡදනි කුසලානි	6
නානාධාතුලොකො:	142
නාමරූපං:	28, 30, 104
නාමකො ඤාණං:	54
නිකෙඛපපඤ්ඤාතනි	154
නිජ්ඣාමා (පට්ඨපදං)	138
නිද්දොසසනි	64
නිබ්බානගාමි	142
නිබ්බානධාතු	28, 60
නිබ්බධිකාගිකං:	210, 212, 214, 216, 218, 220, 230, 236
නිබ්බධො:	238
නිරුතනි	12
නිරුපධි	56
නිරෝගධො:	108
නිවුකො:	22, 104, 190
නිසංගො:	93
නිසාරණං:	14, 16, 18, 138
නිසුසුචෙකා:	220
නිසානං:	172
නෙතනි	2
නෙයො:	178, 180
නෙරුනනං:	6, 20, 52, 54, 64
නෙවිසඤ්ඤානාසඤ්ඤාතනං:	44, 62
ඨ	
ඨකාසනං:	12, 20
ඨකාරනං:	58
ඨච්ඡෙයො:	116, 118
ඨඤ්චිකං:	2
ඨඤ්චිකම්පනනිගො:	144
ඨඤ්ඤාතනි	4, 10, 20, 122, 154
ඨඤ්ඤාමුච්ඡිතනි	18, 64, 128
ඨඤ්ඤිත්ථිකං:	34
ඨච්ඡිකතනං:	278, 280
ඨච්චුපාදො:	10

	පිටකධනි:
ස	
සම්මුල:	116
සුතති	4, 8
සුතතිහායේ	38
සුතතිහාරකම්පානෙ:	148
සොභිත:	8, 22
උ	
රක්කිතච්ඡිකා	148
රජාපථ:	198
රහවරිතෙ:	132
රූප:	108
රූපිකුසල:	52
උ	
ලක්කිකො:	4, 8, 50, 150
ලභි:	14
ලාලපාකාරකො:	48
ලොකුබම්ම:	240
ලොකිත:	240
ලොකුතතර:	242
ච	
වනපථ:	120
වන:	120
වායොධාතු:	110
වාසනාහාය:	208, 224, 226, 230, 236, 238, 240, 284
විවිධහාරකම්පානෙ:	106, 126
විවිධො:	4, 8
විවිධො හායේ	22
විජ්ජ:	112
විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන:	44, 62
විජාරණ:	20
විභා:	218
විබුපත:	222
විපඤ්චා:	20
විපඤ්චිකාඤ්ඤා	18, 178, 180
විපතතිතො: (භිකූණො)	180

	පිටකධනි:
විපල්ලාසවත්තු	106, 126
විපල්ලාසෙති	10
විපකාන:	54, 180
විපකානාපුබ්බකමෙත	18
විපාකො:	270, 272
විගජ්ජ:	12, 20
විහතති	4, 8, 152
විමොක්ඛශ්ලිඛ:	132, 176, 178
විරිඨිකුසල:	34
විවරණ:	12, 20
විවිධ:	24, 104
විධිකර:	282
විසෙසහාය:	282
විකාජ්ජනිත:	262, 264, 266
වෙමතතතාය	10
වෙතාසකරණ:	220
වෙතාසකරණසු	10
වෙවිචන:	4, 10, 152
වොලොකුසති	10
වොකානාපරිනාමි	80
ස	
සඋපාදිතෙසතිබ්බානධාතු	102
සකවිචන:	250, 256, 258, 260, 286
සකකායදිට්ඨි	160
සකිකායන:	12
සංකිලෙසො:	182
සඤ්ඤාමේදිති:	30
සඤ්ඤාපචාර:	44
සතතසංයොජ්ජනාති	28
සතතාබ්බාන:	240, 244
සතිකුසල:	34
සතිම:	50, 112
සතිකුසල:	34
සජ්ජන:	60
සතිකුසල:	54, 186
සපුරිසුපතිකායො:	48
සබ්බකි	26

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 18 හි ඇතුළත් කර ඇත.

	පිටුවකිනා
සමුහමාව, රී	18
සමථපුබ්බිකමාය	18
සමනනතරහෙතු	116
සමපජානො	50, 122
සමමනනනියනො	140
සමාධි	112
සමාධිඤ්ඤායං	34
සමාධිපටිකකායො	130
සමාපනති	112
සබ්බසංගාමිනිපටිපදා	140
සමායොපකො	4, 10, 116, 156
සරසංකපා	80
සංකාසනා	20
සංකිලෙසහාසියං	224, 226, 230, 236, 238, 240
සංකිලෙසා	106
සංගරං	218

	පිටුවකිනා
සංවේනනියං	54
සංයොජනානි (නිඤ්)	28
සංසාරගාමී	142
සංසනපට්ඨානං	182
සංසනවරං	2
සිහවිකකිප්‍රිතො	4, 10
සුතමසිපඤ්ඤා	18
සුතතනතපටියෙවසී	2
සෙබ්ඵලං	120
සෙබො	34, 36
සොතා	26
සොතාපකෙතා	198
සොධනො	4, 10, 104, 164
සොමුසහාරා	2, 4
සෙනහජා	216
හෙතු	116